

159.9
17-863

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР:

постаті, події, відкриття

**КОНТРОЛЬНИЙ ЛИСТОК
ТЕРМІНІВ ПОВЕРНЕННЯ**

Книга повинна бути повернена
не пізніше вказаного тут терміну

Кількість попередніх видач _____

My dear Mr. Garrison
I have just received
your letter of the 11th inst.
and am glad to hear
that you are so
interested in the
cause of the
colored people.
I am sure that
your efforts will
be successful.

Національній науковій
медичній бібліотеці України
від авторського колективу,
з наміром на подальший
підпис еміґрацією.

Л. М. Мамашови.
20.04.2023р.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
Кафедра загальної і медичної психології

159.9

п-863

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КАЛЕНДАР:

постаті, події, відкриття

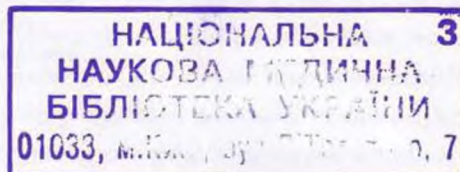
(навчально-інформаційний посібник)

Рекомендовано рішенням

Вченої ради медико-психологічного факультету

(протокол №1 від 8 вересня 2022 року)

Національного медичного університету імені О.О.Богомольця

Київ

Видавництво "Книга-плюс"

2023

2522-у

159.9 (099)

УДК 159.9(075+059)

Автори упорядники:

Матяш Михайло Миколайович – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри;

Гладун Тетяна Святославівна – кандидат психологічних наук, доцент;

Лазуренко Олена Олексіївна – кандидат психологічних наук, доцент;

Литвинова Лариса Володимирівна – кандидат психологічних наук, доцент;

Логвіновська Людмила Мирославівна – кандидат психологічних наук;

Прудка Лілія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, викладач;

Рожкова Інга Володимирівна – доктор з публічного управління, професор;

Тертична Надія Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент;

Турбан Вікторія Вікторівна – доктор психологічних наук, професор.

Рецензенти:

Родіна Наталія Володимирівна – завідувачка кафедри диференціальної і спеціальної психології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, доктор психологічних наук, професор;

Хомич Галина Олексіївна – завідувачка кафедри психології університету Григорія Сковороди в Переяславі, кандидат психологічних наук, професор.

Навчально-інформаційний посібник – перше українське видання, в якому систематизовані та хронологічно представлені вагомі наукові дослідження українських та видатних психологів світу, які сприяли розвитку психології на різних етапах її становлення; різні напрямки у психологічній науці та практиці; історичний аналіз виходу в світ цікавих наукових публікацій та розробок; історія започаткування психологічних інституцій та організації значущих науково-професійних подій. У посібнику також представлено коротку історію та науковий доробок кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, в межах якої було створено цей посібник.

Навчально-інформаційний посібник може бути використано у навчальному процесі, при підготовці майбутніх фахівців у галузі медичної психології. Систематизація досвіду науки через представлення життя та діяльності її творців, а також ґрунтовний аналіз самого процесу формування наукового знання через окреслення цікавих і значущих досліджень та надзвичайних відкриттів будуть корисними тим, кому знання і практичне використання психології необхідні у практичній діяльності, а також більш широкому колу читачів.

Підп. до друку 04.04.2023. Формат 60х84/8.

Папір офсет. Гарн. Newton C. Друк офсет.

Видавництво «Книга-плюс»

03057, Київ, пр. Перемоги, 34.

Свідцтво про внесення до Державного реєстру видавців

і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ДК № 4904 від 20.05.2015 р.

тел./факс: (044) 492 04 28, (067) 403 55 05

© Матяш М. М., Гладун Т. С., Лазуренко О. О.,
Литвинова Л. В., Логвіновська Л. М., Прудка Л. М.,
Рожкова І. В., Тертична Н. А., Турбан В. В., 2023

ISBN 978-966-460-161-7

ПЕРЕДМОВА

Психологічна наука є історично та соціально-культурно зумовленим способом вираження знань про людину, її психіку та діяльність, головним результатом якого є ретельно зібрані факти та логічно окреслені теорії, що вибудовані на певних законах. Кінцевим продуктом науки є збалансована, внутрішньо несуперечлива теорія, а рушійною силою – наукові дослідження. Психологія як наука має більш відчутний і живий зв'язок з власним минулим, а знання її історії впорядковує складне поєднання різних напрямів, теорій, досліджень та надає сенсу тому, що здається хаосом. Водночас, психології притаманна внутрішня логіка розвитку, що пояснюється не лише суспільними запитами, соціальними, культурними та ідеологічними впливами, а й науковою творчістю як процесом, що має свою специфіку та, безперечно, визначенням ролі особистості в побудові наукового знання. Отож, історія психології в представленні творців науки, а також в окресленні всесвітньовідомих досліджень та надзвичайних відкриттів для пояснення і розуміння психічного, не лише вибудовує минуле у логічну та цілісну перспективу, а й дозволяє пояснити та надати нового змісту сьогоденню психологічної науки.

Створення психологічного календаря – це перша в українській науковій практиці спроба систематизувати здобутки психологічної науки, виходячи з аналізу історичних подій, що мають стосунок до професійної спільноти психологів. Ретельний відбір вагомих досліджень, які сприяли розвитку психології на різних етапах її становлення; хронологічне представлення появи різних напрямків у психологічній науці та практиці; історичний аналіз виходу в світ цікавих наукових публікацій та розробок; хронологія започаткування психологічних інституцій та організації значущих науково-професійних подій; систематизація інформації про вагомий внесок видатних психологів світу – все це дозволяє прослідкувати загальні закономірності та тенденції становлення і розвитку наукових психологічних знань в контексті світової історії науки та її досягнень в сучасному вимірі.

Інколи історію психології представляють як лінійний розвиток з поступовим нагромадженням знань про психіку людини, а кульмінацію цього розвитку розглядають існування наукового знання у сучасному стані. Разом з тим, історія психології, як й історія будь-якої науки, не прямолінійна та не завжди наближає нас до точного та обґрунтованого опису природи психічного. Вона має циклічний характер, що реалізується у певних стадіях розвитку та унікальній динаміці появи науково-історичних подій. Очевидно, що розуміння поступального розвитку науки жодним чином не може бути зведене лише до історії нагромадження знань, але й без відповідних досліджень такої історії неможливо пізнати загальні закономірності становлення психологічної науки. І, як справедливо зазначав німецький філософ, історик та публіцист Освальд

Арнольд Готтфрід, «справа не в тому, що являють собою конкретні факти історії, узяті самі по собі як явища, а в тому, що вони означають та позначають своїм існуванням».

Історія науки – це перш за все історія її творців. Аналіз особистості вченого, його біографії, дає можливість зрозуміти причини, на основі яких відбувається вибір наукових завдань, як формуються ціннісні орієнтації вченого, яким чином особливості професійної підготовки визначають характер виникнення певної наукової теорії та спілкування у науковій спільноті. Кожен етап у становленні психології як самостійної науки пов'язаний з іменами вчених, чиїми відкриттями, теоріями, дослідженнями або іншими досягненнями відзначений даний історичний період. Імена, дослідження та відкриття цих відомих вчених знайомі кожному психологу: Вільгельм Вундт та створення першої у світі експериментальної лабораторії; Герман Еббінгауз та унікальні дослідження людської пам'яті; Вільям Джеймс та вивчення проблем самосвідомості, особистості і «Я»; Френсіс Гальтон та його погляди на природу індивідуальних відмінностей; Освальд Кюльпе, Карл Марбе, Нарцисс Каспар Ах та «вюрцбургська школа»; Джон Бродес Уотсон та зародження ідей радикального біхевіоризму; Альберт Бандура та його теорія самоефективності; Джуліан Роттер та поняття «локус контролю»; Макс Вертгеймер та побудова теорії продуктивного мислення; Курт Левін та обґрунтування законів групової динаміки; Зігмунд Фрейд та перше системне розуміння несвідомого у психіці людини; Карл Юнг та його ідея колективного несвідомого; Альфред Адлер та обґрунтування поняття «комплекс неповноцінності»; Еріх Фромм та стратегії «втечі від свободи»; Абрахам Маслоу та вибудована ієрархія потреб людини; Карл Роджерс та описані ним поняття «конгруентності» і «неконгруентності»; Віктор Франкл та віднайдення сенсу й екзистенційний аналіз. Саме наукова творчість згаданих та багатьох інших всесвітньо відомих вчених, чиї творчі здобутки визначили розвиток психологічної науки, дозволяє простежити еволюцію психологічних знань, ґенезу ідей, витоки наукових теорій та напрямків.

Вивчення та описання науково-психологічних відкриттів, захоплюючих експериментальних досліджень – це окремий, надзвичайно значущий крок для з'ясування взаємозв'язку між певними ланками психологічного знання, розуміння того, як вибудовуються у логічну картину науки різні ідеї, погляди та теорії. Представлення сучасних напрямків, усвідомлення шляхів і тенденцій розвитку психології як науки, оцінка новизни та історичного змісту кожної наукової школи неможливе без ґрунтового аналізу самого процесу формування наукового знання, без опису методів психологічних досліджень, зміни їх завдань та методик, без врахування соціально-історичних факторів психологічних відкриттів, без оцінки семантичного наповнення кожної наукової теорії та концепції.

Вагоме місце у психологічному календарі займає аналіз та систематизація наукового доробку української психології, адже вона пройшла важкий шлях свого становлення з етапами занепаду, стагнації та репресій. Варто зазначити, що репресивний апарат радянської влади на багато років практично зупинив розвиток вітчизняної науки, заклавши психологічні журнали, оголосивши ворожими та ліквідувавши цінні для практики психологічні школи та напрями, фізично знищивши значну кількість вчених-психологів. Тому, необхідно віддати належне моральному подвигу тих науковців, які, попри всі ризики, у ті важкі часи здійснювали свою діяльність, продовжуючи наукові відкриття та проводили психологічні дослідження. На сьогодні українська психологічна школа активно розвивається, розши-

рюється діапазон її досліджень і вона по праву вважається одним з помітних напрямів світової наукової думки.

Особливе місце у розвитку української наукової школи посідає робота чотирьох науково-психологічних центрів України: Київського, Харківського, Одеського та Львівського.

Київська школа психології найперше пов'язана з іменами таких відомих вчених як автора багатьох праць з психології, психіатрії, медицини та педагогіки, професора Київського університету Святого Володимира Івана Олексійовича Сікорського; організатора першої психологічної лабораторії у Київському університеті Георгія Івановича Челпанова; завідувача кафедри психології Київського університету, який виховав плеяду непересічних психологів, Олександра Миколайовича Раєвського; першого директора Науково-дослідного інституту психології Григорія Сіловича Костюка; фундатора української історико-психологічної науки Володимира Андрійовича Роменця; автора багатьох підручників з психології для вищих навчальних закладів Павла Романовича Чамати; активного дослідника проблеми психології вчителя та педагогічної майстерності Івана Омеляновича Синиці; званої популяризаторки психологічних знань Майї Василівни Вовчик-Блакитної; фахівця в галузі вікової та педагогічної психології Бориса Федоровича Баєва; організатора психолого-педагогічної освіти Дмитра Федотовича Ніколенко; автора ряду апаратурних методик для дослідження індивідуальних особливостей вищої нервової діяльності, уваги, вольових якостей людини Євгена Олександровича Мілеряна та багатьох інших науковців, життя та творчість яких є невід'ємною частиною історії української психології.

Становлення і розвиток психологічної науки харківського періоду розпочався зі створення у 1932 році Всеукраїнської психоневрологічної академії, до складу якої увійшов і сектор психології (відділи загальної, генетичної та клінічної психології). Представниками Харківської школи була проведена величезна науково-дослідницька робота, що сприяла розвитку вітчизняної психологічної науки. У цей період Олексій Миколайович Леонтьєв проводив експериментальні дослідження, що розкривали механізми формування вищих психічних функцій, розпочав аналіз розвитку психіки у філо- та онтогенезі, здійснював теоретичну та експериментальну розробку проблеми діяльності як фактора розвитку психіки людини. Із Харківською групою в різні роки співпрацювали такі відомі вчені як творець культурно-історичної теорії походження вищих психічних функцій Лев Семенович Виготський; автор теорії поетапного формування розумових дій Петро Якович Гальперін; автор теорії сенсорного та розумового розвитку дитини Олександр Володимирович Запорожець; дослідник особливостей довготривалої, короткочасної та оперативної пам'яті, її функціонування на різних стадіях онтогенезу Петро Іванович Зінченко; засновник напряму нейропсихології Олександр Романович Лурія; дослідник пізнавальних інтересів та мотивів навчальної діяльності школярів Лідія Іллівна Божович; дослідник залежності інтелектуальних процесів від мотивації діяльності дитини (феномен «гіркої цукерки») Володимир Ілліч Асін та багато інших науковців, діяльність яких відіграла значну роль у визначенні спрямованості психологічних досліджень та організації української психологічної науки.

В Одесі одним із засновників української експериментальної психології був Микола Миколайович Ланге. Він відомий не лише як вчений, який займався вивченням відчуття, сприймання, уваги. Саме він створив при Одеському університеті одну із перших вітчизняних лабораторій експериментальної

психології. В Одеському університеті працював Сергій Леонідович Рубінштейн, який одним із перших вітчизняних психологів сформулював принцип єдності свідомості та діяльності - центральний у теорії діяльнісного підходу в психології. Необхідно згадати такого відомого вченого з Одеської психологічної школи як Давида Генріховича Елькіна. Під його керівництвом в Одеському державному університеті було організовано наукову школу з дослідницькою темою «Психологія диференціації часу», в якій здійснювалася низка експериментальних досліджень процесу сприймання часу, як відображення людиною тривалості, швидкості та послідовності явищ об'єктивної дійсності. Важливо зазначити, що у теоретичних та прикладних дослідженнях Одеської школи психології не лише активно збагачувався категоріальний апарат науки, а й реалізовувався комплексний підхід до осмислення й оцінки феноменів психічної реальності.

У Львові був створений один із перших у Західній Україні центрів психологічної науки, де склалась оригінальна наукова думка, в межах якої була розпочата низка фундаментальних досліджень. Виникнення Львівської школи пов'язується з діяльністю Казимира Твардовського, який тричі обирався Ректором Львівського університету. Саме у цьому закладі у 1907 році за ініціативи К.Твардовського створюється перший заклад експериментальної психології. Науковим досягненням учня К.Твардовського Владислава Вітвіцького стала теорія кратизму, яка в багатьох аспектах збігалася з поглядами А.Адлера. В основі цієї теорії лежала думка про те, що у людини існує інстинктивне прагнення до міцності, яке розвиває основні емоційні форми компенсації. Ще один відомий представник Львівської школи Степан Балей писав українською мовою та друкував свої праці з філософії, психології, етики, логіки, дослідження творчості Тараса Шевченка в українських періодичних виданнях. Саме тоді ним було написано, що «...виховати самого себе – одна з найважчих задач, котру може людина поставити перед собою».

Продовжуючи та збагачуючи справи своїх попередників сьогодні плідно працюють такі відомі українські психологи як Максименко Сергій Дмитрович, Чепелева Наталя Василівна, Бурлачук Леонід Фокович, Моляко Валентин Олексійович, Карамушка Людмила Миколаївна, Швалб Юрій Михайлович, Татенко Віталій Олександрович, Титаренко Тетяна Михайлівна, Рибалка Валентин Васильович, Бондаренко Олександр Федорович, Яценко Тамара Семенівна та багато інших вчених, чий імена вже закарбовані в історії психологічної науки.

Сьогодення української психології створюється і на кафедрі загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О.Богомольця. Історія кафедри бере свій початок з кінця 1977 року, коли активно започатковувалась і розвивалась система післядипломної освіти і, власне, система підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу вищих медичних навчальних закладів. Отож, у 2022 році кафедра загальної і медичної психології відзначає своє 45-річчя. Першим завідувачем кафедри став Микола Васильович Черпінський. Це був період становлення системи професійного розвитку, яка створювала умови для збагачення наукового та педагогічного досвіду викладачів вищих медичних навчальних закладів. З 2001 року кафедру очолив відомий український вчений-психолог Сергій Дмитрович Максименко. Саме за його ініціативою у 2001 році в Національному медичному університеті імені О.О.Богомольця було відкрито медико-психологічний факультет,

який готує фахівців за спеціальністю 225 «Медична психологія». З 2018 року пріоритетним напрямком роботи кафедри під керівництвом професора Михайла Миколайовича Матяша є ідея психологізації медицини, яка, зокрема, реалізується через розширення викладання психологічних дисциплін на всіх факультетах університету, впровадження практично-орієнтованого підходу у підготовку фахівців та проведення цілого ряду психологічних досліджень з різних актуальних проблем психології.

За майже півстолітню історію кафедри, вона стала не лише місцем розвитку наукової психологічної думки та площадкою для проведення досліджень, а й центром підготовки та діяльності нового покоління психологів. На кафедрі в різні роки працювали професори: Бондаренко О.Ф., Чепелева Н.В., Папуча М.В., Бондаренко О.Ф., Чабан О.С., Хаустова О.О., Тополов Є.В., Табачников О.Ю., Турбан В.В., Філоненко М.М., Рожкова І.В.; доценти: Мілерян В.Є., Артамонова Л.М., Котлярова Л.В., Соловієнко В.О., Киричок В.А., Чепе М.А., Максименко К.С., Лазуренко О.О., Тертична Н.А., Сергієнкова О.П., Панасенко Н.М., Гуменюк Г.В., Науменко Г.М., Коваль І.А., Луцьов В.Є., Городнова Н.М., Литвинова Л.В., Становських З.Л., Логвиновська Л.М., Подковко Х.В., Скоробогатова О.В.; Сидоренко А.Ю.; Кучеренко Є.В., Гладун Т.С.; викладачі: Жук А.В., Тамакова Т.А., Чернікова Л.М., Татенко Н.О., Погорєлова Т.Ф., Лавренко Т.А., Хмелевська О.В., Тимофєєва Т.О., Божук Б.С., Божук О. А., Максимов М.В., Жук О.В., Войтович Г.В., Ільїн М.В. та багато інших науковців, які розвивали та збагачували психологічну науку на всіх етапах її становлення.

Створення психологічного календаря, систематизація досвіду науки через представлення життя та діяльності її творців, а також ґрунтовний аналіз самого процесу формування наукового знання через окреслення цікавих і значущих досліджень та надзвичайних відкриттів – це не лише новий досвід наукової творчості, а й досвід підготовки нового формату навчального посібника для студентів, які вивчають психологію. Занурення у хронологію подій дасть можливість кожному, хто доторкнеться до цієї історії, структурувати власне знання про життя відомих психологів, значущі події та неймовірні дослідження, аби пережити свою причетність до справи, якою займалися безліч великих людей.

Кафедра загальної і медичної психології

Національного медичного університету імені О.О. Богомольця

висловлює велику вдячність всім, хто долучився до підготовки даного видання.

Запрошуємо до співпраці по розширенню інформації щодо науковців, подій, відкриттів, які не були згадані у «Психологічному календарі» першого видання.

1 січня

1 січня 1947 року народився відомий український психолог Бурлачук Леонід Фокович, доктор психологічних наук, професор, академік Академії педагогічних наук України, член Міжнародної Академії Акмеологічних наук, член Нью-Йоркської Академії наук (1995).

Засновник наукової школи «Психодіагностика. Психотерапія. Медична психологія» (1995). Перший президент Національної психологічної асоціації України (2017–2020).

Закінчив психологічне відділення філософського факультету Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Працював асистентом, доцентом кафедри соціальної та педагогічної психології КНУ імені Т.Г. Шевченка. З 1990 по 1992 рік завідував цією кафедрою.

Разом з Вадимом Блейхером став за-

сновником у 1992 році і надалі завідувачем кафедри психодіагностики та медичної психології. У 2011–2012 роках – декан факультету психології КНУ імені Т.Г. Шевченка.

Основні наукові праці Бурлачука Леоніда Фоковича: «Психодіагностика інтелекту та особистості» (1978); «Словник-довідник із психологічної діагностики» (1989);

«Психодіагностика особистості» (1989); «Вступ у проєктивну психологію» (1997); «Психологія життєвих ситуацій» (1998); «Основи психотерапії» (1999); «Психодіагностика» (2004).

Підготував 40 кандидатів та 5 докторів наук. Автор понад 200 наукових праць з питань медичної психології, психології особистості та психодіагностики.

Помер 26 листопада 2022 року після тривалої хвороби.

1 січня

1947 року народився Рибалка Валентин Васильович – доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу педагогічної психології і психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, головний науковий співробітник Лабораторії психології творчості Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Сфера наукової діяльності Рибалки В.В. – теоретична, прикладна і практична психологія, психологія особистості, психологія праці і професійної підготовки, педагогічна та вікова психологія.

Найвагомішими науковими доробками вченого є створення психологічної теорії особистості, що базується на моделі тривимірної, поетапно конкретизованої пси-

хологічної структури особистості, а також розроблення концепції розвитку творчої обдарованої особистості, культурологічних та аксіологічних аспектів психології честі та гідності особистості, особистісного підходу до психології праці та професійної підготовки.

Ним створено «Опитувальник розвитку особистості та впливу її властивостей

на інтелект».

Рибалка В.В. є автором понад 420 наукових праць із психології, членом редколегій шести наукових журналів психолого-педагогічного спрямування, зокрема, журналу Future Human Image (індексується у Web of Science). За його науковим керівництвом захищено 14 кандидатських і 1 докторську дисертації.

1 січня

Цього дня 1879 року в Гауертоні (Уельс) у родині інженера народився Ернест Джонс (Ernest Jones). Він був учнем та першим біографом Зигмунда Фрейда. Навчався в Університетському коледжі в Кардіффі та в Університетському коледжі Лондона, який і закінчив 1901 року з вищою відзнакою з медицини та акушерства. Опісля закінчив Королівський медичний коледж. Увійшов до Королівської колегії лікарів. Пізніше спеціалізувався на неврології. Ернест Джонс організував Перший Міжнародний психоаналітичний конгрес у Зальцбурзі, на якому вперше зустрів Зигмунда Фрейда. Намагався застосувати принципи психоаналізу до проблем мистецтва, літератури, фольклору та антропології.

Джонс стояв біля витоків Американської психоаналітичної асоціації та Лондонського психоаналітичного товариства. Засновник Британського психоаналітичного товариства. Сприяв популяризації ідей психоаналізу у Великій Британії та інших англomовних країнах.

Автор тритомної біографії Зигмунда Фрейда. Він досліджував проблеми страхів, провини та ненависті при неврозах, прегенітальні фази розвитку особистості, символізм (The theory of symbolism), жіночу сексуальність тощо. Заснував «Міжнародний журнал психоаналізу» і залишався його редактором протягом 19 років. Також редагував журнал «Соціальні аспекти психоаналізу».

1 січня

1876 року в Немирові (нині – Вінницької області) народився Валентин Михайлович Гаккебуш – український психіатр, професор.

У 1904 року закінчив Московський університет. Працював лікарем-психіатром в Полтавській і Харківській лікарнях, потім асистентом клініки нервових і психічних хвороб Харківського медичного інституту Завідувач кафедри психіатрії Київського медичного інституту (1925–1931), один з організаторів психіатричної клініки та директор психоневрологічного інституту в Києві (нині Інститут нейрохірургії АМНУ).

Вивчав атеросклероз судин головного мозку; нервово-психічні розлади, пов'язані з травмою; проблеми судової психіатрії й організації психіатричної допомоги. Описав симптомокомплекс психічних розладів (хвороба Гаккебуша-Гейера-Геймановича). Опублікував перший посібник з психіатрії та нервових хвороб для фельдшерів. Розробляв питання законодавства про душевнохворих. Разом з Б. Маньковським заснував журнал “Современная психоневрология” (1924).

2 січня

1905 року в м. Харкові в родині купця першої гільдії Веніаміна Філіповича Бассіна народився Філіп Бассін – відомий психолог і нейрофізіолог, професор, доктор медичних наук, фахівець із психології несвідомого.

Закінув Харківський медичний інститут і з 1931 р. працював науковим співробітником в Українській психоневрологічній академії. З 1936 року працював у Всесоюзному інституті експериментальної медицини (ВІЕМ, Москва), реорганізованому 1945 року в Інститут неврології АМН СРСР.

Звання професора отримав 1960 року.

Почесний член Чехословацького національного медичного товариства ім. Пуркін (1962). 1985 року удостоєний золотої медалі Німецької Академії психоаналізу.

Один з ініціаторів та організаторів Тбіліського симпозіуму з проблеми несвідомого (1979).

В історії психології Бассін Ф.В. відомий завдяки дискусіям про предмет психології з Леонтьєвим О.М. (1971–1972). Основними напрямками наукових пошуків

та зацікавлень ученого були дослідження неусвідомлюваних форм вищої нервової діяльності, проблеми несвідомого, установки, проблеми передхвороби, психосоматики, психологічного захисту, подолання хвороби, інші проблеми психології особистості. Значною мірою саме завдяки Бассіну до радянської психології з

60-х років ХХ ст. повернулися дослідження несвідомого – як неусвідомлювані форми вищої нервової діяльності. Ці дослідження значно розширили і розвинули деякі ідейні підходи старої психоаналітичної школи.

Однією з перших значущих наукових праць Бассіна є «Порушення значення слів при шизофренії» (1935, рукопис). Тема його докторської дисертації – «Аналіз коливань електричних потенціалів головного мозку при черепно-мозкових пораненнях», що її він захистив 1958 року. Видана Ф. В. Бассіним у 1978–1985 рр. Фундаментальна чотиритомна праця «Несвідоме», видана Бассіним Ф.В. у 1978–1985 роках, стала основою міжнародного інтердисциплінарного симпозіуму.

3 січня

1870 року народився Пауль Раншбург – відомий угорський психолог, виходець з єврейської родини. Пауль здобував освіту в гімназії в Дьйорі і Будапештському університеті, що його закінчив 1894 року. Потім навчався в Лейпцигу. Його куратором був сам Вільгельм Вундт.

Пауль Раншбург відкрив у Будапешті лабораторію психофізіології. Вивчав процеси запам'ятовування і забування, створив найбільш поширену модель мнемометра – апарата для рівномірного надання випробовуваному візуальних об'єктів (картин, складів, цифр тощо), що підлягають запам'ятовуванню.

Протягом тривалого часу працював над ефектом Раншбурга, сутність якого полягала в тому, що в серії запам'ятовуваних об'єк-

тів однакові елементи мають тенденцію упускатися.

1900 року опублікував підручник із психотерапії. Надалі багато часу приділяв проблемам порушень читання і письма, відстоюючи концепцію, згідно з якою причиною патологій читання і письма є порушення зорового сприйняття. Підсумок цих досліджень відображено в монографії «По-

рушення читання і письма».

Раншбург – засновник і перший керівник Угорського психологічного товариства.

Започаткував більш докладне вивчення проблем читання і письма та глибше вивчення механізмів запам'ятовування. 13 січня 1945 року Пауль Раншбург пішов із життя.

3 січня

1920 року народився Пол Міл (Paul Meehl) – американський клінічний психолог, один із засновників Міннесотського центру філософії науки.

Найважливіший внесок Міла в методологію психологічних досліджень полягав у легітимації наукових тверджень про ненаявні психологічні процеси.

1962 року Міла було обрано президентом Американської психологічної асоціації. У зверненні до щорічної конвенції він представив свою вичерпну теорію про генетичну причину шизофренії. Це суперечило уявленню, що переважало на той час, про те, що шизофренія насамперед була наслідком виховання людини в дитинстві. Міл стверджував, що шизофренію треба

розглядати як генетично зумовлений неврологічний розлад, який проявляється складною взаємодією з особистими та екологічними чинниками.

Міл розробив безліч статистичних методів для виявлення категоріальних групувань у межах біологічних чи психологічних змінних.

У своїх наукових працях

Міл виступав за створення поля, що називається «таксометрія», щоб перевірити категоричні групування в різних наукових дисциплінах.

Зробив вагомий внесок у розвиток ММРІ. Низку наукових праць, зокрема й у співавторстві з Л. Кронбахом, присвячено проблемам валідності психологічних тестів.

4 січня

1809 року народився французький тифлопедагог Луї Брайль.

У трирічному віці Брайль почав сліпнути внаслідок запалення очей, що сталося від того, що хлопчик поранився шорним ножом (подібним до шила) у майстерні батька. Остаточно осліп у віці 5 років.

Батьки навчили Луї плести бахрому для кінської упряжі, шити домашні черевики, запросили вчителя музики для навчання гри на скрипці. Алфавіт Луї вивчав у місцевій школі за допомогою паличок.

У 10-річному віці Луї віддали до Паризького державного інституту для сліпих дітей, де він навчався грамоті, музиці, плетенню і ткацтву. Для занять надавали книги з рельєфно-лінійним шрифтом, але таких книг було мало, а підручники з багатьох предметів були відсутні. Методика викладання ґрунтувалася на сприйнятті інформації на слух. Брайль був одним із найздібніших учнів, навчився грати на піаніно та органі. Після закінчення навчання отримав пропозицію залишитися працювати молодшим учителем-репетитором.

Під час навчання Луї познайомився з «нічною азбукою», розробленою Шарлем Барбі. Барбі був артилерійським офіцером. Він розробив абетку для військових цілей – для передачі інформації в нічний час. Запис відомостей здійснювалося шляхом проколювання отворів у картоні, читання – шляхом дотиків до картону.

У 15 років Брайль зробив рельєфно-крапковий шрифт для незрячих і людей із вадами зору, названий на його честь шрифтом Брайля. Його використовують по сей день у всьому світі. Над шрифтом Брайль працював багато років. 1829 року надав початковий варіант шрифту на розгляд ради інституту. Рада інституту вважала шрифт незручним для зрячих викладачів, і лише 1837 року за наполяганням незрячих і людей з вадами зору рада інституту знову повернулася до розгляду шрифту.

Брайль був талановитим музикантом, викладав музику незрячим і слабозорим людям на основі принципів, покладених в основу його шрифту, розробив шрифт для запису нот.

5 січня

1944 року народився Девід Віктор Кантер (David Canter) – англійський психолог, професор університету Ліверпуля, директор Міжнародного науково-дослідного центру психології розслідування злочинів. Член Британського психологічного товариства та Американської психологічної асоціації, академік Академії

соціальних наук Великої Британії, один із найвідоміших у світі фахівців із юридичної психології. Перший англійський учений, який почав використовувати метод психологічного профілювання для розкриття тяжких злочинів.

Працює над дослідженням теоретичних проблем юридичної психології – психології злочинця та злочину. Розробив багатовимірну структуру злочинної поведінки, загальну психологічну типологію злочинців. Працює над математичною моделлю, що

дала би змогу передбачати дії злочинця та його можливе місцеперебування. Модель має назву географічного профілювання.

Розробив дослідницьку психологію, докладно описану в «Психології розслідування: профіль злочинців та аналіз злочинних дій». Є засновником «Журналу судової психології». Автор

понад 20 книг та 150 публікацій з юридичної психології. Його книга «Злочинні тіні» («Criminal Shadows») отримала вищі нагороди Великої Британії (Премія «Золотий кинжал») та США (Премія Ентоні), що присуджуються найвизначнішим науковим виданням у галузі дослідження злочинності. Девід Кантер є почесним професором Ліверпульського університету, його публікації регулярно друкуються в журналі «Екологічна та кримінальна/судова психологія».

6 січня

1860 року народився Джордж Стаут (George Frederick Stout) – один із відомих англійських філософів та психологів, який розробив систему психології, що ґрунтується на розумових діях. Був учнем Дж. Уорда та послідовником Франца Brentano.

2522-4

Свою професійну діяльність розпочав у Коледжі Св. Іоанна. Викладав філософію в Кембриджському університеті, порівняльну психологію в Абердинському університеті, ментальну філософію в Оксфордському університеті, метафізику та логіку в Університеті Св. Андрія, де очолював кафедру логіки та метафізики. Його студентами були Д. Мур та Б. Рассе).

Запропонував теорію розуміння психології як позитивної науки про ментальні процеси, об'єктом якої є наявний стан речей. Опублікував низку наукових праць, присвячених критичному аналізу асоціативної теорії. Виявляв значний інтерес до дослідження природи свідомості й співвідношення матерії та розуму.

Започаткував використання поняття «аналітична психологія» і вплинув на розвиток деяких психоаналітично орієнтованих доктрин.

Є учасником програмного збірника «Personal Idealism». З 1903 року був професором логіки та метафізики в університеті Св. Ендрю, де організував Лабораторію експериментальної

психології.

Стаут розвивав психологічні уявлення Ф. Brentano про принцип активності суб'єкта. У процесі наукового розвитку спочатку перейшов з позицій прагматизму до реалізму, а пізніше – до релігійної філософії. Виступав рішучим супротивником емерджентної еволюції.

Є автором відомих наукових праць: «Analytic Psychology», «Manual of Psychology», «Studies in Philosophy and Psychology». Закінчив Кембриджський університет, здобувши спеціалізацію з класичної філології та філософії. Був президентом Арістотелівського товариства.

7 січня

1887 року народився Курт Шнайдер у місті Крайльсхайм, Королівство Вюртемберг (Німеччина). Під час Першої світової війни проходив службу в армії. Після її завершення медичну освіту здобув в університетах Тюбінгена та Берліна зі спеціалізації «психіатрія». З 1931 року Шнайдер стає директором Німецького Інституту психіатричних досліджень. Його вважають представником феноменологічного спрямування в психіатрії. У своїй науковій праці «Психопатичні особистості» (нім. Die psychopathischen Personlichkeiten, 1923) дав практичну характеристику «психопатичних особи-

стостей як ненормальних особистостей, від ненормальності яких страждають або вони самі, або їхнє оточення».

Запропонував загальну номенклатуру психопатій (їх він розглядав як ендогенно зумовлені), виділяючи на основі найбільш яскравих рис гіпертимних, депресивних, фанатичних, марнославних та інших психопатів.

Зробив спробу визначити шизофренію як патологічну зміну особистості, а не як нозологічну одиницю. Описав низку характеристичних симптомів шизофренії. Крім цього, він трактував релігійність як психічне відхилення.

8 січня

1902 року народився Карл Роджерс – відомий американський психолог, один із засновників гуманістичної психології. Роджерса вважають також одним із засновників психологічних досліджень, і за свої дослідження першовідкривача 1956 року він отримав відзнаку «За видатний внесок у науку» від Американської психологічної асоціації.

бувалася в Пекіні. Після цієї поїздки його погляди змінилися, його увагу привернула психологія. Роджерс зрозумів, що його головна мета – допомагати людям, які потребують духовної підтримки. І цього можна досягти й поза церквою. Він також переконався, що робота психолога — цілком пристойне заняття, що може забезпечити гідне існування.

Юнацькі роки Роджерс провів у сільській місцевості, тому виявляв пристрасний інтерес до природи. Після закінчення школи навіть мав намір стати фермером. 1919 року вступив до Вісконсінського університету, сімейну alma mater, і за предмет вивчення обрав наукове землеробство. На другому курсі активно захопився релігією і вирішив готуватися до пасторської діяльності. 1922 року з-поміж десяти студентів його обрали делегатом на конференцію Всесвітньої студентської федерації, що від-

Гуманістична психологія Роджерса виступила проти біхевіоризму та психоаналізу. Завдяки їй було сформульовано особистісний підхід як до дослідження в психології, так і до практичного використання психологічних знань у житті. Центральним у гуманістичній психології є положення про внутрішній світ особистості, його смисловий зміст, що виражає не лише сутність особистості, а й визначає всю систему психологічних структур людини.

9 січня

1878 року народився Джон Вотсон (John Broadus Watson) – відомий американський психолог, засновник біхевіоризму, професор, завідувач психологічної лабораторії університету ім. Дж. Гопкінса (1908–1920), президент Американського психологічного товариства.

Джон Бродес Вотсон народився у релігійній родині, тому його життя було наповнене обмежень і заборон. Виріс у Грінвіллі (Південна Кароліна), навчався в тамтешньому Університеті Фурмана, після закінчення якого отримав диплом магістра. За порадою одного зі своїх викладачів вступив до університету Чикаго для вивчення філософії під керівництвом Джона Дьюї.

Вотсон спробував вибудувати психологію як одну з наук, що користується об'єктивними експериментальними методами. Він заперечував свідомість як предмет наукового дослідження, вважаючи психічні явища як різні форми поведінки.

Психічну діяльність людини Вотсон трактував як поведінку, що її варто розуміти у вигляді сукупності зв'язків «стимул – реакція»; організм, за Вотсоном, – «машина, що здатна самоорганізовуватися». Навіть мислення Вотсон намагався уявити як приховану моторну активність, що виступає замісником дії. Ідеї та методи Вотсона вплинули на розвиток психології, насамперед у США.

9 січня

1947 року народився Татенко Віталій Олександрович – відомий український психолог, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, кавалер ордена «За заслуги» II та III ступенів, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Татенко В.О. закінчив Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет, відділення психології (1974). 1974–1997 роки працював у Інституті психології ім. Г. С. Костюка НАПН України молодшим науковим співробітником, завідувачем лабораторії психології важковиховуваних підлітків (1981), заступником директора з наукової роботи (1987). З 1997 року і по нині працює в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України завідувачем лабораторії, а з 1999 року – головним науковим співробітником лабораторії методології психосоціальних та політико-психологічних досліджень.

Коло наукових інтересів Татенка В.О. зосереджено на теорії та методології психологічної науки, проблемах соціальної та політичної психології. Він відомий завдяки розробленню теоретико-методологічних засад суб'єктно-вчинкового підходу. Запропонував авторський проєкт сутнісної конкретизації предмету

і методу психологічної науки. Розробив концептуальну модель розвитку людини як суб'єкта психічного життя в онтогенезі, теоретичну модель спільного вчинку. Запровадив системний підхід до вивчення соціально-психологічних механізмів впливу людини на людину. Запропонував метод спільного вчинку вчителя й учнів, експериментально довів його ефективність; наукову модель діагностики, корекції та профілактики відхилень у поведінці важковиховуваних учнів. Проводив дослідження з психології політичного лідерства, проблем СНІДу, гендерної рівності в системі освіти тощо.

Автор понад 300 наукових праць.

9 січня

1886 року в місті Лінкольн, штат Небраска (США) народився Едвін Рей Гатрі (Edwin Ray Guthrie) – майбутній автор асоціативної теорії навчання. Син учителя та керівника бізнесу. Спеціалізувався в галузі математики, пізніше – філософії та психології в Університеті штату Небраска.

1912 року здобув ступінь доктора філософських наук в Університеті Пенсільванії. За два роки став працівником Університету Джоржа Вашингтона, де більшу частину своєї кар'єри провів як психолог.

До 30-х років минулого століття Рей Гатрі став одним із найбільш визнаних психологів США. Працював під керівництвом нейропсихолога Стівенсона Сміта, досконало опанувавши використання порівняльних методів досліджень. Також він вивчав найбільш репрезентативні теорії клінічної практики того часу.

Його підхід до психології був поведін-

ковим, оскільки до цього навчання зосереджувалося на точних науках. Гатрі був переконаний, що можна розробити об'єктивний науковий метод вивчення розуму та втручання в поведінку людини.

Спираючись на це, він розробив систему оцінювання викладання на факультетах університету, що стало можливим і більш доступним

для вчителів та студентів, а також для адміністративного персоналу, який відповідав за коригування заробітної плати, просування по службі та прийняття на роботу.

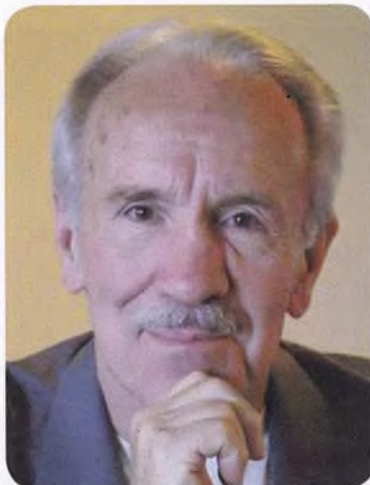
1945 року Рея Гатрі було призначено президентом Американської психологічної асоціації. 1958 року його нагороджено Золотою медаллю Американського фонду психології в США.

Ним розроблено теорію асоціації Гатрі, згідно з якою все навчання базувалося на асоціації стимул-реакція і саме це поєднання робить навчання можливим.

10 січня

1940 року народився Джон Гріндер (John Grinder) – один із засновників нейро-лінгвістичного програмування (НЛП).

Гріндер закінчив Університет Сан-Франциско, здобувши ступінь психології на початку 60-х років минулого сторіччя. Служив капітаном у спецназі армії США під час холодної війни. Повернувся до коледжу, де вивчав лінгвістику. В Університеті Каліфорнії отримав ступінь доктора філософії. Гріндер працював у лабораторії Джорджа Міллера в Університеті Рокфеллера. Отримавши вчений ступінь доктора наук, Гріндер обійняв посаду асистента на факультеті лінгвістики Каліфорнійського університету в Санта-Крус (UCSC). Викладав у бакалавраті, в аспірантурі, займався дослідженнями.

Його дослідження зосереджувалися на теоріях Ноама Чомскі про трансформаційну граматику, що спеціалізується на явищах синтаксису та делеції.

Є автором (у співавторстві з Річардом Бендлером) численних книг з НЛП, семінарів з НЛП. Окрім цього, вченими було змодельовано різні когнітивні поведінкові моделі таких терапевтів, як Перлз та Мілтон Еріксон. Як наслідок, були опубліковані такі праці, як «Структура магічних томів I і II», «Шаблони гіпнотичних методів» Мілтона Еріксона, «Томи I і II» та «Зміни із сім'ями» (1976). Ця праця лягла в основу методології, що стала основою нейролінгвістичного програмування.

На цей час Джон Гріндер продовжує працювати і проводити наукові дослідження.

11 січня

1908 року народилася Божович Лідія Іллівна – радянська психологиня, доктор психологічних наук, професор. Навчалася в Московському університеті, перше експериментальне дослідження з психології наслідування провела під керівництвом Л. Виготського. У 20–30-ті роки минулого сторіччя входила до складу п'ятірки найближчих московських учнів Виготського.

Працювала завучем у психоневрологічній школі-санаторії, з 1931 року – в Академії комуністичного виховання на кафедрі психології, що її очолював Виготський. Надалі працювала у відділі психології Української психоневрологічної академії (Харків). У 30-ті роки, формально працюючи в Пол-

таві, входила до Харківської школи психологів. 1939 року захистила кандидатську дисертацію з проблем засвоєння орфографії. Працювала в НДІ загальної і педагогічної психології АПН СРСР. З 1945 по 1975 рік керувала створеною нею лабораторією психології формування особистості.

Основне коло інтересів Божович Л. – дитяча психо-

логія. У цій царині нею опубліковано наукові праці з проблем розвитку особистості дитини, формування її мотивації, з експериментального дослідження афективних конфліктів, самооцінки та динаміки рівня домагань в дитячому віці, особистісної спрямованості, умов формування гармонійної особистості.

11 січня

1842 року народився Вільям Джеймс (William James) – американський філософ і психолог, засновник прагматизму та функціоналізму в США, перший, хто запропонував курс психології в США. Джеймса вважають провідним мислителем кінця XIX ст. і «батьком американської психології».

Працював у Гарвардському університеті асистентом, де став професором філософії та психології. Пізніше в цьому закладі організував першу в США лабораторію прикладної психології.

Джеймс був засновником прагматичної теорії істини, згідно з якою основним крите-

рієм істини є практика. При цьому важливе значення мають поняття віри й корисності. Джеймс намагався стати над матеріалізмом та ідеалізмом, оголошуючи єдиною реальністю безпосередній чуттєвий досвід індивіда (радикальний емпіризм).

Значного поширення набула теорія емоцій Джеймса, висунута 1884 року. Теорія

особистості, розвинена ним в одному з розділів «Психології», значно вплинула на формування персонології США. Поряд зі Стенлі Холлом Джеймс – це єдиний психолог, який двічі ставав президентом Американської психологічної асоціації.

12 січня

1896 року народився Девід Векслер – американський психолог і психіатр, психодіагност. Став відомим у світі завдяки створенню шкал інтелекту, таких як Шкала інтелекту Векслера для дорослих (Wechsler Adult Intelligence Scale, WAIS) і Шкала інтелекту Векслера для дітей («Wechsler Intelligence Scale for Children», WISC) (тест Векслера).

по 1970 рік був клінічним професором Медичного коледжу Нью-Йорк-Сіті, з 1970 року – почесним професором.

Векслер був одним із найактивніших прихильників позиції, що крім інтелектуальних чинників у розумному поведженні беруть участь й інші чинники, які важливо враховувати під час тестування. Спочатку Векслер створю-

вав тести, щоб дізнатися більше інформації про своїх пацієнтів у клініці. Тести ґрунтуються на його переконанні, що інтелект – це «здатність діяти цілеспрямовано, мислити раціонально й ефективно боротися з життєвими обставинами».

Векслер народився в єврейській родині в румунській комуні Lespezi. Коли він був ще дитиною, його родина емігрувала до США. Навчався в міському коледжі Нью-Йорка, де став магістром мистецтв, і в Колумбійському університеті, де під керівництвом Роберта С. Вудвортса отримав ступінь магістра, а потім ступінь доктора філософії. Під час Першої світової війни співпрацював з армією США, беручи участь в розробленні психологічних тестів для нових призовників. Ця робота відбувалася під керівництвом Чарльза Спірмена і Карла Пірсона.

Після нетривалої праці в різних місцях у 1932 році Векслер став головним психологом психіатричної клініки Белльвю. З 1942

Завдяки шкалам Векслера впроваджено багато нових понять і досягнень, вони стали справжнім проривом для тестів інтелекту. Векслер розділив поняття інтелекту в двох основних напрямках: вербальному і невербальному (несловесні). З Тесту інтелекту Векслера на сьогодні є найчастіше використовуваним психологічним тестом. Приблизно кожні 10 років тест оновлюється, щоб компенсувати ефект Флінна.

Після нетривалої праці в різних місцях у 1932 році Векслер став головним психологом психіатричної клініки Белльвю. З 1942

12 січня

1861 року народився Джеймс Марк Болдуїн (James Mark Baldwin) – американський психолог, один із перших теоретиків психології, котрий займався проблемами ранніх періодів розвитку. Навчався в Коледжі Нью-Джерсі, де вивчав теологію і філософію. Там познайомився з експериментальною психологією та її засновником В.

Вундтом. Працював викладачем французької та німецької мов у Принстонській духовній семінарії, у Принстонському університеті захистив магістерську та докторську дисертації. Пізніше працював професором філософії в Університеті Торонто, де організував першу психологічну лабораторію і розробив свої основні наукові ідеї.

Зробив вагомий унесок у психологію, психіатрію й теорію еволюції. Був одним із перших експериментальних психологів, які застосували теорію еволюції Чарльза Дарвіна щодо пояснення психічного розвитку людей. У праці «Розумовий розвиток дитини і раси: методи і процеси» вперше в психології презентував психологічні експерименти з дітьми (що належать до витоків вікової пси-

хології). Просуваючи еволюційні принципи в психології, написав фундаментальну працю «Соціальні та етичні інтерпретації в розумовому розвитку». Його концепція пізнавального розвитку дітей, викладена в «Генетичній логіці», вплинула на погляди Ж. Піаже, Л. Виготського та інших учених. Основним завданням психології Болду-

їн вважав вивчення індивідуальних відмінностей, відтак обґрунтовував необхідність індивідуального підходу до учнів у педагогіці на основі експериментальної психології. Був одним із засновників Американської психологічної асоціації та її шостим президентом (1897). Увів поняття «кругової реакції», під якою розумів процес постійної взаємодії організму і навколишнього середовища. Описав еволюційний механізм, який отримав назву «ефект Болдуїна». Згідно з ним відбувається не пряме успадкування ознаки, набутої протягом життя, а відбір на здатність швидше її набувати і підвищувати пристосованість. Зробив висновок, що культура є найважливішим чинником формування людського генома.

13 січня

У 1928 році в селищі Любарці Баришівського району Київської області народився Волошин Петро Власович – лікар-невролог, директор Інституту неврології, психіатрії та наркології АМН України, заслужений діяч науки і техніки, доктор медичних наук, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, член Наукової

ради та Президії Наукової ради Міністерства охорони здоров'я України; президент Науково-практичного товариства неврологів, психіатрів і наркологів України (понад 25 років); академік Академії наук вищої школи України, Нью-Йоркської академії медичних наук, Американої академії психіатрії. Ім'я Петра Власовича Волошина занесене на Алею трудової слави України.

Петро Волошин, закінчив з відзнакою семирічну школу. З мрією про небо і бажанням взяти участь у боротьбі з фашистськими загарбниками він вступив до Харківської спецшколи Військово-повітряних сил, яку закінчив у 1946 році. Однак, взяти

участь у боях проти фашистів не встиг, війна скінчилась.

У 1951 році Петро Волошин здобув вищу інженерну освіту за фахом «радіоелектроніка», а у 1953 році – стає студентом Харківського медичного інституту. Визначальну роль у прийнятті цього рішення зіграла матір, яка мріяла, щоб її син став лікарем. Це був час, коли

тільки починалося вивчення головного мозку, його функцій, нервової системи, фізіологічних можливостей людини. Технічна підготовка і отримані медичні знання посприяли тому, що Волошин П.В. створив перший в Харкові енцефалограф та електроміограф.

Волошин Петро Власович один з творців сучасної української школи психоневрології. Ним були розпочаті дослідження нового напрямку в неврології – опікової хвороби. Здійснено дослідження впливу малих доз радіації на нервову систему людини внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції. Розпочаті роботи з вивчення проблем нейроінфекцій, вертебро-

неврології, дегенеративних захворювань нервової системи, широкого нозологічного спектра проблем психічної патології.

Волошин П.В. – серед перших в Україні ініціював вивчення психоневрологічних та психологічних аспектів медицини катастроф та екстремальних ситуацій, зокре-

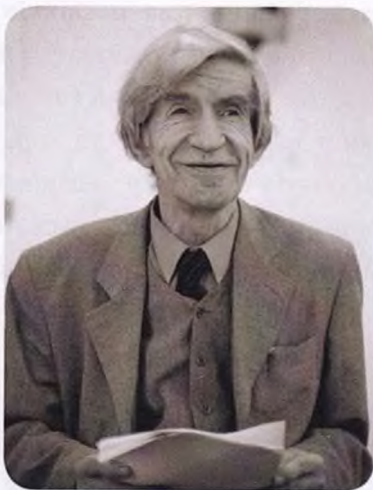
ма наслідків Чорнобильської аварії. Ним розпочаті і поглиблені актуальні нейрофізіологічні та медико-психологічні дослідження для Космічних центрів України, Українського антарктичного центру.

27 жовтня 2021 року Петро Власович Волошин пішов із життя.

14 січня

1936 року в сім'ї відомого психолога Леонтьєва Олексія Миколайовича народився син Олексій Леонтьєв – майбутній доктор філологічних наук (1968) та доктор психологічних наук (1975), професор (1976), академік Російської академії освіти (1992). Леонтьєв О.О. став основоположником психолінгвістичних досліджень у колишньому СРСР.

Біографія цього видатного вченого доволі насичена, як і його професійна діяльність. Він пройшов довгий науковий шлях від філології до психології та педагогіки. Отримавши основну філологічну освіту, Леонтьєв О.О. тяжів до галузі гуманітарних

знань. З часом центральною проблематикою його досліджень стала тема спілкування, що розглядалася ним як загальнотеоретична і мала вплив на інші суміжні з психологією дисципліни.

Леонтьєв О.О. є одним із перших російських дослідників з числа тих, хто працював над розробленням теорії «Педагогічного спілкування» в дидактиці. Незважаючи на величезну

кількість власних відомих наукових праць (близько 900 статей і 30 книг), Олексій Олексійович став першим, хто опублікував деякі праці таких відомих учених, як І. А. Бодуен де Куртене, Виготський Л. С., Поліванов Є. Д., Леонтьєв О. М. і Якубинский Л. П.

15 січня

1977 року в штаті Індіана народився Льюїс Медісон Термен – американський психолог і педагог.

Навчався у Центральному педагогічному коледжі, де отримав диплом бакалавра, а закінчивши Університет Індіани Блумінгтон, отримав ступінь доктора філософії з Університету Кларка.

Працював професором психології та педагогіки в державній середній школі Лос-Анджелеса, а пізніше - асистентом професора на факультеті виховання Станфордського університету.

У зв'язку з підготовкою США до Першої світової війни і необхідністю відбору солдатів військова влада звернулася до Йерксу Р. із замовленням розробити відповідні тести. Це доручили Термену. Працюючи на базі Станфордського університету, Термен переробив шкалу Біне-Симона, фактично створивши новий тест, що отримав назву «Шкали Станфорд-Біне».

Разом з Майлсом К. вивчав особливос-

ті знаменитих та геніальних людей, зокрема, опрацював близько 300 біографій відомих історичних особистостей та на основі їхніх творів, листів, висловлювань і реальних дій приписав їм імовірний рівень інтелекту (IQ) та розмістив їх по порядку (наприклад, Гете отримав 210 балів, Декарт – 180, Наполеон – 145).

Надалі досліджено вікову динаміку творчих здібностей, для чого було відібрано близько тисячі високообдарованих дітей (з IQ вище 140), розвиток яких до дорослого віку (до 45 років) спостерігався в лонгітюдному дослідженні.

Загалом Термен розумів, що основним чинником обдарованості є спадковість. Під час досліджень Термен дійшов до обґрунтування своєї теорії первинних розумових здібностей, до яких він відносив словесне розуміння, швидкість мовлення, числові обчислення, просторові відносини, асоціативну пам'ять, швидкість сприйняття, логічне (індуктивне) мислення.

16 січня

1838 року народився відомий австрійський філософ і психолог Франц Brentano Клеменс, який зробив значний внесок у розвиток ідей аналітичної філософії, етики, історії філософії. Його вважають засновником напрямку феноменології.

Навчався у Вюрцбурзі, Мюнхені та Берліні математики, філософії, теології, поезії. Ще в школі ознайомився із схоластичною традицією філософії. В Університеті Вюрцбурга вивчав Арістотеля, праці британських емпіриків (в основному Джона Стюарта Мілля), які в майбутньому мали значний вплив на його погляди. Зацікавлений ідеями Арістотеля, Brentano пише працю «On the Several Senses of Being in Aristotle», за яку отримує вчений ступінь доктора філософії. Пізніше його висвячено в сан католицького священника. Прийняття духовного стану не перешкоджає його академічній кар'єрі в Університеті Вюрцбурга. Після захисту докторської дисертації наукові зацікавлення Brentano змістилися в бік психології. Brentano намагався одружитися з Ідою фон Лебен, проте сан священника йому цього не дозволяв. Пе-

решкода була здолана, коли філософ із майбутньою дружиною переїхали до Саксонії, де отримали нове громадянство. Повернувшись до Відня, за кілька місяців, австрійська влада не повернула Brentano попередній статус в університеті. Він отримує лише статус приват доцента, який дає змогу йому навчати, але не дає

право отримувати зарплату і контролювати працю над дисертаціями. Декілька років поспіль він марно намагається повернути свою позицію. Упродовж викладацької діяльності Brentano завжди заохочував до критицизму учнів. Згодом був сам підданий критиці з їхнього боку. Це негативно вплинуло на філософа. Наприкінці життя він відмовлявся її вислуховувати, ставав все більш ізольованим. Слабке здоров'я Brentano полягало в тому, що він втратив зір. У зв'язку з проблемами зору Brentano не міг ані читати, ані писати. Цю роль для нього виконувала дружина. Його психологія – раціональний аналіз психічної активності під час переживання зовнішніх подій – є альтернативою психології Вільгельма Вундта.

16 січня

У 1968 році в м. Харков народилася Маркова Маріанна Владиславівна – лікар-психіатр, онука Б. Давидова, доктор медичних наук. У 1993 році закінчила Харківський медичний інститут.

У 1993–96 працювала лікарем-інтерном у обласній клінічній лікарні Харкова; 1997–1999 рр. – клінічним ординатором кафедри неврології та дитячої невропатології у м. Харків. З 1999–2001 рр. – асистент кафедри психотерапії Медичної академії післядипломної освіти. Від 2001 – в Українській НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України (Київ); 2001–02 – завідувач відділу інформаційно-аналітичних проблем соціальної і судової психіатрії та наркології.

З 2002–2008 рр. – завідувач сектору пси-

хотерапії, медичної психології та сексології відділу соціальної і екстремальної психіатрії, водночас з 2003 – 2007 – учений секретар. Від 2008 року – професор кафедри сексології, медичної психології, медичної і психологічної реабілітації Харків, Медичної академії післядипломної освіти.

Наукові дослідження: проблеми клінічної психології; вивчення стану психологічної сфери й психологічної проблематики при соматичних захворюваннях, хворобах залежності, сексуальних розладах; порушення життєдіяльності сім'ї та сімей. взаємодії у кризових ситуаціях, дезадаптивних станах; інформаційно-психологічні впливи й маніпулювання свідомістю мас та індивідуумів; медично-психологічні наслідки соціального стресу.

17 січня

1773 року народився Йоганн Крістіан Август Хайнрот (нім. Johann Christian August Heinroth) – німецький лікар, психіатр, педагог. Задовго до Фрейда він здогадався про існування Я і Над-Я (1818), а також першим почав застосовувати термін «психосоматика».

Медичну освіту розпочав здобувати на батьківщині в Лейпцигу, пізніше продовжив

навчання у Відні. Проходив короткий курс богослов'я Ерланген. Згодом знову повернувся до Лейпцига, де 1805 року отримав ступінь доктора медицини. Наступного року став викладати у Лейпцизькому університеті, де 1827 року став професором медицини. 1818 року вперше запровадив термін «психосоматика» в медичній літературі.

Помер 26 жовтня 1843 року в Лейпцигу.

18 січня

1912 року народився Роберт Глейзер – американський педагог-психолог, який зробив значний внесок у теорію навчання. Основні його наукові дослідження були зосереджені на вивченні природи здібностей та індивідуальних відмінностей, взаємодії знань, навичок та досвіду, ролі нових педагогічних технологій в освіті та навчанні, адаптації їх до індивідуальних можливостей. Також Глейзер розвинув ідею індивідуального навчання, зробив значний внесок у теорію адаптивного навчання.

Його стипендію було відзначено кількома нагородами, включаючи Американську асоціацію досліджень у галузі освіти, президентську нагороду Citation Award, Американську психологічну асоціацію. За

видатні наукові здобутки в галузі психології був нагороджений EL Премією Торндайка за визначний психологічний внесок в освіту. Був стипендіатом Гуггенхайма та членом Королівського норвезького товариства наук та літератури.

Глейзера було удостоєно почесних ступенів Університету Індіани, Університету з Гетеборга, Левенського університету, Університету Вікторії та Університету Макгілла.

Працював директором Центру досліджень у галузі навчання та розвитку, Центру розвитку Піттсбурзького університету. Глейзер був президентом Американської асоціації досліджень у галузі освіти та Національної академії освіти. Він є автором і редактором понад 20 книг та 220 статей.

19 січня

1914 року у Відні народився Фрідріх Хакер (Friedrich Hacker, Frederick J. Hacker) – австрійський та американський психіатр, психоаналітик, дослідник такого стану, як агресія.

1938 року Хакер втік від нацистів спочатку до Швейцарії, де вивчав медицину в Базельському університеті, 1940 року виїхав до США, де працював у різних лікарнях і заснував Hacker Foundation. У наступні роки

був професором психіатрії в Університеті Канзасу та професором психіатрії і права в Університеті Південної Каліфорнії в Лос-Анджелесі.

Хакер разом із Гаральдом-Леопольдом Левенталем та іншими вченими 1968 року заснував у Відні Товариство Зигмунда Фрейда, президентом якого був до 1977 року. Сьогодні тут розташовано музей Зигмунда Фрейда.

21 січня

1887 року в родині директора школи та домогосподарки народився Вольфганг Келер – німецький та американський психолог, один із засновників гештальтпсихології. Його дитинство минуло в Німеччині. Навчання також розпочав у одній з німецьких шкіл. Келер здобув блискучу освіту в університетах Тюбінгена, Бонна та Берліна. Коли Вольфгангу виповнилося 22 роки, він отримав ступінь доктора філософії в галузі психології в університеті Берліна і очолив Інститут психології в цьому місті.

Після серії блискучих експериментів з вивчення сприйняття та інтелекту шимпанзе, що принесли Вольфгангу Келеру міжнародне визнання, його було призначено директором Інституту психології при Берлінському університеті. У цьому інституті Келер продовжував дослідження на основі теорії гештальту та опублікував працю «Гештальтпсихологія».

Вченим було запропоновано такі напрямки психології, як польова теорія поведінки і поняття «інсайт».

21 січня

1878 року в Одесі народився Шевальов Євген Олександрович – український радянський психіатр, педагог, професор.

1906 року закінчив медичний факультет Новоросійського університету та ординатуру при кафедрі нервових та душевних захворювань.

З 1910 року працював у Санкт-Петербурзі під керівництвом академіка В. М. Бехтерева. Там само 1913 року захистив дисертацію.

З 1919 року наукова, педагогічна та лікарська діяльність Шевальова Є.О. були пов'язані з Одесою.

1923–1946 роки завідував кафедрою психіатрії Одеського медичного інституту. Під його керівництвом було оснащено двоповерховий корпус Одеської психіатричної лікарні, обладнано палати на 50 хворих. Також були організовані та оснащені аудиторія, музей, лабораторія, бібліотека і навчальні кімнати для студентів.

Очолював психіатричну клініку Одеського медичного інституту, що її було відкрито в січні 1927 року.

З 1922 року очолював кафедру психології Одеського інституту народної освіти

(ОІНО). Домігся викладання психології на всіх факультетах ОІНО. 1923 року заснував Наукові збори працівників кафедри психіатрії, психологічної лабораторії Одеського медичного інституту і лікарів Одеської психіатричної лікарні. На основі цих зборів 1926 року було створено Товариство нормальної і патологічної

рефлексології, психології та педології імені академіка В. М. Бехтерева, головою якого був Шевальов Є. О.

1939 року здобув науковий ступінь доктора медичних наук, 1940 року – вчене звання професор.

Під час нацистської навали у Другій світовій війні очолював психіатричну лікарню в Одесі. Разом із колегами зберіг лікувальний заклад та його пацієнтів, переховував у лікарні підпільників, близько 20 здорових євреїв, за що згодом отримав звання «Праведник народів світу».

Займався питаннями нейрофізіології, вивчав психопатологічні структури психічних порушень, досліджував клінічні прояви і розробляв питання лікування та реабілітації хворих із нервово-психічними розладами, епілепсією.

21 січня

Цього дня 1246 року в Лондоні було засновано Бедлам – лікарню для психічно хворих. Заклад безперервно існував протягом декількох сторіч.

Бедлам – назва шпиталю, що був розташований при монастирі ордену Вифлеємської зірки. Там утримували психічно хворих і блаженних.

Бедлам став частиною Лондона з 1247 року. З 1330 року тут облаштували шпиталь, а з 1377 року сюди почали шпиталізувати психічно хворих. Умови утримання пацієнтів були нелюдськими: енергійних чи суспільно небезпечних божевільних заковували у кайдани і прикріплювали до стін чи підлоги, відділення божевільних перетворювали на атракціон – сюди дозволяли приходити усім охочим на своєрідні екскурсії. Шпиталь Бедлам для психічно хворих став сумно відомим через жорстоке поводження з утриманими. У XVIII ст. на його основі організували невеликий бізнес – показували божевільних за гроші. Вхід був вільним у перший вівторок кожного

місяця. 1814 року кількість відвідувачів шпиталю Бедлам сягала 96 тис.

Аби зацікавити відвідувачів, їм дозволяли приносити із собою довгі жердини і ць-

кувати ними хворих у їхніх клітках. Жорстокість відвідувачів була відображенням жорстокості суспільного ладу, де землевласники виганяли селян із земель, таким чином збільшуючи кількість жебраків і безпритульних. Піратство в Британії оголосили гідним джентльмена бізнесом, а аристократія вступала з піратами-британцями у змову. Падіння моралі було таким значним, що частина британців-піратів тікала з країни, переходила у магометанство і починала грабувати англійські ж поселення. Захоплених англійців продавали у рабство, чоловіків – на галери гребцями, жінок – у мусульманські гареми. Аби якось зарадити проблемі, в англійських церквах розпочався збір коштів на викуп полонених у мусульман.

22 січня

1898 року в сім'ї вчителя народився відомий радянський психолог Мерлін Вольф Соломонович. Його наукова діяльність розпочалася у психологічному відділі Ленінградського інституту наукової педагогіки. Надалі працював у Ленінградському педагогічному інституті ім. А. І. Герцена, Саратовському та Сверд-

ловському педінститутах, у Казанському університеті. Є учнем Басова М. Я. Захистив кандидатську і докторську дисертації. Свою діяльність розпочав у Пермському педагогічному інституті завідувачем, а пізніше професором кафедри психології.

Свою професійну діяльність розпочав психофізіологом, звернувшись до проблеми зв'язку вольової дії та умовно-рефлекторних механізмів. Потім займався дослідженнями проблем диференціальної психофізіології. Унаслідок цих

досліджень ним було виділено 6 рівнів індивідуальності людини: біохімічний, соматичний, нейродинамічний (властивості нервової системи), психодинамічний (темперамент), властивості особистості, соціальні ролі.

Основна увага Мерлін приділяв нейродинамічним та психодинамічним особливостям індивідуальності

людини. Зокрема, під час аналізу психодинамічного рівня, темпераменту виділив такі характеристики, як екстраверсія, психодинамічна тривожність, реактивність, імпульсивність, активність, емоційна стійкість, емоційна збудливість, ригідність. Розробив концепцію інтегральної індивідуальності, у якій поняття індивідуального стилю діяльності посідає ключове місце, виступаючи опосередкованою ланкою між різнорівневими властивостями особистості.

23 січня

1956 року в селі Тернів-ка Бершадського району Вінницької області народилася Карамушка Людмила Миколаївна – заступниця директора Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України з науково-організаційної роботи та міжнародних наукових зв'язків, дійсна членкиня НАПН України (2019), докторка психологічних наук (2001), професорка (2002), Заслужена працівниця освіти України (2002), президентка Української Асоціації організаційних психологів та психологів праці (УАОППП), членкиня координаційного комітету та редакторка Інформаційного бюлетеня (Newsletter) Європейської мережі організаційних психологів та психологів праці (ENOP), членкиня координаційного комітету Дивізіону І «Організаційна психологія» Міжнародної Асоціації прикладної психології (IAAP), національна представниця Міжнародної Асоціації з економічних досліджень (IAREP) в Україні.

1977 року закінчила з відзнакою філософський факультет (відділення психології) Київського державного університету

ім. Т. Шевченка за спеціальністю «психолог, викладач психологічних дисциплін».

Після закінчення університету працювала психологом на Дніпровському машинобудівному заводі в м. Дніпрі (1977–1978 роки) та психологом у Київській обласній психіатричній лікарні (1978–1980 роки).

З 1980 року працює в Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Обіймала посади молодшого (1980–1981 роки) та старшого наукового співробітника (1983–1993 роки). Навчалася в заочній (1979–1981 роки) та в очній (1981–1983 роки) аспірантурі. З 1993 року очолює лабораторію психології управління. Від січня 2015 року працює заступницею директора Інституту з науково-організаційної роботи та міжнародних наукових зв'язків.

1984 року захистила кандидатську дисертацію на тему «Психологічні умови формування громадсько-політичних інтересів старшокласників», 2001 року – докторську дисертацію на тему «Психологія управління закладами середньої освіти» (спеціальність – 19.00.05 – соціальна психологія).

23 січня

1905 року в Берліні народився Еріх Нойманн. Оскільки він є вихідцем з єврейської родини, став громадянином Ізраїлю. Вивчав медицину і філософію – галузі, що свого часу наблизили його до постулатів Карла Юнга. Невдовзі став частиною тісного кола цього великого психоаналітика. Отримав ступінь PhD у Берлінському університеті.

Пізніше переїхав до Тель-Авіва. Упродовж багатьох років часто повертався до Цюриха (Швейцарія), щоб читати лекції в Інституті Юнга К. Г. Часто виступав з лекціями в Англії, Франції та Голландії, був членом Міжнародної асоціації аналітичної психології та президентом Ізраїльської асоціації аналітичної психології. У Тель-Авіві практикував аналітичну психологію.

Внесок Еріха Нойманна в психологію розвитку та психологію свідомості і творчості надзвичайно великий. Нойманн був прихильником теоретичного та філософського підходу до аналізу, тоді як в Англії та США практикувався більш клінічний

підхід. З його найвизначніших унесків у психологічну науку можна відзначити емпіричну концепцію «центроверсії», синтез екстра- та інтроверсії і теорію розвитку фемінного, викладену в книзі «Велика Мати».

Його праці також проливають світло на те, як міфологія за допомогою історії оголює аспекти розвитку

свідомості, які повторюються в індивідуальній свідомості та суспільстві в цілому. Найвідомішими працями Нойманна є «Велика Мати» і «Походження та розвиток свідомості». Інша праця – «Глибинна психологія та нова етика» присвячена людській руйнації та тому, як людський розум ставиться до власної тіні. Деякі сучасні дослідники віднаходять вплив ідей Достоевського Ф. М. на психологічні концепції Нойманна.

На основі міфологічних сцен він дав аналіз розвитку свідомості та жіночності. Є автором низки ілюстративних есе про Леонардо да Ванчі, М. Шагала, В.А. Моцарта, Ф. Кафке, Г. Море та інших.

24 січня

1850 року народився Герман Еббінгауз – німецький психолог, представник асоціативної та експериментальної психології. Творець першої професійної організації німецьких психологів («Німецьке суспільство експериментальної психології») та «Журналу психології та фізіології органів чуття».

Освіту Еббінгауз здобув в університетах Галле та Берліна спочатку за спеціальностями «історія та філологія», потім – «філософія». У Бонні захистив докторську дисертацію. Працював сім років у різних університетах Англії та Франції. Наприкінці цього періоду значне враження на нього справила книга Фехнера Г. «Елементи психофізики», у якій пропонувалися об'єктивні методи вимірювання суб'єктивних відчуттів. Наприкінці 70-х років XIX ст. брав участь у франко-пруській війні. Повернувшись до Берліна, отримав посаду доцента, потім професора Берлінського університету. Викладав в університетах Бреслау та Галле, де організував невелику лабораторію експериментальної психології.

Еббінгаузу належить визначна роль у розвитку експериментальної психології. Він зайнявся нею, коли предметом цієї науки вважалися процеси та акти свідомості суб'єкта, а методом – інтроспекція, контрольована за допомогою фізіологічних приладів. Еббінгауз, спираючися на ідеї Фехнера Г., замість суб'єк-

тивного методу застосував об'єктивний, поєднаний із кількісним аналізом даних. Головним об'єктом досліджень ученого стала пам'ять, яку на той час вважали не підвладною експерименту. У трактуванні пам'яті панувала асоціативна доктрина, згідно з якою елементи свідомості поєднуються завдяки суміжності, подібності, контрасту. Хоча Еббінгауз і вважав асоціації основою психічного життя, він відійшов від традиційного погляду на них і поставив за мету застосувати до процесів пам'яті методи психофізики. Особливої популярності набула накреслена Еббінгаузом «крива забування».

25 січня

ДЕНЬ СТУДЕНТІВ (ТЕТЯНИН ДЕНЬ)

Студентська частина нашого прогресивно-го суспільства у своєму арсеналі має при-наймні два цілком законних і безумовно офіційних приводів для свята: Міжнарод-ний день студента, що його відзначають 17 листопада, і Тетянин день – 25 січня, що його можна вважати нашим домашнім або національним Днем студентів . Походжен-ня останнього докорінно відрізняється від

всесвітнього свята, воно більш традиційне для наших студентів, бере свій початок із середини XVIII ст.

Ми не побоїмося сказати, що 25 січня – це професійне студентське свято. Вітає-мо усіх наших студентів! Бажаємо успіхів у навчанні, достойної практики, сил і часу! Все у ваших руках!

26 січня

1907 року у Відні в родині військового лікаря-терапевта, угорця за походженням, Г'юго Сельє, який мав власну хірургічну клініку в місті Комарно (Австро-Угорщина), народився Ганс Сельє – канадський патолог і ендокринолог австро-угорського походження. Мати Ганса родом з Австрії. Після розпаду

Австро-Угорської імперії містечко опинилося на території Чехословаччини, і саме в цій країні на медичному факультеті Празького університету Сельє отримав освіту. Надалі продовжив навчання в Римі і Парижі. Після закінчення навчання у віці 22 років протягом двох років був асистентом кафедри експериментальної патології. Отримав Рокфеллерівську стипендію, працював в університеті Джона Гопкінса (США), а потім в університеті МакГілла (Канада).

У повоєнній Європі Сельє не знайшов собі місця й емігрував за океан, де очолив Інститут експериментальної медицини і хірургії Монреальського університету. Разом з Алвіном Тофлером Сельє організував канадський Інститут стресу.

Ще в Празі, працюючи в університетській клініці інфекційних хвороб, Сельє звернув увагу на те, що перші прояви (симптоми) різноманітних інфекцій абсолютно однакові; відмінності з'являються за кілька днів.

Саме тоді він став розробляти свою гіпотезу загального адаптаційного синдрому, згідно з якою хворо-

ботворний чинник володіє пусковою дією, що включає механізми адаптації, вироблені в процесі еволюції.

Сельє розглядав фізіологічний стрес як відповідь на будь-які пред'явлені організму вимоги, і вважав, що з якими би труднощами не зіштовхнувся організм, з ними можна впоратися за допомогою двох типів реакцій: активною або боротьбою, і пасивною або втечею від труднощів чи готовністю терпіти їх.

На основі клінічних та експериментальних досліджень інфекційних хвороб Ганс Сельє висунув гіпотезу загального адаптаційного синдрому, згідно з якою хвороботворний чинник запускає еволюційно вироблені механізми адаптації до подразника.

27 січня

1904 року народився Джеймс Джером Гібсон (James Jerome Gibson) – американський психолог. Студентську кар'єру Гібсон розпочав у Північно-Західному університеті, але після I курсу перевівся до Принстонського університету, де отримав спеціальність з філософії. У Принстоні Гібсону викладали багато впливових професорів,

включаючи Едвіна Б. Холта, який був прибічником нового реалізму, і Герберта С. Ленгфельда, який викладав курс експериментальної психології. Після прослуховування курсу Ленгфельда Гібсон вирішив залишитися в університеті як аспірант. Там він здобув ступінь доктора філософії з психології під керівництвом Ленгфельда. Докторська дисертація Гібсона була присвячена пам'яті візуальних форм. Свою трудову кар'єру Гібсон розпочав у коледжі Сміта, де викладав психологію. Там він зустрів дві особи, які вплинули на його життя. Однією з них був гештальтпсихолог Курт Коффка. Хоча Гібсон не погоджувався з гештальтпсихологією, він все-таки погоджувався з переконанням Коффки, що основними дослідженнями психології мають бути про-

блеми, пов'язані зі сприйняттям. Іншою важливою особою, яку Гібсон зустрів під час навчання в коледжі, була його дружина Елеонора Джек, котра стала видатною психологинею, відомою таким своїм дослідженням, як «зорова скеля».

1941 року Гібсон пішов до армії США, де став директором підрозділу авіаційної

психологічної програми ВПС армії під час Другої світової війни. Особливий інтерес для нього мав вплив польоту літака на зорове сприйняття. Він використав свої дослідження для розробки тестів на зорові здібності з відбору кандидатів-пілотів. Після закінчення війни Гібсон повернувся до коледжу Сміта і розпочав працю над своєю першою книгою «Сприйняття візуального світу», у якій висвітлював візуальні явища, як градієнт текстури сітківки і градієнт руху сітківки. Результати його досліджень, присвячених сприйняттю, показали, що перцептивні якості сприймаються безпосередньо з екологічного оточення, а не будуються з простих сенсорних відчуттів. Джеймс Гібсон добре відомий завдяки книзі «Екологічний підхід до зорового сприйняття».

1866 року в Мерлунді – невеликому містечку на південному сході Швеції – у родині фермерів Емілі Шарлотти Борг і Карла Густава Шестранда народився Карл Еміль Сішор. Початкову освіту Карл здобув удома. Коли йому виповнилося 8 років, він пішов до школи, що її організував та очолив його батько. Після закінчення школи працював на батьківській фермі, а також викладав у місцевих школах.

1891 року Сішор закінчив Коледж Густава Адольфа в Сент-Пітері (штат Мінесота), де вивчав математику, музику, іноземні мови та літературу. 1895 року закінчив Єльський університет. Пізніше став першим серед випускників факультету психології, який отримав ступінь доктора філософії. Ще під час навчання Сішор працював у психологічній лабораторії при Єльському університеті, де оволодів різними експериментальними методами, психологічною статистикою та методами виміру.

1897 року Сішора було призначено директором психологічної лабораторії при

Університеті Айови. Там він продовжив експериментальні дослідження, у тому числі в галузі психології музики.

Протягом багатьох років Сішор проводив експериментальні дослідження в галузі психології музики. Його теорію музичних здібностей було названо «теорією особливостей». Він вважав, що немає такого явища, як му-

зичний талант взагалі, що музичні схильності складаються з низки особливостей, і є вродженими, а не з'являються під впливом обставин. На основі своєї теорії Сішор розробив перший стандартний тест – «Шкалу музичного таланту» і ще низку тестів, за допомогою яких можна визначити наявність тих чи тих здібностей у людей і залежно від цього встановити, наскільки людина чутлива до сприйняття музики.

Система Сішора ґрунтується на тому, що основне значення для музичного таланту мають найпростіші сенсорні здібності, тобто здатність вловлювати дрібні погрішності у висоті, інтенсивності та тривалості звуків.

1887 року у Відні (Австро-Угорщина) народився майбутній німецько-американський психоаналітик та психіатр Рене Шпіц (Rene Spitz).

Більшу частину дитинства провів в Угорщині. Вивчав медицину в Будапешті, Лозанні, Берліні. 1911 року пройшов навчальний курс у Зігмунда Фрейда, з 1930 року працював у Берлінському психоаналітичному інституті, з 1932 – у Паризькому педагогічному інституті. Після еміграції до США (1939) працював психіатром у лікарні, на запрошення – професором психології в кількох університетах, з 1956 року – професором психіатрії в Колорадському університеті.

1935 року Шпіц став займатися систематичними дослідженнями в галузі дитячого психоаналізу. При цьому він брав за основу ідеї свого вчителя Зігмунда Фрейда. Методи, що їх використовує Шпіц: пряме спостереження, кінозйомка, тестування немовлят, лонгітюдні дослідження. Він був одним із перших учених, які проводили інтегровані, експериментальні психоаналітичні дослідження немовлят. Вивчав дозрівання та розвиток психологічної сфери особистості дитини: комунікації, мовлен-

ня, взаємин між матір'ю і дитиною як чинника, що остаточно позначається на розвитку всіх соціальних стосунків.

Шпіц виявив наслідки інтелектуального та афективного розвитку дитини, що виникають унаслідок раннього розлучення з матір'ю та за відсутності чи обмеження взаємин з іншими людьми. Для часткової емоційної депривації запровадив термін «анаклітична депресія». Він дійшов висновку, що потреба в контакті з'являється в дитини віком 6 місяців.

1945 року Шпіц досліджував госпіталізм у дитячих виховних будинках. Результати його досліджень довели, що несприятливі деприваційні умови під час першого року життя дитини завдають непоправної шкоди її психосоматичному розвитку, а в екстремальних випадках призводять до смерті дитини. І, навпаки, правильна організація навколишнього сприяє нормальному розвитку та функціонуванню психіки.

Велику увагу Рене Шпіц приділяв вивченню патології об'єктних стосунків мати-дитина: гіперопіку, чергування пустощів і ворожнечі, циклічні зміни настрою матері.

30 січня

1863 року народився Джозеф Джастроу – американський психолог польського походження, відомий своїми винаходами в галузі експериментальної психології, планування експериментів та психофізики.

Джастроу був головою психологічної секції Всесвітньої Колумбійської виставки, де він зібрав «психофізичні дані та дані про час реакції» тисяч відвідувачів. Був одним із засновників Американської психологічної асоціації і 1900 року став її президентом, одним із засновників Американського товариства психічних досліджень для вивчення «месмеричного, психічного та духовного». Вивчав психологію паранормальних явищ і розглядав паранормальні явища як «цілком ненаукові і такі, що вводять в оману», що є результатом помилки, шахрайства, легковажності та ірраціональності.

Джастроу вважав, що аналогії є найпримітивнішим способом інтерпретації світу. Щоб виявити несвідомий рух руки, він винайшов машину, назвавши її автомографом. Він довів, що коли суб'єкта просили сконцентруватися на об'єкті, його рука несвідомо рухалася в цьому напрямку. Величина ефекту різнилася в різних

людей, особливо в дітей, рухи яких були більш випадковими. Джастроу довів, що люди, які втратили зір після шести років, ще могли бачити уві сні, а люди, які втратили зір до п'яти років, не могли. Така сама різниця в сприйнятті та віці була притаманна людям із частковою втратою зору. Учений дійшов висновку, що зір був природженим і що значний розумовий розвиток відбувся віком від п'яти до семи років. Він зазначав, що слух, а не відчуття, був основним чуттям сліпих як у період неспання, так і уві сні.

31 січня

1931 року на «Twin City Auto Show» було продемонстровано психограф – пристрій, що складався з каски та рухомих стрижнів, розміщених так, щоби проводити вимірювання в 32 різних точках черепа.

Винайдення пристрію було спробою автоматизувати френологію.

1 лютого

1857 року в селі Соралі Єлабузького повіту В'ятської губернії (Російська імперія) у сім'ї пересічного державного службовця народився російський невролог, психіатр, психолог, морфолог і фізіолог нервової системи, доктор медицини, професор Бехтерев Володимир Михайлович.

Бехтерев рано втратив батька, мати ледве знайшла гроші на освіту для Володимира. Початкову освіту отримав у В'ятській гімназії, а медичну – у Санкт-Петербурзькій медико-хірургічній академії.

Брав участь у військових операціях на території Болгарії. Повернувшись, продовжив навчання в академії. Після завершення навчання Бехтерев став докладно вивчати нервові та психічні розлади, і для цього працював при клініці професора Мержеєвського Івана Павловича. Успішно захистив докторську дисертацію і його затвердили на посаді приват-доцента Петербурзької медико-хірургічної академії.

Перу Бехтерева належать понад 600 наукових праць. Окрім його найвідомішої праці «Дослідження провідних шляхів головного та спинного мозку», Бехтерев

зробив немало відкриттів в анатомії та фізіології: помітив та описав мінливість синопсів; описав групу клітин у задньому розі головного мозку (що пізніше отримала його ім'я); встановив зв'язок черв'яка мозочка з рецепторами суглобів, м'язів, сухожилків; уперше наочно показав (за допомогою ЕЕГ), що біоелектричні явища виникають не тільки в корі великих півкуль, а й в інших ділянках мозку.

Пізніше став працювати в галузі, що була названа «об'єктивна психологія». Він намагався пояснити психічні явища умовними рефlekсами, тим самим інтегруючи теорії Павлова І. П. в клінічну практику. В останнє десятиріччя свого життя еволюціонував від «об'єктивної психології» до «рефлексології». Намагаючися звести складні закони психіки і суспільного життя до фізико-механічних законів, схилився до механіцизму. Запровадив у загальну медичну практику патологічний стопний згинальний рефлекс або рефлекс Бехтерева-Менделя. Як невропатолог Бехтерев описав низку хвороб, одну з яких (анкілозуючий спондилоартрит) називають хворобою Бехтерева.

1 лютого

1927 року в Києві народився видатний український психолог, засновник історичної психології, доктор психологічних наук, професор Ілля Григорович Білявський. Його батько, Григорій Білявський, був вихідцем із дворянської родини польського походження.

Освіта Іллі Білявського розпочалася в середній школі № 79 м. Києва, яку відвідували діти членів уряду. Він добре засвоював матеріал з усіх предметів, проте до початку Другої світової війни встиг закінчити лише сім класів.

Коли розпочалася війна, батько пішов на фронт і брав участь в обороні Києва. Сам Ілля був евакуйований із матір'ю та родичами з майже оточеного гітлерівцями міста. В евакуації родина мешкала на Уралі, у районі золотих копалень, де Ілля працював коногоном у старательській артілі, щоб отримати купон на їжу. Потім родина переїхала до Ашхабаду, де Білявський працював у майстерні з випуску політичних плакатів «Вікна ТАРС». Навчався у фабрично-заводському училищі, після закінчення якого працював у паровозному

депо й одночасно навчався у вечірній школі. З відзнакою закінчив 9-й клас.

1943 року під Лубнами загинув батько Білявського. Одразу після звільнення рідного міста родина повернулася на батьківщину, але оселитися в рідному домі не вдалося – у ньому мешкали інші люди. За віком Ілля не підлягав мобілізації, але він

звернувся до військкомату з проханням відправити його на фронт. За рішенням військової влади його було направлено в артилерійське училище, а після його закінчення екстерном він встиг узяти участь у бойових діях. Згодом його комісували через зір.

Повернувшись до Києва, Білявський вступив на підготовче відділення Будівельного інституту, що його було відкрито для фронтовиків. Продовжив навчання в Педагогічному інституті ім. М. Горького (нині Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) на педагогічному факультеті, де в той час готували керівних працівників народної освіти, викладачів педагогіки та психології для педучилищ. Слухав лекції Г. С. Костюка, П. Р. Чамати, О. М. Раєвського, Є. О. Мілеряна, Л. К. Ба-

лацької, які назавжди залучили його до психологічної науки. Під впливом Г. С. Костюка формувався інтерес Білявського до дослідження проблем людської духовності, відбувалося його становлення як ученого-психолога.

1950 року Білявський закінчив інститут з відзнакою та з рекомендацією до вступу до аспірантури. За час науково-педагогічної діяльності Білявський працював у Житомирському педагогічному інституті ім. І. Я. Франка, інших навчальних закладах.

1978 року Білявський переїхав до Польщі, де викладав психологію в університетах міста Катовиці та Ягеллонському університеті Кракова. Зокрема, він був єдиним на той час радянським фахівцем, хто викладав польською мовою.

1985 року в Інституті психології ім. Д. М. Узнадзе в Тбілісі Білявський захистив докторську дисертацію на тему «Теоретико-методологічні основи психолого-історичних досліджень». Цього року він переїхав до Одеси, спочатку працював на посаді професора кафедри психології Одеського державного університету (нині — Одеський національний університет імені Іллі Мечникова), а згодом — завідувача кафедри. Там Білявський продовжив розроблення основ історичної психології, написав і підготував до видання низку фундаментальних монографій і навчальних посібників із цього напрямку психології, започаткував традицію викладання історичної психоло-

гії як навчальної дисципліни. Організував і провів низку наукових конференцій. Завдяки його науковій та організаторській діяльності в Одесі було створено наукову школу історичної психології, що плідно розвивається завдяки його учням — О. В. Яремчук, Н. В. Артюхіній та іншим. За ініціативи та активної участі Іллі Григоровича при механіко-математичному факультеті університету 1992 року було відкрито психологічне відділення і створено кафедру загальної та соціальної психології, а 2000 року вперше в Україні відкрито спеціалізацію для студентів-математиків «Комп'ютерне моделювання та обробка зображень і графічної інформації», де поєднувалося викладання психології та комп'ютерних технологій.

1998 року Білявський став академіком Міжнародної академії психологічних наук.

Коло наукових інтересів ученого було надзвичайно широким. Серед міждисциплінарних проблем, що їх він вивчав першочергово, були ті, що стосувалися психології особистості в культурно-історичному просторі. Особистість цікавила вченого в усіх її сутнісних проявах — в особливостях розумової діяльності, сприйнятті, у тому числі й естетичного, у розвитковому функціонуванні емоційної і вольової сфери, звичайно ж, у психології вчинку як квінтенсенції головної науки про людину.

Білявський є автором понад 150 друкованих праць, 6 монографій, низки навчальних посібників.

1 лютого

1844 року в Енфілді (штат Массачусетс) народився Гренвілл Стенлі Голл – першовідкривач американської психологічної науки. Його наукові інтереси були зосереджені на розвитку дітей (педагогії) та еволюційній теорії. Голл був першим президентом Американської психологічної асоціації і першим президентом

Університету Кларка. Разом із Вільямом Джемсом Голл єдиний, хто очолював Американську психологічну асоціацію двічі (повторно 1924 року).

Натхненний працею Principles of Physiological Psychology Вільгельма Вундта отримав ступінь доктора психології під керівництвом Вільяма Джемса в Гарвардському університеті після роботи в лабораторії Вундта в Лейпцигу.

Свою кар'єру розпочав учителем англійської мови в коледжі Antioch, у Yellow Springs, Огайо. 1882 року (до 1888) Голла було призначено професором психології та педагогіки університету Джона Гопкінса, де розпочав те, що вважається першою американською лабораторією психології.

Там Голл пристрасно заперечував про

приділення особливої уваги викладанню традиційних предметів, наприклад, латини, математики, історії в середній школі, заявивши, що школи мають приділяти більше уваги вихованню підлітків, аніж підготовці до вступу в коледж.

1887 року заснував American Journal of Psychology і 1892 року його

було призначено першим президентом Американської психологічної асоціації. 1889 року він став першим президентом університету Кларка, і цю посаду він обіймав до 1920 року. Упродовж цих років Голл залишався активним інтелектуалом. Він відіграв важливу роль у розвитку педагогічної психології, а також спробував визначити ефект підлітків у освіті. Також він відповів на запрошення Зігмунда Фрейда і Карла Юнга прочитати курс лекцій 1909 року.

Голл залишився в історії психології як людина, котра зробила значний внесок у розвиток психологічної науки і прикладної психології. За його керівництвом ступінь доктора психології отримали багато відомих психологів.

2 лютого

1903 року в м. Лейпцигу народився Карл Дункер – відомий німецький психолог, видатний представник гештальтпсихології, один із найвидатніших дослідників процесу мислення.

Із 1930 року працював у Психологічному університеті в Берліні. 1935 року залишив Німеччину, працював спочатку в Кембриджі у Бартлетта Ф. Ч., а згодом – у США. У віці 37 років наклав на себе руки.

Дункер відомий перш за все своїми дослідженнями в галузі продуктивного мислення та розв'язання задач. Провівши численні експерименти, Дункер запровадив поняття функціонального значення розв'язування задач; відкрив феномен функціональної закріпленості. Це полягає в тому,

що предмет, використаний певним чином, надалі складно використовувати по-іншому.

За визначенням Дункера, «мислення – це процес, який за допомогою інсайта (розуміння) проблемної ситуації призводить до адекватних дій у відповідь». Процес, що веде від стимулу до дії у відповідь, має назву інсайтно-

го, якщо він безпосередньо визначає зміст цієї дії (на відміну від звичайного вивільнення стимулом уже готової реакції). Це необхідно тоді, коли така дія не виходить безпосередньо з минулого досвіду.

У своїх експериментах Дункер користувався математичними та практичними задачами, пропонуючи піддослідним розмірковувати вголос під час розв'язання їх.

3 лютого

1854 року народився Корсаков Сергій Сергійович – відомий російський психіатр.

1875 року закінчив курс медичного факультету при Московському університеті і тут же 1887 року одержав ступінь доктора медицини, представивши як дисертацію доволі цінну працю: «Про алкогольний параліч».

З 1892 року обіймає посаду професора психіатрії при Московському університеті, з 1899 року – директора психіатричної клініки. Є одним із засновників експериментальної психологічної лабораторії в Москві (1886).

Запропонував клінічний опис порушення пам'яті на актуальні події, що

супроводжується просторовою і часовою дезорієнтацією, яке одержало назву «корсаковського синдрому» (cerebropathia psychica tokaemica). Корсаков виділив і описав ще одну хворобу – paranoia hyperphantasica. Доволі важливим унеском у науково-навчальну медичну літературу є його «Курс психіатрії» (3-є видання, 1914) і журнальні статті (хворобливі розлади пам'яті і діагностика їх, до психології мікроцефалів, про свободу волі, до питання про піклування душевнохворих вдома тощо). Численні учні Корсакова створили особливу школу психіатрів і невропатологів.

3 лютого

1920 року народився Джордж Міллер (George Armitage Miller) – відомий американський психолог.

1940 року закінчив університет в Алабамі зі ступенем бакалавра мистецтв. 1946 року захистив докторську дисертацію з психології в Гарвардському університеті. З 1968 року — професор експериментальної психології в університеті Рокфеллера в Нью-Йорку, з 1979 року — професор психології в Принстонському університеті. 1969 року його обрано президентом Американської психологічної асоціації.

Найвідоміша праця Міллера – «Магічне число сім, плюс-мінус два» (The Magical Number Seven, Plus or Minus Two: Some Limits on our Capacity for Processing Information) побачила світ 1956 року в Psychological Review. Це число ще називають числом Інґве-Міллера.

1990 року Дж. Міллера нагороджено «William James Book Award» за книгу «The Science of Words», 1991 року отримав з рук президента Джорджа Буша (старшого) Національну наукову медаль США.

4 лютого

1920 року у єврейській родині народився Мортон Дойч – американський психолог, фахівець у галузі соціальної психології та психології особистості, конфліктології, психології запобігання воєнним діям, почесний професор Колумбійського університету.

Автор теорії розв'язання конфліктів, незважаючи на відому спірність навколо неї, вважався одним із найбільш визнаних західних дослідників у цій галузі. 1939 року закінчив Сіті-коледж зі ступенем бакалавра, а за рік отримав ступінь магістра в Пенсільванському університеті. Згодом навчався в Массачусетському технологічному інституті під керівництвом Курта Левіна. Після закінчення його 1948 року отримав ступінь доктора філософії. Був головою та членом багатьох американських психологічних асоціацій та міжнародних психологічних товариств, а також членом редакційних колегій багатьох журналів. 1986 року заснував Міжнародний центр співробітництва та розв'язання конфліктів.

Працю Дойча відзначено низкою премій та престижних нагород. 1987 року його

удостоєно нагороди Американської психологічної асоціації «за визначний науковий внесок». А ще йому було присуджено низку премій – Курта Левіна, Гордона Олпорта та Карла Ховланда.

Найвідоміші дослідження Дойча пов'язані з проблемами співпраці, змагання, конфлікту, угоди та справедливого розподілу. Дойч

розширив розуміння расової упередженості, індивідуального конформізму та суспільної законослухняності. У його працях системно виражено теоретико-ігровий підхід до вивчення конфліктів.

У своїй докторській дисертації розглянув питання співпраці та змагання в групі на прикладі шкільних класів, а також проаналізував психологічні процеси, що лежать в основі цих стосунків, та їхній вплив на вчинки, взаємини та самооцінку членів групи. Досліджував такі аспекти, як довіра та підозра, угода та перемовини, способи розв'язання конфлікту. Дослідження включали експериментальні «ігри», що імітують досліджувані умови. Вони допомогли створити методологію «ігор» і зробили важливий внесок у розуміння основного питання.

4 лютого

1885 року в селі Великі Бірки Тернопільського повіту Королівства Галичини та Володимирії, Австро-Угорщина (нині селище Тернопільського району Тернопільської області) в родині вчителя народився Бaley Степан (Стефан Максим) Володимирович – видатний вчений першої половини ХХ століття. Він – і філософ, і педагог, і

психолог, і медик. Водночас як учений С.Бaley належав і до української, і до польської культури. Попри це, в сучасній Польщі він добре відомий і пошанований, а в Україні – практично забутий.

Початкову освіту здобував у місцевій школі, далі навчався в Українській гімназії в Тернополі. По її закінченню продовжив здобувати освіту на філософському факультеті Львівського університету. Отримавши диплом, розпочав викладацьку діяльність, працював вчителем математики та логіки у гімназіях.

Вдосконалювати свої знання подався до Берлінського університету, де працював під керівництвом Карла Штумпфа (німецький психолог, засновник європейського напрямку функціональної психології, один із

провісників феноменології та гештальтпсихології). Після – навчався у Відні та Парижі. Саме там Степан здобув медичну освіту.

У 1911 році С. Бaley став доктором філософії та медицини. Повернувшись до Львова, займався публіцистикою, друкувався у львівському журналі “Учитель”. Ще в 1896 році Бaley

опублікував рецензію на працю педагога Юліана Пейо “Виховання волі”. “Виховати самого себе – одна з найважчих задач, котру може людина поставити перед собою”, – цей вираз із відгуку був гаслом всієї науково-дослідної роботи самого Степана-Максима Володимировича.

Окрім того написав дослідження “З психології творчості Шевченка”. Деякі опуси філософських досліджень були опубліковані в “Записках” НТШ (Наукове товариство імені Тараса Шевченка), “Літературно-Науковому Віснику” й інших виданнях. У період Першої світової війни вступив на лікарський факультет у Львові, по завершенню якого в 1922 році отримав ступінь “доктора усіх лікарських наук”.

У серпні 1918-го разом із Іваном

Крип'якевичем та Філаретом Колессою на запрошення уряду Української Держави прибув до заснованого Кам'янець-Подільського державного українського університету й обійняв посаду доцента, читав лекції з курсу логіки студентам. Водночас працював у Львівській лікарні у відділенні нервових захворювань, а ще писав книги "Нарис психології" та "Нарис логіки", які стали першими українськомовними посібниками у цих наукових галузях. У 1924 році в "Українському Медичному Віснику" була опублікована праця "Трійця в творчості Шевченка".

За три роки Варшавський університет запропонував С. Балею посаду професора у виші. Степан-Максим погодився й пропрацював там до кінця життя. У 1928-му Балея очолив кафедру дитячої та педагогічної психології. Із 1936 до 1951 року обіймав керівні посади в університеті. За цей період було написано чимало праць з питань дитячої, педагогічної та соціальної психології, найвідоміші з яких:

- "Психологія підліткового віку" (1931 рік);
- "Нариси психології у зв'язку з розвитком дитячої психіки" (1938 рік);
- "Нарис психології виховання" (1938 рік);
- "Характерологія і типологія дітей і молоді" (1946 рік);
- "Дорогою самопізнання" (1947 рік);
- "Психологічна проблематика підростаючого віку" (1950 рік).

Польща належно оцінила заслуги Степана Балея. Його обрали членом Академії

наук, нагородили офіцерським Хрестом Відродження Польщі.

Уся наукова спадщина С. Балея умовно поділяється на два періоди – львівський і варшавський. Під час львівського періоду він писав українською мовою та друкувався в українських періодичних виданнях. Саме тоді було написано наукові й навчальні праці з філософії, психології, етики, логіки, дослідження творчості Тараса Шевченка. Після переїзду до Польщі Степан Балея писав, відповідно, польською мовою. У цей час його наукові інтереси переважно зосереджувалися на галузях педагогічної психології, психології особистості й людських відносин. Вчений також підготував дослідження творчості Стефана Жеромського та Юліуша Словацького.

Помер Степан Балея 13 вересня 1952-го у Варшаві, де й похований на цвинтарі Повонзки.

Майже 40 років радянська влада замовчувала досягнення видатного психолога. Лише зараз наукова спадщина С. Балея повертається до України. Від 1991 року в Тернопільському інституті народної освіти (нині Тернопільський експериментальний інститут педагогічної освіти) було засновано іменну стипендію науковця – за кращу наукову роботу, виступ на конференції.

Ім'я Степана Балея присвоєно Великобіроківській загальноосвітній школі-гімназії та названо вулиці іменем вченого у Варшаві, Тернополі, Великих Бірках.

5 лютого

1903 року в заможній родині московського купця народився Леонтьєв Олексій Миколайович – російський психолог, академік АПН СРСР, один з учнів та найближчих послідовників Л. С. Виготського, з 50-х років ХХ ст. – лідер наукової школи, яку називають школою Виготського–Леонтьєва.

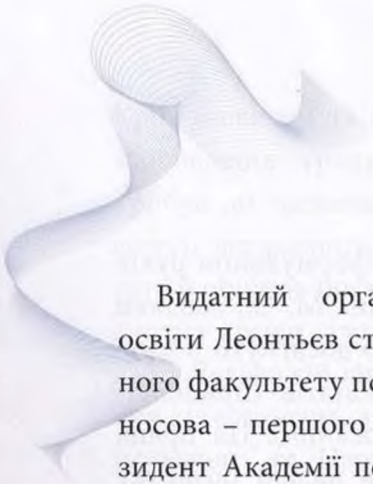
У Москві провів більшу частину свого життя. Навчався в Першому московському реальному училищі, на історико-філологічному факультеті МДУ ім. Ломоносова. Його вчителями були Челпанов Г. І., Шпет Г. Г., Петрушевський Д. М. Із середини 20-х років працює в Психологічному інституті, що входив тоді в структуру МДУ, у навчальних та медичних закладах Москви, знайомиться з Лурією О. та Виготським Л. Одружився 1924 року.

Воєнне лихоліття змусило родину виїхати в Ашгабад, куди було евакуйовано МДУ ім. Ломоносова. Пізніше в селищі Каурівка поблизу Свердловська в експериментальному шпиталі Леонтьєв займається проблемою відновлення рухливості бійців після отриманих поранень. Успішно впровадив методику, що ґрунтувалася

на теорії формування рухів Бернштейна М. О., завдяки чому було досягнуто помітних результатів (пришвидшене одужання). Ця праця допомогла надалі розвитку і стала однією з ключових у радянській психології. Після війни продовжує працювати в МДУ ім. Ломоносова, якому присвятив майже все своє життя. Леонтьєв багато

зробив для захисту науки в 50-ті роки, коли чергова хвиля критики загрожувала поглинанням змісту психологічної науки з боку фізіології. Ідеологи науки вимагали застосування об'єктивного методу для вивчення психічних процесів (Теплов Б. М.) або відмови від вивчення їх на користь фізіологічних досліджень (Іванов-Смоленський О. Г.). Принцип діяльності, який сформулював та підкріпив своїм авторитетом Леонтьєв став компромісним, адже визначав суб'єктивні явища вторинною ланкою відносно об'єктивно досліджуваної діяльності, яка ставала причинним та пояснюючим чинником психічного.

Особиста підтримка Леонтьєва була важливою для багатьох переслідуваних вчених (особливо для Бернштейна М. О.).

Видатний організатор психологічної освіти Леонт'єв стає деканом новоствореного факультету психології МДУ ім. Ломоносова – першого в СРСР; він – віце-президент Академії педагогічних Наук СРСР. Його праця «Проблеми розвитку психіки» (1963) нагороджена Ленінською премією. Ломоносівською премією відзначено книгу «Діяльність. Свідомість. Особистість» (1975).

Розробляв психологічну теорію діяльності, теорію розвитку психіки тварин та людини. Наголошував на важливості зовнішніх об'єктивних чинників формування психіки. Вважався провідною фігурою радянської психологічної науки, але поза межами СРСР не отримав такого визнання, як, наприклад, Лурія.

6 лютого

1852 року в Лондоні народився Конві Ллойд Морган (Conwy Lloyd Morgan) – англійський психолог.

Навчався в Королівській школі. Викладав у Кейптауні. Пізніше швидко зацікавився галуззю, яку назвав «психічною еволюцією», межею між інтелектом та інстинктом. 1901 року переїхав до Брістоля, де обійняв посаду першого професора психології та освіти Університетського коледжу. 1899 року його було обрано членом Королівського товариства.

Після виходу на пенсію Морган читав серію лекцій у Сент-Ендрюс, у яких він характеризував концепцію еволюційної еволюції.

Найвідоміше його досягнення – правило інтерпретацій експериментів з інтелектом тварин, які отримали назву «Принцип Моргана/Morgan canon». Уперше цей принцип було описано 1894 року в книзі «Вступ у порівняльну психологію» / «An introduction to Comparative Psychology».

7 лютого

1870 року народився Альфред Адлер (Alfred Adler) – австрійський психіатр та психолог, засновник індивідуальної психології.

У небагатій єврейській родині він уперто боровся зі своєю фізичною слабкістю. Коли це було можливо, юний Альфред бігав і грав з іншими дітьми, які завжди із задоволенням приймали його у свою компанію. Здавалося, він знаходив серед друзів те почуття рівності та самоповаги, чого був позбавлений удома. Вплив цього досвіду можна бачити в подальшій роботі Адлера, коли він наголошує на важливості співпереживання та спільних цінностей, називаючи це соціальним інтересом, завдяки якому, на його думку, особистість може реалізувати свій потенціал і стати корисним членом суспільства. У 18 років Адлер вступив до Віденського університету на відділення медицини. Він дуже любив читати. Згодом глибоке знайомство з літературою, Біблією, психологією та німецькою класичною філософією принесло йому популярність у віденському суспільстві, а пізніше і всесвітню популярність як лектора.

1895 року Адлер здобув медичну освіту. Спочатку працював офтальмологом, згодом – лікарем загальної практики. Пізніше через зростаючу зацікавленість функціями нервової системи та адаптацією професійні устремління Адлера перемістилися в бік неврології та психіатрії. Будучи лікарем-практиком, Адлер 1902

року приєднався до гуртка Зігмунда Фрейда. Проте він ніколи не був прихильником фрейдистської тези про універсальну роль дитячої сексуальності в розвитку людської психіки.

Після одруження Адлер прийняв протестантство. 1907 року опублікував книгу «Дослідження неповноцінності органів», у якій виклав свої погляди на формування людської психіки, що викликало негативну реакцію Фрейда. Адлер заявив про те, що «психоаналіз не повинен бути обмежений тільки одним способом». У відповідь на це Фрейд різко висловився про «свавілля окремих психоаналітиків». 1910 року Адлера було обрано президентом Віденського психоаналітичного товариства. Тим часом стосунки між Фрейдом та Адлером різко

погіршилися. 1912 року Адлер опублікував працю «Про нервовий характер», у якій йшлося про узагальнення основних концепцій індивідуальної психології. Того ж року Адлер заснував «Журнал індивідуальної психології», випуск якого було перервано Першою світовою війною. Протягом двох років Адлер служив військовим лікарем на російському фронті, а повернувшись 1916 року до Відня, очолив військовий шпиталь. 1919 року за підтримки австрійського уряду організував першу дитячу реабілітаційну клініку. 1922 року було відновлено публікацію журналу за новою назвою – «Міжнародний журнал індивідуальної психології». З 1935 року за редакцією Адлера виходить журнал англійською мовою. 1926 року Адлер отримав запрошення обійняти посаду професора Колумбійського університету в Нью-Йорку. 1928 року він відвідав США, де в Нью-Йорку читав лекції у Новій школі соціальних досліджень. Ставши працівником Колумбійського університету, Адлер проводив у Відні лише літні місяці, продовжуючи викладацьку діяльність та лікування пацієнтів. З приходом до влади нацистів послідовники Адлера в Німеччині зазнали репресій і змушені були емігрувати. Першу та найвідомішу експериментальну школу, викладання в якій здійснювалося згідно з принципами індивідуальної психології, засновану 1931 року Шпілем Оскаром та Бірнбаумом Ф., було закрито після аншлю-

су Австрії 1938 року. Тоді ж було заборонено випуск «Міжнародного журналу індивідуальної психології». Після закінчення Другої світової війни 1946 року експериментальну школу знову було відкрито, відновилася і публікація журналу.

1932 року Адлер остаточно переїжджає до США. Останні роки свого життя він активно займався лекційною діяльністю в багатьох вищих навчальних закладах Заходу. На відміну від Фрейда акцентував увагу на ролі несвідомого і сексуальності як детермінантах людської поведінки, запроваджує у пояснення соціальний чинник: характер людини складається під впливом її «життєвого стилю», тобто системи цілеспрямованих прагнень, що склалася в дитинстві, у якій реалізується потреба в досягненні переваги, самоствердження як компенсації «комплексу неповноцінності». Адлер вважав, що спочатку більшості дітей притаманне відчуття власної неповноцінності порівняно зі «всемогутніми дорослими», що призводить до формування у дитини комплексу неповноцінності. Розвиток особистості, на думку Адлера, залежить від того, яким чином цей комплекс компенсуватиметься. У патологічних випадках людина може намагатися компенсувати свій комплекс неповноцінності за рахунок прагнення влади над іншими (компенсаторна теорія влади).

8 лютого

1895 року в м. Скалат на Тернопільщині в родині Юліана фон Кульчицького, який працював радником вищого провінційного суду Австро-Угорщини у м. Станіславі (нині – Івано-Франківськ), народився Кульчицький Олександр Юліанович – український філософ, психолог, соціолог, організатор вищої школи й науки, педагог, публіцист, громадський та культурно-освітній діяч української діаспори.

Здобув класичну освіту: закінчив гімназію в Станіславі, вивчав германістику і французьку мову на філософському факультеті Львівського університету, а після Першої світової війни студіював філософію, психологію та романістику в Сорбоннському університеті (Париж). Делегат Української Національної Ради ЗУНР – представляв студентство. 1924 року повернувся до Львівського університету для продовження вивчення філософії і германістики, успішно захистив докторську дисертацію «Релігія у вченні Ренана». Надалі були стажування в Краківському університеті і вимушена еміграція зі Львова.

В еміграції працював у Мюнхенському інституті психології та психотерапії, а з 1945 року його наукова, педагогічна, культурно-освітня діяльність пов'язана з Українським Вільним Університетом. Спочатку працював на посаді професора психології, згодом – філософії. 1962–1963 роки обраний ректором УВУ, потім проректором,

пізніше протягом тривалого часу обіймав посади декана і проректора філософічного факультету. Дійсний член НТШ, протягом тривалого часу – заступник голови НТШ в Європі, голова Західноєвропейського центру НТШ в м. Сарсель, що поблизу Парижа, який став найбільшим осередком української європейської науки. Засновник Українського Психологічного Інституту.

Кульчицький – автор концепції формування української психіки. Перу вченого належать майже 400 статей і монографій у галузі філософії, психології, антропології, характерології, етнографії, педагогіки, германістики та літературознавства, надрукованих українською, англійською, німецькою, французькою мовами, які ще потребують ретельного наукового дослідження.

9 лютого

1950 року народилася Донченко Олена Андріївна – українська психологиня і соціологиня, докторка соціологічних наук, професорка. 1972 року закінчила Київський державний університет імені Тараса Шевченка філософський факультет відділення психології; 1978 – аспірантуру Інституту філософії АН УРСР. З 1994 року – докторка соціологічних наук. Тема дисертації – «Соціетальна психіка як предмет соціології». З 2001 року – доцентша, з 1998 – членкиня Балтійської педагогічної академії. 2001 року стала лауреаткою першої премії АПН України за кращу монографію.

Сфера наукових уподобань О. Донченко – соціальна психологія, соціологія, со-

ціоніка, політична психологія. Працює над дослідженнями теоретико-методологічних проблем загальної та соціальної психології і соціології; психології та соціології соціуму; надперсональних чинників індивідуальної та колективної психології.

Займалася теоретичними та методологічними дослідженнями феномену соціальної психіки (психіки соціуму). Сформулювала теорію соціальної психіки (психіки соціуму). Значення цієї теорії полягає в її наднаціональній сутності, у розгортанні панорами єдиної соціально-психологічної природи народів та етносів, які різняться між собою глибинно-психологічними чинниками.

10 лютого

1995 року психолог Джон Секстон виписав перший рецепт на сертралін (30 таблеток по 100 мг кожна) – антидепресант, що блокує зворотнє захоплення серотоніну.

Секстон пройшов офіційну підготовку, щоб отримати право виписувати психоактивні препарати.

11 лютого

1916 року народилася Берніс Левін Ньюгартен (Bernice Levin Neugarten) – американська психологиня.

Основні внески Ньюгартен у психологію та соціологію були зроблені в таких напрямках, як розвиток дорослих та старіння. Стала однією з перших фахівчинь, які глибоко досліджували особливості психіки людини залежно від її віку. Розвіяла безліч міфів щодо кризи середнього віку і розкритикувала панівні моделі вікового розвитку.

Упродовж тривалого часу була президенткою Американського геронтологічного товариства, членкинею Американської академії мистецтв та наук, Американська психологічна асоціація нагородила її

Золотою медаллю в галузі психологічних досягнень.

1961 року Ньюгартен спільно з колегами розробила тест, який дає змогу оцінити низку параметрів, що становлять індекс життєвої задоволеності людини.

1. Інтерес до життя – показує, наскільки людина захоплена обставинами свого жит-

тя, відкрита для дослідження світу та пізнання нового.

2. Позитивне оцінювання себе та власних вчинків – показує, наскільки людина добре ставиться до себе самої. За цим параметром можна судити про переважання людини високого чи низького рівня самооцінки.

3. Узгодженість між поставленими та досягнутими

цілями – показує, якою мірою результат діяльності людини відрізняється від її первісного бачення.

4. Послідовність у досягненні цілей – показує, наскільки людина спроможна слідувати наміченому плану дій, докладати зусиль і терпіння для його досягнення, аналізувати наслідки своєї діяльності та коригувати свою поведінку.

5. Загальне тло настрою – дає змогу судити про перевагу в психологічному стані людини почуттів позитивного чи негативного забарвлення.

1975 року Ньюгартен нагороджено відзнакою «Distinguished Teaching Award» Американського Психологічного Фонду.

12 лютого

1809 року в місті Шрусбері графства Шропшир (Велика Британія) в родині лікаря народився Чарльз Роберт Дарвін (Charles Robert Darwin) – англійський натураліст, автор теорії природного відбору.

Початкову освіту майбутній учений здобув у звичайній школі. Вже в ті роки своєї короткої біографії Дарвін захоплювався колекціонуванням та історією природи. 1818 року Чарльза віддають у школу в Шрюсбері. Класичні мови та словесність давалися хлопцеві надто складно, до того ж, значну частину часу він присвячував полюванню, збиранню колекції мінералів та метеликів, хімії.

1825 року Ч. Дарвін вступає в Единбурзький університет, де вивчає спочатку медицину, а потім таксидермію, історію природи. Паралельно брав участь в експедиції до Південної Америки, асистував Гранту Р. Е., відвідував лекції Джемсона Р.

1828 року Дарвін за наполяганням батька вступив до коледжу Христа Кембриджського університету, щоби отримати сан священника Англіканської церкви.

У роки навчання Чарльз тісно спілкувався з професором ботаніки Генслоу Д. С., захопився працями Пейлі У., Гершеля Д., А. фон Гумбольта.

1831 року Чарльз Дарвін, біографія якого вже свідчила про нього як про майбутнього біолога, за сприяння друзів вирушає у навколосвітню подорож на

судні капітана Р. Фіцроя «Бігль». Під час експедиції Чарльз зібрав величезну колекцію морських тварин, вів нотатки про побачене.

Повернувшись в Лондон, Дарвін з 1838 року працював секретарем Лондонського геологічного товариства. 1839 року побачила світ його книга «Подорож натураліста навколо світу на кораблі «Бігль», написана на основі заміток про навколосвітню експедицію. 1842 року Дарвін переїхав до графства Кент у місто Даун, де прожив до кінця своїх днів, активно займаючися науковою діяльністю.

1842 року Дарвін написав перший нарис про походження видів. Понад 10 років учений працював над своєю фундаменталь-

ною працею і лише 1858 року представив свою теорію науковому суспільству.

1859 року праця «Походження видів шляхом природного відбору, або Збереження сприятливих порід у боротьбі за життя» вийшла окремим виданням.

1868 року вийшла у світ друга значна праця Дарвіна – «Зміна тварин і рослин у

домашньому стані», 1871 – «Походження людини та статевий добір», 1872 – «Виразження емоцій у людини та тварин».

Праці Дарвіна на тему еволюції живих організмів вплинули на історію людської думки, ознаменували початок нової епохи в розвитку біології та інших наук.

13 лютого

1955 року в м. Бердичеві на Житомирщині в родині викладачів вищої школи народився Горностай Павло Петрович – український психолог, фахівець у галузі психології особистості, соціальної психології та психотерапії, доктор психологічних наук, професор.

У школі проявив неабиякі здібності до фізики.

1972 року був призером республіканської та учасником Всесоюзної олімпіади юних фізиків, а також переможцем Всесоюзного конкурсу журналу «Юный техник» та МФТІ «Питання жартома – відповідь всерйоз».

1976 року закінчив з відзнакою Черкаський державний педагогічний інститут (фізико-математичний факультет). Професійну діяльність розпочав учителем фізики в середніх школах № 20 та № 23 м. Житомира (1976–1984 рр., з перервою на службу в Збройних силах СРСР 1977–1978). 1984–1987 роки навчався в аспірантурі Науково-дослідного Інституту психології УРСР. 1988 року захистив кандидатську дисертацію «Формування психологічної готовності старшокласників до педагогіч-

ної діяльності». З 1987 року працював у Ніжинському педагогічному інституті ім. М. В. Гоголя асистентом кафедри психології, з 1989 року – старшим викладачем кафедри психології Луцького державного педагогічного інституту ім. Лесі Українки. Від 1991 до 1996 року працював у Інституті психології імені Г. С. Костю-

ка НАПН України старшим науковим співробітником Центру психології творчості та лабораторії реабілітації особистості.

Від 1997 року Горностай працює в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України. 2006–2017 роки – завідувач лабораторії психології малих груп та міжгрупових відносин, з 2018 – головний науковий співробітник цієї лабораторії.

Горностай досліджував проблеми педагогічної творчості, психологічної готовності особистості до педагогічної діяльності. Пріоритетними сферами наукової діяльності вченого є психологія особистості, соціальна психологія, зокрема, психологія малих груп, психологічні теорії ролей. У колі його інтересів – психологія творчості та креативності, психодіагностика. Маю-

чи професійну підготовку та практичний досвід у галузі психодрами та соціометрії, транзакційного аналізу, вивчає проблеми консультативної психології та психотерапії, розробив проблемний підхід щодо теорії та практики психологічного консультування. Працює над розробленням інтегративних підходів у сучасній психотерапії, зокрема, такого напрямку, як транзакційна психодрама. Здійснює методологічне обґрунтування рольових та драматургічних підходів у психологічній науці та практиці, а також упровадження їх у практику суспільних та освітніх реформ.

Значний науковий доробок Горностая полягає в розробленні основних концепцій рольової теорії особистості та закономірностей групових психологічних феноменів у малих групах, зокрема, групового несвідомого. Учений також досліджує проблеми

групової ідентичності та закономірності колективних травм у соціальних групах. Ним створено такі нові психодіагностичні методики, як «Шкала локусу рольового конфлікту», «Опитувальник рольової компетентності» та «Репертуар життєвих ролей особистості».

Горноста́й – член Української асоціації транзакційного аналізу (з 2000 року), Європейської асоціації транзакційного аналізу (з 2000 року), Української спілки психотерапевтів (з 2003 року), Європейського інституту психодрами в Німеччині (2003–2016), є засновником та головним редактором журналу «Психодрама та сучасна психотерапія», учасником багатьох європейських наукових конгресів з психології та психотерапії і міжнародних конференцій. Є автором понад 240 наукових праць.

14 лютого

1881 року народився Отто Зельц (Otto Selz) – німецький психолог, який був прихильником до Вюрцбурзької школи психології мислення. 1909 року здобув освіту в Мюнхенському університеті, з 1912 по 1923 рік працював у Берлінському університеті.

З 1923 року – професор, директор Інституту психології та педагогіки в Бадені, редактор журналів «Archiv für die gesamte Psychologie» та «Psychotechnische Zeitschrift».

Стояв на позиціях, близьких до позицій Вюрцбурзької школи. Проводив дослідження мислення та виявив детермінованість розумових процесів з боку структури розв'язуваного завдання. Встановив, що завдання, що його ставить експеримента-

тор, і завдання, що реально розв'язується досліджуваним, можуть різнитися. Завдання постає перед досліджуваним як «проблемний комплекс», завершеність якого можна досягти лише відшукавши елемента, що його не вистачає. У разі накладання даної проблемної ситуації, представленої системою об'єктивних вимог до майбутнього розв'язання, на ситуації, що вже траплялися в минулому і в яких було закладено модель розв'язання цього завдання, відбувається формування антиципіруючої схеми, що визначає хід розв'язання проблеми.

Отто Зельц описав низку інтелектуальних операцій (абстракцію, репродукцію властивостей тощо), завдяки яким можливе таке завершення.

1856 року народився Еміль Крепелін – німецький психіатр, учень відомого психолога Вундта В.

Навчався на лікаря у Вюрцбурзькому (вступив 1873 року) та Лейпцизькому університетах. Ще студентом відвідував психіатричну клініку університету Вюрцбурга. Там Крепелін зацікавився психіатрією і вирішив спеціалізуватися саме в цій

галузі. Наприкінці 1877 року став асистентом Ф. фон Рінекер. Перша праця Крепеліна – «Про вплив гострих захворювань на походження душевних хвороб», за що його було нагороджено керівництвом Вюрцбурзького університету. Ця праця стала початком природничо-крепеліновського напрямку в психіатрії.

У Лейпцигу особливо значний вплив на Крепеліна справили лекції Вундта В., широко відомого своєю «фізіологічною психологією», у якій він намагався точними вимірювальними способами досліджувати «душі людини і тварин».

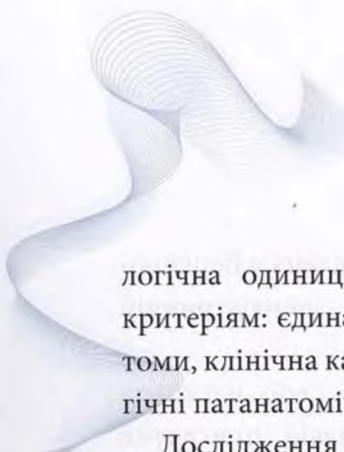
Психіатрична кар'єра Крепеліна розпочалася 1877 року, коли він закінчив навчання і 1879 року обійняв посаду асистента в

Б. А. фон Гуддена у Верхньобаварській психіатричній лікарні.

Більшість своїх наукових праць Крепелін присвятив ідеї створення класифікації психічних захворювань. Передбачили нозологічну теорію Крепеліна два переломні моменти в німецькій психіатрії 60-х – 70-х років XIX ст.: по-перше, це занепад теорії єдиного психозу (нім.

Einheitspsychose) Зеллера А. і Грізінгера В. завдяки працям Кальбаума К. Л. та Геккера Е; по-друге, це критика нейропатологічної теорії Флексіга П. і Мейнерта Т., спроби яких пов'язати нейроанатомічні відмінності з психічними розладами частина психіатрів (у тому числі й Крепелін) вважали непереконливими і безпідставними.

Методологічною основою теорії Крепеліна стали відкриття в галузі мікробіології, що вперше дали можливість виявити конкретного збудника багатьох захворювань, наприклад, холерного вібріона (1854), малярійного плазмодія (1880) або мікобактерії туберкульозу (1882). Крепелін застосовував лінійний етіологічний принцип у психіатрії. Він вважав, що окрема нозо-

логічна одиниця має відповідати таким критеріям: єдина етіологія, однакові симптоми, клінічна картина, результат та аналогічні патанатомічні зміни.

Дослідження Крепеліна ґрунтувалися на психологічних експериментах, започаткованих Вундтом В., і на конкретних багаторічних спостереженнях катамнезу. Він збирав сотні історій хвороби і піддавав їх системному аналізу, використовуючи, зокрема, діагностичні карти, створені ним самим (нім. Zählkarten). Від Кальбаума він прийняв концепцію групи хвороб (нім. Krankheitseinheit) та психіатричного перебігу хвороби.

Крепелін – відомий як основоположник сучасної нозологічної концепції в психіатрії та класифікації психічних захворювань, основоположник учення про «dementia praecox» – історичний прообраз шизофренії, творець близької до сучасної концепції маніакально-депресивного психозу та параної. Зробив значний внесок у дослідження вродженого слабоумства та істерії, психопатологію. Був першопрохідцем транскультуральної психіатрії та психофармакології.

16 лютого

1829 року в Бірмінгемі (Англія) народився Френсіс Гальтон (Francis Galton) – англійський психолог та антрополог.

У доволі ранньому віці Гальтон проявив себе обдарованою особистістю. У півтора року він уже знав усі літери алфавіту, у два з половиною років самостійно читав, почав писати в три роки.

З 1838 року навчається медицині в Бірмінгемському шпиталі, 1839 року – у Королівському коледжі Лондона на медичному відділенні. 1840 року вступив у Кембриджський університет (Триніті-коледж) для навчання математики та природничих наук.

Френсіс не завершив медичну освіту, оскільки 1844 року помер його батько. Усе подальше життя він присвятив науковій діяльності. 1849 року публікує перше наукове повідомлення, присвячене розробленню друкованого телеграфу – телетайпа. Багато подорожував, зокрема, з експедиціями по Близькому Сходу та південній Африці.

У 60-ті XIX ст. розробляє пробле-

му успадкування різних ознак у людини і тварин.

1869 року побачила світ книга «Спадковий геній» – вінець наукової праці одного з періодів творчості Гальтона. Наприкінці 70-х років розробляє методологію психометричних досліджень. Публікує безліч статей, винаходить перші прилади для психометричних дослі-

джень. 1884 року на Міжнародній виставці охорони здоров'я в Кенсінгтоні відкриває першу в світі антропометричну лабораторію. Розробляє методику складових портретів.

Монографія про відбитки пальців Finger prints, що вийшла друком 1892 року, підбиває підсумок досліджень у цій галузі і закладає основні принципи дерматогліфіки. Гальтон займається біологічною статистикою, першим запропонував, як обчислити коефіцієнт кореляції. Запропонував закон регресії спадкових ознак. Останні роки життя займався розробленням основних положень науки еugenіки про створення ідеальної з усякого погляду людини.

17 лютого

1937 року народився Чуприков Анатолій Павлович – заслужений діяч науки України, доктор медичних наук, професор, нейропсихіатр.

1960 року закінчив Дніпропетровський медичний інститут, пройшовши на VI курсі річну субординатуру з психіатрії в професора Шостаковича В.В. Вже тоді в нього виникла зацікавленість

науковою діяльністю, яку він надалі успішно поєднував із практичною діяльністю. Після роботи завідувачем відділення у районній лікарні він вступив до клінічної ординатури до професора Семенова С.Ф., який керував відділом у Центральному НДІ судової психіатрії ім. В.П. Сербського (Москва). Із Семеновим пропрацював понад два десятиріччя, про що в нього лишилися теплі спогади.

Кандидатська і докторська дисертації Чуприкова А.П., окрім результатів клініко-психопатологічних досліджень, містять результати нейроімунологічних та нейропсихіатричних досліджень. Саме у ці роки у Чуприкова остаточно сформувався інтерес до вивчення функціональної асиметрії мозку (ФАМ) при психічних захворюваннях. У Москві він організував

першу Всесоюзну конференцію «Асиметрія та адаптація людини», яка привернула увагу багатьох тодішніх радянських дослідників до перспективного наукового напрямку в галузі нейронаук та нейропсихіки.

З 1981 року Анатолій Павлович працює в Україні спочатку завідувачем кафедри психіатрії та медичної пси-

хології Луганського медичного інституту, з 1992 року в Києві – директором Українського НДІ соціальної та судової психіатрії. Надалі – завідувач кафедри дитячої психіатрії Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика і кафедри медичної психології та психокорекції МАУП. Чуприков є автором понад 400 наукових праць, у тому числі 15 монографій та цілої низки науково-популярних видань. Підготував 30 кандидатів та докторів наук. Він визнаний автор наукової школи латеральної нейропсихіатрії. До досягнень школи належать винаходи, патенти, публікації та монографії з латеральної фізіотерапії як допоміжного методу лікування психічних розладів. Помер А.П. Чуприков 24 липня 2019 року.

18 лютого

1959 року в селі Конельські Хутори Жашківського району Черкаської області народився український науковець у галузі психології та фізіології людини, педагог Харченко Дмитро Миколайович.

Після закінчення школи навчався в технічному училищі м. Знам'янки Кіровоградської області за спеціальністю «Електромеханік з автоматики». По завершенню навчання працював за фахом на Одеській залізниці.

1978–1980 роки служив у лавах Радянської армії. 1981–1986 роки навчався в Черкаському педагогічному інституті за спеціальністю «Фізична культура», виборов звання кандидата в майстри спорту з боксу та вільної боротьби. У Черкаському педінституті працював інженером ще зі студентських років, згодом обіймав різні посади. У цьому ж інституті закінчив аспірантуру. 1998 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка захистив кандидатську дисертацію з біології за спеціальністю 03.00.13 «Фізіологія людини і тварин» на тему «Стан психофізіологічних функцій у студентів з різними властивостями основних нервових процесів». 2011 року

в Інституті психології ім. Г. С. Костюка захистив докторську дисертацію з психології за спеціальністю 19.00.04 «Медична психологія» на тему «Психологічні та психофізіологічні особливості осіб із психосоматичними розладами». 2012–2020 роки був завідувачем кафедри психології Черкаського національного університету

ім. Б. Хмельницького, а також керівником навчально-наукової лабораторії психодіагностики і медичної психології. 2013 року отримав вчене звання професора.

Галузями наукових уподобань Харченка є медична психологія, психофізіологія. Він є автором близько 150 наукових праць з анатомії і фізіології, психосоматики, психодіагностики, психофізіології, медичної психології. Брав участь у понад 80 конференціях та наукових семінарах. Є співавтором низки патентів та авторських свідоцтв на винаходи. Брав активну участь у розробленні держстандартів спеціальності «Медична психологія», був членом експертної комісії ДАК МОН, членом спеціалізованих вчених рад, дійсним членом Всеукраїнської психодіагностичної асоціації.

19 лютого

Сьогодні святкуємо день народження Ушинського Костянтина Дмитровича – видатного педагога та психолога українського походження, родоначальника педагогічної психології. У педагогічній системі Ушинського важливе місце посідало вчення про мету виховання, що визначалося ним як підготовка людини

до життя та праці, як формування у людини почуття обов'язку перед народом та виховування у людини патріотизму. У вихованні дітей він видавав значне місце сім'ї та вважав украй необхідним родинне виховання. Найпершим обов'язком громадянина та батька сім'ї є виховання громадян, корисних для суспільства, – вважав учений. Окрім того, він приділяв велике значення мові народу, адже, за його словами, «якщо вимерла мова в устах народу, вимер і народ». Педагог обстоював думку, що кожен народ має право мати школу рідною

мовою, засуджував царизм за заборону вивчення української мови у школах на українських землях. Визначив основні шляхи й засоби розвиваючого навчання, був поборником класно-урочної системи навчання, врахування вікових і психологічних особливостей дітей. Він надавав важливого значення праці у психологічному

та фізичному розвитку людини, вказував на керівну роль школи й особи вчителя у вихованні дітей. Ушинський склав підручники для початкового навчання «Дитячий світ і Хрестоматія» (1861 року) та «Рідне слово» (1864 року), в яких науковий рівень знань поєднувався з доступністю, яскравістю викладу та служив завданням морального й естетичного виховання. Однак, основною фундаментальною працею науковця вважається психолого-педагогічний та філософський тритомний твір – «Людина, як предмет виховання».

19 лютого

У цей день 1859 року народився Нечай Павло Іванович – український психіатр, професор Київського медичного інституту.

Почав освіту в Златопільській прогімназії, після якої навчався у Колегії Павла Галагана у 1874–1877 роках. Надалі вступив до медичного факультету Київського університету святого Володимира, який закінчив 1882 року.

З 1888 року працював у Києво-Кирилівській губернській земській лікарні. Спочатку був ординатором, з 1890 року – старшим лікарем, близько 1900 року – проректором. У 1920–925 був директором лікарні.

У 1891 році здобув ступінь доктора медицини після захисту дисертації «Материалы для патологии дыхательной иннервации». З 1892 року став приват-доцентом кафедри психіатрії та нервових хвороб Київського університету. Також був професором медичного відділення київських вищих жіночих курсів.

У 1920 – 1924 був професором кафедри психіатрії Київського медичного інституту.

Наукові дослідження: проблеми загальної психіатрії, алкоголізму, гострих психозів; організація психіатричної допомоги; історія психіатрії.

20 лютого

1973 року народився Чарльз Хаббард Джадд – американський педагог-психолог.

Джадд навчався у Весліанському університеті в Коннектикуті, де 1894 року отримав перший науковий ступінь. Під час навчання у Весліані брав уроки в Ендрю Кемпбелла Армстронга, який познайомив Джадда з психологією. Навчався в аспірантурі Лейпцизького університету в Німеччині, де вивчав психологію у відомого Вільгельма Вундта. 1896 року отримав докторський ступінь. Наукове дослідження психології Вундта справило на Джадда незабутнє враження. Пізніше він переклав «Нариси психології» Вундта англійською мовою.

Чарльз Хаббард Джадд був педагогом-психологом. Розпочавши свою кар'єру як аналітик психології шкільних програм, він 1903 року написав «Генетичну психологію для вчителів».

1898 року працював у Нью-Йоркському

університеті, у 1900–1901 роках – в університеті Цинциннаті в Огайо.

1901 року вступив до Єльського університету, щоб читати курси психології. 1909 року обійняв посаду директора університету Чикаго.

З 1907 по 1909 рік Джадд був завідувачем психологічної лабораторії Єльського університету, з 1909 по 1938 рік – професором та головою Департаменту освіти Чиказького університету, звідти він пішов на пенсію. Протягом своєї кар'єри Ч. Джадд опублікував низку праць зі своїми ідеями, сприяючи розвитку соціальної психології. Це, зокрема, «Психологія соціальних інститутів» 1926 року та «Освіта як культивування вищих психічних процесів» 1936 року.

Експерименти Джадда щодо перенесення навичок багато в чому змінили уявлення про формальну дисципліну в освіті, замінивши її на більш сучасну теорію ідентичних елементів.

21 лютого

1892 року народився Гаррі Салліван (Harry Stack Sullivan) – американський психіатр та психолог.

У школі ще хлопчиком майбутній психолог не мав друзів і відчував себе не комфортно серед однолітків. Він зацікавився фізикою, але з часом вирішив зайнятися медициною і вступив до Чиказького коледжу медицини та хірургії, що його закінчив 1917 року, здобувши докторський ступінь. Під час навчання пройшов курс психоаналітичної терапії тривалістю понад 70 годин. Після закінчення коледжу Саллівана було призвано в армію, де служив старшим лейтенантом. Після Першої світової війни продовжив службу медиком у Федеральній раді професійної освіти, пізніше – у Службі народного здоров'я.

З 1922 року працює в лікарні Святої Єлизавети у Вашингтоні (округ Колумбія) під керівництвом провідного спеціаліста в галузі нейропсихіатрії Вайта В. – одного з перших у США прихильників психоаналізу. Виявив зацікавленість до проблем ши-

зофренії та психоаналізу як методу лікування психічних розладів. Після знайомства з Томпсон К. ініціював її поїздку до Європи для проходження особистого аналізу, щоби після повернення її до США пройти в неї відповідний аналіз. Томпсон К. пройшла особистий аналіз у Шандора Ференці в Будапешті і, повернувшись до США

1933 року, стала аналітиком Саллівана.

Вихідні позиції Саллівана були помітно іншими, оскільки у 20-х роках він досяг вражаючих клінічних результатів у новаторській праці з «важкими» пацієнтами-шизофреніками, а в 30-ті роки з не меншим успіхом працював ще з однією «важкою» категорією пацієнтів, які потерпали на невроз нав'язливих станів. Завдяки своїй клінічній праці Салліван зміг не лише досягти клінічних наслідків, а й звернутися до теоретичного розроблення порушеної проблематики.

1923 року Салліван обійняв посаду психіатра в лікарні Шеппарда і Пратта в Балтіморі (штат Меріленд).

В організованому ним приймальному відділенні для хворих на шизофренію було створено таку атмосферу, що суттєво відрізнялася від традиційних медичних стаціонарів. Медичний персонал доброзичливо ставився до хворих і був складовою не тільки терапевтичної спільноти, а й терапевтичного процесу, який передбачає повагу до пацієнтів та підвищення в них почуття власної гідності. Салліван виступав як терапевт, супервізор та дослідник, акцентував увагу на соціокультурних чинниках виникнення і розвитку психічних розладів. Протягом кількох років він обстежив понад 250 молодих чоловіків, хворих на шизофренію. На основі дослідницької та терапевтичної діяльності ним було зроблено висновок, відповідно до якого завдяки психоаналітичному лікуванню у 61 % пацієнтів-шизофреніків спостерігали помітне поліпшення їхнього психічного стану.

1929 року Саллівана було обрано до Виконавчого комітету Американської психоаналітичної асоціації. 1931 року він переїхав до Нью-Йорка і зайнявся приватною практикою. 1932 року спільно з колегами заснував Вашингтон-Балтиморську психоаналітичну спілку, першим головою якого стала Томпсон К. 1933 року його обрано президентом Психіатричного фонду Вайта В. А. 1936 року Салліван заснував Вашингтонську школу психіатрії, у якій вивчення

психоаналізу поєднувалося з гуманітарними науками. 1938 року він повернувся до Вашингтона, де працював консультантом з підготовки молодих американців до військової служби. Під час Другої світової війни розробив процедуру відбору молоді в армію і рекомендації щодо зміцнення морального духу і лідерства серед військовослужбовців. 1941 року став почесним членом Американського інституту психоаналізу. 1943 року разом з Томпсон К., Фроммом Е. та іншими психоаналітиками став співзасновником нью-йоркської філії Вашингтонської школи психіатрії, до складу якої кілька років входив Інститут Вільяма Алансона Вайта, що в Нью-Йорку, який 1946 року став незалежним навчальним закладом і дістав назву Інституту психіатрії, психоаналізу та психології.

Метою інституту була підготовка психіатрів і психологів, фахівців у галузі теорії і практики психоаналізу, а також поширення психоаналітичних ідей серед учителів, соціальних працівників, священників та лікарів.

Наприкінці 40-х років Салліван був представником США в ЮНЕСКО з підготовки різних проектів, особливо проекту з вивчення впливу напруженості на міжнародні відносини. 1948 року став членом комісії з підготовки Всесвітнього конгресу з психічного здоров'я.

22 лютого

2000 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про психіатричну допомогу». Він визначає правові та організаційні засади забезпечення громадян психіатричною допомогою виходячи з пріоритету прав і свобод людини і громадянина, встановлює обов'язки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з організації надання психіатричної допомоги та правового і соціального захисту осіб, які страждають на психічні розлади, регламентує права і обов'язки фахівців, інших працівників, які беруть участь у наданні психіатричної допомоги.

Згідно із законодавством України про психіатричну допомогу, яке ґрунтується на Конституції України, Основах законодавства про охорону здоров'я та даному законі, психіатрична допомога і пов'язана з нею судово-психіатрична експертиза надаються на основі принципів законності, гу-

манності, додержання прав людини і громадянина, добровільності, доступності та відповідно до сучасного рівня наукових знань, необхідності й достатності заходів лікування з мінімальними соціально-правовими обмеженнями.

Закон про психіатричну допомогу ґрунтується на десяти основних принципах, розроблених Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ), яка перебуває під егідою ООН.

Кожна особа вважається такою, яка не має психічного розладу, доки наявність такого розладу не буде встановлено фахівцями або комісією на підставах та в порядку, передбачених даним законом (презумпція психічного здоров'я, ст. 3 Закону «Про психіатричну допомогу»).

Законом гарантується конфіденційність відомостей про стан психічного здоров'я особи та надання психіатричної допомоги (ст. 6).

23 лютого

1883 року народився Карл Ясперс (Karl Jaspers) – німецький філософ, психіатр, один із творців філософії екзистенціалізму.

З ранніх років цікавився філософією, проте досвід та практика його батька в юридичній системі безсумнівно вплинули на його рішення про вивчення права. Провчившись деякий час на юридичному факультеті Гейдельберзького університету, а потім Мюнхенського, Ясперс зрозумів, що юриспруденція йому не подобається, і 1902 року змінює її на медицину.

1908 року закінчив медичний факультет Гейдельберзького університету, 1909 - отримав ступінь доктора медицини. 1909-1915 роки працює в психіатричній лікарні Гейдельберга, де кілька років до нього практикував Еміль Крепелін. Ясперс не задоволений існуючими підходами до вивчення психічних захворювань і ставить перед собою завдання – поліпшити ці підходи. 1913 року Ясперс захищає докторську дисертацію, яку згодом було видано як фундаментальну працю «Загальна психопатологія» (перевидавалася кілька разів, востаннє – 1959 року). Оідразу після захисту док-

торської дисертації Ясперс тимчасово обіймає посаду викладача психології в Гейдельберзькому університеті. Пізніше ця посада прикріплюється за ним постійно і він ніколи вже не практикує в клініці.

1919 року виходить у світ праця Ясперса «Психологія світоглядів», яка торкається філософських проблем і приносить автору широку популярність. За два роки Ясперс стає професором філософії в Гейдельберзькому університеті, замінивши на цій посаді Майера Г.

У Гейдельберзі Ясперс спілкується з Максом Вебером та його групою, до складу якої входили Ернст Блох, Еміль Ласк, Георг Зіммель та Георг Лукач. Під впливом Вебера формуються політичні погляди Ясперса – лібералізм, віра в національну державу та демократію, керовану елітами. На розвиток Ясперса як філософа впливають критика неокантіанської методології, під знаком якої відбувалися дискусії Вебера та Лукача. Одним із головних мотивів теоретичної діяльності Ясперса стає бажання звільнити філософію Канта від неокантіанських формалізмів Ріккерта та Віндельбанда. На

думку Ясперса, погляди Канта мають бути реконструйовані не як формальна доктрина, що описує абстрактного суб'єкта пізнання, а як аналіз метафізичних переживань, спонтанно породжуваних рішень та внутрішнього життя суб'єкта.

Ще більший вплив на Ясперса зробив Мартін Хайдеггер, проте теоретичні розбіжності між філософами були актуалізовані політичним розривом їх, пов'язаним із симпатіями Хайдеггера до нацистів. Ясперс відчував особисту образу, оскільки він був одружений на хрещеній єврейці Гертруді Майер. Хоча як би там не було, саме Хайдеггер і Ясперс увійшли в історію філософії як родоначальники екзистенціалізму в Німеччині, попри те, що Хайдеггер заперечував свою приналежність до цієї течії, а Ясперс після 1933 року стверджував, що не має нічого спільного з Хайдеггером.

1937 року Ясперса було позбавлено звання професора і майже постійно він перебу-

вав під загрозою арешту аж до закінчення Другої світової війни та падіння нацизму. Протягом довгих восьми років Ясперс продовжує працювати – писати «у стіл».

1945 року Ясперс опинився серед німецьких інтелектуалів, які не були причетними до зв'язків з нацистами, і почав відігравати значну роль у житті німецького суспільства. Він повертається до викладацької діяльності спочатку в Гейдельберзькому університеті, а з 1947 року с у Базельському. У 1948 році, символічно демонструючи огиду до збереження згубних політичних поглядів у Німеччині (ФРН), відмовився від німецького громадянства і, заздалегідь переїхавши через кордон до Базельського університету, став громадянином Швейцарії.

1964 року Ясперса було удостоєно ордена «За заслуги», що його вручають цивільним особам, – Pour le mérite für Wissenschaften und Künste.

24 лютого

1950 року народився Річард Бендлер (Richard Bandler) – американський психолог, один із творців нейролінгвістичного програмування.

1973 року отримав ступінь бакалавра філософії та психології в Каліфорнійському університеті в Санта-Круз, а 1975 – ступінь магістра психології в Лоун Маунтейн Коледж у Сан-Франциско. Ще студентом Каліфорнійського університету в Санта-Круз Бендлер познайомився з Джоном Гріндером (співзасновником НЛП). Невдовзі вони познайомилися з Грегорі Бейтсоном, який вплинув на розвиток НЛП, по-перше, тим, що надав для нього філософські підстави і, по-друге, тим, що представив його творців Мілтону Еріксону. На 1974 рік припадає пік співпраці Бендлера і Гріндера, спрямованого на створення моделей мовних патернів, використовуваних Вірджинією Сатир, Фріцем Перлзом, а пізніше – Мілтоном Еріксоном. Унаслідок цього з'явилися книги «Структура Магії» (1975, 1976), «Шаблони гіпнотичних технік Мілтона Еріксона» (1975, 1977) та «Змінюємося разом із сім'ями» (1976).

Цього дня в Іспанії відзначають День пси-

хології, вшановують того, кого вважають покровителем психології в іспанському університетському середовищі, – Уарте де Сан-Хуан (1529–1588). Цей лікар і філософ наварського походження опублікував свою працю в останні дні лютого 1575 року «Вивчення розуму для наук», у якій він заглибився в індивідуальні від-

мінності та темперамент людини, пов'язуючи біологію та поведінку та запропонував для кожної людини різні тренінги на основі її фізичних та розумових здібностей. Запропонувавши опис людської сутності, відмінний від лінії католицького уряду, його можна було надрукувати кілька разів і розповсюдити підпільною. Заслуга цього прозорливого філософа полягала в тому, що він знав, як відновити той напрямок досліджень, який поєднує розум і мозок, започаткований Алкмеоном де Кротомою сотні років тому, і вивчити, як тіло і психіка могли впливати одне на одного (і все це наперекір інквізиції, що була проти). Уарте де Сан-Хуан відповідав за те, щоб поставити перші піщинки для психології, щоб формалізувати свої критерії дослідження.

24 лютого

1906 року народився Панченко Дмитро Іванович – невропатолог, доктор медичних наук, професор.

Д. Панченко, юнак із села Новгородка нинішньої Кіровоградської області, у двадцяті роки став активним комсомольцем. До речі, він став прототипом головного героя роману «Стара фортеця» В. Беляєва, дія якого відбувається в Кам'янці-Подільському. В середині тридцятих років Дмитро став слухачем легендарної Військово-медичної академії в Ленінграді. З неврології він спеціалізувався у двох відомих фахівців в цій галузі Михайла Аствацатурова та його наступника Бориса Дойникова, але у фізіології натхненником і прикладом став Орбелі. Характерна риса цього подвижника науки – ризиковані дослідження на самому собі. Орбелі 1933 року перевіряв на собі ефекти розрідженого атмосферного тиску, навіть на кілька годин знепритомнівши. Потім провів понад добу в закритому відсіку підводного човна, спостерігаючи за зростанням нестачі кисню.

Саме Панченко неодноразово особисто брав участь у перевірках, наскільки можна витримати зміни атмосферного тиску

в повітряному стовпі. Втім, він цілеспрямовано просувався в неврології та нейрофізіології.

У 1932 році закінчив Військово-медичну академію в Ленінграді. У 1946–1951 – завідувач кафедри нервових хвороб і директор Львівського державного медичного інституту; 1951–1978 – завідувач кафедри нервових

хвороб, професор Київського інституту удосконалення лікарів. Головний невропатолог МОЗ УРСР (1952–1964).

Напрями наукових досліджень: патоморфологічні зміни в центральній нервовій системі при гангрені, обмороженнях; вплив зміни атмосферного тиску, гіпоксії, гіпоглікемії, втоми на функцію нервової системи; описав синдром поєданого ураження судин головного мозку, серця та нижніх кінцівок, діагностичні проби при захворюваннях нервової системи (феномен Будди); модифікація нижнього синдрому Барре; автор та організатор “Біотрону” – системи оздоровчого штучного клімату для лікування гіпертонічної хвороби, реабілітації після менінгоенцефалітів, полінейропатій, нейросудинних уражень.

25 лютого

Цього дня в Іспанії відзначають День психології, вшановують того, кого вважають покровителем психології в іспанському університетському середовищі, – Уарте де Сан-Хуан (1529–1588). Цей лікар і філософ наварського походження опублікував свою працю в останні дні лютого 1575 року «Вивчення розуму для наук», у якій він заглибився в індивідуальні відмінності та темперамент людини, пов'язуючи біологію та поведінку. Уарте де Сан-Хуан запропонував для кожної людини різні тренінги на основі її фізичних та розумових здібностей.

Запропонувавши опис людської сутності, відмінний від лінії католицького уряду, його можна було надрукувати кілька

разів і розповсюдити підпільно, ставши дуже популярним завдяки його версіям, перекладеним на різні мови. Зaslуга цього прозорливого філософа полягала в тому, що він знав, як відновити той напрямок досліджень, який поєднує розум і мозок, започаткований Алкмеоном де Кротомою сотні років тому, і вивчити, як тіло і психіка могли впливати одне на одного (і все це наперекір інквізиції, що була проти). Хоча психологія як дисципліна, що використовує науковий метод, була зміцнена багатьох років після того, вона також цінується за свою роль як піонер. Уарте де Сан-Хуан відповідав за те, щоб поставити перші піщинки для психології, щоб формалізувати свої критерії дослідження.

25 лютого

1912 року Карл Юнг започатковує Товариство психоаналітичних досліджень, на першому форумі якого відбувається обговорення його особливого заломлення психоаналітичних ідей.

26 лютого

1858 року народився СЕРБСЬКИЙ Володимир Петрович – російський психіатр, основоположник світової судової психіатрії.

Закінчив спочатку фізико-математичний, а потім медичний факультети Московського університету. Сербський розробив положення про два критерії неосудності та процедуру судово-психіатричного огляду, відкрив, що кататонія – самостійне захворювання, написав посібник із судової психопатології та створив школу психіатрів. До речі, Володимир Петрович займав дуже активну політичну позицію.

1911 року він виступив на з'їзді психіатрів і невропатологів з промовою, спрямо-

ваною проти самодержавства, після чого з'їзд було закрито. Сербський також виступав у пресі з викриттям експертизи у справі Бейліса.

1921 року ім'я Сербського було присвоєно Центральному інституту судової психіатрії у Москві (нині Російський державний науковий центр судової та соціальної психіатрії імені В.П.Сербського). Саме цей інститут, на жаль, був сумнозвісний незаконними розправами над інакодумцями в радянську епоху. Однак Володимир Петрович не мав до цього жодного стосунку.

Помер у Москві у перші дні тривожної весни 1917 року від хвороби нирок.

27 лютого

1863 року в штаті Массачусетс у протестанській родині представників середнього класу народився Джордж Герберт Мід (George Herbert Mead) – американський філософ, соціолог, соціальний психолог.

Його батько був конгрегаціоналістським пастором, вихідцем із сімей фермерів та церковників, згодом керував кафедрою теології в Оберлінському коледжі. Мати також викладала в Оберлінському коледжі протягом двох років, пізніше обіймала посаду президента коледжу Маунт Холіокі (Массачусетс). 1879 року Джордж Герберт Мід вступив в Оберлінський коледж, відомий своєю підтримкою соціальних перетворень. 1883 року отримав ступінь бакалавра. Кілька місяців викладав у початковій сільській школі, протягом наступних трьох років працював у Центральній залізничній компанії Вісконсіна.

Восени 1887 року Мід вступає до Гарвардського університету. Головними його уподобаннями були філософія та психологія. У Гарварді Мід навчався у Джосая Ройса, який мав на нього значний вплив,

та Вільяма Джеймса, у якого працював сімейним учителем. 1888 року, отримавши лише ступінь бакалавра, залишає Гарвард і їде до Німеччини навчатися в психолога Вільгельма Вундта. Планував також захистити дисертацію в Берлінському університеті під керівництвом Вільгельма Дільтея.

На думку Джорджа Міда, сукупність процесів взаємодії між індивідами породжує суспільство. Аби зрозуміти соціальне життя, потрібно зрозуміти зміст соціальних взаємодій в символічному значенні їх.

Мід запровадив у соціологію поняття самість («Self»): ставлення людини до себе як до об'єкта. Наявність самості дає змогу людині інтерпретувати навколишній світ. Самість підрозділяється на І та Ме. Саме ці два елементи формують структуру особистості.

Основою взаємодії індивідів, на думку Міда, є жест. Жест являє собою першу фазу міжособистісної взаємодії та виступає стимулом, на який реагують інші учасники.

Міда вважають засновником символічного інтеракціонізму.

28 лютого

1900 року народився Рішар Мейлі (Richard Meili) – швейцарський психолог.

Займався проблемами психології особистості, генетичної психології, психодіагностики. Проводив факторно-аналітичні дослідження, зокрема, особистісні та інтелектуальні ознаки.

Зробив спробу співвіднести ідеї тестології, зокрема, структурну модель інтелекту Дж. Гілфорда, і теорії гештальтпсихології, насамперед із положенням про вирішальну роль структурування матеріалу, що сприймається. На цій основі він виділив та проінтерпретував чотири чинники інтелекту: складність (здатність диференціювати та пов'язувати елементи образу ситуації); пластичність

(здатність швидко та гнучко перебудовувати образ); глобальність (здатність із неповного набору елементів вибудовувати цілісний осмислений образ); швидкість (здатність до швидкого породження безлічі різноманітних ідей щодо вихідної ситуації).

1928 року розробив Аналітичний тест інтелекту (Meili R. Analytischer Intelligenztest (AIT). Verlag H. Huber, Bern, Stuttgart, Toronto, 1971), що складається із шести завдань: встановлення послідовності подій; продовження числових рядів; складання речень за трьома словами; доповнення картинок; складання фігур із фрагментів; геометричні аналогії. Крім цього, Мейлі є автором Тесту пам'яті.

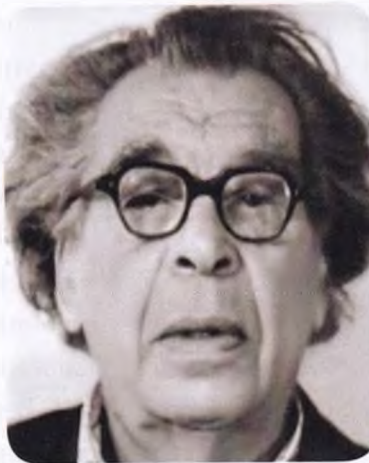
29 лютого

1904 року в селі Мале Перещепине Полтавської губернії народився радянський психолог Ельконін Данило Борисович.

1914 року вступив до Полтавській гімназії, яку залишив 1920 року у зв'язку з важким матеріальним становищем родини. Працював діловодом військово-політичних курсів, вихователем у колонії малолітніх правопорушників.

1924 року за направленням Наркомосвіти Української РСР вступив на психолого-рефлексологічний факультет Ленінградського інституту соціального виховання.

1927 року закінчив педологічне відділення педагогічного факультету ЛДПІ. Працював педологом-педагогом дитячої профамбулаторії Жовтневої залізниці. Із 1929 року працював у ЛДПІ, займаючися науковою діяльністю (у співпраці з Виготським Л. С.), спрямованою на проблеми дитячої гри. Викладав на кафедрі педології. Після скасування педологічних структур з 1937 року працював учителем початкових класів в одній із ленінградських шкіл, викладав у педагогічному інституті, створював шкільні підручники з російської мови для народно-

стей Крайньої Півночі. 1940 року захистив кандидатську дисертацію, присвячену розвитку мовлення школярів.

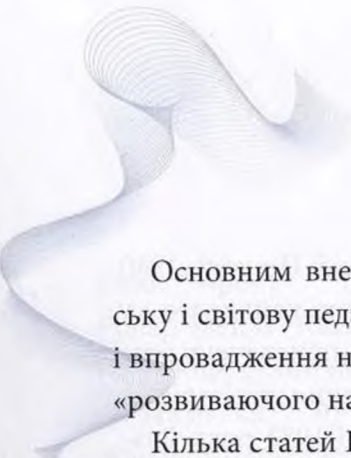
У вересні 1953 року Ельконін став штатним співробітником Інституту психології АПН РРФСР (нині Психологічний інститут РАО), пропрацювавши там до кінця життя. Оіймав посаду завідувача кількох ла-

бораторій. 1962 року захистив докторську дисертацію, 1968 року обраний членом-кореспондентом АПН СРСР. Багато років викладав на факультеті психології МДУ, що його було створено 1966 року.

1930 року видав брошуру «Вчення про умовні рефлекси» за редакцією Михайла Басова, у якій 26-річний Ельконін докладно пояснив читачеві, що таке «умовний рефлекс» і питання будови нервової системи.

Праці Ельконіна стали одним із наріжних каменів теорії діяльності.

Займався такими питаннями, як психологічний розвиток дітей різного віку, психологією гри та питаннями навчальної діяльності школярів, а також проблемою розвитку мовлення та навчання читання у дітей.

Основним внеском Ельконіна у радянську і світову педагогіку було розроблення і впровадження нової системи навчання — «розвиваючого навчання».

Кілька статей Ельконіна були присвячені аналізу поглядів Виготського Л. С. У своїх працях спирався на ідею про культурно-історичний розвиток людини. Зокрема, у восьми теоретичних працях Ельконіна докладно було розкрито загальне становище Виготського Л. С.

Упродовж своєї наукової діяльності вивчав питання психологічного розвитку дитини. Він вважав, що його розуміння розвитку дитини дасть змогу подолати ту натуралістичну постановку питання дитя-

чої психології, що так довго побутувала в цьому питанні.

У процесі вивчення розвитку дитини сформулював такі принципи: умови (розвитку) – зростання і дозрівання організму; джерела – середовище, ідеальні форми, тобто чим розвиток має завершитися; форма – засвоєння; рушійні сили – протиріччя між засвоєнням предметної та суспільної сторін дії. Велике значення мала розроблена Ельконіним періодизація, у якій він виділив два напрямки діяльності – пізнавальний і мотиваційний. Ці напрямки існують у кожній провідній діяльності, але розвиваються нерівномірно, чергуючися за темпом розвитку в кожному віковому періоді.

1 Березня

1840 року в Теннессі відкрито першу громадську установу з догляду за душевнохворими.

Установу було розташовано в маленькому кам'яному будинку, збудованому біля Нешвіла.

У листопаді 1847 року установу відвідала відома реформаторка Дороті Дікс. Після того як на зборах штату Дікс повідомила про тяжке становище притулку, розпочалося будівництво нової установи, яке закінчилося 1852 року.

1 Березня

1934 року у місті Києві в родині українського психотерапевта Ізраїля Завилянського народилася Лора Ізраїлівна Завилянська – українська лікарка-психоневрологиня, перекладачка української поезії. Заслужена лікарка України. У 1956 році закінчила Київський медичний інститут. Кандидатка медичних наук. З 1956 по 1994 працювала лікаркою-психотерапевткою в Києві. Перекладала українську поезію. Першу збірку опубліковано у видавництві «Радянський письменник» в 1991 році. Книги поезій друкувались у видавництвах «Вища школа», «Могилянська Академія», «Жовтень», «Грайлик», «Радуга», а також у видавництвах Бостона.

2 Березня

Цього дня 1933 року народився Роберт Розенталь (Robert Rosenthal) – американський психолог.

У 1956 р. захистив докторську дисертацію у Колумбійському університеті. З 1967 р. – професор соціальної психології Гарвардського університету. Фахівець у галузі людських комунікацій. Дав опис ефек-

ту Пігмаліона, який полягає в тому, що сильне бажання експериментатора допомогтися від випробуваного тієї чи іншої поведінки істотно підвищує ймовірність такої поведінки, навіть якщо зусилля не допустити жодного впливу на випробуваного. Розробив метод визначення сприйнятливості до невербального спілкування.

2 Березня

1943 року в Харкові народився Малихін Анатолій Віталійович – відомий учений, доктор медичних наук, академік Академії природничих наук Росії, провідний науковий співробітник Інституту неврології, психіатрії і наркології НАМН України.

Своє життя присвятив створенню і впровадженню у повсякденну медичну практику неінвазивного приладу для діагностики хвороб у людини, подарувавши людству методику, що не має аналогів у світі. Після закінчення Харківського медичного училища 1964 року одразу вступив у два вищі навчальні заклади – Харківський медичний інститут за спеціальністю «Лікувальна справа» (закінчив з відзнакою) і Харківський університет ім. В.Н. Каразіна на факультет біології (спеціальність «Біохімія»). З 1972 року і до нині Анатолій Віталійович є співробітником Інституту неврології, психіатрії і наркології НАМН України, пройшов шлях від нейрохірурга до завідувача нейрохірургічного відділення, що очолював його протягом 13 років. Із 1991 року веде активну наукову діяльність спочатку на посаді старшого, пізніше провідного наукового співробітника інституту.

Кандидатську дисертацію захистив у 2000 році, докторську – у 2005. Найбільшу зацікавленість для Анатолія Віталійовича становили дослідження невідкладних станів у хворих із ЧМТ та судинними захворюваннями головного мозку. Починаючи з 1992 року, ним проведено низку досліджень для виявлення взаємозв'язку між

біохімічними показниками крові і формулою крові. Спільно з математиками Харківського фізико-технічного інституту низьких температур, ХАІ і ПАО «Авіаконтроль» створено програму, що опрацьовувала готові результати клінічного аналізу крові і визначала біохімічні, гемодинамічні і метаболічні показники життєдіяльності людини. Співпрацюючи з ТОВ «Біопромін» під керівництвом Пулавського Анатолія Антоновича, Малихіну вдалося 2006 року зареєструвати медичний прилад «Неінвазивний аналізатор формули крові АМП» в Україні, а згодом і в Європі, країнах СНД і КНР.

Малихін є автором понад 100 наукових публікацій, монографій і методичних рекомендацій, низки патентів на винаходи. Розроблений ним прилад АМП став переможцем багатьох міжнародних виставок.

3 Березня

1938 року в с. Пашківці Ніжинського району Чернігівської області народився Зязюн Іван Андрійович – перший Міністр освіти і науки України, директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, академік НАПН України, Заслужений працівник вищої школи УРСР, доктор філософських наук, професор.

Закінчивши з відзнакою семирічну Пашківську (1952) та середню Галицьку загальноосвітні школи, 1955 року розпочав свою трудову діяльність на посаді завідувача сільського клубу.

Навчався у Київському університеті імені Тараса Шевченка на історико-філософському факультеті, філософське відділення (1959–1964). Кандидатську дисерта-

цію «Особливості становлення та розвитку естетичного сприйняття людини» захистив 1968 року, докторську «Формування естетичного досвіду людини» – 1977 р.

Автор понад 350 наукових праць, у тому числі підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, монографій з проблем педагогічної майстерності, неперервної професійної освіти, етики та естетики, теорії української та зарубіжної культури, зокрема, «Основи педагогічної майстерності» (1987, 1989), «Педагогічна майстерність» (1997), «Краса педагогічної дії» (1998), «Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи» (2000), «Педагогіка добра» (2000).

Помер І.А. Зязюн 28 серпня 2014 р.

4 Березня

1916 року народився Ганс Юрген Айзенк (Hans Jurgen Eysenck) – видатний англійський психолог, автор тесту коефіцієнта інтелекту IQ.

У молодості Айзенк захоплювався астрологією і навіть надсилав гороскопи керівникам нацистської партії. Після приходу до влади нацистів емігрував до Англії. Планував вступити на фізичний факультет, проте вимоги до вступників там виявилися іншими, ніж у Німеччині, тому він обрав психологію. Освіту здобув у Лондонському університеті (доктор філософії та соціології). З 1939 по 1945 рік працював психологом-експериментатором у шпиталі Mill Hill Emergency. З 1946 по 1955 рік завідував заснованим ним відділенням психології при Інституті психіатрії шпиталів Маудслі і Бетлем. З 1955 по 1983 рік – професор Інституту психології при Лондонському університеті. З 1983 року – почесний професор психології.

Низка досліджень Айзенка були сприйняті як «шокуючі»; їхні теми, цілком нормальні для нацистської Німеччини, у Європі видавалися неприйнятними. Зокрема, він досліджував психологічну різницю між

представниками різних рас. Американські оптові та роздрібні книгопродавці відмовилися розповсюджувати книгу Айзенка «Суперечка про коефіцієнт інтелекту» («The IQ Argument», 1971) через отримані погрози насильства та підпалів, так що придбати цю книгу в США на початку 1970 років виявилось неможливим. Аме-

риканські газети в ті роки відмовилися від публікації рецензій на неї.

Свої дослідження базових ознак особистості Айзенк розпочав із статистичного аналізу даних методом кластеризації результатів психіатричного обстеження контингенту військовослужбовців – групи здорових та групи з підтвердженим діагнозом розладів невротичного спектру, що звільняються з військової служби «у зв'язку з хворобою». Унаслідок цього аналізу було виділено 39 змінних, якими ці групи виявилися статистично значущо різними. Подальший факторний аналіз дав змогу отримати три чинники, що були інтерпретовані як чинники екстраверсії-інтроверсії та нейротизму («Dimensions of Personality», 1947). Як методологічну базу

Айзенк орієнтувався на розумінні психодинамічних властивостей особистості, зумовлених генетично і детермінованих біохімічними процесами («The Scientific Study of Personality», 1952). Спочатку він інтерпретував екстраверсію-інтроверсію на основі співвідношення процесів збудження та гальмування: для екстравертів характерні повільне формування збудження, його слабкість і швидке формування реактивного гальмування, його сила і стійкість; для інтровертів – швидке формування збудження, його сила (з цим пов'язано ліпше утворення в них умовних рефлексів та швидке навчання їх), і повільне формування реактивного гальмування, його слабкість і мала стійкість.

Що ж до нейротизму, то Айзенк вважав, що невротичні симптоми є умовними рефlekсами, а поведінка є усунення умовно-рефлекторного подразника (сигналу небезпеки) і усуває тим самим тривожність, є

самоцінною. Треба зазначити, що Айзенк переосмислив терміни «екстраверт» і «інтроверт», запроваджені Юнгом К. Р., – спочатку вони мали інший зміст.

У своїй праці «Біологічні основи індивідуальності» («The Biological Basis of Personality», 1967) Айзенк запропонував таку інтерпретацію цих двох особистісних чинників: високий ступінь інтроверсії відповідає зниженню порога активації ретикулярної формації, тому інтроверти зазнають вищого збудження у відповідь на екстероцептивні подразники; високий рівень нейротизму відповідає зниженню порога активації лімбічної системи, тому в осіб з високими показниками на цій шкалі підвищена емоційна реактивність у відповідь на події у внутрішньому середовищі організму, зокрема на коливання потреб.

У подальших дослідженнях із застосуванням факторного аналізу Айзенк сформулював «трифакторну теорію особистості».

5 Березня

1937 року на Хмельниччині народився Дищук Іван Петрович – відомий в Україні і за її межами вчений, клініцист, педагог, організатор і виконавець наукових досліджень, кандидат медичних наук, доцент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С.М. Савенка Буковинського державного медичного університету. Останніми роками життя працював лікарем-консультантом Чернівецької обласної психіатричної лікарні.

Після закінчення медичного училища в Кам'янці-Подільському вступив до Чернівецького медичного інституту, закінчив його з відзнакою. Навчався в аспірантурі на кафедрі нервових хвороб, керівницею якої була видатна вчена, професорка Савенко С.М., ім'я якої сьогодні носить кафедра. Після успішного захисту кандидатської дисертації Івана Петровича залишають на педагогічну роботу асистентом кафедри психіатрії Чернівецького державного медичного інституту.

Дищук є автором понад 100 наукових праць, навчальних посібників, рацпропозицій, патентів та нововведень.

Спираючися на успішну педагогічну та наукову діяльність, Дищука призначають завідувачем кафедри психіатрії і неврології в республіці Алжир (м. Оран).

1992 року за конкурсом Дищука обирають завідувачем кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології.

Лікувально-консультативна праця Дищука займала особливе місце в його професійній діяльності. Організовані ним клінічні розгляди хворих, на яких завжди були присутні лікарі-практики, проводилися на високому професійному рівні. Своєчасне визначення клінічного діагнозу у свій час забезпечило збереження здоров'я та соціального життя багатьом хворим.

Є автором словника психіатричних термінів українською мовою, співавтором першого українського підручника з психіатрії для студентів вищих медичних закладів. Висока працездатність, інтелігентність та безкорисливість стосовно хворих, співробітників, а також відданість справі залишили добру пам'ять у всіх, хто знав Дищука.

6 Березня

1968 року в селищі Путила Чернівецької області народився Кричун Ігор Іванович – доктор медичних наук, доцент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології БДМУ.

1975–1985 роки навчався у середній загальноосвітній школі № 7 м. Чернівців. 1985 року вступив до Чернівецького державного медичного інституту.

Після закінчення першого курсу служив у лавах Радянської Армії протягом 1986–1988 років. 1993 року з відзнакою закінчив медичний інститут. У 1993–1995 роках навчався в інтернатурі з нервових хвороб при Буковинській державній медичній академії. З 1996 року і по нині працює на кафедрі нервових хвороб, психіатрії та медичної психології цього навчального закладу.

У 1995–1996 роках Ігор Іванович навчався в магістратурі при кафедрі нервових хвороб та психіатрії БДМА, захистив магістерську науково-кваліфікаційну роботу на тему «Клініко-гістохімічні критерії діагностики ішемічних інсультів у гострій фазі».

У 1996–1999 роках працює над кандидатською дисертацією зі спеціальності

«Нервові хвороби» на тему «Клініко-гістохімічна діагностика мозкових інсультів у гострому періоді при церебральному атеросклерозі та гіпертонічній хворобі» і успішно її захищає в лютому 1999 року.

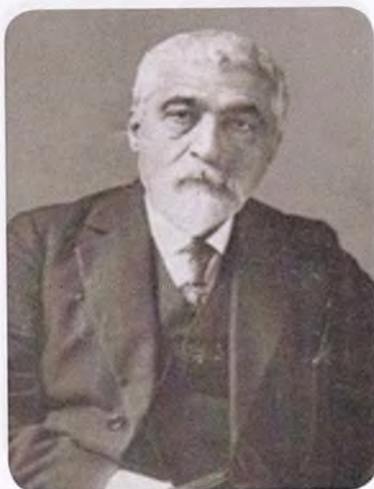
2003 року йому присвоєно вчене звання доцента.

Упродовж 2003–2008 років працює над докторською

дисертацією тієї ж спеціальності на тему «Клініко-патогенетичні особливості різних типів перебігу вегетативної дистонії» і у 2012 році захищає її, у березні 2013 року здобуваючи науковий ступінь доктора медичних наук.

Кричун є автором та співавтором 145 наукових праць. Основними з них є: «Пашковський В.М. Гострі та хронічні cerebrovаскулярні захворювання (деякі сучасні аспекти діагностики, профілактики та лікування) / В.М. Пашковський, В.К. Чернецький, І.І. Кричун та ін.»; «Пашковський В.М. Медсестринство в неврології / В.М. Пашковський, І.І. Кричун, І.І. Кривецька»; «Нервові хвороби. Ілюстрований курс лекцій / Пішак В.П. Пашковський В.М., Кричун І.І.».

6 Березня

1866 року народився французький психолог і лікар Жорж Дюма.

Усе своє життя Дюма вважав себе духовним сином і спадкоємцем Рібо і присвячував йому всі свої книги. Він отримує філософську і медичну освіту. Стає наступником Жане на курсі з експериментальної психології в Сорбонні, а також 1901 року створює з ним Французьке Товариство психології, а 1904 року – «Журнал нормальної і патологічної психології».

Під впливом Рібо, який публікує праці

з психології афективності, захоплюється психологією емоцій.

Під час Першої світової війни Дюма працював психіатром і згодом виклав свої спостереження, накопичені за цей період, у праці «Troubles mentaux et troubles nerveux de guerre», що побачила світ 1919 року. Багато психологічних труднощів, що виникають на полі бою, він пов'язує з конституціональною схильністю. Створює перші психологічні лабораторії в Бразилії, а також Інститут університету Парижа в Буенос-Айресі.

7 Березня

1897 року народився Джо Пол Гілфорд (Joy Paul Guilford) – американський психолог, широко відомий як творець моделі, структури, інтелекту. Гілфорд займався дослідженнями інтелекту в частині пам'яті, мислення, уваги (концентрації уваги),

творчості та темпераменту. Розвиваючи ідеї Терстоуна Л.Л., Гілфорд відкидав погляди на інтелект Спірмена Ч. 1950 року обіймав посаду президента Американської психологічної асоціації.

8 Березня

1875 року народився Ганнушкін Петро Борисович – російський психіатр. Учень Корсакова С. та Сербського В., творець оригінальної психіатричної школи. Професор кафедри психіатрії, з 1918 року – директор психіатричної клініки Московського університету, з 1930 – 1-го Московського ме-

дичного інституту. Розробив вчення про патологічні характери. У книзі «Клініка психопатій: їхня статика, динаміка і систематика» запропонував таку класифікацію характерів: циклоїди, астеніки, нестійкі, антисоціальні та конституційно-дурні.

9 Березня

1936 року народився Антоніо Менегетті (Antonio Meneghetti) – італійський психолог. У 11 років батьки віддають сина на виховання та навчання до Римо-католицької церкви.

Менегетті навчається в Ассізі, потім Губбіо, Сполето та Римі, вступає до францисканського ордену Менші Брати Конвентуальні. Під час навчання в семінарії вивчає живопис, реставруючи фрески Джотто, Чимабуе, Мікеланджело, Рафаеля, Мазаччо, Тіціана. Ця праця викликає в нього непідробну зацікавленість до мистецтва і у вільний час він відвідує ремісничі майстерні, у тому числі муранські фабрики з виробництва скла у Венеції та керамічні майстерні в Деруті.

У віці близько 30 років Менегетті навчається на кількох факультетах знаменитих римських університетів і в період 1967–1971 років захищає докторат з теології при Папському Латеранському університеті в Римі, філософії та соціальних наук при Папському університеті святого Фоми Аквінського в Римі, а також отримує диплом про вищу освіту (бакалавр) з філософії в Міланському католицькому університеті

Сакра Куоре, а трохи раніше – диплом бібліотекаря у Ватикані, який відкривав доступ до Ватиканської апостольської бібліотеки, де зібрано найбагатшу колекцію рукописів середньовіччя та епохи Відродження.

У цей час Менегетті вивчає різні наукові школи психології та психіатрії. Відвідує спеціалізовані курси психології в Лондоні (фрейдівський психоаналіз та Тавістокський шпиталь, де працює асистентом), у Парижі – семінари Жака Лакана, а також знайомиться з учнями Фрейда, Адлера, Юнга. Особливе враження справив на нього підхід Віктора Франкла, з яким Менегетті зустрічається у Відні. 1968 року навчається в інституті Юнга в Цюріху.

1970 року декан факультету філософії Папського університету святого Хоми Аквінського Абелардо Лобато Казадо запрошує Антоніо Менегетті прочитати курс лекцій з психології для студентів, які отримують другу вищу освіту. Науковець Лобато згадував: «З 1970 по 1972 рік Менегетті викладає «Основи пасторської психології», присвяченої психології священнослужителів».

теля, а з 1972 по 1973 рік читає курс «Онтопсихологія людини» і веде семінар «Клієнтцентована терапія Роджерсі». Колега Видор підійшов до Менегетті і сказав, що те, що вони почули сьогодні, було вже не теорією Роджерса, а чимось новим, це була вже онтопсихологія».

Ще під час викладання в Папському університеті святого Хоми Аквінського Менегетті розпочинає психологічну практику, а 15 листопада 1972 року відкриває Центр онтопсихологічної терапії в Римі на вул. Марко Поло, 104, де були відкриті річний курс особистісної та практичної підготовки з психології, дворічний курс онтопсихологічної психотерапії, а пізніше, 1973 року, було організовано трирічні курси підготовки психологів та психотерапевтів.

1972 року Менегетті залишає католицьку церкву, а 1973 року припиняє викладацьку діяльність в Університеті Хоми Аквінського, пояснюючи це рішення бажанням повністю присвятити себе клінічній практиці, щоб перевірити свою теорію.

Менегетті присвячує по 10–12 годин на день праці з пацієнтами, найчастіше з тяжкими психічними розладами, до нього звертаються з проблемами сексуальних дисфункцій, наркотичної залежності тощо.

Серед його пацієнтів були і хворі на шизофренію. Ця хвороба становила найбільший виклик на той час. Менегетті не використовував ні ліки, ні примусові методи, а впливав на пацієнтів за допомогою

слова, але цей діалог не був схожим на техніку психоаналізу чи інших психологічних шкіл. Унаслідок клінічної практики він дійшов висновку, що його метод дає позитивні наслідки. Тоді Менегетті починає формулювати свої принципи та відкриття на спеціально організованих наукових конференціях з онтопсихології, куди запрошуються фахівці інших шкіл. Згодом матеріали цих конференцій будуть опубліковані в науковому журналі «Онтопсихологія – психічна причинність у події-людині» (з 1988 року став називатися «Нова онтопсихологія») та у переробленому вигляді – у книгах.

З 1973 року Менегетті організовує зустрічі, що згодом стали конгресами з онтопсихології, на які запрошуються психологи та студенти, щоб представити та обговорити результати психотерапевтичної практики.

На III конгресі з онтопсихології в П'єділуко, який відбувся 1975 року, розглядали проблему неврозів і шизофренії, частина матеріалів конгресу увійшла в книгу «Клінічна онтопсихологія» в розділ «Багатофакторна етіологія неврозу та шизофренії».

1976 року на IV Конгресі в Гроттаферраті Менегетті представляє присутнім концепцію семантичного поля, на наступних конгресах, які відбуваються щороку, – техніку прочитання несвідомого – іммагогіка, психологічна структура особистості людини, що включає такі інстанції, як «Апріорне «Я», онто Ін-се, монітор відхилення.

10 Березня

1892 року народився Самуель Реншоу (Samuel Renshaw) – американський психолог.

Став широко відомим під час Другої світової війни, коли навчав моряків миттєво впізнавати ворожі літаки, використовуючи тренінги тахістів. Займався в основному швидкісним читанням та розширенням здібностей мозку, вважаючи, що більшість людей використовують лише п'яту частину їх. Метод миготливих сторінок (flashing pages), що використовував Реншоу, дав змогу читати зі швидкістю від 1200 до 1400 слів за хвилину.

Роберт Хайнлайн згадує Реншоу та його

техніки в кількох своїх творах, таких, як «Громадянин Галактики» (1957), Gulf (англ., 1949) та Stranger in a Strange Land (англ.). У своєму FAQ письменник наводить статтю про дослідження Реншоу в газеті «Saturday Evening Post» за 17 і 24 квітня, а також за 1 травня 1948 року You're Not As Smart As You Could Be. У 1960 роках Реншоу протягом деякого часу проводив експерименти в одній із шкіл поблизу Стенфордського університету. Систему розпізнавання морських суден і літаків, створену Самуелем Реншоу, Американська психологічна асоціація назвала «рятівницею неймовірної кількості життів».

10 Березня

1927 року народився Едвін Флейшман (Edwin Fleishman) – американський психолог.

Найбільш відомий своєю працею в галузі промислової та організаційної психології. Серед помітних досягнень Флейшмана була таксономія для опису індивідуальних відмінностей у перцептивно-моторних характеристиках.

1945 року закінчив коледж Лойола в Меріленді, служив у ВМС США. 1951 року в Університеті штату Огайо під керівництвом Гарольда Е. Бертта отримав докторський ступінь з прикладної психології, потім обійняв посаду у ВПС США. Був президентом Організації перспективних дослідницьких ресурсів (ARRO) та професором Єльського університету. Найбільшу і найвідомішу роботу на посаді професора Флейшман провів в Університеті Джорджа Мейсона. Він також працював професором у Каліфорнійському університеті.

Був президентом Міжнародної асоціації прикладної психології (IAAP), Американської психологічної асоціації (APA), Відділення промислової та організаційної психології, оцінки та вимірювання, Товариства інженерних психологів, а також Товариства промислової та організаційної психології (SIOP).

Є автором кількох книг, редактором журналу прикладної психології та лауреатом видатної наукової премії APA за застосування психології 1980 року.

1994 року був одним із 52 підписантів у «Mainstream Science on Intelligence» редакційної статті Лінди Готфредсон, опублікованої в Wall Street Journal, у якій заявлено про консенсус учених-підписантів із питань, пов'язаних із суперечками про дослідження розвідки, що стало причиною публікації.

11 Березня

1893 року в м. Нітра (Словаччина) народився Леопольд Сонді (Leopold Szondi) – угорський і швейцарський психолог.

Дитинство майбутнього психіатра і психолога пройшло в бідній і надзвичайно релігійній єврейській родині, яка суворо дотримувалася всіх релігійних постулатів. 1898 року родина переїжджає до Будапешта, де Сонді вступив до гімназії і закінчив її 1911 року.

Після гімназії Сонді вирішує стати лікарем, оскільки євреї були обмежені у виборі професії. Незважаючи на бідність, завдяки допомозі одного з братів Сонді вступає на факультет медицини Будапештського університету. Під час навчання захоплюється творчістю Достоевського та ідеями Фрейда.

Під час Першої світової війни Леопольда було призвано на військову службу лейтенантом медичної служби на російському фронті.

Після закінчення війни, 1919 року завершує навчання в університеті і починає приватну практику, поєднуючи її з роботою в поліклініці Аннонії асистентом відділення

неврології та психіатрії. У цей час Сонді захоплюється експериментальною психологією і займається нею в лабораторії професора Пауля Раншбурга. Раншбург проводив дослідження в галузі психодіагностики, завдяки чому перші свої кроки над своїм знаменитим тестом Сонді зробив під компетентним керівництвом.

У цей період, постійно спілкуючися з людьми, які страждають на нервові та душевні недуги, спостерігаючи над хворими, Сонді доходить висновку про сімейну зумовленість психічних хвороб, що психопатологія накладає характерний і часом дуже потужний відбиток на зовнішній вигляд хворого.

З 1927 по 1941 рік Сонді обіймав посади професора та керівника лабораторії експериментальної психології Будапештської вищої школи медичної педагогіки. У цей період активно розвиває ідеї доле аналізу і розглядає його як продовження психоаналізу. 1937 року виходить у світ перша знаменита книга Сонді «Аналіз шлюбних союзів».

Ще під час навчання в університеті, за-

хопившись творчістю Достоевського, Сонді демонструє одне з перших своїх відкриттів – Достоевський тому психологічно тонко описує поведінку своїх звичайних героїв – злочинців і блаженних, що сам схильний до реалізації глибоко прихованих у ньому особистостей вбивці і святого. Сонді припускає, що ця схильність могла бути зумовлена спадковим генофондом. За багато років після цього цю гіпотезу було підтверджено працею французького літературознавця А. Труайя, який у написаній ним біографії Достоевського навів приклади з життя предків письменника, з-поміж яких справді були і вбивці, і блаженні.

У 1920–1930 роках Сонді бере активну участь у міжнародних психоаналітичних конференціях та з'їздах, де, зокрема, познайомився з Анною Фрейд.

В ідеях Сонді помітно значний вплив фрейдівського психоаналізу та аналітичної психології Юнга. Розвиваючи ідеї доле аналізу, Сонді запроваджує поняття родового (сімейного) несвідомого, що міститься між особистим несвідомим і колективним несвідомим. Він вважав, що родове несвідоме впливає на долю людини. Сонді був одним із перших психологів, хто звернув увагу на спадковий характер закріплених форм поведінки, вважаючи, що в закодованому вигляді, переданому по генотипу, психіка немовляти вже має набір пристосувальних реакцій, що свого часу забезпечували існування його предків.

Він є автором концепції доле аналізу та створеного на основі цієї концепції тесту свого імені – тесту Сонді.

12 Березня

1879 року в Словаччині народився Віктор Тауск (Victor Tausk) – австрійський психоаналітик.

Своє психоаналітичне навчання розпочав у Відні 1908 року. Незабаром після прийняття його у Віденське Психоаналітичне суспільство Тауск став одним із його найважливіших членів. У березні 1918 року став займатися психоаналітичною практикою. Пацієнтів до нього спрямовував Зігмунд Фрейд.

Працював психіатром в амбулаторному неврологічному відділенні, у психіатричній клініці при Віденському університеті. Під час Першої світової війни служив психіатром у діючій армії.

Був членом Віденського психоаналітичного товариства. 3 липня 1919 року Тауск наклав на себе руки шляхом одночасного пострілу в себе і повішення.

13 Березня

1929 року в селі Ємільчине Житомирської області (Україна) народився Демиденко Василь Купріянович – педагог і психолог, доктор психологічних наук (1984), член-кореспондент АПН СРСР (1971), АПН України (1992), професор (1986).

Закінчив Житомирський педагогічний інститут, аспірантуру при Київському державному педагогічному інституті імені М. Горького. 1957–1962 роки – завідувач кафедри педагогіки й психології, з 1962 по 1966 рік – проректор Миколаївського державного педінституту. Протягом 1966–1981 років – ректор, а з 1981 року – завідувач кафедри Бердянського педінституту.

Зусиллями Демиденка 1992 року в Бердянському педінституті відкрито аспіран-

туру зі спеціальності «Педагогічна та вікова психологія». Наукові зацікавлення:

- досліджував психологічні аспекти вивчення історії в школі,
- навчальні мотиви учнів,
- формування педагогічної майстерності у студентів педагогічних ВНЗ.

Є автором низки наукових праць з психології: «Образ і слово в засвоєнні історичного матеріалу» (1966), «Психологічні основи засвоєння учнями історії» (1970), «Великий учитель – слово» (1993), «Деякі аспекти морального виховання» (1995), «Совість» (2000), «Роботі над словом – першочергову увагу» (2002), «Медичні та психофізичні аспекти сімейних відносин» у співавторстві (2004).

13 Березня

1982 року в м. Конотопі Сумської обл. (Україна) народився Полярин Артем Миколайович – український письменник-фантаст, поет, психолог.

Полярин є автором науково-популярної книги з психології, філософії та теології «Характер та доля». У дискусії між трьома представниками різних типів світогляду з'ясовуються важливі моменти, що стосуються життя кожної людини: існування душі, вплив Бога та демонів, кризові ситу-

ації, успадкування особливостей характеру тощо. Книга формує методологічний підхід до аналізу, намагається за допомогою загальної теорії систем, теорії катастроф та ігор, факторного аналізу розглянути спірні питання з галузі теології та філософії.

Полярин є розробником комп'ютерної програми для сканування психіки «Емограф». У його романі «У зоні листопаду» фігурує дуже схожий метод сканування психіки.

14 Березня

1928 року народилася Лідія Олександрівна Булахова – українська лікарка-психіатрична, докторка медичних наук, професорка, провідна наукова співробітниця відділу медико-соціальної реабілітації дітей та підлітків з психічними та поведінковими розладами Українського НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України.

З 1971 року – завідувачка кафедри дитячої психоневрології.

Булахова вперше в Україні запровадила діагностику і лікування фенілкетонурії. Нагороджена Почесною грамотою МОЗ України.

Є автором і співавтором низки наукових праць свого напрямку діяльності. «Особливості шкірних капілярів у хворих на шизофренію та маніакально-депресив-

ний психоз» (кандидатська дисертація, 1959 рік), «Атлас для експериментального дослідження відхилень у психічній діяльності людини», у співавторстві з Відренко А. Е., Городковою Т. М., Рушкевичем Є. А. (1980), «Лікування епілептичних паркінсонізмів у дітей», у співавторстві зі Саган О. М. (1980), «Клінічна генетика в психіатрії», у співавторстві з Поліщуком Й. А. (1981), «Довідник дитячого психіатра та невропатолога», у співавторстві зі Саган О. М., Зінченко С. Н. та іншими (1985), «Догляд за хворими в дитячому психіатричному пансіонарі», у співавторстві із Зінченко С. Н., В. М. Кузнецовим (1989).

Має зареєстроване авторське свідоцтво «Спосіб лікування епілепсії у дітей та підлітків» у співавторстві зі Саган О. М. та Мартинюк В. Ю. (1982).

15 Березня

У цей день у світі традиційно відзначають Міжнародний день сну, який запроваджено 2008 року в рамках проекту Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ).

Сон – це життєво необхідний природний періодичний фізіологічний стан, що характеризується втраченою активних психічних зв'язків людини з навколишнім середовищем і зниженням здатності нервової системи відповідати на зовнішні подразники.

Вважають, що сон є відпочинком, необхідним для відновлення організму, насамперед мозку, після активного денного неспання. Однак результати досліджень останніх кількох десятиріч свідчать, що активність клітин певних структур мозку під час сну, навпаки, суттєво зростає, мозок є активним, хоча ця активність інша, ніж у період неспання, і на різних стадіях має свою специфіку. Отже, сон – це активний фізіологічний процес.

Найхарактернішими ознаками стану сну є типова електрична активність мозку (визначається за допомогою електроенце-

фалографа), активність певних м'язів, рухи очей.

Нічний сон не є однорідним. Розрізняють повільну та швидку (парадоксальну) фази сну, що поперемінно 5–7 разів зміню-

ють одна одну. У швидку фазу спостерігають мимовільні швидкі рухи очних яблук і саме в цю фазу людина бачить сни.

Сновидіння ж вважають наслідком активності клітин мозку в разі недостатнього гальмування з боку кори головного мозку. Виникають унаслідок рекомбінації, перегляду інформації, що зберігаються в мозку. Уривки вражень, які здалися особливо яскравими впродовж дня, у найнеймовірніших поєднаннях відтворюються у сновидіннях. Отже, сновидіння мають цілком матеріальну основу і є результатом психофізіологічних процесів мозку. Свідченням того, що сновидіння – це результат взаємодії людини із зовнішнім світом, є те, що люди, які народилися незрячими, бачать сни не у картинках або кольорах, а у звуках, запахах і тактильних відчуттях, а у снах глухонімих відсутні звуки.

16 Березня

1928 року в Харкові в інтелігентній родині народилася Бочарова Світлана Петрівна – психологиня, фахівчиня в галузі загальної, педагогічної та інженерної психології, докторка психологічних наук, професорка, академичка Балтійської педагогічної академії, відмінниця народної освіти України.

У пам'ять про Бочарову-вчену засновано «Бочаровські читання».

З 1941 по 1944 рік перебувала в евакуації в Узбекистані, де 1944 року в Ташкенті закінчила середню школу. 1949 року закінчила Харківський державний університет ім. М. Горького (філологічний факультет). З 1949 по 1950 рік викладала в 6-й середній школі Харкова. 1953 року закінчила аспірантуру при Харківському державному педагогічному інституті ім. Г. Сковороди (кафедра психології). Її педагогами були Зінченко П. І., Аснін В. І., Хоменко К. О., Концева О. М. 1954 року захистила кандидатську дисертацію на тему «Вивчення типологічних особливостей школярів в умовах навчальної роботи і в процесі гри». З 1954 по 1963 рік викладала на кафедрі педагогіки і психології Дніпропетровського державного університету. З 1963 по 1974 рік працювала в ХДУ

ім. М. Горького на кафедрі психології.

З 1976 по 1979 рік завідувала кафедрою психології в ХДПІ. 1977 року захистила докторську дисертацію на тему «Пам'ять як процес переробки інформації». 1979 року отримала вчене звання професорки. З 1979 по 1982 рік працювала завідувачкою кафедри психології ХДУ

ім. М. Горького. З 1963 по 1982 рік брала участь у чотирьох Міжнародних психологічних конгресах. 1984 року організувала симпозіум «Мнемічні процеси» на VI з'їзді психологів СРСР. З 1983 по 1989 рік працювала професоркою кафедри психології Харківського педагогічного інституту ім. Г. Сковороди, 1989 рік – в Українській інженерно-педагогічній академії. З 1989 по 2012 рік – завідувачка кафедри психології Української інженерно-педагогічної академії. Вчені кафедри проводили держбюджетні наукові дослідження на тему «Формування психологічної культури студентів інженерно-педагогічних спеціальностей». З 1995 по 2005 рік – провідний науковий співробітник лабораторії соціальної та психологічної роботи Харківського національного університету внутрішніх справ.

17 Березня

1877 року в Гнібінг-Вайсенбаху в родині відомого криміналіста Ганса Гросса народився Отто Гросс (Otto Gross) – австрійський психоаналітик.

Під час подорожі до Південної Америки пристрасився до кокаїну. Кар'єру психіатра розпочинав як помічник Еміля Крепеліна. З 1904 року працював над питаннями психоаналізу. Гросс заперечував корисність таких психологічних механізмів, як витіснення. Основну причину невротичних розладів він вбачав у придушенні власного лібідо і не соромився вступати в сексуальні стосунки з пацієнтками.

Щоб не компрометувати себе, Фрейд змушений був порвати стосунки з Гроссом і спрямував його (1908 року) пройти психоаналітичний курс у Карла Юнга у Швейцарії. Ця зустріч з «втраченим братом-близнюком» справила величезний вплив на Юнга, котрий якийсь час сам опинився у становищі пацієнта Гросса. За словами Юнга, саме Гросс підказав йому ідею категоризації людей на кшталт «інтроверсія – екстраверсія».

Розчарувавшись в ефективності психоаналізу, Гросс зацікавився анархічними ідеями Кропоткіна та неоязичними поглядами Бахофена, а також вченням Ніцше про надлюдину. Незважаючи на спроби батька помістити його до психіатричного стаціонару, Гросс вів активне життя в радикальній комуні Монте Вері-

та (Аскона, Швейцарія). Серед його численних коханок були відомі в німецькому суспільстві сестри-баронеси Ріхтгофен – Фріда та Ельза (мати його сина).

Останні роки життя Гросс провів у злиднях, страждаючи від венеричних захворювань і пристрасті до морфію, його переслідує поліція за радикально-анархічними поглядами. Дехто з авторів повідомляють, що він помер від пневмонії в берлінській лікарні, інші – що його знайшли замерзлим на засніженій вулиці.

Проповідував сексуальну революцію (вважається, що саме він увів цей термін) і жив відповідно до своїх переконань.

17 Березня

1930 року народився Блейхер Вадим Мойсейович – психіатр, психолог, доктор медичних наук, професор, Заслужений лікар України, Почесний член наукового товариства психіатрів Болгарії, лауреат премії імені академіка В. П. Протопопова, засновник школи патопсихології в Україні.

карні імені академіка І. П. Павлова (нині – Київська міська клінічна психоневрологічна лікарня № 1), що послужило створенню нового підходу до аналізу порушень психічної діяльності при різних психічних захворюваннях, до постановки психіатричного та психологічного діагнозу.

Широко відомий як організатор патопсихологічних лабораторій у психіатричних та психоневрологічних лікарнях України. Поряд з Зейгарником Б. В., Рубінштейном С. Я., Поляковим Ю. Ф., Тонконогим І. М., Вассерманом Л. І. та іншими видатними клініцистами і психологами Блейхер створив свій оригінальний підхід до клініко-психологічного аналізу структури дефекту та його компенсації в умовах лікувальних психоневрологічних установ. Свої дослідження проводив у патопсихологічній лабораторії при Київській міській клінічній психоневрологічній лі-

Блейхер є одним із творців відділення психології при філософському факультеті Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (нині факультет психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка).

Визначний внесок Вадима Мойсейовича у розробку науково-ужиткових проблем психіатрії та психології було оцінено Асоціацією психіатрів України, що заснувала премію імені професора В. М. Блейхера, яку присуджують щороку українському клінічному психологу.

18 Березня

1886 року народився Курт Коффка (Kurt Koffka) – німецький психолог, один із засновників нового напрямку в психології – гештальт-психології.

Навчався в Берлінському університеті у Карла Штумпфа. 1909 року отримав ступінь доктора філософії. Протягом року навчався в Единбурзькому університеті в Шотландії. Після закінчення навчання працював у Франкфуртському університеті, де разом із Келером брав участь в експериментах Вертгеймера, присвячених вивченню сприйняття руху.

1911 року став приват-доцентом в університеті міста Гісен. 1918 року – професором університету, пропрацював у ньому до 1924 року. 1921 року разом із Вертгеймером

і Келером заснував журнал «Psychologische Forschung» («Психологічне дослідження»).

З 1924 року працював у різних американських університетах – професором у Корнеллському, Чиказькому та Вісконсінському університетах. 1927 року обіймав посаду професора коледжу Сміта в Нортхемптоні. 1932 року (навесні-влітку) брав участь у Середньоазіатській експедиції А. Р. Лурія. З 1939 року – професор Оксфордського університету. У праці «Основи психічного розвитку» (1921) описав про застосування методів гештальтпсихології під час дослідження психічного розвитку дитини. Головною працею К. Коффки є «Принципи гештальт-психології» (1935).

19 Березня

1927 року народився Аллен Ньюелл (Allen Newell) – американський психолог у галузі когнітивної психології та штучного інтелекту. Працював у дослідному центрі RAND та Університеті Карнегі – Меллон, брав участь у розробленні мови програмування IPL і двох ранніх програм штучного інтелекту – Logic Theory Machine (1956) та General Problem Solver (1957) (спільно з Гербертом Саймоном). 1975 року разом із Саймоном був нагороджений премією Тюрінга за основні роботи в галузі штучного інтелекту та психології механізмів людського сприйняття. Член Національної АН США (1972), удостоєний Національної наукової медалі (1992).

Наприкінці 40-х років XX ст. вивчав фізику в Стенфордському університеті та математику в Принстонському університеті. З 1951 по 1960 рік працював у аналітичному центрі корпорації RAND. 1956 року разом зі своїм наставником Гербертом Саймоном розробив комп'ютерну програму Logical

Theorist, яка змогла автоматично довести 38 законів із книги Рассела та Уайтхеда «Principia Mathematica», що стало символічним досягненням у розвитку штучного інтелекту.

Наступним досягненням Саймона та Ньюелла стало розроблення програми General Problem Solver (GPS) – потужнішого інструменту, ніж Logical Theorist: програма могла не лише доводити твердження, а й грати у шахи та ханойські вежі. Програма розкладала проблему на простіші складові, розв'язання яких можна було досягти. У своїй книзі «Вирішення проблем людиною», опублікованій 1972 року, Ньюелл і Саймон узагальнили результати цих досліджень, а також описали проведені ними дослідження, об'єктами яких були люди, які розв'язували математичні та логічні головоломки. Пізніше став одним із розробників теорії та реалізації ідей когнітивної архітектури в комп'ютерній програмі Soar. Член Американської академії мистецтв та наук (1972).

20 Березня

1904 року народився Беррес Фредерік Скіннер (Burrhus Frederick Skinner) – американський психолог.

На становлення Скіннера як психолога вплинув візит до бібліотеки. Оскільки він планував стати письменником, то наполегливо працював із книжками. І під час роботи в нью-йоркській бібліотеці до його рук потрапили праці Джона Б. Ватсона та Івана Павлова. Фредерік так захопився темою цих науковців, що передумав займатися письменництвом і вирішив присвятити себе психології. Коли йому виповнилося 24 роки, він вступив на психологічний факультет Гарвардського університету, де очолював на той момент факультет фізіології Вільям Крозье. Але самого Вільяма більше цікавили не внутрішні процеси в організмі тварин, а поведінка тварин, що згодом зацікавило і Скіннера. Фредерік Скіннер мав бажання займатися у сфері, пов'язаній із вивченням зв'язку між поведінкою та експериментальними умовами. Ідеї Крозье перегукувалися з його ідеями.

Зробив величезний внесок у розвиток і популяризацію біхевіоризму — школи психології, що розглядає поведінку люди-

ни як результат попередніх впливів навколишнього середовища. Скіннер найбільш відомий своєю теорією оперантного навчання, меншою мірою — завдяки художнім і публіцистичним творам, у яких він просував ідеї широкого застосування технік модифікації поведінки в біхевіоризмі (наприклад, програмованого навчання) для поліпшення суспільства і ошасливлення людей як форму соціальної інженерії.

1972 року Американська асоціація психологів (у якій уже на той час налічувалося близько 100 тис. членів) назвала найвидатніших психологів XX ст. За майже одностайною думкою її членів, цей почесний список очолив на той час Б. Ф. Скіннер, який випередив навіть Фрейда (того було названо другим).

Помер Скіннер від лейкемії 18 серпня 1990 року в Кембриджі, штат Массачусетс. 1990 року за кілька тижнів до смерті Скіннер дав інтерв'ю радіо CBS. Коли репортер запитав Скіннера, чи боїться він смерті, Скіннер відповів: «I do not believe in God, so I'm not afraid of dying» (Я не вірю в Бога, тому я не боюся смерті).

21 Березня

1904 року народився Карл Леонгард (Karl Leonhard) – німецький невролог, психіатр та психолог.

До 1923 року навчався в гуманітарній гімназії у Вайдені (Оберпфальц). Переживши свої первісні захоплення та бажання стати юристом, почав вивчати медицину. Навчався в університетах Ерлангена, Берліна та Мюнхена.

Розпочавши лікарську діяльність під керівництвом Бонгеффера К., Леонгард вирішив остаточно присвятити себе психіатрії. У 1931 році він почав працювати в психіатричній лікарні в Габерзеї (Верхня Баварія), де вже через рік став головним лікарем. 1936 року Клейст К. запросив Леонгарда на роботу старшим лікарем клініки нервових хвороб Університету у Франкфурті, де 1937 року він здобув учений ступінь, а відповідно, і право викладати.

1944 року Леонгард став позаштатним професором університету. Потім було запрошення на посаду професора психіатрії та неврології Медичної академії в Ерфурті, звідки 1957 року перейшов до Університету ім. Гумбольдта в Берліні і став працювати у знаменитій клініці Шаріте, з якою надалі

були пов'язані багато років його життя та діяльності.

Потрібно наголосити, що в період нацистської Німеччини для захисту своїх душевнохворих пацієнтів від смерті, що її на той час здійснювали за допомогою програми умертвіння «Т-4» (офіційне найменування еugenічної програми німецьких націонал-соціалістів зі стерилізації, а надалі й

фізичного знищення душевнохворих, розумово відсталих та спадково хворих), Леонгард припинив встановлювати діагнози, які несли загрозу життю пацієнта. Зокрема, він припинив ставити діагноз такого захворювання, як шизофренія.

Після Другої світової війни Леонгард, як зазначено вище, переїхав до НДР, де плідно займався науковою діяльністю аж до смерті. Проте в 60-ті роки минулого сторіччя він хотів повернутися до Західної Німеччини, але отримав відмову на дозвіл від влади Східної Німеччини. Як компенсацію він отримав широкую підтримку своєї наукової діяльності. За своє життя він узяв інтерв'ю у понад 2000 психотичних пацієнтів, останнім часом із доктором Зіглінде фон Тросторфф.

Будучи послідовником школи К. Верніке – К. Клейста, Леонгард творчо розвивав відповідні ідеї стосовно багатьох психічних захворювань – шизофренії, афективних психозів, неврозів, розладів особистості та інших, а також проблем загальної психопатології та поведінки людини. Що стосується останніх, то особливо значну зацікавленість мають його монографії «Інстинкти та давні інстинкти сексуальності людини» (1946) та «Виразливість міміки, жестів і голосу людини» (1976), у яких виявилися його обдарованість та вміння сприймати та аналізувати різні форми поведінки людини.

У галузі клінічної психіатрії особливо відомими є праці Леонгарда, що стосуються класифікації та клінічної картини шизофренії, а також афективних психозів. Вони завжди привертали до себе увагу і досі широко обговорюються у працях вітчизняних і зарубіжних психіатрів. Загальновідомо, що у навчальних працях про шизофренію виділяють напрям К. Клейста – К. Леонгарда. Будучи психоморфологічним, він певною мірою розвиває методологічні позиції Т. Мейнерта – К. Верніке, відповідно до яких К. Клейст обґрунтовував точку зору на шизофренію як на групу системних спадково-дегенеративних захворювань. Принципи, запропоновані К. Клейстом, а також метод аналізу клінічного матеріалу надалі були взяті та розвинені Леонгардом.

Леонгард розділив шизофренію нозо-

логічно на групу прогресивних системних форм – «систематична шизофренія» і групу психозів, перебіг яких періодичний і фазний. До останньої групи він відніс «несистематичну шизофренію» та циклоїдні психози, що відрізняються від прогресивних форм синдромальною структурою нападів та перебігом. Перебіг «несистематичної шизофренії» (афективно насиченої парафренії та періодичної кататонії) нападодобічний. Що ж до циклоїдних психозів, то Леонгард включав у цю групу три форми психозів: «щастя–страху», сплутаність із порушенням чи гальмуванням і гіперестетико-анестетичний психоз. Він відзначав, що при всіх трьох формах циклоїдних психозів можуть бути кататонічні, афективно-маячні та галюцинаторні розлади. Тому в разі розмежування їх має значення відносне переважання афективних порушень, сплутаності або моторних розладів. Перебіг циклоїдних психозів здебільшого сприятливий, як і нападів з глибокими ремісіями.

Леонгард розробив одну з перших типологій характерів, увівши в науку концепцію акцентуованих особистостей. Ця концепція має багато спільного із запропонованою раніше ідеєю «латентних психопатій» (Ганнушкін П. Б., 1933), проте розвинена Леонгардом у самостійне вчення. Хоча на сьогодні вона трохи застаріла і замінена пізнішими типологіями, вона все ще представляє певний інтерес для вивчення.

22 Березня

Цей день пов'язаний з історією Інституту неврології, психіатрії та наркології НАМН України. Важливою передумовою організації Інституту була наявність

у Харкові однієї з найстаріших у нашій країні великої психіатричної лікарні, відкритої в 1796 році. На базі цієї лікарні (Сабурової дачі) працювали такі талановиті психіатри як П.І.Ковалевський, М.В. Країнський, В.О. Гіляровський, Є.О. Попов, К.І. Платонов, О.І. Ющенко і інші.

П.І. Ковалевський у 1880 р. випустив перший російський підручник з психіатрії, а в 1883 р. почав видавати перший вітчизняний журнал "Архів психіатрії, неврології і судової патології". Одержують всесвітнє визнання праці М.В. Країнського з епілепсії. Щ.І. Ющенко став основоположником біохімічного напрямку в психіатрії, С.М. Давиденков – основоположником нейрогенетики.

У 1920 році на з'їзді Медичної просвіти в Україні було визнано необхідним створити в Харкові Центральний Український науково-дослідний психоневрологічний ін-

ститут, що було здійснено Наркоматом охорони здоров'я України в 1921-1922 рр. Організатором і першим директором інституту був засл. проф.

О.Й. Гейманович. Поряд з цим інститутом у 1926 р. на Сабуровій дачі був організований Український інститут клінічної психіатрії і соціальної психогієни, організатором і першим директором якого був учень В.М. Бехтерева і І.П. Павлова акад. В.П. Протопопов – високоерудований психіатр-клініцист, талановитий організатор, видатний вчений в області патофізіології вищої нервової діяльності.

У 1932 р. на базі Українського науково-дослідного психоневрологічного інституту, Українського інституту клінічної психіатрії і соціальної психогієни і психоневрологічного факультету Медичного інституту було створено Всеукраїнську психоневрологічну академію – велику комплексну науково-дослідну структуру нового типу.

У складі Академії були розгорнуті бінсти-

тутів: Інститут клінічної психоневрології, Інститут експериментальної психоневрології, Інститут психоневрології дитинства, Інститут соціальної психоневрології, Інститут психології та Інститут психоневрологічних кадрів, до складу якого входили ВУЗ і робітфак при ньому, технікум і курси для санітарів. Інститут кадрів керував також підготовкою аспірантів і удосконаленням лікарів-психоневрологів. Поряд з цим головним Інститутом, Академія мала філію і ряд опорних пунктів на периферії по лінії психіатричних лікарень. Українська психоневрологічна академія була унікальною поліфункціональною установою, яка успішно вирішувала нагальні проблеми психоневрологічної науки, питання лікувальних і оздоровчих заходів і підготовки психоневрологічних кадрів усіх рівнів.

Організація в Харкові Української академії і Психоневрологічного інституту сприяла значному розвитку психоневрології в Україні. Серед професорів Інституту та Академії були широко відомі неврологи академіки О.М. Грінштейн та І.М. Филимонов, засл.проф. О.Й. Гейманович; нейроморфолог член-корр. АМН СРСР Л.Й. Смирнов; фізіолог акад. Г.В. Фольборт; психологи академіки О.Р. Лурія та О.М. Леонт'єв; психіатри академіки О.І. Ющенко, В.П. Протопопов, Є.О. Попов, професори К.І. Платонов та Г.Д. Лещенко, засл. діяч науки Т.І. Юдін (основоположник генетичного напрямку в психіатрії) та ін.

З років II Світової війни в Інституті інтенсивно почала розроблятися проблематика військової травми центральної і периферичної нервової системи і психічних порушень воєнного часу, психоневрологічної реабілітації учасників бойових дій та ветеранів.

У 1977–2017 рр. Інститут очолював проф. П.В. Волошин. За його керівництва Інститут отримав власні клініки та розвинув нові напрямки досліджень у галузі неврології, психіатрії, наркології, медичної психології та фундаментальних нейронаук. У 2000 р. Інститут переходить у систему НАМН України. З 1984 р. на базі Інституту працює Президія Правління Громадської організації «Асоціація неврологів, психіатрів і наркологів України». З 1993 р. Інститутом та Асоціацією видається журнал «Український вісник психоневрології». З 2017 р. директором Інституту є д.м.н., проф. І.В. Лінський.

Нині у структурі Інституту є 6 великих відділів: неврології і нейрохірургії, психіатрії, наркології, нейропсихокібернетики, лабораторно-експериментальний та науково-організаційний. До складу відділів входить 12 структурних підрозділів. Інститут є головним в Україні науковим центром з вивчення актуальних проблем теоретичної і практичної неврології, психіатрії і наркології, продовжує традиції Академії і здійснює свою науково-дослідну діяльність на основі нерозривного зв'язку прикладних і фундаментальних досліджень.

23 Березня

1933 року народився Філіп Джордж Зімбардо (Philip George Zimbardo) – американський психолог.

Після роботи в Нью-Йоркському університеті Зімбардо отримав посаду професора у Стенфордському університеті.

У ході проведеного ним Стенфордського тюремного експерименту (24 звичайні студенти коледжу були випадково розподілені на «ув'язнених» та «наглядачів» у

обладнаній у підвалі факультету психології імітованій в'язниці) було виявлено, що учасники експерименту доволі швидко вживаються у свої ролі: так звані наглядачі починають відчувати садистські емоції та наміри, а так звані ув'язнені – депресію та безнадійність.

Хоча експеримент було заплановано на два тижні, його було припинено достроково – через шість днів з етичних міркувань.

23 Березня

1900 року в місті Франкфурті-на-Майні в родині ортодоксальних юдеїв народився Еріх Фромм (Erich Fromm) – німецький соціальний психолог, філософ.

Його предки були рабинами. Культурне середовище, у якому ріс і виховувався Фромм, було патріархально-докапіталістичним.

Фромм навчався у Франкфуртському, а потім у Гейдельберзькому університетах, де викладали Макс Вебер і Карл Ясперс. Отримавши у 22 роки ступінь доктора філософії (його науковим керівником був Альфред Вебер), продовжує свою освіту в Берлінському Інституті психоаналізу. Сумлінно вивчивши теорію ортодоксального фрейдизму і застосовуючи її в клінічній практиці, Фромм невдовзі починає сумніватися. Ці сумніви поступово привели до ревізії фрейдизму і до створення своєї концепції. Але це – трохи згодом.

З 1930 року Фромм працює у Франкфуртському інституті соціальних досліджень, де сформувалася знаменита Франкфуртська школа (Макс Горкгаймер, Теодор Адорно, Герберт Маркузе та інші). Тут

Фромм проводить низку соціологічних досліджень серед німецьких робітників і службовців – і в 1932 році доходить висновку, що серйозного опору нацистам, які рвуться до влади, з боку робітників не буде. Ці дослідження полягали в анкетуванні, що допомагало вивчати неусвідомлені мотиви поведінки людей:

«Якщо на питання: «Хто з історичних осіб Вам подобається більше за всіх?» – людина відповідала: «Олександр Македонський, Цезар, Наполеон», ми інтерпретували цю відповідь як вказівку на «авторитарність», оскільки такий набір свідчив про те, що людина захоплюється диктаторами і полководцями.

Якщо відповідь була: «Сократ, Пастер, Кант, Маркс», ми класифікували її як демократичну, тому що людина ставила їх вище за інших людей, що піклуються про благо людства, а не людей влади». Анкета містила усього 270 питань.

1933 року, після приходу нацистів до влади, Франкфуртський інститут соціальних досліджень перебирається до США. У Нью-Йорку там проводять дослідження

за програмою «Авторитет і родина», за результатами яких 1941 року виходить перша книга Фромма «Втеча від свободи». Книга Теодора Адорно, що з'явилася 1950 року, «Авторитарна особистість» також ґрунтувалася на матеріалах цих досліджень.

Наприкінці 30-х – у 40-і роки Фромм, все більше розбігаючися в поглядах із Маркузе та Адорно, відходить від Франкфуртської школи. Він займається науковою, викладацькою і суспільною діяльністю, практикою психоаналізу. Клінічна практика приводить його до висновку, що більшість неврозів у сучасному суспільстві не зводяться виключно до біологічних інстинктів, про які стверджував Фрейд, а мають соціальне коріння. Цей висновок сприяв остаточному відходу Фромма від ортодоксального фрейдизму.

З 1949 по 1969 рік Фромм проживає в Мексиці. Присвячує себе дослідженню Нового часу, дослідженню соціальних проєктів минулого і сьогодення. Видає книгу «Здорове суспільство», у якій виступає з

критикою капіталістичної системи. 1960 року Фромм вступає в соціалістичну політичну партію в США. Пише Програму партії. Втім через партійні суперечки Програму було знехтувано. Але він продовжує займатися політичною діяльністю, виступає з лекціями, пише книги, бере участь у мітингах, а 1962 року відвідує Москву як спостерігач на конференції з роззброєння.

Основні положення концепції Фромма зводяться до таких: виробництво має слугувати людині, а не економіці; стосунки між людиною і природою мають будуватися не на експлуатації, а на кооперації; антагонізми повсюдно мають бути замінені стосунками солідарності; вищою метою всіх соціальних заходів мають бути людське благо і відвернення людських страждань; не максимальне споживання, а лише розумне споживання слугує здоров'ю і добробуту людини; кожна людина має бути зацікавлена в активній діяльності на благо інших людей і має брати участь у ній.

24 Березня

1873 року народився Едуард Клапаред (Eduard Claparede) – швейцарський лікар-невролог, психолог, один із першовідкривачів дитячої психології, представник функціоналізму, лікар, професор. Засновник та редактор журналу «Архіви психології» (1901–1940), засновник та директор Інституту Ж.Ж. Руссо (1912–1940), постійний секретар Міжнародного психологічного конгресу, довічний президент Комітету Міжнародної асоціації психотехнічних конференцій, член Швейцарського психоаналітичного товариства.

Закінчив медичний факультет Женевського університету, де з 1915–1940 роки працював професором психології. Досліджував комплекс різноманітних проблем психології, неврології та психіатрії. Особливу увагу приділяв вивченню питань прикладної психології, психології розвитку та психології освіти. По низці принципово важливих проблем займав психоаналітичні або психоаналітично орієнтовані позиції і прагнув синтезу психоаналізу та порівняльної психології у розв'язанні теоретичних та експериментальних завдань.

Працюючи над дослідженням сну, довів, що цей функціональний стан захищає психіку та організм від перевтоми і супроводжується активним гальмуванням, яке здійснює нервова система. 1916 року запровадив нову експериментально-психологічну методику визначення вроджених здібностей дитини (метод Клапареда),

що ґрунтується на концепції інтелекту та інтелектуального віку. Сформулював «закон свідомого розвитку», згідно з яким психічна активність людини не зачіпає свідомість доти, доки психіка та організм успішно виконують свої функції, унаслідок чого перехоплення інформації та свідоме сприйняття її відбуваються в нових ситуаціях і що пізніше, то раніше встановилися дані несвідомі психічні зв'язки. Одним із наслідків цього закону є твердження, згідно з яким усвідомлення відмінностей відбувається значно раніше, ніж усвідомлення подібності.

Багато років був зберігачем архіву російського психоаналітика С.Н. Шпільрейна. Автор книг «Асоціація ідей» (1903), «Психологія дитячої експериментальної педагогіки» (1905), «Функціональна освіта» (1931) та низки статей з різних проблем психології.

24 Березня

1858 року в Петербурзі в сім'ї професора Військово юридичної академії народився Микола Миколайович Ланге – мислитель широкого гуманітарного профілю, якому належать праці з філософії, психології, логіки, педагогіки, історії культури. Учений був видатним організатором науки, активним учасником громадського руху з продуктивного оновлення життя в країні. Але пріоритетною галуззю для М.М.Ланге була головна наука про людину – психологія.

Закінчивши із золотою медаллю гімназію, він у 1878 році вступив на історико філологічний факультет Петербурзького університету. Після закінчення історико філологічного факультету М.М.Ланге був залишений в університеті при кафедрі філософії (цьому сприяло те, що вже на IV курсі він був удостоєний університетської золотої медалі за блискучу роботу «Вчення Лейбніца і його полеміка з Локком»), а потім у 1883 р. направлений на стажування в Німеччину й Францію. Тут він продовжив свої історико філософські студії, підсумком яких стала дисертація «Історія моральних ідей XIX століття» – за неї він у

травні 1888 р. здобув звання магістра філософії. У тому ж році опубліковано німецькою мовою його роботу «До теорії чуттєвої уваги й активної апперцепції». Ця наукова праця узагальнювала результати експериментів, проведених М.М.Ланге в лабораторії «батька експериментальної психології» Вільгельма Вундта.

У листопаді 1888 р. Микола Миколайович Ланге отримав призначення на посаду приват доцента в Новоросійський (нині Одеський) університет на кафедрі філософії. Він викладав більшу частину курсів, що належали до цієї кафедри: вступ до філософії, історію філософії, психологію, історію педагогіки, дидактику. Історію педагогіки й дидактику вчений читав з власної ініціативи, бо надавав їм великого значення в системі тогочасних гуманітарних наук.

Поряд з читанням лекцій Ланге працював у фізіологічній лабораторії П. А. Спіро з учнями послідовника І. М. Сеченова. Тут він продовжив розпочаті за кордоном експерименти. В одному з листів дружині вчений повідомляв, що для завершення дослідів про відчуття руху йому потрібні

були деякі інструменти. Він знайшов їх у лабораторії Спіро, який відвів Ланге окрему кімнату, що стала незабаром «кабінетом експериментальної психології». Одеса того часу була великим культурним центром. З цим містом багато років було пов'язане життя М.М.Ланге. З листопада 1888 р. і до самої смерті він проживав в Одесі, працюючи в Одеському університеті та інших навчальних закладах міста.

Здобувши диплом доктора філософії в 1893 р., а потім і звання екстраординарного професора, М.М.Ланге перейшов від загальних міркувань про необхідність організації самостійних психологічних лабораторій до реалізації цього проекту в стінах Новоросійського університету. Його лабораторія мала за мету розвиток психології як об'єктивної науки й викладання її як навчальної дисципліни.

Заняття загальною психологією (зокрема, проблемами уваги і сприйняття) Ланге поєднував з вивченням психічного розвитку дітей. Про це йдеться в його невеликій книжці «Душа дитини в перші роки життя».

Микола Миколайович Ланге увійшов в історію освіти як фундатор і перший директор Вищих жіночих курсів в Одесі. Спочатку він розробив проект трирічних педагогічних жіночих курсів, які в жовтні 1903 р. почали діяти при гімназії Пашковської. Очоливши ці курси, професор прагнув перетворити їх на вищі, підносячи рівень викладання до університетського.

Не обмежуючись академічною діяльністю, М.М.Ланге жваво відгукувався на суспільні запити. Протягом кількох років він, головуючи в Історико філологічному товаристві при Новоросійському університеті, створив при ньому педагогічний відділ, що став центром науково методичної та громадської роботи вчителів початкової та середньої школи.

Активно здійснюючи громадську діяльність, Микола Миколайович Ланге не переставав бути вченим. Він редагував книжки, писав відгуки на роботи як визнаних вчених, так і студентів початківців, вів експериментальні й теоретичні дослідження. Його відгуки на творчі роботи «Теорія пізнання Локка й полеміка проти неї Лейбніца» (1899), «Вчення Канта про простір і час» (1901), «Основа філософії Вундта» (1904) та інші самі по собі становлять серйозні наукові дослідження. Чималий інтерес викликали його публічні лекції «Сучасна експериментальна педагогіка» (1909), «Про ігри тварин і людей у зв'язку з питанням про походження мистецтва» (1909) та ін.

Помер Микола Миколайович Ланге 15 лютого 1921 р. в Одесі, де й похований на старому кладовищі.

У Науковій бібліотеці Одеського національного університету імені І. І. Мечникова зберігається унікальний особистий архів ученого, що становить особливий інтерес для сучасних психологів, істориків, філософів.

25 Березня

1896 року народився Фростиг Яків – польський і американський психіатр, один із першовідкривачів у галузі шокової терапії.

З 1906 по 1914 рік навчався у VI Гімназії Львова, яку закінчив з відзнакою. Згодом навчався у Віденському університеті. Через початок Першої світової війни залишив навчання. 1916 року був призваний у австрійську армію і воював на російському фронті, отримав чин поручика, був нагороджений срібною медаллю за відвагу 2-го класу. 1921 року продовжив свої дослідження в галузі психіатрії під керівництвом Вагнера-Яурега, Пауля Шильдера, Йозефа Герстмана і Костянтина фон Економо. Дав короткий аналіз праць Отто Феніхеля. Його вчителем був Адольф Шторх. У 1922–1932 роках мешкав у Львові, працював у неврологічно-психіатричній палаті загальної лікарні та менеджером аналогічного відділення у Військовій лікарні. 1924 року нострифікував диплом у Варшавському університеті Яна Казимира у Львові. Написав двотомний посібник з психіатрії (Psychiatria), опублікований 1933 року Національним інститутом імені Оссолінських з передмовою Олександра Домзевича. Фростиг був членом редколегії «Психіатричного щорічника» і Польської психіатричної асоціації. 1 серпня 1932 року став директором психіатричної лікарні «Зоф'ювка» («Zofiówka»)

в Отвоцьку. Згодом видав монографію німецькою мовою «Das schizophrene Denken: Phänomenologische Studien zum Problem der wiersinnigen Sätze». Його найвидатнішим досягненням була модифікація методу лікування шизофренії високими дозами інсуліну. Фростиг був одним із перших у застосуванні електросудинної терапії. 1938 року виїхав до США, де був запрошений на посаду лікаря в Harlem Valley State Hospital. Продовжував працювати над питанням впливу інсуліну на хворих на шизофренію. Згодом переїхав до Каліфорнії, де працював у Cedars of Lebanon Hospital, викладав психіатрію в Медичному коледжі Євангелістів і був консультантом у відділі психології в Університеті Південної Кароліни.

1924 року одружився з Маріанною Беллак, яка розробила відомий метод виховання дітей з особливими потребами. 1947 року заснувала Центр Фростига в Пасадені, штат Каліфорнія. У них народилися син Томас і донька Анна-Марія, одружена з фізиком Чарльзом Робертом Міллером.

Яків Фростиг помер від ішемічної хвороби серця 1959 року. Похований на приватному цвинтарі Форест-Лаун у Глендейлі. Серед друзів Фростига були Людвік Флек, Казімеж Твардовський та Бруно Шульц. Пацієнткою Фростига була Ірена Сольська – польська акторка.

26 Березня

1905 року народився Віктор Франкл (Viktor Emil Frankl) – австрійський психіатр та психолог.

З 1923 року навчався у Віденському університеті (спеціалізація – неврологія та психіатрія, напрямки – депресія і суїцид).

Під час навчання спілкувався із Зігмундом Фрейдом і співпрацював з Альфредом Адлером. Пізніше відійшов від психоаналізу. 1933–1937 роки очолював так званий павільйон самогубців у головній Віденській лікарні. Після анексії Австрії нацистською Німеччиною 1938 року втратив право лікувати «арійських» хворих і мав перейти до шпиталю Ротшильда (нім. Rothschild-Spital), єдиної віденської лікарні, де продовжували лікувати пацієнтів єврейського походження. Там працював за фахом і навіть оперував на мозку. Завдяки його медичним рекомендаціям вдалося врятувати кількох людей від нацистської програми евтаназії хворих.

У грудні 1941 року одружився із Тілі Гроссер.

25 вересня 1942 року з дружиною та батьками депортований до концтабору

Терезієнштадт. Якийсь час йому дозволялося працювати за фахом. Але 19 жовтня 1944 року був відправлений до концтабору Аушвіц. Його батьків було знищено в Аушвіці, а дружина померла в таборі Берген-Бельзен. Про це він дізнається лише після визволення.

Франклу пощастило уникнути газових камер, але

на тих, хто вижив, чекали нелюдські умови життя: голод, приниження, важка фізична праця за відсутності нормального одягу та харчування тощо. Крім цього, людей тримали у постійних страху і стресі. За таких умов чимало з них здавалися і помирали. Ті, хто вижив, проходили три стадії психологічної «адаптації». Переживши усе це, спостерігаючи за собою і за тими, хто поруч, Франкл виробив власну теорію психотерапії – логотерапію.

По війні протягом 25 років очолював неврологічну поліклініку у Відні.

1947 року одружився вдруге на Елеонорі Катаріні Швіндт, яка була практикуючою католичкою. Пара поважала релігійні погляди одне одного, разом відвідували як церкву, так і синагогу, святкували Різдво і

Хануку. Їхня дочка Габріеле стала дитячим психологом.

1948 року захистив докторську дисертацію з філософії на тему «Підсвідомий Бог».

1955 року став професором Віденського університету.

1970 року в Сан-Дієго (Каліфорнія) відкрився перший у світі Інститут логотерапії.

В основній праці Франкла «Людина в пошуках справжнього сенсу», що була вперше опублікована 1946 року, викладено його екстримальний досвід виживання в концентраційному таборі. Цей досвід став філософсько-емпіричною основою для створення нового методу екзистенційної психотерапії – логотерапії.

Згідно з логотерапією, рушійною силою людської поведінки є прагнення знайти та реалізувати наявний у зовнішньому світі сенс життя. Однією з ключових, саме людських, властивостей є воля до сенсу. Придушення цієї потреби, яку Франкл називав екзистенційною фрустрацією, є частою причиною психічних та невротичних розладів особистості – ноогенних розладів. Логотерапія покликана допомагати людині зробити життя – своє минуле, сьогодення, майбутнє – більш осмисленим, тим самим позбавити його від неврозу, який часто породжується відчуттям нісенітності.

27 Березня

1857 рокув родині адвоката народився Карл Пірсон (Karl Pearson) – англійський математик, статистик, біолог та філософ, один із засновників математичної статистики. Автор понад 650 опублікованих наукових праць.

У 1875 році закінчив Кембриджський університет. Вивчав фізику у Гейдельберзькому та Берлінському університетах. З 1884 по 1911 рік – професор прикладної математики і механіки Лондонського університету, з 1911 року – директор Лабораторії еволюції Лондонського університету, заслужений професор.

1896 року його обрано членом Королівського товариства. У 1898 році нагороджений медаллю Дарвіна. 1900 року заснував журнал «Biometrika», присвячений застосуванню статичних методів у біології.

Опублікував низку фундаментальних праць (понад 400) із математичної статис-

тики. Розробив теорію кореляції, критерії узгодженості, алгоритм прийняття рішень з оцінювання параметрів. З іменем Пірсона пов'язані такі широко використовувані терміни та методи, як:

- криві Пірсона,
- розподіл Пірсона,
- критерій узгодженості Пірсона (критерій χ^2 -квадрат),
- коефіцієнт кореляції Пір-

сона та кореляційний аналіз,

- рангова кореляція,
- множинна регресія,
- коефіцієнт варіації,
- нормальний розподіл та багато інших.

Пірсон доклав максимум зусиль для застосування своїх відкриттів у прикладних галузях, передусім у біології, еволюції, медицині. Низка його праць належать до філософії та історії науки. Відомим продовжувачем його праць із прикладної математики став Рональд Ейлмер Фішер.

28 Березня

1927 року народився Чарльз Спілбергер (Charles Spielberger) – американський психолог.

Освіту отримав у Технологічному інституті Джорджії (бакалавр хімії, 1949 рік) та в Університеті Айови (бакалавр психології, 1951 рік; магістр, 1953 рік; доктор, 1954 рік).

Служив у резерві Військово-морських сил США. Працював в університетах Дьюка та Вандербільта в Айові.

1967–1972 роки – професор Південно-Флоридського університету, з 1977 року – директор Центру досліджень у галузі поведінкової медицини та психології здоров'я. Отримав нагороду сторіччя Американської психологічної асоціації «За видатний внесок у пізнання та професійну практику і видатний внесок у викла-

дання психології» (1992). Займався дослідженнями проблем клінічної психології, психології здоров'я, у тому числі біхевіоральної медицини.

Основну увагу приділяв вивченню емоцій, стресів та керування ними.

Спілбергер відомий насамперед тим, що розробив опитувальник для

виявлення станів тривоги та особистісної тривожності The State-Trait Anxiety Inventory (STATI) M. Hersen and AS Bellack (eds), Dictionary of Behavioural Assessment Techniques. Pergamon, 1988). Його було створено на підставі аналізу 177 ознак тривоги, що їх виявляють як у стресових ситуаціях, так і в нейтральних. Результати цієї методики показують її валідність і надійність. Також розробив опитувальник тривоги для дітей.

28 Березня

1949 року в с. Нерубайське Одеського району Одеської області в родині вчительки та звільненого в запас офіцера народився Чебикін Олексій Якович – український учений, доктор психологічних наук, професор, академік НАПН України (1995), а також академік різних громадських, наукових, вітчизняних і зарубіжних академій та асоціацій, почесний професор кількох національних та іноземних університетів.

1956–1966 роки навчався в Нерубайській середній школі. Після закінчення школи залишився в ній працювати лаборантом і за сумісництвом учителем.

1967–1971 роки навчався в Одеському педагогічному інституті. Після закінчення залишився працювати там викладачем. 1972–1973 роки, перебуваючи на службі в армії, закінчив авіаційну школу й отримав звання лейтенанта. 1973 року повернувся на викладацьку роботу до Одеського педагогічного інституту (нині Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»). Пройшов шлях від асис-

тента, старшого викладача, доцента, професора, завідувача кафедри теорії та методики практичної психології, керівника психологічного відділення до ректора університету.

1979 року в Інституті психології АН СРСР захистив кандидатську дисертацію «Проблеми емоційної стійкості людини», а 1991 року

– докторську дисертацію «Емоційна регуляція навчальної діяльності» у Київському державному педагогічному інституті імені М. О. Горького.

1995 року був обраний дійсним членом НАПН України, пізніше ще кількох громадських, наукових та міжнародних академій, асоціацій, а також почесним професором різних національних та іноземних університетів. 1996 року був призначений директором Південного наукового Центру АПН України в Одесі.

Неодноразово обирався до складу Президії НАПН України (1998–2022 роки).

З 2001 по 2003 рік обирався та призначався на посади заступника директора з навчальної роботи Одеської філії Української Академії державного управління при

Президентові України, пізніше – першим заступником директора та директором Одеського регіонального інституту державного управління УАДУ при Президентові України.

2021 року обійняв посаду радника ректора та професора зазначеного університету.

Діапазон проблем, що входять у коло уподобань академіка Чебикіна О. Я., доволі широкий, що характеризує його як надзвичайно активного і талановитого вченого, організатора освіти і науки в Україні. Як визнаний учений він є членом Президії НАПН України. Особливе місце в його науково-організаційній діяльності посідає система підготовки вчителів та психологів. За його ініціативи вперше в Україні було впроваджено підготовку психологів-практиків на університетському рівні.

Чебикін О. Я. створив наукову школу, у межах якої побудував концепцію емоційної стійкості людини, концепцію

емоційної зрілості, концепцію емоційної регуляції пізнавальної діяльності, системно-діяльнісну концепцію підготовки вчителя майбутнього. Розкрив механізми, що визначають особливості прояву та розвитку атрактивності, емпатії, ризику, впливу мультиплікації, фізичних дій, комп'ютера, мобільного телефона на психоемоційну сферу особистості, що розвивається. Упровадження результатів його досліджень в освітянську, інженерну, військову та інші сфери дало змогу отримати не тільки значний соціальний, а й економічний ефект на мільйон гривень. Усі ці та інші досягнення вченого суттєво збагатили вітчизняну науку та практику. Він є автором майже 700 наукових праць, у тому числі близько 27 монографій, а також значної кількості різних посібників і статей, третину з яких надруковано за кордоном. Чебикін О. Я. є засновником та головним редактором наукового журналу «Наука і освіта».

29 Березня

1948 року в лікуванні маніакальної поведінки було вперше використано літій.

Австралієць Джон Кейд (Cade John) став давати цитрат літію «маленькому висохлому чоловікові віком 51 року, який перебував у стані хронічного збудження близько 5 років. Він був брудним, деструктивним та незібраним».

Лікування виявилося напрочуд ефективним. Пацієнта було виписано через 3 місяці після початку лікування.

30 Березня

1882 року народилася Мелані Кляйн (Melanie Klein) – австро-англійська психоаналітикиня.

У дитячі роки особливо близькі стосунки склалися у Мелані зі старшою сестрою Сідоні. Однак Сідоні померла у віці 9 років і маленька Мелані тяжко переживала цю втрату. За кілька років помер брат Емануель. Коли Мелані виповнилося 18 років, помер її батько, а за кілька років після батька померла мати. Тяжкі втрати дитячих і юнацьких років спричинили в Мелані глибоку депресію, що, на думку людей, які добре її знали, з роками закріпилася в її світовідчутті і характері. Мелані все життя вирізнялася різким і несміливим характером, що мимоволі звужувало коло її прибічників.

1903 року вийшла заміж за інженера Артура Кляйна. Кілька років вивчала у Віденському університеті мистецтво та історію, проте освіта залишилася незавершеною. Подружжя з Відня переїхало до Словаччини, пізніше – до Сілезії. У шлюбі народилося троє дітей, проте сімейне життя склалося невдало. Тяжкий характер Мелані завадив їй стати справжньою матір'ю. Лю-

бові та порозуміння у стосунках з дітьми не було. Її дочка Мелітта, що теж стала психоаналітиком, порвала стосунки з матір'ю і навіть на її похорон не з'явилася.

1917 року Мелані Кляйн розпочала власну психоаналітичну практику з аналізу власного молодшого сина та п'ятирічного хлопчика – сина її знайомих.

1918 року брала участь у роботі п'ятого Міжнародного психоаналітичного конгресу, де познайомилася із З. Фрейдом.

1919 року виступила з доповіддю «Вплив сексуальної освіти та відмови від авторитету на інтелектуальний розвиток дитини», що ґрунтувалася на спостереженнях за власною дитиною. Цього року стає членом Віденського психоаналітичного суспільства.

1921 року на запрошення Карла Абрахама стала працювати в Берлінському інституті психоаналізу, де продовжила свою дослідницьку та терапевтичну діяльність у галузі дитячого психоаналізу.

1922 року сім'я розпалася. З 1924 по 1925 рік проходила особистий психоаналіз у Карла Абрахама, що його було перервано у зв'язку зі смертю останнього.

У 30-х роках ХХ ст. ідеї Кляйн знайшли підтримку в деяких психоаналітично орієнтованих лікарів. Дехто з них, зокрема, Дональд Віннікотт та Дж. Болбі, пройшли у неї психоаналіз.

Після Другої світової війни М. Кляйн працювала переважно як навчальний аналітик і як супервізор, відмовившись від активної ролі в житті Британського психоаналітичного суспільства.

Завдяки спостереженням за іграми своїх дітей віком 2–3 років М. Кляйн дійшла висновку, що саме на цей вік припадає формування Едіпового комплексу.

У ході вивчення найбільш агресивних імпульсів маленьких пацієнтів (заздрість, жадібність, ненависть) Кляйн розробила техніку роботи з дітьми, яка не втратила актуальності й понині. Аналогом вільних асоціацій у дитячому психоаналізі є ігрова діяльність. Вона надавала великого значення переносам і контрпереносам, і навіть розкрила основне значення розщеплення дитячої свідомості в ранньому віці на основні поняття: «хороший» і «поганий».

Одна з найважливіших ідей Кляйн полягає в тому, що агресія і любов виступають як фундаментальні організуючі сили психіки. Агресія розщеплює психіку, тоді як любов цементує її. Дитина (чи дорос-

ла людина) агресивно «розщеплюватиме» світ, аби відкинути те, що вона ненавидить, і збереже те, чого вона бажає. Постійне бажання дитини – мати поруч добрі і наповнені груди і відкидати порожні і спустошені груди. Таким чином, постулатом Кляйн було те, що першим організатором психіки є процес розподілу. Цьому деструктивному, розщепленому процесу протистоїть інший, організуючий процес, який виробляє інтеграцію та сприяє цілісності і любові. Кляйн зауважувала, що дитина, яка виявляє ненависть до своєї матері (хоча б у фантазіях), згодом спробує заповнити ту шкоду, яку, на думку дитини, було їй завдано. Типовий приклад цього – дитина пропонує улюблену іграшку як дарунок, щоби втішити маму, якій вона завдала болю у своїх фантазіях. Тим самим мама, яка у свідомості дитини була розщеплена, об'єднується в єдиний образ, що містить у собі і гарне, і погане. Кляйн вважала, що суперого притаманне структурі особистості від народження і що дитина в ході свого розвитку проходить через параноїдно-шизоїдну позицію (пов'язану з деструктивними імпульсами) та депресивну позицію (контроль лібідо). Обидва терміни набули значного поширення в психоаналізі.

30 Березня

1928 року в м. Кременчуці Полтавської області народився Гільбух Юрій Зіновійович – український науковець, доктор психологічних наук (1987), професор (1992). У 1974–1995 роках очолював лабораторію психодіагностики та формування особистості молодшого школяра в Інституті психології Академії педагогічних наук України.

1964 року Гільбух захищає кандидатську дисертацію на тему «Формування у підлітків уміння планувати свою працю в навчальних майстернях», 1987 року йому присвоєно науковий ступінь доктора психологічних наук. Темою дисертації був «Метод психологічних тестів та шляхи його вдосконалення».

Закінчивши історичний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка, працював учителем і директором школи в м. Чорткові Тернопільської області.

З 1960 року Юрій Гільбух пов'язує своє життя з НДІ психології (нині Інститут психології імені Г. С. Костюка), вступивши до заочної аспірантури. Саме тут він пропрацював до 1995 року. Через сімейні обставини виїхав до Ізраїлю, де освоїв нову для себе професію – психотерапевт.

Під керівництвом Гільбуха захистили кандидатські дисертації понад 10 науковців.

Гільбух зробив вагомий внесок у становлення в Україні психологічної практики та підготовки психологічних кадрів, розвиток педагогічної психології, психології праці, інших галузей психологічної науки, поширення психологічних знань серед освітян і широких верств населення.

Серед друкованих праць Гільбуха – десятки статей у провідних психологічних та педагогічних виданнях, численні книги та брошури.

30 Березня

1863 року народилася Мері Калкінс (Mary Whiton Calkins) – американська психологиня.

1882 року Мері вступає в Сміт-коледж на другий курс, однак через смерть сестри 1883 року їй доводиться взяти академічну відпустку і навчатися самостійно. Протягом цього року вона також навчала двох своїх

братів і вивчала грецьку мову. 1884 року повернулася в коледж і продовжила навчання за спеціальністю класична філософія. Після закінчення навчання родина Калкінс на півтора роки виїхала до Європи. За цей час вони відвідали Італію, Грецію, мешкали в Лейпцигу. Після повернення до Массачусетсу батько Мері домовився про співбесіду її з президентом жіночого коледжу Уеллслі на посаду викладача (репетитора) грецької мови. Протягом трьох років вона працювала репетитором, а згодом викладачем на грецькому відділенні. Професор кафедри філософії помітив неабиякі успіхи Калкінс і запропонував їй посаду викладача психології – предмета, який був новим у навчальній програмі факультету філософії.

Калкінс розпочала свій шлях у вивченні

психології під керівництвом Вільяма Джеймса невдовзі після того, як 1890 року було надруковано його широко відомий підручник «Принципи психології».

За наставництва Сенфорда, Калкінс провела дослідницький проєкт, який полягає у вивченні змісту снів, що записувалися протягом тижня. Так вона записала

205 снів, а Сенфорд – 170. Вони прокидалися за допомогою будильників у різний час ночі та записували свої сни в момент пробудження. Спали з блокнотами безпосередньо біля свого ліжка, щоби мати можливість якнайшвидше записувати все, що наснилося. Щоранку вивчали всі записи незалежно від того, чи вони здавалися незначними чи мали якесь значення. Калкінс пояснює у своїй автобіографії, що сон «просто відтворює в цілому людей і місця нещодавнього чуттєвого сприйняття і що він рідко асоціюється з тим, що має першорядне значення в будь-чому, що відбувається наяву». Інший висновок Калкінса і Сенфорда передбачає втрату ідентичності уві сні як «не втрату, а зміну чи подвоєння самосвідомості... але весь час усвідомлює,

що це він сам змінився чи його ідентичність подвоїлася».

Одним із серії експериментів Калкінс під керівництвом Хьюго Мюнстерберга було дослідження пам'яті людини, її обсягів, здатності запам'ятовувати. Ці експерименти проводили у 1894 та 1896 роках. Її метод парних асоціацій показав, що новизна поступається яскравості і як яскравість і новизна поступаються частоті. Її метод полягав у тому, щоб показати серію кольорів у парі із цифрами з наступним тестуванням на запам'ятовування чисел, коли кольори, з якими вони були поєднані, знову повторюються. Результати дослідження показали, що числа у поєднанні з яскравими кольорами зберігаються краще, аніж числа, пов'язані з нейтральними кольорами.

Проте головним чинником, що впливає на пам'ять, був колір. Калкінс визнала, що ще значнішим було те, що результати були тим технічним методом запам'ятовування, який вона використовувала як метод «правильних партнерів». Цей метод є стандартним інструментом для навчання.

Одним із внесків Калкінс у психологію була її система самопсихології. Тоді, коли існувало кілька «шкіл думки», Калкінс заснувала школу «самопсихолога». На жаль, вона невдовзі стала непопулярною через розбіжності – багато психологів вважали, що «я» чи «душа» були нереальні і не варті уваги як об'єкт для досліджень. Основними школами психології на той час були структуралізм та функціоналізм, які повністю конкурували один з одним.

31 Березня

1903 року народився Роджер Баркер (Roger Garlock Barker) – американський психолог.

Сприяв створенню психологічної польової станції Середнього Заходу – першого центру для проведення досліджень у галузі психології середовища, що вивчає

зв'язки та відносини між середовищем та поведінкою.

Дослідження Баркера увійшли до класики психології як зразок проведення «польових» спостережень. Він удостоєний нагороди АПА «за визначний науковий внесок» (1963).

1 Квітня

1908 року народився Абрахам Маслоу (Abraham Harold Maslow) – американський психолог, один із засновників гуманістичної психології.

Маслоу був одним із найуспішніших учнів у школі. Після закінчення школи у 1926 році за порадою батька вступив до юридичного Сіті-коледжу в Нью-Йорку, але не закінчив навіть першого курсу. Вперше з психологією Маслоу познайомився в Корнелльському університеті, де професором психології був Тітченер Е. Б.

1928 року Маслоу перевівся у Вісконсінський університет у Мадісоні, де його науковим керівником став Гаррі Харлоу – відомий дослідник приматів. У тому ж році Маслоу одружився зі своєю двоюрідною сестрою Бертою, в яку був закоханий ще з 12 років.

У Вісконсінському університеті закінчив бакалаврат (1930), магістратуру (1931), став доктором наук (1934). Маслоу отримав класичну біхевіористську освіту. Його перша наукова праця, яка обіцяла йому блискуче майбутнє, була присвячена взаємозв'язку сексуальності та соціальної поведінки у приматів.

1934 року він почав працювати в Колумбійському університеті асистентом-дослідником у Едварда Торндайка – відомого біхевіориста, теоретика в галузі навчання. Спочатку і Маслоу був прихильником біхевіористського підходу. Був захоплений працями Джона Б. Вотсона, але поступово захопився іншими ідеями.

1937 року Маслоу прийняв пропозицію стати професором Бруклінського коледжу, пропрацювавши там протягом 14 років.

Але перші спроби Маслоу заявити про свої нові ідеї викликали негативну реакцію в американському психологічному співтоваристві, де домінували біхевіористи. Навіть колеги на факультеті цуралися його, провідні психологічні журнали відмовлялися публікувати його наукові праці. 1951 року Маслоу став першим деканом психологічного факультету нещодавно створеного університету Брендайса. Працював там до 1969 року. Саме в цей період розпочалося визнання його ідей, стала оформлятися гуманістична психологія як окремий напрямок.

У 60-ті роки ХХ ст. Маслоу став популярним. 1967 року його було обрано президен-

том Американської психологічної асоціації, що викликало здивування його самого.

Маслоу був одним із перших, хто став вивчати позитивні напрямки людської поведінки. Його дослідження особистостей, що самоактуалізувалися, дали змогу сформулювати позитивний, гуманістичний погляд на людську природу. Якщо раніше психологія, особливо психоаналіз, вивчала людей з різними психічними відхиленнями і на основі цього були сформульовані теорії особистості, то Маслоу взяв за зразки здорових і самореалізованих людей, унаслідок чого отримав нові дані про природу людини.

Біхевіоризм та психоаналіз або дефіцитарні психології, як називав їх Маслоу, уникали багатьох культурних, соціальних та індивідуальних аспектів прояву людини, таких як креативність, любов, альтруїзм тощо. Для буттєвої психології, що її запропонував Маслоу, саме ці прояви людини були найцікавішими. Найвідоміша теорія Маслоу – теорія мотивації – заснована на моделі ієрархії потреб. Найвищою потребою, що підштовхує людину до розкриття своїх здібностей і талантів, є, на думку Маслоу, потреба самоактуалізації.

Можна виділити три етапи розвитку цієї теорії. На першому етапі Маслоу уникає жорстко заданої ієрархії потреб і поділяє всі мотиви на дві групи: дефіцитарні та буттєві. Перша група спрямована на поповнення дефіциту, наприклад потреби в їжі або уві сні. Це неминучі потреби, які забезпечують ви-

живання людини. Друга група мотивів слугує розвитку, це буттєві мотиви – активність, що виникає задля задоволення потреб, а пов'язані з отриманням задоволення, задоволення з пошуком вищої мети та її досягненням. На третьому етапі теорії Маслоу з'являються поняття метамотивації і метапотреби, які пов'язані з буттєвими цінностями людини, такими як істина, добро, краса тощо. Цей буттєвий пласт існування особистості може відкриватися людині в так званих пікових переживаннях (peak-experience), що є досвідом захоплення, естетичної насолоди, потужних позитивних емоцій.

Розвиваючи ці ідеї, Маслоу починає вважати рамки гуманістичної психології обмеженими й останніми роками життя бере участь у спробі створення нової, «четвертої сили», – трансперсональної психології, яка, зрештою, отримала дуже обмежене наукове визнання. Ідеї Маслоу привертали до себе значну увагу як своїх прибічників, так і критиків. Останні стверджували, що вибірки досліджень були надто малі для таких узагальнень. Особливо критикували Маслоу за суб'єктивність критеріїв вибору особистостей, що самоактуалізуються, і навіть за відсутність у його теоріях урахування соціальних чинників, навколишнього контексту. Причому останні три рівні: «пізнання», «естетичні» та «самоактуалізація» в загальному випадку називають «Потребою в самоактуалізації» (Потреба в особистісному зростанні).

2 Квітня

1961 року в м. Ужгороді (Україна) народився Смо-ланка Володимир Іванович.

У 1977 році із золотою медаллю закінчив Ужгородську середню школу № 1 ім. Т. Г. Шевченка. Того ж року вступив до Ужгородського державного університету на медичний факультет, що його з відзнакою закінчив 1983 року. Того ж року вступив до

клінічної ординатури зі спеціальності «нейрохірургія» при Київському НДІ нейрохірургії. Там його вчителями були академік Ромоданов А.П., професор Зозуля Ю.П., професор Педаченко Г.А. Після закінчення клінічної ординатури працював у міжрайонному нейрохірургічному відділенні Берегівської центральної районної лікарні.

У грудні 1986 року вступає до аспірантури Київського НДІ нейрохірургії, у серпні 1989 року достроково закінчує її і успішно захищає кандидатську дисертацію в лютому 1990 року.

З вересня 1989 року працює асистентом кафедри неврології та психіатрії, гігієни та інфекційних хвороб, веде курс нейрохірургії Ужгородського державного університету.

1992 року тимчасово обіймає посаду наукового співробітника університету у зв'язку з працею над докторською дисертацією. Над дисертацією працює при Київському НДІ нейрохірургії АМН України, одночасно обіймає посаду старшого наукового співробітника Інституту нейрохірургії, завідувача клініки

судинної нейрохірургії відділу ургентної нейрохірургії. За цей час виконує понад 140 оперативних втручань на екстракраніальних відділах сонних артерій. З 1998 року – доцент Ужгородського державного університету.

2000 року Смоланку В.І. обирають завідувачем кафедри неврології та психіатрії, гігієни та інфекційних хвороб, з 2002 року після реорганізації кафедри – завідувачем кафедри неврології і психіатрії з курсами нейрохірургії та фтизіатрії. У 2002 році захищає докторську дисертацію на тему «Хірургічне лікування гострих ішемічних порушень мозкового кровообігу, спричинених патологією екстракраніальних відділів сонних артерій».

Автор понад 100 наукових праць, зо-

крема, 15 – надрукованих за кордоном, 8 методичних рекомендацій, двох патентів України. Є обласним нейрохірургом. Член Правління Української Асоціації нейрохірургів, голова Закарпатського осередку УАН. Індивідуальний член Європейської Асоціації нейрохірургічних товариств, член Всесвітньої Асоціації нейрохірургів. Брав участь з доповідями на численних міжнародних нейрохірургічних форумах – Європейських з'їздах нейрохірургів (Берлін, 1995; Копенгаген, 1999; Лісабон, 2003), з'їздах нейрохірургів Центральної Європи (Братислава, 1998; Брно, 2002), з'їздах ней-

рохірургів країн Причорномор'я (Одеса, 1998; Кишинів, 2003), з'їздах нейрохірургів України (1993, 1998, 2003), Росії (2003) та багатьох інших. Неодноразово головував на засіданнях цих форумів. Кавалер ордена «За заслуги» третього ступеня.

Наукові інтереси – хірургічне лікування порушень мозкового кровообігу, больових синдромів обличчя та спини, базальних пухлин головного мозку, аневризм судин головного мозку, епілепсія. Для підвищення професійного рівня проходить стажування в університетських клініках США, Словенії, Німеччини, Угорщини.

3 Квітня

1934 року в Лондоні народилася Джейн Гудолл (Jane Goodall) – англійська приматологиня, етологиня та антропологиня.

Ще в дитинстві батько подарував Джейн іграшкового шимпанзе. Іграшка пробудила в ній інтерес до цього виду мавп. Після розлучення батьків 12-річна Джейн переїхала з матір'ю до Борнмута.

Після закінчення школи відвідувала курси секретарів, працювала офіціанткою. 1957 року на запрошення колишнього однокласника вирішила реалізувати свою давню мрію – відвідати Африку, і вирушила працювати до Кенії. У Кенійському національному музеї їй запропонували посаду асистента та секретаря директора музею відомого антрополога Луїса Лікі. Невдовзі він запросив Гудолл супроводжувати його та його дружину Мері Лікі на розкопки в ущелині Олдувай, що в східній Африці. Лікі також запропонував їй зайнятися вивченням шимпанзе в Національному парку Гомбе-Стрім, що в Танзанії, сподіваючися, що на підставі цих спостережень стане можливим щось дізнатися про життя первісних людей.

Хоча Джейн не навчалася в університеті і не мала навіть ступеня бакалавра, проте завдяки її надзвичайно значним дослідженням і спеціально отриманому дозволу 1962 року вона була допущена до здобуття докторського ступеня з етології в коледжі Дарвіна в Кембриджському університеті. Під керівництвом зоолога

Роберта Хайнд захистила докторську дисертацію на тему «Поведінка шимпанзе у дикій природі» 1965 року. Разом з Дайан Фоссі, відомим своїм життям серед горил, і Біруте Галдікас, яка вивчала орангутангів, вона є однією з трьох дослідниць, які на початку 60-х років вели тривалі дослідження людиноподібних мавп. У науковому світі їх також називають ангелами Лікі.

Багатьма знаннями про шимпанзе світ завдячує Джейн Гудолл. Вона першою відкрила, що шимпанзе використовують примітивні знаряддя: гілки, якими вони дістають термітів з термітників і мед із дупел, і каміння, яке використовують замість молотка і ковадла, щоб розбивати горіхи. У своїх спостереженнях за шимпанзе Джейн навела перші документовані приклади того,

що дика тварина не просто використовує предмет як знаряддя, а й змінює його відповідно до своїх потреб, демонструючи цим зачатки виготовлення знарядь. Багато тварин користуються знаряддями, проте тільки людиноподібні мавпи виготовляють їх, і ця особливість вважається основною відмінністю їх від інших тварин.

Надалі Гудолл помітила, що шимпанзе також вживають м'ясо інших тварин, гуртом ходять на полювання, а також ведуть між собою війни. Складними виявилися і суспільні відносини серед мавп.

Гудолл була першою дослідницею, яка давала досліджуванім тваринам імена замість номерів. Приклад дослідниці наслідували багато вчених. Серед шимпанзе Джейн можна назвати Девіда, який першим наблизився до неї; Голіафа, друга Девіда, колишнього ватажка зграї; Майка, ватажка зграї; стару «тітку» Джіджі; літнього містера МакГрегора та матусі Фло з її дітьми.

1977 року Гудолл заснувала Інститут Джейн Гудолл для підтримки заповідника Гомбе. Інститут має 19 відділень по всьому світу. Гудолл є захисницею шимпанзе та місць їх проживання по всьому світу, подорожуючи по 300 днів на рік. Інститут Джейн

Гудолл широковідомий у світі завдяки розробленню новаторських програм, спрямованих на забезпечення охорони природних багатств та розвиток Африки. Гудолл продовжує надавати допомогу ООН у приверненні уваги до питань екології, наприклад, у межах своєї роботи над проектом ЮНЕП/ЮНЕСКО із забезпечення виживання людиноподібних приматів. Проект сприяє координації міжнародних зусиль на користь порятунку цього виду приматів, що нині на межі повного зникнення.

Гудолл є членом правління найбільшого заповідника шимпанзе поза Африкою, розташованого у Флориді, а також колишнім президентом організації «Захисники прав тварин» (Advocates for Animals), розташованої в Единбурзі (Шотландія), і виступає про заборону використання тварин у медичних дослідках, зоопарках, спорті та тваринництві.

1991 року Гудолл заснувала дитячу організацію Roots & Shoots, що працює нині в 100 країнах світу. Ця міжнародна дитяча організація займається реалізацією проектів із надання допомоги людям і тваринам та охорони навколишнього середовища.

4 Квітня

1835 року народився Джон Хьюлінгс Джексон (John Hughlings Jackson) – англійський невролог.

Вивчав неврологію епілепсії, афазії та паралічу. «Jacksonian epilepsy» – назва на його честь. Наголошував, що ієрархічні взаємозв'язки між різними еволюційними рівнями мозку є важливішими, ніж пошук точної локалізації функцій.

5 Квітня

1588 року у Вестпорті, який нині є частиною Малмсбері у Вілтширі (Англія), в родині запального парафіяльного священника, який не вирізнявся глибокою освіченістю, втратив роботу через сварку із сусіднім вікарієм біля дверей храму, народився Томас Гоббс (Thomas Hobbes) – англійський соціальний філософ.

Гоббс народився передчасно через те, що його мати, ім'я якої невідомо, дізналася про наближення вторгнення іспанської армії. Пізніше про це Гоббс писав: «моя мати народила близнюків: мене і страх». Про його дитинство майже нічого невідомо.

Виховувався заможним чоловіком, який добре знав античну літературу та класичні мови. 1603 року вступив до Оксфордського університету (Magdalen Hall), закінчив його 1608 року. Там його навчили схоластичної логіки та фізики.

Того ж року став наставником Вільяма, старшого сина Вільяма Кавендіша, барона Гардвіка, згодом першого графа Девонширського. До кінця життя підтримував тісний зв'язок зі своїм учнем, який став його покровителем. Завдяки йому Гоббс позна-

йомився з Беном Джонсоном, Френсісом Беконем, Гербертом Чарберсі та іншими визначними людьми. 1621–1626 роки співпрацював із Ф. Беконем, що мало для нього велике значення. Після смерті в 1628 році Кавендіша (у 1626 році успадкував титул графа Девонширського) Гоббс отримує місце наставника сина сера

Джервейса Кліфтона, а згодом виховує сина свого старого патрона Кавендіша, з яким здійснює подорож по Італії. .

1640 року в Англії фактично розпочалася революція, і Гоббс разом із безліччю роялістів (назва партії) емігрував до Парижа, де пробув до 1651 року. Саме в Парижі остаточно сформувався план його філософської системи. Коли революція в Англії завершилася диктатурою Кромвеля, Томас порвав зв'язки з партією роялістів і повернувся до Лондона. У Лондоні 1651 року опублікував англійською свій найбільш ґрунтовний твір «Левіафан, або Матерія, форма і влада держави церковної та цивільної».

Гоббс створив першу завершену систему механістичного матеріалізму, що відпові-

дав характеру та вимогам природознавства на той час. У полеміці з Декартом відкинув існування особливої мислячої субстанції, доводячи, що річ, яка мислить, є чимось матеріальним. Геометрія та механіка для Гоббса – ідеальні зразки наукового мислення взагалі. Природу Гоббс уявляє як сукупність протяжних тіл, що різняться між собою величиною, фігурою, становищем та рухом. Рух сприймається як механістичне – як переміщення. Чуттєві якості він розглядає не як властивості самих речей, а як форми сприйняття їх. Гоббс розмежову-

вав протяжність, реально властиву тілам, і простір як образ, створюваний розумом (фантазма); об'єктивно-реальний рух тіл та час як суб'єктивний образ руху. Він розрізняв два способи пізнання: логічну дедукцію раціоналістичної «механіки» та індукцію емпіричної «фізики», і вважав, що мотивуються вони лише власними інтересами. Пізніше ця думка отримала назву «психологічний гедонізм».

Гоббс став одним із перших емпірицистів, які стверджували, що події фізичного світу породжують психічний досвід.

5 Квітня

1955 року народився Чабан Олег Созонтович – український учений у галузі психіатрії та медичної психології, доктор медичних наук, академік Академії наук вищої освіти України.

1978 року закінчив Тернопільський медичний інститут.

1978–1980 роки працював лікарем у Комсомольську-на-Амурі (нині РФ). Від 1980 року мешкав і працював у Тернополі інспектором міського відділу охорони здоров'я, психологом, заступником головного лікаря з лікувальної роботи обласної клінічної психоневрологічної лікарні, головним психотерапевтом обласного відділу охорони здоров'я (1980 – 1999). 1999 – 2002 роки – завідувач кафедри психіатрії з курсом основ психології та медичної психології Тернопільського державного медичного університету.

Нині є завідувачем кафедри медичної психології, психосоматичної медицини та психотерапії Національного медичного університету ім. О. О. Богомольця, консультантом Медичного управління Дер-

жавного управління справами Президента України (психіатрія).

Член редколегій таких журналів «Архів психіатрії» (м. Київ), «Вісник психоневрології» (м. Харків), «Медицина залізничного транспорту» (м. Київ), «Вісник наукових досліджень» (м. Тернопіль), «Психічне здоров'я» (м. Київ), Міжнарод-

ний психіатричний, психотерапевтичний та психоаналітичний журнал (м. Київ). Науковий консультант журналу «Псі» (м. Київ), «Здоров'я жінки в Україні» (м. Київ).

Науково-громадські посади: перший віце-президент Асоціації психотерапевтів та психоаналітиків України; науковий директор Інституту соціальних досліджень та психотерапії (Україна); член Асоціації психотерапевтів України; сертифікований психоаналітик Європейської асоціації психотерапії (European Association for Psychotherapy (EAP), Американської асоціації групової психотерапії (American Group Psychotherapy Association (AGPA)); член Європейської Федерації Психоаналітичної Психотерапії (European Federathion of

Psychoanalytic Psychotherapy (EFPP); член Всесвітньої Асоціації групового психоаналізу (International Association of Group Psychotherapy (IAGP).

Є автором 360 наукових праць, у тому числі 3 підручників з психіатрії та медичної психології, 1 навчального CD, 2 монографій тощо.

Сферами наукової та практичної діяльності Чабана О. С. є комплексна система психотерапевтичної та психогігієнічної

трансформації актуальних особистісних життєвих стратегій хворих на цукровий діабет (біопсихосоціальний аспект) з позиції психосоматичного підходу; диференційована система лікувально-профілактичних, реабілітаційних та організаційних заходів надання спеціалізованої психологічної, психіатричної та психотерапевтичної допомоги постраждалим унаслідок техногенних аварій та катастроф.

6 Квітня

1889 року народився Соколянський Іван Опанасович – український вчений, педагог у галузі дефектології, досліджувач питань сурдо- і тифлопедагогіки.

1908–1913 роки навчався на природничо-історичному факультеті Санкт-Петербурзького психоневрологічного інституту. Паралельно під впливом лекцій Введенського М., Бехтерева В., Павлова І. відвідував спеціальні курси підготовки сурдопедагогів при Петербурзькому училищі глухонімих. Педагогічну діяльність розпочав ще до закінчення інституту (1910) як викладач Олександрійського училища для глухонімих (нині м. Запоріжжя). Після 1917 року брав активну участь у створенні Українського НДІ педагогіки (1926) і НДІ дефектології. З 1938 року працював у Москві в НДІ дефектології, де очолював лабораторію навчання сліпоглухонімих, водночас був директором школи для сліпоглухонімих дітей. Основоположник першої у світі системи навчання і виховання сліпоглухонімих дітей. Розробив конструкцію читального пристрою для сліпих, за який 1980 року його було удостоєно Державної премії СРСР (посмертно).

Свої знання Соколянський спрямовував на побудову педагогічної науки на нових засадах, теоретичне осмислення педагогічних пошуків української школи. Обстоюючи право на викладання українською мовою, він підкреслював, що мова не замикається в тісних стінах школи лише як практичний засіб передачі учневі світо-

вих цінностей, набуття загальнолюдського досвіду, який ми називаємо наукою, а навпаки, в школі мова плекається як творчий чинник для наступного життя особистості.

1923 року Соколянський організував у Харкові першу в світі клініку для сліпоглухонімих дітей. Був одним із засновників української школи рефлексології та експериментальної педагогіки, яка здобула світове визнання, проте не знайшла свого місця в офіційному підході до педагогіки з позицій марксизму-ленінізму і тому зазнала жорстоких переслідувань. Створив оригінальну методику навчання сліпоглухонімих, розробив конструкцію читальної машини для сліпих, що дало змогу цим людям здобувати освіту. Є автором близько 60 наукових праць і винаходів.

6 Квітня

1957 року антидепресивну дію зворотних інгібіторів (моноаміноксидази) вперше було анонсовано Гаррі Лумером на зустрічі в Сіракузі (Нью-Йорк). Препарат іпроніазид (Марсилід), що його раніше використовували для лікування хворих на

туберкульоз, у перший же рік після цієї події був використаний у 400 000 випадках лікування депресії.

Марсилід застосовували недовго на відміну від Марплану (Marplan), що замінив його.

7 Квітня

1859 року народився Жак Леб (Jacques Loeb) – німецько-американський біолог.

Здобув освіту в університетах Берліна, Мюнхена та Страсбурга, навчався в аспірантурі в університетах Страсбурга та Берліна.

1886–1888 роки працював у фізіологічному інституті Вюрцбурзького університету, потім у Страсбурзькому університеті. Проводив біологічні дослідження в Кілі (1888) та Неаполі (1889–1890).

1891 року переїздить до США, обіймає посаду в коледжі Брін Маур. 1892 року переходить до Чиказького університету на посаду доцента фізіології та експериментальної біології, професором фізіології став 1899 року. У 1902 році перейшов до Каліфорнійського університету.

У 1910 році Леба обрано членом НАН США.

З 1910 року працював в Інституті медичних досліджень Рокфеллера в Нью-Йорку,

очоливши створений для нього відділ.

У 1918 році заснував і став першим редактором «Journal of General Physiology».

Провів кілька років у Морській біологічній лабораторії у Вудс-Хоул (штат Массачусетс), виконуючи експерименти на різних морських безхребетних. Лі-

дер механістичного спрямування в зоопсихології, автор вчення про тропізми. Висунув положення про те, що пояснюючи реакції, не потрібно звертатися до психіки, оскільки вони можуть бути вичерпно пояснені дією фізико-хімічних чинників. Орієнтовна поведінка тварин виникає у відповідь на збудження чутливих до цих чинників периферичних ділянок тіла.

Праця Леба підсумована у двох книгах – «The Mechanistic Conception of Life» (1912) і «Forced Movements, Tropisms, and Animal Conduct» (1918). Порівняльна психологія зазнала значного впливу його праць.

8 Квітня

1872 року у єврейській родині народився Блох Іван (Bloch Iwan) – німецький лікар-дерматолог, венеролог та сексолог.

Блох медицину вивчав в університетах Бонна, Гейдельберга, Берліна (1896).

1907 року в монографії «Сексуальне життя нашого часу в його відносинах до сучасної культури» (нім. *Das Sexualleben unserer Zeit in seinen Beziehungen zur modernen Kultur*) Блох запровадив поняття сексології. У передмові він визначає сексологію як міждисциплінарну науку і пише, що «суто медичний погляд на статеве життя, хоча він завжди був ядром сексології, недостатній для розуміння багатограних сексуальних відносин з усіма сферами людського життя. Щоб оцінити все значення кохання в житті людини і суспільства, а також значення його

для культурного розвитку людства, воно має увійти в науку про людину загалом, увібравши в себе і об'єднавши навколо себе всі інші науки – загальну біологію, антропологію і етнологію, філософію і психологію, медицину, історію літератури і культури в усьому їх обсязі».

1910 року разом із Магнусом Гіршфельдом і Альбертом Ейленбургом проголосив створення синтетичної «науки про поле».

1913 року сприяв організації «Медичного товариства із сексології та евгеніки».

1914 року спільно з Ейленбургом організував видання сексологічного журналу «Сексологія і евгеніка».

Блох писав також під псевдонімами (Євген Дюрен, Альберт Гаген, Феріфантор, Гергард фон Вельзенбург) про історію моралі і наукові твори про сексуальність.

9 Квітня

1902 року народилася Анні Райх-Рубінштейн – американська психоаналітикиня.

Навчалася медицині у Відні. 1920 року вийшла заміж за Вільгельма Райха.

З 1929 року – член Віденського психоаналітичного товариства, з 1931 року – працювала в Берліні.

1933 року емігрувала до Праги, де проводила психоаналітичне навчання та вела

приватну практику. Там же відбулося її розлучення з Райхом і нове заміжжя.

1938 року емігрувала до США, де продовжила психоаналітичну діяльність.

З 1960 по 1962 рік – президент Нью-Йоркського психоаналітичного інституту.

Популярність їй принесли праці з нарцисизму та контрпереносу.

10 Квітня

1937 року в Харкові в родині службовців народився Кутько Ігор Іванович – відомий вітчизняний психіатр, талановитий представник харківської психіатричної школи, головний науковий співробітник ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України», доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії наук вищої освіти (АН ВО) України, завідувач наукового відділу ДУ «Науково-практичний медичний реабілітаційно-діагностичний центр МОЗ України», віце-президент громадської організації «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга», зональний представник у країнах Східної Європи Всесвітньої психіатричної асоціації (ВПА) (1997–2001), лауреат конкурсу імені академіка НАН України В. П. Протопопова, дійсний член Нью-Йоркської академії наук, член Національної спілки журналістів України та Міжнародної федерації журналістів. Кутько багато доклав зусиль і знань для розроблення теоретичних і практичних засад психіатрії та зближення її з іншими суміжними медичними дис-

циплінами. Зробив значний внесок у вивчення клінічної картини, патогенезу та лікування психічних розладів, зокрема афективної патології, дослідження суїцидології, імунології шизофренії, розвиток математичного моделювання в діагностиці психічних захворювань, соціальної психіатрії, історії українського психоаналізу,

реабілітації осіб з психічними порушеннями, впровадження нових форм організації психіатричної допомоги, дослідження проблем діагностики, лікування і реабілітації осіб, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, а також тих, хто працює в екстремальних умовах, зокрема, операторів атомних електростанцій, та інших актуальних проблем психіатрії.

1955 року закінчив Харківську середню школу № 19. З дитинства мріяв стати лікарем. Тому вступив до Харківського медичного інституту на лікувальний факультет, що його успішно закінчив 1962 року. Рішенням вченої ради інституту як активного члена студентського наукового товариства його було рекомендовано на наукову роботу. Протягом 3 років працював ліка-

рем-психіатром у практичній охороні здоров'я: спочатку начальником медичної служби виправно-трудової колонії в Полтавській області, а потім лікарем-психіатром 2-ї психіатричної клініки Харківської міської клінічної психіатричної лікарні № 36 (Сабурової дачі), нині – Харківська обласна клінічна психіатрична лікарня № 3.

5 жовтня 1965 року Кутька було зараховано до штату відділу психіатрії Харківського НДІ неврології та психіатрії (нині – Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України), де під керівництвом відомого вітчизняного психіатра професора А. Й. Плотичера став активно займатися науковою діяльністю, вдосконалюючи, відточуючи свою лікарську майстерність. Виконав і невдовзі успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук із проблеми взаємозв'язку депресій різного генезу й діяльності серцево-судинної системи. У цей же період поряд з інтенсивною науково-дослідною працею брав активну й багатогранну участь у громадському житті інституту.

Після захисту кандидатської дисертації Кутько почав інтенсивно й цілеспрямовано працювати над докторською дисертацією на актуальну тему щодо вивчення клінічних і патофізіологічних основ діагностики маніакально-депресивного психозу. Захистив дисертацію 1984 року.

Кутько уперше застосував системний

аналіз структурно-динамічних особливостей депресивного синдрому при його різних клінічних варіантах: класичний маніакально-депресивний психоз, пізній маніакально-депресивний психоз, циркулярні депресії в пізньому віці, приховані та атипові депресії в рамках депресивного психозу з урахуванням патоморфозу. Уперше вивчав диференціально-діагностичні критерії депресивних станів різної нозологічної приналежності, зокрема, з використанням нового принципового підходу, що полягає в побудові прогностичних математичних моделей. Це дало змогу розробити нові клінічні, клініко-психопатологічні й нейрофізіологічні критерії діагностики маніакально-депресивного психозу, що сприяють розмежуванню депресивних станів різної нозологічної приналежності.

Під керівництвом Кутька і за безпосередньої його участі виконувалися планові наукові теми з актуальних питань клінічної психіатрії, результати чого активно впроваджено в теорію й практику вітчизняної охорони здоров'я. Надалі вони отримали високу оцінку психіатричної медичної громадськості.

Наукові праці професора Кутька отримали високе визнання в Україні та світі. Він є активним учасником великої кількості всесвітніх, національних конгресів, з'їздів і конференцій як представник української науки.

11 Квітня

1755 року в Лондоні (Англія) в родині хірурга та фармацевта Джона Паркінсона, який практикував на площі Хокстон у Лондоні, народився Джеймс Паркінсон (James Parkinson). До речі, саме на цій площі після смерті батька Джеймс продовжив практикувати замість нього.

21 травня 1783 року Паркінсон одружився з Мері Дейл (Mary Dale), з якою у них народилося шестеро дітей.

1784 року кандидатуру Джеймса було схвалено в City of London Corporation як хірурга. До речі, лікарем-терапевтом всупереч поширеній хибній думці Паркінсон ніколи не був і не працював.

Відомо, що, крім своєї процвітаючої медичної практики, Паркінсон жваво цікавився геологією та палеонтологією, а також політикою. Він був активним учасником політичного життя Англії, членом кількох таємних політичних товариств і навіть упродовж кількох місяців був ув'язненим, як підозрюваний у справі змови з метою вбивства короля Георга III (King George III).

Залишивши політичні амбіції, Джеймс повернувся до активної медичної практи-

ки і з 1799 по 1807 рік опублікував безліч дуже цінних медичних праць. Саме Паркінсон першим назвав причиною смерті при апендициті запалення апендикса. Він також глибоко досліджував перитоніт і був одним із перших, хто написав на цю тему наукову працю.

Але основне і найголовніше дослідження Паркін-

сона було викладено в його праці «Есе про тремтливий параліч» («An Essay on the Shaking Palsy»), у якій докладно описав хворобу, яка сьогодні відома всьому світу і носить ім'я її дослідника – хвороба Паркінсона (Parkinson's disease). Ця праця датована 1817 роком, і саме цей період вважають початком дослідження цієї хвороби. Відомо й те, що за більш аніж двохсотрічну історію вивчення цієї хвороби, що стала однією з найстрашніших пошестей людства, універсальні ліки від хвороби Паркінсона так і не винайдено.

До речі, основні симптоми хвороби Паркінсона – тремтіння, сповільненість і скутість рухів, а найчастіше і втрата рівноваги – невдовзі були визнані зовсім не паралічем, проте, незважаючи на всі дослі-

дження і навіть деякий поступ на шляху до полегшення страждань, універсального лікування, як і за часів Джеймса Паркінсона, немає.

За наявними оцінками, у всьому світі від хвороби Паркінсона страждають не менше 4 мільйонів людей, основна маса яких – люди поважного віку.

Примітно, що, описуючи хворобу, Паркінсон здебільшого спостерігав симптоми цього захворювання не в медичній практиці і не був безпосереднім лікарем людей, які страждають на цю недугу. Він спостерігав за такими в повсякденному житті, на вулицях Лондона. До речі, свою офіційну

назву хвороба отримала через 6 десятиріч.

Відомо, що політично та соціально активний Джеймс Паркінсон був борцем за права захисту психічно хворих людей.

Джеймс був членом Королівського хірургічного товариства (Royal College of Surgeons) та одним із перших членів Лондонського геологічного товариства (Geological Society of London), а також автором численних праць з хімії та медицини. Активно збирав і досліджував скам'янілості (до речі, після його смерті кілька скам'янілостей було названо його ім'ям), а також виявляв величезну зацікавленість до виснажених тварин і рослин.

12 Квітня

1874 року в Переяславі (Україна) народився Лазурський Олександр Федорович.

1897 року закінчив Військово-медичну академію в Санкт-Петербурзі, отримавши ступінь «лікаря з відзнакою». Його залишили працювати у клініці нервових та душевних хвороб при академії. Суміщав наукову діяльність з лікарською практикою. Працював у будинку опіки душевнохворих та у школі для дітей з нервово-психічними розладами. 1900 року захистив докторську дисертацію з медицини. Оponentами були Павлов І. та Бехтерев В. Багато років очолював психологічну лабораторію при Психоневрологічному інституті В. Бехтерева, учнем і найближчим співробітником якого був до кінця своїх днів. Виступав з лекціями у Москві, Полтавській та Харківській губерніях.

Лазурський відомий як лікар-психіатр, психолог, педагог, фундатор характерології, диференціальної психології. Зробив

значний внесок у вітчизняну персонологію, зокрема, у систематичне вивчення типів особистості, визначення методологічних і методичних засад дослідження особистості на основі запропонованого ним природного експерименту.

Основні наукові праці Лазурського – «Програма дослідження особистості»

(1904), «Нарис науки про характери» (1906), «Шкільні характеристики» (1908), «Загальна та експериментальна психологія» (1912), «Про природний експеримент» (1918), «Класифікація особистостей» (1921, 1924) та ін. Особливе місце серед вказаних праць займає «Класифікація особистостей», що з 1915 року друкувалася в «Журналі Міністерства народної освіти» і є продовженням «Нарису науки про характери». Після передчасної смерті Лазурського 1917 року цю книгу завершив і підготував до друку 1921 року на основі чернеток та особистих бесід з ученим його учень і співробітник Мясіщев В.

13 Квітня

1881 року народився Людвіг Бінсвангер – швейцарський психіатр, психолог та філософ.

1907 року Бінсвангер отримав ступінь доктора медицини в Цюрихському університеті. Працював і навчався у найвідоміших психологів тієї епохи, таких як Карл Густав Юнг, Ойген Блейлер і Зігмунд Фрейд. Незважаю-

чи на різні погляди, що стосуються теорії психіатрії, Бінсвангер і Фрейд залишалися друзями до смерті Фрейда 1939 року.

У період з 1911 по 1956 рік Бінсвангер обіймав посаду головного лікаря санаторію в Кройцлінгені. На нього вплинули екзистенціальна психологія та роботи Мартіна Гайдеггера, Едмунда Гуссерля і Мартина Бубера. Бінсвангера вважають першим лікарем, який об'єднав психотерапію з ідеями екзистенціалізму, що їх він розвинув у

своїй книзі «Основні форми і знання про людське існування» (нім. «Grundformen und Erkenntnis menschlichen Daseins»), яка вийшла друком 1942 року. У цій книзі він заклав основи екзистенціального аналізу як емпіричної науки, що має на увазі антропологічний підхід до конкретної людської особистості. Під час прове-

дення екзистенціального аналізу найбільш відомим пацієнтом Бінсвангера була Еллен Уест, яка страждала на тяжку невротичну анорексію.

Книгу Бінсвангера «Мрія та існування» було перекладено з німецької на французьку мову Мішелем Фуко, який додав до неї важливе есе як передмову.

Праці Бінсвангера мали вирішальне значення у становленні феноменологічної психіатрії та у реформі психоаналізу.

14 Квітня

1886 року народився Едвард Чейс Толмен (Edward Chase Tolman) – американський психолог.

Вивчав інженерну справу у Массачусетському технологічному інституті. Згодом перейшов до вивчення психології і під керівництвом Едвіна Холта став працювати в Гарварді, де 1915 року отримав звання доктора філософії. 1912 року Толмен навчався у Німеччині разом із фахівцем із гештальтпсихології Куртом Коффкою. На останньому курсі аспірантури, вивчаючи традиційну, на кшталт Тітченера, структурну психологію, Толмен познайомився з біхевіоризмом Вотсона. Уже аспірантом Толмен ставив під сумнів наукову корисність інтроспекції. У своїй автобіографії за 1952 рік він писав, що біхевіоризм Вотсона став для нього «потужним стимулом та опорою».

Після захисту дисертації Толмен викладає у Північно-Західному університеті в Еванстоні (штат Іллінойс), а 1918 року переходить до університету Берклі в Каліфорнії. Саме в університеті, коли викладав курс порівняльної психології та проводив дослідження з навчання щурів, Толмен, відчувши

незадоволеність біхевіоризмом Вотсона, став працювати над власним підходом.

Кар'єра в університеті була перервана через початок Другої світової війни, під час якої Толмен працював у Бюро стратегічної служби (OSS, яке згодом стало попередником ЦРУ). З 1950 по 1953 рік сприяв опозиційному руху, спрямо-

ваному проти запровадження в Каліфорнії клятви вірності штату.

Основні положення вчення Толмена представлені в його праці «Цілеспрямована поведінка у тварин та людини». Цілеспрямований біхевіоризм – система, що поєднує об'єктивне дослідження поведінки з урахуванням цілеспрямованості або орієнтації на досягнення певної мети.

Цілеспрямованість поведінки можна визначити термінами об'єктивного біхевіоризму, без посилянь на інтроспекцію або припущень про те, що організм «відчуває» у зв'язку з тим чи тим переживанням. Будь-яка поведінка спрямована на досягнення певної мети. Наприклад, кішка намагається вибратися із «проблемного ящика», а дитина навчається грати на фортепіано.

Переживання свідомості, пов'язані із цілеспрямованою поведінкою, якщо вони навіть і є, не впливають на поведінкові реакції організму.

Проміжні змінні неспостережувані і передбачувані чинники організму, які є детермінантою поведінки. Причини поведінки містять п'ять основних незалежних змінних: стимули довкілля, психологічні спонукання, спадковість, попереднє навчання та вік. Поведінка є функцією всіх цих змінних, що виражається математичним рівнянням.

Проміжні змінні є внутрішніми процесами, які пов'язують стимулюючу ситуацію із спостережуваною реакцією. Формула біхевіоризму S-R (стимул-реакція) тепер має читатись як S-O-R. Між точними змінними є все, що пов'язане з O, тобто з організмом, і формує цю поведінкову реакцію на роздратування. Класичним прикладом

проміжної змінної є голод (його неможливо побачити, але можна об'єктивно і точно пов'язати з експериментальними змінними).

Толмен відкидав закон ефекту Торндайка, стверджуючи, що винагорода чи заохочення має слабкий вплив на навчання. Натомість Толмен запропонував когнітивну теорію навчання, припускаючи, що виконання одного і того самого завдання посилює створювані зв'язки між чинниками навколишнього середовища і очікуваннями організму. Так організм пізнає навколишній світ. Толмен називав ці створювані навчанням зв'язки гештальтзнаками, що виробляються в процесі багаторазового виконання будь-якої дії.

Крім того, Толмен проводив експерименти з дослідження латентного навчання, яке неможливо спостерігати в той час, коли воно фактично відбувається.

15 Квітня

1880 року народився Макс Вертгеймер (Max Wertheimer) – німецький психолог, один із засновників гештальтпсихології.

Після двох років вивчення права вирішив зайнятися філософією. 1904 року захистив дисертацію доктора філософії у Вюрцбурзькому університеті (науковий керівник – Освальд Кюльпе). 1910 року працював у Психологічному інституті Франкфуртського університету, де зацікавився дослідженнями сприйняття. Разом з двома помічниками – Вольфгангом Келером і Куртом Коффкою – провів дослідження ефекту руху зображень, що висуваються на тахистоскопі (так званий фі-феномен), після чого опублікував свою відому статтю «Експериментальні дослідження сприйняття руху» (1912). З 1916 по 1925 рік мешкав і працював у Берліні, після чого повернувся до Франкфурта на посаду професора.

На початку березня 1933 року Вертгеймер залишив Німеччину, переїхавши до Чехословаччини. Отримав запрошення від Елвіна Джонсона стати викладачем Нової школи соціальних досліджень у Нью-Йор-

ку, де протягом десяти років очолював кафедру психології, яку пізніше очолить його учень Соломон Аш.

Єдиний відносно повний виклад його теорії – книга «Продуктивне мислення», що побачила світ за кілька тижнів до його смерті 1943 року після приблизно 20 років підготовки до друку.

У своїй першій експериментальній праці, присвяченій вивченню сприйняття руху (1912), Вертгеймер довів, що особливості будови сприйняття не можуть бути пояснені характером окремих елементів ситуації, що сприймається, а потребують урахування зв'язку цих елементів, цілісності ситуації. Спрямованість вивчення цілісної структури (гештальта) сприйманого образу і становить основний принцип гештальтпсихології. Вертгеймер поширив принципи гештальтпсихології в галузі сприйняття на інші психічні процеси, зокрема на мислення, яке розумілося ним як процес послідовної зміни гештальтів, різних типів бачення ситуації під впливом завдання, що природно виникло або було спеціально поставлене. Розв'язання завдання, за Вертгеймером, настає

за умови збігу структури бачення ситуації та об'єктивної структури самої ситуації. Відповідно до цього механізми мислення Вертгеймер вбачав не в асоціаціях, а в діях зі структурування і переструктурування образу ситуації відповідно до розв'язуваного завдання. Ці уявлення Вертгеймера найповніше викладено у праці «Продуктивне мислення», що її вважають класич-

ною в психологічному дослідженні мислення. Як показав подальший розвиток психології, одним із найуразливіших місць концепції Вертгеймера виявився той факт, що пояснення механізмів мислення подавали без урахування соціально-історичної природи розумової діяльності.

Вертегеймер відомий своїми працями в галузі музичного сприйняття психології.

16 Квітня

1899 року в м. Тирасполі (Херсонська губернія) народився Литвак Леонід Борисович – український лікар-невролог, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки УРСР (1959).

Навчався в Одеському медичному інституті, закінчив його в 1924 році. Після закінчення інституту працював лікарем. З 1933 року працював у Харківському НДІ неврології і психіатрії, перериваючися на іншу діяльність.

У період з 1937 по 1941 рік - доцент кафедри неврології 2-го Харківського медичного інституту.

1940 року Литваку присвоєно науковий ступінь доктора медичних наук, а 1942 року – вчене звання професора.

Упродовж 1941–1945 років очолював кафедру нервових хвороб 1-го Харківського медичного інституту (Харків – Оренбург).

З 1945 по 1947 рік працював завідувачем відділу неврології Харківського НДІ неврології і психіатрії.

З 1947 по 1953 рік обіймав посаду завідувача Українського інституту вдосконалення лікарів (м. Харків).

1953 року повернувся до Харківського НДІ неврології та психіатрії, де став завідувачем відділу неврології за

сумісництвом із посадою заступника директора інституту з наукової роботи. На цих посадах Литвак пропрацював до кінця свого життя.

Працював над дослідженням локалізації функцій, розладу чутливості, статички, моторики, лікворної дисциркуляції та оклюзії лікворних шляхів у клінічній картині пухлин та інфекційних захворювань головного мозку, больового і геморагічного синдромів, невропатології хронічного алкоголізму.

16 Квітня

1963 року народився Табачников Олександр Юхимович – доктор медичних наук у сфері психіатрії, професор.

Закінчив Донецький державний медичний інститут, отримав кваліфікацію лікар-гігієніст, епідеміолог та Міжнародний інститут менеджменту, кваліфікація – спеціаліст з управління зовнішньоекономічною діяльністю. Працював професором кафедри загальної і медичної психології

та педагогіки у Національному медичному університеті ім. О.О.Богомольця.

Є автором понад 130 наукових праць, посібника з клінічної психології, рекомендованого МОН України для студентів вищих медичних навчальних закладів, співавтором підручника з психіатрії, а також стандарту вищої освіти України за спеціальністю «Медико-психологічна реабілітація».

17 Квітня

1975 року в м. Одесі народився Мальцев Олег Вікторович – український вчений, кандидат психологічних наук, кандидат філософських наук, керівник Одеського регіонального відділення громадської організації «Українська академія наук», член Американської психологічної асоціації і Американської асоціації філософів, автор досліджень у галузі бойових мистецтв, журналіст. Засновник Науково-дослідного інституту «Міжнародне долеаналітичне співтовариство» та НДІ «Дослідження світових військових традицій та криміналістичних досліджень застосування зброї».

1992 року закінчив Московський кадетський корпус. Наставником Мальцева був генерал-лейтенант Светлов Віктор Павлович. З 1992 року працював у галузі консалтингу, бізнес-консультацій, заснував консалтингову агенцію «Toross». 2009 року заснував Кримську науково-дослідну базу в Севастополі, яка займалася прикладними дослідженнями в галузі психології. Після окупації Криму 2014 року переїхав до Оде-

си, де продовжив наукову діяльність.

Займався дослідженням бойових мистецтв і бойової практики. Зокрема, працював над дослідженнями російської та південно-африканської кримінальних традицій ножового бою. За результатами досліджень написав низку книг. Під керівництвом Мальцева пере-

кладено 17 середньовічних італійських та іспанських трактатів із фехтування.

Працює над дослідженням копінг-поведінки людей у стресових ситуаціях. Тема його кандидатської дисертації «Копінг як чинник безпеки особистості в сучасному соціальному просторі», де на прикладі військового конфлікту на Донбасі дослідив, як діють люди в умовах війни. Дослідження проводили із застосуванням вибірки україномовного населення з Києва, Львова, Одеси і Маріуполя. Аналізуючи зв'язок між стресом, копінгом та безпекою особистості, Мальцев довів, що суб'єктивне відчуття безпеки допомагає особистості долати негативне ставлення до себе і світу. Відчуттю безпеки сприяють підтримка

близьких, психологічна підтримка, релігійна та громадська діяльність. Дисертацію захистив 2017 року.

Одним із напрямків діяльності Мальцева є популяризація концепції долеаналізу, заснованої угорським психоаналітиком Ліпотом Сонді. Вперше перекладено з німецької мови одну з книг Сонді «Я-Аналіз». Долеаналіз, когнітивно-експерієнтальна та генетико-психологічна теорії, трансакційна теорія стресу були використані для до-

сліджень копінгу під час російсько-української війни.

28 травня 2019 року Мальцева О. В. призначено головою Одеського регіонального відділення Української академії наук.

За його ініціативи та за підтримки партнерів з Німеччини запроваджено незалежну грантову систему для молодих науковців. Першим грантоотримувачем став Віталій Луньов, який отримав грант для участі в експедиції до Мексики.

18 Квітня

1927 року в Массачусетсі (США) народилася Вайолет Соломон-Оклендер – американська дитяча психологиня, психотерапевтка, яка створила власний психотерапевтичний підхід роботи з дітьми та підлітками, який поєднує методи гештальттерапії та ігрової терапії. Ідеї свого підходу виклала у ві-

домих широкому загалу книгах «Вікна в світ дитини» та «Приховані скарби».

Сертифікована гештальттерапевтка має наукові ступені доктора наук клінічної психології, магістра консультування з питань шлюбу, сім'ї та дитинства, магістра в галузі спеціальної педагогіки дітей з порушеннями розвитку емоційної сфери.

У п'ятирічному віці внаслідок нещасного випадку Вайолет отримала опіки значної частини тулуба, рук та ніг. Власні тривалі кілька місяців переживання та страждання в лікарні протягом лікування опіків мотивували її в майбутньому працювати з дітьми.

У 11 років захворіла на дифтерію, що дала ускладнення, призвівши до втрати слуху.

Коли Оклендер було 17 років за кілька місяців до закінчення Другої світової вій-

ни, у Німеччині було вбито її улюбленого старшого брата Артура Соломона.

Єдиним чоловіком Вайолет був Гарольд Оклендер – ліцензований соціальний працівник та гештальттерапевт. У їхньому шлюбі, що тривав 26 років і закінчився розлученням, народилося троє дітей: Мха Атма

С. Хальса (Артур), Майкл та Сара. Коли молодшому синові Майклу було 13 років, у нього діагностували вовчак, і протягом півтора року, що прогресувало захворювання, Вайолет доглядала за ним аж до його смерті.

Незадовго до хвороби Майкла, раптово помер від серцевого нападу батько Вайолет, а незадовго до смерті сина її матір збив автомобіль, яким керував підліток. Життєві перипетії поставили під сумнів атеїстичний скептицизм жінки.

Метод Оклендер, що полягає у включенні гештальттерапії в ігрову, називають «модель Оклендер» та використовують у терапії дітей та підлітків.

У моделі Оклендер застосовано принципи гештальттерапії в терапевтичній праці з дітьми та підлітками, щоби повернути ді-

тям втрачене ними. Згідно з методом, відповідно до того, як у дитини збільшується відчуття внутрішньої підтримки, її здатність проявляти свої емоції також збільшується. Діти стають ціліснішими, коли ліпше усвідомлюють свої емоції, а творчі та проєктивні техніки, що використовують в ігровій гештальттерапії, відіграють важливу роль у цьому процесі.

Вайолет Оклендер вважала, що автентичні стосунки між терапевтом і клієнтом є ключовим чинником у терапевтичному процесі і що без них не може бути справжньої праці. Терапевт і дитина – дві людини, які вступають у неієрархічні стосунки як рівні і залишаються відкритими тому, що

може принести ця зустріч. Терапевт вступає у стосунки не як експерт, а як автентичне Селф, справжнє «Я», що стимулює пацієнта до того ж самого.

Психотерапевтка зазначала, що застосування принципів гештальттерапії допомагає дітям знову стати цілісними, оскільки гештальттерапія «зміцнює самість (Селф)».

На думку Вайолет Оклендер, гештальттерапія допомагає людям усвідомити, що вони роблять, як вони це роблять, і заохочує жити сьогоднішнім, «бути тут і зараз», допомагає зробити найліпший вибір. Діти більше живуть саме в цей момент, аніж дорослі.

19 Квітня

1913 року народився вірменський і український психолог, доктор психологічних наук, професор Мілерян Євген Олександрович.

1936 року закінчив фізико-математичний факультет Сумського педагогічного інституту. Завідував відділом психології професійного навчання та праці НДІ психології УРСР, працював на кафедрі психології Вірменського педагогічного інституту ім. Х. Абов'яна.

Мілерян вивчав проблеми професійно-технічної освіти, психології праці, інженерної психології. Розробив психологічну теорію формування загальнотрудових політехнічних умінь, на основі якої апробовано нову технологічну систему виробничого навчання. Досліджував проблеми професійного відбору і навіть психологічні показники діяльності оператора. Запропонував метод інженерно-психологічної експертизи якості системно-технічних комплексів, що оцінюються виходячи з усереднених можливостей операторів, які управляють ними. Це дало змогу об'єктивно оцінити якість техніки, визначити рівень кваліфікації та майстерності фахівців, необхідний

для ефективного та надійного функціонування системи «людина-техніка» в різних режимах роботи. Створив низку апаратурних методик для дослідження індивідуальних особливостей вищої нервової діяльності (апарат ВНД) та уваги (аттенціометр), вивчення вольових якостей людини (волюнтограф) тощо. Є автором таких

винаходів, як установка для випробування професійної придатності водія, тренажер для навчання водіїв тощо.

Мілерян винайшов такі апаратурні методики:

- дослідження здібностей до утворення та перебудови сенсомоторних навичок – апарат для дослідження вищої нервової діяльності (ВНД);
- дослідження сенсомоторної координації та емоційної стійкості (емокоординометр);
- вимірювання швидкості реакцій на комплексні сигнали (апарат КМ-3);
- дослідження зорового сприйняття в ускладнених умовах (перцептометр);
- дослідження пізнання об'єктів за їхньою формою (перцептометр).

20 Квітня

1915 року в родині вихідців із Литви, що перебралися до Південної Африки на початку XX ст., народився Джо-зеф Вольпе (Joseph Wolpe) – американський психолог.

Освіту здобув у Йоханнесбурзі, з 1939 року – бакалавр хірургії Університету Вітвотерренда.

1942 року добровільно вступив до південноафриканського медичного підрозділу, займався проблемою військових неврозів. 1946 року вступив до аспірантури на факультет психіатрії Університету Вітвотерренда, там же 1948 року захистив докторську дисертацію з медицини.

З 1965 року працював на кафедрі психіатрії медичного факультету Університету Темпл, де організував перше у світі відділення біхевіоральної терапії. Займаючись дослідженням військових неврозів, на лікування яких тоді найчастіше використовували наркоаналіз, виявив нетривалість дії цього лікування. Як альтернативну методологію став розглядати вчення про вищу нервову діяльність, розроблене Павловим І. П.

1947 року розпочав дослідження, під час

яких спочатку створював експериментальні неврози у кішок, а потім лікував їх. Результати цих досліджень привели Вольпе до висновку, що подібні неврози у тварин зумовлені навчанням, а лікування можна ефективно здійснювати за принципом реципрокного гальмування. Виявилося, що годування тварин є тим стимулом,

який суттєво знижує рівень тривожності. Наступного року приступив до перевірки своїх висновків на людях, зайнявшись приватною практикою і використовуючи в лікуванні неврозів у людей принципи реципрокного гальмування, успішно апробовані ним на тваринах. Але як стимул, здатний сприяти реципрокному гальмуванню щодо тривожності, їжа вже не давала терапевтичного ефекту. Тоді на цю роль стали розглядати інші стимули, наприклад, заохочення пацієнтів до вираження гніву або непокори.

1949 року проведено ключові експерименти, під час яких було показано, що найбільш афективно діє глибоке розслаблення клієнта тоді, коли в його уяві актуалізуються стимули, які незначно його турбують.

Виявлено, що й уявні обставини спричинювали легку тривогу, тож проводячи низку послідовних повторів за умов повного розслаблення, відчуття тривоги зменшувалося, а пізніше повністю зникало. Так було відкрито ефект систематичної десенсибілізації. На цій підставі Вольпе разом з Айзенком Г. Ю. виступив з критикою психоаналізу, стверджуючи, що за рахунок процесів, подібних до систематичної десенсибіліза-

ції, можна досягти терапевтичного ефекту (відомо, що у 40% пацієнтів спостерігали поліпшення незалежно від методу терапії).

1962 року у Вірджинії Вольпе провів першу конференцію з біхевіоральної терапії. Розробив метод систематичної десенсибілізації, за допомогою якого можна усувати страхи або пригніченість у ситуації, коли джерело страху чи апатії можна чітко уявити.

21 Квітня

1909 року народився Ролло Мей (Rollo May) – американський екзистенційний психолог.

Батьки Мея були малоосвіченими, майже не займалися вихованням дітей, погано ладнали між собою, що згодом, 1933 року, призвело до розлучення. Старша сестра Ролло хворіла на шизофренію. Під впливом

цих важких життєвих обставин Ріс Мей змінив ім'я. Закінчивши школу, Мей вступив до Мічиганського державного коледжу сільського господарства та прикладних наук. Під час навчання став співзасновником журналу, у якому критикували дії влади, що призвело до виключення Ролло з коледжу. Його взяли в Оберлінський коледж, де 1930 року він отримав ступінь бакалавра з основною спеціалізацією з англійської мови і додатковими спеціалізаціями з грецької літератури та історії.

Після закінчення коледжу переїхав до міста Салоніки (Греція), де зайнявся викладацькою діяльністю. На той час він відвідував лекції Альфреда Адлера.

1933 року у зв'язку з розлученням батьків Мей повернувся до США, де вступив до Нью-Йоркської об'єднаної теологічної

семінарії. Під час навчання познайомився з відомим теологом і філософом Паулем Тілліхом, який утік із нацистської Німеччини і продовжив академічну кар'єру в Америці. Ролло і Паул стали друзями і залишалися ними понад 30 років.

1938 року після закінчення семінарії під керівництвом Тілліха Мей захистив

науковий ступінь з богослов'я і був висвячений у священники церковної конгрегації Нью-Джерсі, де прослужив пастором протягом двох років.

1946 року відкрив приватну практику.

1948 року став психотерапевтом і увійшов до складу викладачів Інституту психіатрії, психоаналізу та психології Вільяма Алансона Уайта, де працював до 1974 року.

1949 року отримав ступінь доктора філософії з клінічної психології в Педагогічному коледжі при Колумбійському університеті. Це був перший Ph.D. ступінь у цій галузі в Колумбійському Університеті.

Ролло Мей був позаштатним професором Нью-Йоркського університету, головою Ради асоціації екзистенціальної психології та членом Опікунської ради Американського фонду душевного здоров'я.

22 Квітня

1884 року у Відні в бідній єврейській родині народився Отто Ранк (Otto Rank) – австрійський психолог, психотерапевт.

Його родина не мала особливих духовних уподобань. Батько авторитарно спрямовував освіту сина, вважаючи, що юний Отто мав стати інженером-машинобудівником. Закінчивши ремісниче училище з атестатом зрілості, Ранк працював у майстерні. У цей час він самостійно вивчав психологію, закінчив Віденську школу мистецтв, виявляючи особливу зацікавленість міфологією та літературою. Взяв собі прізвище доктора Ранка із п'єси Г. Ібсена «Ляльковий дім».

1906 року познайомився із Зігмундом Фрейдом, надавши йому рекомендаційний лист Альфреда Адлера (сімейного лікаря Розенфельдів) та рукописи трьох праць, одна з яких стала основою опублікованої 1907 року книги «Художник».

Отто Ранк закінчив Віденський університет і 1912 року отримав ступінь доктора філософії.

Згодом між Фрейдом та Ранком зав'язалася глибока особиста дружба; Фрейд ста-

вився до нього, як до свого сина. 1912 року Ранк стає секретарем Віденського психоаналітичного товариства, а з 1913 року – членом таємного комітету. З 1919 по 1924 рік очолював видавництво, у якому друкували психоаналітичні праці.

Ставши першим психоаналітиком без медичної освіти, Ранк почав прийма-

ти пацієнтів, облаштувавши приймальний кабінет у тому самому будинку, де була його квартира. Протягом багатьох років він займався дослідницькою діяльністю, завідував управлінськими та фінансовими справами психоаналітичного співтовариства, надавав Фрейду допомогу в організаційних питаннях, був віце-президентом Віденського психоаналітичного співтовариства.

На початку 20-х років Ранк висловив низку ідей, що стали причиною виходу його з числа членів таємного комітету та подальшого розриву з Фрейдом. 1924 року на запрошення президента Нью-Йоркського психоаналітичного товариства він відвідав США, де протягом кількох місяців викладав нові ідеї перед американськими

психоаналітиками, частина яких почала проходити в нього короткотерміновий аналіз. Того ж року у співавторстві з Шандором Ференці опублікував працю «Розвиток психоаналізу».

Повернувшись до Відня, Ранк пішов з посади головного редактора психоаналітичного журналу. 1929 року подав у відставку, фактично підтвердивши остаточний розрив із Зігмундом Фрейдом. На початку 30-х років Ранк працював психоаналітиком у Парижі.

1935 року Ранк переїхав до США, де займався викладацькою та терапевтичною діяльністю, що супроводжувалася висуненням нових психоаналітичних ідей.

31 жовтня 1939 року Отто Ранк помер у Нью-Йорку від ниркової інфекції.

Ідеї Ранка отримали розвиток у працях Станіслава Грофа (США), який проводив експерименти із застосуванням галюциногенів (ЛСД) і виявив сліди спогадів про перебування плода в утробі матері та про пологи (так звані перинатальні матриці).

23 Квітня

В Україні відзначають Всеукраїнський день психолога. Офіційне визнання психологія отримала менш як півтора сторіччя тому. 1879 року німецький психолог В. Вундт відкрив у Лейпцигу першу лабораторію експериментальної психології. Упродовж цього часу психологія накопичила безліч фактів і даних, які стверджують, що знання людини про себе змінюють її стан і почуття. Психологію можна назвати наукою, що створює людину через пізнання.

Доволі часто можна почути думку, що психологія – це наука про душу, з якої

виключено дослідження душі. Психологія відповідає на питання про те, навіщо і чому людина поводить себе так чи інакше.

Активного розвитку отримав і такий напрямок, як політична психологія, що досліджує та аналізує форми поведінки і психологію політичних діячів, у тому числі і перших осіб держави. 1996 року створено Асоціацію політичних психологів України, зразком для якої послужила активна з 1978 року Міжнародна асоціація політичних психологів.

24 Квітня

1907 року народився Вільям Уолтерс Саргант – британський психіатр, якого пам'ятають своєю євангельською ревністю, з якою він пропагував такі методи лікування, як психохірургія, лікування глибоким сном, електросудомна терапія і терапія інсуліновим шоком. Саргант вивчав медицину в Коледжі Сент-Джонс (Кембридж), і

як кваліфікований лікар у Лікарні Сент-Мері (Лондон). Амбіції Сарганта бути лікарем припинилися через катастрофічні дослідження та нервовий зрив, після чого його увагу привернула психіатрія.

Навчившись під керівництвом Едварда Мапотера, працював у службі екстреної медичної допомоги Саттона під час Другої світової війни.

1948 року його призначено завідувачем кафедри психологічної медицини в Лікарні Святого Томаса (Лондон) і залишався там

до виходу на пенсію 1972 року. Лікував пацієнтів у інших лікарнях.

Саргант є співавтором підручника з фізичного лікування в психіатрії, що перевидавався 5 разів. Є автором численних статей у медичній та неспеціалізованій пресі, автобіографії «Неспокійний розум» і книги «Битва за розум», у якій обговорює

природу процесу, за допомогою якого наш розум піддається впливу інших. Хоча він запам'ятався головною силою британської психіатрії у повоєнні роки, його ентузіазм щодо дискредитованих методів лікування, таких як інсулінова шокова терапія та лікування глибоким сном, відразу до всіх форм психотерапії і його залежність від догми, а не від клінічних доказів, підтвердили репутацію його як суперечливої особи, творчість якої рідко цитують у сучасних психіатричних текстах.

25 Квітня

1927 року в с. Зарваниці на Теробовлянщині народився Головінський Іван Захарович – психолог, член Американської асоціації психології, Американської Академії шкільної психології.

З 1945 року перебував у Австрії, 1946 року закінчив українську гімназію в Зальцбурзі. Студював в університетах Зальцбургу та Інсбруку, а в США після 1949 року – у Темпл (Temple) Університеті у Філадельфії (докторант з психології, 1961 рік).

Працював:

- 1954–1959 роки – психолог у школі м. Камден;
- 1959–1966 роки – психолог і директор психологічної служби в Інституті для розумово відсталих і психічно хворих у м. Вайнленді;
- 1966–2002 роки – доцент, надзвичай-

ний професор, звичайний професор, продекан (1990–1997), від 2002 року – емерит. професор Університету Ратгерса (м. Нью-Брунсвік; усі – у штаті Нью-Джерсі, США).

Проводив порівняльні дослідження неспроможності навчання розумово відсталих у Східній Європі та СРСР.

Член Американської асоціації психологів, Американської академії шкільної психології. 1995 року перебував у науковому відрядженні в Українському педагогічному університеті (США).

Член редакційної колегії журналу «Українські проблеми» (Київ), автор публікацій у часописах «Рідна школа», «Освіта», «Українознавство», «Пластовий шлях», «Гомін України», «Шлях перемоги», «Національна трибуна», «Америка».

26 Квітня

1986 року – день найбільшої в історії людства техногенної катастрофи.. Катастрофа в Чорнобилі за своїми масштабами не має

аналогів. На Україну припало 25 % усіх випадків радіаційного ураження: забруднено 54,6 тис. км² – 9 % загальної площі країни. Усього постраждали 3 млн 363 тис. людей, з яких 30 % – діти.

Соціально-психологічний удар по населенню став найбільшою несподіванкою наслідків Чорнобиля. Можна було передбачити екологічні, економічні та медичні наслідки. Хіросіма, Челябінськ та ядерні полігони Казахстану дали більш ніж переконливий досвід. Чорнобиль продемонстрував велетенський руйнівний вплив катастроф на АЕС на соціально-психологічну сферу величезних мас населення. Адже психічне здоров'я окремого індивіда складає здоров'я нації в цілому.

Медичні, соціальні та соціально-психологічні наслідки катастрофи визнаються сьогодні наймасштабнішими, найбільш

чутливими для людини і для держави і надзвичайно довготривалими. І тут важко не погодитися з думкою доктора психоло-

гічних наук, професора, завідувача лабораторії екопсихології Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України Юрія Михайловича Швалба: “Чорнобильська катастрофа має чітко фіксований початок і не має кінця. Ми не можемо говорити про наслідки трагедії як завершений процес”.

Глибина, системність і специфіка соціально-психологічних наслідків Чорнобильської катастрофи поставила перед медиками, соціологами, психологами, соціальними працівниками та іншими представниками гуманітарних професій ряд важливих проблем.

Для вирішення цих проблем за участі ЮНЕСКО і ПРООН в найбільш постраждалих регіонах України було створено п'ять центрів соціально-психологічної реабілітації населення та його інформування з питань подолання наслідків Чор-

нобильської катастрофи: м. Славутич, м. Бородянка, м. Іванків, м. Коростень, м. Боярка. Мета діяльності, основні напрямки та зміст роботи Центрів визначалися із залученням іноземних спеціалістів та за участю координатора Чорнобильської Програми ООН О.М. Гарнець, консультанта Чорнобильської Програми ООН в Україні Ю.М. Швалба та супервізора Програми В.Г. Панка.

Робота над проблемами і психологічними наслідками Чорнобильської катастрофи актуалізувала нагальну необхідність створення, розвитку і формування прикладних галузей соціогуманітарних наук. Так аварія стала першопричиною виникнення нової науки – екологічної психології. Здобутки таких знань і принципів дослідження переносяться в інші сфери суспільної практики. Підтвердження цьому – велика кількість наукових досліджень, зокрема, докторська дисертація професора М.М.Матяша, завідувача кафедри загальної і медичної психології НМУ імені О.О.Богомольця «Клініка, діагностика та лікування уражень головного мозку у віддаленому періоді закритої черепно-мозкової травми у осіб, що зазнали впливу факторів радіоекологічної катастрофи»; монографія Напрееенко О.К. професора, завідувача кафедри психіатрії та наркології НМУ імені О.О.Богомольця «Екологічна психіатрія»; монографія кандидата психологічних наук, завідувача ка-

федри психології Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти В.О.Скребця «Екологічна психологія у віддалених наслідках екологічно-техногенної катастрофи»; дослідження Моляко В.О., доктора психологічних наук, професора, завідувача лабораторії творчості Інституту психології імені Г.С. Костюка «Психологічні наслідки Чорнобильської катастрофи»; дослідження Швалба Ю.М., доктора психологічних наук, професора завідувача лабораторії екопсихології Інституту психології ім. Г.С. Костюка «Міфологічне підґрунтя моделей адаптації населення к наслідків Чорнобильської катастрофи» та багато інших.

Дякуємо за подвиг і вічна пам'ять героям, що віддали своє життя у боротьбі з цією техногенною катастрофою!

Цей дощ – як душ...

Цей день такий ласкавий.

Сади цвітуть. В березах бродить сік.

Це солов'їна опера, Ла Скала!

Чорнобиль. Зона. Двадцять перший вік.

Тут по дворах стоїть бузкова повінь.

Тут ті бузки проламують тини.

Тут шука йде, немов підводний човен, і
прилітають гуси щовесни.

Але кленочки проросли крізь ганки.
Жив-був народ над Прип'яттю – і зник.

В Рудому лісі вирости поганки
і ходить Смерть, єдиний тут грибник...

Ліна Костенко, 2019

27 Квітня

1945 року народився Роберт Чалдіні (англ. Robert Cialdini) – американський психолог, який здобув популярність завдяки своїй книзі «Психологія впливу», а також опису маніпулятивної техніки «Двері в обличчя».

Навчався в університетах Вісконсіна та Північної Кароліни, в аспірантурі Колумбійського університету. Протягом усієї дослідницької кар'єри працював в Університеті штату Арізона. Був запрошеним професором і дослідником в Університеті штату Огайо, Університеті Каліфорнії в Сан-Дієго, Каліфорнійському університеті в Санта-Крус, Університеті Південної Каліфорнії, Стенфордському університеті. У 1996 році Чалдіні був президентом Товариства психології особистості та соціальної психології. Володар різних премій у сфері соціальної психології, психології споживача, викладання психології. 2009 року припинив наукову діяльність, залишившись емерит-професором Університету штату Арізона. Член НАН США з 2019 р.

Дослідження Чалдіні ґрунтуються на особистому досвіді та з'ясуванні причин власної поведінки. Одним із прикладів, про який він розповідає у своїй книзі «Соціальна пси-

хологія. Зрозумій інших, щоб зрозуміти себе», є випадок з бойскаутом. Якось на вулиці хлопчик-бойскаут запропонував Робертові купити квитки на якийсь виступ за ціною 5 доларів за штуку. На категоричну відмову хлопчик відповів: «Добре, тоді купіть дві плитки шоколаду по долару за штуку». Чалдіні з

радістю погодився, а потім задумався: «Я не люблю шоколад і люблю долари. Чому я купив шоколад?». Пояснюється це принципом підвищеної вимогливості, потім відступу. Цим явищем він дає різні «життєві» назви, наприклад «принцип віддавати борги»: експериментатор у кіно під час сеансу виходить із зали і повертається з двома пляшками коли для себе і для сусіда, який його про це не просив (причому кола дістається сусідові абсолютно безкоштовно). Після сеансу він пропонує своєму сусідові купити лотерейні квитки, і сусід на знак подяки купує в нього квитки на суму, що в кілька разів перевищує вартість коли. На подібних прикладах він розглядає механізми взаємного впливу людей, їхні причини та наслідки. Розглядає проблему великого потоку інформації та властивість людської психіки реагувати на деякі ключові фрази.

28 Квітня

1862 року у м. Маріуполі народився Челпанов Георгій Іванович — психолог і філософ. Закічив маріупольську Олександрівську гімназію (1883) з золотою медаллю і наміром присвятити життя вивченню психології. Бажання мати керівником у психологічній освіті М. Грота привело Георгія Івановича на історико-філологічний факультет Новоросійського (нині Одеського) університету (1883). Після його завершення непересічний студент, був відряджений готуватися до професорського звання до Московського університету, де після магістерського іспиту, отримав приват-доцентуру. У 1892 р. переведений до Київського університету імені Святого Володимира в Київ. Після захисту магістерської дисертації «Проблема сприйняття простору у зв'язку з ученням про апріорність і вродженість. Ч. 1. Уявлення про простір з точки зору психології» (1896) — екстраординарний професор кафедри філософії (1897). У 1897 р. разом з О.Гіляровим виступив ініціатором створення при університеті першої психологічної лабораторії, діяльністю якої керував упродовж

10 років. Наприкінці 90-х рр. у наукових відрядженнях до Німеччини слухав лекції Дюбуа-Реймона, Герінга і Кьоніга з фізіології, Штумпфа і Вундта з психології, стажувався в інституті Вундта в Ляйпцигу та інституті фізіологічної оптики в Берліні. У 1904 р. захистив докторську дисертацію «Проблема сприйняття про-

стору у зв'язку з ученням про апріорність і вродженість. Уявлення про простір з точки зору гносеології» і став ординарним професором.

На початку 1910-х рр. неодноразово виїздить у відрядження до США і Німеччини для ознайомлення з діяльністю психологічних інститутів і лабораторій. У 1914 р. стає організатором і першим директором Московського Психологічного інституту — одного з найкращих у тогочасній Європі.

Після революції в житті Челпанова Георгія Івановича починається трагічна доба. В жовтні 1923 р. його звільняють з університету і Психологічного інституту. Мабуть, тільки похилий вік і тяжка хвороба вберегли Г.І.Челпанова від репресій, які не обминули майже 80% колишніх співробітників

академії, в тому числі його сина, розстріляного 1935 р.

Видатний педагог і організатор, Челпанов Георгій Іванович відіграв значну роль у становленні психологічної науки в Україні. В його творчості знайшли відбиток складність і суперечливість процесу виокремлення психології з філософії і набуття нею власного наукового статусу. В працях дожовтневого періоду він виступає як прихильник теорії психофізичного паралелізму, стверджує самостійність психології як науки, побудованої на інтроспекції, і вважає умовою її розвою синтез аналітичних

і експериментальних методів. У 20-х рр. Г.І. Челпанов виходить за межі інтроспективної психології, зосереджуючись на вивченні свідомості як феномену культури.

Філософські інтереси Г.І. Челпанова підпорядковані його психологічній орієнтації й зосереджені на проблемах гносеології як ланки, що пов'язує філософію і психологію. У гносеологічних пошуках Г.І. Челпанов на зламі століть, спрямованих на обґрунтування універсальної методології філософського пізнання, відповідної до вимог нової історичної доби, значну роль відіграв аналіз критичної філософії Канта.

28 Квітня

1905 року народився Джордж Келлі (George Alexander Kelly) – американський психолог, автор теорії особистісних конструктів.

Після отримання ступеня бакалавра з математики та фізики Келлі змінив свої вподобання в бік соціальних проблем. Після захисту магістерської дисертації з педагогічної соціології в Університеті Канзасу кілька років викладав, потім в Единбурзькому університеті отримав ступінь бакалавра педагогіки, у Державному університеті Айови захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора філософії у психології.

За кілька років до Другої світової війни організував програму пересувних психологічних клінік, які були базою для практики студентів. Після війни, під час якої працював авіаційним психологом, Келлі обійняв посаду професора та керівника програми клінічної психології у Державному університеті Огайо.

Основна наукова праця Келлі вийшла 1955 року – «Психологія особистісних конструктів», у якій автор викладає авторську

концепцію психіки людини. За Келлі, усі психічні процеси відбуваються шляхами передбачення подій навколишнього світу. Людина не є рабом своїх інстинктів, не слухняна іграшка стимулів і реакцій і навіть не самотність, що самоактуалізується. Людина в межах теорії особистісних конструктів – учена, що досліджує навколишній

світ і самого себе. Спостерігаючи поведінку людей, які її оточують, прагнучи зрозуміти і спрогнозувати цю поведінку, людина будує свою індивідуальну систему особистісних конструктів. Конструкт – основне поняття теорії Джорджа Келлі – це основний засіб класифікації об'єктів навколишнього світу, біполярна шкала, наприклад, «добрий – поганий», «розумний – дурний», «п'яниця – непитуший». За допомогою приписування об'єктам певних полюсів конструктів людина здійснює і прогнозування. Те, які саме конструкти виділяє людина і що виступає як протилежний полюс, характеризує людину і тому має важливе значення й цікавість для психотерапії.

29 Квітня

1871 року в Берліні народився Вільям Луїс Штерн (William Stern) – німецький психолог.

Вільям онук Сигізмунда Штерна (1812–1867) – педагога та одного із засновників реформістської іудейської громади в Берліні.

Вивчав філософію та психологію в Берлінському університеті, 1893 року отримав учений ступінь доктора філософії.

Викладав в Університеті Бреслау (1897–1916 роки). 1916 року був призначений професором психології Гамбурзького університету, у якому працював до 1933 року, одночасно обіймаючи посаду директора Психологічного інституту при університеті. Після приходу нацистів до влади емігрував спочатку до Нідерландів, потім – до США, де обіймав посаду професора в університеті Дьюка аж до своєї смерті.

Штерн досліджував проблему «характеру» групових утворень, які він розглядав як живі організми, подібні до людей.

Штерна вважають одним із засновни-

ків прикладної психології, сучасної дитячої психології та психології розвитку. Відомими є його праці у галузі диференціальної психології. У «Монографії до душевного розвитку дитини» (2 томи, 1928–1931) проаналізовано спостереження Штерна та його дружини Клари за власними дітьми – у світлі вже наявних теорій про пси-

хічний розвиток дитини. Особливу увагу приділяли мовленнєвому розвитку; отримані результати покладено в основу проведених Штерном досліджень обдарованості та інтелекту.

Штерн з'ясував, що швидкість розвитку та інтелект дитини суттєво впливають на її стосунки з іншими дітьми. А ще він досліджував дитячі фантазії та ступінь правдоподібності показань свідків дитини під час розслідувань і на суді (Forensische Psychologie).

Штерн займався психологічними дослідженнями і був філософом, прихильником персоналізму.

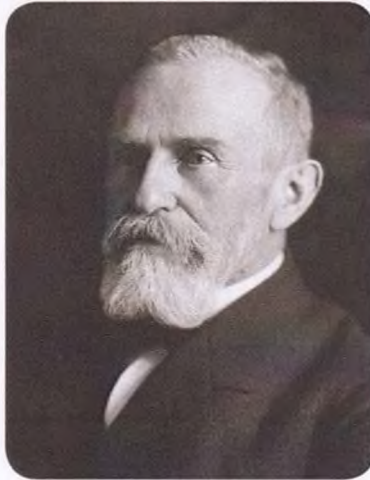
30 Квітня

1857 року народився Ейген Блейлер (Eugen Bleuler) – швейцарський психіатр, патопсихолог, один із засновників глибокої психології.

На рішення Блейлера стати психіатром, можливо, зробило свій вплив психічне захворювання його сестри Пауліни Анни Блейлер, у якої він згодом діагностував шизофренію. І Ейген, і Пауліна мали кольоровий слух.

1881 року Блейлер закінчив медичний факультет у Цюріху. Працював асистентом в університетських психіатричних клініках Waldau та Burghölzli, надалі вдосконалював свою кваліфікацію в Парижі та Мюнхені.

З 1886 по 1898 рік Блейлер керував психіатричною клінікою Rheinau. 1898 року повернувся до клініки Burghölzli, яка розташовувалася ближче до його рідного села. Нею він керував до 1927 року, паралельно обіймаючи посаду професора психіатрії медичного факультету університету Цюріха. Основними симптомами шизофренії Блейлер вважав 4 а: асоціації (порушення їх), афект (неадекватний), аутизм (аутис-

тичне мислення та/або поведінка) та амбівалентність.

Свого часу Блейлер був єдиним професором психіатрії, який визнав важливість вчення Фрейда. Він активно використав психоаналіз у клініці Burghölzli. У зв'язку із цим Карл Ясперс у «Загальній психопатології» писав: «Психоаналіз Фрейда став впливовою течією

на рубежі століть. Тенденція апелювати до несвідомого і підсвідомості, а також прийнятні теоретичні положення психоаналізу знайшли свого прихильника в особі Блейлера. Саме завдяки його критичній діяльності вплив частини фрейдівського вчення вдалося зберегти для наукової психіатрії». Крім цього, Блейлер розвинув ідею так званої уденотерапії про те, що психічні хвороби не треба лікувати за шаблоном і що часто природний перебіг хвороби сприяє лікуванню.

Найвідомішим учнем Блейлера, який поширив його вчення про шизофренію, був швейцарський психіатр та психоаналітик Карл Густав Юнг.

30 Квітня

У 1852 році народився Грот Микола Якович – український філософ, психолог. Син академіка Я. К. Грота. Народився у Гельсінгфорсі (зараз Хельсінкі – столиця Фінляндії). Закінчив історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету (1871). Вже у студентські роки, виявивши неабиякі філософські здіб-

ності й прагнення присвятити життя «правильній постановці філософських знань».

Після закінчення університету його залишають для викладацької роботи та надають можливість стажуватися за кордоном упродовж двох років та вивчати філософію і природничі науки в університетах Берліна і Страсбурга.

З вересня 1876 р., отримавши запрошення від М.О.Лавровського, директора щойно відкритого Історико-філологічного інституту імені князя Безбородька в місті Ніжині, посів місце екстраординарного професора на кафедрі філософії Історико-філологічного інституту імені князя Безбородька в Ніжині.

З травня 1880 р., після захисту в Київському університеті імені Святого Володи-

мира магістерської дисертації «Психологія почувань в її історії та головних засадах», обирається ординарним професором, викладає психологію, логіку, історію філософії, редагує інститутські «Известия».

З вересня 1881 р. протягом року перебуває в науковому відрядженні в Тьубінгені (Німеччина), де, слухаючи

лекції Вільгельма Вундта та консультуючись у Христофа фон Зігварта, збирає матеріали для докторської дисертації «До питання про реформу логіки». В лютому 1883 р. після успішного захисту її в Київському університеті імені Святого Володимира здобуває ступінь доктора філософії.

У листопаді того ж року переїздить до Одеси, де посідає очолює кафедру Новоросійського (нині – Одеського) університету і працює на посаді ординарного професора, читає курси з історії філософії та психології, виступає з публічними лекціями, веде активну наукову діяльність.

З червня 1886 р. очолює кафедру філософії Московського університету й зосереджує зусилля на організації філософської науки в Росії, вважаючи це справою сво-

го життя. Виступає одним із засновників Московського Психологічного товариства (в січні 1887 р. його обирають головою) і журналу «Вопросы философии и психологии» (в 1889 р. стає його першим редактором). 1899 р. хронічна хвороба змушує М.Я. Грота залишити викладання і переїхати до свого маєтку с. Кочеток на Харківщині. Саме там він помер у віці 47 років і похований на крутому березі річки Донець.

Філософські погляди М.Я. Грота еволюціонували від позитивізму до метафізики. Позитивістський період творчості Грота (70-і – поч. 80-х рр.) відзначено зосередженістю на психології й розробленні теорії «психічного обороту» як основного факту душевного життя; спробою реформування, на її підставі, логіки; поміркованим утилітаризмом у сфері етики; детермінізмом у розумінні проблеми людської волі. Поступове звільнення М.Я. Грота від позитивізму у 80-ті рр., що відповідало за-

гальному умонастрою доби, відображено в обґрунтуванні вчення про почуття як здатність безпосереднього проникнення в сутність речей і перетворення його на поняття у всеохопному синтезі всіх даних свідомості. Складаючи сутність філософського пізнання, останнє не тільки засвідчує самостійне значення філософії, а й вимагає розроблення метафізики як її основи. Це переконання М.Я. Грот втілюється в розгорнутій ним на зламі 80–90-х рр. концепції монодуалізму, що, визнаючи підґрунтям явищ єдину душу світу, стверджує подвійність і неупинну боротьбу двох природних начал – активного (сили-духу) і пасивного (матерії-сили), розглядає світовий поступ як перемогу духовної сили над матеріальною, визнає реальність моральних засад світового ладу та свободу людської волі, обстоює первинність моральної «світової волі», вкладеної Богом у природу.

1 Травня

1869 року в Куксвіллі (штат Іллінойс) народився Уолтер Ділл Скотт (Walter Dill Scott) – американський психолог.

Навчався в Північно-західному університеті в художній та освітній сферах. Пізніше переїхав до Німеччини для вивчення психології під опікою Вільгельма Вундта в Лейпцігському університеті. Там 1900 року

отримав ступінь доктора філософії з психології та освіти.

Згодом повернувся на факультет психології в Північно-західному університеті на посаду професора, директора лабораторії, пізніше – керівника відділу. Був також професором реклами та прикладної психології в Школі комерції.

Втім, як і деякі його колеги, Уолтер Ділл Скотт вважав, що за рекламним полем велике майбутнє. 1903 року разом зі співавторами опублікував першу книгу, яка з погляду психології була на тему реклами: «Теорія та практика реклами (Теорія та практика реклами)».

Скотт цікавився не лише психологією, а й світовими справами, всебічно розумів історію. Це разом з його загальною орі-

єнтацією в культурі дало йому змогу побачити можливості публічності як популярної освітньої сили, яка поволі привела до визначення певних стандартів правдивості та ефективності.

Доволі швидко він зрозумів, що реклама може впливати на зміни свідомості, з якими потрібно врахову-

вати закони, що керують розумом, щоби визначити, чи буде рекламне оголошення ефективним чи ні. Інакше кажучи, він припускав, що реклама має психологічні компоненти, які можуть бути успішно використані.

До того ж, хоча Скотт проаналізував безліч реклам, він зрозумів, що багато з них були підготовлені абияк. І він почав задумуватися, як їх можна поліпшити. Одним із варіантів було те, що передусім потрібно для цього підібрати належним чином кваліфікованих людей. Тобто окрім основних якостей ефективної реклами, Скотт почав розглядати якості, необхідні для того, щоби продавець чи продавчиня досягли успіху. Таким чином, він швидко став першим авторитетом у галузі психо-

логії реклами і вибору та управління людськими ресурсами.

До того ж, реклама та управління персоналом позиціонувалися як два ключових елементи для бізнесу, що відкрило надважливі двері для прикладної психології.

У період з 1908 по 1915 рік Скотт керував дослідженням з відбору продавців для американської тютюнової компанії (American Tobacco Company). Його наміром було розробити та перевірити критерії систематичного відбору продавців.

Для цього він уважно стежив за тим, як працювали інтерв'юери, які відповідали за найм персоналу. Дуже швидко він зрозумів, що вони використовували простий метод, який він назвав «дати чи отримати», а це не дає йому потрібної інформації.

Тому Скотт став вивчати й аналізувати безпосередньо ті якості, які мали найуспішніші продавці компанії. Пізніше він обговорив ці якості зі своєю дослідницькою групою та з інтерв'юерами компанії. Це дало йому можливість навчити інтерв'юерів як визначити, чи відповідають заявники бажаним якостям.

Нарешті, Скотт та його команда контролювали застосування їхнього підходу, поки не було повністю продемонстровано, що інтерв'юери фактично обирали продавців. Результат був дуже важливим для компанії, яка придбала більше завдань щодо оцінки та управління персоналом у тій же компанії, а пізніше і в інших.

1 Травня

1869 року в Києві народився Країнський Микола Васильович – український психіатр і психолог, відомий працями з обміну речовин при епілепсії. Першим висунув гіпотезу про захисний характер епілептичного нападу, під час якого в організмі відбувається руйнування накопичених отруйних речовин.

1893 року закінчив медичний факультет Харківського університету. З 1894 року працював у психіатричній лікарні П. Ковалевського. З 1918 року – доцент кафедри

невропатології та психіатрії Київського університету св. Володимира. 1919 року, захворівши, переїхав до Новоросійська, потім – на острів Лемнос, звідти – до Королівства сербів, хорватів і словенців. З 1921 року – доцент кафедри психіатрії в Загребі, з 1928 року – професор Белградського університету.

1946 року повернувся в Україну і очолив біофізіологічну лабораторію Українського психоневрологічного науково-дослідного інституту.

2 Травня

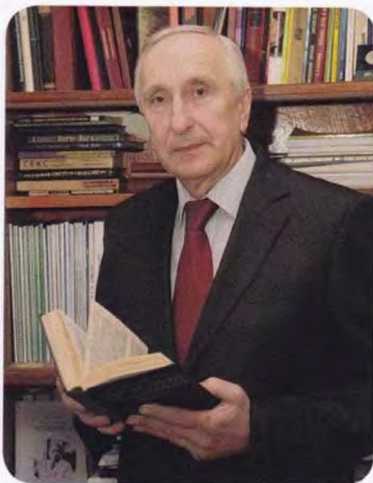
1910 року народився Григорій Дем'янович Луков – радянський психолог, учень Леонтьєва А. Н. У складі Харківської групи розвивав психологічні дослідження дитячої гри.

Учасник Другої світової війни. У повоєнний період переїхав із Харкова до Ленінграда. Визначний спеціаліст у галузі військової психології. З 1957 року викладав військову психологію у Військово-політичній академії.

2 Травня

1950 року м. Каунас, Литовська РСР народився Олександр Костянтинович Напреєнко – український науковець, лікар-психіатр, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри психіатрії та наркології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

У 1973 році закінчив навчання на лікувальному факультеті Київського медичного інституту, після чого три роки працював терапевтом та головним лікарем сільської лікарні на Чернігівщині. В 1976 році пройшов фахову спеціалізацію за напрямком «Психіатрія». З 1976 до 1986 років працював психотерапевтом та молодшим науковим співробітником у Республіканському центрі сексопатології при Науково-дослідному інституті урології та нефрології. У 1981 році захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «психіатрія».

З 1986 року працює в Національному медичному університеті ім. О. О. Богомольця: спочатку асистентом, доцентом, а з 1991 року – завідувачем кафедри психіатрії та наркології. У 1991 році здобув ступінь доктора наук, з 1992 року має наукове звання професора.

У 1997–2000 роки обіймав посаду члена експертної ради Вищої атестаційної комісії України. У 1998–2005 та 2013 роках – головний психіатр Міністерства охорони здоров'я України.

Співзасновник української школи психосоматичної медицини та науково-практичного напрямку екологічна психіатрія. Зробив значний внесок у розвиток медичної психології, психотерапії, вивчення проблем депресії та наркологічних захворювань. Учасник підготовки Закону України «Про психіатричну допомогу».

2 Травня

1944 року народилася Яценко Тамара Семенівна – докторка психологічних наук, професорка, членкиня НАПН України. Обіймає посаду завідувачки кафедри психології (нині кафедра глибинної корекції і психолого-соціальної реабілітації) Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

1961 року закінчила Корсунь-Шевченківське педагогічне училище, 1968 року – фізико-математичний факультет Черкаського педагогічного інституту (з відзнакою).

З 1972 року – викладачка Черкаського педагогічного інституту. 1989 року захистила докторську дисертацію на тему «Активно-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями», за два роки отримала звання професора.

Наукові здобутки та відкриття Яценко

пов'язані з розробленням проблем глибинної психології в психодинамічній парадигмі. Становлення цієї теорії і практики розпочалося 1978 року. Кілька років присвятила стажуванню в галузі групової психотерапії та соціотренінгової практики у Москві та Польщі. Впродовж 22 років Тамара Семенівна була членом Вищої атестаційної колегії МОН України та членом ДАК.

Авторка понад 300 наукових праць. Розробниця психодинамічної теорії та методології глибинного пізнання психіки у професійній підготовці майбутніх психологів і психологинь. Засновниця наукової школи глибинної психокорекції. За розробленою Яценко Т.С. психодинамічною теорією захищено 3 докторські та 40 кандидатських дисертацій.

2 Травня

1900 року народився Еріх Ліндеманн (Erich Lindemann) – німецький і американський психолог.

1927 року переїхав до США. З 1954 року – професор психіатрії Гарвардської медичної школи, з 1965 року – Стенфордського медичного центру. Ліндеманн – фахівець із проблем соціальної психіатрії. Основні дослідження вченого зосереджені на проблемах психології та психопатології сприйняття, психофармакології, міжособистісної комунікації (психології спілкування), а також практики та теорії психотерапії і психоаналізу. На початку 40-х років Ліндеманн розпочав ґрунтовне вивчення психології емоцій. Його насамперед цікавив зв'язок, що виникає між ситуацією-подразником і характером емоційної реакції у відповідь на неї з боку нервової системи людини. З усього різноманіття емоцій, на які здатна будь-яка психічно здорова людина, за об'єкт свого спостереження Ліндеманн обрав емоційний стан горя.

Вже 1944 року він публікує одну зі своїх найвідоміших праць у цій галузі «Симптомологія гострого горя та управління цим

станом», у якій стверджує, що стан гострого горя є синдромом з певною психологічною і соматичною симптоматикою (тобто набором характерних ознак), що виникає одразу ж після будь-якої кризи, надзвичайної ситуації. Цей стан вчений назвав синдромом горя. Настання цього стану може

бути відтермінованим, тобто не з'являтися одразу чи, навпаки, з'являтися в надмірно вираженому вигляді. Він вказує на деякі особливості перебігу цього стану, коли натомість типового синдрому можна спостерігати перекручені картини, кожна з яких являє собою якийсь особливий аспект синдрому горя. Ці перекручені картини можуть бути трансформовані в нормальну реакцію горя, що супроводжується роздільною здатністю за допомогою спеціальних методів коригувального впливу. Під час праці в Медичному центрі Ліндеманн протягом кількох років спостерігав за поведінкою своїх пацієнтів, серед яких були невротики, які втратили родича в період лікування, родичі пацієнтів, які померли в клініці, жертви стихійних лих, які втратили близьких, а також родичі військовослужбовців. За

результатами проведених спостережень та експериментальних досліджень йому вдалося описати точні симптоми, властиві стану нормального горя. Він з'ясував також, що клінічна картина гострого горя здебільшого дуже схожа в абсолютно різних людей, вона майже не залежить від тендерного та вікового аспектів, від культурного рівня людини, її соціального становища тощо. Характерним є наявність як зовнішніх (фізичних), так і внутрішніх (психічних) проявів, які супроводжують перебіг цього стану. За даними Ліндемана, синдром горя на тілесному (соматичному) рівні характеризується наявністю періодичних нападів фізичного страждання, спазмами в горлі, нападами ядухи з пришвидшеним диханням, постійною потребою зітхнути. Це порушення дихання особливо помітне, коли пацієнт розповідає про своє горе, відчувається відчуття порожнечі в животі, втрата м'язової сили та загальні для всіх пацієнтів скарги на втрату сили та виснаження. На суб'єктивному рівні – рівні душевного страждання – синдром горя виражається як напруженість чи душевний біль. Помічено, що черговий напад настає раніше, ніж зазвичай, якщо страждальців хтось відвідує, якщо їм нагадують про померлого або висловлюють співчуття. Помітне прагнення будь-якою ціною позбутися синдрому, тому вони відмовляються від контактів, які можуть пришвидшити черговий напад, і намагаються уникати будь-яких нагадувань про те, що сталося.

Ліндемани відзначав також, що в разі глибокого емоційного переживання можна спостерігати зміни та розлади свідомості. Він описує характерний випадок, коли пацієнтові здавалося, що він бачить загиблу доньку, яка кличе його з телефонної будки. Він так був захоплений цією сценою, що припинив помічати навколишнє, особливо на нього вплинула та чіткість і виразність, з якою він почув своє ім'я. Багатьох пацієнтів надто турбують подібні прояви їхньої реакції на горе, їм здається, що вони починають божеволіти. Ще одна характерна ознака – відчуття провини. Ліндемани так описує це у своїй праці: «Людина, яку спіткало горе втрати, намагається віднайти в подіях, що передували смерті, докази того, що вона не зробила для померлого того, що могла би зробити. Вона звинувачує себе в неуважності і перебільшує значення найменших помилок». Дослідник зазначає, що в індивіда, який втратив близьку людину, часто може спостерігатися втрата теплоти у стосунках з іншими людьми, тенденція розмовляти з ними з роздратуванням та злістю, бажання, щоби його взагалі не турбували, причому все це зберігається незважаючи на посилені старання друзів та рідних підтримувати з ним дружні стосунки. Таким чином, в описаному Ліндемановому синдромі горя можна чітко визначити 5 характерних ознак – фізичне страждання, поглиненість образом померлого, відчуття провини, ворожі реакції та втрата моделей поведінки.

3 Травня

1877 року народився Карл Абрахам (Karl Abraham) – німецький психоаналітик.

Навчався медицині і працював у шпиталі Бургхольцлі, що ним керував професор Ейген Блейлер. У цьому закладі він познайомився із психоаналізом. Особиста зустріч із Зігмундом Фрейдом відбулася 1907 року. 1910 року Абрахам став учасником II міжнародного психоаналітичного конгресу і одним з організаторів Міжнародного психоаналітичного об'єднання. Цього ж року Абрахам став одним із членів-організаторів Берлінського психоаналітичного об'єднання. У 1920 році Абрахам був одним

з організаторів Берлінського психоаналітичного інституту (Berlin Psychoanalytic Institute), що нині носить його ім'я.

Основні наукові праці Карла Абрахама присвячені психоаналітичній характерології, дослідженню ранніх етапів психосексуального розвитку. Також він зробив значний внесок у психологію алкоголізму, маніакально-депресивного психозу, меланхолії, депресії, патологій, пов'язаних із ранніми сексуальними розладами. Безсумнівним є його вплив на формування теорії об'єктних відносин, вивчення травматичних неврозів.

4 Травня

1776 року народився Іоган Фрідріх Гербарт – німецький психолог і педагог. Здобув освіту спочатку в Латинській школі (з 1792 року – Стара гімназія Ольденбурга), з 1794 року – у Єнському університеті. Доволі рано познайомився з науковими працями представників німецької класичної філософії Канта, Фіхте, але значний

вплив справило на нього вчення античного філософа Парменіда про те, що все у світі єдине і незмінне. Закінчивши університет, Гербарт 1797 року став вихователем дітей у родині швейцарського аристократа Карла Фрідріха Штайгера.

1800 року відвідав Бургдорфський інститут Песталоцці. Демократична спрямованість поглядів великого педагога ним була засвоєна. З 1802 року Гербарт працював у Геттінгенському та Кенігсберзькому університетах на посаді професора. Там він розгорнув широку педагогічну діяльність: читав лекції з психології та педагогіки, керував семінаром із підготовки вчителів.

Гербарт є основоположником емпіричної психології в Німеччині. Виступав про-

ти теорії здібностей Вольфа, був прихильником асоціативної психології, прагнув побудувати психологію, що ґрунтувалася насамперед на досвіді: її предметом мають бути факти, явища свідомості. Щоби перетворити психологію на справжню науку, Гербарт вважав за необхідне застосувати математику, намагався використати

її пояснення статички і динаміки уявлень, які, за його вченням, є елементами свідомості. На його думку, свідомість має три складові: ясність свідомості, свідомості та несвідомого, між якими існують нежорсткі межі, названі Гербартом порогами. Термін «витіснення», застосований Гербартом для позначення переходу уявлення у сферу несвідомого, пізніше набув широкого використання в психоаналізі. Він виділив також умови переходу уявлень із несвідомого до свідомості: сила самого уявлення та кількість зв'язків цього уявлення з минулим досвідом (процес «підтримки» уявлення з боку минулого досвіду Гербарт називав ап-перцепцією).

4 Травня

1956 року в Києві народилася Крук Інна Вадимівна – поетеса, перекладачка, членкиня Національної спілки письменників України з 1995 року.

1979 року закінчила Київський медичний інститут, Літературний інститут у Москві (1982). Працювала у Києві лікарем-інтерном міської лікарні № 21 (1979–1980 роки), лікарем-психіатром дитячого психоневрологічного санаторію «Салют» (1980–1986 роки).

Авторка добірки віршів у колективній книзі «Родники и криницы» (1984), дитячих збірок «Морские камешки», «Ожида-

ние». Переклала російською мовою твори українських поетів, деякі з них опубліковані у журналі «Радуга», 1985, № 10. Творчість Інни Вадимівни відзначається м'яким ліризмом у зображенні краси природи і людських почуттів, присвячена проблемам становлення родинних стосунків. Крук І. В. У співавторстві з Блейхером В.М. підготувала «Тлумачний словник психіатричних термінів», заснований на тлумаченні термінів та понять, що становлять інтерес для психіатрів. Автори словника постійно прагнули, зберігаючи відомий лаконізм, дати якнайповніший повний опис кожного терміна.

5 Травня

1971 року в Індії відкрився нститут ідеального зору. Основна мета Інституту – розвиток методів Бейтса в офтальмології.

Інститут було відкрито за сприяння релігійної організації Шрі Ауробіндо Ашрам у Пондишері. Очолював його професор Р. Агарвал і мав на меті розвиток методу Бейтса та його доповнення як давньоіндійськими

природними методами лікування (Аюрведою, Йоогою), так і сучасними знаннями.

За головний напрямок навчання в інституті прийнято систему Бейтса. Доктор Агарвал, пам'ятаючи про Інститут ідеального зору, очолює інститути з проблемами зору в Делі та Мадрасе, які також притримуються методів Бейтса.

6 Травня

1856 року народився австрійський психолог, психоаналітик, психіатр і невролог Зігмунд Фрейд.

На початку Зігмунда виховувала мати, але невдовзі цим зайнявся батько, який бажав синові ліпшого майбутнього і всіляко прищеплював йому любов до літератури, і Фрейд-молодший зберіг цю любов до кінця

свого життя. Завдяки ретельності й здатності до навчання Зігмунд у 9 років вступив до гімназії – на рік раніше звичайного. На той момент у нього вже було 7 братів та сестер. 3-поміж усіх дітей батьки виділяли Зігмунда за його талант та прагнення вивчати все нове. Щоби не відволікати його від навчання, іншим дітям забороняли займатися музикою, коли Зігмунд навчався в окремій кімнаті.

У 17 років молодий талант закінчив гімназію з відзнакою. До того часу він захоплювався літературою та філософією, а також знав кілька мов: німецьку досконало, англійську, французьку, італійську, іспанську, вивчав латину та грецьку. Подальше навчання для Фрейда було обмежене через єврейське походження. На вибір йому за-

лишалася комерція, промисловість, медицина чи юриспруденція. Після деяких роздумів він обрав медицину і 1873 року вступив до Віденського університету. В університеті вивчав хімію та анатомію, проте найбільше йому подобалася психологія та фізіологія, почасти тому, що в університеті лекції із цих предметів читав відомий Ернст фон Брюкке.

Також Зігмунд був під враженням від популярного зоолога Карла Клауса, з яким пізніше займався науковою працею. За час праці під керівництвом Клауса «Фрейд швидко виділився серед інших учнів, що дало йому змогу двічі (у 1875 та 1876 роках) стати стипендіатом Інституту зоологічних досліджень Трієста».

Поставивши собі за мету домогтися становища в суспільстві та матеріальної незалежності, Зігмунд 1881 року відкрив лікарський кабінет і став лікувати пацієнтів із психоневрозами. Невдовзі для лікування став застосовувати кокаїн, випробовуючи його дію спочатку на собі. Колеги поглядали на нього скося, деякі називали авантюристом. Згодом виявилося, що кокаїном

неврози вилікувати не вдасться, а ось звикнути до нього буде доволі просто. Фрейду складно було відмовитися від білого порошку і завоювати собі авторитет чистого лікаря і вченого.

1899 року вийшла у світ книга Зігмунда Фрейда «Тлумачення сновидінь», яка спричинила негативну реакцію в суспільстві. Її висміювали в пресі, деякі з колег не хотіли мати з Фрейдом нічого спільного. Проте книгою зацікавилися за кордоном: у Франції, Англії, Америці. Поступово ставлення до Фрейда змінювалося, його історії завоювали дедалі більше прибічників серед медиків. Пізніше він висунув гіпотезу про особливу роль у розвитку неврозу незадоволеної сексуальності. Спостерігаючи за поведінкою людини, її вчинками — особливо поганими, Фрейд дійшов висновку, що в основі дій людей лежать несвідомі мотиви. Намагаючися відшукати ці найнесвідоміші мотиви — можливі причини неврозів, він звернув увагу на незадоволені бажання людини в минулому, що є причиною конфліктів особистості сьогодні. Ці чужорідні емоції немовби каламутять свідомість. Це було витлумачено ним як головне свідчення існування несвідомого.

1902 року Фрейду запропонували посаду професора невропатології у Віденському університеті, а через рік він став організатором «Першого міжнародного психоаналітичного конгресу». Але міжнародне визнання його заслуг прийшло до нього лише 1930 року, коли місто Франкфурт-на-Майні нагородило його премією Гете.

На жаль, подальше життя Зігмунда Фрейда виявилось наповненим трагічними подіями. 1933 року в Німеччині до влади прийшли фашисти, євреї стали зазнавати гонінь, у Берліні книги Фрейда спалювали. Гірше — він сам опинився у віденському гетто, а його сестри — у концентраційному таборі. Проте його змогли визволити, і 1938 року він разом із родиною виїхав до Лондона. Але жити йому лишалося всього рік: він хворів на рак ротової порожнини, спричиненого курінням.

23 вересня 1939 року Зігмунду Фрейду було введено кілька кубиків морфію — дози, достатньої для переривання життя ослабленої хворобою людини. Він помер о 3-й годині ранку у віці 83 років, тіло його було піддано кремації, а порошок поміщено у спеціальну етруску вазу, яка зберігається в мавзолеї Голдерс-Грін.

7 Травня

1841 року в Ножан-ле-Ротру (провінція Евр-і-Луара, Франція) народився Гюстав Ле Бон. Незважаючи на дворянське походження, його родина належала до типового для Франції середнього класу. У восьмирічному віці разом з батьками Ле Бон покинув Ножан-ле-Ротру, і більше туди не повертався. Про його дитинство відомостей збереглося дуже мало.

Отримав класичну освіту в ліцеї міста Тур, а 1860 року вступив до Паризького університету на медичний факультет, що його закінчив 1866 року після проходження практики. Втім практичною медициною надалі майже не займався, та й все навчання в ліцеї і університеті вважав лише перешкодою для самоосвіти.

Перші опубліковані праці Ле Бона були на медичні тему і здебільшого отримали у Франції велику популярність. 1870–1871 роки добровільно бере участь у франко-прусській війні як фронтовий лікар. Як результат, з'являється нова праця про поведінку людини в умовах тотального ураження і роль військового керівництва. Працю було гідно оцінено французьким

генералітетом, вона стала навчальним посібником у низці військових закладів Франції, а також за її межами. Після завершення війни Ле Бону було присвоєно звання Кавалера Ордена Слави.

З 1871 року Ле Бон займається питаннями соціології. Він першим висуває ідею, що психологія – це наука,

необхідна для вивчення соціології і розуміння історії народів. З'являються його праці «Психологічні закони еволюції народів», «Психологія народів», «Психологія натовпу», які отримали широке міжнародне визнання.

Пізніше його книга «Психологія соціалізму» викликала гнів у політичних колах того часу, і ім'я Ле Бона зникає з офіційного друку. Його ідеї систематично наражаються на бойкот. Проте у червні 1914 року за сприяння Теодора Рузвельта Ле Бон увійшов до складу комісії з врегулювання політичного, військового і економічного положення в Європі. Він обстоював ідею расового детермінізму в розвитку цивілізації. Як фундамент соціальної еволюції розглядав не розум, а ірраціонально-вольову,

емоційну сферу психічного життя – почуття і вірування. На його думку, психологія – основа пізнання історії.

Ле Бон є автором одного з перших варіантів доктрини «масового суспільства». Розглядаючи масу (натовп) як ірраціональну руйнівну силу, Ле Бон вважав, що цивілізація всіма своїми досягненнями завдячує діяльності еліти. Виступав проти ідей соціальної рівності і соціалізму. Згідно з його концепцією, поведінка індивіда в натовпі має несвідомий, ірраціональний

характер, йому властиві нетерпимість, догматизм, втрата почуття відповідальності, підвищена емоційність і розумовий примітивізм. В основі всіх соціальних змін лежить зміна ідей, що насаджуються масам небагатьма лідерами шляхом затвердження, повторення і зараження. Революції він вважав проявом масової істерії. Кінець XIX – початок XX ст. Ле Бон характеризував як початок «ери мас» і, з огляду на це, передбачав неодмінний занепад цивілізації.

8 Травня

1919 року в Нью-Йорку в родині емігрантів із Росії Алекса Фестінгера та Сарі Соломон народився Леон Фестінгер (Leon Festinger) – американський психолог.

1937 року вступив до Університету Айови. На той момент там працював Курт Левін, який емігрував із Німеччини, і він став його вчителем та наставником. 1939

року в коледжі Нью-Йорк Сіті отримав ступінь бакалавра. Психологією захопився ще в юнацькому віці. Під керівництвом К. Левіна Леон 1942 року отримав ступінь з психології. Після цього працював асистентом Левіна в дослідному центрі групової динаміки в МІТ.

З 1943 по 1945 рік Фестінгер працює психологом в університеті Рочестера. 1945–1948 роки – професор дослідницького центру групової динаміки. 1951 рік – професор в університеті Міннесоти, з 1955 протягом 13 років – професор Стенфордського університету.

Фестінгер став основною постаттю, що сприяла поверненню повоєнної соціальної психології до експериментальних методів. Окрім теорії когнітивного дисонансу,

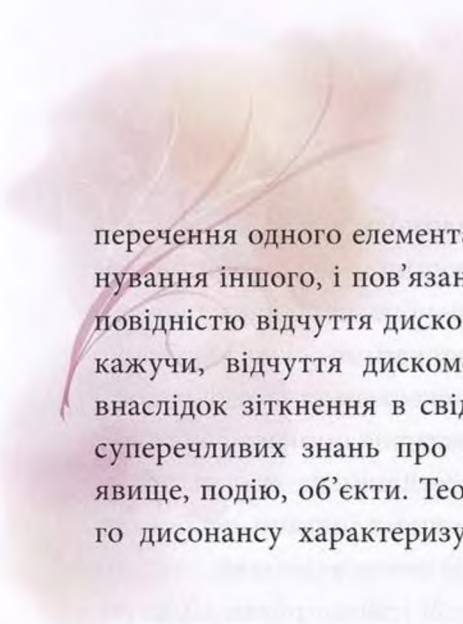

відомою також є висунута Фестінгером теорія соціального порівняння (Social comparison theory), згідно з якою людина в більшості випадків оцінює себе і свою поведінку на основі порівняння з іншими людьми та їхньою поведінкою.

У 50-х роках ХХ ст. Фестінгер створив свою теорію, яка отримала назву ког-

нітивного дисонансу (з латинської когніто – пізнання) або словосполучення «когнітивний дисонанс» від англійських термінів: «cognition» – знання + «dissonance» – невідповідність, розбіжність. Теорія когнітивного дисонансу – одна з «теорій відповідності», що ґрунтуються на приписуванні особистості прагнення до зв'язного і впорядкованого сприйняття свого ставлення до світу. А саме теорія когнітивного дисонансу була сформульована Фестінгером 1957 року на основі дослідження психології християнської секти, яка існувала в США у 50-х роках.

За класичним визначенням Фестінгера, когнітивний дисонанс – це невідповідність між когнітивними елементами – думками, досвідом, інформацією тощо, за якого за-

перечення одного елемента впливає з існування іншого, і пов'язане із цією невідповідністю відчуття дискомфорту. Інакше кажучи, відчуття дискомфорту виникає внаслідок зіткнення в свідомості логічно суперечливих знань про одне й те саме явище, подію, об'єкти. Теорія когнітивного дисонансу характеризує способи усу-

нення або згладжування цих протиріч і описує те, як це робить людина в типових випадках.

Фестінгер помітив, що люди прагнуть до деякої узгодженості, до гармонії когнітивних репрезентацій будь-яких знань, поглядів, переконань про навколишній світ, про себе, чийсь поведінку.

9 Травня

1940 року народився Роберт Рескорла (Robert A. Rescorla) – американський психолог.

Навчався у середній школі у Вестфілді (Нью-Джерсі). 1958 року вступив до Суортмор-коледжу, де вперше провів експерименти на мавпах з Генрі Глейтманом. 1962 року закінчив інститут з відзнакою. Спеціалізувався на залученні когнітивних

процесів у класичну обумовленість, приділяючи особливу увагу навчанню та поведінці тварин. Рескорла був заслуженим професором психології в Університеті Пенсільванії. Здобув ступінь бакалавра мистецтв. Кандидат психології з неповнолітніми з філософії та математики в Swarthmore College 1962 року, пізніше, 1966 року, – докторський ступінь у Пенсільванському університеті. Розпочав кар'єру в Єльському університеті. Зрештою Рескорла повернувся до Пенсільванського університету.

Одним із значних внесків Рескорла у психологію із співавтором А. Вагнером була модель обумовленості Рескорла-Вагнера, що розширила знання про процеси навчання. Рескорла також продовжував розвивати дослідження з Павловського

кондиційного та інструментального тренування. Завдяки своїм досягненням 1986 року отримав нагороду Американської психологічної асоціації за визначний внесок у науку.

1972 року Рескорла та його колега А. Вагнер опублікували модель асоціативного навчання Рескорли – Вагнера. Ця модель кон-

цептуалізує навчання як розвиток асоціацій між умовними (CS) та безумовними (US) стимулами, при цьому навчання відбувається, коли ці стимули поєднуються в пари в окремих випробуваннях. Зміна асоціації між CS і US, що відбувається, коли вони об'єднуються, залежить від того, наскільки потужно US прогножуються в цьому випробуванні – тобто неофіційно, наскільки «здивований» предмет US. Кількість цього сюрпризу залежить від сумарної асоціативної сили всіх сигналів, наявних під час цього випробування. У попередніх моделях, навпаки, зміна асоціативної сили ґрунтувалася лише на поточному значенні CS. Ця модель справила величезний вплив і сприяла багатьом новим експериментальним відкриттям і теоретичним розробленням.

10 Травня

1910 року народився американський психолог і психіатр Ерік Берн (Eric Berne).

Його батько – Давид Хілель Бернштейн – доктор медицини, лікар загальної практики, мати – Сара Гордон Бернштейн – професійна письменниця та редакторка. Сестра Грейс народилася на 5 років пізніше. Родина емігрувала до

Канади з Польщі та Росії. І батько, і мати закінчували Університет Макгілла в Монреалі. Ерік був надто близький зі своїм батьком і тепло відгукувався про ті часи, коли він, ще малим, супроводжував батька на різних медичних конференціях та у справах. Ерік часто розповідав різні історії про їхні спільні подорожі.

Батько помер від туберкульозу у віці 38 років, мати заробляла на життя для себе і двох своїх дітей, працюючи редакторкою і письменницею. Вона хотіла, щоб Ерік продовжив справу батька і вивчав медицину в Монреалі. Він таки послухав матір і здобув ступінь доктора медицини і магістра хірургії (M.D.C.M.) в Університеті Макгілла 1935 року з високими оцінками і нагородами від медичного факультету.

До США Ерік прибув 1935 року, коли розпочав свою практику в Інглвуді в Нью-Джерсі. Після завершення року резидентури в 1936 році, він почав свою клінічну ординатуру в психіатричній клініці Єльського університету медицини, де працював упродовж двох років. Приблизно в 1938–1939 роках Берн став американським громадянином і скоротив своє ім'я від Ерік Леннард Бернштейн до Ерік Берн.

Його першим призначенням після ординатури була посада клінічного асистента в психіатричній лікарні в Нью-Йорку. Він обіймав цю посаду до 1943 року. Окрім своєї посади в Нью-Йорку, Берн відкрив приватну практику в Норволку, штат Коннектикут. Саме в Норволку він познайомився і одружився зі своєю першою дружиною Рут, з якою народилося двоє дітей. Еллен Берн народилася 1942 року, Пітер Берн – 1945-го. 1941 року Берн розпочав вивчати психоаналіз у Нью-Йоркському психоаналітичному інституті разом із Полом Федерном. Під час Другої світової війни з'явився значний попит на армійських психіатрів. Ерік Берн служив психіатром у Медичному Корпусі

Армії у 1943–1946 роках, почавши службу лейтенантом, дослужився до майора. Упродовж наступних двох років займався груповою терапією у психіатричних відділеннях Бушнелського головного шпиталю в Бригем-Сіті. З армії звільнений 1946 року, приблизно в той же час розлучився з Рут. Після розлучення Ерік вирішив переїхати до Кармеля (штат Каліфорнія). Колишня дружина Рут і діти залишилися у Вестпорті (штат Коннектикут).

У 1946–1947 роках закінчив працю над книгою «Психіка в дії» і підписав контракт на видання цієї книги з видавцями Саймон і Шустер в Нью-Йорку. У тому ж році він відновив свою психоаналітичну підготовку, що розпочав її в Нью-Йорку ще до війни. З 1947 року працює з Еріком Еріксоном; їхні робочі стосунки тривали протягом двох років. Коли 1941 року вивчав психоаналіз у Нью-Йорку в Психоаналітичному інституті з Полом Федерном, і пізніше, коли відновив навчання в Сан-Франциско, Ерік Берн, очевидно, вважав, що стати психоаналітиком дуже важливо. Коли було отримано бажане – освіта, його заявку, подану 1956 року на те, щоби стати психоаналітиком, було відхилено, посилаючися на те, що він не готовий. Для Еріка ця відмова стала пусковим механізмом, який запустив давні амбіції додати щось нове до психоаналізу. І Берн вирішив розробити новий

підхід до психотерапії. На початку 1956 року він написав дві основні праці, спираючися на матеріал із лікарні Сан-Франциско і психоневрологічної клініки Ленглі Портер: «Інтуїція V: Его Зображення» і «Его-стани в психотерапії» та за допомогою відповідних посилань на П. Федерна, Е. Канна і Х. Зільберера. У першій статті Берн розповів, як він прийшов до концепції его-станів, і де отримав ідею поділу на «дорослого» і «дитину». У наступній статті він запропонував тристоронню схему, що її використовують і сьогодні (Батько, Дорослий і Дитина), запровадив метод «трьох кіл», який за допомогою діаграм зображував ескіз контамінації, і назвав це теорією «структурний аналіз» або «новий психотерапевтичний підхід». Третю статтю «Транзакційний аналіз: новий і ефективний метод групової терапії» написав за кілька місяців і представив на Західних регіональних зборах Американської асоціації групової психотерапії в Лос-Анджелесі 1957 року. Після публікації цієї статті 1958 року в одному з Американських журналів із психотерапії транзакційний аналіз – назва нового методу діагностики і лікування Берна – став невід'ємною частиною психотерапевтичної літератури. Згодом, 1964 року, Берн видає книгу «Ігри, у які грають люди», де він розкрив значення гри у транзакційному аналізі.

11 Травня

1925 року народився Вільям Глассер – американський психіатр.

Навчався в Університеті Кейс Вестерн Резерв у Клівленді. 1945 року здобув ступінь бакалавра в галузі хімічної інженерії в Росії. Після нетривалої інженерної кар'єри 1946 року Глассер повернувся до Case Western, але протягом першого семестру був призваний до армії США в Полігон Дагвей в Юта. До Case Western повернувся 1947 року. 1949 року здобув ступінь магістра з клінічної психології, 1953 року – доктора медичних наук із психіатрії. Медичну практику та психіатричну ординатуру пройшов у UCLA та Адміністрації ветеранів, відповідно, й отримав сертифікацію Ради 1961 року.

Після «скидання персоналу» в лікарні Вірджинії через його антифрейдистські переконання, Глассер зайняв посаду психіатра-персоналу в школі Вентури для делікатних дівчат, де почав викладати ідеї, що стали основою для реалітотерапії. У цей час Глассер познайомився з Гаррінгтоном Г. Л., старшим психіатром, який відверто

не вірив у фрейдистську модель психічних захворювань і якого Глассер вважав своїм наставником. Глассер організував приватну практику психотерапії в Росії Лос-Анджелес, яку зберігав до 1986 року.

Глассер є автором і співавтором численних та впливових книг про психічне здоров'я, консультуван-

ня, вдосконалення школи та навчання, а також кількох публікацій, що виступають за охорону здоров'я, підхід до психічного здоров'я чи спирання на нього порівняно з пануючою «медичною» моделлю.

1967 року Глассер заснував Інститут терапії реальності, який 1994 року було перейменовано на Інститут теорії контролю, терапії реальністю та управління свинцем, а 1996 року в Інститут Вільяма Глассера в Чатсворті (Каліфорнія). Нині інститут розташований у Темпе (штат Арізона) і має галузеві інститути по всьому світу.

До 70-х років Глассер називав свою працю «Теорією управління». До 1996 року теоретична структура перетворилася на всебічну працю, перейменовану на «Тео-

рію вибору», переважно через плутанину з теорією перцептивного контролю Вільяма Т. Пауерса, розроблену в 50-х роках.

Глассер був розробником ідеї на робочому місці, реалітітерапії і теорії вибору. Його нововведення щодо індивідуального консультування, робочого середовища та школи підкреслюють особистий вибір, особисту відповідальність та особисті перетворення. Глассер виступив проти опозиції до звичайних психіатрів, які зосереджуються на тому, щоби психіатричні синдроми класифікувати як хвороби та призначати психотропні препарати для лікування психічних розладів. Ґрунтуючися на своєму широкому та консультаційному клінічному досвіді, Глассер застосував

свої теорії до більш широких соціальних питань, таких як освіта, управління та шлюб. Як публічний адвокат Глассер попередив широку громадськість про потенційні збитки, спричинені психіатрією старших поколінь, пов'язані з традиційним діагностуванням пацієнтів як психічних хворих (розлади головного мозку) та призначенням ліків. На його думку, пацієнти просто розігрують своє нещастя та відсутність значущих особистих зв'язків із важливими людьми у своєму житті. Глассер виступав за просвітництво широкої громадськості з питань психічного здоров'я, пропонуючи сучасні шляхи для пошуку та дотримання здорового терапевтичного напрямку.

11 Травня

Цього дня 1923 року народився Георгій Леонідович Воронков – психіатр, доктор медичних наук, професор.

У 1953 році закінчив Київський медичний інститут, де відтоді й працював. З 1975-1991 – завідувач кафедри психіатрії; одночасно від 1955 року – заступник начальника відділу спеціальної медичної допомоги МОЗ УРСР. Головний психіатр МОЗ УРСР (1972-1989).

Наукові дослідження були присвячені питанням ранньої діагностики та лікування епілепсії, клініки та патогенезу основних форм психозів, атеросклеротичної психопатології. Описав цефалголепсію.

12 Травня

1857 року народився Генрі Герберт Дональдсон (Henry Herbert Donaldson) – видатний американський невролог.

Дональдсон став відомим завдяки своїм скрупульозним дослідженням мозку, про які було опубліковано в його книзі «Мозок» (The Brain) (1895).

1906 року Генрі Дональдсон при Вістарівському інституті (США) заснував колонію щурів-альбіносів для проведення досліджень. Поняття «вістарівські щури»

існує донині. Колонія існувала до 1950 року, звідти тварин розсилали в лабораторії всього світу. Тому понад 50 % нині існуючих інбредних ліній щурів мають спільних предків. Крім того, низка комерційних колоній аутбредних щурів Вістар бере початок від тієї самої популяції. Тому багато щурів мають подібний набір генів.

Багато нащадків цих щурів брали участь у безлічі психологічних експериментів у всьому світі.

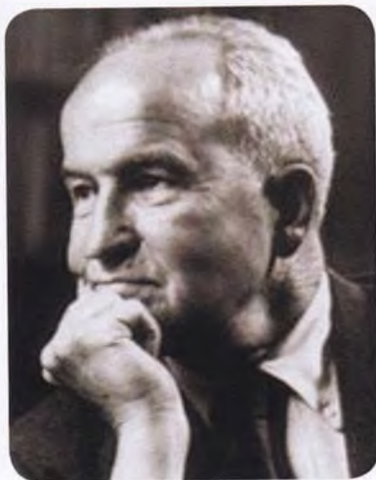
13 Травня

1893 року народився Генрі Мюррей (Henry Alexander Murray) – американський психолог, теоретик нового напрямку в психології за назвою «персонологія».

1915 року Мюррей закінчив Гарвардський університет, отримав ступінь бакалавра, навчання продовжив у Колумбійському університеті, де 1919 року отримав ступінь магістра, а 1920 року – доктора медицини. 1927 року Мюррей захистив докторську дисертацію з біохімії в Кембриджському університеті.

З 1920 по 1922 рік працював лікарем. Займався викладацькою діяльністю в Гарвардському університеті.

З 1927 року його зацікавила психологія. Мюррей співпрацює з Гарвардською психологічною клінікою (Harvard Psychological Clinic). Займається розробленням концепції людських потреб: латентних (прихованих), явних (притаманних вчинкам людей) тощо. Мюррей сформулював поняття «тиск» (англ. press) і «тема» (англ. thema), які пізніше були ви-

користані ним у процесі роботи над тематичним апперцептивним тестом.

Під час Другої світової війни Мюррей вступив на військову службу в Управління стратегічних служб. 1943 року підготував спеціальну доповідь для УСС – «Аналіз особистості Адольфа Гітлера» (Analysis of the Personality of Adolph Hitler),

яка поклала початок новому методу в психології: складання психологічного портрета злочинця (Offender profiling), що набув широкого застосування в сучасному правосудді, а також політиці й дипломатії.

Після закінчення військової служби Мюррей 1947 року повернувся до Гарвардського університету. На базі університету заснував психологічну клініку Annex, продовжував викладати.

Нагороджений премією за видатні досягнення в науці, що присуджується Американською психологічною асоціацією, а також Золотою медаллю за заслуги Американського психологічного фонду (American Psychological Foundation).

14 Травня

1868 року народився Магнус Хіршфельд (Magnus Hirschfeld) – німецький психіатр і психоаналітик. На початках вивчав філологію та філософію у Бреслау та Страсбурзі, з 1888 по 1892 рік – медицину в Страсбурзі, Мюнхені, Гейдельберзі та Берліні. Після закінчення навчання деякий час подорожував США і Африкою.

Два роки потому, після роботи лікарем у Магдебурзі, осів у Берліні, практикуючи як лікар. 1896 року Хіршфельд під псевдонімом Th. Ramien опублікував есе під назвою «Сафо і Сократ», у якому доводив тезу про те, що гомосексуальність є частиною людської сексуальності і має бути предметом науки. Він наполягав на тому, що потрібно змінити Кримінальний кодекс Пруссії (параграф 175), який передбачає покарання за гомосексуальні стосунки. 15 травня 1897 року, перебуваючи під великим впливом праць Карла Генріха Ульріхса, Хіршфельд разом із видавцем Максом Шпором, юристом Едуардом Обрергом і письменником Максом фон Бюловим заснував «Науково-гуманітарний комітет» – першу у світовій історії організацію, що захищала права.

Перед Комітетом стояли такі завдання: домагатися скасування статті 175 Кримінального кодексу Пруссії, який забороняє гомосексуальні стосунки між чоловіками (про жіночу гомосексуальність у цій статті взагалі не згадувалося); займатися суспільною освітою, що означало боротися із забобонами щодо гомосексуальності та

самих гомосексуалів; представляти інтереси гомосексуалів у боротьбі за свої права.

Для досягнення першої мети з ініціативи Хіршфельда було проведено збір підписів під петицією протесту проти статті 175. Вдалося зібрати понад 6 тис. підписів – серед них були підписи Альберта Ейнштейна, Льва Толстого, Еміля Золя, Германа Гессе та Томаса Манна. Петицію було спрямовано до рейхстагу, проте її було розглянуто лише через 25 років. Серед інших заходів Комітету можна назвати поширення 1899 року першого друкованого видання, призначеного для геїв та лесбіянок – «Щорічник проміжних сексуальних щаблів» (нім. *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*). Це видання виходило до 1922 року, коли економічний крах у Веймарській республіці

зумовив його закриття. У щорічнику публікували результати наукових та культурологічних досліджень у галузі гомосексуальності.

1908 року видавав журнал із сексології, але того ж року змушений був його закрити. Тоді ж стався політичний скандал (знаменита справа Мольтке-Хардена-Ойленбурга), учасниками якого виявилися високопоставлені гомосексуали з оточення кайзера Вільгельма II. Як і треба було очікувати, у суспільстві стало насаджуватися і поширюватися вороже ставлення до руху гомосексуалів за свої права, що набирало сили. Поет Отто Ройттер написав сатиричні вірші на тему діяльності Хіршфельда та на тему гомофобії серед офіцерів та знаті. 1910 року Хіршфельд запроваджує у жи-

ток поняття «трансвестит» як позначення людей, схильних до носіння одягу протилежної статі. Того ж року було прийнято новий закон, який суворо карає лесбіянок і геїв.

Перша світова війна змусила Хіршфельда припинити свою правозахисну діяльність та працювати у військовому лазареті. Незадовго до кінця війни було засновано «Фонд Магнуса Хіршфельда». 1933 року за наказом націонал-соціалістів було закрито інститут сексуальних наук у Берліні. 6 травня того ж року інститут було зруйновано, а книги спалено на Оперній площі Берліна. Після того як Хіршфельду не вдалося заснувати новий інститут у Парижі, він переселяється до Ніцци, де у віці 67 років помирає (1935).

14 Травня

1884 року в Києві народився Блонський Павло Петрович – російський і радянський філософ, психолог і педагог українського походження, активний діяч народної освіти в СРСР.

Закінчивши історико-філологічний факультет Київського університету св. Володимира (був учнем Гілярова О. М.), з 1908 року проводив викладацьку і наукову роботу. Брав активну участь у розбудові радянської школи, у перебудові шкільної освіти в СРСР. З кінця 1917 року Блон-

ський обіймав керівні посади в органах народної освіти, професора низки московських ВНЗ. Працював переважно над розробленням питань пам'яті, мислення, мови та дитячої психології.

Блонський першим виступив з критикою ідеалістичної психології і закликав до побудови психології на основі марксистської філософії. На його науковій і практичній діяльності позначився вплив педології та біхевіоризму.

15 Травня

1917 року народилася Елеонора Еммонс Маккобі (Eleanor Emmons Maccoby) – американська психологиня.

Після здобуття середньої освіти Маккобі два роки навчалася в Рід-коледжі, де познайомилася з біхевіористською психологією. Невдовзі перевелася до Вашингтонського університету, де здобула ступінь бакалавра (1939).

Під час навчання у Вашингтонському університеті спеціалізувалася на психології та навчалася у Едвіна Гатрі, зацікавилася його теорією навчання, заснованою на безперервності стимулу та реакції. 1949 року отримала ступінь магістра в університеті Мічігану. Кінець Другої світової війни позначився на величезних успіхах у медичних дослідженнях, а також посприяв новому розумінню важливості психічного здоров'я та психології розвитку. Елеонора Е. Маккобі

розпочала свою кар'єру в питаннях розвитку дітей після закінчення Другої світової війни працюючи в Бостоні перш ніж отримати ступінь доктора філософії в університеті Мічігану.

Маккобі пощастило працювати зі Скіннером Б. Ф. Вона виконала всі вимоги для здобуття докторського ступеня, окрім дисертації. Скіннер запропонував їй використати його обладнання його лабораторії в Гарвардському університеті для автоматичного запису результатів своїх досліджень.

Завершення дисертації в Гарвардському університеті відкрило для Маккобі багато можливостей для кар'єрного росту та досліджень. Маккобі працювала професором і проводила дослідження в Гарвардському університеті з 1950 по 1957 рік. Найвідомішим дослідженням Маккобі у Гарвардському університеті було дослідження, результатом якого стала книга «Зразки виховання дітей» (Sears, Maccoby, & Levin, 1957). Співробітник Роберт Сірс займався плануванням дослідження практики соціалізації та її зв'язку з розвитком особистості маленьких дітей і запропонував Маккобі допомогти з дослідженням.

Маккобі взяла на себе роль керівниці тією частиною дослідження, яка передбачала опитування матерів щодо їхньої практики виховання дітей; багато хто вважає,

що саме тут вона усвідомила свій інтерес до статевих відмінностей, батьківських обов'язків та розвитку дитини. У Гарварді викладала дитячу психологію та опублікувала результати своїх досліджень у таких сферах, як соціальна поведінка немовлят та виховання дітей. У Гарвардському університеті провела й інші дослідження, а саме: набір досліджень з виборчої уваги до релевантного для глядачів контенту у фільмах, дослідження впливу телебачення на використання часу дітьми, дослідження громадського контролю над неповнолітніми. Делінквентність, а також дослідження виборців, які голосували вперше, та сімейної динаміки, що спонукала молодих людей прийняти або не прийняти вибір своїх батьків під час голосування. Маккобі також була співредактором третього видання «Читань із соціальної психології» під час навчання у Гарвардському університеті.

1974 року Маккобі та її колега Джеклін опублікували результати своїх досліджень статевих відмінностей у найвідомішій книзі «Психологія статевих відмінностей». 1980 року Маккобі розпочала великомасштабне лонгітюдне дослідження щодо оцінювання стосунків між батьками та дітьми до, під час та після розлучення батьків. 1998 року Маккобі видає книгу «Дві статі» і продовжує працювати над розширенням знань та розуміння розвитку дітей і статевих відмінностей.

Маккобі найбільше відома своїми дослідженнями в галузі психології розвитку, дослідженням гендеру та статевих ролей, дослідженням виборчої уваги під час голосування, дослідженням впливу розлучення на дітей. Була першою жінкою, яка очолила Стенфордський факультет психології.

16 Травня

1823 року в Берліні народився Хейман Штейнталь – німецький філософ, психолог і мовознавець.

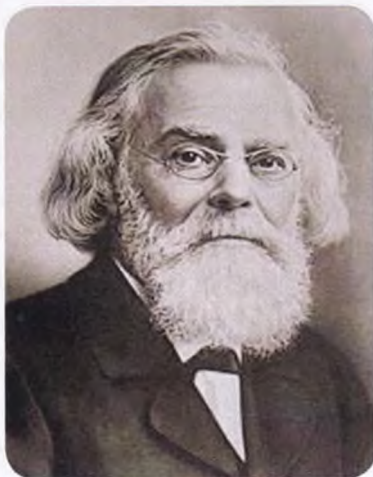
Вивчав філософію і філологію в Берлінському університеті, там же 1850 року отримав звання приват-доцента філології та міфології.

Був учнем Вільгельма фон Гумбольдта, чії праці з мовознавства видав 1884

року. З 1852 по 1855 роки Штейнталь мешкав у Парижі, де вивчав китайську мову. 1863 року обійняв посаду асистента професора в Берлінському університеті; з 1872 року був приват-доцентом критичної історії Старого Заповіту і релігійної філософії у Вищій школі іудаїзму (Hochschule für die Wissenschaft des Judenthums).

Штейнталь був одним із директорів (з 1883 року) німецько-ізраїльського союзу громад (Deutsch-Israelitische Gemeindebund).

Засновник психологічного напрямку в мовознавстві (лінгвістичного психологіз-

му). Співзасновник психології народів. У своїх наукових працях приділяв увагу соціальній природі мови і те, що мова є однією з основних форм вираження духу народу.

Спільно з М. Лацарусом організував і видавав журнал «Психологія народів і мовознавство» (Zeitschrift für Völkerpsychologie und

Sprachwissenschaft) (1859–1890 роки), у якому викладав ідеї про те, що головною силою історії є «дух цілого» (дух народу).

Сформулював проблему і поставив завдання психологічного пізнання сутності народного духу і законів духовної діяльності народу. Вважав, що «дух цілого» проявляється в різних формах продуктів культури: мові, звичаях, мистецтві, міфах, релігії тощо, які підлягають відповідним дослідженням. Ці ідеї отримали значну популярність і вплинули на розвиток, кваліфікацію та інтерпретацію психології народів і психологію мас.

Був створений Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу

**ІНСТИТУТ ПСИХІАТРІЇ,
СУДОВО-ПСИХІАТРИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
ТА МОНІТОРИНГУ НАРКОТИКІВ
МІНІСТЕРСТВА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ**

алкоголю Міністерства охорони здоров'я України».

За час існуван-

наркотиків Міністерства охорони здоров'я України як Українська філія Всесоюзного науково-дослідного інституту загальної та судової психіатрії імені В.П. Сербського.

Державна установа «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України» є державною науково-дослідною установою, державною спеціалізованою установою судово-психіатричних експертиз Міністерства охорони здоров'я України, уповноваженою установою з проведення моніторингу наркотичної ситуації в Україні та здійснення організаційно-методичної функції у сфері надання психіатричної допомоги, заснованою на державній власності, що належить до сфери управління Міністерства охорони здоров'я України і є підзвітною йому. Інститут є державною бюджетною неприбутковою установою, Уповноваженим органом управління якої є Міністерство охорони здоров'я України. Інститут є правонаступником державної установи «Центр психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та

ня Інституту декілька разів змінювалася його назва:

- Київський НДІ загальної та судової психіатрії МОЗ України (1991 р.);
- Український науково-дослідний інститут соціальної та судової психіатрії (1995 р.);
- Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України (2000 р.);
- Державна установа «Науково-дослідний Інститут психіатрії Міністерства охорони здоров'я України» (2018 р.);
- Державна установа «Інститут психіатрії, судово-психіатричної експертизи та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України» (2021 р.).

Інститут у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, а також наказами Уповноваженого органу управління і Статутом, що затверджується Уповноваженим органом управління.

17 Травня

1853 року в штаті Каліфорнія запроваджено перший закон про душевні хвороби.

Закон трактував процедури поводження з душевнохворими і передбачав організацію спеціального штату для роботи з такими пацієнтами.

Першу державну лікарню для душевнохворих у Каліфорнії «Божевільний Каліфорнійський притулок» відкрито 1853 року, головним лікарем якої був Браун В. Т. Нині ця лікарня називається «Stockton State Hospital».

18 Травня

1889 року в родині іспанських євреїв народився Джекоб Леві Морено – американський психіатр, соціальний психолог, автор теорії соціометрії та психодраматичної терапії.

Батько хлопчика, Морено Ніссім Леві, був купцем. Через багато років Джекоб Морено Леві візьме ім'я батька як прізвище, і стане відомим світові під ім'ям Джекоба Леві Морено («Морену» єврейською означає «Учитель»).

Вищу освіту Морено здобув у Віденському університеті, де вивчав медицину та філософію. Там же познайомився з працями З. Фрейда, які вплинули на його подальшу творчість. Під час навчання Морено зацікавився психіатрією і після закінчення навчання 1925 року працював у різних психіатричних клініках та інститутах Австрії.

У цей період Морено зацікавився психологічними процесами в малих групах, що відображають неформальну мікроструктуру суспільства. На його думку, вивчаючи ці процеси з позицій, близьких гештальтпсихології та психоаналізу, можна зробити висновок, що психологічний добробут особи-

стості визначається її місцем у системі міжособистісних відносин.

Для виявлення прихованої від зовнішнього спостерігача структури цих відносин, що

визначається емоційними зв'язками, взаємними симпатіями та антипатіями, тяжіннями та відштовхуваннями, Морено розробив

метод соціометрії. Отримання внаслідок використання цього методу формалізованої структури міжособистісних відносин має не тільки діагностичне значення, а й слугує основою для корекційної роботи, сприяючи розв'язанню особистісних конфліктів шляхом цілеспрямованої зміни положення особи в системі міжособистісних відносин.

Як діагностичне, так і корекційне значення мають також розроблені Морено методи соціограми та психодрами, що їх використовують у сучасній груповій психотерапії та соціально-психологічному тренінгу.

1927 року Морено переїхав до США і мешкав там до кінця свого життя. 1936 року заснував перший терапевтичний

театр, а також клініку в Бікон-Хіллі. Свої дослідження Морено продовжував і у сфері соціометрії, створивши метод застосування цієї науки на практиці.

Свої наукові напрацювання Морено відобразив у книзі «Соціометрія та вивчення людини» (1953). Це психологічна теорія суспільства, в основі якої – прагнення пояснити всі сторони соціального життя – економічні, політичні – через емоційні відносини між людьми, їхні симпатії та антипатії одне до одного. Морено вважав,

що всі проблеми сучасного суспільства можуть бути розв'язані шляхом перестановки людей відповідно до їхніх емоційних уподобань.

Соціометричний метод, створений Джекобом Морено, вплинув на розвиток психіатрії, психології та соціології. Елементи соціодрами входять у поведінкову психотерапію, соціально-психологічний тренінг, у ділові ігри. Сьогодні соціометричний метод набув активного застосування у різних установах для формування малих груп.

19 Травня

1938 року в с. Іванівське Красноградського району-Харківської області (Україна) народився Сосін Іван Кузьмич – радянський і український психотерапевт, професор.

Вищу медичну освіту здобув у Харківському медичному інституті (1958–1964 роки). Вся професійна і творча діяльність Сосіна пов'язана з нейронауками: психіатрія, наркологія, медична психологія, психотерапія. 1981 року організував і досі очолює першу в Україні кафедру наркології Харківської медичної академії післядипломної освіти МОЗ України. Сосін є засновником української наркологічної школи. Завдяки його безпосередній організаційній, науково-педагогічній діяльності закладено основи післядипломної підготовки лікарів-наркологів.

1988 року Сосін захистив докторську дисертацію на тему «Немедикаментозні методи лікування в наркології», відкривши новий науковий напрям. Є автором понад 800 друкованих наукових праць, у тому числі 17 монографій, 95 авторських

свідочств на винаходи, корисних моделей, патентів. Підготував 30 кандидатів, докторів, магістрів медичних і психологічних наук. Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при Інституті неврології, психіатрії та наркології НАМН України. Є членом редакційних колегій та рад десяти авторитетних

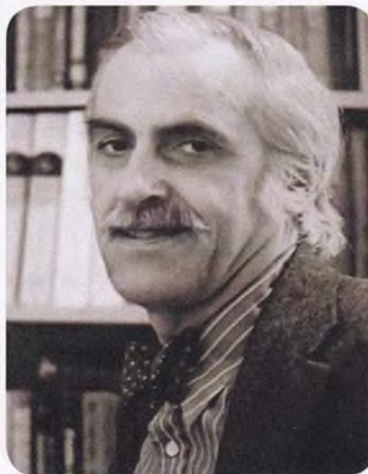
науково-практичних журналів.

Неодноразово брав участь у міжнародних конгресах і симпозиумах, гідно представляючи українську науку. Має багаторічний досвід управлінської діяльності у сфері організації охорони здоров'я і системі вищої освіти. Не один рік Сосін працював головним лікарем Харківської обласної психіатричної лікарні, головним лікарем Харківської міської клінічної психіатричної лікарні, керівником науково-організаційного відділу Інституту неврології, психіатрії та наркології НАМН України, керівником охорони здоров'я обласного рівня, проректором з навчальної роботи Українського інституту вдосконалення лікарів.

20 Травня

1917 року в м. Маунт-Вернон (штат Нью-Йорк) народився Девід МакКлілланд (David McClelland) – американський психолог.

1938 року закінчив Весліанський університет, здобувши ступінь бакалавра психології. 1939 року отримав ступінь магістра в Місурійському університеті. Докторську дисертацію захистив 1941 року в Єльському університеті. Одним із наукових керівників дисертації МакКлілланда був Кларк Халл. Після закінчення навчання МакКлілланд працював у Коннектикутському коледжі, пізніше професором у Весліанському університеті. 1956 року обіймав посаду професора Гарвардського університету і залишився на ній до відставки 1987 року. Після цього обіймає посаду почесного професора в Бостонському університеті і залишається на ній до кінця життя. У світ вийшло кілька книг МакКлілланда, зокрема, «Мотивація досягнення» і «Товариство досягнення». 1958 року отримав грант Гуггенгайма. 1963 року МакКлілланд створює компанію McBer, відчутно допомагає і надає консультаційні послуги в підборі та навчанні персоналу. Того року Національна асоціація освіти приймає

його пропозиції щодо поліпшення мотивації учнів. 1973 року в журналі American Psychologist публікує статтю з критикою IQ-тестів і особистісних тестів, доводячи низьку ефективність їх і натомість пропонує оцінку компетенцій. Ця методика згодом стала стандартною в багатьох компаніях.

У 40-і роки Девід МакКлілланд за допомогою тематичного апперцептивного тесту, створеного в 30-і роки Генрі Мюрреєм і Крістіаном Морганом, вивчав людські спонукання і виділив три групи першорядних мотивів:

- мотивацію досягнення;
- мотивацію причетності;
- мотивацію влади.

Результати досліджень показали, що вмотивованість працівника є важливішою за практичні навички, що є в нього. Навчання мотивованого працівника дає ліпший результат, що знайшло відображення у фразі: «Навіть індика можна навчити лазити по деревах, але ліпше все-таки для цього найняти білку». Також МакКлілланд дійшов гіпотези, що мотивація досягнення лежить в основі економічного процвітання. Цю думку виклав у праці «Суспільство досягнення».

20 Травня

1926 року в Києві народився Роменець Володимир Андрійович – український психолог, фундатор вітчизняної історико-психологічної науки, доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України.

Протягом майже 45 років наукової та викладацької діяльності Роменець створив цикл фундаментальних праць з історії світової психології. Спираючися на культурологічний підхід і вчинковий принцип, вибудував цілісну картину становлення психологічної думки в стародавньому світі, середніх віках, в епоху Відродження і Анти-Ренесансу (Бароко), Просвітництва, у XIX і XX ст., у період переходу до XXI ст.

На противагу традиційним підходам в історії психології, відомим, наприклад, працям Ярошевського М. Г., Роменець вийшов на власне бачення історії психології і створює теорію, аналогів якій немає у світовій науці. Він вважав, що центральною проблемою історії психології має бути проблема людини, а предметом вивчення – не історія дослідження окремих психологічних категорій, а процес людського самопі-

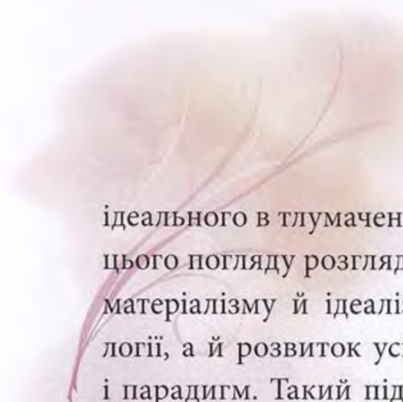
знання, пошуки відповіді на питання про природу людини, її місце в світі, сенс буття тощо.

У своїх історико-психологічних дослідженнях Роменець використовує вчинковий принцип. Він розглядає вчинок як основу історичного поступу людства, для кожної історичної епохи вчинок є певною ці-

лісністю і водночас процесом розгортання його компонентів: ситуації, мотивації, дії, післядії. Цей принцип лягає в основу періодизації історико-психологічної думки. Психологія первісного суспільства,

Стародавнього світу, Середньовіччя співвідноситься із ситуацією (ситуація значень, конфлікту, колізії); психологія епох Відродження, Барокко, Просвітництва – з мотивацією (мотивація як така, боротьба мотивів, прийняття рішення); психологія XIX – початку XX ст. – із дією (мета, засіб, спосіб дії); психологія XX ст. – з післядією (інтеріоризація, катарсис, перетворення).

З часом культурологічний підхід і вчинковий принцип аналізу історії психології Роменець збагачує принципом взаємної творчої доповнюваності матеріального й

ідеального в тлумаченні людського єства. З цього погляду розглядає не лише боротьбу матеріалізму й ідеалізму в історії психології, а й розвиток усіх основних підходів і парадигм. Такий підхід охоплює не просто історію психологічної наукової думки, а й еволюцію психології людини, що конкретизується у вчинковій парадигмі. Цим Роменець робить внесок у розвиток теорії історичної психології.

Наприкінці творчої кар'єри розробляв ідеї канонічної психології. На відміну від неканонічних напрямів психології, які ігнорують суб'єктивність і обходять увагою сутність людини, канонічна психологія задумувалася як дослідження сповненого драматизму історичного поступу людини у світі, що прагне повноти буття, сповненого сенсами.

21 Травня

1873 року народився Ханс Бергер (Hans Berger) – німецький психіатр та фізіолог, відкривач альфа-ритму людського мозку, автор електроенцефалографічного способу реєстрації мозкової активності, учень О. Бінсвангера.

Після навчання та річної військової служби з 1901 року працював приват-доцентом в Єні, з 1905 року – екстраординарний професор, з 1919 по 1938 рік – ординарний професор та директор Психіатричної клініки Йенського університету, що нині носить його ім'я. Займався описом хронічної форми параної (1913).

1924 року за допомогою гальванометра йому вдалося зафіксувати на папері у вигляді кривої електричні сигнали, що йшли

від поверхні голови (а не безпосередньо від самого мозку, як до нього), що генеруються головним мозком (сам факт генерації мозком електричного струму 1875 року відкрив англійський лікар Річард Катон).

Альфа-хвилі мозкової активності, що мають частоту 8-12 Гц, носять назву хвилі Бергера. Проводив дослідження електричної активності мозку (насамперед за параметрами амплітуди) в різних умовах: у спокійному стані, під час розв'язання завдань, під час наркозу. У книзі «Psyche» (Jena, 1940) звернувся до розв'язання проблеми екстрасенсорного сприйняття, розглядаючи можливості електрохвильової моделі для пояснення цього феномену і вказуючи на її недостатність.

22 Травня

1893 року народився Коулман Робертс Гріффіт (Coleman Roberts Griffith) – американський психолог.

До 1915 року навчався в Грінвілл-коледжі, вивчав психологію в Іллінойському університеті. Під час навчання в Університеті Іллінойсу Гріффіт заснував те, що він назвав першою лабораторією спортивної психології в США. У цей час Гріффіт тісно співпрацював з футбольною командою Університету Іллінойсу, вивчаючи такі чинники, як психомоторні навички та особистісні змінні, пов'язані з успішністю та навчанням спортивним навичкам. З фінансових причин лабораторію спортивної психології було закрито, унаслідок чого Гріффіт став спортивним психологом бейсбольної команди Чикаго Кабс (Chicago Cubs). Під час свого перебування в Чикаго Кабс Гріффіт вивчав гравців і завершив серію звітів для Філіпа К. Ріглі – власника команди Chicago Cubs, результати якої зрештою було узагальнено у великому звіті. Його ідеї зустріли опір, але він допоміг дітям досягти успіху, поки вони там перебували. Гріффіт закінчив свою кар'єру у відділі освіти Університету Іллінойсу до виходу на

пенсію 1961 року. Основними публікаціями Гріффіта в галузі спортивної психології є «Психологія коучінга» (1926) та «Психологія легкої атлетики» (1928), написані ним за часів перебування в Університеті Іллінойсу. Там розглянуто питання про знання в галузі легкої атлетики, фізіології та психології, що ними має володіти тре-

нер, щоби досягти успіху. Багато досліджень і публікацій Гріффіта стали основою для галузі спортивної психології, що широко розвивається, і багато його ідей використовують і нині.

1918 року Гріффіт розпочав неформальне дослідження психологічних чинників, пов'язаних із баскетболом та футболом, спостерігаючи за командами в Університеті Іллінойсу. Він перевіряв час реакції футболістів за допомогою приладу вимірювання часу реакції Сенборна 1920 року. Побачивши результати цих досліджень, тренер легкої атлетики університету Джордж Хафф допоміг переконати керівництво університету відкрити лабораторію спортивних досліджень. 1925 року Гріффіта було призначено директором нещодавно відкритої

лабораторії, що складалася з двох кімнат – психологічної та фізіологічної. Тут також була майстерня та колонія щурів. У лабораторії Гріффіт досліджував психомоторні навички навчання особистості та те, як обертання впливає на рівновагу. Для вивчення він розробив тести для вимірювання часу реакції, м'язової напруженості

та розслаблення, координації, навчання та розумової активності. Він також проводив інтерв'ю зі спортсменами, розробивши точні питання, щоби дізнатися більше про досвід спортсменів під час змагань. Лабораторію було закрито 1932 року через відсутність фінансової підтримки.

23 Травня

1866 року народився Густав Ашаффенбург – німецький психіатр.

Освіту здобув в університетах Гейдельберга, Вюрцбурга, Фрейбурга, Берліна, Страсбурга, Відня та Парижа. З 1891 по 1900 рік працював у Гейдельбурзькому університеті спочатку асистентом під керівництвом Крепеліна Е., а з 1895 року після захисту дисертації на тему психології асоціацій – доцентом, екстраординарним професором.

У цей час приступає до досліджень у сфері юридичної психології. З 1904 по 1934 рік працює на посадах ординарного професора психіатрії і директора Психіатричної та неврологічної клініки м. Кельна.

Ашаффенбург – найвідоміший свого часу авторитет у галузі юридичної психології, був першопрохідцем у галузі кримінології та судової психіатрії.

1902 року виходить його знаменита книга «Злочин і боротьба з ним. Кримінальна психологія для лікарів, юристів та соціологів» (російський переклад здійснено 1906 року), що стала важливою подією в історії юридичної психології. У своєму основному

дослідженні Ашаффенбург піддав систематизованому аналізу причини

злочинності, розглянув роль індивідуально-спадкових та соціально-екологічних чинників у формуванні злочинної поведінки, критикуючи ідею Ломброзо (італійського психіатра) про «вродженого злочинця».

Саме після виходу цієї книги різко зросла увага юристів до особи злочинця. Книгу було перекладено багатьма мовами світу, її неодноразово перевидавали.

1904 року Ашаффенбург заснував «Щомісячний журнал з проблем судової психології та реформи кримінального права» («Monatschrift fur Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform»). Багато років був редактором альманаху «Бібліотека кримінолога», редактором, а також автором одного з перших підручників із психіатрії (Aschaffenburgs Handbuch der Psychiatrie, Wien, 1–15 Bde, 1911–1929).

1929 року Ашаффенбург засновує при Кельнському університеті Науково-кримінологічний інститут і сам його очолює.

У своїх працях Ашаффенбург поясню-

вав злочинність різними індивідуальними проявами соціальної непридатності злочинців. На основі характерологічних ознак особистості злочинця ним запропоновано типологію злочинців (випадкові, звичайні тощо). Він доходить висновку, що серед злочинців насправді частіше, ніж серед законослухняних громадян, трапляються особи з дегенеративними ознаками. Він

пояснював це на відміну від Ч. Ломброзо тим, що основна маса злочинців виходить із середовища, де панують голод, злидні і де жінки під час вагітності виснажуються непосильною працею та хронічно недоїдають. Тобто такі соціальні умови призводять до народження немовлят із дегенеративними ознаками і ці умови стають причиною формування з них злочинців.

24 Травня

1936 року народився Балл Георгій Олексійович – радянський та український психолог, син вченого та винахідника в галузі кінотехніки Балла Олексія Михайловича.

1957 року закінчив електроакустичний факультет Київського політехнічного інституту. Із 1958 року працював у НДІ психології УРСР (нині – Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України).

1966 року очолив лабораторію програмованого навчання при НДІ психології УРСР, брав активну участь у плідній співпраці київських кібернетиків та психологів під керівництвом академіків Глушкова В. М. та Костюка Г. С.

Вчений докладав максимум зусиль щодо вдосконалення поняттєво-термінологічного апарату психології, оптимізації взаємодії з природничо-науковими та формалізованими науковими дисциплінами. Аналізував категорію «особистість», співвідношення адаптації, нормовідповідності й творчості у функціонуванні особистості, сутність, психологічний зміст та співвідношення особи-

стісної свободи й особистісної надійності.

Упродовж 90-х років Балл зосереджується на проблематиці гуманістичної психології, зокрема, на осмисленні вітчизняних та світових надбань у цій царині, на визначенні психолого-педагогічних принципів гуманізації загальної та професійної освіти, на розкритті ролі

діалогу в гуманізації суспільних відносин (передусім у галузі освіти), на з'ясуванні ролі категорії «культура» в гуманістично зорієнтованій психологічній науці, зокрема, у зв'язку з дослідженням професійної та психологічної культури. Наголошуючи на необхідності поширення гуманістичних принципів на сферу методології, Балл із цих позицій обґрунтовує раціогуманістичний підхід у методології психології та суміжних з нею галузях науки і практики.

Балл був членом редколегій низки наукових журналів, а саме: «Гуманітарні науки», «Неперервна професійна освіта: теорія і практика», «Освіта і управління», «Проблеми сучасної психології», «Психологія і особистість».

24 Травня

1884 року в родині бідного фермера поблизу Екрона – села, розташованого за кілька миль від Ньюстеда – невеликого провінційного містечка штату Нью-Йорк, народився Кларк Леонард Халл (Clark Leonard Hull) – американський психолог.

Згодом цей шлях йому доводилося щодня долати, щоби потрапити до школи.

Повноцінної шкільної освіти він не отримав, оскільки мав дуже слабе здоров'я, часто хворів і через це постійно пропускав заняття. Однак здібності та працелюбність дали змогу освоїти шкільну програму настільки, що у віці 17 років йому було запропоновано спробувати себе на посаді вчителя. Халл мріяв здобути кар'єру і вибитися зі злиднів, а малооплачувана вчительська посада в провінційній школі часто виявлялася вакантною, і він скористався цією можливістю.

1902 року Халл вступив до університету Мічігану і здобув спеціальність гірського інженера. Приступивши до нової роботи 1908 року, він захворів на поліомієліт, після чого залишився інвалідом. Усе подальше життя хворів на частковий параліч, дуже

шкутитьгав і змушений був постійно носити металевий корсет, який сам для себе і сконструював, до того ж, продовжувала невпинно прогресувати вроджена короткозорість. Ще в юнацькі роки Халл познайомився з «Основами психології» Вільяма Джеймса і надто глибоко зацікавився цією наукою. Пропрацювавши

два роки вчителем у школі, у якій сам колись навчався, К. Халл продовжив освіту в університеті Мічігану в обраному ним напрямку і 1913 року отримав ступінь бакалавра. Там він уперше зацікавився проблемами навчання та мислення. Прослухавши курс логіки, Халл створив логічний апарат, здатний виявляти помилки у традиційних силогізмах.

Після закінчення університету, пропрацювавши шкільним учителем ще протягом року, Халл 1918 року захистив докторську дисертацію на тему формування понять у

Вісконсінському університеті в Мадісоні. Там же після здобуття докторського ступеня він займався дослідженням впливу тютюнопаління на ефективність трудової діяльності та вів курс медичної і

експериментальної психології, а також тестології. З 1920 по 1922 рік він працював асистент-професором, а з 1922 по 1925 рік – ад'юнкт-професором. 1925 року Халл отримав звання професора.

1929 року був запрошений на посаду професора Єльського університету. З 1929 по 1947 рік очолював Інститут людських відносин, створений на базі Інституту психології при Єльському університеті. Його семінари з теорії біхевіоризму були

надзвичайно популярними не лише серед студентів, з-поміж яких були Ніл Міллер та Кеннет Спенс. 1947 року Халла було удостоєно почесного звання Стерлінгського професора психології Єльського університету.

У науковій діяльності Халла можна виокремити три основні етапи:

- тестування здібностей;
- наукові дослідження в галузі гіпнозу;
- дослідження процесу навчання.

25 Травня

1860 року в заможній відомій родині народився Джеймс Маккін Кеттелл (James McKeen Cattell) – відомий американський психолог.

Його батько – Вільям Кесседі Кеттелл – пресвітеріанський священник, невдовзі після народження сина зайняв пост президента Лафайет Коледжу. Засобів для

виховання дитини було більш ніж удосталь, оскільки Елізабет Маккін – мати Джеймса також була вельми заможною нареченою. Для ілюстрації популярності родини можна також згадати Олександра Гілмора Кеттелла, брата Вільяма, який представляв штат Нью-Джерсі в Сенаті США.

За всіма наявними відомостями, дитинство Джеймса Кеттелла було цілком щасливим. У 16 років він вступив до Лафайет Коледжу, де через 4 роки отримав свій перший диплом з відзнакою. 1883 року там само отримав диплом магістра. Основну увагу у своєму навчанні зосереджував на англійській літературі, хоча й математиці також приділяв увагу.

Кеттелл віднайшов своє покликання лише після поїздки на навчання до Ні-

меччини, де зустрів свого наставника Вільгельма Вундта, якого вважають засновником сучасної психології. Із Німеччини виїхав 1882 року для навчання в Університеті Джона Гопкінса, проте вже через рік повернувся до Лейпцига і обійняв посаду асистента Вільгельма Вундта. Із собою привіз чотири друкар-

ські машинки Ремінгтон. Вундт був настільки захоплений машинками, що став власником однієї з них і значно збільшив кількість своїх праць. Спільна праця була вельми продуктивною, удвох вони заклали основи для наукового дослідження інтелекту, а Кеттелл під керівництвом свого наставника став першим американцем, який захистив докторську дисертацію з психології («Психометричні дослідження», Psychometric Investigation).

Після повернення з Німеччини кар'єра Кеттелла розвивалася бурхливими темпами.

1888 року він став першим у США професором психології в Пенсильванському університеті, пізніше деканом факультету психології, антропології і філософії Колум-

бійського університету, а 1895 року його обрано президентом Американської психологічної асоціації.

Від самого початку своєї кар'єри Кеттел присвятив свою працю перетворенню психології в галузь наукових досліджень,

подібну до традиційних природних наук – хімії та фізики. Вважаючи, що подальша праця може зробити інтелект набором стандартних одиниць для вимірювання, він застосовував до цього завдання методи, розроблені Френсісом Гальтоном.

25 Травня

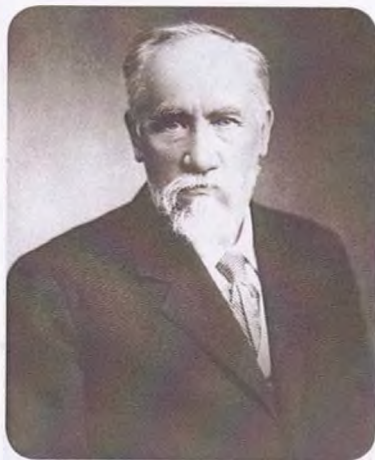
1929 року в с. Трачі Коломийського району Івано-Франківської (колишньої Станіславської) області народився Черпінський Микола Васильович – доктор педагогічних наук, професор.

1952–1966 роки працював у Великомоствській середній школі Львівської області. 1953–1956 роки обіймав посаду завідувача Великомоствського районного відділу народної освіти. З 1969 по 1973 рік – начальник програмно-методичного управління, член Колегії Міністерства освіти УРСР. 1977–1993 роки – завідувач кафедри педагогіки і педагогічної психології Київського медичного інституту ім. О.О. Богомольця. З 1993 по 1995 рік працював професором

кафедри педагогіки Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника. 1995–2002 роки – завідувач кафедри, професор Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П.Л. Шупика.

Є автором понад 150 наукових і науково-методичних праць. Основними напрямками досліджень були проблеми забезпечення високої працездатності учнів, управління шкільною справою, будівництва та експлуатації експериментальних шкіл, педагогіки і психології додипломної і післядипломної медичної освіти, історичні та педагогічні аспекти діяльності товариств українського учительства.

26 Травня

1842 року в с. Антонове Сквирського повіту Київської губернії в родині священника з польським шляхетським корінням народився Сікорський Іван Олексійович – психіатр, психолог (зокрема, визначний у галузі дитячої психології), професор Київського університету Св. Володимира, громадський діяч.

1869 року закінчив з відзнакою медичний факультет Київського університету Св. Володимира; 1872 року захистив дисертацію «Про лімфатичні судини легенів»; з 1873 року працював у Петербурзі; 1881 року став доцентом. 1884 року отримав пропозицію перейти у Московський університет, але відмовився і повернувся до Київського університету, де працював майже до останніх днів свого життя.

Був редактором київського медичного

журналу «Вопросы нервно-психической медицины» (1896–1905), засновником та головою низки наукових товариств. За його ініціативи в Києві засновано Лікарсько-педагогічний інститут для розумово відсталих та нервових дітей.

Сікорський є автором понад 100 наукових праць, багатьох монографій і посібників, зокрема, й близько 50 із загальної психології. Його монографію «О заикании» було перекладено німецькою мовою, що прославило науковця за кордоном.

Уперше у світовій науці почав застосовувати експеримент у вивченні дитячої психології («Душа ребенка», 1901 р.). Також досліджував психологічні аспекти суїциду.

Помер 1 (14 за новим стилем) лютого 1919 року. Його син Ігор Сікорський емігрував і став видатним авіаконструктором.

27 Травня

1794 року народився Джон Коноллі (John Conolly) – англійський психіатр.

До того як обрати кар'єру медика, він 4 роки служив у званні лейтенанта в Кембриджській поліції і рік жив у Франції. 1821 року Дж. Коноллі закінчив Единбурзький університет. Того ж року захистив докторську дисертацію «Про стан свідомості при божевіллі та меланхолії» і отримав звання доктора медицини. Успішно займався медичною практикою в Льюїсі, Чічестері та Стратфорд-на-Ейвоні. 1827 року Коноллі став професором практичної медицини в Університетському коледжі Лондона. Там він безуспішно намагався заснувати кафедру психіатрії. 1830 року видав книгу «Симптоми божевілля» (Indications of Insanity). Після цього залишив Лондон і оселився в Уоріку.

1832 року спільно з Ч. Гастінгсом і Дж. Форбсом заснував невелику медичну організацію (Провінційну медичну та хірургічну асоціацію) для підвищення рівня провінційної охорони здоров'я. Його брат Вільям Брайс Коноллі був при ній скарбником та секретарем «Благодійного фонду для вдів та сиріт». Згодом діяльність організації розширилася і вона стала Британ-

ською медичною асоціацією (БМА).

Дж. Коноллі та Дж. Форбс 1836 року заснували «Британський та зарубіжний медичний огляд, або Щоквартальний журнал практичної медицини», авторами якого вони були до 1839 року. Це було перше подібне видання, призначене для обміну

новітніми медичними знаннями. Його широко читали в Європі та Америці, у ньому пропагувалися сучасні методи лікування, що збільшувало авторитет британської медицини. Бібліотека БМА досі містить повне його зібрання.

1 червня 1839 року Коноллі призначили лікарем-ординатором у Ханвелській психіатричній лікарні. Перебуваючи на цій посаді, він представив свої основні «принципи несміливості» (англ. no restraint) у лікуванні душевнохворих. 1844 року Коноллі пішов із посади ординатора, проте до 1852 року продовжував бути лікарем-консультантом.

1852 року Коноллі разом з його друзями Чарльзом Гастінгсом та Джоном Форбсом присвоїли звання доктора цивільного права. 1856 року видав фундаментальну працю «Лікування душевнохворих без механічних заходів сором'язливості».

28 Травня

1917 року The APA Committee on Psychological Examination of Recruits вперше зібрався у Вайнленді (Нью Джерсі) для розроблення методів класифікації особового складу армії.

Головою комітету був Роберт Йеркс (Robert Mearns Yerkes), який розробив Army Alpha та Army Beta тести.

У засіданні також брали участь Едгар Дол, Томас Хайнес, Льюїс Термен, Генрі Годдард, Гай Віппл, Фредерік Веллс.

28 Травня

Цього дня 1853 року Мозес Шеппард (Moses Sheppard) із колегами заснували «Sheppard's Asylum» – першу приватну психіатричну клініку.

Будівництво клініки почалося в передмісті Балтімора (Мериленд), але незабаром було зупинено через недостатнє фінансування, а також через Громадянську війну, і поновилося тільки після 1862 року.

Першу пацієнтку, 46-річну жінку з діагнозом «деменція», прийняли 06 грудня 1891 року. У 1898 році клініка, на знак вдячності її головному благодійнику, була перейменована на Sheppard and Enoch Pratt Hospital.

29 Травня

1887 року в родині шведських емігрантів Конрада і Софі Терстоун народився Луїс Леон Терстоун (Louis Leon Thurstone) – американський психолог.

Спочатку прізвище батьків було Thünström, проте вони змушені були його змінити, тому що багато американців не спроможні були вимовити шведське прізвище. Конрад Терстоун викладав математику та фортифікацію, пізніше став лютеранським священником, редактором та видавцем газети. Коли Луїсу виповнилося 8 років, родина переїхала до Стокгольма, проте за 6 років вони знову повернулися до США.

Хоча Терстоун прославився як психолог, на початку кар'єри він був інженером. Його перша публікація вийшла в журналі Scientific American, коли він ще не закінчив школу (у ній пропонувалося оригінальне розв'язання проблеми для гідроелектростанції в районі Ніагарського водоспаду). Після отримання диплома магістра інженерної справи в Корнеллському університеті (1912) Терстоуна було запрошено працювати в дослідницьку лабораторію То-

маса Едісона в Ост-Орандж. 1912–1914 роки працював викладачем накреслювальної геометрії в Міннесотському університеті.

1914 року почав вивчати психологію в Технологічному інституті Карнегі, займаючися передусім експериментальними дослідженнями. Працював на посаді асистента, потім

професора психології та декана (1915–1923 роки). З 1923 року Терстоун працював психологом та начальником відділу кадрів у Бюро управління персоналом Інституту управління дослідженнями у Вашингтоні. 1924 року повернувся до Чиказького університету як асоційований професор психології, з 1927 року – повний професор. Тут він створив психометричну лабораторію.

4 вересня 1935 року в Анн Арборі було засновано Психометричне товариство та журнал «Психометрика», головою якого став Терстоун. Понад 24 роки був видавцем «American Council on Educational Psychological Examinations», співредактором «Журналу соціальної психології», голо-

вою Американської психологічної асоціації 1932 року, президентом Психометричного товариства 1936 року.

Як і багато інших психологів, які починали кар'єру з природничих наук, Терстоун захопився психологією через цікавість до процесу навчання цієї науки. Ще під час навчання у коледжі він відвідував лекції відомих психологів – Бентлі та Тітченера.

Терстоун одним із перших став застосовувати математичні методи у психології та соціології. Запровадив стандарт вимірних шкал за принципом парного порівняння висловлювань – «шкали на кшталт терстоунівських». Відштовхуючися від факторно-аналітичних досліджень Ч. Спірмена та Р. Кеттелла у сфері інтелекту, запропонував свій варіант багатови-

мірного факторного аналізу, який сприяв спростуванню концепції g-фактора інтелекту Спірмена. При цьому Терстоун відмовився від припущення про обов'язкову наявність у матриці інтеркореляцій значень вкладу єдиного загального фактора, через що у нього з'явилася можливість виявляти кілька групових факторів, зокрема, під час дослідження інтелекту цим виступили особливості сприйняття, просторові здібності, вербальні здібності. Ці самі математичні методи ним були використані щодо сприйняття. Разом зі своїми співробітниками створив близько 30 шкал для вивчення різних соціальних установок – на вимір відносин до війни, смертної кари, церкви, цензури, громадських інститутів, звичаїв, рас, націй. Сформулював Закон порівняльних суджень.

30 Травня

1859 року в заможній родині народився П'єр Жане – французький психолог, психіатр, невропатолог, автор оригінальної психологічної концепції неврозів.

З дитинства цікавився наукою, зокрема, ботанікою. Отримав освіту в найліпших школах Франції. Великий вплив на становлення філософських поглядів П'єра справив його дядько – відомий філософ Поль Жане.

Закінчив медичний факультет Паризького університету. Посилено вивчав філософію, яку з 1881 року викладав у Гаврському ліцеї. Орієнтувався переважно на позитивістські погляди в психології. Активно займався дослідженнями в галузі психології і релігієзнавства.

Під керівництвом Жана Мартена Шарко 1879-1885 роки досліджував істерію та істеричний параліч. Вважав, що сутність істерії становлять своєрідне звуження поля свідомості, розщеплення свідомості і випадання частини психофізичних проявів з-під контролю свідомості.

1889 року опублікував працю «Психічний автоматизм», у якій виклав концепцію

вищих (творчих, що синтезують) і нижчих («автоматичних») функцій психіки.

1890 року на запрошення Ж. Шарко очолив психологічну лабораторію психіатричної лікарні Госпіталь Пітьє-Сальпетрієр, у якій близько 50 років займався дослідженням і лікуванням неврозів. Створив тест шкірної анестезії.

1895 року за рекомендацією Теодюля Рібо працює на кафедрі експериментальної та порівняльної психології в Колеж де Франс. Невдовзі очолив цю кафедру і керував нею до 1934 року.

1904 року спільно з Ж. Дюма заснував «Журнал нормальної і патологічної психології» – один із провідних психологічних журналів Франції.

Жане отримав цікаві наукові результати в різних галузях науки. Опублікував низку праць з філософії, історії психології, соціальної психології, загальної психології, патопсихології, психіатрії, психотерапії, психології релігії і містицизму, з різних проблем психічної еволюції, свідомості та несвідомого, пам'яті, часу, мови і мислення, психології особистості тощо.

Запропонував трактування психології як об'єктивної науки про людські дії. Виробив уявлення про психіку як складну, ієрархізовану енергетичну систему, яка має певний ступінь психічної напруженості. 1892 року опублікував працю про ґрунтовне дослідження істерії «Ментальний стан істериків» (у 2 томах). Розробив психологічну концепцію неврозів, згідно з якою вони виникають через функціональні порушення вищих функцій психіки і втрату балансу між вищими і нижчими психічними функціями, а саме «знижену психічну напруженість».

1894 року запровадив у обіг поняття «психастенія» та «дисоціація». Виокремив психастенію як самостійну форму психічних захворювань і створив біопсихологічну теорію психастенії. У дослідженнях психології особистості особливе значення надавав проблемам єдності, розрізнення та індивідуальності. Практикував лікуван-

ня сном і гіпноз. Визнавав верховенство психологічного чинника в гіпнозі. Згідно з вченням Жане, психічна дія є наслідком процесу переходу зовнішньої дії у внутрішню – інтеріоризація.

Справив суттєвий вплив на формування поглядів З. Фрейда та І. Брейера про природу психіки і неврозів. Його вважають попередником психоаналізу в трактуванні істерії, ролі несвідомого в неврозах та інших проблем. Віддаючи належне окремим досягненням психоаналізу, загалом ставився до нього критично і кваліфікував його як метафізичну систему. Полемізував із З. Фрейдом та іншими психоаналітиками. Відкинув психоаналітичну ідею про психосексуальну травму як головну причину неврозів. Вважав, що він має пріоритет у відкритті катарсичного методу лікування неврозів.

Відіграв значну роль у розвитку психології, психіатрії та психотерапії.

31 Травня

1985 року вийшов наказ Міністерства охорони здоров'я СРСР № 750 – психотерапію як самостійну галузь було включено в номенклатуру лікарських спеціальностей. У номенклатурі лікарських посад з'явилася посада «лікар-психотерапевт».

На сьогодні в Україні психотерапія і медична психологія належать до медичних спеціальностей. Як відповідні медичні спеціальності «психотерапія» і «медична психологія» увійшли до «Номенклатури лікарських спеціальностей», затвердженої наказом МОЗ України від 19.12.1997 р. № 359, а посаду «лікар-психолог» введе-

но наказом МОЗ України від 19.12.1997 р. № 360. Підготовку кадрів психотерапевтів проводять шляхом спеціалізації за фахом «Психотерапія» осіб, які в порядку, передбаченому наказом МОЗ від 25.12.1992 р. № 195, допущені до лікарської діяльності за програмою, розробленою авторським колективом під керівництвом кафедри психотерапії ХМАПО, затвердженою МОЗ України. Після закінчення курсів спеціалізації проводиться атестація з присвоєнням кваліфікації «лікар-спеціаліст» за означеною спеціальністю (наказ МОЗ від 19.12.1997 р. № 359).

1 Червня

1863 року народився Гюго Мюнстерберг (Hugo Munsterberg) – німецький і американський психолог, один основоположників психотехніки.

Визначний психолог і методолог психології, засновник психотехніки, прихильник прикладної психології про людське мислення, почуття, бажання

тощо. Можна розглядати з різних точок зору, але тільки одна з них має значення для наукової психології. Мюнстерберг вважав ненауковою психологію, що намагається зрозуміти душевне життя як зв'язок значень, цілей, намагається проникнути в сенс душевних явищ. Наукова психологія розглядає «душевні явища – сприйняття, спогади, почуття тощо. Як об'єкти, перед якими свідомість стоїть у ролі роздумуючого пасивного глядача. Як і всі об'єкти, наукова психологія допускають лише питання про те, які їхні складові, як вони пов'язані між собою, які їхні причини і спричинені ними дії».

Наукова психологія будується як природна наука. Її завдання полягає в тому, щоби складне звести до простішого, її метод

– експеримент лабораторного типу з обов'язковими процедурами вимірювання, причому експериментатор не повинен втручатися в процес експерименту; пояснення психічних явищ зводиться до виявлення їхніх фізіологічних механізмів. Практика виступає як застосування психології для пояснення явищ культури і

відходження коштів і шляхів для виконання таких практичних завдань, як навчання, виховання, відновлення порушених психічних функцій тощо. Що їх охоплюють загальним терміном «психотехніка».

Наукова психологія з прикладними завданнями були пов'язані експериментальні дослідження про що висвітлено, в працях Гюго Мюнстерберга – засновника прикладної психології і психотехніки як її частини. Його дослідження були пов'язані переважно з галуззю промислового виробництва і транспортом. Трохи раніше американський інженер Тейлор Ф., якого називають «класиком управління», розробив систему інтенсифікації праці шляхом використання психологічних чинників для раціоналізації виробництва. Наприклад, на одному

підприємстві (з контролю сталевих куль) було зайнято 120 жінок. У наслідок дослідження психофізіологічних умов цієї праці, пристосування до цих умов було скорочено робочий день, запроваджено у часті паузи відповідно до кривої втоми. Продуктивність праці зросла настільки, що ту саму працю стали виконувати 35 осіб. Для розв'язання завдань пов'язаних безпосередньо з економічними інтересами підприємців, слугувала психотехніка як напрямок прикладної психології. Саме в психотехніці розроблялися проблеми професійної втоми, профорієнтації, профвідбору, психології впливу, у тому числі і за допомогою засобів реклами тощо.

Мюнстерберг сприяв тому, що психотехніка стала самостійною галуззю знання (термін «психотехніка» запровадив німецький психолог Штерн В.).

1908 року в Бостоні Парсонс Ф. організував бюро, у якому проводив індивідуальні консультації підлітків, які обирають професію. По суті, це був початок роботи, пов'язаної з профорієнтацією, але велася вона без достатніх наукових основ, спеціальних методів і спиралася головним чином на спостереження за індивідуальними особливостями підлітків і власну інтуїцію.

У розробленні методів для дослідження особистих якостей і відбору робітників і службовців відповідно до особливостей різних видів діяльності, професій видатну роль зіграли дослідження Мюнстерберга Г. Він працював у безпосередньому зв'язку і на замовлення потужних американських компаній. Результатом його досліджень суттєво відрізнялися від лабораторного експерименту Вундта: відбувся перехід від штучних лабораторних умов до моделювання природних умов діяльності. Праці Мюнстерберга Г. давали значний практичний ефект. Тести, що їх розробляли на основі цих досліджень, стали головним засобом підчас відбору робітників і службовців.

У психотехніці по-новому виступив принцип практики: практика виступила не лише «споживачем» отриманих психологією в умовах лабораторного експерименту даних, й сама ставила перед психологією запити, задаючи перспективу її методологічних основ і методичних прийомів. У цьому, окрім суто практичного ефекту, відіграє роль значний методологічний сенс психотехнічного руху, на що неодноразово вказував Виготський Л. С.

1 Червня

Цього дня 1967 року в м. Луцьку Волинської області (Україна) народилася Вірна Жанна Петрівна – українська психологиня, докторка психологічних наук, професорка кафедри педагогічної та вікової психології Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

1988 року закінчила Луцький державний педагогічний інститут імені Лесі Українки (за спеціальністю «Педагогіка та методика початкової освіти»; 1996 року – аспірантуру при Інституті психології ім. Г. С. Костюка АПН України; 2003 року – докторантуру Волинського державного університету ім. Лесі Українки.

Здобувши вищу освіту, працювала вихователем групи подовженого дня ЗОШ № 8 м. Луцька. З 1989 року працювала асистентом, старшим викладачем, доцентом, професором кафедри загальної та соціальної психології спочатку в Луцькому державному педагогічному інституті ім. Лесі Українки, згодом перейменованому на Волинський національний університет ім. Лесі Українки.

У 2005–2019 роки працює на посаді декана факультету психології та соціології, з 2019 року і понині – професор кафедри педагогічної та вікової психології.

Пріоритетні напрямки досліджень Вірної Ж.П. – проблемні питання загальної психології, психології особистості, професійної психології та психології праці. Вірна Ж.П. є авторкою життєво-стильового концепту мотиваційно-сислової регуляції професійної реалізації особистості. Створена наукова школа дослідження

життєвого і професійного шляху особистості працює над проблемами вивчення психологічних аспектів професіоналізму через створення відповідної технології професійного самозбереження, компенсації та реабілітації в практичній діяльності. Основний науковий доробок ученої здобуто в межах створеної нею 2005 року науково-дослідної лабораторії інтегральних досліджень особистості. Під керівництвом Вірної захищено 1 докторську і 27 кандидатських дисертацій. Вона є головою спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій у Волинському національному університеті ім. Лесі Українки, з 2014 року – академік-секретар відділення психології та соціології НАН вищої освіти України; член редколегій низки наукових вітчизняних видань; авторка 190 наукових праць.

2 Червня

Цього дня 1922 року опубліковано працю Карла Ланге та Вільяма Джеймса «The Emotions» про знамениту периферичну теорію емоцій, що отримала назву від імен авторів (теорія Джеймса Ланге). Ланге і Джеймс вважали, що усвідомленому переживанню емоцій, що виникають, передують їхні поведінкові аспекти.

Джеймс був наділений надзвичайним даром самоспостереження і напрочуд точного опису його даних. Спостерігаючи за емоційними переживаннями, він звернув увагу на одну важливу обставину, ґрунтуючися на якій він зробив висновки, характерні для психологічної думки того часу, але зовсім незрозумілі та дивовижні з погляду звичайних, усталених сторіччями психологічних уявлень.

Джеймс звернув увагу на те, що, намагаючися описати будь-яку емоцію, наприклад, емоцію страху, не беручи до уваги і вилучаючи з опису тілесні процеси – серцебиття, блідість, специфічні зміни м'язової системи тощо, які зазвичай супроводжують переживання страху, виявляється, що й описувати нічого. Страх представлений

у свідомості як процеси в організмі переляканої людини: у свідомості не підтверджується наявність чогось такого, що дало б змогу відрізнити страх як специфічне емоційне переживання від цих процесів. Те, що ми називаємо страхом, виникає приблизно так: суб'єкт сприймає щось небезпечне, скажімо, зустрічається віч-

на-віч зі страшним звіром. Це сприйняття одразу ж рефлексорним шляхом, спричинює в організмі зміни, що їх прийнято вважати проявом страху – м'язова напруженість, серцебиття, волосся, що стоїть дибки... Ці тілесні зміни, перетворюючися на внутрішнє роздратування, спричиненню внутрішні відчуття. Але переживаються вони у вигляді окремих відчуттів разом, у комплексі; саме це переживання називається страхом. Отже, страх – це комплекс внутрішніх відчуттів, що виникають на ґрунті, що виходить із тілесних змін роздратування. Якби не було цього роздратування, не з'явилися б відповідні внутрішні відчуття і, отже, не виник комплекс їх, тобто страх. Таким чином, страх з'явився тому, що в суб'єкта почастишало серцебит-

тя, волосся стало дибки, він приготувався тікати.

Сказане про страх Джеймсом можна поширити на всі інші емоції; виходячи із цього, зрозуміло, що мав на увазі Джеймс, настільки парадоксально формулюючи свою теорію: ми засмучені тому, що плачемо, розгнівані тому, що завдаємо удару, злякані тому, що тремтімо, а не навпаки – ми плачемо, завдаємо удару і тремтимо тому, що засмучені, розгнівані чи злякані.

Отже, на думку Джеймса, емоція є відображенням тілесних процесів у свідомості; емоція – усього лише комплекс внутрішніх відчуттів і не більше.

Принципово так само міркує і Ланге. Він також переконаний у тому, що основу емоцій становлять суто периферичні соматичні процеси, що емоції по суті потрібно вважати психічним відображенням цих процесів. Однак, на його думку, у цьому

випадку вирішальну роль виконує розлад іннервації кровоносних судин. Через аномальне розширення або звуження їх об'єму кровотоку в тих чи тих органах нашого тіла ненормально збільшується або зменшується, і це потрібно вважати первинною причиною так званих емоційних переживань. Візьмімо, наприклад, смуток: усуньте втому і млявість м'язів, нехай кров прилиється до шкіри і мозку, і ви побачите, що з'явиться легкість у членах, а від смутку нічого не залишиться, – казав Ланге.

Таким чином, згідно з поглядами як Джеймса, так і Ланге, емоція будується на основі суто периферичних тілесних процесів, і вона по суті є певним комплексом відчуттів, тому немає жодної потреби поряд із пізнавальними психічними процесами допускати існування принципово відмінних від них емоційних процесів.

3 Червня

1899 року народився Георг фон Бекеші (Georg von Békésy) – угорсько-американський фізик, біофізик, й фізіолог, лауреат Нобелівської премії в галузі медицини.

Навчався в університеті в Берні, 1923 року закінчив університет у Будапешті, працював у Будапешті, Берліні, Стокгольмі, з 1947 року у США.

Основні праці його були з біофізики та фізіології слуху. Відкрив закономірності коливань базилярної мембрани равлика

внутрішнього вуха внаслідок дії звуку та сформулював теорію первинного амплітудно-частотного аналізу звуків у органі слуху. Вивчав передачу звуку в середньому вусі. Запропонував метод та прилад оцінювання слуху людини, порога розрізнення слуху (аудіометр Бекеші). Проводив дослідження з кісткової провідності звуку, просторового слуху та контрасту сприйняття в сенсорних системах.

4 Червня

Цього дня 1901 року народився Еверетт Франклін Ліндквіст (Everett Franklin Lindquist) – американський педагог.

Найбільше відомий як творець АСТ та інших стандартизованих тестів. Його внесок у сферу освітнього тестування є значним і очевидним і досі.

Він був одним із перших популяризаторів і, можливо, творців суперечливої гібридної форми перевірки статистичних гіпотез (змішування несумісних підходів Рональда Фішера та Неймана-Пірсона), про що відобразив у своєму підручнику «Статистичний аналіз у дослідженнях у галузі освіти» (1940). Незважаючи на фундаментальні недоліки, і нині широко застосовують у статистичних додатках і науці.

1925 року Ліндквіст працював в Університеті Айови як науковий співробітник. 1927 року отримав докторський ступінь і до виходу на пенсію 1969 року працював викладачем в Айові. 1953 року його обрали членом Американської статистичної асоціації.

Бажаючи створити академічне змагання для Айови, 1929 року розробив набір

тестів, які перетворилися на Тести базових навичок штату Айова, іспит для учнів початкової та середньої школи, а також Тести розвитку освіти штату Айова для старшокласників. Незважаючи на свою назву, їх використовують по всій країні, особливо після ухвалення закону Ні про яку дитину поза увагою. Завдяки

успіху цих тестів заснував некомерційний дослідницький центр вимірювань у кампусі Айови для оцінювання цих тестів, що його пізніше придбав Westinghouse та його нинішній власник Pearson PLC.

1959 року Ліндквіст представив АСТ, іспит для перевірки студентів на практичні знання, а не на когнітивні міркування, що перевіряються на SAT. АСТ досі широко використовують, його штаб-квартира знаходиться в рідному місті Ліндквіста- Айова-Сіті (штат Айова). Хоча нині ним опікується College Board, організація-конкурент АСТ, Ліндквіст розробив перші кваліфікаційні тести для отримання стипендії за заслуги, що виникли під час Другої світової війни як спосіб надання військовослужбовцям академічних кредитів.

Унаслідок швидкого поширення використання тестів ITBS розробив першу практичну систему оптичного розпізнавання міток як заміну електричного значення позначки Тестова машина для оцінювання IBM 805. Хоча багато його колег з Університету Айови зробили свій внесок у винахід, Ліндквісту зазвичай приписують це роз-

роблення і він є єдиним винахідником, занесеним до патента США 3050248 (подано 1955 року видано 1962 року).

У першому сканері оптичного розпізнавання міток Lindquist використовували мімеограф, механізм транспортування паперу, безпосередньо пов'язані з магнітним барабанним пристроєм.

4 Червня

У цей день 1929 року народилася Євгенія Леонідівна Мачерет – член-кореспондент Національної Академії медичних наук України, обрана за спеціальністю неврологія, психіатрія, доктор медичних наук (1971 р.), професор (1976 р.), завідувач кафедри неврології і рефлексотерапії Київської медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика (з 1978 р.).

У 1955 році закінчила Київський медичний інститут. Три роки після закінчення інституту працювала у поліських селах. 1964 року прийнята на кафедру нервових хвороб Київського державного інституту вдосконалення лікарів. У 1970 році захистила докторську дисертацію «Застосування ехоенцефалографії в неврологічній практиці». Учениця професора Д. І. Панченка.

Під керівництвом професора Є. Л. Мачерет у 1977 р. була створена служба рефлексотерапії в Україні, підготовлено понад 17 тис. спеціалістів, відкрито мережу кабінетів, розроблено значний перелік методик лікування різних захворювань методами рефлексотерапії.

Наукові праці присвячені клінічній та

експериментальній неврології, включаючи питання судинної патології центральної нервової системи, запальних захворювань, черепно-мозкової травми, захворювань периферичної нервової системи, а також дослідженню механізмів дії рефлексолазеротерапії на нервову систему. Великий цикл робіт присвячений

розробці лазерних апаратів, електростимуляторів, спеціальних апаратів для електростимуляції, акупунктури, акупунктурної діагностики. Значний її внесок в розробку проблеми клінічних особливостей перебігу пухлин головного мозку в залежності від локалізації процесу та віку хворого.

Розробила експериментальну модель церебрального арахноїдита, що дозволило відпрацювати оптимальні методи його лікування і профілактики. Вперше у світовій практиці представила переконливі дані про поєднані ураження судин головного мозку, серця та кінцівок.

Створила школу сучасних методів немедикаментозної терапії, в тому числі рефлексотерапії та лазеротерапії в клінічній практиці. Під її керівництвом прове-

дені спеціальні дослідження по впливу лазерного випромінювання з різною довжиною хвилі на мембрану нервових клітин.

Автор більш ніж 790 опублікованих наукових праць, 18 монографій та 6 навчальних посібників.

5 Червня

Цього дня 1862 року в родині колежського асесора в Чернігівській губернії народився на світ Лапінський Михайло Микитович – лікар-психіатр і невролог. Після закінчення місцевої гімназії, юнак вступив до Київського університету св. Володимира на медичний факультет і 1891 року успішно його закінчив. Пер-

спективного студента взяв під свою опіку відомий психіатр Сікорський Іван (батько Ігоря Сікорського). Лапінський стажувався в елітних європейських клініках, працює над дисертацією. За кордоном юнак отримує унікальний досвід, бачить, як працюють передові клініки та санаторії. І в нього з'явилася мрія – створити в Києві свій власний унікальний лікувальний заклад.

Кар'єра лікаря Лапінського складалася доволі успішно. І вже 1901 року він стає приват-доцентом Київського університету, придбає будинок на Бульварно-Кудрявській вулиці. Саме цей будинок і став згодом «Бульварно-Кудрявським санаторієм».

З 1907 року лікар практикує метод гідралічного масажу. Створив спеціальні ванни для надводного і підводного масажу, запропонував конструкцію ванн для вихрового, роторного і проточного водного масажу. По суті, створив прототип сучасного джакузі. А ще практикував метод електро-терапії, що його мав змогу

вивчити за кордоном. Санаторій був розрахований на 75 пацієнтів, він користувався популярністю серед містян. Побутує думка, що саме цей медичний заклад став прообразом психіатричної лікарні зображеної в романі «Майстер і Маргарита».

Михайло постійно проводив дослідження. Вивчав загадки неврології і робив свої власні відкриття. З 1903 року очолює кафедру хвороб нервів. Пізніше купує ділянку землі на вулиці Гончара, 60 і будує там прибутковий будинок у неоготичному стилі. До речі, записано будинок на дружину професора Марію Лапінську.

5 Червня

1888 року у м. Харків народився Арон Борисович Залкінд – радянський лікар, психіатр, психолог, психоаналітик і педолог, лідер педологічного руху на СРСР.

А. Залкінд у 1911 році закінчив медичний факультет Московського університету за спеціальністю «психіатрія», працював ординатором у санаторії та займався науковою роботою: він захопився психоаналізом, вивчав його можливості для лікування психоневрозів.

У 1914–17 рр. військовий лікар на фронтах Першої світової війни. У 1917–19 лікар і завідувач Психотерапевтичного інституту. З 1919 р. – завідувач Петроградського робітфаку, заступник завідувач відділом робітфаків Наркомпросу, зав. відділом організації та культвідділом ЦК Всеросійського союзу працівників освіти. Як науко-

вий співробітник Академії комуністичного виховання, написав статті «Фрейдизм і марксизм» і «Нервовий марксизм, або панічна психіка». Там він відзначав як негативні, так і позитивні сторони психоаналізу Фрейда, а також зробив спробу знайти спільні риси між психоаналізом і марксизмом.

У 1928–1931 рр. Залкінд – директор Інституту психології, педології та психотехніки. У липні 1936 р. в ході кампанії з боротьби з троцькізмом у науці був звинувачений у «меншовито-ідеалістичному еклектизмі», а також зазнав гонінь і партійного опрацювання за «фрейдизм». В результаті він був змушений відійти від психоаналізу і визнати помилковість свого зв'язку з фрейдизмом.

6 Червня

Цього дня 1889 року в м. Одесі народився Рубінштейн Сергій Леонідович – визначний психолог і філософ.

1913 року закінчив факультет філософії Марбурзького університету. Там же захистив дисертацію «До проблеми методу». 1914 року повернувся до Одеси і викладав у гімназіях. 1919

року його обрано приват-доцентом кафедри філософії Новоросійського університету.

У 1921–1930 роки працював у Одеському інституті народної освіти, де здобув звання професора. Одночасно з 1922 року був директором Одеської наукової бібліотеки. Брав участь у діяльності Одеського філософського товариства.

У 1930–1942 роки очолював кафедру психології Державного педагогічного інституту в Ленінграді.

1937 року захистив науковий ступінь доктора педагогічних наук, присвоєно вчене звання професора.

У 1942–1949 роки завідував кафедрою психології Московського університету. В 1942–1945 роки очолював Інститут психології Академії педагогічних наук РРФСР, а 1945–1949, 1956–1960 роки – сектор психології Інституту філософії АН СРСР.

У 1947–1950 роки зазнав переслідувань під час кампанії боротьби з космополітизмом, реабілітований 1953 року.

1943 року обраний членом-кореспондентом Академії наук СРСР, 1945 року – дійсним членом Академії педагогічних наук РРФСР.

Основні праці присвячені філософським та методологічним проблемам психології і насамперед проблемам буття, діяльності та особистості.

Був неперевершеним класифікатором. Праця Рубінштейна «Основи загальної психології» удостоєна Державної премії і нині залишається одним із найліпших посібників із психології.

Був неперевершеним класифікатором.

Праця Рубінштейна «Основи загальної психології» удостоєна Державної премії і нині залишається одним із найліпших посібників із психології.

7 Червня

У 1906 року народився Платонов Костянтин Костянтинович – визначний психолог.

1923 року вступив на біологічний факультет Харківського інституту народної освіти, 1925 року перевівся на перший курс Харківського медичного інституту. 1929 року екстерном закінчив біологічний факультет Харківського інституту народної освіти.

1936 року без захисту дисертації (за сукупністю праць) Платонову було присвоєно вчений ступінь кандидата медичних наук. 1953 року захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора медичних наук (ступінь було присвоєно 1954 року).

З 1921 року почав працювати колектором-препараторм у Харківському інституті розвитку природознавства, 1924 року обрано секретарем правління ІРЕ і затверджено як лектора.

У студентські роки працював позаштатним молодшим науковим співробітником психофізіологічної лабораторії Харківського інституту розвитку природознавства, згодом в Українському психоневрологічному інституті.

У 1925–1926 роки – співробітник психотехнічної лабораторії Південних залізниць.

З 1930 року досліджував професії залізничного транспорту в Ленінградському інституті мозку. Після закінчення Ленінградського інституту медичних знань їде за розподілом працювати лікарем у Забайкалля. По

війні продовжує працювати невропатологом у Центральному військовому авіаційному шпиталі будучи одночасно членом Центральної військово-льотної комісії з визначення професійної придатності льотчиків до льотної бойової служби.

У 1947–1958 роки на запрошення працює в Науково-дослідному інституті авіаційної медицини.

З 1960 року – старший науковий співробітник сектору психології Інституту філософії АН СРСР.

Зробив суттєвий внесок у становлення вітчизняної психології праці та авіаційної психології, військової психології, медичної психології, соціальної психології та психології особистості, психодіагностики.

На початку 30-х років займався до-

слідженнями в галузі психотехніки, розробляв шляхи та прийоми підвищення продуктивності праці робітників, проводив психологічний аналіз професій, здійснюючи практичне розв'язання проблем профвідбору, оздоровлення праці, травматизму, працездатності, удосконалення робочих місць тощо. Проводив новаторські дослідження в галузі психології праці. Головним предметом наукових досліджень. Платонова стали психологічні проблеми льотної справи: формування навичок та здібностей льотчика, використання різних систем льотних тренажерів у професійно-психологічній підготовці до сприйняття льотчиком приладової дошки; вивчення психічних станів людини в умовах польоту тощо. Розробив нові методи психологічного аналізу діяльності льотчика. Під керівництвом Платонова створено літак-лабораторію для дослідження льотних навичок. Спільно з Шварцем Л.М. підготував один з перших навчальних посібників із психології льотної справи.

Приділяв максимум уваги значенню психологічних досліджень під час проведення різних видів медичних експертиз (трудової, військово-лікарської, лікарсько-льотної, судової), психотерапії та лікуванню неврозів.

У 70-х роках займався проблемами психології особистості, соціальної психології, психології релігії, питаннями методологічних-теоретичних основ психології. Працюючи над питаннями методологічних проблем психології, досліджував систему психологічної науки з позицій природи психіки, активного формування її діяльності. Досліджуючи концептуальну структуру та мову психології, виділив категорії двох рівнів: загальнопсихологічні (психічне відображення, психічні явища, свідомість, особистість, діяльність, розвиток психіки) та приватні, логічне підпорядкування яких є підставою для систематизації.

8 Червня

1886 року народився Ганс Принцхорн (Hans Prinzhorn) – німецький психіатр та психоаналітик.

Принцхорн навчався в гімназії Ізерлона, після чого вивчав історію мистецтва та філософію в університетах Тюбінгена, Лейпцига та Мюнхена (1908). Після цього вирушив до Англії, де півнував навчатися вокальному мистецтву, щоби стати співаком, але зайнявся вивченням медицини та психіатрії, був помічником військового лікаря-хірурга під час Першої світової війни.

По війні вивчав медицину у Фрайбурзі та Страсбурзі, 1919 року здобувши ступінь доктора медичних наук у Гейдельберзі.

У 1919–1921 роках Принцхорн практикував у психіатричній клініці при Гейдельберзькому університеті, поповнюючи колекцію картин і малюнків, що їх створювали душевнохворі, і яку розпочав колекціонувати Еміль Крепелін. Там познайомився з Клагесом Л., чий уявлення про душевне життя та людський характер зацікавили його. Коли 1921 року Принцхорн залишив працю в клініці у його архіві наховувалось понад 5000 картин, що їх намалювали

понад 450 пацієнтів цієї психіатричної клініки.

1922 року Принцхорн опублікував свою першу книгу «Художня творчість душевнохворих», текст якої був проілюстрований малюнками психічно хворих пацієнтів.

Колеги та наукова спільнота стримано відреагували на книгу, яка навпаки, за-

хоплено була зустрінута в художніх колах (зокрема, вона зацікавила сюрреалістів, надихнула Жана Дюбюффе як художника і як колекціонера). Любителі мистецтва, мистецтвознавці та психологи були вражені за документованою працею пацієнтів і тим, наскільки глибоко автор книги досліджував межі художньо-індивідуальних форм виразності та особливостей дизайну психічно хворих. Це була одна з перших спроб аналізу творчості людей із психічними відхиленнями. Незважаючи на те, що Принцхорн утримується від естетичної оцінки праць пацієнта та уникає терміну Мистецтво (натомість стверджує про образотворче мистецтво), він з повагою ставиться до праці, які опублікував. Після того як Принцхорн залишив клініку Гейдельберзь-

кого університету, його шлях продовжився в санаторіях та клініках Цюріха (в психіатричній клініці Цюріхського університету «Бургхольцлі» він був позаштатним асистентом Юнга К.Г.).

З 1925 року організував приватну психіатричну практику у Франкфурті на майні, на основі якої випустив кілька книг, які, проте, не принесли успіху. Отримала постійну роботу в університеті йому не вдалося.

В особистому житті Принцхорна було три невдалі шлюби, після чого він переїхав до Мюнхена до тітки, де вів самотнє життя час від часу виступаючи з лекціями та есе в пресі. Політичні погляди Принцхорна останніми роками його життя були близькими до італійського фашизму Муссоліні та націонал-соціалізму, про що свідчить написана ним та опублікована серія статей про нацизм у період з 1930 по 1932 рік.

9 Червня

1989 року в Олександрії (Вірджинія) відбулися перші збори American Psychological Society (надалі було перейменовано на Association for Psychological Science). Збори відкрив Джордж Міллер, а першим президентом став Джеймс Макгаул (James McGaugh).

«The American Psychologist» («Американський психолог») – науковий журнал Американської психологічної асоціації, що рецензується. Є офіційним журналом цієї професійної асоціації, виходить дев'ять ра-

зів на рік; нині публікується на сайті SAGE Publications. Видання своєчасно публікує значні та актуальні статті, що становлять значний інтерес. Матеріали включають емпіричні звіти та наукові огляди, що охоплюють науку, практику, освіту та політику. На сьогоднішній день головним редактором – Енн Е. Казак, доктор філософії, ABPP.

1977 року у журналі «The American Psychologist» АПА опублікувала «Guidelines for Nonsexist Language in APA Journals».

10 Червня

Цього дня 1895 року Мері Уайтон Калкінс (Mary Whiton Calkins) завершила свої неофіційно проведені дослідження в Harvard University на здобуття вченого ступеня доктора наук.

Але через те, що Калкінс була жінкою,

університет не визнав її кандидатуру і навіть формально не присвоїв їй ступінь. Пізніше (1905) вона стала президентом АПА. Згодом Radcliffe College запропонував Мері Калкінс ступінь доктора філософії, від якого вона відмовилася.

11 Червня

Цього дня 1930 року народився Клімов Євген Олександрович – визначний психолог.

1948 року Клімов С.А. вступив до Казанського держуніверситету (нині - Казанський (Приволзький федеральний університет) на відділення російської мови, логіки та психології історико-філологічного (з 1940 року) факультету, де з першого курсу підключився до праць з логіки психологічного циклу під керівництвом (до 1954 року Мерліна Вольфа Соломоновича.

1953–1968 роки займався науково-викладацькою працею на кафедрі педагогіки та психології Казанського держуніверситету. Паралель (з 1953 по 1956 рік) викладав логіку та психологію в середній школі №1 Казанської залізниці. Коли 1954 року відділення логіки та психології закрили і Мерлін В. С. переїхав до Пермі, він невдовзі рекомендував вченій раді Казанського університету призначити Клімова завідувачем кафедри педагогіки та психології.

1959 року захистив кандидатську дисертацію, керівником якої був професор Мерліна В.С., тему «Індивідуальні особли-

вості трудової діяльності ткачих-багатоверстатниць у зв'язку з рухливістю нервових процесів» 1959–1964 роки був науковим керівником Казанської філії лабораторії професійної педагогіки Центрального навчально-методичного кабінету профтехучилищ.

Клімов Є. А. та його «казанськими» учні протягом

20 років активної співпраці з Мерліним В. С. та з колективом пермської психологічної школи започатковано новий напрям у світовій психології – типологічні дослідження індивідуальних стилів професійної діяльності (ІСД), заклали наукові основи казансько-пермської психологічної школи, «уральської» або «пермської психологічної школи».

Вихідними положеннями концепції ІСД, що інтегрують ідеї диференціальної психології А. Ф. Лазурського, М. Я.Басова, В. С. Мерліна, В. М. Мясіщева та фізіології типів вищої нервової діяльності І. П. Павлова, Б. М. Теплова та ін., були такі експериментально встановлені факти:

1) у будь-якої людини є стійкі якості, суттєві для успіху діяльності, але практич-

но невиховані (оскільки зумовлені вони типологічними властивостями нервової системи);

- 2) для будь-якого індивідуума існують кілька різних за способами, але рівноцінних за кінцевим ефектом варіанти пристосування до діяльності;
- 3) у більшості масових професій є широкі можливості компенсаторного подолання слабко виражених здібностей;
- 4) формування цілісної особистості є процесом активного засвоєння нею культури та сенсу праці і спілкування на основі розгортання генетичної програми та вроджених задатків, активного усвідомлення та самоусвідомлення своїх відносин зі світом.

«Вітчизняна концепція індивідуального стилю діяльності (ІСД), розроблена Є. А. Клімовим та В. С. Мерліним, реалізує розуміння стилю як певної психологічної системи, як його зв'язок з конкретними індивідуальними особливостями людини. Стиль зумовлений психологічно (психофізіологічно), але не фатально детермінований індивідуальністю суб'єкта, а формується як «інтегральний ефект взаємодії суб'єкта і об'єкта». Стиль може змінюватися у разі зміни умов діяльності.

Формування та розвиток стилю пов'язані з формуванням та розвитком індивідуальних особливостей суб'єкта.

11 Червня

1972 року народилася Турбан Вікторія Вікторівна – докторка психологічних наук, професорка, завідувачка лабораторії загальної психології та історії психології ім. В.А. Роменця Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

1993 року закінчила Курський державний педагогічний інститут, фізико-математичний факультет за спеціальністю «математика»; 1995 року – Курський державний педагогічний університет, факультет підготовки практичних психологів для системи освіти за спеціальністю «психологія». Успішно навчалася в аспірантурі при Інституті психології ім. Г.С. Костюка НАПН України (2001 р.), докторантурі Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України (2006 р.). Тема докторської дисертації «Становлення етичної свідомості в онтогенезі» (2013). 1987–1996 роки – шлях від вихователя до педагога-психолога у закладах системи освіти (м. Кіровоград, м. Курськ). 1995 року отримала II кваліфікаційну категорію педагогині-психологині, а 1996 року – I кваліфікаційну категорію як педагогині-психологині.

У 1996–1997 роки працювала завідувачкою науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення діяльності закладів освіти Інституту вдосконалення вчителів Кіровоградської області.

3 грудня 1997 року працює в Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України на посадах молодшого наукового співробітника, старшого наукового співробітника (2002 рік), завідувачки лабораторії історії психології ім. В.А. Роменця (з 2011 року), Вченим секретарем Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України (з 2013 по 2017 рік), завідувачкою лабораторії загальної психології та історії психології ім. В.А. Роменця (з 2017 року понині).

З вересня 2005 по 2015 рік працювала в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця на кафедрі загальної та медичної психології та педагогіки на посаді доцентки, професорки.

Є авторкою понад 130 наукових праць, зокрема, 6 монографій, 8 навчальних та навчально-методичних посібників, понад 100 статей у наукових журналах і збірниках

вітчизняного та зарубіжного виробництва. Під керівництвом Турбан В.В. захищено 14 кандидатських дисертацій. З 2001 по 2003 рік – стипендіантка Кабінету Міністрів України у номінації «Молодий вчений».

Турбан В. В. Є членкинею спеціалізованих учених рад: Д 26.453.02 в Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України та К 26.451.02 в Інституті педагогічної

освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, членкинею редакційної колегії збірника наукових праць затвердженого МОН України, «Актуальні проблеми психології» та членкинею Наукової Ради Першої Міжнародної Міждисциплінарної Поморської вищої школи прикладних наук у місті Гдині (Польща), членкинею товариства психологів України тощо.

12 Червня

Цього дня 1912 року народився Карл Івер Ховланд (Carl Iver Hovland) – американський психолог.

Ховланд відомий своїми дослідженнями у сфері масової комунікації. Під час Другої світової війни вивчав питання активності індивіда у масових комунікаціях. Представляв комунікативний процес як стимули та реакції індивіда, що опосередковують його психічні процеси. Дослідження цього періоду широко відомі як «Єльська дослідницька програма масових комунікацій».

1942 року під час досліджень за цією програмою Ховланд експериментував під переконливим впливом навчальних фільмів на солдатів американської армії. Аналізуючи вплив цих фільмів, він розробив програму оцінювання ефективності різних параметрів повідомлення. Змінював параметри в рамках відомої моделі «Джерело – Повідомлення – Канал – Одержувач», щоб з'ясувати найефективніші поєднання параметрів. Як результат, утворився ланцюжок змінних, що підлягає експериментальній перевірці компоненти комунікативного процесу; незалежні змінні, що

стосуються процесу переконання (зміни ставлення); змінні джерела; бажання переконати; привабливість джерела, близькість джерела та одержувача; влада джерела; довіра до джерела; змінні повідомлення; зрозумілість; кількість використовуваних аргументів; винагорода всередині повідомлення; збільшення/зменшення страху;

позитивні або негативні аргументи; порядок презентації повідомлення; повторення повідомлення; стиль презентації; змінні канали, міжособистісне спілкування або мас-медіа; характеристики каналу; змінні одержувача; розум; самоповага.

Недоліком досліджень, як зазначав Ховланд, було те, що доводилося розглядати фіксовані повідомлення, які представляли створені фільми. Під час перегляду цих фільмів солдати засвоювали нову інформацію, але ефект переконання, який зачіпає встановлення їх та поведінку, був дуже обмеженим. Як з'ясувалося, ефект переконання залежить від багатьох чинників, здатних його послаблювати. Це пов'язано із загальною закономірністю, яка полягає в

тому, що знання можуть змінюватися більше, ніж ставлення до того чи того об'єкта.

Після Другої світової війни Ховланд продовжив дослідження в Єльському університеті і виявив, що успішний процес переконання включає три послідовні етапи: «Увага – Розуміння – Прийняття», тобто слухачі мають звернути увагу на відповідне повідомлення, зрозуміти його зміст та погодитися з ним. 1953 року Ховланд, Джаніс і Келлі опублікували книгу «Комунікація та переконання», у якій висунули програму дослідження установок, що ґрунтується на інструментальній моделі навчання.

Одним основних способів, за допомогою якого переконлива комунікація сприяє зсуву установок, автори Єльської школи вважали зміну відповідних думок. Думки

вони визначали як вербальні реакції, що їх індивід дає у відповідь на стимульовану ситуацію, що містить певні «питання».

Отже, думки або переконання відображають інформацію про об'єкт, що є в суб'єкта.

Згідно з вченням Ховланда, установки можуть бути змінені шляхом зміни думок (інформації) щодо об'єкта. Думки, як і інші властивості особистості, мають тенденцію зберігатися доти, доки людина не піддасться новому навчальному досвіду. Єдиний спосіб, за допомогою якого можна придбати нову думку, полягає в тому, щоби зазнати впливу переконливої комунікації, що аргументовано обґрунтовує необхідність прийняття нової думки.

13 Червня

1931 року у Вашингтоні у єврейській родині народився Ірвін Ялом (Irvin Yalom) – американський психотерапевт.

Батьки Ірвіна були вихідцями з Російської імперії (з території нинішньої Білорусі), які емігрували до США за 15 років до його народження. Рут та Бенджамін Ялом були власниками продуктового магазину. Ялом провів своє дитинство за читанням книг удома та у місцевій бібліотеці.

Після закінчення вищої школи навчався Університеті Джорджа Вашингтона (закінчив 1952 року), а потім у Школі медицини Бостонського університету здобувши 1956 року фах. Інтернатуру проходив у шпиталі «Маунт-Сінай» у Нью-Йорку та в клініці «Фіпс» шпиталю Джонса Хопкінса. Після закінчення навчання два роки служив в армії в лікарні загальної практики «Триплер» у Гонолулу.

Після служби Ялом розпочав кар'єру в Стенфордському університеті. Ялом є представником екзистенціальної психології – одного з напрямків сучасної гуманістичної психології. Він автор кількох романів про професійну діяльність психо-

терапевтів та історію психотерапії. Є послідовним противником деіндивідуалізуючого, бюрократичного, формального підходу до психотерапії. Особливо різко виступав проти (як він сам називав) «короткострокової діагноз орієнтованої терапії». «Короткострокова діагноз орієнтована терапія», за Яломом, функціонує

на комерційній основі, базується на вузьких, формальних діагнозах. Це однобічна, керована протоколом «терапія всім», не враховуючи індивідуальності.

Ялом вважав, що для кожного пацієнта перш за все потрібно винаходити нову психотерапію, бо кожен має унікальну історію. Основою цієї «нової» терапії слугує терапія, побудована на міжособистісних взаєминах «тут і зараз» пацієнта та психотерапевта, на їхніх взаємних одкровеннях.

Не останню роль у формуванні його поглядів відіграв і психоаналіз. У своїх працях пройшов шлях від психоаналітика до екзистенціально-гуманістичного психотерапевта. Значне місце в його працях («Мамочка і сенс життя», «Брехун на кушетці», «Дар психотерапії») відводиться подоланню екзистенціального страху смерті.

13 Червня

1786 року за указом Катерини II про відкриття богоугодних лікарень в келіях Кирилівського чоловічого монастиря відкрито будинок інвалідів, а сам монастир закрито.

У наступні роки територію лікарні розбудували. З 1936 року вона носить ім'я видатного фізіолога Івана Павлова, звідси й народна назва. Від початку року колишня Київська міська психіатрична лікарня №1

іменується комунальним некомерційним підприємством «КЛІНІЧНА ЛІКАРНЯ «ПСИХІАТРІЯ» і належить Київській міськраді. Вона складається з 30 відділень, в яких донедавна працювало понад 1400 осіб (лікарі, медсестри, санітари, техпрацівники). Тут діють наукові установи, профільні кафедри багатьох медичних ЗВО.

Лікарня займає площу 22,7 га, частина належить Кирилівській церкві.

14 Червня

1864 року народився Алоїз Альцгеймер (Alois Alzheimer) – німецький психіатр та невропатолог.

Медичну освіту здобув у Вюрцбурзі, пізніше жив і працював у Франкфурті на Майні. У віці 31 року Альцгеймер став керівником дослідного інституту, пропрацював усе життя. За період 1904 – 1915 роки підготував до друку і випустив у світ шеститомну працю «Гістологічні та гістопатологічні дослідження сірої речовини головного мозку».

Альцгеймер зробив значний внесок у вивчення патології нервової системи. Увічнило його ім'я вивчення сенільної деменції, відомої як «хвороба Альцгеймера». Грунтуючи-

ся на результатах своїх фундаментальних досліджень, він описав важливі відмінності між недоумством судинного та нейродегенеративного генезу. На його честь і Нісся Франца також названо форму нейросифілісу – «нейросифіліс Нісся – Альцгеймера». При цьому венеричному інфекційному захворюванні уражуються переважно дрібні судини кори головного мозку.

Колега Альцгеймера німецький психіатр Еміль Крепелін, пізніше різновид старечого недоумства назвав ім'ям Альцгеймера.

1910 року Альцгеймер разом з Максом Левандовські заснував європейський «Журнал неврології та психіатрії» (Zeitschrift für die gesamte Neurologie und Psychiatrie).

15 Червня

Цього дня 1902 року народився Ерік Хомбургер Еріксон (Erik Homburger Erikson) – американський психолог.

Був позашлюбною дитиною. Його мати Карла Абрахамс, єврейка за походженням, батько – з Данії (більш докладної інформації, окрім прізвища, про батька Еріксона немає). Сім'я Карли Абрахамс вела свій рід з північних німецьких земель. Її батько – Йозеф – був торгівцем сухофруктами в Копенгагені, брати Ейнар, Микола, Макс і Аксель займалися благодійністю (у тому числі кухнею для незаможних іммігрантів з Росії, переважно євреїв). Мати Карли Генрієта померла коли Карлі виповнилось 15 років.

Формальна академічна освіта Еріксона тривала до 18 років, коли він закінчив класичну гімназію. У гімназії Еріксон вивчав латинську, грецьку мови, античну і німецьку літературу і давню історію. Після закінчення гімназії Еріксон відправився в подорож по Європі. Як і багато молодих людей того часу, намагався «знайти себе». Після року мандрівок повертається і вступає до художньої школи. Вивчає живопис у Мюнхені, а потім вирушає до Флоренції.

Життя художника цілком підходило для молодого людини, яка не бажала стати розсудливою. Такий спосіб життя давав йому свободу і час для самопізнання.

Навчання психоаналізу Еріксон закінчив 1933 року і став повноправним членом Віденського психоаналітичного товариства. Через поширення нацизму в Європі

Еріксон, як і багато інших психоаналітиків, вирішив емігрувати до Америки. Канадсько-американське походження його дружини дало змогу йому легко зробити це. Еріксони оселилися в Бостоні, де Еріксон став першим у місті дитячим психоаналітиком. Йому запропонували місце в Гарвардській медичній школі і в престижній Центральній лікарні Массачусетсу. Крім цього, почав займатися приватною практикою і співпрацювати з Гарвардською психологічною клінікою, якої керівником був Генрі Мюррей. У ті роки Еріксон спілкувався з такими блискучими і впливовими мислителями, як Мюррей, антропологинями Рут Бенедикт і Маргарет Мід, соціальним психологом Куртом Левінім.

1936 року Еріксон отримав місце в Ель-

ській медичній школі і, працюючи там, відправився у свою першу антропологічну експедицію до Південної Дакоти спостерігати за дітьми індіанського племені сіу. У його праці, присвячені дослідженням племені сіу, поєднуються культурна багатогранність антропологічного польового дослідження і далекоглядність першокласного клініциста. У племені сіу Еріксон виявив новий феномен. Він звернув увагу на такі психологічні симптоми, як відсутність чіткого образу себе і власної особистості, пов'язане з відчуттям втрати культурної традиції. Схожі симптоми Еріксон пізніше виявить у ветеранів Другої світової війни, які перенесли важке емоційне потрясіння.

Еріксон був послідовником Фрейда. Він зміг розширити психоаналітичну теорію і вийти за її рамки завдяки тому, що почав розглядати розвиток дитини в ширшій системі соціальних відносин. У процесі виховання дітям передаються цінності та норми суспільства. В однакових за рівнем соціально-економічного розвитку суспільствах діти набувають несхожих рис особистості через різні культурні традиції, пов'язані з основним видом занять, і прийняті стилі виховання.

На думку Еріксона, розвиток особистості за своїм змістом визначається тим, що суспільство очікує від людини того які цінності та ідеали їй пропонує, які завдання ставить перед нею на різних вікових етапах. Послідовність ж стадій розвитку дитини залежить від «біологічного начала». Дитина у процесі свого росту проходить низку стадій. На кожній із них вона набуває певної якості (особистісне новоутворення), що фіксується в структурі особистості та зберігається в подальші періоди життя.

До 17 років відбувається повільний, поступовий розвиток центрального утворення – ідентичності особистості. Ідентичність – психосоціальна тотожність – дає змогу особистості приймати себе у всьому багатстві своїх відносин з навколишнім світом і визначає її систему цінностей, ідеали, життєві плани, потреби, соціальну роль з відповідними формами поведінки. Особистість розвивається завдяки включенню в різні соціальні спільноти (націю, соціальний клас, професійну групу тощо) і переживанню свого нерозривного зв'язку з ними. Ідентичність – умова психічного здоров'я: якщо вона не складеться, людина не знаходить себе, свого місця в суспільстві, виявляється «втраченою».

16 Червня

Цього дня 1980 року Четвертий Окружний Апеляційний Суд (The Fourth District Court of Appeals) ухвалив, що дві групи Blue Shield у Вірджинії відповідальні за встановлення антимонопольних правил, що забороняють безпосередню оплату послуг

психолога. Щасливими позивачами були Роберт Рєзнік і The Virginia Academy of Clinical Psychologists. 23 лютого 1981 року Верховний суд США відхилив прохання про перегляд справи і Blue Shield заплатили \$ 405,651.

16 Червня

У 1992 році було засновано Відділення психології та спеціальної педагогіки є одним із структурних підрозділів Національної академії педагогічних наук України. Першим керівником Відділення у березні 1993 р. було обрано дійсного члена НАПН України, доктора педагогічних наук, професора Олександра Васильовича Киричука. 3 грудня 1997 р., за результатами чергових виборів, Відділення очолив дійсний член НАПН України, доктор психологічних наук, професор Сергій Дмитрович Максименко.

На сьогодні Відділення виросло в потужну наукову інституцію, яка визначає пріоритетні наукові напрями в галузі психології, вікової фізіології та дефектології, тематику фундаментальних теоретико-методологічних та прикладних досліджень, здійснює їх координацію, забезпечує організацію і проведення цих досліджень науковими колективами підвідомчих установ тощо.

У складі Відділення 15 дійсних членів (академіків), 17 членів-кореспондентів та 7 почесних академіків НАПН України. Йому

підпорядковані наукові установи, очолювані провідними вченими, а саме: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України (акад. С. Д. Максименко), Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (чл.-кор. М. М. Слюсаревський), Інститут спеціальної пе-

дагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України (доктор психол. Наук Л.І. Прохоренко), Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи (чл.-кор. В. Г. Панок).

Силами наукових колективів зазначених вище інститутів і центрів, де працює близько 350 наукових співробітників, у складі яких 5 дійсні члени (академіки), 7 членів-кореспондентів, понад 80 докторів та близько 180 кандидатів наук, виконуються 65 науково-дослідних розробок (37 з яких фінансується з бюджетних коштів Академії). Вагому частку у загальному доробку Відділення становлять результати наукових пошуків дійсних членів і членів-кореспондентів Академії, які працюють в установах, не підпорядкованих НАПН України.

Наукова проблематика, досліджувана вченими Відділення протягом усього періоду його існування, охоплює низку важливих проблем із психології, вікової фізіології та дефектології, пріоритетними серед яких були і лишаються фундаментальні теоретико-методологічні дослідження етнічної, загальної, вікової, педагогічної, політичної, практичної і спеціальної психології та прикладні наукові дослідження особливостей розвитку особистості в системі неперервної освіти, психологічних проблем творчості та обдарованості, психологічних закономірностей формування громадянської спрямованості та національної свідомості особистості, психологічних факторів соціальної дезадаптації неповнолітніх, психофізіологічного забезпечення навчального процесу, особливостей діяльності практикуючих психологів у різних сферах соціальної практики.

Чільне місце посідають дослідження, спрямовані на подальшу розробку мето-

дології теорії і практики корекційної педагогіки і спеціальної психології, вивчення особливостей дітей із порушенням психофізичного розвитку та розробку і впровадження інноваційних педагогічних технологій, науково-методичного і психологічного супроводу процесу навчання і виховання таких дітей.

Особливостями нинішнього періоду науково-дослідних напрацювань учених Відділення є їх спрямованість на осмислення реалій і викликів сьогодення та трансформаційних процесів у суспільстві та освіті, на зміцнення зв'язку психологічних досліджень з освітньою практикою, на задоволення зростаючих суспільних запитів і потреб у глибокому пізнанні психологічних закономірностей розвитку особистості, українського соціуму та його політикуму. Головний вектор наукових розробок становлять психологічні та соціально-психологічні проблеми.

17 Червня

1919 року народився Вільям Естес (William Kaye Estes) – американський психолог.

Результатом ранніх праць Естеса, що їх він проводив у співпраці зі Скіннером, став більш точний математичний опис навчання.

Пізніші праці були присвячені дослідженню когнітивної організації елементів навчання в пам'яті та розробленню математичних моделей навчання.

Власник APA Distinguished Scientific Contribution Award (1962); American Psychological Society William James Fellow (1990).

17 Червня

В 1909 році в селі Капустинці Гадяцького повіту Полтавської губернії в українській, козацькій, робочо-християнській родині народився Бирюкович Петро Вікторович – український, російський психіатр, доктор медичних наук, професор, учасник німецько-радянської війни.

Після закінчення у 1936 році психоневрологічного факультету Харківського медичного інституту, Петро Вікторович вступив до аспірантури в Український психоневрологічний інститут. Керівником дисертації та учителем Петра Вікторовича став видатний психіатр і патофізіолог, академік В. П. Протопопов.

Після закінчення німецько-радянської війни Петро Вікторович працював в інституті клінічної фізіології ім. О. О. Богомоль-

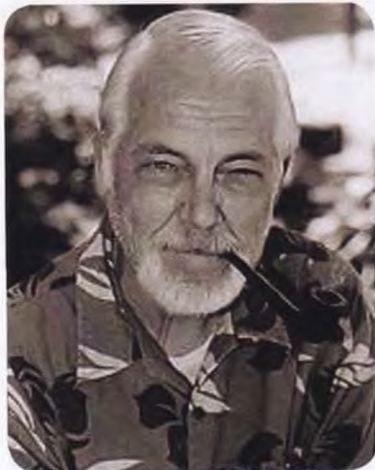
ця АН УРСР спочатку науковим співробітником, а з 1957 року завідувачем відділом психіатрії і патології вищої нервової діяльності.

Наукові дослідження в галузі психіатрії та патології вищої нервової діяльності: патофізіологія дефекту в деяких психічних захворюваннях, патофізіологія афективних станів, ендокринні порушення при ендогенних психозах, вплив антидепресивних фармакологічних речовин на церебральні та соматичні процеси в психічно хворих, патогенний вплив розумового перенапруження та перевтоми. Досліджував патофізіологічні механізми депресивних станів, шизофренії, епілепсії. Був головою Української республіканської комісії “Основні психічні захворювання”.

18 Червня

Цього дня 1928 року в Мінне-аполісі (штат Міннесота) народився Девід Ліккен (David Thoreson Lykken) – американський психофізіолог.

Був наймолодшим із семи дітей у родині. У 17 років Ліккена було призвано на військову службу до ВМС США, брав участь у Другій світовій війні. По завершенню служби потрапив під дію закону США з надання преференцій для ветеранів війни (G.I. Bill) і вступив до Університету штату Міннесота, де вивчав психологію, філософію та математику. 1949 року отримав ступінь бакалавра мистецтв, 1952 році ступінь магістра в галузі психології та статистики. У цьому ж навчальному закладі 1955 року захистив дисертацію і отримав науковий ступінь доктора філософії (Ph.D.) в галузі клінічної психології та нейропсихіатрії. Дисертаційне дослідження Ліккена присвячено природі психологічного дефіциту в психопатів («Дослідження тривожності в соціопатичної особистості» (A study of anxiety in the sociopathic personality). Результати цього дослідження досі вва-

жають класикою у сфері вивчення антисоціального розладу особистості: було продемонстровано два типи психологічного дефіциту в психопатів, що могли бути зрозумілі як відображення єдиного базового емоційного процесу.

Після отримання наукового ступеня і до завершення наукової кар'єри (1998

рік) викладав на факультеті психології в Університеті штату Міннесота, де отримав звання заслуженого професора. 1990 року був нагороджений від Американської психологічної асоціації за визначний внесок у психологію. 1998 року за визначний внесок у психофізіологію отримав нагороду від «Спільки психофізіологічних досліджень» – міжнародної наукової організації, що об'єднує вчених, дослідження яких зосереджені на вивченні взаємозв'язків між фізіологічними та психологічними аспектами поведінки.

Головні наукові доробки Ліккена Д. реалізовані за чотирма напрямками: психофізіологічні основи електродермальної активності; вплив генетичних чинників на

формування особистості; психологічні та психофізіологічні аспекти антисоціального розладу особистості; інструментальне виявлення обману.

Найвизначніші емпіричні дослідження вченого у сфері психофізіологічних основ електродермальної активності стосувалися розроблення точних методів реєстрації електродермальної активності та психофізіологічного оцінювання афективних реакцій.

Ранні праці Ліккена Д. зосереджені на розробленні відповідних електродів і записуючих паст, розумінні електричних властивостей шкіри, винаході методів реєстрації біоелектричної активності шкіри і розробленні процедур оцінювання та аналізу даних.

Кульмінацією наукових досліджень Ліккена щодо реєстрації електродермальної активності стала його праця з психофізіології (1971) з Пітером Венейблсом (Peter Venables), яка, маючи в своєму активі 500 посилань, послужила посібником для багатьох психофізіологів. Щодо тематики застосування поліграфа вчений опублікував 12 статей у рецензованих наукових журналах, книгу та низку розділів у наукових енциклопедіях. До найвагоміших напрацювань Ліккена в поліграфології належать праці, присвячені розробленню та валідазації

«Тесту винних знань» (Guilty Knowledge Test), що відомий сьогодні як «Тест на приховану інформацію» (The Concealed Information Test). Замість виявлення обману в цьому тесті використовуються запис психофізіологічних реакцій, щоб визначити, чи володіє особа докладною інформацією про злочин, яка має бути відома лише винному та слідчим. У статтях, присвячених цій тематиці, Ліккен уперше описав наукове обґрунтування для підготовки тесту та представлення стимулів. Ученим також розроблено першу в історії напівоб'єктивну бальну систему оцінювання електродермальної активності.

Нині «Тест на приховану інформацію» широко використовують для розслідування злочинів у Японії. Його використання було поширене для вивчення пам'яті в клінічних дослідженнях амнезії.

Ліккена вважають найвідомішим науковим критиком методики запитань порівняння та скринінгових досліджень із застосуванням поліграфа. Зокрема, у своїй книзі «Тремор у крові» вчений рішуче стверджував, що методика запитань порівняння є глибоко помилковою, оскільки призводить до надмірної кількості хибнопозитивних результатів і є доволі вразливою до протидії з боку винних досліджуваних.

19 Червня

1795 року народився Джеймс Брейд (James Braid) – англійський хірург, першовідкривач гіпноанестезії.

Невдовзі після закінчення навчання отримав репутацію видатного хірурга, особливо за незвичайне мистецтво усунення косоокості; згодом здобув славу лікаря нервових хвороб, лікуватися в Манчестер хворі здалеку приїжджали до нього.

Перші праці його як вченого були присвячені хірургії. Але 1841 року він зробив відкриття, яке полягало в тому, що пильне розглядання блискучих предметів протягом більш-менш тривалого часу сприяє своєрідному сну (гіпнозу), і відтоді повністю присвятив себе вивченню цих явищ і застосуванню їх у лікуванні хвороб нервової системи. Дж.Бред багато читав про магнетизм і доволі скептично ставився до месмеристів, припускаючи що вони або замаються шахрайством, або майстерно маскують підробку. З того, що він побачив 13 листопада 1841 року від магнетизера Лафонтена, він ще більше утвердився у своїй думці. Через 6 днів, бажаючи зробити якомога очевиднішим в очах усіх об-

ман, він знову відвідує сеанс магнетизму. Але цього разу помічає один факт: замагнетизований, незважаючи на всі зусилля, що прикладаються, неспроможний підняти повіки заплючених очей. Наступного дня, уже втретє, він переконується у правильності свого припущення. І за два дні увечері, приступає до дослідів у при-

сутності родини та двох друзів. Він попросив сера Волкера сісти і фіксувати погляд на шийці пляшки з-під вина, що її підняв над ним, щоби спричинити значну втому очей і повік. Через 3 хв. очі Волкера зімкнулися, сльоза скотилася по щоці, голова схилилася, обличчя злегка напружилось, він зітхнув і глибоко заснув; дихання сповільнилося, заглибилося стало шумним; по руках і плечах пробігли незначні судоми. Через 4 хв. Брейд розбудив його, боячись небезпечних наслідків.

- Таким чином, педантично вимагаючи лише, щоби випробовані зосереджували на вказаному їм предметі як свій погляд, так і думки, Брейд присипляє всіх добровольців. Він називає сон не магнетичним, а нервовим. І наполегливо доводить, що

причини цього сну лежать не в особистості того, хто присипляє, а в самому пацієнті, у своєрідному стані його нервової системи. Воно виникає закономірно в наслідок утоми зосередженого погляду і уваги, повного розслаблення м'язів, що знаходиться в спокої тіла пацієнта і мимоволі затримки дихання, що настає при цьому. Невдовзі Брейд віднаходить для такого сну назву, яка міцно вкорінилася в науці, гіпноз.

Брейду, належить честь відкриття гіпно-тизму, який часом на його ім'я називають «брейдизмом» («брєдизмом»); він же є першим і одним із найвидатніших дослідників цього явища. Свого часу його відкриття зу-

стріло неабияку відсіч серед медиків-консерваторів та духовенства і, незважаючи на захист знаменитого фізіолога Карпентера (1853), воно було напівзабуте, доки вчені нових наукових відкриттів знову не звернули увагу на дослідження Брейда.

З його численних праць про гіпно-тизм найважливішою є монографія «Neurypnology, or the rationale of nervous sleep, considered in relation to animal magnetism» (Лондон і Едінбург, 1843).

Вибрані твори вченого були перекладені Прейєром німецькою мовою за назвою «Der Hypnotismus» (Берлін, 1882).

19 Червня

1950 року в родині лікарів народився Михайлов Борис Володимирович – лікар-психіатр. Закінчив з відзнакою лікувальний факультет Курського державного медичного інституту у 1974 р.

З 1974 р. протягом 20 років працював в Українському НДІ клінічної та експериментальної неврології та психіатрії ім. В.П. Протопопова (Харків). 1982 р. захистив кандидатську, 1994 р. – докторську дисертацію.

У 1995–2000 роках. працював проректором з наукової роботи Харківського інституту удосконалення лікарів (ХІУВ). З 1999 р. працював завідувачем кафедри психотерапії Харківської медичної академії післядипломної освіти (ХМАПО).

Б.В. Михайловим розроблено клінічну психотерапію соматоформних розладів, створено систему психотерапії для працівників МВС та МО України, вивчено нейробіологічні механізми реалізації психотерапії, розроблено проблеми психофармакотерапії, досліджено клініко-патологічні механізми та терапію розладів сну, розроблено основи психотерапії у спорті, біоінформ; створено концепцію освіти медичних психологів. За цикл

наукових праць він став лауреатом премії ім. В.П. Протопопова.

Працюючи понад 10 років головним позаштатним спеціалістом Міністерства охорони здоров'я України зі спеціальностей «Психотерапія» та «Медична психологія», Б.В. Михайлов зробив великий внесок в організацію психотерапевтичної мережі

України, видання галузевих наказів, запровадження нової спеціальності – медичної психології.

За редакцією Б.В. Михайлова видано перший в Україні підручник із психотерапії. Борис Володимирович є автором понад 450 наукових праць у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях з різних проблем психіатрії, психотерапії, медичної психології, наркології, у тому числі 15 монографій та навчальних посібників.

Б.В. Михайлов брав безпосередню участь в організації I, II та III Національного конгресу неврологів, психіатрів та наркологів України, численних науково-практичних конференцій з проблем психотерапії, психіатрії, медичної психології, сексології та ін. Він є членом редакційних колегій 8 професійних медичних видань.

20 Червня

1884 року народився Йоганн Генріх Шульц – німецький психіатр і психотерапевт.

Медичну освіту здобув у Лозанні (1902), Геттінгені (1902–1903, 1905–1907; основні філософії у Едмунда Гуссерля) і Бреслау (1904–1905; курс психології у Вільяма Штерна). Під час навчання в Геттінгенському університеті познайомився з К. Ясперсом.

У 1907 в Геттінгені отримав докторський ступінь за роботу «Про зміну крові при неврологічних і психічних захворюваннях». Працював у клініках психіатрії (у Хемніці, у Людвіга Вебера), терапії та дерматології (у Бреслау, у Ріхарда Штерна та Альберта Нейссера), в інституті експериментальної терапії (у Франкфурті-на-Майні, у Пауля Ерліха), у психіатриці відділенні неврологічної клініки (у Хемніці). З 1912 року працював у психіатричній клініці Йенського університету у Отто Бінсвангера, де у 1915 р. захистив докторську дисертацію на тему «Нові шляхи та цілі психотерапії».

Під час першої світової війни був полковим лікарем та керував лазаретом для хворих на невроз у Намюрі.

З 1919 р. – екстраординарний професор психіатрії та неврології в Єні, з 1920 р. – го-

ловний лікар та науковий керівник санаторію «Weisser Hirsch» під Дрезденом. У 1924 р. відкрив приватну нейропсихіатричну практику у Берліні. А з 1 грудня 1927 р. – член правління заснованого Лікарського товариства психотерапії. З 1933 р. – член правління Німецького Лікарського товариства психотерапії, з 1936

р. – віце-директор Німецького інституту психологічних досліджень та психотерапії, а також керівник поліклініки. Пропагував програму умиротворення Т-4; в рамках своєї діяльності в Німецькому інституті психологічних досліджень та психотерапії брав участь безпосередньо у переслідуванні гомосексуальних чоловіків. Шульц вважав, що гомосексуальність буває спадковим та виліковним. В інституті він намагався «виліковувати» гомосексуалів та керував комісією, яка змушувала «підозрюваних» до статевих стосунків із повіями, щоб «установити», чи гомосексуальні вони. «Обвинувачені» передавалися до концентраційного табору.

Після Другої світової війни займався приватною практикою. У 1956 р. був редактором журналу "Psychotherapie". У 1959 р. заснував Німецьке товариство лікарського гіпнозу.

20 Червня

Цього дня 1859 року народився Християн фон Еренфельс (Christian Freiherr von Ehrenfels) – австрійський філософ і психолог.

У психології Еренфельс відомий завдяки своїй праці «Про гештальт якість» (1890), у якій він запровадив поняття «гештальт якість» і поставив проблему цілісності сприйняття. Вирішував, однак, цю проблему в дусі елементаризму: цілісність психічного образу пояснював автоматичною появою у свідомості ще одного нового (ці-

лісного) елемента, що пов'язує в єдине ціле вихідні елементи цього образу (відчуття).

Еренфельс намагався обґрунтувати волюнтаристську етику, у якій процес світотворення було представлено як боротьбу між гештальт принципом (Бог) та «неоформленим» (Хаос), а людина трактувалася як помічник у роботі Бога з упорядкування всесвіту (Kosmogonie). Займався також питаннями філософії, математики, виводячи поняття числа його суб'єктивної представленості (Das Primzahlengesetz – 1922).

21 Червня

1880 року народився Арнольд Лусіус Гезелл (Arnold Lucius Gesell) – американський психолог.

Арнольд був старшим із п'яти дітей у родині фотографа та вчительки, які надавали великого значення освіті своїх дітей. Спостереження за навчанням та розвитком молодших братів і сестер пробудили в юнака зацікавленість до психології. Після закінчення середньої школи 1896 року Гезелл вступив до Вісконсінського університету в Стівенс-Пойнті на курс до Едгара Джеймса Свіфта – випускника Університету Кларка, який посприяв ще більшому розвитку зацікавленості Арнольда до психології. Деякий час працював викладачем у ВНЗ, після чого вирушив навчатися до Вісконсінського університету в Мадісоні, де отримав знання з курсу історії, що його викладав Фредерік Джексон Тернер. Викладачем курсу психології був Джозеф Ястров – засновник лабораторії психології у Вісконсінському університеті. 1903 року Арнольд Гезелл здобув ступінь бакалавра філософії. Деякий час працював учителем та директором школи,

після чого продовжив освіту в Університеті Кларка.

На той час університет Кларка був під потужним впливом свого президента-Гренвілля Стенлі Холла, першопрохідника американської психології, який заснував рух досліджень дитячого розвитку. 1906 року Гезелл здобув ступінь доктора філософії у психології

Університету Кларка. Працював у кількох освітніх закладах у Нью-Йорку та Вісконсіні надалі його колега з Університету Кларка Льюїс Термен допоміг йому обійняти посаду професора Лос-Анджелеської вищої школи штату. Там він зустрів Беатріс Чандлер, з якою одружився. Згодом у них народилися донька та син. Після тривалих спостережень у школах для осіб з психічними розладами, зокрема як Вайнлендська підготовча школа в Нью-Джерсі, заснована Генрі Гербертом Годдаром, зацікавився вивченням особливостей розвитку дітей з обмеженими можливостями. Вирішивши стати лікарем, деякий час навчався в Університеті Вищої медичної школи Вісконсіна. Пізніше працював помічником про-

фесора Ельського університету вивчаючи медицину. Там же заснував Ельську клініку дитячого розвитку і 1915 року отримав ступінь доктора медицини у професора Ельського університету.

Працював психологом у Раді з освіти штату Коннектикут і допоміг розробити успішні програми для дітей з обмеженими можливостями.

Будучи новатором, Гезелл використав у своїх дослідженнях останні досягнення кіно та фотографії. Він використовував одnobічні дзеркала для спостереження за дітьми і винайшов купол, який пізніше назвали його іменем, Гезелла – одnobічне дзеркало у вигляді купола для спрощення спостережень за дітьми. У своїх дослідженнях він вивчив багатьох дітей, у тому числі Камалу – дівчину, яка виросла у вовчій зграї. Також він проводив дослідження, спосте-

рігаючи за молодими особинами тварин, включаючи мавп. Як психолог Гезелл зрозумів велике значення природи та виховання. Він застерігав не поспішати у висновках, приписуючи конкретні причини розумовим недолікам. Багато аспектів людської поведінки, наприклад, неупередженість і темперамент, він вважав спадковими, і нагадував, що «дитина адаптована до батька, батько адаптований до дитини». Він вважав, що загальнонаціональна система дитячих садків буде благом для його країни. У співавторстві з Френсіс Ілґ видав два посібники з догляду за дитиною «*Infant and Child in Culture of Today*» (1943), і «*The Child from Five to Ten*» (1946). Гезельський інститут розвитку людини, названий на його честь, заснували його колеги – Френсіс Ілґ, і Луїз Бейтс Еймс 1950 року, після того як 1948 року Гезелл залишив університет.

22 Червня

Цього дня 1908 року народився Дональд Маркіз (Donald G. Marquis) – американський психолог.

Його батько викладав у Державному педагогічному коледжі Беллінгема в Беллінгемі, (штат Вашингтон), і Маркіз навчався в цьому коледжі протягом року. 1928 року закінчив університеті. Два роки навчався в аспірантурі Стенфорда, перш ніж його радники. Келвін Перрі Стоун та Льюїс Терман-порадили йому припинити навчання. Аспірантуру закінчував у іншій установі. 1931 року Маркіз одружився з Дороті Постл, докторанткою Єльського університету. 1932 року захистив докторську дисертацію.

Обіймав посади професора і завідувача кафедри в Єльському університеті, а також працював у Національній дослідницькій раді, потім перейшов до університету Мі-

чігану Маркіз став співавтором праці «Теорій навчання» з Ернестом Хілгардом, що вийшла у 1940 року. Був головою факультету психології в Мічигані 1945 року. Того ж року дав перші свідчення у Конгресі від співробітника АПА; він служив секретарем і був відповідальним за частину психоневрологічного законодавства. 1948 року

був президентом АПА. Разом з Робертом С. Вудвордом стає співавтором підручника «Психологія: дослідження душевного життя». У співавторстві написав книгу «Кондиціонування та навчання».

1969 року вступив на факультет Массачусетського технологічного інституту.

Восени 1972 року став професором технологічного менеджменту Девіда Сарноффа у Школі менеджменту Слоуна Массачусетського технологічного інституту.

23 Червня

Цього дня 1894 року в Гобокені (штат Нью-Джерсі) у родині Альфреда Сегвіна Кінсі і Сари Енн Чарльз народився Альфред Кінсі (Alfred Charles Kinsey) – американський біолог.

Альфред був найстаршим із трьох дітей. Його матір здобула лише початкову освіту, батько був професором у Технологічному інституті імені Стівенса в Гобокені. Кінсі ріс у доволі бідній родині, яка часто навіть не могла сплатити за послуги лікарів, що, можливо, призвело до того, що Кінсі в дитинстві перехворів на рахіт, черевний тиф, ревматизм. Причиною цих хвороб було те, що Кінсі недостатньо часу проводив на сонці (звичайна причина рахіту в ті дні: молоко та інші продукти ще не були збагачені вітаміном D) і принаймні значний період дитинства Кінсі провів у антисанітарних умовах. Результатом рахіту, що призвів до викривлення хребта, стала легка сутулість, через що його було призвано на воєнну службу для участі в Першій світовій війні.

Після закінчення Колумбійської середньої школи Кінсі поділився з батьком планами щодо вивчення ботаніки в коле-

джі, однак батько наполіг на тому, щоб й син навчався на інженера в Технологічному інституті імені Стівенса в Гобокені. У цьому інституті Кінсі не сподобалося і пізніше він згадував про час, проведений там, як про найбезглуздіший період свого життя. Попри це, однак, він не відступився від свого «маніакального» завзяття до

навчання. В інституті він головним чином обирав курси, що стосувалися англійської мови та інженерної справи, але не міг реалізувати свого захоплення біологією. Під кінець дворічного навчання в інституті Кінсі набрався сміливості заявити своєму батькові про те, що йому подобається біологія і він має намір продовжувати навчання в Коледжі Боудойна в штаті Мен. Батько рішуче чинив цьому опір, але зрештою змирився з вибором сина. Проте, разом із перемогою Кінсі розірвав стосунки з батьком, що турбувало його упродовж багатьох років.

1914 року Кінсі вступив до Коледжу Боудойна, де зацікавився дослідженням комах під керівництвом Ментона Коупленда. 1916 року Кінсі було обрано до товари-

ства Фі Бета Каппа, закінчив курс з magna cum laude з біології і психології. Продовжив навчання в інституті імені Бассі при Гарвардському університеті, навчальна програма якого у сфері біології була найпрестижнішою в США. Саме там Кінсі почав займатися вивченням прикладної біології у видатного ентомолога Вільяма Мортон Вілера. Під його керівництвом Кінсі працював практично самостійно, що влаштовувало обох. Темою своєї докторської дисертації Кінсі обрав дослідження горіхотворок. Збирав він горіхотворок із надзвичайною завзятістю, багато подоро-

жував. На кожному із сотень тисяч зібраних екземплярів проводилася серія із 26 вимірювань. Завдяки своїм методам зробив суттєвий внесок в ентомологію. 1919 року Гарвардський університет присвоїв Кінсі вчений ступінь Sc. D. (доктора природничих наук). 1920 року він опублікував кілька статей під егідою Американського музею природознавства в Нью-Йорку, ознайомив наукове товариство з горіхотворками і представив викладки щодо їхнього філогенезу. Було зібрано понад 18 млн комах музейної колекції, із них понад 5 млн горіхотворок Кінсі.

24 Червня

Цього дня 1949 року у с. Зеленівка Бахмацького району у Чернігівської області народився Скребець Василь Олексійович – видатний український психолог, доктор психологічних наук, професор, академік Української академії наук, Відмінник освіти України, Заслужений працівник освіти України, фундатор вітчизняної екологічної психології, засновник наукової школи екологічної психології на Чернігівщині.

1965 року закінчив 9-річну Курінську середню школу Бахмацького району, після чого вступив до Прилуцького педагогічного училища, що його 1969 року закінчив з відзнакою. Працював учителем праці в сільській школі на Київщині.

Упродовж 1969–1971 років служив у лавах збройних сил СРСР (Московський округ ППО). Під час служби був командиром роти у віддаленій військовій частині. Один із комсомольських форумів був присвячений знайомству з Московським державним університетом імені М. В. Ломоносова. Саме тоді юнак прийняв рішення вчитися на психолога. Успішно вступив-

ши на факультет психології Московського державного університету імені М. В. Ломоносова за спеціальністю «Психологія», 1977 року закінчує його здобувши кваліфікацію «Психолог. Викладач психології». За направленням їде працювати до Волгограда.

1987 року захищає кандидатську дисертацію на тему «Індивідуально-психологічні особливості старших школярів у зв'язку з їхньою фізичною підготовленістю та профорієнтацією».

1991 року здобуває вчене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Загальна психологія».

2006 року захищає докторську дисертацію на тему «Особливості екологічної свідомості в умовах наслідків техногенної катастрофи».

2011 року присвоєно вчене звання професора кафедри екологічної психології та психічного здоров'я.

Найсуттєвішим науковим здобутком Скребця є те, що він одним із перших в Україні став розбудовувати новий напрямок психологічної науки – екологічну

психологію, опрацьовуючи загальнотеоретичні та методологічні основи екопсихології. Навчальний посібник «Екологічна психологія», що вийшов (1998 року) був першим із цієї галузі знань в Україні. У ньому викладено авторську концепцію, що сформувалася в процесі багаторічного емпіричного й теоретичного дослідження адаптогенезу екологічної свідомості населення, яке постраждало від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Сьогодні із цього напрямку захищають дисертації, виконують магістерські і ди-

пломні роботи, пишуть курсові й реферативні студентські дослідження не лише в Чернігові, а й в інших регіонах України та країнах далекого і близького зарубіжжя. 2007 року Скребем В.О. створив кафедру екологічної психології та психічного здоров'я при Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка). Сьогодні при кафедрі діє лабораторія еколого-психологічних досліджень імені В. О. Скребця. Професор Скребцем започаткував на Чернігівщині наукову школу екопсихології.

24 Червня

Цього дня 1795 року народився Ернст Генріх Вебер (Ernst Heinrich Weber) – німецький психофізіолог і анатоміст.

Освіту здобув у Лейпцизькому університеті, де з 1818 року працював професором на кафедрі порівняльної анатомії, анатомії людини і фізіології. Веберу належать визначні праці з порівняльної і мікроскопічної анатомії, а також з історії розвитку тварин і фізіології (механізм руху людини; локалізація відчуттів тиску, температури і місця в людській шкірі), тобто присвячені проблемам чутливості (головним чином шкірній і м'язовій).

Розробивши низку методик і приладів для вивчення органів чуття (окремі з них застосовують і нині), Вебер визначив наявність закономірних співвідношень між силою впливу зовнішніх фізичних подразників і спричиненими ними суб'єктивними реакціями – відчуттями (що відображено в законі Вебера–Фехнера).

За допомогою розробленого приладу – естезіометра (відомий як циркуль Вебера) проводив експерименти, спрямовані на дослідження шкірної чутливості. Збільшуючи

відстань між двома точками дотику приладу зі шкірою, вчений визначав за якої відстані стимуляція визначатиметься як дві окремі точки. Вебер довів, що різні ділянки шкіри мають різну чутливість. Так кінчики пальців мають точки дотику за мінімальнієї відстані, тоді як набагато меншу чутливість має поперековий відділ спини, де

навіть відстань між точками дотику в 1,5 см часто не відчувається різними точками.

Ім'ям ученого названо «Веберів апарат» – орган чуття деяких риб, що дає змогу визначити ступінь наповнення їхнього плавального міхура газом.

Праці вченого поклали початок психофізиці і експериментальній психології.

1845 року разом з братом Едуардом Вебером відкрив гальмівний вплив блукаючого нерва на діяльність серця, що поклало початок уявленню про гальмування як про особливе фізіологічне явище.

Будучи прихильником природничого пояснення психічних взаємодій, Вебер критикував принцип «специфічної енергії органів чуття», який заперечує залежність психічних актів від зовнішніх подразників.

25 Червня

1842 року народився Даніель Пауль Шребер (Daniel Paul Schreber) – німецький суддя, який хворів на параноїдальну шизофренію. Свій стан він описав у книзі «Спогади невропатологічного хворого» (нім. *Denkwürdigkeiten eines Nervenkranken*).

Шребер був успішним і шанованим суддею до середнього віку, до того, коли його психоз почав прогресувати. Якось до нього прийшла ідея, що було би правильніше бути «поступливим», щоби статевий акт

був, як у жінки. Він стривожився і вирішив, що ця думка була нав'язана зовнішніми обставинами, а не виникла внаслідок внутрішніх процесів. Він навіть припустив, що думки прийшли від лікаря (він вважав, що лікар впливав на нього гіпнозом), вторглася до його розуму. Психоз став прогресувати, Шребер почав вважати, що Бог створив «диво» і перетворив його на жінку. 1911 року Шребер помер в притулку.

26 Червня

Цього дня 1916 року народилася Вірджинія Сатир (Virginia Satir) – американська психологиня.

Вірджинія була старшою із п'яти дітей у родині. Батько походив із родини селян та ремісників. В. Сатир описує його як простого, малоосвіченого чоловіка. Мати походила з вихованих міщанських кіл і була сильною, вольовою жінкою, яка приділяла багато уваги вихованню дітей. Різне походження та відмінність характерів були причиною напруженості в родині. Батько відчував себе некоханим дружиною. Мати у своє чергою, звинувачувала його у безвідповідальності. Це спричиняло напружену атмосферу на що чутлива Вірджинія часто реагувала хворобою. Упродовж довгих років у неї були проблеми зі шлунком. Вона також легко піддавалася інфекціям, часто страждала, оскільки не могла зрозуміти конфлікт батьків.

У 5 років Сатир пережила кілька місяців госпіталізації через розрив апендикса в той час, як її батьки перебували на межі розлучення. Тоді вона заявила, що має намір бути «суддею над батьками». Можливо,

саме сварки між батьками спонукали її стати сімейним психотерапевтом.

1927 року родина переїжджає до Мілуокі. Тут Сатир В. закінчила школу та педагогічний коледж, після чого 6 років вчителює в школі. Паралельно відвідує курси соціального працівника в Чикаго і вивчає психоаналіз. 1942 року отримує

ступінь магістра психології, активно займається приватною психотерапевтичною практикою.

1951 року Сатир В. працювала з двадцятьохлітньою пацієнткою, яка хворіла на шизофренію. У процесі цього спостереження вона дійшла висновку, що консулювати потрібно не окрему людину, а родину в цілому. Згодом ця ідея стала важливим елементом її роботи з клієнтом - складання так званої сімейної карти, на якій помічались значні події в родині, що відбувалися впродовж кількох поколінь.

З 1955 по 1958 рік брала участь у програмі психології сім'ї Інституту психіатрії штату Іллінойс. 1959 року Сатир приймає запрошення брати участь у створенні науково-дослідного інституту психіки в Па-

ло-Алто, у якому пропрацювала до 1966 року. В. Сатир було призначено керівником відділу освіти, і завдяки їй з'явилася перша в США освітня програма для сімейних психотерапевтів.

1973 року Сатир стає професором університетів Вісконсіна. 1977 року створила Avanta Network. Члени Avanta Network наперед займаються всілякою підтримкою моделей психотерапії, що сприяють зростанню особистості.

Однією з найбільш інноваційних ідей Сатир була «проблема уявлення», яка полягає в тому, що для людини найбільшою проблемою є труднощі, тоді, як реальною проблемою є способи подолання цих труднощів людиною. Однією з найпоширеніших проблем, за визначенням Сатир, є

низька самооцінка або принижене почуття власної гідності. Ця проблема формується у дитини віком до п'яти років ставленням до неї батьків.

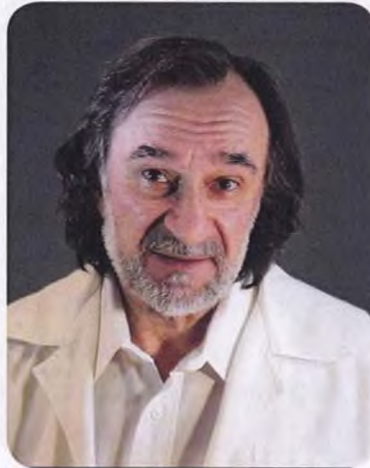
1964 року побачила світ книгу Сатир про загальну сімейну терапію, що народилася з опису навчального курсу для студентів. З кожною наступною публікацією популярність Сатир зростала. Вона відвідувала навчальні семінари по всій Америці і невдовзі вже подорожувала світом, презентуючи свої методи, відвідала навіть Радянський Союз (1987). У 70-80-х роках організація «Група розвитку психіатрії» (Group of Advancement of Psychiatry) провела опитування серед психотерапевтів, згідно з яким техніки та прийоми Вірджинії Сатир мали на практиків найбільший вплив.

26 Червня

1958 року в селі Олександрівці Вознесенського району Миколаївської області (Україна) народився Стражний Олександр (справжнє ім'я – Страшний Олександр Сергійович) – лікар-психотерапевт, письменник, автор методу біосугестивної терапії.

1975 року Олександр вступив до Київського медичного інституту ім. Богомольця, який закінчив 1981 року за спеціальністю «терапія». Чотири роки працював виїзним лікарем загальної бригади швидкої допомоги, після спеціалізації з психіатрії в Харківському інституті вдосконалення лікарів три роки працював лікарем психіатричної бригади.

1987 року в Києві відкрив приватну практику. Паралельно закінчив курси з трансцендентальної медитації, холотропного дихання за Станіславом Грофом, гіпнозу, йоги, акупунктури, фітотерапії, іридіодіагностики, біоенерготерапії, отримав диплом Ханойського Інституту Традиційної Східної медицини. Двічі побував у США, де вивчав новітні методи психотерапії, 12 традицій Анонімних Алкого-

ліків, шаманські практики, дзен-буддизм.

У січні 1989 року як перекладач та організатор разом із Лео К. місіонером із Лео К.США започаткував в Україні рух Анонімних Алкоголіків. Збори першої групи АА відбулися в Києві 21 лютого – цей день офіційно визнано днем народження руху АА в Україні.

З 1989 по 1991 рік в Україні, Росії, Литві, Казахстані, Швейцарії читав лекції і проводив психотерапевтичні сеанси за системою свого вчителя Еріха Буса; проводив майстер-класи в США, зокрема у Стенфордському університеті та університеті UCLA (University of California, Los Angeles). Нагороджений дипломом-подякою від мерії штату Каліфорнія.

1992 року був запрошений на роботу в Угорщину, де працював у Будапешті, а згодом у місті Печ відкрив свій власний лікувальний центр.

1996 року Олександр Стражний започаткував метод біосугестивної терапії. Відчувши його переваги, усі наступні роки, працюючи з пацієнтами, використовував лише цей метод. До 2013 року було

проліковано близько 20000 пацієнтів. 2014 року, працюючи волонтером у «Шпиталі Майдану» з учасниками Революції Гідності, методом біосугестивної терапії БСТ зацікавилися лікарі і психологи. Як результат було підготовлена близько 50 спеціалістів. Вони, а також і сам Олександр, у кризових центрах за допомогою біосугестивної терапії проводили реабілітацію

захисників України, які повернулися із зони бойових дій. Згодом були проведені наступні курси в різних містах України, а також на кафедрі загальної і медичної психології Київського медичного університету імені Богомольця.

Кількість спеціалістів біосугестивної терапії 2023 року налічувала близько 300.

27 Червня

Цього дня 1882 року народився Едуард Шпрангер (Eduard Spranger) німецький філософ, психолог, педагог.

Спочатку Шпрангер розглядав можливість здобуття музичної освіти, проте його вибір упав на філософію, і він вступив до Берлінського університету, де також вивчав психологію, педагогіку, історію, економіку, право, філологію і теорію музики. Його викладачами були Фрідріх Паульсен, Вільгельм Дільтей, Еріх Шмідт та Отто Хінце.

Перша спроба Шпрангера захистити докторську дисертацію 1901 року, коли його науковим керівником був В. Дільтей, який запропонував йому як тему кваліфікаційної праці «Історію розвитку Фрідріха Генріха Якобі», виявилася невдалою. Однак 1905 року під керівництвом Ф. Паульсена та К. Штумпфа Шпрангер зробив докторський ступінь, захистивши дисертацію на самостійно обрану ним тему «Гносеологічні та психологічні засади історії».

Під час навчання в Берлінському університеті Шпрангер познайомився з Катариною Хендліх, з якою він активно листувався протягом усього життя.

З 1909 року Шпрангер викладав філософію в Берлінському університеті. У 1911–1920 роки був професором Лейпцизького університету, а з 1920 по 1944 рік – професором Берлінського університету. Упродовж 1936–1939 років читав гостьові лекції в Японії. 1944 року Шпрангера було заарештовано і ув'язне-

но до Моабітської в'язниці. 1945 року його призначено ректором Берлінського університету. З 1946 року до своєї відставки 1953 року працював професором Університету Тюбінгена.

На думку Шпрангера, розуміння індивіда можливе на основі ставлення його до історичного оточення – явищ культури. Виділяючи 6 основних людських цінностей, він розвивав уявлення про 6 життєвих форм або культурно-психологічні типи, кожному з яких відповідає своєрідна структура мотивації, сприйняття реальності, організації афективно-емоційної сфери тощо.

Теоретична людина – та, для якої найвищою формою діяльності, що визначає характер усіх її життєвих проявів, є пізнання. Усі інші цінності для неї є вторинними.

У сфері мотивації вона прагне подолати афекти, намагається бути незалежною від приватних, конкретних цілей, якщо не спроможний включити їх до загальної системи закономірностей життя та поведінки.

Економічна людина – та, яка в усіх життєвих ситуаціях орієнтується на корисність. Усе стає їй засобом підтримки життя, квазіприродною боротьбою за існування. Вона заощаджує матерію, енергію, простір та час, щоб витягти з них максимум корисного для себе. Мотиви його від мотивів «теоретика» тим, що замість цінностей логіки вирішальну роль відіграють цінності корисності.

Естетична людина – та, яка «всі свої враження перетворює на висловлювання». Її специфічна форма мотивації – «воля до форми», що виражається в мотивах приватного порядку, таких як самореалізація, «побудова та оформлення самого себе», універсалізація естетичного бачення, тоталізація форм.

Соціальна людина – організуючим принципом життя якого є любов у релігійному значенні цього слова.

Владна людина – та, яка може існувати в будь-якій із ціннісних сфер, та, яка хоче і може вселяти іншим людям власну ціннісну установку як мотив діяльності. У найзагальнішому вигляді мотивація владної людини – це прагнення переваги над іншими. Усі решта мотивацій є допоміжними. Естетичне, наприклад, їй – це лише ланка в ланцюгу коштів задля досягнення мети влади. Але якщо владною людиною починає рухатися не стільки раціональний розрахунок та знання обставин, скільки безмежна фантазія, що виливається в гігантські проекти оформлення та переоформлення світового цілого, то вона стоїть на межі між людиною владною та людиною естетичною. Такими були багато найбільших завойовників у світовій історії.

Релігійна людина – та, чия цілісна духовна структура постійно орієнтована на виявлення вищого і того, що приносить нескінченне і абсолютне задоволення ціннісного переживання.

28 Червня

1867 року народився Лайтнер Вітмер (Lightner Witmer) – американський психолог.

1907 року Вітмер організував і очолював журнал «Психологічна клініка» (Psychological Clinic). Того ж року став виходити «Журнал аномальної психології» (Journal of Abnormal Psychology), так що прикладні психологи мали два журнали для обміну ідеями та результатами своїх досліджень.

До 1915 року при американських універ-

ситетах було засновано близько 20 психологічних клінік. Деякі з них надавали також консультативну допомогу студентам університетів, але основний наголос був на роботі з дітьми.

1896 року Вітмен організував першу психологічну клініку для обстеження дітей при Пенсільванському університеті. Заснування цієї клініки психологічної допомоги означало поєднання академічного та прикладного підходів, що є характерною рисою клінічної психології.

29 Червня

Цього дня 1885 року Поль Жане – французький філософ – запропонував створити курс експериментальної психології на Faculty of Letters у Сорбонні та призначити викладачем Теодюля Рібо.

Призначення Рібо було підтверджено 31 липня 1885 року, читання курсу і в грудні розпочалося.

Праці Рібо з психології вирізняються достовірними медичними фактами та обережністю у висновках. Як психолог-емпірик Рібо намагався сформуванати психологію як науку точну, у якій особисті світоглядні стереотипи дослідника будуть зайвими. Виступивши проти спіритуалізму – так званої еклектичної школи (Кузен та інші), що панувала у французькій психології та філософії тих часів, на основі критичного аналізу основних напрямків тогочасної психології (англійської з її асоціанізмом та німецької з її атомізмом), Рібо намагався сформуванати програму нової науки, яка би базувалася на реальному досвіді ставши,

таким чином, родоначальником емпіричного напрямку психології у Франції.

Рібо ставив перед науковою психологією завдання дослідження конкретних фактів психічного життя людини та зв'язків їх із фізіологічними та соціальними умовами і вважав, що психологія має бути експериментальною. На відміну від

Вундта під експериментальною психологією він мав на увазі перш за все патопсихологічний експеримент.

Рібо був одним із перших західних науковців, хто визнав роль рефлексивної теорії Сеченова з поясненням сутності та нейрофізіологічних механізмів психічного життя.

Праці Рібо значною мірою вплинули на подальший розвиток французької психології та таких психологів, як П'єр Жане, Шарль Блондель, Анрі Валлон, Андре Омбердан, Даніель Лагаш, Жульєт Фаве-Бутоньє та інших.

30 Червня

Цього дня 1838 року створено перший у світі законодавчий акт, який охороняє права душевнохворих, «Закон 30 червня 1838».

Створенням документа керував Жан Етьєн Домінік Ескіроль – французький психіатр, автор першого наукового посібника з психіатрії, відкривач першого офіційного викладання психіатрії у Франції, реформатор психіатрії.

Згідно з цим законом встановлено важливий принцип медичного свідоцтва (документа, без якого хворий може бути позбавлений волі).

Створена 1838 року програма складалася з 4 пунктів.

По-перше, душевні розлади мають лікувати у спеціалізованих лікарнях лікарі зі спеціальною підготовкою.

По-друге, щоби реформа сприяла до поширенню успіхів, досягнутих у Парижі, і в провінції.

По-третє, «божевільний будинок – знаряддя лікування». Цим було передбачено лікувально-охоронний режим.

По-четверте, Ескіроль наполягав на медикалізації: «Лікар має бути провідним

життєвим початком у божевільні. Саме він повинен приводити все в рух... Лікар має бути наділений повноваженнями влади, від яких ніхто не може його позбавити».

За розпорядженням міністра внутрішніх справ Ескіроль після цього провів загальнонаціональний огляд, щоби відвідати всі установи Франції, де утримували психічно хворих. Тут він вдруге одним із перших застосував статистичні методи дослідження хворих.

30 Червня

У 1945 році Совнарком СРСР видав розпорядження №10007, яким дозволяв започаткувати на Україні Науково-дослідний інститут психології. До цього часу у республіці існував лише відділ психології при Українському науково-дослідному інституті педаго-

гіки. 1 жовтня 1945 року розпочав свою діяльність Науково-дослідний інститут психології на основі постанови №1573 Ради народних Комісарів УРСР від 01.10.1945 р. У затвердженому Наркомпросом положенні про інститут зазначалося, що головним його завданням є наукова розробка актуальних проблем загальної, дитячої, педагогічної й спеціальної психології, а також дослідження питань з історії вітчизняної та зарубіжної психології. Новостворений інститут мав сприяти плануванню й розгортанню наукової роботи з психології на Україні, зокрема координувати наукову роботу кафедр психології педагогічних інститутів та університетів.

Його перший директор – дійсний член АПН СРСР, доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки УРСР Григорій Силович Костюк. Усе своє под-

вижницьке життя Григорій Силович присвятив рідному дітищу, де був незмінним директором близько тридцяти років. Григорій Силович залишив багату творчу спадщину. Більше половини працівників очолюваного ним Інституту – його учні, які сьогодні продовжують

розвивати положення, думки та ідеї вченого. З кожним роком зростає науковий потенціал Інституту, розширювалася тематика досліджень, з'являлися нові напрями психологічної науки.

З 1971 року Інститутом керував член-кореспондент АПН СРСР, доктор філософських наук, професор В. І. Войтко, а з травня 1983 року наукову установу очолила член-кореспондент АПН СРСР, доктор психологічних наук, професор Л. М. Проколієнко. З 1989 року в. о. директора Інституту став кандидат психологічних наук А. А. Корнієнко, а з 1990 року його очолив академік-секретар Відділення психології, вікової фізіології та дефектології Академії педагогічних наук України, доктор педагогічних наук, професор О. В. Киричук. У 1994 році керівником Інституту обрано кандидата психологічних наук, доцента В.

М. Титова, а з 1997 року Інститут очолив й по сьогоднішній день є директором академік-секретар Відділення психології, вікової фізіології та дефектології Національної академії педагогічних наук України, доктор психологічних наук, професор С. Д. Максименко.

Інститут перебував у складі Міністерства освіти УРСР до 1992р., а згідно з постановою Кабінету міністрів України, за № 335 від 16.06.92 р. підпорядкований Академії педагогічних наук України з наступною зміною назви – Інститут психології АПН України (Постанова Президії Академії педагогічних наук України від 24.02.93 р.) Постановою Кабінету міністрів України № 978 від 6 грудня 1995 року Інституту було присвоєно ім'я видатного українського вченого-психолога академіка Г.С. Костюка.

Протягом семидесяти п'яти років Інститут успішно розвиває психологічну науку, готує наукові кадри, є координаційним центром психологічних досліджень на Україні. На даний час в Інституті функціонує 15 наукових лабораторій, у яких

науково-дослідну роботу проводять 160 наукових співробітників. У складі науковців 5 дійсних членів НАПН України, 2 члени-кореспонденти НАПН України, 38 докторів наук і 77 кандидатів наук. Одним із основних його структурних підрозділів є наукова бібліотека, де зберігається понад 100 тисяч книжок.

Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України спрямовує свою науково-дослідну і науково-організаційну роботу на осмислення реалій і викликів сьогодення, трансформаційних процесів у суспільстві та освіті, зміцнення зв'язку досліджень з освітньою практикою, на задоволення зростаючих суспільних запитів і потреб у глибокому пізнанні психологічних закономірностей розвитку особистості, психологічного супроводу освітніх процесів. Дослідження цієї проблематики відкриває шляхи до поєднання теоретичних здобутків психології із соціальними запитами на модернізацію системи освіти в контексті нових реалій з метою побудови системи організації психологічної підтримки особистісного розвитку.

1 Липня

1931 року народився Станіслав Гроф (Stanislav Grof) – американський психолог та психіатр чеського походження, засновник і найвизначніший представник трансперсональної психології.

1956 року закінчив медичний факультет Карлового університету в Празі. Кар'єру розпочав психіатром-клініцистом-практи-

ком у напрямку психоаналізу. Навчальний аналіз (ВД) проходив у Федора Досужкова (ВД). Після переходу 1961 року в пражський НДІ психіатрії (ВД) займався систематичним вивченням терапевтичного потенціалу. 1965 року при Чехословацькій академії наук захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії з медицини.

1967 року був запрошений на дворічне стажування в Університеті Джонса Хопкінса в Балтіморі (США), після чого залишився працювати там на посаді професора. 1969 року став одним із засновників Journal of Transpersonal Psychology (ВД). Тоді ж приєднався до експерименту «Спрінг Гроув» (ВД), присвяченому психоделічній терапії, і який проводився на той час у Меріленд-

ському центрі психіатричних досліджень при Spring Grove Hospital Center.

З 1973 року працював у Інституті Есален у Біг-Сурі (штат Каліфорнія). 1977 року спільно з Майклом Мерфі та Діком Прайсом заснував Міжнародну трансперсональну асоціацію (ВД), президентом якої був у 1978–1982 роках. З 1995

року обіймає посаду професора факультету психології Каліфорнійського інституту інтегральних досліджень.

Гроф запровадив поняття систем конденсованого досвіду (СКО), в основу якого покладено уявлення про те, що не всі емоційні і психосоматичні захворювання зумовлені лише особливостями післяпологового розвитку індивіда.

Причини психічних проблем можуть бути ще в глибших шарах психіки. Модель, яка описує ці верстви, дослідник назвав картою людської психіки та опублікував її у 1975 році.

Карту психіки було побудовано на підставі даних, отриманих під час сеансів психоделічної терапії. У ній передбачено розподіл несвідомого на три типи:

- особисте несвідоме, що є витісненим біографічним матеріалом, з яким працює класичний психоаналіз в особі послідовників Зігмунда Фрейда;
- перинатальне несвідоме – переживання ембріона, пов'язані з травмою народження, яку згадував Отто Ранк;
- трансперсональне несвідоме – досвід, що існує поза існуванням індивіда. Приватними проявами цієї гаузі є як колективна пам'ять чи архетипи Карла Густава Юнга, так і дивні переживання як ототожнення людини з тваринами і навіть неживими субстанціями (металами, мінералами). В останніх двох типах переживань Гроф вбачає психологічне коріння тотемізму та анімізм.

Надзвичайно докладно у Грофа розроблено тип перинатального несвідомого. Розглядаючи проблему духовної кризи, до-

слідник сформулював тезу про те, що такі кризи відбуваються за моделлю архетипу «смерті-відродження». Аналогічну модель він зафіксував у переживаннях народження, що їх відчують пацієнти в психоделічних станах.

Після накладеної США заборони на ЛСД Станіславу Грофу знадобився новий інструмент занурення пацієнтів у змінення стану свідомості. Таким став створений ним разом із дружиною Крістіною метод холотропного дихання, що наближається до практики пранаями. Метод поєднує інтенсивне глибоке дихання та музику.

Пришвидшене дихання спричинює гіпервентиляцію легень, а спеціальна музика посилює емоції, пов'язані з витісненим несвідомим матеріалом, тим самим провокуючи його вихід.

1 Липня

Цього дня 1939 року народився Валерій Миколайович Кузнецов – психіатр, доктор медичних наук, професор.

Закінчив Кримський медичний інститут (Сімферополь, 1962). Працював лікарем. Захистив кандидатську дисертацію «Дослідження різних фракцій сірки і сульфгідрильних сполук в крові у хворих психозами старечого віку» (1968), докторську – «Психози з переважною патологією афективної сфери у дітей і підлітків з церебральною резидуально-органічною недостатністю (клініка, діагностика, медико-соціальна реабілітація)» (1998). Професор В.М. Кузнецов підготував 12 кандидатів та 1 доктора наук. У 1981–2009 рр. – головний позаштатний дитячий психіатр МОЗ України. У 1998–2006 рр. – координатор від України в Європейському бюро ВООЗ програми «Психічне здоров'я». З 1990 по 1994 рр. – голова консультативно-експертної ради з психіатрії МОЗ України.

Є постійним консультантом клінічної лікарні «Феофанія» при Адміністрації

Президента України, Національної дитячої спеціалізованої лікарні «Охматдит», відомств МВС, СБУ.

Неодноразово виїжджав по санавіації для допомоги хворим з різних областей України. Під керівництвом та за активної участі В.М. Кузнецова створені навчальні та комп'ютерні програми.

Він є автором першого навчального посібника «Психіатрія» українською мовою (1993) для лікарів-інтернів та курсантів інститутів удосконалення лікарів.

Один з головних редакторів та автор 10 глав національного підручника «Психіатрія» для відповідних фахівців. У доробку понад 250 праць, серед них 7 навчальних посібників, 6 методичних рекомендацій, 3 раціоналізаторські пропозиції, 8 авторських свідоцтв. Він є співавтором 8 монографій.

Здійснював патофізіологічне дослідження афективних психозів, психічних розладів, пов'язаних із церебральною резидуально-органною недостатністю.

2 Липня

1985 року Ніколас Каммінгс (Nicholas Cummings) офіційно зареєстрував American Biodyne – першу національну оздоровчу програму, що нею повністю керували психологи.

Каммінгс обіймав посаду начальника відділу психічного здоров'я в Організації з підтримки здоров'я Kaiser Permanente (1959–1979) та президента-засновника Каліфорнійської школи професійної психології (1970). Він відіграв важливу роль у розвитку PsyD – навчальної програми для клінічних психологів, коли він заснував Національний фонд професійних шкіл психології, – альтернативу Американській психологічній асоціації для акредитації університетських докторських програм з

клінічної психології. 1979 року Каммінгса було обрано президентом Американської психологічної асоціації. 1994 року разом зі своєю дружиною заснував Фонд Ніколаса та Дороти Каммінгс. Фонд прагне забезпечити, щоби повсякденна медична допомога включала докторську психотерапію. У 2010-х роках подружжя пожертвувало 5 млн доларів у Архів історії американської психології Університету Акрона (штат Огайо), який перейменував себе на Центр історії психології Каммінгса. Каммінгс разом із донькою Джанет Л. Каммінгс 2014 року заснували Каммінгський інститут з вивчення поведінкового здоров'я.

3 Липня

1946 року президент США Гаррі Трумен підписав Акт про психічне здоров'я нації (Цивільний кодекс 79-487). Згідно із цим Актом начальникові медичного управління доручалося організувати дослідницькі та лікувальні програми для поліпшення стану психічного здоров'я нації.

Гаррі С. Трумен був надзвичайно непопулярним президентом. У грудні 1951 року лише 23 % американців позитивно оцінили його діяльність. Навіть Річард Ніксон на найнижчій позначці Уотергейтського скандалу з 24 % мав вищий показник. Коли 1953 року президент залишив свою посаду, лише 31 % населення були згодні з його правлінням, тоді як 56 % відкидали його.

Протилежністю цих цифр є оцінка діяльності Трумена істориками та громадськістю після його смерті.

Згідно з опитуванням думки серед істориків 1982 року він посів 8 місце у списку американських президентів. В опитуванні Геллапа 1980 року він займав навіть 3 місце після Джона Кеннеді і Франкліна Д. Рузвельта. Отже, непопулярний президент після смерті піднявся до американського народного героя. Якщо про президентство Трумена є дуже багато досліджень, то роки, коли він був сенатором у Міссурі, до його вступу на посаду президента, досліджено значно менше.

4 Липня

1989 року АПА опублікувала перше видання п'ятитомника PsycBOOKS – каталогу з анотаціями на книги з психології.

Перші томи PsycBOOKS присвячені книгам, виданим 1988 року. Інформація про книги, видані 1987 року, містилася в томах, випущених 13 грудня 1989 року.

1992 року серія PsycBOOKS поєдналася із серією «Психологічні огляди» («Psychological Abstracts»).

5 Липня

1923 року в селі Іванківці Бердичівського району Житомирської області народився Петро Сидорович Горностай – український психолог, ректор (1973-1986) і почесний професор Житомирського державного університету, кандидат психологічних наук, батько психолога Горностая П. П.

У кандидатській дисертації Горностай П. С. уперше у вітчизняній психології всебічно описав дослідження історичного внеску Бехтерева В. М. у розвиток психологічної науки, обґрунтував його значення для основних галузей психології, зокрема – загальної та медичної психології, психології особистості, мислення, вікової та педагогічної психології, психології праці.

Горностай П. С. працював над проблемами теорії та практики вікової і педагогічної

психології, зокрема, проблемами розвитку педагогічних здібностей, психологічної готовності до педагогічної діяльності, професійно-педагогічної орієнтації. Його цікавили питання психології вищої школи, зокрема проблема поліпшення психологічної підготовки студентів педагогічних ВНЗ як умови виховання творчого

вчителя, формування педагогічної компетентності у студентів.

У коло його наукових інтересів входили проблеми методики викладання психології, професіографії педагогічної діяльності. Він є автором та співавтором багатьох навчальних та методичних посібників, збірників контрольних робіт, навчальних програм тощо. Працюючи на адміністративних посадах, Горностай П.С. зумів створити та опублікувати близько 70 наукових праць.

6 Липня

Цього дня 1877 року народився Роберт Огден (Robert Morris Ogden) – американський психолог, один із перших гештальтистів, які сприяли поширенню ідей гештальт-психології у США і запрошували впливових німецьких гештальт-психологів у США.

Огден навчався в державних школах Бінгемтона. 1901 року закінчив Корнелльський університет, здобувши ступінь бакалавра психології. Під час навчання в Корнеллі одним із його професорів був Едвард Б. Тітченер. Саме той запропонував йому отримати ступінь доктора психології під керівництвом Освальда Кюльпе – давнього друга Тітченера. Тому Огден вступив до Вюрцбурзького університету, в якому 1903 року отримав докторський ступінь.

Після здобуття докторського ступеня повернувся до університету США і з 1903 по 1905 рік був помічником Макса Фрідріха Мейєра в Університеті Міссурі. З 1905 по 1907 рік Огден був доцентом психології в Університеті Теннессі, де він продовжував працювати ад'юнкт-професором з 1907 по 1909 рік і повним професором – з 1909 по

1914 рік. Завдяки Джеймсу Роуленду Енджеллу 1916 року став завідувачем кафедри психології в Університеті Канзасу.

Невдовзі Огден став завідувачем кафедри освіти у своїй альма-матер, Корнелльському університеті, де викладав до своєї смерті 1959 року. Навесні 1923 року Огдена було запрошено лек-

тором до Педагогічної школи Гарварду. З 1923 по 1945 рік обіймав посаду декана Коледжу мистецтв та наук Корнелльського університету.

За визначенням професора психології Карла М. Далленбаха з Техаського університету в Остіні, «Огден був першим і головним прихильником гештальт-психології в Америці». Так само Д. Т. Ховард, професор психології Північно-Західного університету, у своєму огляді книги Огдена «Психологія та освіта» 1926 року назвав використання Огденом гештальт-психології «піонерською роботою». Перебуваючи на посаді декана, він запросив психологів німецького походження Курта Коффку, Вольфганга Келера та Курта Левіна викладати в Корнелльському університеті.

1913 року Огден був шостим президентом Південного товариства філософії та психології, з 1913 по 1916 рік – секретарем-скарбником Американської психологічної асоціації, з 1918 по 1920 рік – членом її Ради. 1936 року також був головою секції 1-ї Американської асоціації сприяння роз-

витку науки, 1936–1938 рр. – президентом Асоціації коледжів та університетів штату Нью-Йорк. Був членом Фі Бета Каппа, Сігма Сі, Фі Каппа Фі, Фі Дельта Каппа та Псі Чі. З 1909 по 1929 рік Огден був співробітником редакції *Psychological Bulletin*, з 1926 по 1959 рік – *American Journal of Psychology*.

7 Липня

1851 року народилася Ліліан Мартін (Lillian Jane Martin) – американська психологиня, засновниця Академії наук у штаті Індіана. Керувала першою всесвітньою клінікою психічного здоров'я для нормальних дітей та людей літнього віку (Сан-Франциско, штат Каліфорнія). Завідувала психологічною лабораторією у Стенфордському Університеті.

7 Липня

Цього дня 1998 року спільним наказом Міністерства освіти України і Академії педагогічних наук України було створено Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи.

Завдання центру:

- Здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, державних цільових програм на замовлення законодавчих та виконавчих органів державної влади.
- Обґрунтування теоретико-методологічних засад становлення і розвитку практичної психології і соціальної педагогіки в Україні.
- Науково-методичне керівництво психологічною службою системи освіти України, визначення напрямів і пріоритетів її розвитку.
- Комплексний аналіз соціальної ситуації особистісного та психічного розвитку дітей і молоді, вивчення психологічних механізмів соціалізації особистості, підвищення її соціально-адаптаційних можливостей, особистісного зростання.
- Організація і проведення наукових та науково-практичних конференцій, сим-

позіумів, семінарів з актуальних питань практичної психології і соціальної педагогіки в системі освіти.

- Науково-просвітницька діяльність, ознайомлення широких верств населення з результатами науково-дослідницького пошуку у сфері практичної

психології і соціальної педагогіки.

- Представлення здобутків вітчизняної теорії і практики з питань практичної психології і соціальної педагогіки на міжнародному рівні.
- Створення нормативної бази діяльності психологічної служби.
- Впровадження новітніх методичних розробок для практичних психологів і соціальних педагогів різних типів навчальних закладів.

У 2002 році в структуру Центра влилась Центральна психолого-медико-педагогічна консультація. Система психолого-медико-педагогічні консультації – це установи системи освіти України, діяльність яких спрямована на підтримку, захист прав (та створення умов) для здобуття якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з інвалідністю.

Основними завданнями діяльності Центральної ПМПК є:

- Координація діяльності системи ПМПК.
- Здійснення науково-методичного та нормативно-правового забезпечення діяльності системи ПМПК.
- Виконання арбітражної функції (розгляд найбільш діагностично складних та соціально-конфліктних випадків).

8 Липня

1895 року в Чиллікоті (штат Огайо, США) народився Гарднер Мерфі (Gardner Murphy) – американський психолог, син Едгара Гарднера Мерфі – єпископального священника та відомого активіста. Після отримання 1916 року ступеня бакалавра Єльського університету Мерфі вступив до Гарвардського університету. Працюючи

з Троланд Л. Т. в експерименті з телепатії, 1917 року отримав ступінь магістра. Мерфі змінив Троланда як володар стипендії Ходжсона в галузі психічних досліджень у Гарвардському університеті. Після війни 1919 року Мерфі продовжив навчання в Колумбійському університеті, паралельно працюючи над докторським ступенем. 1923 року отримав нагороду у вигляді стипендії Ходжсона. Пізніше одружився з Лоїс Барклай, яка народила йому двох доньок – Алу та Маргарет.

Мерфі був відомий за щедрість та доброту, наприклад, за те, що він пропонував допомогу чи позички, якщо у студента чи колеги виникали проблеми. Він також виступав проти расових конфліктів та за мирні стосунки.

Мерфі запропонував біосоціальну теорію особистості, у якій зазначалося, що особистість має бути одночасно і біологічною, і соціальною. У центрі теорії має бути каналізація. Мерфі вважав, що потреби в каналізації формуються конкретними способами задоволення. Цей випадок, коли потреби задовольняються, контролюється двома основними механізмами:

регулярністю та актуальністю. Ці два компоненти стверджують, що досвід створює інший досвід, який базується на близькості стосунків. Цю теорію Мерфі представив у своїй книзі «Особистість», що вийшла друком 1947 року. Він запропонував три основні компоненти особистості. По-перше, особистість діє у межах більшої структури, по-друге, має свої власні внутрішні механізми. Крім цього, це об'єкт, який формується доквіллям. В інших частинах книги обговорюється його біосоціальна теорія каналізації та аутизму. Аутизм, за визначенням Мерфі, – це дії, спрямовані на задоволення потреб із приділенням особливої уваги собі.

Мерфі також вивчав парапсихологію,

яку на той час не сприймали всерйоз. Багато хто думав, що це жарт, і її не варто вважати справжньою наукою. Мерфі вважав інакше і стверджував, що завдання вченого – розширювати відому науку і виходити за встановлені межі. Всупереч постійним глузуванням він провів безліч досліджень паранормальних явищ, зокрема, телекінезу, психокінезу.

8 Липня

1893 року народився Фредерік Саломон Перлз (Friedrich Salomon Perls) – німецький психолог і психотерапевт.

З 1913 року приділяє увагу вивченню медицини, але без особливого інтересу, розглядаючи її як шлях до філософії і фізіології – і (мабуть, в 1916 році) відкриває для себе Фрейда та психоаналіз. За його власним твердженням, сексуальна проблематика захоплює його.

1921 року отримує ступінь доктора медицини і починає займатися психіатрією з її «медикаментами, електричними штуками, гіпнозом і розмовами».

У 1925 році розпочинає 7-річний курс психоаналізу, спочатку у Вільгельма Райха, потім у Карен Горні. Цей період називає «марним життям на кушетці».

1926 року Перлз знайомиться з Куртом Гольдштейном – неврологом і психіатром, який на той час займався солдатами з пораненнями головного мозку, прихильником цілісного, холістичного підходу до організму (організм – як ціле), і стає його асистентом у Франкфуртському університеті. Як

«вірний фрейдист» він сперечається з Гольдштейном, але змушений повернутися до холізму через 10 років – уже в Південній Африці. Холістичний підхід стає одним із фундаментальних засад майбутньої гештальт-терапії: на ньому базується уявлення про взаємовідносини організм – навколишнє середовище. Постулюється,

що людина і її оточення – єдина система, і психотерапія неможлива без аналізу контакту між ними.

1930 року одружується з Лорі Познер, з якою познайомився у Франкфуртському університеті. Лора є доктором психології, займається гештальт-психологією і знайомить Перлза з усіма останніми розробками в цій галузі. Завдяки їй він отримує доступ до екзистенціалізму, зокрема, до філософії Мартіна Бубера (відносини Я-Ти і Я-воно) і до теології Пауля Тілліха (мужність існування). Крім цього, Лора бере участь у семінарах Ельзи Гіндлер з експресивного руху. Перлз повертається до проблеми співвідношення соматичного і психічного і переконується, що «взаємини тіла і розу-

му досі є заплутаними». У гештальт-терапії усвідомленням через рух і дію стане звичайною практикою.

1933 року, після приходу до влади Гітлера, Фріц Перлз, Лора Перлз і їхня старша донька Рената їдуть до Голландії, а за рік перебираються до Південної Африки. Перлз їде туди формально залишаючися ортодоксальним психоаналітиком: «Я їду проповідувати фрейдівське євангеліє в Південній Африці». Він засновує там інститут психоаналізу. 1936 року відправляється в Маріанські Лазні на психоаналітичний конгрес зі своєю першою статтею «Оральний опір». Працю було піддано критиці, у якій основним запереченням була теза, що опір може бути тільки анальним. Згодом Перлз стане розглядати відсутність орального опору, як один із чинників, що полегшують патологічну інтроекцію.

1951 року в співавторстві з Ральфом Гефферліном і Полом Гудменом публікує книгу «Гештальт-терапія: збудження і зростання людської особистості», у якій уперше формулює початки свого власного терапевтичного підходу. Невдовзі після цього було організовано Нью-Йоркський інститут гештальт-терапії, центр якого містився у квартирі Перлза.

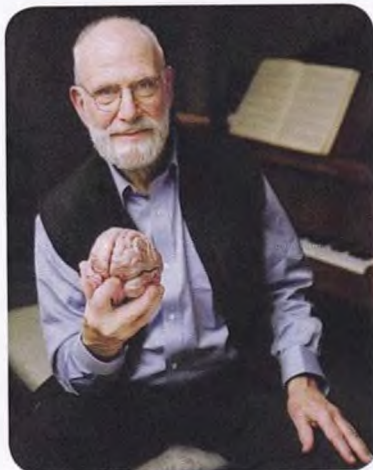
1954 року було також створено Клівлендський інститут гештальт-терапії, а до кінця 50-х років групи гештальт-терапії були організовані по всій країні.

1964 року він увійшов до штату знаменитого Інституту Есален в Біг Сюр – штат Каліфорнія. Перлз став лідером у русі за розкриття потенціалу людини.

1969 року Перлз перебрався до Британської Колумбії, де на острові Ванкувер заснував гештальт-громаду.

9 Липня

1933 року народився Олівер Сакс (Oliver Wolf Sacks) – американський невролог та нейропсихолог. Був наймолодшим із чотирьох дітей у єврейській родині. Його батьки Семюел Елієзер Сакс (1895–1990) та Мюріел Елзі Ландау (1895–1972) були лікарями; серед його двоюрідних братів – міністр закордонних справ

Ізраїлю Абба Евен, актор та режисер Джонатан Лінн та математик Роберт Ауманн. З боку батька родина походила з містечка Іонішки, з боку матері – з Гомеля.

Ступінь доктора медицини отримав в Оксфорді (1958), після чого переїхав до Канади, 1960 року – до США. З 1965 року мешкав у Нью-Йорку. Обіймав посаду професора неврології у Медичному коледжі ім. Альберта Ейнштейна, ад'юнкт-професора неврології Медичної школи (англ.) рос. Нью-Йоркський університет. Вів медичну практику в Нью-Йорку. Сам хворів на прозопагнозію. Навіть після того, як у нього було діагностовано увеальну меланому і він осліп на одне око, Сакс продовжував як письменницьку діяльність, так і лікарську практику.

Розповіді Сакса скупі на клінічні подробиці і швидше є спробами поглянути на досвід своїх пацієнтів із загальнолюдської точки зору. Він наголошує на переживаннях пацієнтів, намагається наблизити їхній унікальний травматичний досвід до читача, викликати в нього емпатичну реакцію. Сакс часто наголошує, що

деяким пацієнтам, які були «ненормальними» в одній галузі, інколи вдавалося знайти себе в іншій, хоча при цьому їхня патологія залишалася невиліковною.

Книги Сакса багаторазово перевидавалися, щоразу тією чи іншою мірою піддавалися доопрацюванню. Їх перекладено на понад 20 мов світу. Російською мовою видано такі його книги, як «Пробудження», «Людина, яка прийняла дружину за капелюх», «Мігрень», «Антрополог на Марсі», «Нога як точка опори», «Око розуму», «Зримі голоси», «Галюцинації» та інші.

У березні 2006 року Сакс був одним із 263 американських лікарів, які підписали лист протесту проти застосування тортур до ув'язнених у Гуантанамо.

10 Липня

1873 року народився Теодор Сімон (Theodore Simon) – французький психолог. Працював лікарем, здійснюючи контроль за шпиталізацією дітей із різними порушеннями. Ознайомлення з працями А. Біне спонукало його до особистого знайомства, яке привело до плідної співпраці (спільно опублікували понад 20 статей).

Разом з Біне, працюючи в рамках Комісії з вивчення методів навчання розумово відсталих дітей, створили шкалу вимірювання інтелекту, названу шкалою Біне-Сімона («Methodes nouvelles pour le diagnostic du niveau intellectuel des anormaux», «Anne» (що стала надалі всесвітньо відомою) psychologique», 1905, 11). Ця шкала включала лише 30 завдань у порядку зростан-

ня проблеми. Другу версію шкали, 1908 р., було співвіднесено з віком від 3 років до дорослого стану, а третю, 1911 р., було дещо відредаговано та доповнено. Унаслідок наукових контактів із Симоном Ж. Піаже натрапив на той факт, що помилки дітей під час розв'язання тестових завдань мають не випадковий характер.

Після смерті Біне в 1911 р. Сімон, будучи фахівцем насамперед у медицині, припинив займатися проблемою створення психодіагностичних методик і повністю переключився на психіатрію. Основні його праці: Les enfants anormaux. 1907 (у співавторстві з А. Binet); Pedagogie experimentale, 1924; L'homme normal, 1938.

11 Липня

1857 року народився Альфред Біне (Alfred Binet) – французький психолог.

Він є автором книги «Психологія умовиводу» (1886), у якій сформулював теорію психології трьох образів. У цій теорії всі розумові процеси і сприйняття за своїм психологічним механізмом розглядаються як асоціації між двома образами.

Наприклад, перший образ – зорове відчуття – за асоціацією подібності викликає зорове уявлення (другий образ), а це викликає комплекс тактильних і м'язових уявлень. Таким чином, за цією теорією умовивід і сприйняття зближуються, тому що в кожному сприйнятті наявні елементи судження стосовно об'єкта, обидва процеси являють собою злиття трьох образів.

1891 року Альфред Біне розпочинає працювати в психологічній лабораторії Сорбони і видає книгу «Експериментальне вивчення інтелекту». В основу цієї книги лягли спостереження й експерименти над своїми доньками – 13-річною Маргаритою і 12-річною Армадою, а також над учнями початкових класів. У своїй праці Біне використовував близько 20 різних методик:

придумування слів, придумування речень і закінчення їх, твір на задану тему, опис предметів, подій, видалення літер у тексті тощо.

На підставі проведених експериментів Біне виокремив два основні психологічні типи, що їх чітко визначають у дітей: спостережливий (об'єктивний), і той, що фантазує (суб'єктивний).

Учений вважав, що ці типи не є вродженими і незмінними, розбіжності між ними усуваються у процесі виховання.

У цій праці А. Біне відобразив і свої теоретичні напрацювання з психології мислення. Він розрізняє три компоненти мислення: образ, власне розумову діяльність і слово. Тут Біне розвиває свою теорію трьох образів, визначивши наявність специфічного компонента думки – процесу ідеалізації.

Окрім проблем психології індивідуальних відмінностей і дитячої психології, Біне вирішив зайнятися проблемами вимірювання розумового розвитку дітей. 1905 року він заснував вільне товариство вивчення дитини, прагнуч залучити до нього наукову громадськість і публіку.

Тоді ж у «Психологічному щорічнику»

з'явилася його стаття «Щодо вимірювання інтелекту», у якій він піддав критиці методи вимірювання розумового розвитку за допомогою дослідів на чутливість, краніометрії і оцінок учителів. Натомість учений запропонував використовувати метод, заснований на освітньому рівні, що його досягла дитина.

Необхідність відокремлення дітей з відставанням у розвитку до допоміжних шкіл, яка постала перед французьким урядом, вплинула на створення Біне і Симоном 1907 року книги «Ненормальні діти». Основними рисами розумово відсталої дитини вони вважали сповільненість у розвитку, нерівномірність росту і часом дезорганізацію розумових здібностей.

А. Біне і Т. Сімон визначили критерії оцінювання дітей і заснованих на цьому категорій. На їхню думку, критеріями можуть бути здатність до розуміння, судження, прийняття рішень, а також зовнішня форма вираження цих здібностей – мова. Ідіотом вони вважали дитину, що не здатна спілкуватися з іншими за допомогою мови, причому, якщо це не спричинено вадами слуху чи слухового апарату.

Імбециліком, на їхню думку, можна вважати того, хто не здатний письмово виражати свої думки, а також читати і сприймати написане, якщо це не спричинено вадами зору або слухового апарату.

Остання категорія ненормальних дітей – дебіл – той, хто може за допомогою письма або мови спілкуватися з іншими, але на

кілька років відстає під час занять, якщо це відставання не спричинено лише нерівномірним відвідуванням школи.

1908 року в «Психологічному щорічнику» з'явилася шкала розумового розвитку, призначена для дітей від 3 до 12 років, розроблена Біне у співпраці з Теодором Симоном. Створюючи цю шкалу, Біне застосував безліч різноманітних методик і всі завдання на визначення рівня розвитку дітей поділив на три групи: завдання, що розв'язуються на основі життєвого досвіду; власне психологічні завдання; завдання, що розв'язуються за допомогою знань, здобутих у школі. Отже, запропонована шкала оцінює розумовий розвиток дитини в комплексі, не спиняючися лише на її шкільних успіхах або деяких рисах характеру.

Книга «Сучасні ідеї про дітей», видана 1909 року, стала підсумком більшості досліджень Альфреда Біне.

1910 і 1911 рр. були для Біне періодом захоплення патопсихологією. Статті, опубліковані в той час, були присвячені більш докладному вивченню душевних хвороб. На його думку, всі душевні хвороби характеризуються недостатністю, деформацією або відхиленням психічних функцій і особливою увагою індивіда до цих відхилень, причому вчений наголошував на важливості другої характеристики. У вивченні й класифікації душевних захворювань Біне ставив собі за мету встановити для кожної хвороби психічний стан, що її характеризує.

12 Липня

1813 року народився Клод Бернар – французький фізіолог і патолог, один з основоположників сучасної фізіології.

1834 року Бернар вступив на медичний факультет Паризького університету. З 1841 року, будучи інтерном у найстарішій паризькій лікарні Готель-Дьйо, познайомився з відомим фізіологом

Франсуа Мажанді, який згодом запросив його працювати до своєї лабораторії в Колеж де Франс на посаді препаратора.

Це було сире темне напівпідвальне приміщення, і багаторічна праця в ньому позначилася на здоров'ї вченого: він важко захворів. Але й хворий він продовжував працювати.

У першій половині 1840-х років опублікував низку праць, що зробили йому ім'я відомим: «Анатомічні та фізіологічні дослідження барабанної струни», «Про роль шлункового соку в травленні» (дисертація на здобуття ступеня доктора медицини), «Експериментальні дослідження функції спінального, або додаткового віллізієвого нерва і особливо його стосунки з блукаючим нервом».

1844 року оприлюднив працю «Про барвні субстанції людського тіла», призначену для конкурсу з обрання на посаду ад'юнкт-професора анатомії та фізіології. Проте вона не отримала належного визнання і за його кандидатуру проголосував лише один із шести членів комітету.

1845 року його кандидатуру була відкинута як члена Медичної академії.

З 1846 року зайнявся дослідженнями в галузі вивчення підшлункової залози. Результати праці було оприлюднено на початку 1849 року, і вони отримали значне визнання в науковому співтоваристві. Окрім цього, К. Бернара було удостоєно премії Академії наук з експериментальної фізіології.

1848 року спільно з фізіологом Шарлем-Луї Барресвілем провів низку дослідів з вивчення печінки, що увінчалися великим успіхом – відкриттям глікогеноутворювальної функції цього органу. Його підсумкову працю «Нова функція печінки в людини і тварин» 1851 року було премійовано Академією наук за досягнення в галу-

зі фізіології. На основі цієї праці захистив дисертацію на здобуття ступеня доктора природничих наук (1853). 1854 року отримав останню з чотирьох своїх премій з фізіології Академії наук.

З 1854 року є членом Французької академії наук.

У 1854–1868 роки очолював кафедру

експериментальної фізіології факультету природничих наук Сорбонни. Після закінчення цього терміну продовжував там читати лекції. Починаючи з 1855 року до другої половини 1870-х років видав серію своїх лекцій з різних питань у галузі фізіології, що прославили його в європейському масштабі.

12 Липня

1903 року народився Зінченко Петро Іванович український психолог, представник Харківської школи психології.

Закінчив Харківський інститут народної освіти (1930), працював у науково-дослідних інститутах і вузах Харкова. Доктор педагогічних наук (1959), з 1960 року професор, завідувач кафедрою психології і керівник психологічної лабораторії Харківського університету. У 1963 р. заснував і очолював до своєї смерті кафедру психології в Харківському університеті. Найбільш великі досягнення П.І. Зінченко пов'язані з вивченням вікового розвитку, мимовільної та довільної пам'яті.

З середини 1930-х рр. розробляв теоретично і експериментально діяльнісний підхід у психології пам'яті. Перші експериментальні роботи Зінченко (1939) концептуально ґрунтувалися на теорії діяльності та передували першим публікаціям А. Н. Леонтьєва, в яких викладено основні поняття та положення психологічного аналізу діяльності. На основі теорії діяльності відкрив і ретельно досліджував цілий ряд мнемічних ефектів: ефект інтерференції мнемічних і «пізнавальних» завдань; струк-

турно-діяльнісний ефект (матеріал, що становить мету дії, запам'ятовується більш ефективно ніж аналогічний матеріал, що відноситься до умов досягнення мети); негативний ефект віку (перевагу першокласників над старшими віковими групами в

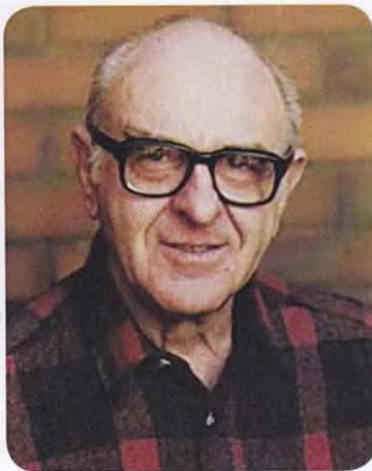
мимовільному запам'ятовуванні чисел при вирішенні арифметичних завдань); а також ефект, який відкрили американські когнітивні психологи Н. Сламека (N. J. Slamecka) і П. Граф (P. Graf) (The generation effect: delineation of a phenomenon, 1978), що дали йому назву «ефект генерації» (generation effect): краще запам'ятовується матеріал, який випробовувані самі придумують, порівняно з аналогічним матеріалом, який їм пред'являється. Останній можна розглядати як варіант структурно-діяльнісного ефекту і, по справедливості повинен називатися «ефектом Зінченко». Дослідження Зінченко мали тісний зв'язок з педагогічною практикою.

Зінченко Петро Іванович учасник війни 1941–1945 рр. Нагороджений радянськими відзнаками та медалями. В Харківському університеті відкрита аудиторія його імені.

13 Липня

1922 року народився Фред Фідлер (Fred Edward Fiedler) – американський психолог.

Освіту здобув в університеті Чикаго (магістр – 1947; доктор – 1949). З 1969 року – професор Центру передових досліджень Іллінойського університету. З 1971 року – професор психології, управління та організації Університету штату Вашингтон.

У рамках проблематики промислової та організаційної психології займався в основному питанням ефективного керівництва на основі розробленої ним контингентної моделі лідерства. У її основі лежало припущення, що люди наділені відносно стабільними особистісними рисами, серед яких є схильні до керівного стилю поведінки. Причому цей стиль може ґрунтуватися або на компетентності в міжособистісних стосунках, або на компетентності у розв'язуванні проблеми. Ф. Фідлер за допомогою техніки семантичного диференціала розробив метод оцінювання індивідуального стилю, використовуючи при цьому показник LPC (least preferred co-worker – найменш просу-

нутий працівник). Низьке значення цього показника свідчить про стиль, більш орієнтований на проблему, а високе – про стиль, більш орієнтований на стосунки. Постулювалося, що успіх керівництва залежить від трьох аспектів: 1) стосунків між лідером та членами групи (довіра та любов до керівника); 2) структури про-

блеми (наскільки добре визначені цілі та критерії виконання); 3) сили позиції лідера (контроль над винагородою). Надалі вдосконалив свою теорію, сформулювавши новий її варіант – «Теорія когнітивних ресурсів», яка включає елементи колишньої моделі і визначає точні умови, за яких керівник здійснює керівництво (Leadership: Cognitive Resources and Performance. N. Y.: Wiley, 1987 (wi J. 1987). Garcia)). Так, у разі низького міжособистісного тиску (зокрема, у разі симпатії) керівники більше покладаються на свій інтелект, ніж на досвід. У разі високого міжособистісного тиску, навпаки, більше використовують свій досвід, аніж інтелект.

13 Липня

1875 року народилася Джун Етта Дауні (June Etta Downey) – американська психологиня.

Дауні народилася і виросла в місті Ларамі (штат Вайомінг), де отримала ступінь бакалавра з грецької та латинської мов в Університеті Вайомінг. Упродовж свого життя Дауні написала сім книг і понад сімдесят статей.

Після закінчення з дипломом бакалавра в 1895 році Дауні рік викладала в початковій школі, перш ніж отримати її диплом магістра в філософії та психології з Чиказький університет у 1898 році. 1901 року Дауні, відвідуючи літній курс, зацікавилася експериментальною психологією, що його викладав Едвард Бредфорд Тітченер в Корнельському університеті. Повернувшись до Університету штату Вайомінг, Дауні викладала англійську мову та психологію, а також кілька років вела деякі лабораторні роботи під наглядом Джеймс Роулэнд Енджелл. Дауні продовжила освіту з експериментальної психології у Едварда Б. Тітченера в Корнельському університеті. 1905 року повернулася до Університету Вайомінгу на посаду професора філософії.

1906 року взяла відпустку, щоби завершити дисертацію «Процеси управління модифікованим почерком» на здобуття докторського ступеня.

Дауні в першу чергу проводила дослідження почерку, але включала деякі дослідження рухових процесів, таких як мимовільний рух м'язів та його зв'язок з розу-

мом та особистістю. Дауні вивчала м'язи з психологічної точки зору.

1919 року Дауні розробила Індивідуальний тест волі на темперамент, що став одним із найбільших її внесків у психологію особистості та одним із перших описів особистості. Тест досліджував особистість на основі почерку. Він містив 10 дрібніших тестів, які в поєднанні могли бути розраховані на загальний бал, який представляв «здатність волі». Індивідуальний тест на волю темпераменту Дауні було розроблено для характеристики трьох типів особистості: зачіска для волосся – імпульсивний і швидкий, дотепний – стислий і рішучий, точний – повільний і вдумливий.

Після закінчення аспірантури Дауні було призначено завідувачкою кафедри;

вона була першою жінкою, яка обійняла таку посаду в державному університеті. Вона опублікувала низку наукових праць, а також писала та періодично публікувала оповідання, вірші, п'єси та популярні статті, включаючи збірку поезій під назвою «Небесні дамби». Дауні фокусувалася на темах образності та естетики і була зосереджена на експериментальних дослідженнях, а не на теорії. Вона була однією з перших психологів, яка науково вивчила особистість і стала експертом з почерку та рукописного написання.

Окрім багатьох своїх опублікованих праць, Дауні обіймала кілька престижних посад. Зокрема, очолювала кафедру психології та філософії Університету штату Вайомінг, ставши першою жінкою, яка обіймала керівну посаду в державному університеті. Її було включено до Ради Американської психологічної асоціації, стала членкинею Товариства експериментальних психологів, а також співробітницею Американської асоціації розвитку науки.

14 Липня

1816 року народився Жозеф Артюр де Гобіно (Joseph Arthur comte de Gobineau) – французький соціолог.

Жозеф Артюр де Гобіно мав дворянське походження. 1830 року вступив до гімназії Біля (Швейцарія, кантон Берн), де опанував німецьку мову і зацікавився перською. 1835 року прибув до Парижа, де працював

службовцем у Французькій компанії газового освітлення, потім – у поштовому відомстві, одночасно підпрацьовуючи журналістською та літературною працею. 1843 року познайомився з Алексісом де Токвілем, з яким у нього зав'язалися дружні стосунки, що тривали до смерті останнього 1859 року. 1849 року Токвіль, який деякий час обіймав посаду міністра закордонних справ, бере його на службу на посаду начальника своєї канцелярії. У цей час він організовує і стає редактором монархічного журналу «Провінційний огляд», де публікує свою поему «Амандина», у якій уперше викладено основи його елітистської расової теорії. Після відставки Токвіля Гобіно перебуває на дипломатичній службі: стає першим секретарем, а згодом – голо-

вою дипломатичних місій у Берні, Ганновері, Франкфурті-на-Майні, Тегерані, Афінах, Ріо-де-Жанейро та Стокгольмі. Проте послом він не став і змушений був раніше терміну піти у відставку.

Діяльність Гобіно не обмежувалася сферою дипломатії: він був талановитим письменником, який захо-

плювався найрізноманітнішими жанрами: новели, романи, поеми, драми. Він писав праці з історії Сходу, залишив лінгвістичний «Трактат про клинописи». Діяльність Гобіно також була активною у сфері публіцистики. Він захоплювався скульптурою. Його основний твір – чотиритомний «Essai sur l'inégalité des races humaines» (Есе про нерівність людських рас, 1853, 1855) – за життя автора не мав успіху. Сучасники майже не помічали його творчості.

Жозеф Артюр де Гобіно залишив помітний слід в історії соціальної думки як один з основоположників сучасної расистської ідеології. Він був по суті першим у XIX ст., хто в розгорнутому вигляді сформулював тезу про расову нерівність як пояснювальний принцип історичного розвитку, відо-

бразивши, таким чином, суб'єктивну духовну оцінку рівності як ідеї, принизливої для людини. Гобіно ототожнював рівність із торжеством посередності, усередненості, однаковості, сірості. Таким чином, расизм, за твердженням Гобіно, – невід'ємна складова його елітистського світогляду. Усі види рівності здатні спричинювати огиду, але расова нерівність є найбільш фундаментальною, вихідною і первинною, з неї, на думку Гобіно, походять всі інші ієрархії.

Центральною проблемою, що її Гобіно ставить перед собою і прагне розв'язати у своїй головній праці, є проблема занепаду і загибелі різних цивілізацій. Спочатку в концепції Гобіно основним предметом розгляду та головним суб'єктом історичного процесу виступає раса або, що для Гобіно є синонімом, етнічна група. На його думку, не соціальні інститути визначають життєдіяльність рас (етнічних груп), а, навпаки, раси визначають соціальні інститути. Інститути, які не узгоджуються з глибинними тенденціями раси, не прищеплюються, якщо не відбувається расового змішування. Унаслідок цього Гобіно заперечує цивілізаційну роль світових релігій, наприклад, християнства, яке, будучи сприйняте різними народами, не спроможне самотійно похитнути їхніх глибинних характеристик і схильностей.

У трактуванні походження людських рас Гобіно тяжіє до полігенетичної концепції, згідно з якою різні раси мають різне походження. Проте свою прихильність до полігенетичної концепції він висловлює дуже обережно.

Колір шкіри слугує для Гобіно підставою для виділення трьох основних рас: білої, жовтої та чорної. Ці раси Гобіно розглядає у вигляді триступінчастих ієрархічних сходів з білою расою вгорі і чорною – внизу. Усередині білої раси найвище місце займають, за Гобіним, арійці. Раси, на його думку, відрізняються сталістю та незнищенністю фізичних та духовних рис. Біла раса перевершує інші раси у фізичній силі, красі, завзятості. Але найголовнішим критерієм місця в расовій ієрархії є інтелект.

Гобіно прагне виявити внутрішні, «природні закони, що керують соціальним світом», які мають постійний характер. Такими двома законами, за Гобіним, є закони відштовхування та тяжіння між людськими расами. Як конкретизація цих «законів» виступає фатальний феномен змішування розділених рас та їхніх незліченних комбінацій. Змішування є необхідним джерелом виникнення та розвитку цивілізацій (з обов'язковою участю білої раси), але воно ж надалі є причиною виродження їх.

14 Липня

1949 року у Львові народилася Чепелева Наталія Василівна – дійсна членкиня НАПН України, докторка психологічних наук, професорка.

1971 року закінчила Київський державний університет імені Тараса Шевченка факультет кібернетики. 1979 року захистила кандидатську дисертацію «Психологічні особливості розуміння тексту студентами вузів як фактор їх самоосвіти».

1992 року захистила докторську дисертацію «Психологія читання навчальної та наукової літератури в системі професійної підготовки студентів». З 1994 року – професорка кафедри психології та педагогіки Національного університету ім. О. О. Богомольця.

1999 року обрана членкинею-кореспонденткою НАПН України. 2002 року удостоєна почесного звання «Заслужений діяч науки і техніки України».

2010 року обрана дійсною членкинею НАПН України.

1971–1983 роки працювала молодшим, старшим науковим співробітником, навчалася в аспірантурі при Науково-дослід-

ному інституті психології УРСР. З 1982 по 2011 рік викладала у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова. За цей час нею розроблено і прочитано курси загальної, вікової та педагогічної психології, психології вищої школи, історії психології, спецкурси «Психологія читання», «Психологія ро-

зуміння тексту», «Особистість та людські стосунки». Викладала курс історії психології в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця. З 1997 року заступниця директора з науково-дослідної роботи Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України.

Чепелева Н.В. є відомим фахівцем у галузі когнітивної та практичної психології. Розробляючи проблематику психології розуміння, продовжує традиції свого вчителя – видатного українського психолога Григорія Силивича Костюка. Нею розроблено оригінальну концепцію розуміння тексту, вона є одним з активних розробників психологічного підходу до дослідження тексту, створила авторську програму формування читацької діяльності, розробила психоло-

го-педагогічні рекомендації щодо побудови навчальних, наукових та науково-популярних текстів, які відзнайшли своє відображення в монографіях, посібниках та багатьох статтях у наукових збірниках і часописах. Під керівництвом Чепелевої Н.В. колектив науковців заснованої нею лабораторії когнітивної психології започаткував новий напрямок психологічних досліджень – психологічну герменевтику, у руслі якої розроблено теорію розуміння та інтерпретації реальності, у тому числі психічної реальності людини, її особистого досвіду як основи психічного розвитку особистості, її самопроєктування як активного суб'єкта життєтворчості. Розробки в галузі психологічної герменевтики відзнайшли своє відображення в 5 монографіях, 10 збірниках наукових праць, навчальних посібниках.

Розробляючи проблематику практичної психології, Чепелева Н.В. обґрунтувала концепцію підготовки психолога-практика в умовах вищого закладу освіти, яка була втілена у процес фахової підготовки психологів-практиків НПУ ім. М.П. Драгоманова. Нею розроблено модель особистості психолога-практика, шляхи формування професійної компетентності фахівця-психолога. Створено також концепцію і модель психологічної служби вищого закладу освіти. Чепелева Н.В. бере активну участь у підготовці освітянських та науково-педагогічних кадрів.

Чепелева Н.В. успішно керує науковою роботою аспірантів. Під її керівництвом захищено 34 кандидатські та 5 докторських дисертацій. Є головою спеціалізованої вченої ради вз захисту докторських дисертацій при Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Чепелева Н.В. є авторкою 419 наукових праць, зокрема, авторкою та співавторкою 9 монографій, 14 навчальних та навчально-методичних посібників, понад 120 статей у наукових журналах і збірниках.

15 Липня

1904 року народився Рудольф Арнхейм (Rudolf Arnheim) – американський психолог.

1923 року вступив до Берлінського університету, де вивчав філософію та психологію, а також історію мистецтва та музики. 26 липня 1928 року захистив дисертацію з експериментальної психології зорового сприйняття. Того ж року вийшла у світ його перша книга «Голос з гальорки» – збірка нарисів та рецензій на фільми, що з 1925 року друкувалися в газеті «Das Stachelschwein».

Після закінчення університету працював редактором відділу культури газети «Die Weltbühne». 1932 року опублікував книгу «Кіно як мистецтво», у якій виклав свої погляди на кінематограф. 1933 року книгу було заборонено нацистами, що прийшли до влади, оскільки Арнхейм був євреєм. 1933 року він переїхав до Риму. Працював помічником редактора з публікацій Міжнародного інституту освітнього кіно при Лізі націй, продовжував писати рецензії, був одним із редакторів міжнародної «Енциклопедії кіно», куди написав багато важливих статей. 1936 року в Лондоні

вийшла його книга «Радіо: мистецтво звуку», у якій він виклав свої ідеї щодо майбутнього радіо.

1939 року, коли в Італії погіршилася політична ситуація, Арнхейм переїздить до Великої Британії, де близько року працював перекладачем у службі міжнародного мовлення Бі-Бі-Сі. Восени 1940 року перебрався до Нью-Йорка (США), маючи лише десять доларів у кишені, але майже одразу ж отримав допомогу від своїх колишніх однокурсників, які давно емігрували до Америки. Невдовзі Арнхейм став викладачем на факультеті психології в Новій школі, а також співробітником Управління з дослідження радіо при Колумбійському університеті: зокрема, отримав стипендію на проведення дослідження про вплив на американських радіослухачів змісту транслюваних на радіо «мільних опер». 1943 року став викладачем психології в коледжі Сарі Лоуренс в Йонкерсі, де працював понад 26 років і написав основну частину своїх праць.

1946 року отримав американське громадянство.

1959 року на державну стипендію мешкав у Японії. 1969 року став професором психології мистецтва Гарвардського університету, але 1974 року покинув Гарвард і відправився в Мічиганський університет, де викладав до кінця життя. Помер 9 червня 2007 року в Енн-Арборі.

Рудольф Арнхейм є автором багатьох праць з теорії та психології мистецтва. З-поміж них такі книги, як «Кіно як мистецтво» (1938), «Мистецтво та візуальне сприйняття» (1954), «До психології мистецтва» (1966), «Візуальне мислення» (1970), «Ентропія та мистецтво. Нариси про порядок і хаос у мистецтві» (1971). Йому також належать десятки статей з питань мистецтва та психології художньої творчості в різних наукових журналах та збірниках. Арнхейм обирався президентом Американського естетичного товариства (1958-1960), був членом Американської академії мистецтв та наук, членом редколегії американського журналу «Естетика та художня критика».

16 Липня

Цього дня 1958 року народився Карло Стренджер (Carlo Strenger) – швейцарсько-ізраїльський психолог, екзистенціальний психоаналітик, професор психології та філософії в Тель-Авівському університеті.

Підлітком він зневірився і став атеїстом. Він описує свій перехід від ортодоксального іудаїзму до світського атеїзму як визначальний досвід свого життя. Вже будучи атеїстом, після закінчення середньої школи він провів рік в ешиві, а потім почав вивчати психологію та філософію в Цюриху (Швейцарія). У віці 29 років переїхав до Ізраїлю і вивчав філософію та клінічну психологію в Єврейському університеті Єрусалиму, де 1989 року отримав ступінь доктора філософії, і викладав сучасну думку на кафедрі філософії. Пізніше переїхав до Тель-Авіва, де мешкав зі своєю дружиною Юлією Елад-Стренджер – політичним психологом.

З 1986 по 2000 рік дослідження Стренджера були зосереджені на психоаналізі – темі, до якої він повернувся у своїх пізніших працях. У своїй першій книзі «Між герменевтикою та наукою» він стверджу-

вав, що психоаналіз не має достатньої доказової бази через його майже виняткову залежність від клінічних даних, що психоаналіз має взаємодіяти з панівною наукою, щоби не втратити своєї актуальності. Стренджер розвинув цю позицію у своїй книзі «Спадщина у глобальну еру Фрейда» (2016), беручи до уваги останні до-

сягнення в когнітивній нейронауці та сучасній екзистенційній психології, а також стверджував, що психоаналіз має враховувати глибокі соціальні та культурні зміни (частково через глобалізацію), які формують життя сьогоденних пацієнтів, – тема, про яку він багато писав останні 20 років.

У 90-і роки він займався приватною практикою в Тель-Авіві, викладаючи як ад'юнкт-професор в Тель-Авівському університеті. Він прагнув об'єднати психоаналітичні та екзистенціалістські мотиви у своїй клінічній праці та представив свою екзистенційну психоаналітичну перспективу у книзі «Індивідуальність, неможливий проект» (1998).

Стренджер також досліджував низку інших наслідків змін у світовому порядку.

Він запропонував переосмислити перехід до зрілого віку з урахуванням збільшення тривалості життя і стверджував, що зміна середнього віку має стати культурною нормою в статті «Екзистенційна необхідність зміни середнього віку», яка майже постійно цитується в Harvard Business Review. Це потребує здатності об'єктивно оцінювати свої слабкі та сильні сторони, щоб приймати реалістичні рішення. Цей процес він назвав «активним самоприйняттям».

16 Липня

1902 року народився Лурія Олександр Романович – відомий психолог, засновник вітчизняної нейропсихології, учень Л. С. Виготського, професор, доктор педагогічних наук, доктор медичних наук, дійсний член Академії Педагогічних наук РРФСР (1947), дійсний член АПН СРСР (1967), належить до числа видатних вітчизняних

психологів, які отримали широку популярність своєю науковою, педагогічною та громадською діяльністю.

Закінчив Казанський університет (1921) і 1-й Московський медичний інститут (1937). У 1921–1934 рр. – на науковій і педагогічній роботі в Казані, Москві, Харкові. У 1931–34 очолював сектор психології Української психоневрологічної академії у Харкові, започаткував власне психологічне дослідження в Україні. З 1945 – професор МДУ, завідувач кафедри нейро- і патопсихології факультету психології МГУ ім. М. В. Ломоносова (1966–1977).

Протягом більш ніж 50-річної наукової роботи А. Р. Лурія вніс важливий внесок в розвиток різних галузей психології таких як психолінгвістика, психофізіологія, ди-

тяча психологія, етнопсихологія та ін.

Слідуючи ідеям Л. С. Виготського, розробляв культурно-історичну концепцію розвитку психіки, брав участь у створенні теорії діяльності. На цій основі розвивав ідею системного будови вищих психічних функцій, їх мінливості, пластичності, підкреслю-

ючи прижиттєвий характер їх формування, їх реалізації в різних видах діяльності. Досліджував взаємини спадковості та виховання в психічному розвитку. Використавши традиційно застосовувався з цією метою близнюковий метод, вніс до нього суттєві зміни, проводячи експериментально-генетичне вивчення розвитку дітей в умовах цілеспрямованого формування психічних функцій у одного з близнюків. Показав, що соматичні ознаки значною мірою зумовлені генетично, елементарні психічні функції (наприклад, зорова пам'ять) - у меншій мірі. А для формування вищих психічних процесів (понятійне мислення, осмислене сприйняття та ін.) вирішальне значення мають умови виховання.

В галузі дефектології Олександр Ро-

манович розвивав об'єктивні методи дослідження аномальних дітей. Результати комплексного клініко-фізіологічного вивчення дітей з різними формами розумової відсталості послужили підставою для їх класифікації, що має важливе значення для педагогічної і медичної практики.

Олександр Романович Лурія створив новий напрям – нейропсихологію, яка нині виділилася в спеціальну галузь психологічної науки та отримала міжнародне визнання. Початок розвитку нейропсихології було покладено дослідженнями мозкових механізмів у хворих з локальними ураженнями мозку, зокрема в результаті поранення. Розробив теорію локалізації вищих психічних функцій, сформулював основні принципи динамічної локалізації психічних процесів,

створив класифікацію афазійних розладів і описав раніше невідомі форми порушень мови, вивчав роль лобних часток головного мозку в регуляції психічних процесів, мозкові механізми пам'яті.

Лурія Олександр Романович мав високий міжнародний авторитет, він був іноземним членом Національної академії наук США, Американської академії наук і мистецтв, Американської академії педагогіки, а також почесним членом ряду зарубіжних психологічних товариств (британського, французького, швейцарського, іспанської та ін). Він був почесним доктором ряду університетів: Лейстера (Англія), Любліна (Польща), Брюсселя (Бельгія), Тампере (Фінляндія) та ін.. Багато його робіт переведені та видані за кордоном.

16 Липня

1898 року в селі Бабичах (нині Канівського району Черкаської області) в селянській родині народився Павло Романович Чамата, український психолог і педагог, організатор освіти. У 1916 році закінчив школу після чого працював шахтарем.

У 1930 році закінчив факультет соціального виховання Київського інституту

народної освіти. Учителював, був директором школи. Закінчив аспірантуру, захистив кандидатську дисертацію з психологічних наук. Пізніше працював на посаді старшого наукового співробітника в Українському науково-дослідному інституті педагогіки.

З 1937 року за сумісництвом працював доцентом кафедри психології в Київському педагогічному інституті імені О.М. Горького, пізніше тут виконував обов'язки проректора з наукової роботи.

У 1943–1945 роках – директор Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, у 1947–1951 роках – директор Київського педагогічного інституту, у 1951–1966 роках – заступник директора Науково-дослідного інституту психології.

Розробляв загальнотеоретичні питан-

ня психології, її вітчизняної історії. Заснував в Україні наукову школу з проблем самосвідомості дітей і підлітків.

Ще в довоєнний період П.Р.Чамата опублікував низку статей, спрямованих на вдосконалення роботи початкової і середньої школи. Результати досліджень П.Р.Чамати мали важливе зна-

чення не лише для розвитку дитячої психології, а й для педагогічної практики. У публікаціях, які розкривали особливості розвитку самосвідомості дітей різного віку, завжди чільне місце посідали конкретні поради науковця, звернені до практичних працівників-педагогів, щодо шляхів виховання самосвідомості у дітей різного віку. Цій проблемі присвячена його фундаментальна праця «Самосвідомість та її розвиток у дітей».

Перу вченого належать також праці, присвячені вихованню характеру в дітей, формуванню в них психологічної готовності до праці тощо. Проблемі виховання працелюбності він приділив особливу увагу, розробляючи її як самостійно, так і керуючи дослідженнями своїх аспірантів.

Головними умовами виховання працелюбності в дітей є різноманітність видів праці, в які вони постійно включаються, насиченість праці інтелектуальним змістом, усвідомлення дітьми досягнутих успіхів. Цій проблемі присвячена його ґрунтовна праця «Психологія готовності дітей до праці та шляхи її формування».

П.Р. Чамата – також автор підручників з психології для педагогічних ВНЗ і педагогічних училищ. Загалом його перу належить більш як 70 наукових праць – статті, брошури, монографії, підручники. Він підготував рукопис докторської дисертації з проблем самосвідомості, проте, на жаль, його хвороба не дозволила її захистити.

Учений керував аспірантами, які успішно захистили дисертації і нині працюють у психологічній науці. П.Р. Чамата, як психолог, умів створювати сприятливий психологічний клімат для співробітників, викладачів і студентів. За плідну працю на освітянській ниві та громадську діяльність його було нагороджено орденом «Знак Пошани» та медалями.

Помер 14 серпня 1969 року в Києві. У фондах Педагогічного музею України зберігаються журнали з публікаціями П. Р. Чамати та його книги.

17 Липня

1923 року в Талса (Оклахома) народилася Жанна Хамфрі Блок (Jeanne Humphrey Block) – американська психологиня. Проводила дослідження статево-рольової соціалізації та разом із чоловіком Джеком Блоком, створила особистісно орієнтовану структуру особистості. Ж.Блок була членкинею Американської асоціації

розвитку науки і проводила дослідження з Національним інститутом психічного здоров'я та Каліфорнійським університетом у Берклі.

Виросла в маленькому містечку штату Орегона. Після закінчення середньої школи вступила до Університету штату Орегона навчатися на фахівця домашнього господарства, але вона була незадоволена своїм фахом. 1944 року Ж. Блок вступила на службу до частини, так званої жіночої гілки Берегової охорони США. Під час служби Ж. Блок сильно обгоріла і ледь не загинула. Її лікували шкірні трансплантологи, і 1946 року вона змогла повернутися на військову службу.

Ж.Блок вступила в Коледж Рід, де навчалася психології. Після закінчення коледжу

відвідувала аспірантуру при Стенфордському університеті. Там вона зустріла двох наставників - Ернест Хільгард і Мод Меррілл Джеймс. Хільгард написав популярний підручник із загальної психології і був співавтором підручника з теорії навчання. Його було обрано президентом Американської психологічної асоціації. Джеймс

був співробітником дослідника розвідки Льюїс Терман. Під час перебування в Стенфорді Ж. Блок також познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком і науковим співробітником Джеком Блоком.

Ж. Блок та її чоловік створили особистісно орієнтовану теорію особистості, яка стала популярною серед дослідників особистості. Теорія досліджувала особистість з точки зору двох змінних - его-стійкості (здатність гнучко реагувати на мінливі ситуації) та его-контролю (здатність придушувати імпульси). 1963 року Ж. Блок було нагороджено стипендією Національного інституту психічного здоров'я. На один рік вона з родиною переїхала до Норвегії. 1965 року вступила на факультет Каліфорнійського університету в Берклі.

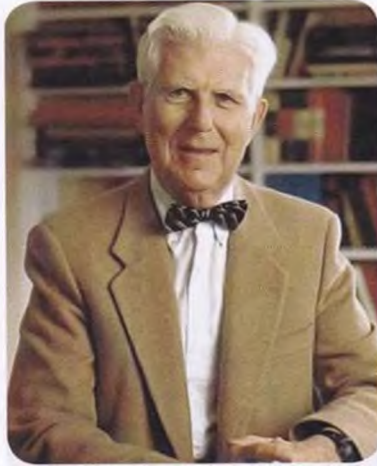
У 70-х роках Ж.Блок опублікувала аналіз статево-рольової соціалізації, що спостерігається в кількох груп дітей США та Північної Європи. Навіть у різних країнах хлопчиків зазвичай виховували незалежними, успішними і неемоційними, а дівчаток зазвичай заохочували висловлювати почуття, розвивати тісні стосунки та слідувати типовим жіночим ідеалам.

Ж. Блок була членкинею Американської асоціації розвитку науки. За видатні дослідження в галузі психіатрії отримала премію Хофгеймера за видатні психіатричні дослідження від Американської психологічної асоціації (АРА). Її було обрано президенткою Відділу психології розвитку АРА.

18 Липня

1921 року народився Аарон Бек (Aaron Temkin Beck) – американський психіатр.

Його батько – Гаррі Бек (Гершл Бик, 1884-1968) був видавцем, уродженцем міста Проскурова (нині – Хмельницький, обласний центр на заході України), 1906 року іммігрував до США. Мати, Елізабет Темкін (1889-1963), іммігрувала до

США з Любеча, що на Чернігівщині, була громадською діячкою єврейської громади Провіденса (Род-Айленд). Батьки одружилися 1909 року.

А. Бек спочатку отримав психоаналітичну підготовку, але, розчарувавшись в психоаналізі, створив власну модель депресії та новий метод лікування афективних розладів, який отримав назву когнітивної терапії. Її основні положення він сформулював незалежно від А. Елліс, який у 50-і роки розробив метод раціонально-емоційної психотерапії. Якщо психоаналіз пояснює невроз несвідомими чинниками, що піддаються виявленню лише за допо-

могою психоаналітичних тлумачень, то А. Бек у своїй монографії «Когнітивна терапія та емоційні розлади» (1976) висунув принципово новий підхід до вивчення та лікування емоційних порушень: «Ключ до психології проблем перебуває у свідомості пацієнта». 1994 року професор Аарон Бек та його донька - професор Джудит

Бек створили Інститут когнітивної психотерапії та досліджень (англ. Beck Institute for Cognitive Therapy and Research) на околицях Філадельфії. Основна місія цього інституту – розробка та проведення тренінгових програм з когнітивної психотерапії, призначених для навчання різних спеціалістів, що працюють у сфері соматичного та психічного здоров'я.

А. Бек є автором багатьох книг і статей про застосування когнітивної терапії для запобігання самогубствам та при емоційних порушеннях: депресії, тривожності, фобіях.

19 Липня

1878 року народився Уолтер Дірборн (Walter Fenno Dearborn) – американський педагог і психолог-експериментатор.

Навчався у державних школах Бостона, а потім в Академії Філіпса Ексетера, яку закінчив 1896 року. В Уесліанському університеті отримав ступінь бакалавра (1900) і ступінь магістра.

розділ «Етіологія вродженої та словесної сліпоти». Він зробив значний внесок у функцію ока та «читання». Виявив, що існує кілька типів читачів, включаючи «читачі з частковими словами, цілими словами та змішані читачі». Дірборн продовжував багато працювати над створенням низки статей і досліджень про проблеми з

читанням.

1903 року Дірборн став працювати над докторською дисертацією в Колумбійському університеті, де був учнем Джеймса МакКіна Кеттелла. Зацікавленість психологією читання та розвитком людини спонукала його витратити рік на вивчення медицини в Геттінгенському університеті. Згодом повернувся до Німеччини, щоб отримати ступінь доктора медицини. Дисертація Дірборна мала назву «Психологія читання: експериментальне дослідження процесу читання та рухів очей» (1906).

Докторський ступінь для Дірборна був доволі важливим, оскільки його інтереси залишалися послідовними і забезпечували найбільший його внесок у психологію. У монографію «Особливі порушення в навчанні читання та письма» Дірборн вніс

Після закінчення докторантури Дірборн вступив на факультет педагогічної психології Вісконсінського Університету в Медісоні, а потім на факультет Чиказького університету, де займався прикладною експериментальною психологією у розв'язанні практичних завдань. Точніше, як педагог-психолог Дірборн зосередив свою увагу на трьох основних сферах – проблеми читання, зв'язок між фізичним зростанням та інтелектом і тести на інтелект. Дірборн проводив дослідження в галузі тестування інтелекту, провісників академічного успіху та читання. 1912 року Дірборн прийняв запрошення працювати на факультеті Гарвардського університету, де за сім років він став доцентом.

1917 року в Гарвардському університеті Дірборн заснував Психоосвітню клініку і був директором проекту Harvard Growth Studies, тривалого дослідження, результати якого були використані в багатьох впливових працях. Ці дослідження відстежували фізичні вимірювання та «результати розумового тесту» приблизно 3500 суб'єктів протягом 12-річного періоду, починаючи з 1-го класу суб'єкта.

Праця Дірборна мала вирішальне значення для спростування панівних на той час теорій про сильні кореляції між фізичним і розумовим розвитком. Він також визначив ключові віхи розвитку, які впливають на підходи до освіти та теорії людського розвитку, що ними послуговуються й до сьогодні.

1942 року Дірборн вийшов на пенсію з Гарварду, потім став працювати на факультеті освіти та психології в Леслі-коледжі, нині Університет Леслі, у Кембриджі (штат Массачусетс). На той час у коледжі Леслі працювало кілька лабораторних шкіл, включаючи програми для студентів з особливими потребами. Ці школи невдовзі прийняли методи, що їх Дірборн розробив для навчання учнів середнього та вище середнього інтелекту, які проте боролися з читанням та математикою. Школи надали Дірборну та його учням реальну обстановку, у якій можна експериментувати з методами навчання, пристосованими до ок-

ремих учнів. Дірборна зробили опікуном різних установ, зокрема, Державного лазарету штату Массачусетс двічі – з 1913-1914 та 1915-1933 рр., школи Уолтера Е. Фернальда з 1942 р. З 1918 по 1920 рік він був членом Ради Американської психологічної асоціації.

Дірборн запропонував критичні основи для розуміння та лікування труднощів з читанням і був одним із перших психологів, які спростували загальноприйняту думку про «врожену сліпоту» (нині відомо як дислексія). Визнаючи широкий спектр здібностей і відмінностей, що їх можуть мати звичайні діти, Дірборн довів, що труднощі з читанням та інтелектуальні здібності не завжди були пов'язані між собою і що учні із середнім і вище середнього інтелектом можуть по-різному обробляти мову, створюючи, таким чином, проблеми в тому, як навчатися читати, описуючи труднощі, які були в деяких студентів із читанням. Пізніше Дірборн розробив успішні методи навчання читання учнів з дислексією.

Спостерігаючи за відмінностями, що їх він помітив у тому, як окремі учні навчилися читати, Дірборн дійшов думки, що існує багато можливих способів навчитися читати і що жоден підхід не буде найліпшим для кожної дитини. До 1925 року, що стало попередником пізніших дебатів про повномовні протилежні підходи до нав-

чання читанню, Дірборн зазначив, що для деяких студентів підхід «подивись-скажи» до навчання читанню був більш успішним, ніж фонетичний або аудіальний підхід. Він заохочував своїх учнів спостерігати за класними кімнатами, де використовується look-say, і запропонував учителям не зо-

середжуватися винятково на акустиці, виступав за збалансований підхід до навчання грамоті.

Помер Дірборн 21 червня 1955 року від ускладнень після потужного крововиливу в мозок.

20 Липня

1850 року народився Георг Еліас Мюллер (Georg Elias Muller) – німецький психолог.

Вперше здобув популярність завдяки дотепній критиці «психофізичного закону» Густава Фехнера та самостійній розробці основних питань психофізики, що базувалися на математично точних підставах.

Наприкінці XIX ст. Георг Мюллер був одним із найвизначніших представників психології як нової галузі знання. До нього приїжджали вчитися як німецькі громадяни, так і піддані з інших країн, включаючи Російську імперію, зокрема, одним із його учнів був магістр Віталій Серебреніков.

Мюллер сформулював інтерференційну теорію забування. Центальною в ній є гіпотеза про те, що процес забування відбувається в результаті взаємодії нового матеріалу з тим, що людина запам'ятала раніше;

забування виникає не тому, що руйнуються з часом асоціативні зв'язки, а тому, що запам'ятовуваний матеріал взаємодіє з тими асоціаціями, що вже є у пам'яті суб'єкта (між новими та минулими асоціаціями формується інтерференція, і саме вона діє як чинник, що зумовлює забування).

Для своїх досліджень Мюллер зі своїм помічником Фрідріхом Шуманом винайшов прилад, який назвав «барабан пам'яті». Це циліндр, що обертався та регулював подання матеріалу для запам'ятовування. Використання такого приладу сприяло більш точним та об'єктивним дослідженням пам'яті.

Мюллер також сформулював правило, відповідно до якого пам'ять людини не спроможна розпізнавати як самостійні одиниці більше за 7 (± 2) об'єктів.

21 Липня

Цього дня 1915 року народився Кліффорд Т. Морган (Clifford Tomas Morgan) – американський психолог, який вивчав психологічні аспекти поведінки. Його праця «Physiological Psychology» (1943) протягом десятиріч залишалася класичною. Він автор підручника з фізіологічної психології (1943), співзасновник Психонормічного товариства (1959), перший його голова.

Був засновником трьох академічних

журналів (1964–1966 р.): Psychonomic Science, Psychonomic Monograph Supplements, Perception & Psychophysics. 1967 року передав ці журнали Психонормічному товариству. Товариство поведінкової нейронауки та порівняльної психології, Відділ Американської психологічної асоціації нагороджує Кліффорда Т. Моргана за видатні заслуги.

22 Липня

1904 року народився Дональд Олдінг Хебб (Donald Hebb) – канадський фізіолог та нейропсихолог.

Коли Дональду виповнилося 16 років, родина перебирається до міста Дартмут у Новій Шотландії.

Батьки Дональда були лікарями. Мати перебувала під потужним впливом ідей Марії Монтессорі і до 8 років займалася його навчанням удома. До школи Дональд вступив до класу на три роки старшого свого віку.

У юності Дональд не мав схильності до медицини та психології. Він мріяв стати письменником, тому вступив до Університету Далхаусі, щоби вивчитися на письменника. Він не був старанним студентом, проте найліпші оцінки мав з математики та природничих наук. 1925 року отримав диплом бакалавра мистецтв і працює вчителем у своїй старій школі в Честері. Пізніше займався фермерством у штаті Альберта, потім деякий час поневірянь, зокрема, працював пересічним робітником у штаті Квебек. Під час своїх подорожей прочитав праці Зігмунда Фрейда (він називав їх «не надто строгими»), Вільяма Джемса та Джо-

на Вотсона, які зародили в нього думку зайнятися психологією.

У 23 роки Дональд Хебб вирішує професійно зайнятися психологією і просить Вільяма Данлопа Тайта, голову факультету психології в Університеті Макгілла (згодом він сам обійме цю посаду), надати йому пора-

ду, що робити, і отримує список книг для читання. Упродовж цього року він знову заробляє вчителюванням.

1960 року його обирають Президентом Американської психологічної асоціації.

На честь Дональда Хебба названо премію Канадської психологічної асоціації, що її щороку вручають за значний внесок у психологію.

Найважливішою у творчості Дональда Хебба вважають книгу «Організація поведінки: нейропсихологічна теорія».

Хебб одним із перших приступив до розробки теорії взаємозв'язку головного мозку та розумових процесів. Він досліджував співвідношення процесів навчання і процесів, що відбуваються в структурі нейронних зв'язків мозку. На думку Хебба, унаслідок частої стимуляції нерво-

вої системи формуються скоординовані нейронні структури – ансамблі клітин (cell assemblies). Ансамблі клітин утворюються внаслідок стимуляції зв'язків нейронів один з одним. Ці процеси, що відбуваються

в головному мозку, є біологічною основою процесу навчання. Відображення уявної репрезентації зовнішніх подій відбувається в ієрархічній структурі різних нейронних ансамблів.

23 Липня

1914 року в Чіплі (штат Флорида) в родині Фанні Т. Расс і Артура Гудлетта народився Карлтон Гудлетт (Carlton Benjamin Goodlett) – американський психолог.

Пізніше іммігрував до Омахи (штат Небраска). Він був наймолодшим із двох дітей. Ім'я його сестри невідоме, але коли їй було 5, а Карлтону 3 роки, її сукня загорілася від вугілля в каміні будинку. Згодом будинок також загорівся. Їй вдалося врятувати Карлтона, а сама вона не вижила.

1935 року Гудлетт отримав ступінь бакалавра в Університеті Говарда у Вашингтоні (округ Колумбія), а 1938 року став одним із перших афроамериканців, які здобули ступінь доктора психології в Каліфорнійському університеті в Берклі у віці 23 років. 1944 року отримав ступінь доктора медицини в Медичному коледжі Мехаррі в Нешвіллі.

1945 року, повернувшись до району затоки Сан-Франциско, відкрив медичну практику, щоб слугувати новій чорній громаді, яка на той час розвивалася і займалася військовою промисловістю. У той же

час він виступив як захисник громадянських прав. Як президент місцевого осередку Національної асоціації розвитку кольорових людей (NAACP) у 1947-1949 роках він протестував проти дискримінації міста щодо наймання чорношкірих у систему громадського

транспорту, вимагав поліпшення державного жит-

ла та викривав виключення чорношкірих і євреїв із призовних комісій у Сан-Франциско.

Однією з проблем, з якою чорношкірі лікарі зіткнулися в Сан-Франциско, була неспроможність їх практикувати в жодній із місцевих лікарень. Вони могли відправити своїх пацієнтів до лікарні, але там і втрачали їх, оскільки чорношкірі лікарі не могли лікувати своїх пацієнтів. Під керівництвом Гудлетта всі чорношкірі лікарі отримали право відвідувати пацієнтів у всіх державних лікарнях міста. Гудлетт також був бізнесменом, який розробляв таунхауси на Стейнер-стріт і бульварі Гірі, що були відкриті для всіх мешканців Сан-Франциско.

23 Липня

1902 року народився Теодор Шнайрла (Theodore Christian Schneirla) – американський психолог.

Шнайрла здобув освіту в Університеті Мічигану, Анн-Арбор (MS, 1925; Sc.D., 1928) і 1928 року приєднався до працівників Нью-Йоркського університету. 1932 року він здійснив першу з восьми поїздок на

острів Барро Колорадо, Панамський канал Зона, щоби вивчити поведінку армійських мурах. Його «Дослідження про армійських мурах у Панамі», опубліковані наступного року, надали нове уявлення про їхню поведінку. Шнайрла довів, що ці мурахи працюють за 36-денним циклом, який складається з 16-денного кочівного шаблону, за яким слідує 20-денна стаціонарна фаза. 1934 року він повідомив, що мурахи, коли переміщуються на нову територію, дотримуються певної схеми і що набіги цих комах досягають піку один раз вранці і один раз удень. Виявилось, що раптові зміни погоди також спричиняють раптові сплески активності. 1944 року дослідник довів, що набіги мурах були викликані рівнем збудливості колонії їх, а не дефіцитом здобичі.

1943 року Шнайрла став асоційованим куратором відділу поведінки тварин в Американському музеї природної історії в Нью-Йорку. Після повернення з подорожі, присвячений дослідженню армійських мурах на півдні Мексики, 1947 року він став повним куратором музею.

Шнайрла є автором великої кількості наукових праць

і співавтором книг з психології, включаючи «Принципи психології тварин» (з NRF Maier; 1935) і «Недавні експерименти в психології» (з LW Crafts; 1938). Концепція інтегративних рівнів пронизувала майже всі його праці. Шість його публікацій присвячені застосуванню концепції інтегративних рівнів до порівняльної психології та соціальної організації. Шнайрла відзначався своєю ефективністю в поєднанні концепції інтегративних рівнів з поведінковим онтогенезом. Він намагався створити всеосяжну теорію про те, як розвиваються організми протягом свого індивідуального життя і як цей розвиток змінюється в процесі еволюції. Ця теорія показала картину більш складніших процесів розвитку, коли людство переходить від нижчих видів тварин до вищих.

24 Липня

Цього дня 1914 року народився Кеннет Кларк (Kenneth Bancroft Clark) – американський психолог.

Після здобуття середньої освіти в середній школі Джорджа Вашингтона в Нью-Йорку 1931 року вступив до Університету Говарда, де 1935 року отримав ступінь бакалавра (ліцензію) і 1936 року успішно

захистив ступінь магістра наук з психології. Під час навчання в Університеті Говарда зустрів Меймі Фіппс – свою майбутню дружину. 1939 року Меймі Фіппс захищає магістерську дисертацію «Розвиток самосвідомості у афроамериканських дошкільнят». Завдяки плідній співпраці їхні спільні інтереси триватимуть протягом усієї кар'єри.

К. Кларк продовжив навчання з психології в Колумбійському університеті в Нью-Йорку, де успішно захистив доктор-

ську дисертацію (Ph.D) з психології. Треба зазначити, що він був першим афроамериканцем, який отримав там докторський ступінь.

Свою академічну кар'єру він розпочав з викладання в Університеті Хемптона у Вірджинії, але консервативна частина працівників цього закладу повела себе так, що він дуже швидко зали-

шив його, щоб отримати посаду доцента в Міському коледжі Нью-Йорка.

Верховний суд США використав працю К. Кларка з вивчення сегрегації, що його він провів у співпраці з Мемі Фіппс Кларк, у слуханні справи «Браун проти Освітньої ради».

Кларк став першим афроамериканцем, який обійняв посаду президента АПА (1971). 1978 року був удостоєний нагороди АПА «за визначне застосування психології на користь суспільства».

24 Липня

1970 року народився Тополов Єгор Вікторович – психолог, доктор психологічних наук, доцент.

2012 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 «загальна психологія, історія психології». Здійснив теоретичне узагальнення і нове розв'язання важливої наукової проблеми – генези професійної агресивності особистості.

Нині працює старшим науковим співробітником в Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України.

Напрямки роботи

Завдання особистісного зростання:

- Самопізнання та бажання розібратися в собі.
- Подолання труднощів у спілкуванні.
- Робота із заниженою самооцінкою.
- Криза середнього віку та інші вікові проблеми.

Емоційні проблеми:

- Емоційна залежність у стосунках.
- Стрес, депресія, тривога, нав'язливі страхи.
- Психологічні травми та посттравматичний синдром.
- Агресія та автоагресія.
- Загострене почуття провини.

Проблеми в родині:

- Конфлікти та відсутність взаєморозуміння в родині.
- Зрада, ревності, розлучення.
- Діти у ситуації розлучення батьків.
- Конфлікти з дітьми, конфлікти з батьками.

Тополов Є. В. є експертом телевізійних проєктів родинного та романтичного спрямування. Українських глядачів Єгор Тополов підкорив своїм професіоналізмом та харизмою під час участі у телевізійних шоу «Давай одружимося», «Як вийти заміж. Холостяк-2» та «День у великому місті». Єгор Тополов відомий широкому загалу як незмінний експерт і ведучий реаліті-шоу «Весілля наосліп» на телеканалі 1+1.

25 Липня

1904 року в Бельвілі (штат Іллінойс) народився Ернест Хілгард (Ernest Ropiequet Hilgard) – американський психолог.

Спочатку Хілгарда захопила інженерія; 1924 року він отримав ступінь бакалавра хімічної інженерії в Університеті Іллінойсу. Пізніше вивчав психологію і 1930 року отримав ступінь

Ph.D. у Єльському університеті. 1958 року був обраний членом Американської академії мистецтв і наук. У 1984 році Хілгарда нагороджено премією НАН за наукове рецензування.

Хілгард особливо відомий своєю теорією про те, що так званий «прихований спостерігач» утворюється у свідомості під час гіпнозу. Його дослідження про «прихованого спостерігача» під час гіпнотичного лікування болю мали на меті забезпечити підтримку його неадисоціаціоністської теорії. Згідно з цією теорією людина, яка піддається гіпнозу, все ще може відчувати свій власний біль, не відчуючи свідомо будь-яких страждань. Феномен «прихованого спостерігача» був суперечливим, і критики стверджували, що його можна створити за допомогою припущень, вка-

зуючи на те, що це, можливо, не більше ніж артефакт інструкцій, даних учасникам дослідження. Написавши наприкінці 1970-х свою працю (Хілгард, Е. (1977). Розділене свідомість: численні елементи керування людськими думками та діями. Нью-Йорк, Нью-Йорк: Вайлі), Ернест Хілгард переконався, що у всіх нас є інша

істота, яка ділить наше життя. Хілгард назвав цю істоту прихованим спостерігачем.

В одній зі своїх книг Хілгард описав класичний тест, який демонструє, як ця прихована істота є частиною нашої свідомості. Він писав про сліпого студента, який був загипнотизований і, перебуваючи в стані трансу, йому сказали, що він стане глухим. Навіювання було настільки потужним, що він не реагував на будь-який шум, навіть на потужні звуки біля вуха.

Дослідження Хілгарда охоплювали всі галузі сучасної психології. Особливу увагу він приділяв навчання, гіпнозу, свідомості, розвитку дітей, навчання психології, історії психології.

1967 року Хілгард удостоєний нагороди АПА «за визначний науковий внесок».

Обирався президентом АПА (1949).

25 Липня

1871 року народилася Маргарет Флой Уошберн (Margaret Floy Washburn) – американська психологиня.

Вашберн була визначною фігурою в галузі психології США в перші десятиріччя XX ст., суттєво сприявши розвитку психології як науки та наукової професії. Вона переклала англійською

мовою «Етичні системи» Вільгельма Вундта. Використовувала результати своїх експериментальних досліджень поведінки та пізнання тварин, щоби протягнути свою ідею про те, що психічні (а не тільки поведінкові) події є законними і важливими в психологічному сенсі для вивчення у своїй книзі «Розум тварин» (1908). Це, звичайно, суперечило усталеній доктрині академічної психології про те, що ментальне не можна спостерігати і, отже, воно не підходить для серйозного наукового дослідження.

Окрім своєї експериментальної праці, М. Уошберн багато читала, спиралася на результати французьких та німецьких експериментів з вищими розумовими процесами, стверджуючи, що вони пов'язані з пробними фізичними рухами.

Розглядала свідомість як епіфеномен

збудження та гальмування рухової розрядки. Повну моторну теорію представила у книзі «Рух та ментальні образи» (1916). Протягом 1920-х років продовжувала збирати експериментальні дані з усього світу, щоби підкріпити свої аргументи. Вона, як і раніше, дотримувалася біхевіористських

принципів, але продовжувала відстоювати розум у цьому процесі. Вона взяла ідеї з усіх основних шкіл психології, біхевіоризму, структуралізму, функціоналізму та гештальт-психології, але відкинула більш спекулятивні теорії психодинаміки як надто ефемерні. У поточних дослідженнях психології відлуння твердження М. Уошберн про те, що поведінка є частиною мислення, можна побачити в динамічному системному підході, який Телен та Сміт (1994) використовують для пояснення розвитку пізнання в людей.

- Опубліковані праці М. Уошберн охоплюють 35 років і включають близько 127 статей з багатьох тем, включаючи просторове сприйняття, пам'ять, експериментальну естетику, індивідуальні відмінності, психологію тварин, емоції та афективну свідомість.

У різні періоди своєї кар'єри вона була редакторкою Американського журналу психології, Психологічного бюлетеня, Журналу поведінки тварин, Психологічного огляду та Журналу порівняльної психології. З 1909 по 1910 рік, а потім з 1925 по 1928 рік працювала представником психології у Відділі психології та антропології національних досліджень. 1921 року вона стала 30-м президентом Американської психологічної асоціації – почесний титул на той час. Бути

президентом АПА було однією з її дитячих мрій. 1927 року була обрана віце-президентом та головою Секції 1 (Психологія) Американської асоціації розвитку науки. 1929 року була обрана до Міжнародного комітету психології. Уошберн була першою жінкою-психологом та другою жінкою-вченим, обраною до Національної академії наук 1931 року. Того ж року вона була делегатом США на Міжнародному психологічному конгресі в Копенгагені.

26 Липня

1875 року в Кесвілі (Швейцарія) в родині пастора народився Карл Густав Юнг (Carl Jung) – видатний швейцарський психолог і психіатр.

Закінчив медичний факультет університету в Базелі. З 1900 по 1906 рік працював у психіатричній клініці в Цюріху асистентом відомого психіатра Е. Блейлера.

У 1909–1913 рр. працював із Зігмундом Фрейдом, відігравав провідну роль у психоаналітичному русі: був першим президентом Міжнародного психоаналітичного товариства, редактором психоаналітичного журналу, читав лекції з введення в психоаналіз.

1914 року Юнг вийшов із Міжнародної психоаналітичної асоціації і відмовився від техніки психоаналізу у своїй практиці. Він розробив власну теорію і терапію, названу ним «аналітичною психологією». Своїми ідеями він вплинув не тільки на психіатрію та психологію, а й на антропологію, етно-

логію, культурологію, порівняльну історію релігії, педагогіку, літературу.

1933 року став активним учасником і одним із натхненників впливової міжнародної інтелектуальної спільноти «Еранос».

1935 року Юнг стає професором психології Швейцарської політехнічної школи в Цюріху, а також засновни-

ком і президентом Швейцарського товариства практичної психології, викладає в Цюріху і Базелі.

З 1933 по 1939 рік видавав «Журнал з психотерапії та суміжних галузей», який підтримував національну та внутрішню політику нацистів з очищення раси. Після війни Юнг пояснював політику журналу, що відповідала вимогам часу.

У квітні 1948 року в Цюріху було організовано Інститут К. Г. Юнга. Найбільшу популярність Карлу Юнгу принесли його дослідження людської психіки; аналіз снів; концепція колективного несвідомого; архетипи.

27 Липня

1951 року Угодою, встановленою між армією США та Університетом імені Джорджа Вашингтона, було засновано Human Resources Research Office (HumRRO). HumRRO досліджує психологічні конфлікти під час бойових дій, лідерство, бойовий дух армії і підготовку.

Автором ідеї створення HumRRO був голова психологічної служби армії Гаррі Харлоу, а першим головою організації стала Мередіт Кроуфорд. На цей час HumRRO розшифровується як Human Resources Research Organization.

28 Липня

1914 року народився Сільвано Арієті (Silvano Arieti) – психіатр, який зробив великий внесок у сприйняття шизофренії в західних медичних колах у середині ХХ ст. Арієті був професором психіатрії в Нью-Йоркському медичному коледжі. Він також працював аналітиком у відділі психоаналізу Інституту Вільяма Алансона

Уайта та редактором шеститомного американського довідника з психіатрії. Його інтерпретація шизофренії отримала Національну книжкову премію в галузі науки 1975 року. Його «Воля бути людиною» виграла Національну книжкову премію 1973 року в категорії «Філософія та релігія».

Арієті брав участь у психотерапії хворих на шизофренію, застосовувавши незвичайний підхід, що його мало хто з його колег вирішив застосувати. Його робота свого часу вважалася серйозною ревізією концепції шизофренії після Крепліна і Блейлера. Погляди, що їх він висловив у «Інтерпретації шизофренії», відображали комплексний біопсихосоціальний підхід до розладу, що контрастував із твердо біологічним підходом багатьох інших психіатрів ХХ ст.

Дитячі тривоги та психологічні переживання дитини вважалися першопричиною розвитку шизофренії в пізньому віці. Арієті висунув ідеї психодинамічної школи, і його внески стали основою більшої частини пізніших праць з психотерапії шизофренії.

Сільвано Арієті пам'ятають як інтелектуального гі-

ганта, який присвятив своє життя догляду за найбільш тяжкими психічно хворими.

Сільвано Арієті часто помилково асоціюється з антипсихіатричним рухом, але це помилкова думка, оскільки він сам ніколи не був частиною цього руху і фактично не схвалював поглядів Р. Д. Лейнга та Томаса Саса щодо шизофренії. Фактично сам Арієті підтримував використання антипсихотичних препаратів у лікуванні людей з шизофренією, щоби зробити їх більш доступними для психотерапії, і він часто направляв пацієнтів з дезорганізованою шизофренією на терапію електросудомним шоком, щоби зменшити її симптоматику. Він багато писав про використання та ефективність нейролептиків у інтерпретації шизофренії та їхню користь у лікуванні пацієнтів.

Аріеті в основному лікував пацієнтів із гострію стадією шизофренії за допомогою психотерапії, інколи додатковими нейролептиками, і описав труднощі в лікуванні тих, у кого хронічна стадія хвороби, тими ж методами через марення кристалізацію, так і психотичного способу мислення на цій стадії хвороби. Він зазначив, що пов'язане із цим погіршення психіки, наявне в

цій стадії, також ускладнює лікування за допомогою психотерапії. Він також досліджував поведінку та симптоматику тих, у кого дотермінальна стадія хвороби та кінцева термінальна стадія, зазначивши, що пацієнтів із цими стадіями рідко спостерігають у наш час завдяки широкому використанню нейролептичних препаратів, які запобігають такому рівню регресії.

28 Липня

1934 року народився Боришевський Мирослав Йосипович – український психолог, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач лабораторії психології особистості імені П. Р. Чамати Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Після закінчення 1951 року Пуківської середньої школи 1 рік працював на посаді вчителя V-VII класів Підкамінської школи. 1952 року вступив до Львівського університету ім. Івана Франка на відділення логіки та психології, що його закінчив 1957 року. До 1962 року працював учителем російської мови та літератури в Чагрівській середній школі та 1 рік викладачем психології в Самбірському педучилищі.

1962–1965 рр. – аспірантура в НДІ психології. 1966 року захистив кандидатську дисертацію «Психологічні умови виховання самоконтролю поведінки в учнів підліткового віку», а 1992 року – докторську

«Розвиток саморегуляції поведінки школярів». 1965–1974 рр. – старший науковий співробітник.

1973 року Боришевський очолив лабораторію психології виховання, яку згодом було перейменовано на лабораторію психології особистості імені П. Р. Чамати.

Доктор психологічних наук – 1992 р., професор –

1993 р., член-кореспондент Академії педагогічних наук України – 1999 р., Заслужений діяч науки і техніки – 2007 р.

Знаний фахівець у галузі психології самосвідомості, М. Й. Боришевський є засновником нового наукового напрямку – психологія самоактивності та суб'єктного становлення особистості як саморегульованої соціально-психологічної системи. Важливим його досягненням є обґрунтування сутності національної ідеї. Широке визнання серед психологічної спільноти здобули його праці, присвячені проблемі психологічних механізмів розвитку особистості.

29 Липня

1817 року народився Вільгельм Грізінгер (Wilhelm Griesinger) – німецький психіатр і невропатолог, один з основоположників наукової психіатрії.

Закінчивши 1838 року медичний факультет у Тюбінгені, Вільгельм Грізінгер навчався у Парижі у Ф. Мажанді, а з 1839 року працював у психіатричній лікарні у Фрідріхсхафені. Після чого протягом двох років був помічником у Е. А. фон Целлера – директора психіатричної лікарні Віленталь, відкритої 1834 року у Вюртемберзі. 1847 року Грізінгер став професором загальної патології та історії медицини в Кілі, а з 1854 року – професором об'єднаної кафедри з внутрішніх хвороб і психіатрії, невропатології в університетах Цюріха і Тюбінгена.

Грізінгер після дворічної служби в закладі для божевільних 1845 року написав посібник із душевних хвороб «Die Pathologie und Therapie der psychischen Krankheiten», який привернув на себе загальну увагу лікарського світу і невдовзі його було перекладено на кілька іноземних мов.

Грізінгер вніс у психіатрію раціональ-

но-психологічну думку, його посібник був настільною книгою психіатрів у різних країнах Європи протягом кількох десятиріч. Крім того, він опублікував у спеціальних журналах різні дрібні статті з невропатології та психіатрії, а також велику працю про інфекційні хвороби.

Протягом двох років (1849–1851) він був лейб-медиком єгипетського хедива і завідувачем санітарної частини в Єгипті. З 1854 по 1865 рік Грізінгер завідував кафедрою внутрішніх хвороб у Тюбінгені і Цюріху, а з 1865 року став професором психіатрії в Берліні.

Грізінгер був першим, хто поставив питання історії розвитку душі та психічної індивідуальності, вийшовши за межі біологічного поняття розвитку організму. Він вважав, що найважливішими причинами «божевілля» є психічні. Він досяг певної рівноваги між патологоанатомічним і психопатологічним напрямками, і тому швейцарський психіатр-екзистенціаліст Л. Бінсвангер називає Грізінгера творцем основ сучасної психіатрії.

Грізінгер був прихильником злиття во-

єдино невропатології та психіатрії – думка на той час дуже прогресивна, оскільки неврологія входила до складу внутрішньої медицини, а психіатрію вивчали лише у психлікарнях. 1845 року вийшла праця Грізінгера «Патологія та терапія психічних хвороб», що стала епохою в психіатрії і перекладена майже всіма європейськими мовами. Грізінгер стверджував, що майже всім психозам передують неспецифічні емоційні розлади в експансивній чи депресивній формі. У працях Грізінгера є систематика та клінічна картина психіатричних захво-

рювань, а також чимало психопатологічних спостережень та загальних положень, які виявилися плідними під час подальшої розробки психопатології шизофренії. До цього також належить опис так званого основного настрою, реакція особистості на зміни і розпад «я», що відбуваються в ній, трактування синдрому деперсоналізації, розподіл галюцинацій на первинні і на ті, що виникають з афекту, типологія маячних ідей, опис явищ відчуження власної психічної продукції або діяльності, опис «роблених» думок і «відібрання» думок.

30 Липня

1944 року народився Джеймс Джексон (James S. Jackson) – американський соціальний психолог, заслужений професор психології. Займався питаннями психічного здоров'я нації і особливими проблемами меншин, міської молоді і людей більш старшого віку.

Навчався в Університеті штату Мічиган з наміром

стати інженером, але зацікавився психологією після того, як прослухав вступний курс із цієї дисципліни. Джексон був президентом шкільного відділення Alpha Phi Alpha і подружився з лідером громадянських прав Робертом Л. Гріном через братство. Його дружба з Гріном познайомила його з діячами громадянських прав, включаючи Малкольма Ікса і Джессі Джексона, а також з іншими відомими особистостями, зокрема, Джиммі Хоффу.

Після закінчення магістратури в Університеті Толедо Джексон вступив у докторантуру з психології в Університет штату Уейн. Він став одним із перших членів Психологічної асоціації чорношкірих студентів філії Американської психологічної асоціа-

ції (APA). Був частиною групи, яка зірвала звернення президента АПА Джорджа Армітаджа Міллера, щоби привернути увагу до потреб чорношкірих студентів-психологів. Отримавши ступінь доктора філософії, Джексон став президентом Асоціації чорношкірих психологів у 1972–1973 рр., відомим своїми дослідженнями расових

відносин і диспропорцій у здоров'ї меншин. Очолював Національне дослідження американського життя: подолання стресу у XXI ст. (NSAL).

Джексон був заслуженим професором психології Мічиганського університету. 2014 року його було призначено до складу Національної наукової ради, 2015 року обрано до комітету з призначення електорату Американської асоціації сприяння розвитку науки (AAAS). Того ж року Джексон закінчив свій другий п'ятирічний термін на посаді директора Інституту соціальних досліджень Мічиганського університету. Його змінив економіст Девід Лем. Джексон працював у кількох комітетах Національної дослідницької ради.

31 Липня

1809 року народився Томас Кіркбрайд (Thomas S. Kirkbride) – один із засновників Американської психіатричної асоціації (1844). Його книга «On the Construction, Organization, and General Arrangements of Hospitals for the Insane» (1847) десятиріччями залишалася найліпшим посібником з організації установ для психічно хворих.

щодо поліпшення медичної допомоги божевільним, що стала стандартною для установ, у яких утримувалися пацієнти.

Впливову працю Кіркбрайда «Про будівництво, організацію та загальні заходи по лікарнях для божевільних. Кілька зауважень про божевілля та його лікування» було опубліковано

1854 року, вдруге – 1880 року.

З 1828 року почав вивчати медицину під керівництвом доктора Девіда Германа Ленгбібла в Трентоні (штат Нью-Джерсі). Здобувши 1832 року медичний ступінь в Університеті Пенсільванії, з 1835 по 1840 рік Кіркбрайд започаткував свою практику.

У 1840 році Кіркбрайд став суперінтендантом лікарні для божевільних у Пенсільванії.

1844 року Кіркбрайд допоміг заснувати AMSAI, ставши її президентом з 1862 по 1870 рік. Він уперше виступив за те, що згодом стало відомо як «план Кіркбрайда»

Ідеї Кіркбрайда викликали змішані почуття як у пацієнтів, так і в колег. Деякі в медичному співтоваристві вбачали, що його теорії та ідеї завзято чіпляються за ідеали, які перешкоджають медичному прогресу, тоді як інші підтримували його ідеї і бачили, як вони змінюють філософію лікування душевнохворих. У пацієнтів він часом вселяв страх і гнів, навіть настільки, що на його життя робили замах. Кіркбрайд також вважав, що психічно хворих можна лікувати і їх можна вилікувати. І сам після смерті першої дружини одружився з колишньою пацієнткою.

1 Серпня

1958 року в журналі «Психологічний огляд» (Psychological Review) було опубліковано статтю «Основи теорії розв'язання соціальних проблем» («Elements of a Theory of Human Problem Solving»), авторів Аллена Ньюела, Марвіна Шоу і Герберта Саймона. У статті вперше пояснювався підхід до інформаційної обробки в психології.

Аллен Ньюелл був дослідником у галузі інформатики та когнітивної психології в корпорації RAND, а також у Школі комп'ютерних наук Університету Карнегі-Меллона, Школі бізнесу Теппера та на факультеті психології. Він зробив внесок у мову обробки інформації (1956) і дві з найперших програм The Logic Theory Machine (1956) і General Problem Solver (1957) (з Гербертом А. Саймоном). Був нагороджений премією Премія А.М. Тьюринга разом із Гербертом А. Саймоном 1975 року за їхній основний внесок у штучний інтелект та психологію людського пізнання Ньюелл і Саймон

створили тривале партнерство. Вони заснували лабораторію штучного інтелекту в Університеті Карнегі-Меллона і підготували низку важливих програм і теоретичних ідей наприкінці 50–60-х років XX ст. Серед них була праця «Загальний розв'язувач проблем» – дуже впливова реалізація аналізу «засоби-цілі» і

гіпотеза про фізичні символічні системи, суперечливе філософське твердження про те, що будь-яку розумну поведінку можна звести до типу маніпуляцій символами, які продемонстрували програми Ньюелла.

Праця Ньюелла завершилася розробленням когнітивної архітектури, відомої як Соар і його єдиної теорії пізнання, опублікованої 1990 року, а вдосконалення їх було метою його зусиль аж до смерті (один з останніх листів Ньюелла).

Сферу когнітивної архітектури, яку він започаткував, досі активно застосовують у спільнотах штучного інтелекту та обчислювальної когнітивної науки.

1 Серпня

1901 року у Києві народився Ізраїль Якович Завилянський – український психіатр і психотерапевт, доктор медичних наук. Відомий дослідженнями в області клініки і діагностики шизофренії, епілепсії, алкоголізму, психозів пізнього віку. Розробляв питання методології деонтології в психіатрії, теорії і практики психотерапії.

2 Серпня

1795 року королівський британський астроном Невіль Маскелін уперше виявив помилки, допущені його асистентом Девідом Кіннербруком, у розрахунках часу. Кіннербрука було звільнено, але аналіз помилок, проведений іншим астрономом, – Фрідріхом Беззелом, поклав початок систематичному вивченню часу реакції, індивідуальних відмінностей і «ментальної хронометрії» (mental chronometry) як критеріїв когнітивних процесів. Невіль Маскелін, за англійською вимовою Невіл Маскілайн – відомий англійський астроном, п'ятий директор Грінвіцької королівської обсерваторії.

Займатися став астрономією під враженням сонячного затемнення, що сталося 1748 року. Оцінений Бадлеем, який 1761 року спорядив його на острів св. Єлени спостерігати проходження Венери перед диском Сонця, а потім в експедицію на

Барбадос випробовувати нові хронометри Гаррісона. З 1765 року аж до самої смерті, (протягом 46 років), був директором Грінвіцької королівської обсерваторії, де провів безліч спостережень. Першим визначив середню густину Землі за спостереженнями тяжіння гори Шихалліон 1774 року. Маскелін не був теоретиком,

зате вдосконалив спостереження, винайшов пересувний окуляр, щоби спостерігати проходження крізь кожну нитку, першим став помічати десяті долі секунди тощо. Головна слава Маскеліна – початок видання відомого англійського астрономічного календаря «Nautical Almanac» з 1767 року. Маскелін видав також місячні таблиці, обчислені Тобіасом Маєром.

1775 року нагороджений медаллю Коплі. На його честь названі місячний кратер та острови в Тихому океані.

3 Серпня

1909 року на півночі США в Мілуоки штат Вісконсин народився Ніл Елгар Міллер (Neal Elgar Miller) – американський психолог. Найбільше відомий у психології завдяки експериментальній і теоретичній праці в галузі драйвів, природи підкріплення і вивчення конфлікту. 1961 року Міллер очолив АПА. Він є володарем низки нагород АПА: «за видатний науковий внесок» (1959), «за видатний професійний внесок» (1983), «за видатний внесок у психологію, зроблений протягом життя» (1991) і Національної наукової медалі (1964). Ніл Елгар Міллер народився 1909 року. 1931 року отримав ступінь бакалавра у Вашингтонському університеті. 1932 року закінчив магістратуру в Стенфордському університеті. Того ж року захистив докторську дисертацію в Єльському університеті, отримав ступінь доктора філософії з психології.

З 1932 по 1935 рік Міллер працював асистентом в Інституті людських відносин.

1935–1936 роки був членом Ради з досліджень у галузі соціальних наук, у цей же час вивчав навчальний аналіз у Венському ін-

ституті психоаналізу, де познайомився з Кларком Халлом і Джоном Доллардом. З 1936 по 1940 рік спочатку передавав, а потім зайнявся науковими дослідженнями в Інституті людських відносин. 1942–1946 роки – керівник дослідницького проекту з психології у військово-повітряних силах.

1946 року Міллер повернувся в Єльський університет, де 1952 року отримав звання професора психології. Працював там до 1966 року, коли став викладати психологію та очолив лабораторію фізіологічної психології Університету Рокфеллера, де 1981 року отримав звання почесного професора. Ранні дослідження Міллера були зосереджені на поведінковій психології.

Він спробував основні поняття біхевіористської концепції навчання доєднати до аналізу проблем мотивації, агресії та фрустрації, конфлікту, психотерапії. Із середини 50-х років Міллер зацікавився фізіологічними механізмами, що стоять за потягами, підкріплення та пов'язаними з ними феноменами.

Визначне місце в його дослідженнях по-

сїдають питання електрофізіології мозку та психофармакології. Міллер активно співпрацював із Джоном Долардом. Результатом їхніх спільних досліджень показали, що агресія має соціальну природу. У книзі «Фрустрація та агресія», написаній у співавторстві, вчені, пояснюючи агресію, використовують психоаналітичне розуміння природи потреб. Організм прагне задоволення, не отримує його, потім настає фрустрація, що своєю чергою призводить до накопичення агресивних імпульсів. Агре-

сія дорослих є наслідком дитячих фрустрацій та поганого виховання. У іншій спільній праці під назвою «Соціальне навчання і наслідування» Н. Міллер та Д. Долард спробували доєднати теорію К. Халла до особистості та соціальної психології. Нарешті, у своєму дослідженні «Особистість і психотерапія» вчені спробували об'єднати всі досягнення теорії навчання, почерпнуті ними з праць Павлова, Халла та інших психологів, з досягненнями психоаналізу, які є у працях Зігмунда Фрейда.

3 Серпня

1951 року в м. Сумах народився Бондаренко Олександр Федорович – український науковець, психолог, дійсний член НАПН України.

Закінчив з відзнакою перекладацьке відділення Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

З 1975 по 1978 рік навчався в аспірантурі при Інституті психології імені Г.С. Костюка у відомого українського вченого, фахівця з психології мовлення Синиці І.О.

1978 року захистив кандидатську дисертацію «Психолінгвістичний аналіз комунікативної діяльності вчителя».

1989–1992 роки навчався в докторантурі Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

1993 року на Спеціалізованій вченій раді при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка захистив докторську дисертацію «Соціальна психотерапія особистості (психосемантичний

аспект)». 1995 року отримав звання професора психології, з 2016 року – дійсного члена НАПН України.

Бондаренко О.Ф. є учасником численних всесвітніх та європейських конгресів з психології (Вірменія, Велика Британія, Німеччина, Греція, Нідерланди, Росія, Чехія, Угорщина тощо).

Сфера наукових уподобань ученого: психолінгвістика та психосемантика висловлювання; мовленнєва поведінка і групові норми та процеси; ментальність та структура висловлювання; структура свідомості й висловлювання; висловлювання в нормі й патології; міжособистісні процеси та структура дуальної свідомості; психосемантика змінених станів особистості.

Автором низки монографій, підручників, експериментальних та теоретичних статей, а також численних науково-популярних праць з консультативної, соціальної та медичної психології.

4 Серпня

1918 року в Брукліні (штат Нью-Йорк) народилася Трейсі Сідман Кендлер (Tracy Seedman Kendler), яка застосувала поведінковий підхід до дослідження навчання та розв'язання завдань. Багато її статей були присвячені опосередкованим відповідям (mediating responses), формуванням понять (concept formation), і особливу увагу вона приділяла розвитку цих феноменів у дітей.

Навчалася психології в Бруклінському коледжі, де працювала помічником Абрахама Маслоу і де провели дослідження і створили проєкт з мислення під наглядом Соломон Аш. За цей час Кендлер зацікавилася Гештальт психологією, що спонукало її вступити до Університету Айови з надією працювати з Куртом Левінім. Однак пізніше Кендлер передумала і вирішила працювати з Кеннет Спенс, під керівництвом

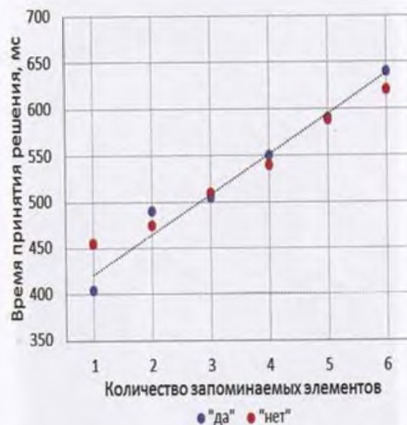
якого здобула вчений ступінь кандидата наук. З Університету Айови в 1943 році після служби в армії США і участі в Другій Світовій війні Кендлер вступила на факультет Колорадського університету як доцент після того як керівник університету переконав армію звільнити її.

У 1948 році вступила на факультет Нью-Йоркського університету, де стала професором психології, завідувачкою кафедри психології Університетського коледжу. У 1963 році перейшла на факультет психології Каліфорнійського університету в Санта-Барбарі (UCSB).

У 1969 році була членом Центру перспективних досліджень у галузі поведінкових наук. Обіймала посаду президента Західної психологічної асоціації у 1971 році. 1990 року залишила факультет UCSB.

5 Серпня

1966 року в журналі «Science» було опубліковано статтю Саула Стернберга «High Speed Scanning in Human Memory». Про час, що витрачається на виявлення інформації в короткочасній пам'яті, пропорційний кількості інформації. Про це дуже часто згадується в підручниках із введення в психологію. Метою дослідження було виявлення механізмів, що визначають специфіку обробки інформації в короткочасній пам'яті. Стернберг хотів дізнатися, чи відбувається «сканування» короткочасної пам'яті паралельно, як у сенсорному регістрі, чи послідовно. Для цього було зібрано відомості про швидкість порівняння запам'ятованої послідовності від однієї до шести цифр із ще однією цифрою і прийняття рішення про те, чи була вона в наборі, що запам'ятовується. Якби випробовувані використовували стратегію паралельного сканування, тобто сприймали одночасно увесь запам'ятований набір цифр, швидкість їхньої відповіді не відрізнялася би від обсягу набору. Проте результати експерименту показали, що швидкість відповіді прямо пропорцій-

на кількості цифр у наборі, тобто на послідовну обробку кожного елемента витрачається кілька мілісекунд і чим більше елементів, тим більше потрібно часу.

Довівши, що людина використовує стратегію послідовного сканування інформації в короткочасній пам'яті, Стернберг

також хотів з'ясувати, чи перебирається при цьому вся інформація, чи пошук припиняється в разі віднаходження елемента. Зрозуміти це можна було б, якщо проаналізувати відмінності у швидкості позитивних та негативних відповідей. Відповідь «ні» може бути лише після сканування всього набору чисел, а наявність або відсутність різниці у швидкості прийняття рішення дати відповідь «так» може довести або спростувати гіпотезу про те, що сканування самоприпиняється. Результати експериментальних даних показали, що випробовувані дають позитивні та негативні відповіді з однаковою швидкістю, що підтвердило гіпотезу про повне сканування інформації в короткочасній пам'яті.

6 Серпня

1886 року народилася Флоренс Гудінаф (Florence Laura Goodenough) – американська психологиня. Здобувши середню спеціальну педагогічну освіту 1908–1919 роки викладала в сільських школах штату Пенсільванія. 1919–1921 роки проводила викладацьку та дослідницьку роботу в школі для розумово відсталих дітей у м.

Вайнленд (штат Нью-Джерсі). Ці заняття стали початком її наукових досліджень про розумовий розвиток та аномальне дитинство. 1921 року закінчила Колумбійський університет. Отримавши ступінь доктора філософії (1924), очолила Консультативну дитячу клініку в Міннеаполісі. 1925 року стала працювати в організованому при Міннесотському університеті Інституту здоров'я дитини (професором до 1947 року).

У своїй докторській дисертації «Вимірювання інтелекту за допомогою малюнка» (1926) Гудінаф уперше в історії психодіагностики спиралася на гіпотезу, що виконаний дитиною малюнок знайомого об'єкта відображає ступінь оволодіння нею ключовими поняттями і, таким чи-

ном, свідчить про рівень розвитку інтелекту. Створений нею тест «Намалюй людину» відрізнявся від раніше запропонованих тестів інтелекту. Результати широкомасштабних досліджень за допомогою методу тестів дали змогу Гудінаф переоцінити основоположний у американській тестології принципу незмінності

так званого коефіцієнта інтелекту. Учена наочно продемонструвала, що низка соціальних чинників (наприклад, сприятливі умови дошкільного виховання) може значно підвищити цей показник, тобто розумова обдарованість не є вродженою та стабільною властивістю. Не обмежуючися аналізом тестів, Гудінаф у праці («Експериментальне дослідження дитини» «Experimental child study»; 1931 всебічно розглянула різні дослідницькі методики дитячої психології, продемонструвала їхні сильні та слабкі сторони.

Спеціальне дослідження Гудінаф було присвячено проблемі афективної поведінки. На основі спостережень за проявами гніву та роздратування у дітей розробила рекомендації щодо формування навичок

ігрової діяльності, спілкування, лідерства. У книзі «Виняткові діти» («Exceptional children» 1956) Гудинаф узагальнила досвід вивчення дітей, які страждають на дефекти розвитку. Посібник «Психологія розвит-

ку» («Developmental psychology» 1934) став однією з перших фундаментальних праць у цій галузі, заклавши основи вивчення життєвого шляху людини в його основних етапах.

6 Серпня

1910 року народився Синиця Іван Омелянович – український психолог і педагог, доктор психологічних наук, професор. З 16 років працював учителем у школах Вінницької, Хмельницької та Київської областей. 1932 року закінчив Вінницький інститут соціального виховання, а 1936 року – Київський педагогічний інститут.

Після закінчення інституту повернувся до вчительської, а пізніше викладацької праці.

Брав участь у Другій світовій війні. На-

городжений орденом Червоної Зірки, медаллю «За відвагу».

З 1951 року і до кінця життя працював у Науково-дослідному інституті психології УРСР 1955 року – завідувач відділу педагогічної психології, з 1960 року – завідувач лабораторії психології навчання. Нині лабораторії присвоєно його ім'я.

Автор понад 200 наукових праць з психології писемного та усного мовлення учнів, а також з психології педагогічної майстерності.

7 Серпня

1916 року в Берліні народився Ганс-Лукас Теубер (Hans-Lukas Teuber) – американський психолог німецького походження. Спеціалізувався на вивченні механізмів у головному мозку, що стосуються візуального сприйняття. Особливу увагу приділяв впливу травм головного мозку на зорову функцію. 1966 року за свої досягнення Теубер отримав нагороду Карла Лешлі, 1969 року – нагороду НАСА.

Упродовж 1935–1939 років навчався у Французькому коледжі в Берліні та в Базельському університеті в Швейцарії він емігрував до США 1941 року, того ж року одружився і Маріанною Лієпе. 1947 року отримав ступінь доктора філософії з соціальної психології в Гарвардському університеті під наставництвом Гордона Олпорта. Його дисертація була присвячена вивченню ефективності психіатричного лікування підлітків-правопорушників. Працював

у Сан-Дієго з неврологом Моррісом Бендером.

З 1946 по 1961 рік мешкав у Доббс-Феррі (штат Нью-Йорк). Очолював лабораторію психофізіології в Медичному центрі Нью-Йоркського університету в Белвю. У своїй праці зосереджував увагу на оцінюванні травм головного мозку ветеранів Другої

світової війни з акцентом на вплив травми лобової долі головного мозку. На основі цього дослідження запропонував гіпотезу «наслідкового розряду», яка свідчить про те, що лобова частка бере участь в очікуванні руху.

1960 року Теубер переїхав до Массачусетса, щоб відкрити кафедру психології в Массачусетському технологічному інституті після того як попередні спроби зробити це провалилися. Сьогодні цей інститут відомий як Департамент мозкових і когнітивних наук.

8 Серпня

1888 року в Харрісберзі (штат Пенсільванія) народився Джейкоб Роберт Кантор (Jacob Robert Kantor) – видатний психолог-систематик, який привів до єдиної послідовної психологічної системи всі накопичені до цього знання. Відомий створенням концепції, названої ним інтербіхевіоральною психологією або інтербіхевіоризмом.

У книзі «Об'єктивна психологія граматики» (1936) запровадив термін «психолінгвістика». Батько – Джуліус Кантор, німецький ортодоксальний рабин, мати – литовка, яка нещодавно іммігрувала до США. Вивчав хімію в Чиказькому університеті, але пізніше захопився психологією. 1914 року отримав диплом бакалавра, 1917 – ступінь доктора філософії (PhD) і був залишений викладачем в університеті, де працював з 1917 по 1920 рік. Надалі обійняв посаду професора в університеті штату Індіана і працював там упродовж 39 років. 1937 року заснував журнал «The Psychological Record».

1959 року вийшов на пенсію, але продовжував викладати як запрошений про-

фесор у Нью-Йоркському університеті та університеті штату Меріленд.

Є автором 20 книг та понад 120 статей. Найбільшим унеском Кантора в науку вважають застосування в психології об'єктивних методів, тобто таких, що її застосовують в інших природничих науках: біології, хімії та фізиці. Кантор застосовував методи об'єктивної психології в со-

ціальній психології та поведінковій психології. Також є автором численних праць із філософії науки. На початках Кантор називав свою систему Організаційною психологією (Organismic Psychology), але під час публікації першого тому своїй монографії «Принципи психології» (1924) придумав нову назву – інтербіхевіоральна психологія або просто інтербіхевіоризм.

Працюючи в Чиказькому університеті, Кантор зазнав значного впливу Джона Дьюї, Джеймса Ейнджела та Джорджа Медовухи. А ще на нього справив неабияке враження розвиток теорії відносності у фізиці. Спираючися на ці ідеї, Кантор створив систему методів у психології, що її він назвав натуралістичною.

Кантор використав свою нову концепцію в різних сферах психології, а також в інших дисциплінах, пов'язаних із психологією. Основними напрямками, що їх Кантор піддавав аналізу методами інтербіхевіоризму, стали соціальна психологія, фізіологічна

психологія та логіка. Окрім цього, Кантор увів термін «психолінгвістика» (уперше використаний 1936 року в книзі «Об'єктивна психологія граматики»), що став широко відомим після публікації 1946 року статті учня Кантора – Миколи Пронька.

9 Серпня

1896 року народився Жан Піаже (Jean William Fritz Piaget) – швейцарський психолог, засновник женеvської школи генетичної психології. Вивчав якісну специфіку дитячого мислення. Розробив напрямок досліджень «генетична епістемологія». Був старшим сином у професорській родині в місті Невшатель – столиці фран-

комовного кантону Невшатель у Швейцарії. Його батько – Артур Піаже – був професором середньовічної літератури в Невшательському університеті.

Свою довгу наукову кар'єру Піаже розпочав у віці одинадцяти років, коли 1907 року опублікував коротеньку замітку про горобців-альбіносів. Відвідував клуб юних друзів природи, для якого часто готував доповіді. Загалом за своє наукове життя Піаже написав понад 60 книг і декілька сотень статей. Він рано розпочав рано цікавитися біологією, особливо молюсками, опублікував кілька наукових праць про них ще до закінчення школи. Тож йому навіть запропонували престижну посаду доглядача колекції молюсків у Женевському музеї Натуральної історії. До 20 років він

став визнаним малакологом. 1920 року Піаже захистив дисертацію з природничих наук (тема про молюсків) і отримав ступінь доктора філософії в Невшательському університеті. Один семестр він навчався в Цюрихському університеті. У цей час він почав захоплюватися психоаналізом – дуже популярним на той час напрямком

психологічної думки. Він також написав дві книжки філософського характеру «Місія Ідеї» (франц. La mission de l'idée) та «Дослідження» (франц. Recherches), які пізніше вважав юнацькими пробами. Проте в цих книжках були висловлені ідеї, що стали важливими для еволюції його поглядів: переосмислення й часткове відкидання теорії еволюції. Після здобуття наукового ступеня Піаже із Швейцарії переїхав до Парижа, де стає викладати в школі для хлопчиків на вулиці Гранд-о-Велл, директором якої був Альфред Біне – творець тесту IQ.

Допомагаючи обробляти результати IQ-тесту, Піаже зауважив, що маленькі діти постійно дають неправильні відповіді на деякі питання. Однак він зосередився не так на неправильних відповідях, як на

тому, що діти допускають однакових помилок, що не властиві старшим людям. Це спостереження привело Піаже до теорії, що думки та когнітивні процеси, властиві дітям, відрізняються від тих, що властиві дорослим. Наступними роками він створив загальну теорію стадій розвитку, за якою індивіди, що перебувають на одній стадії свого розвитку, виявляють схожі загальні форми пізнавальних здібностей.

1921 року Піаже повернувся до Швейцарії і став директором Інституту Руссо при Женевському університеті. 1928 року взяв участь у першому університетському курсі в Давосі, де зібралися численні науковці з Франції та Німеччини. 1929 року Піаже прийняв запрошення обійняти посаду директора Міжнародного бюро освіти,

на чолі якого він залишався до 1967 року. 1938–1951 роки обіймав посаду професора психології та соціології Лозанського університету, водночас з 1938 по 1951 рік професора соціології, а з 1940 по 1971 рік професора експериментальної психології Женевського університету. 1955 року Піаже заснував Міжнародний центр генетичної епістеміології, директором якого залишався до своєї смерті. У цьому центрі працювали провідні французькі психологи та нейропсихологи, зокрема Франсуа Брессон, який був одним із найближчих соратників Піаже.

Дослідження центру були зосереджені на фундаментальних проблемах будови людських знань. 1979 року Піаже було відзначено Премією Бальцана.

10 Серпня

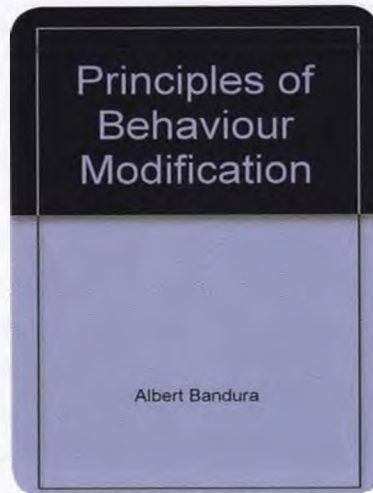
1840 року народився Альберт Ейленбург (Albert Eulenburg) – німецький лікар, психіатр і фармаколог.

Ейленбург мав єврейське походження. Його батько- Міхаель Моріц Ейленбург був лікарем, а молодший брат Ернст пізніше уславився як музичний видавець. Після смерті діда родина 1847 року стала протестантською.

Ейленбург написав німецькою мовою посібник із нервових хвороб (1871) і кілька монографій з патології симпатичного нерва, про гідроелектричні ванни тощо. З 1880 року його редакцією випускалося великого обсягу видання з медицини – Real-Encyclopädie der gesamten Heilkunde, з щорічними додатковими томами. Воно стало основою російського

видання «Реальна енциклопедія медичних наук» Афанасьєва М. І., третину якого зайняли оригінальні статті російських авторів і у створенні якого брав участь, зокрема, Густав Беренд. Співпрацював із Ю. Швальбе. З 1882 року став професором нервових хвороб у Берлінському університеті. Перед тим кілька років був професором фармакології в Грейфсвальдському університеті. Спільно зі знаменитим сексологом Йоганном Блохом видавав журнал «Сексологія та євгеніка» (від древньо-грец. – доброго роду, благородний) – вчення про селекцію стосовно людини, а також шляхи поліпшення його спадкових властивостей. Вчення покликане боротися з явищами виродження в людському генофонді.

11 Серпня

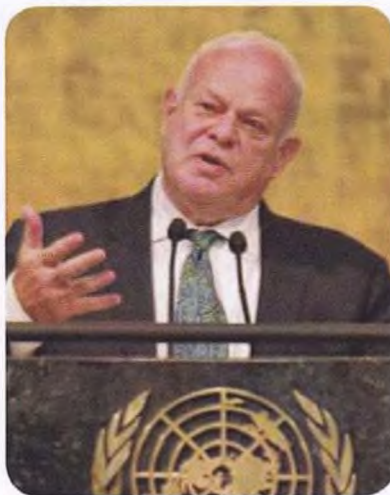
1969 року опубліковано книгу Альберта Бандури «Причини зміни поведінки» («Principles of Behavior Modification»). До 1979 року цю книгу було згадано у понад 1215 інших працях, а журнал «Current Contents» назвав її «класикою цитування».

12 Серпня

1942 року народився Мартін Селігман (Martin Seligman) – найвідоміший американський психолог своїми дослідженнями у сфері відчуття безпорадності і його зв'язку з депресивним станом. Його дослідження готовності (preparedness) підкреслюють вплив генетичного чинника на процес навчання. 1976 року Селігман удостоєний нагороди АПА «за видатний внесок у ранній розвиток психології» 1991 року став дійсним членом Американського психологічного товариства досліджень імені Вільяма Джеймса (American Psychological Society William James Fellow). Навчався в Принстонському університеті, де вивчав спочатку філософію, а потім захопився психологією. В 1973 отримав диплом психолога в Пенсільванському університеті. Упродовж протягом 13 років вів програму клінічних досліджень на факультеті психології Пенсільванського університету.

1998 року Селігман – президент Американської психологічної асоціації.

За оцінкою, опублікованою за результатами опитування 2002 року в журналі «Review of General Psychology». Селігман

знаходиться на 31-е місце серед психологів XX ст. Перші свої психологічні експерименти провів у Пенсільванському університеті 1967 року, щоби зрозуміти як лікувати депресію. Під час спеціальних експериментів разом із колегами виявив, що собаки, на яких впливали легким розрядом струму, не намагаються втекти, якщо

бачать, що все одно отримають цей вплив. Пізніше Селігман провів подібний експеримент і на людях, тільки замість струму він використав шум. І більшість людей так само швидко ставали безпорадними перед експериментатором і не намагалися нічого зробити, щоби щось змінити.

Пізніше виявилось, що як собаки, так і люди поводитися безпорадно в одній ситуації – після кількох безуспішних спроб уникнути неприємної ситуації – навіть, коли людина ще може щось змінити. Селігман спостерігав подібну поведінку в пацієнтів з депресією і вирішив, що клінічна депресія пов'язана саме з невмінням людини робити щось для поліпшення свого стану. Цей феномен він назвав «синдромом вивченої безпорадності».

Проте чи всі учасники експерименту припиняли боротьбу після кількох невдач? Деякі з учасників знову й знову, незважаючи на невдачі, намагалися позбутися шуму. Саме вони й зацікавили Селігмана, який

вирішив зрозуміти, чим вони відрізняються від інших. Так він дійшов до відкриття «феномену свідомого оптимізму» – здатності людини впливати на своє мислення і через нього на свою поведінку.

12 Серпня

1923 року в с. Аполлонівці, Сахновщинського району Харківської області народився Баєв Борис Федорович – український психолог, доктор психологічних наук, професор, фахівець у галузі вікової та педагогічної психології, психології мови.

Після війни закінчив філологічний факультет Київського Державного університету імені Т. Г. Шевченка, після чого вчителював у м. Жданові. 1951 року поступив у аспірантуру НДІ психології. Тут пройшов шлях від наукового співробітника до завідувача лабораторії та заступника директора інституту з наукової роботи.

1967 року захистив докторську дисертацію на тему «Психологія внутрішнього мовлення».

З 1972 року очолював кафедру загальної та інженерної психології Київського Державного університету імені Т. Г. Шевченка.

Теоретично й експериментально розробляв проблеми інтеріоризації мови, індивідуально-психологічних особливостей особистості тощо.

Упродовж багатьох років був відповідальним редактором республіканської науково-методичної збірки «Психологія».

Є автором монографій «Психологія внутрішнього мовлення» (1967) та «Психологічне вивчення учнів» (1970).

13 Серпня

1886 року на секції хірургії Британської медичної асоціації Віктор Хорслі доповів про перший випадок хірургічного втручання при епілепсії.

Провівши попередні експерименти на мавпах, Хорслі виділив у головному мозку

трьох пацієнтів ділянки ушкодження або ураження пухлиною.

Жан Шарко і Джон Х'юлінс Джексон, які були присутні на цьому заході, привітали Хорслі з його успіхом.

14 Серпня

1840 року в родині цивільного службовця народився Ріхард фон Крафт-Ебінг (Richard Freiherr von Krafft-Ebing) – німецький психіатр і невропатолог. Мати його походила з родини юристів і визнаних інтелектуалів. Його дід по материнській лінії був відомим у Німеччині юристом, який отримав прізвисько «захисник про-

клятих» через свої виступи на захист прав обвинувачених в аморальних злочинах.

Поступивши на медичний факультет Гейдельберзького університету, Ріхард слухав лекції найстаршого німецького психіатра Фрідрейха І. Б., який тоді завідував університетською клінікою. Спеціалізація Крафт-Ебінга остаточно визначилася, коли його направили в Цюрих на відновлення після тифу. Він прослухав у Цюрихському університеті лекції основоположника психіатрії Грізінгера В. Тут він познайомився зі всесвітньо відомим Вільгельмом Ербом, автором книги «Підручник електротерапії». 1863 року отримує вчений ступінь. Темою своєї докторської дисертації він обрав марення. Після захисту відправився в турне, щоби продовжити отримувати медичну

освіту. Спочатку Віденський університет, де його вчителями були Шкода, І. Опольцер і К. Рокитанський, потім Прага і Берлін.

1864 року Крафт-Ебінг посів місце асистента в будинку для психічно-хворих в Ілленау. Це великий психіатричний заклад, відкритий 1842 року неподалік Ахерна, яким керував страсбурзький

нейрогістолог професор Х. Роллер. Ілленау був головним постачальником німецьких психіатрів протягом 30 років. Тут у різний час працювали Фішер, Гасе, Б. Гудден, Л. Кірн і Г. Шюле.

Французько-пруська війна зажадала знань Крафт-Ебінга на полі брані. Після укладення миру він займався приватною практикою і лікував поранених у Баден-Бадені. 3 травня 1872 року читає лекції в Страсбурзькому університеті.

1873 року Крафт-Ебінг приймає запрошення з університету Граца. Тут у його розпорядження було передано велику університетську клініку, що її відкрито було 1870 року. Кафедра психіатрії Університету Граца, що нею керував учений, вважалася найліпшою в Австрії після Віденського універ-

ситету. Одночасно із цим відповідальним призначенням він стає директором обласного закладу для божевільних «Фельдхофен». Крафт-Ебінг виявляв нескінченне терпіння у поводженні з мешканцями «Фельдхофен». Його незмінна доброта допомогла багатьом хворим, особливо тим, у кого були порівняно незначні відхилення.

За роки праці в цьому закладі Крафт-Ебінг видає тритомний «Підручник психіатрії», у якому узагальнено спостереження над 20 тисячами хворих. Підручник було перекладено багатьма мовами, він витримав 6 видань. З однойменною назвою з'яв-

ляється спільна з Е. Крепеліним праця, яка свого часу розглядалася як вичерпна з проблем клінічної психіатрії, типології поведінки людини і мотивацій, що відрізняло цю роботу від психіатрії Т. Мейнерта, повністю базувалася на анатомії мозку.

1886 року Крафт-Ебінг стає професором психіатрії та неврології. Він швидко завоював довіру, і до нього потягнулося безліч хворих. З часом, отримавши колосальну практику, Крафт-Ебінг відкриває приватну лікарню для нервових і душевнохворих поблизу Граца-Штейермаркський притулок для божевільних.

15 Серпня

1933 року в Нью-Йорку в єврейській родині народився Стенлі Мілгрем (Stanley Milgram) – американський психолог, автор всесвітньо відомих психологічних експериментів. Його батьки емігрували до Першої світової війни. На новому місці Мілгреми заробляли тим, що тримали пекарню. Юнак навчався у школі Джеймса

Монро у Бронксі. У 1954 році він став бакалавром політичних наук, закінчивши Квінс-коледж. Для додаткової освіти молодик вибрав Бруклінський коледж, де акцентував увагу на психології. Потім подав заявку в Гарвард і спочатку отримав відмову, але пізніше виявився зарахованим в освітній заклад. Родина була в'язнями концтаборів і мала клейма, що свідчило про належність до місць ув'язнення. Враження, отримані Стенлі на цьому ґрунті, зіграли не останню роль у його біографії та подальших наукових дослідженнях.

На наукові праці Мілгрема вплинули такі психологи, як Соломон Аш і Гордон Олпорт.

1961 року Мілгрем став доктором соціальної психології. З 1963–1966 рік як асис-

тент професора в Гарварді Стенлі відпрацьовував 3-річний контракт, згодом продовжений ще на рік. 1967 року отримав посаду професора міського університету Нью-Йорка, де читав лекції до 1984 року. 1963 року Стенлі Мілгрем провів дослідження з підпорядкування авторитету, за яке отримав премію AAAS. 1974 року світ

побачила книга, присвячена проведенням експериментам. Сутність випробувань полягала в запрошенні суб'єкта до лабораторії для участі в тесті, присвяченому пам'яті. Піддослідний мав навчити партнера словесним асоціаціям, застосовуючи електричний розряд. За Мілгредом, сутність слухняності полягає в тому, щоби виконувати чужу волю знявши із себе відповідальність за те, що відбувається. Мілгрем став автором інших досліджень: «Світ тіней» та «Втрачений лист». Також він вивчав вплив телебачення на людину. У 70-х роках Стенлі зайнявся дослідженням сираноїдів – учасників психологічного експерименту, які по-тай носили приймачі і в розмовах з іншими людьми говорили не свої думки, а просто повторювали те, що чули в мікронавушник.

16 Серпня

1832 року народився Вільгельм Вундт (Wilhelm Maximilian Wundt) – німецький філософ і психолог, один із засновників експериментальної психології.

Професор філософії Лейпцизького університету (від 1875 року), де організував першу у світі лабораторію експериментальної психології (1879 рік). Окрім експериментальної фізіологічної психології нижчих процесів, визнавав також існування описової та історичної психології, метод якої застосовується до аналізу таких виявів людського духу, як мова, звичаї, міфи тощо. Вундт народився в сім'ї. Закінчив школу 1851 року і до 1856 року навчався в Тюбінгенському, Берлінському і Гейдельберзькому університетах. На останньому році навчання у Гейдельберзі Вундт був майже при смерті від серйозного захворювання. Після отримання диплома з медицини деякий час навчається в Йоганна Мюллера і з 1858 по 1864 рік стає співробітником університету – асистентом видатного фізика і фізіолога Германа фон Гельмгольца. Саме тоді він пише працю «Статті з теорії чуттєвого

сприйняття» (1858–1862). У Гейдельберзі Вундт одружується із Софі Май. У цей період він починає читати перший у світі курс наукової психології, постійно підкреслюючи в ньому використання експериментальних методів, узятих із природничих наук. У своєму курсі він наголошує на фізіологічному зв'язку між мозком і ро-

зумом. Знання та досвід Вундта у фізіології мали величезне значення для становлення нової науки – психології. Його лекції були опубліковані 1863 року у вигляді книги «Лекції про розум людини і тварин» у 1863 р. 1864 року Вундт отримує місце доцента в Гейдельберзькому університеті. Займається працею на основі якої публікує 1874 року видання «Принципи фізіологічної психології». Принципи будують психологію як дослідження безпосереднього досвіду свідомості, включаючи почуття, емоції, вольові акти та ідеї, за допомогою методу інтроспекції або самоспостереження.

У тлумаченні співвідношення душі та тіла, психічного і фізичного виходив із первинності першого чинника.

На думку Вундта, душа або дух є фундаментом матерії, а не навпаки. Логіку розглядав як теорію форм синтезуючого мислення, на яку має спиратися методологія усіх наук. За Вундтом, етика – це апріорне знання абсолютних цінностей.

Хоча опис звичаїв різних груп людей з точки зору психології утворює необхідне підґрунтя формування моральних норм, головного в цьому процесі є історично конкретизована рефлексія абсолютних цінностей.

17 Серпня

1868 року народився Абрамовський Едвард Йозеф (Edward Abramowski) – польський філософ, психолог, соціолог, професор психології в Університеті Варшави (з 1915 року). У своїй науковій праці він прагнув подолати розрив між психологією та соціологією. Після смерті матері (1878 року) переїхав до Варшави (1879), де його вчителька Марія Конопницька залучила його в коло політичної партії «Перший Пролетаріат».

1885 року Абрамовський розпочав наукові дослідження в університеті Кракова, але вже через рік переїхав до Швейцарії, де до 1889 року вивчав філософію в Женевському університеті. Із 1885 до початку 90-х років Абрамовський брав активну участь у польському соціалістичному русі (входив до організацій «Пролетаріат», «Закордонний союз польських соціалістів», «Робітниче об'єднання»). Займався пропагандистсько-освітньою діяльністю серед робітників. Як публіцист із марксистських позицій критикував капіталізм і приватну власність.

У середині 90-х років Абрамовський зно-

ву переїжджає до Швейцарії, де розпочинається новий період його діяльності. Переживає втрату дружини і сестри, тривалий час хворіє. Його духовна криза закінчується зміною поглядів: Абрамовський відмовляється від марксизму, відходить від політичної діяльності та участі в робітничому русі. Перебуваючи на лікуванні в Женеві,

зосереджується на наукових дослідженнях із психології, соціології та теорії пізнання.

Після повернення 1897 року поєднує громадську і наукову діяльність, ініціює створення «гуртків самовдосконалення», які пропагували гасла морального оновлення. У працях «Етика і революція» («Etyka a rewolucja» 1899), «Індивідуальні елементи в соціології» («Pierwiastki indywidualne w socjologii» 1899), «Питання соціалізму» («Zagadnienia socjalizmu» 1899) обґрунтовує ідею моральної та етичної революції як джерела суспільних трансформацій, внутрішні зміни самої людини мають спричинити революцію суспільну. У філософії Абрамовського людина постає як вільна, творча особистість, яка є найвищою цінністю та джерелом дії. Обстоюючи ідею само-

реалізації людини, наголошує, що свобода людини – це свобода бути собою. Після перегляду своєї революційної політичної та журналістської діяльності Абрамовський протягом тривалої хвороби під впливом вчення Льва Толстого та анархо-синдикалізму перейшов від ідеологічних позицій ортодоксального марксизму до анархізму. У роботі «Соціалізм та держава» називав себе «бездержавним соціалістом». Проте зв'язки з марксистами не поривав і був од-

ним серед засновників Польської соціалістичної партії.

З 1915 року він професор психології в Університеті Варшави, а також читав лекції з питань метафізики.

Розвинена ним наукова освіта носила назву «Феноменалізм». Під цим поняттям він мав на увазі науково-дослідну працю всіх явищ суспільного життя та зіставлення зі змістом свідомості окремих індивідумів.

18 Серпня

1966 року побачила світ книга Джеймса Гібсона «Відчуття» («The Senses Considered as Perceptual Systems»). Гібсон Джеймс Джером – американський психолог, якого вважають одним із найвідоміших когнітивних психологів у галузі зорового сприйняття ХХ ст. Разом з Є. Брюнсвіком і Р. Баркер є основоположником екологічного підходу до перцептивної активності. Екологічний підхід став результатом поєднання функціональної психології з філософським реалізмом. У Принстонському університеті навчався в одного із засновників американського неореалізму, учня та друга Вільяма Джеймса-Едвіна Холта (Edwin Holt). Професію отримав у Принстонському університеті. Викладав у Коледжі Сміт (1928–1949) та Корнелльському університеті (1949–1972). 1950 р. у праці «Сприйняття видимого світу» запропонував альтернативу впливовому на той час біхевіоризму, висловивши ідею, що тварини «беруть зразки» інформації із зовнішнього (амб'єнтного) світу. Крім того, Гібсон пропонує термін «аффорданс», що характеризує можливості активної дії, які надають індивіду певні зовнішні об'єкти

і середовище в цілому. Це поняття суттєво впливає на дослідження та практику у сфері дизайну та ергономіки. Останніми роками Гібсон розкритикував когнітивізм. Він підтримував ідею «прямого сприйняття», чи «прямого реалізму», протиставляючи її когнітивістській ідеї «непрямого реалізму». Відповідно до теорії

прямого сприйняття Гібсона сприйняття може бути зведено до потоків інформації в рецепторах органів чуття, що відображають також і контекст чуттєвого досвіду. Середовище та супроводжуюча перцепцію активність суб'єкта достатньо структурують стимульну інформацію. Стимульна інформація чуттєвого досвіду та комплексні процеси сприйняття не опосередковуються ніякими іншими вищого рівня когнітивними процесами, що відбуваються в головному мозку. Свій новий підхід Гібсон назвав екологічною психологією. Екологічною, тому що він досліджує сприйняття, а воно відбувається в штучних умовах експерименту зі збідненою контекстуальною інформацією, в комплексному середовищі повсякденної дійсності. Він відкидав думку інформаційної обробки на пізнання.

19 Серпня

1874 року в Познані в родині фабриканта народився Фелікс Крюгер (Felix Krueger) – німецький психолог і філософ, засновник «лейпцизької школи» в психології. Свою теорію психічного будував на основі ставлення до цілісності будь-якого психічного переживання. Закінчив місцеву гімназію Фрідріха-Вільгельма.

З 1893 по 1899 рік вивчав філософію, економіку, фізику та історію в університетах Страсбурга, Мюнхена та Берліна; під час навчання 1893 року став учасником музичного студентського братства «Sängerschaft Germania Berlin». 1897 року отримав учений ступінь кандидата філософських наук у Мюнхенському університеті, захистивши дисертацію на тему моральної філософії: «Der Begriff des absolut Wertvollen als Grundbegriff der Moralphilosophie». З 1901 по 1902 рік був асистентом у Кільському фізіологічному інституті, а з 1902 по 1906 рік – асистентом Вільгельма Вундта в Лейпцигу. 1903 року в Лейпцизькому університеті Крюгер захистив дисертацію на тему про психологію музики; ставши доктором фі-

лософських наук. Його праця стала широко відомою в наукових колах.

З 1903 по 1906 рік Крюгер був приват-доцентом з філософії на факультеті мистецтв Лейпцизького університету, з 1906 по 1908 рік – професором університету Буенос-Айреса. Перебуваючи у Південній Америці, він багато подорожував

континентом. 1909-1910 роки обіймав посаду професора філософії в Лейпцигу, а в 1910–1917 роки – в університеті Галле. У 1912/1913 навчальному році протягом одного семестру викладав у Нью-Йорку – у Колумбійському університеті. І з серпня 1914 по 1917 рік служив лейтенантом у 75-му пруському польовому артилерійському полку, брав участь у бойових діях при Вердені, Галичині та Румунії.

1917 року Крюгер змінив Вундта в Інституті експериментальної психології Лейпцига; був деканом філолого-історичного факультету 1925/1926 навчального року. 1928 року його удостоєно звання почесного доктора наук Технологічного університету Дрездена. З 1927 року був чле-

ном Саксонської академії наук та головою Німецького філософського товариства; одним із засновників «Бойового союзу за німецьку культуру» Альфреда Розенберга. У 1932 був обраний членом Леопольдини, а з 1934 по 1936 рік займав посаду президента Німецького товариства психології (DGPs).

11 листопада 1933 року Крюгер був серед понад 900 науковців та викладачів німецьких університетів та ВНЗ, які підписали «Заяву професорів про підтримку

Адольфа Гітлера та націонал-соціалістичної держави». З квітня 1935 по 1936 рік був ректором Лейпцизького університету; 1937 року був класифікований нацистською владою (через свого, ймовірно, єврейського прабатька) як «напівкровка». 1938 року – офіційно за власним бажанням та у зв'язку з проблемами зі здоров'ям передчасно вийшов на пенсію. Переїхав до Потсдама, а з весни 1945 року мешкав у Швейцарії.

20 Серпня

1913 року в м. Хартфорді, штат Коннектикут, у сім'ї Френсіса Бушнелла і Флоренс Кремер Сперрі народився Роджер Волкотт Сперрі – американський нейропсихолог, нейробіолог, лауреат Нобелівської премії (1981), який разом із Девідом Хантером Х'юбелом і Торстенем Нільсом Візелем отримав Нобелівську пре-

мію з фізіології та медицини за працю із дослідження спліт мозку.

Завдяки опитуванню «Огляд загальної психології», опублікованому 2002 року, Сперрі посів 44-е місце серед найбільш цитованих психологів ХХ ст. вивчав нейроспецифічність на прикладі регенерації нервової тканини і функціонування пересаджених органів. Удостоєний медалі Уоррена Товариства експериментальних психологів (1969). Володар Національної медалі за працю в галузі науки (1989). Його батько був працівником у банківській справі, мати навчалася в бізнес-школі. Виріс у середовищі вищого середнього класу, що підкреслювало його академічні досягнення. У Роджера був один брат-Рассел

Луміс. Їхній батько помер, коли Роджеру було 11. Згодом його мати стала помічником директора місцевої середньої школи.

Сперрі навчався у середній школі Холл у Вест-Хартфорді, де він був зірковим спортсменом у кількох видах спорту. Навчався доволі добре, щоби виграти стипендію в Оберлінському

коледжі. В Оберліні він був капітаном баскетбольної команди, а також брав участь в університетському бейсболі, футболі та легкій атлетиці. Працював у кафе на території кампусу, щоби утримувати себе. Сперрі пройшов курс «Вступ до психології», що його викладав професор на Стетсон Р. Х., який працював з Вільямом Джеймсом-батьком американської психології. Це навчання викликало у Сперрі зацікавленість мозком і тим, як він може змінитися. Стетсон був інвалідом маючи проблеми з пересуванням, тому Сперрі допомагав йому, відвозячи куди йому було потрібно. Зокрема, він обрав Сперрі Стетсона на обід зі своїми колегами.

Сперрі просто сидів у кінці столу й слу-

хав Стетсона та його колег, які обговорювали свої дослідження та інші питання пов'язані з психологією. Це ще більше посилювало зацікавленість Сперрі психологією, і після того, як він отримав ступінь бакалавра з англійської мови в Оберліні 1935, він вирішив залишитися і отримати ступінь магістра психології. Ступінь магістра психо-

логії отримав в 1937 року. Ступінь доктора філософії здобув із зоології в Чиказькому університеті 1941 року під керівництвом Пола А. Вайсса. Сперрі працював з Карлом Лешлі в Гарвардському університеті, хоча більшу частину свого часу проводив з Лешлі в Дослідницькому центрі приматів Йеркса в Оранж-Парк, (Флорида).

21 Серпня

1924 року в Лос-Анджелесі (Каліфорнія) народився Артур Янов (Arthur Janov) – американський психолог і психотерапевт, автор теорії «Первинною терапії», створеної на основі курсу «Первинного крику».

Артур Янов виріс у Бойл-Хайтс, на схід від центру Лос-Анджелеса районі з низьким рівнем доходів, населеному переважно євреями, латиноамериканцями, російськими та слов'янськими імігрантами. Янов був сином двох російсько-єврейських імігрантів Конрада Янова та Анни Корецьких-Янов. Отримав ступінь бакалавра та M.S.W. у психіатричній соціальній роботі з Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, а також ступінь доктора філософії з психології в аспірантурі Клермонта 1960 року. Спочатку Янов практикував традиційну психотерапію у своїй рідній Каліфорнії. Проходив стажування в психіатричній клініці Хакера в Беверлі-Хіллз, працював у Адміністрації ветеранів нейропсихіатричної лікарні Брентвуда. Займався приватною практикою з 1952 року аж до своєї смерті

2017 року. На думку Янова, прихований біль від травматичного дитячого досвіду врешті-решт залишає свій слід дорослої людини. Це залишає в людини не лише очевидні фізичні та психологічні травми, а й такі прості речі, як нездатність заспокоїти свою дитину. Янов писав, що його професійне життя змінилося

в один день 1967 року з відкриттям того, що він назвав «первинним болем». Під час терапевтичного сеансу Янов почув те, що він описує, як «жахливий крик, що виривається з глибини юнака, який лежить на підлозі». Він розробив первинну терапію, за допомогою якої пацієнтів заохочують пережити й висловити те, що вважав Янов прихованими спогадами та почуттями. Первинна терапія Янова стала культурним феноменом 70-80 років ХХ ст. разом із його працею «Первинний крик» (1970). У відповідь на критику про те, що первинна терапія дискредитована і шкідлива, Янов сказав 2016 року: «У нас опубліковані матеріали за 50 років. У нас є кілька наукових статей у журналі «Activitas

Nervosa Superior», а також інших журналах. Ми займаємося серйозною наукою і залишаємо дурниці іншим. Ідея The Primal Scream виникла, коли один із його пацієнтів розповів про театралізовану виставу в Конвей-холлі в Лондоні, на якій Рафаель Монтаньєс Ортіс, обгорнутий у пелюшки,

вищував «Мамо! Тату! Мамо!» протягом усього сеансу, потім його вирвало, роздаючи присутнім поліетиленові пакети, а потім попросивши їх також блювати. Янов був цим зачарований і попросив свого пацієнта поплакати за власними «мамою» і «татом».

22 Серпня

1966 року вийшла у світ книга Джерома Брунер «Вивчення когнітивного розвитку» («Studies in Cognitive Growth»). Для написання книги в Центрі когнітивних досліджень при Гарвардському Університеті об'єдналися 11 співавторів.

1 жовтня 1915 року народився Джером Брунер-американський психолог і педагог. 1945 року Брунер повернувся до Гарварду на посаду професора психології і брав активну участь у дослідженнях, пов'язаних із когнітивною психологією та психологією освіти. 1972 року Брунер залишив Гарвард, щоб викладати в Оксфордському університеті у Великій Британії. Повернувся до США 1980 року, щоби продовжити дослідження в галузі психології розвитку. 1991 року Брунер став працювати на факультеті Нью-Йоркського університету (NYU) викладаючи переважно в Школі права. Як ад'юнкт-професор Школи права Нью-Йоркського університету Брунер вивчав вплив психології на юридичну практику. За свою кар'єру Брунер був удостоєний почесних докторських ступенів Єльського, Колумбійського університетів, Нової шко-

ли, Сорбонни, ISPA Instituto Universitário, а також коледжів та університетів у таких місцях, як Берлін і Рим, був членом Американської академії мистецтв і наук. Брунер є видатним членом Psi Chi Брунер, одним із першовідкривачів когнітивної психології в США, яка розпочалася з його власних ранніх досліджень відчуттів

і сприйняття як активних, а не пасивних процесів.

1947 року Брунер опублікував результати свого дослідження у праці «Цінність і потреба як організаційні чинники сприйняття», у якій дітям із заможних і знедолених верств населення пропонували оцінити розмір монет або дерев'яних дисків розміром з американські пенні, нікелі, дайми, чверті та півдолари. Результати цього дослідження показали, що цінність і потреба бідних і багатих дітей, пов'язані з монетами, призвели до того, що вони значно переоцінили розмір монет, особливо, якщо порівнювати з їхніми більш точними оцінками дисків однакового розміру. Так само інше дослідження, проведене Брунером і Лео Листоноша, показало по-

вільніший час реакції та менш точні відповіді, коли колода гральних карт змінювала колір символу масті для деяких карт (наприклад, червоні піки та чорні серця). Цю серію експериментів було проведено в рамках того, що деякі називають психологією «нового вигляду», що кинуло психо-

логам виклик вивчати не тільки реакцію організму на подразник, й його внутрішню інтерпретацію. Після цих експериментів зі сприйняттям Брунер звернув свою увагу на фактичні когнітивні уявлення, які він опосередковано вивчав у своїх дослідженнях сприйняття.

23 Серпня

1930 року вийшов перший том багатотомного видання «Історія психології в автобіографії». Ідея видання належить Едвіну Борінгу, який запропонував його 1928 року.

23 Серпня

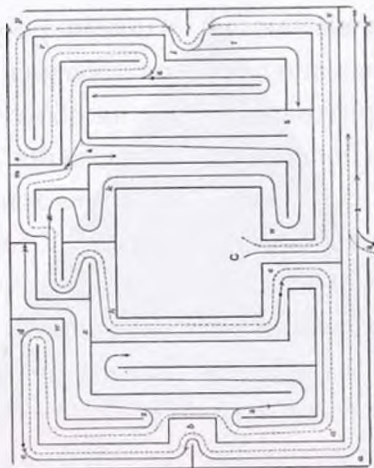
1931 року у Херсоні народився Куценок Борис Мойсейович – лікар-психіатр, доктор медичних наук. У 1995 році закінчив Київський медичний інститут. Працював лікарем. З 1973–1975 рр. працював завідувачем кафедри психіатрії Тернопільського медичного інституту. З 1979 року – завідувач Українського республіканського психоневрологічного консультативного центру. Вивчав ендогенні психози, психо- та соматогенні чинники психічних хвороб, варіанти перебігу та ремісії шизофренії.

У своїй відомій книзі «Емоції та релігія» Б.М. Куценок розкриває наукове розуміння найважливіших психічних процесів,

роль емоцій у житті людини, у формуванні її світогляду, життєвої позиції. Куценок Б.М. зазначає, що емоційні механізми є провідними у розвитку релігійних уявлень, у формуванні психологічних позицій віруючого. Тому, у своїй книзі розглядає основні моменти, що стосуються сутності емоцій, їх класифікації, механізмів виникнення, взаємовідносин між психічними, зокрема емоційними, і тілесними процесами. Такий багатосторонній підхід до викладу проблеми дозволяє автору дати читачеві більш повне уявлення про значення емоцій у житті та діяльності людини.

24 Серпня

1870 року народився Уїллард Стентон Смолл (Willard Stanton Small) - американський психолог, який першим використав поведінку щурів у лабіринтах спостереження за навчанням їх 1900 і 1901 роках він опублікував статтю «Експериментальне вивчення психічних процесів щура», «American Journal of Psychology».

Лабіринт, що його він використав у цьому дослідженні, був адаптований до лабіринту Хемптон-Корт, що його запропонував йому Едмунд Сенфорд з Університету Кларка Смолл отримав ступінь бакалавра в коледжі Тафтса 1897 року і ступінь доктора порівняльної психології в Університеті Кларка, працюючи під керівництвом Едмунда Сенфорда. В Університеті Кларка Смолл провів те, що більшість істориків вважають першими дослідженнями щурів, які вивчають лабіринти. Його дослідження були зосереджені на утворенні асоціацій, які він вважав основою інтелекту тварин. Смолл також вважав, що будь-яке експериментальне оцінювання інтелекту тварин має проводитися таким чином, щоби не порушувати «природні нахили» тварин.

Використовуючи цей метод, він сподівався ліпше зрозуміти розум тварин, а також відмінності між видами та їхню поведінку. На додаток до цього Смолл довів, що вигідніше повідомляти про натуралістичні описи спостережуваної поведінки тварин, а не про кількісні дані. Після завершення аспірантури Смолл обійняв

посади викладачів у штатному коледжі штату Мічиган та у звичайній школі штату Лос-Анджелес. Пізніше він більше використовував адміністративні ролі, зокрема адміністратора освіти в Сан-Дієго, Патерсоні, Нью-Джерсі та Вашингтоні округ Колумбія. З 1923 по 1940 рік нарешті, він став деканом Університету Меріленду. На початку свого дослідження метою Смолла була праця з окремими видами, оскільки він передбачав, що «узагальнення прийдуть свого часу». Смолла надихнула широко розрекламована праця Едварда Торндайка з щурами та коробками з головоломками. Його аспірант Едмунд Сенфорд припустив, що, оскільки щури люблять ходити в тунелі і оскільки вони здатні перебувати в темряві, лабіринти стануть відповідним

засобом для спостереження за навчанням щурів. Смолл також стверджував, що лабіринт давав змогу щурам використовувати свої інстинктивні схильності та попередній сенсомоторний досвід у розв'язанні проблем. Смолл використав ілюстрацію Хемптонського лабіринту з Британської енциклопедії, щоби розробити три лабіринти. Його дослідження викликали захоплення та надихали дослідників на десятиріччя. Щоби описати поведінку щурів, Смолл

записав результати спостереження, зосереджуючись більше на поведінці щурів, а не на об'єктивному часі завершення спостереження. Зокрема, він помітив, що самці щурів мали різну поведінку, коли їх не лякали. У термін, коли щури перебувають у своєму середовищі проживання, задіяні інші чинники або щури. У лабораторії ви можете зосередити їх у своєму власному оточенні на одній справі, що проходить через лабіринт.

25 Серпня

1954 року вийшла у світ книга Абрахама Маслоу «Мотивації та особистість» (Motivation and Personality), у якій роз'яснювалася ієрархічна модель мотивації стосовно потреби в самоактуалізації людини. Маслоу

описав людські потреби як впорядковані в переважаючій ієрархії – нагальну потребу потрібно було би в основному задовольнити перш ніж хтось приділить свою увагу наступній найвищій потребі. Жодна з опублікованих праць Маслоу не містила візуального представлення. Ієрархії потреб Пірамідальна діаграма, що ілюструє ієрархію потреб Маслоу, можливо, була створена видавцем підручника з психології матеріал як ілюстративний. Нині культова піраміда часто зображує спектр людських потреб як фізичних, так і психологічних, як супровід статей, що описують теорію потреб Маслоу, і може створити враження, що ієрархія потреб є фіксованою і жорсткою послідовністю прогресу. Проте, починаючи з першої публікації своєї теорії 1943 року, Маслоу

описав людські потреби як відносно плинні, причому в людині одночасно присутні багато потреб. Ієрархічна модель людських потреб передбачає, що людські потреби будуть задово-

лені лише на одному певному рівні. Відповідно до теорії Маслоу, коли людина піднімається на рівні ієрархії, задовольнивши потреби в ієрархії, вона врешті-решт може досягти самоактуалізації. Наприкінці життя Маслоу дійшов висновку, що самореалізація не була автоматичним результатом задоволення інших людських потреб, визначених Маслоу. У нижній частині ієрархії потреб містяться «Основні потреби або фізіологічні потреби» людини: їжа, вода, сон, секс, гомеостаз і виділення.

Наступний рівень – «Потреби безпеки: безпека, порядок і стабільність». Ці кроки важливі для фізичного виживання людини. Коли люди мають базове харчування, житло та безпеку, вони намагаються досягти більшого.

Третій рівень потреби – «Любов і приналежність», які є психологічними потребами; коли люди піклуються про себе фізично, вони готові поділитися собою з іншими, наприклад, з родиною та друзями.

Четвертий рівень досягається, коли люди відчувають себе комфортно з тим, що вони досягли. Це рівень «поваги», потреба бути компетентним і визнаним, наприклад, через статус і рівень успіху.

Потім іде «когнітивний» рівень, на якому люди інтелектуально стимулюють себе та досліджують.

Після цього йде «естетичний» рівень, який є потребою в гармонії, порядку та красі.

На вершині піраміди – «потреба в самоактуалізації» – це, коли люди досягають стану гармонії та розуміння, тому що вони зайняті досягненням свого повного потенціалу. Коли людина досягає стану самоактуалізації, вона зосереджується на собі й намагається будувати власний імідж. Вона може дивитися на це з точки зору таких почуттів, як впевненість у собі або досягнення поставленої мети.

Перші чотири рівні відомі як потреби дефіциту або D-потреби. Це означає, що якщо вам не вистачає однієї із цих чотирьох потреб, у вас виникне відчуття, що вам потрібно її отримати. Але коли ви її отримуєте, ви відчуваєте себе задоволеним. Ці потреби самі по собі не мотивують. Маслоу писав, що існують певні умови, які мають бути виконані для того, щоби базові потреби були задоволені. Наприклад, свобода слова, свобода самовираження та свобода пошуку нової інформації є деякими з передумов. Будь-які блокування цих свобод можуть перешкодити задоволенню основних потреб. Ієрархію потреб Маслоу використовують у вищих навчальних закладах для консультування студентів та утримання студентів, а також є ключовою концепцією розвитку студентів. Ієрархія Маслоу була предметом інтернет-мемів протягом останніх кількох років, зокрема розглядаючи сучасну інтеграцію технологій у наше життя та з гумором пропонуючи, що Wi-Fi був однією з основних потреб людини.

26 Серпня

1850 року в Парижі в родині професора клінічної хірургії медичного факультету Паризького університету Альфреда і Ежен (Руар) Ріше народився Шарль Ріше – французький фізіолог. Після закінчення звичайної національної та середньої школи Шарль вирішив зайнятися медициною, як і його батько. Він вступив у Паризький університет.

26 серпня 1877 року Ріше одержав медичний диплом і одружився з Амелією Оббрій. У них народилися дві доньки і двоє синів (один з них також став професором медицини в Паризькому університеті, по стопах Ріше пішов і його онук).

1878 року Ріше захистив докторську дисертацію, у якій вперше довів наявність соляної кислоти в секреті шлунку ссавців, птахів і безхребетних. Крім цього, він визначив, що під час травлення в шлунку утворюється одна з форм молочної кислоти. Цього ж року він стає професором медичного факультету Паризького університету, де працює над вивченнями різних видів м'язових скорочень.

У 1883 році Шарль Ріше досліджував механізми підтримки постійної температури внутрішнього середовища гомойотермних тварин.

У 1888 році вивчав властивості крові заражених тварин. Ріше, працюючи з Ж. Ерікуром, вирішив застосувати сироваткову терапію як лікувальний засіб.

Протягом 10 років вони безуспішно намагалися розробити сироваткову терапію для лікування туберкульозу. У цей час Шарль Ріше бере участь у різних дослідженнях, які не стосувалися фізіології (зокрема, безуспішно намагався побудувати аероплан).

1901 року він отримав можливість вдосконалити свої пізнання в токсикології, беручи участь у науковій експедиції по Середземному морю з принцом Монако Альбером, досліджуючи отруйні щупальця португальського кораблика. Після повернення до Франції він веде порівняльні дослідження отрути морської анемони і відкриває явище анафілаксії – алергічну реакцію на сторонні білки.

У 1911 році Шарль Ріше підбив підсум-

ки своєї праці у монографії «Анафілаксія». Розробив специфічні діагностичні проби для виявлення реакцій гіперчутливості.

1913 року Шарлю Ріше було присуджено Нобелівську премію в галузі фізіології і медицини «на знак визнання його праць з анафілаксії». Під час Першої світової війни

Ріше вивчав ускладнення процесів переливання крові.

1923 року в перекладі англійською мовою вийшла його книга «Тридцять років дослідження психіки», у якій він описав свої дослідження в галузі психології.

27 Серпня

1957 року вийшла книга Леона Фестінгера «Теорія когнітивного дисонансу» («A Theory of Cognitive Dissonance»). У рамках теорії когнітивного дисонансу, розробленої 1957 року, Леон Фестінгер стверджує, що людина за своєю природою прагне до узгодження своїх внутрішніх установок і публічних дій. Якщо вини-

кає протиріччя між установками та діями індивіда, він намагається раціоналізувати свою поведінку. Більше того, у разі виникнення когнітивного дисонансу самотійно намагатися позбутися ситуації, що тягне за собою його становлення. Однак, якщо дії індивіда не збігаються з його внутрішніми установками через причину тиску (наприклад, погроза застосування сили або обіцянка винагороди), то ступінь дисонансу зменшується. Одним із способів скорочення дисонансу є зміна власної думки та відновлення її таким чином, щоби вона узгоджувалася з публічними діями особи. На підтвердження своєї теорії Фестінгер проводить низку психологічних експериментів, що мають на меті довести намагання індивіда, щоб уникнути ситуацій когні-

тивного дисонансу, а також поспостерігати за реакціями індивідів на виникнення цього стану.

Фестінгер і Карлсміт пропонували подружжям виконати вкрай нудне завдання: ті мали класти дюжину шпильок на тацю та знімати їх з неї протягом півгодини. Після того як одна пара закінчувала, один із дослідни-

ків розповідав їм, що метою експерименту було дослідити, яким чином зацікавленість у завданні спричиняє певний ефект. Потім подружжя мало сказати наступним піддослідним, що приємного було у завданні, а також особливо підкреслити цікавість і приємність цього завдання. Далі це подружжя залучалося до наступної серії експерименту, де ті мали виступити в ролі дослідника-асистента. За це пропонувалася грошова винагорода – один або 20 доларів. Невдовзі всі учасники експерименту musiли зізнатися, що їхні слова про "цікаве" завдання були очевидною оманом для наступного піддослідного.

Після цього останнього піддослідного спитали, наскільки приємним було для нього це завдання. Оскільки завдання

дійсно було беззаперечно нудним, брехати кому-небудь означало творити умову когнітивного дисонансу ("Я брехав кому-небудь. Проте я не є такого роду людиною"). Кардинальним було питання, чи вплине розмір плати, яку отримали піддослідні, на використання ними засоби полегшення дисонансу. Можна було сподіватися, що ті, хто отримав 20 доларів, – на той час досить значну суму – більш охоче змінять свою думку щодо завдання, ніж ті, хто отримав один долар. Проте Фестінгер і Карлсміт передікали протилежне.

Піддослідні, які отримали 20 доларів, вважали ці гроші солідною винагородою за експеримент, а отже, швидко погоджувались на те, щоб підтвердити свою брехню. А ті, хто отримав долар, мали таке незначне виправдання своєї брехні, що вони ще відчували когнітивний дисонанс і могли полегшити його, лише переконуючи себе, що завдання дійсно було цікавим.

Як зазначалося, теорію когнітивного дисонансу було піддано гострій критиці. А між тим потік експериментів показав, що когнітивний дисонанс має бути кваліфікований як змістовне, здорове явище. І, більше того, як зріла теорія.

28 Серпня

Цього дня 1903 року народився Бруно Беттельгейм (Bruno Bettelheim) – німецько-американський психоаналітик.

Пережив ув'язнення у нацистському концтаборі, про що описав у своїй праці «Індивідуальна та масова поведінка в екстремальних ситуаціях».

У статті відображено екзистенційний досвід ув'язнення в Дахау та Бухенваль-

ді. Бруно Беттельгейм проаналізував психологічні ресурси виживання людини в умовах концтабору та сутність руйнівного впливу терору на людську особистість.

Беттельгейм зіграв епізодичну роль у фільмі Вуді Аллена «Зеліг» (Zelig). Був членом Американської академії мистецтв та наук (1971).

29 Серпня

1923 року народилася Джанет Тейлор Спенс (Janet Taylor Spence) – американська психологиня.

1945 року навчалася в Оберлінському коледжі, де отримала ступінь бакалавра в галузі психології. Після закінчення бакалаврату продовжила аспірантуру в Єльському університеті, що її раніше залишила, щоби пройти стажування в Нью-Йорку. Саме вона перейшла від клінічної практики до досліджень людської поведінки.

Пізніше Спенс перевелася до Університету штату Айова. Єль виявився важливою частиною її життя, оскільки саме там вона зустріла свого майбутнього чоловіка та співавтора гіпотези Халла-Спенс про розпізнавання дискримінації Кеннета Спенса. В Університеті штату Айова навчалася в аспірантурі і займалася дослідженнями тривожності.

Важливо відзначити, що, відвідуючи Єльський університет студенткою-клініцисткою, Спенс працювала під керівництвом Кларка Л. Халла – автора теорії навчання, однієї із значних теорій XX ст. Продовжуючи гіпотезу Халла-Спенс, у своїй дисертації Спенс вивчала можливість тривожності, що є диспозиційною

рисою.

Одним із її досягнень було створення інструменту для вимірювання її гіпотези. Цей інструмент, названий шкалою Маніфесту тривоги Тейлора, «складався з 50 тверджень, які свідчили про явне занепокоєння, коли досліджувані відповідали певним чином», є одним із її найвизнаніших творів, особливо тому, що він був першим у своєму роді.

Дисертацію Джанет захистила 1949 року, в результаті якої отримала вчений ступінь доктора філософії в галузі психології.

30 Серпня

1933 року народився Сол Стернберг (Saul Sternberg) – американський психолог.

Після закінчення коледжу навчався в Гарвардському університеті. 1960 рік – доктор філософії в галузі соціології, з 1958 по 1959 рік працював у Раді соціальних досліджень, з 1959 по 1960 рік – член Національного наукового фонду, з 1960 по 1961 рік – викладач психології в Пенсільванському університеті, пізніше – асистент професора, з 1964 року – член технічного керівництва Центру дослідження поведінки та статистичного забезпечення Bell Telephone Laboratory у Маррі-Хілл – провідного процесу людських комунікацій.

Стернберг найбільш відомий своїм впровадженням методу адитивних факторів. Цей метод зберігає своє значення насамперед як евристичний прийом, який використовується для опису мікроструктури складних когнітивних процесів.

На початку 1960-х років Стернберг опу-

блікував оригінальний експеримент, що демонструє механізм обробки когнітивної інформації. Експеримент передбачав запам'ятовування позитивного набору, списку елементів, таких як цифри або слова. Потім випробуваного запитували про певний тестовий елемент, який міг або не міг насправді бути присутнім у на-

борі, і просять відповідати «так» або «ні». Реєструвався час, необхідний суб'єкту для відповіді. Потім цей процес повторювався протягом кількох спроб. Стернберг виявив, що час відповіді змінювався залежно від розміру позитивного набору. Зокрема, час відповіді мав тенденцію до збільшення розміру списку. Це важливо, оскільки демонструє докази того, що сьогодні відомо як теорія вичерпного послідовного пошуку, яка полягає в тому, що на запитання про наявність елемента в наборі пам'яті люди будуть шукати кожен елемент у короткочасній пам'яті без зупинки, навіть якщо цей елемент було знайдено.

31 Серпня

1874 року народився Едвард Лі Торндайк (Edward Lee Thorndike) – американський психолог.

Навчався в Університеті Веслі. Ще студентом захопився психологією, прочитавши книгу У. Джемса «Основи психології». Вона настільки його зацікавила, що Торндайк вирішив зустрітись з автором і поїхав до Гарвардського університету.

1898 року захистив докторську дисертацію в Колумбійському університеті під керівництвом психолога, Джеймса Маккін Кеттела. З 1904 року став працювати професором Колумбійського університету.

Після захисту дисертації на тему «Інтелект тварин» Торндайк залишає дослідження над тваринами і проводиться їх над людьми. У 1899 року обіймає посаду викладача психології в педагогічному коледжі Колумбійського університету. Там проводить психологічні дослідження проблеми навчання людей, а також захоплюється такою

сферою наукової діяльності, як тестування інтелекту.

1912 року Торндайк стає президентом Американської психологічної асоціації. У 1939 року припиняє офіційну працю, проте активно продовжує свою наукову діяльність аж до смерті 1949 року. Його внесок у науку гідно оцінений багатьма вченими і дослідниками, на-

приклад, засновником біхевіоризму Джоном Уотсоном і російським ученим Павловим І. П.

Його наукові дослідження і праці з теорії навчання стимулювали величезну зацікавленість американської науки саме в цій галузі. Об'єктивність і точність зробили праці Торндайка класичними. Своїми працями Торндайк показав, що психологія як наука виходить далеко за рамки простої механіки та біології. В її основі лежать зовсім інші принципи, а сфера дослідження поширюється окрім самого організму і на взаємодію його із зовнішнім середовищем.

1 Вересня

1909 року народився Прангішвілі Олександр Север'янович – грузинський психолог.

Працював у Кутаїському педагогічному інституті на посаді доцента Тбіліського НДІ педагогіки, учений секретар, заступник директора, директор Інституту психології АН Грузинської РСР, віце-президент АН Грузинської РСР роботи. У роки Другої світової війни організовував та керував науковою роботою Тбіліського психоневрологічного евакогоспіталю. 1941 року стає вченим секретарем заснованого Узнадзе Д.М. Інституту психології АН ДРСР, а після його смерті – директором цього інституту. Сферою наукової діяльності Прангішвілі стають дослідження проблем загальної, со-

ціальної та педагогічної психології, історії психології. У роки Другої світової війни займався розробкою проблемами масоподібних психічних явищ, що виникають в екстремальних ситуаціях воєнного часу, досліджував процеси паніки, сприяючи відновленню статусу та наукової проблематики соціальної психології в СРСР («До психології паніки»). Вивчав феномен установки, несвідомі психічні явища. Був одним з ініціаторів проведення регулярних конференцій психологів республік Закавказзя, а також Міжнародної наради з проблем встановлення та несвідомого психічного. Був головним редактором матеріалів цієї наради (несвідоме – природа, функції, методи дослідження).

2 Вересня

1907 року народилася Евелін Хукер (Evelyn Hooker) – американська психологиня і сексолог.

Став студенткою UCB, працюючи покоївкою у багатій родині Боулдерів. Її наставник – Карл Мунзінгер керував нею в боротьбі з поширеною тоді психологічною теорією біхевіоризму. Дипломна робота Хукер була присвячена навчанню щурів методом проб і помилок. Отримавши ступінь магістра, вона стала однією з 11 жінок, які брали участь у програмі доктора філософії з психології в Університеті Джона Хопкінса в Балтіморі (штат Меріленд) оскільки їй було відмовлено в направленні від голови Ельського університету через те, що вона жінка.

Викладавши лише один рік у коледжі Меріленд для жінок, вона захворіла на туберкульоз і провела рік у санаторії в Арізоні. Після одужання почала викладати у Whittier College в Південній Каліфорнії. Пізніше вона дізналася, що єврейську родину, з якою вона жила, було знищено в концтаборах. Перш ніж повернутися додому Хукер відправилася в груповий тур

до Росії, прибувши туди відразу після великої чистки. Події, що їх вона побачить у Європі, зрештою пробудять у неї бажання допомогти подолати соціальну несправедливість.

Хоча вона збирала дані про своїх друзів-гомосексуалістів з 1954 року, проте вважала, що це не мало значення через відсутність

наукової зацікавленості щодо збору цих даних. Вона подала заявку на отримання гранту від НІМХ, хоча її попередили, що це малоймовірно, що вона його отримає через суперечливість теми. 50-ті роки були на піку епохи Маккарті, і психологи вважали гомосексуальність психічним розладом, церква – гріхом, а закон – злочином.

Чоловік, відповідальний за надання грантів – Джон Еберхарт – особисто зустрівся з Хукер і так захопився її чарівністю, що надав їй грант.

Вона зібрала дві групи чоловіків: одна група була виключно гомосексуальною, інша – виключно гетеросексуальною. Вона зв'язалася з Товариством Матташин, щоби віднайти більше гомосексуалістів. Товариство Матташина було тією організацією,

що ставила перед собою мету якої була інтеграція гомосексуалістів у суспільство. Хукер важко було відзняти гетеросексуальних чоловіків для дослідження. Вона зібрала вибірку з 30 гетеросексуальних чоловіків і 30 гомосексуальних і об'єднала їх на основі еквівалентного IQ, віку та освіти. Для чистоти дослідження вимагалось, щоб жоден із чоловіків обох груп раніше не звертався за психологічною допомогою, не був у дисциплінарних казармах, збройних сил, у в'язниці, не мав значних порушень закону, не перебував на лікуванні. Їй довелося використовувати своє житло для проведення інтерв'ю, щоб захистити ано-

німність учасників. Для свого дослідження Хукер використовувала три проєктивні психологічні тести: тест тематичної апперцепції (ТАТ), тест «Створи картинку-історію» (тест MAPS) і тест чорнильних плям Роршаха. Тест Роршаха використовувався через переконливих клініцистів того часу в тому, що це найліпший метод для діагностики гомосексуалізму. Після року досягнень роботи Хукер представила команду з трьох експертів-оцінювачів із 60 немаркованими психологічними профілями, тим самим вирішивши залишити інтерпретацію своїх результатів іншим людям, щоб уникнути будь-якої можливої упередженості.

3 Вересня

Psi Chi – почесне національне психологічне суспільство вручило перші нагороди імені Гілфорда «за видатні студентські дослідження». Володарями нагороди стали Рой Дрейштадт з Нової школи соціальних досліджень і Дерілл Нейл із Флоридського пресвітеріанського коледжу.

4 Вересня

1953 року Юджин Азерінскій і Натаніель Клейтман у статті «Регулярно повторювані періоди руху очей під час сну і супутні цьому явища», опублікованій у журналі «Science», першими повідомили про те, що їм вдалося зафіксувати фазу швидких рухів очей під час сну. Стаття породила сплеск сучасних досліджень сну.

5 Вересня

1935 року народився Вернер Ханс Ерхард (Werner Hans Erhard) – автор трансформаційних тренінгів «ЕСТ».

Займаючися переважно самоосвітою Ерхард перебував під впливом філософів, лідерів і бізнес-академіків, фізиків. Під час свого перебування в Сент-Луїсі він прочитав дві книги, які справили на нього неабияке враження: «Думай і багатій» Наполеона Хілла і «Психокібернетика» Максвелла Мальца (1960). Після переїзду до Саусаліто він відвідував семінари Алана Уоттса – західного тлумача дзен-буддизму, який познайомив його з відмінністю між розумом і «я». Згодом Ерхард подружився з Уоттсом. 1967 року відвідав курс Дейла Карнегі. Він був настільки вражений цим, що змусив своїх колег відвідати цей курс, і почав думати про створення власного курсу.

Протягом наступних років Ерхард досліджував широкий спектр рухів, включаючи Encounter, Transaction Analysis,

Enlightenment Intensive, Subud і Scientology.

1970 року Ерхард захопився заняттями в Mind Dynamics, навчального курсу, який використовував драконівські методи, щоби спонукати учасників стикнутися зі своїми страхами. Ерхард почав викладати свою власну версію занять Mind Dynamics у Сан-Фран-

циско та Лос-Анджелесі. Директори Mind Dynamics зрештою запросили його стати їхнім партнером, проте Ерхард відхилив пропозицію, сказавши, що воліє розробити власну програму семінару, першу програму якого він запровадив у жовтні 1971 року. Основну частину поточної роботи Ерхард присвячує створенню та розробленню курсу «Бути лідером та ефективна вправа лідерства: онтологічна/феноменологічна модель», що його він та його колеги очолюють у багатьох університетах і викладають 34 викладачі власних шкіл.

6 Вересня

1886 року народився Едгар Джон Рубін (Edgar John Rubin) – данський психолог, професор експериментальної психології, директор психологічної лабораторії Копенгагенського університету.

Вступивши до Копенгагенського університету, він здобув спеціальність психолога.

Своєю працею «Візуально сприйняті постаті» про співвідношення фігури і тла Рубін вплинув на розвиток теорії гештальтпсихології.

Він описав суб'єктивні ознаки фігури і тла: фігур на відміну від тла, є формою, ви-

ступає вперед, вона ліпше запам'ятовується, а тло здається чимось безперервним, що розташоване позаду фігури.

Фігура сприймається як предмет, а тло – як матеріал; зміна одного лише тла може призвести до того, що фігура непізнаватиметься. При цьому будь-яка з прилеглих частин може сприйматися і як фігура, і як тло.

Рубін створив класичне зображення фігур (Ваза Рубіна, що видається то келихом, то двома особами).

7 Вересня

1960 року Одесі (Україна) народився Геллер Ігор Ілліч – кандидат психологічних наук, доцент, автор психологічної теорії «Третя сигнальна система», радіоведучий.

Закінчив факультет романо-германської філології Одеського державного університету імені І. І. Мечникова, оволодів знанням французької мови. Брав участь в організаційно-діяльнісних іграх під керівництвом Щедровицького Г. П. Психологію вивчив за три роки, без формального навчання за книгами. Спілкувався з психологами, у тому й числі з найвідомішими. Проводив психологічні тренінги. Більшість із них були присвячені психологічним переживанням. Основою тренінгу був «ЕСТ» (англ. EST,

Erhard Seminars Training), «ребефінг» (англ. Rebirthing) і психосоматичний підхід Кеппе Н. Почав викладати психологію в Одеському державному університеті. Закінчив докторантуру написавши докторську дисертацію з психології. Захищати докторську дисертацію не став у зв'язку з принциповою незгодою зі змінами правил запровадженими Національною академією наук України в період 1999–2000 роки. Створив у Одесі психологічний клуб, учасниками якого за майже 10 років існування стали 2,5 тисячі осіб. Консультує комерційні організації. Багато разів давав інтерв'ю одеській пресі, вів передачі на телебаченні та радіо, залучався як експерт одеськими ЗМІ.

8 Вересня

1878 року в Хантсвіллі (штат Юта) народився Джозеф Петерсон (Joseph Peterson) – американський психолог, Президент АПА (1934).

Перш ніж здобути ступінь бакалавра 1905 року і отримати ступінь доктора філософії 1907 року в Чиказькому університеті Петерсон навчався в Університеті Бригама Янга, Університеті Юти та Університеті Каліфорнії.

Під час перебування в Пібоді Петерсон проводив дослідження раси та інтелекту. З колишнім студентом Лайл Х. Ланье, який до того часу викладав в університеті Вандербільта, він був співавтором Дослідження 1929 року порівняльних здібностей білих та темношкірих і вони дійшли висновку, що «білі переважають» через «спад-

кові відмінності». Більше того, білі закінчували свої тести швидше. Вони дійшли висновку, що це пов'язано з «культурними чинниками». В огляді, опублікованому в Американському журналі соціології 1930 року, вони припустили, що «результати показують величезну і статистично надійну перевагу білих над темношкірими».

Петерсон був членом Сігма Сі, Національної наукової ради та Товариства експериментальних психологів, а також співробітником Американська асоціація розвитку науки. Обіймав посаду президента Південного товариства філософії та психології 1922 року. 1934 року обіймав посаду президента Американської психологічної асоціації, ставши першим її президентом, який працював у південному університеті.

9 Вересня

Сьогодні день народження німецького психолога, творця теоретико-польової концепції особистості і групи в психології Курта Левіна.

На початку Першої світової війни був призваний до німецької армії, демобілізований після поранення. Продовжив навчання у Берлінському університеті під керівництвом Карла Штумпфа.

1933 року після приходу до влади нацистів емігрував до США. Пізніше Левін очолив Дослідницький центр групової динаміки у Массачусетському технологічному інституті. На пропозицію Еріка Тріста з Тавістокського інституту людських відносин брав участь у створенні наукового журналу «Людські відносини» (Human Relations) (видавництво «Tavistock Publications»).

Теорію поля розробив у руслі гештальтпсихології. Поняття «поля» позначається як «тотальність співіснуючих фактів, які мисляться як взаємозалежні». Людина, писав Левін, живе і розвивається в «психологічному полі» навколишніх предметів.

Запровадив поняття квазіпотреби, що має на увазі те, що з'являється в певній си-

туації, а також яке зумовлює діяльність людини і прагне до розрядки. Предмети мають для людини свою валентність – енергетичний заряд, що спричинює в людини специфічну напруженість, яка вимагає розрядки. Поведінка людини ділиться на вольову та польову. Вольова – спричинена внутрішніми потребами та мо-

тивами, а польова – спричинена впливом зовнішніх об'єктів.

Ось опис експерименту, що показує, як виглядає польова поведінка, що не залежить від внутрішнього світу людини.

Випробовуваного, якого запросили нібито для дослідження його інтелекту чи пам'яті, просили хвилинку почекати. Експериментатор виходив із кімнати, а сам спостерігав (через дзеркало Гезелла) за тим, що робитиме людина. Усі учасники (а це були не лише студенти, а й співробітники берлінського інституту психології) – робили якісь маніпуляції з предметами: перегортали книгу, торкали шафку, всі телефонували.

Теоретично Левін застосовував топологію для створення геометрії психологічного опису поведінки людини – годології.

10 Вересня

Цього дня в Києві народився Семен Фішельович Глузман – лікар-психіатр і правозахисник, колишній дисидент та політв'язень, президент Асоціації психіатрів України, директор Українсько-американського бюро захисту прав людини від 1990 року, член Американського товариства психіатрів 1979 року, член

Королівського коледжу психіатрів Великої Британії 1980 року, член Канадської психіатричної асоціації 1981 року, Товариства психіатрів і неврологів Німеччини, співголова Комітету «Бабин Яр» (разом із Мирославом Поповичем, Іваном Дзюбою). За його життя 1977 року його ім'ям названо французьку клініку Сен-Дені. Один із авторів Закону України «Про психіатричну допомогу». 1978 рік було оголошено роком Семена Глузмана від «Amnesty International». 1998–1999 роки експерт Організації Об'єднаних Націй з прав людини.

1970 року закінчив студіювання у Київському медичному інституті. Працював у Житомирі, у Коростені, а з 1972 року – в Києві.

У листопаді 1971 р. підготував незалеж-

ну заочну судово-психіатричну експертизу в справі генерала Петра Григоренка, згідно з якою генерала було визнано психічно здоровим усупереч державній точці зору політичного режиму в СРСР, довів незаконність застосування проти генерала методів репресивної психіатрії, те, що він «психічно хворий» – підготована була

фахівцями інституту судової психіатрії ім. В. П. Сербського. 1972 року Семена Глузмана було засуджено (головно за вказану незалежну експертизу) на 7 років концтаборів (у Пермській області), додатково йому дали 3 роки заслання (у Тюменській області). Відбував покарання разом Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, Левком Лук'яненком.

Від 1982 року працював у Києві робітником фабрики. З 1985 року почав друкуватися та займатися професійною діяльністю.

Від 1991 року – виконавчий секретар Асоціації психіатрів України.

2012 року вийшла друком книжка спогадів Семена Глузмана «рос. Рисунки по памяти или воспоминания отсидента», російською мовою.

11 Вересня

1910 року народився Лео Харвіч (Leo M. Hurvich) – американський психолог. У співпраці з Доротеєю Джеймсон (Dorothea Jameson) працював над протилежною теорією кольорового зору. 1971 року удостоєний медалі Уоррена Товариства психологів-експериментаторів, а 1972 року – нагороди АПА «за видатний науковий внесок».

Гурвіч навчався в Гарвардському університеті, де отримав ступені бакалавра та доктора. Перш ніж стати дослідником у Eastman Kodak він провів кілька років працював у Гарварді. Працюючи на Kodak, Гурвіча було викликано до комітету Палати представників через його антиамериканську діяльність. Член факультету математики Массачусетського технологічного інституту Мартін В. Т. поміловив, що він був колишнім комуністом, і сказав, що, на його думку, Гурвіч був частиною гуртка комуністів Гарварду. Гурвіч заявив про своє право не давати свідчення перед комітетом.

З 1957 року працював на факультеті Нью-Йоркського університету. Гурвіч був

стипендіатом Гуггенхайма 1964 року. Закінчив свою кар'єру в Університеті Пенсільванії, звідки й пішов у відставку 1979 року.

Гурвіча було обрано членом Національної академії наук 1975 року. Гурвіч був одружений з Доротеєю Джеймсон, психологом, з якою плідно співпрацював. У 1957 році Джеймсон разом

зі своїм чоловіком Гурвічем надали кількісні дані для опонентської теорії технологічного кольору Герінга. Його назвали «методом скасування відтінку». Експерименти зі скасування відтінку починаються з кольору (наприклад, жовтого) і намагаються визначити, скільки кольору-супротивника (наприклад, синього), одного з компонентів початкового кольору, потрібно додати, щоб усунути будь-який натяк на цей компонент із початкового кольору.

1971 року Джеймсон і Гурвіч отримали медаль Говарда Кросбі Уоррена від Товариства експериментальних психологів і були серед чотирьох лауреатів премії АПА 1972 року за видатний внесок у науку.

12 Вересня

1905 року в родині інженера та вчительки народився Запорожець Олександр Володимирович – радянський психолог, який працював у царині виявлення і дослідження закономірностей психічного розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

Ще в студентські роки Запорожець О. розпочав роботу лаборантом кафедри психології Академії комуністичного виховання ім. Н. К. Крупської. 1929 року брав участь в експедиції на Алтай. Наслідком її стали матеріали, що лягли в основу першої друкованої праці молодого дослідника – «Розумовий розвиток і психічні особливості ойротських дітей». Юнак брав активну участь у роботі групи молодих дослідників-психологів, керівником якої був Виготський Лев Семенович. Відтоді уся подальша наукова доля Запорожця нерозривно пов'язана зі школою цього знаменитого психолога. Через усе життя проніс він глибоку повагу до свого другого вчителя й чимало зробив для видання його зібрання творів, був головним редактором цих праць. Коли Запорожець закінчував університет у Москві, в Україні посилювався

терор, спрямований проти української науки та освіти. Особливо гострих форм він набрав із початком 30-х років. Застосування в усіх сферах життя принципу «партиїності» унеможливлювало умови для наукової діяльності навіть в Академії комви-ху; саме там по отриманні диплома (1930), Запорожець працював асистентом кафе-

дри психології. Потрібно зауважити, що після революції Україні психологія як наука зазнавала гонінь. Її намагалися механічно звести до вчення про рефлекси. Це спричинило також велику шкоду підготовці фахівців у галузі педагогіки й медицини. На противагу таким діям при створеній у Харкові Українській психоневрологічній академії вирішено було організувати психологічний сектор. На роботу в ньому запросили з Москви таких відомих психологів, як Виготський Л. С., Лурія О. Р., Леонт'єв О. М., а також молодого співробітника – Запорожця О. В.

Спершу Запорожець працює старшим асистентом, а згодом – і завідувачем лабораторії психології розвитку. Вивчає закономірності психічного розвитку дітей

раннього і дошкільного віку. В основу його дослідної праці лягли наукові ідеї Виготського; вони стають вихідним пунктом у побудові власної теорії. Запорожець проводить низку експериментальних досліджень з питань з'ясування ролі практичних дій у розвитку мислення дитини, за допомогою яких встановлює, що дитина починає пізнавати світ не з теоретичного розгляду його, а з практичної дії.

1933 року Запорожець стає доцентом кафедри психології Харківського педагогічного інституту ім. Г. С. Сковороди, а згодом – завідувачем її. У ці ж роки він входить до складу харківської групи психологів, на чолі з Леонтьєвим. Разом з ним формулює гіпотезу щодо походження психіки та виникнення чутливості. Основний сенс цієї гіпотези в тому, що виникнення чутливості й орієнтувальної реакції можливе лише за умов активної дії в пошуковій ситуації. 1936 року Запорожець захистив кандидатську дисертацію на тему «Роль елементів мислення й мови в розвитку мислення дитини». Захист докторської дисертації було призначено на липень 42-го ... На жаль, усі матеріали досліджень харківського періоду і сама дисертація загинули від фашистської

бомби, що влучила у будинок, де мешкав учений.

1941 року Запорожця зараховано доцентом Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова, що його було евакуйовано на Урал. Однак діяльність Запорожця відбувалася не в аудиторіях, а в шпиталях. Там він допомагав відновлювати дієздатність бійців після отриманих поранень. Як завідувач експериментальних психофізіологічних лабораторій винайшов низку пристосувань для трудової терапії. Психолого-фізіологічні підвалини змісту й методів функціонально-рухової терапії Запорожець у співавторстві з Леонтьєвим виклав у монографії «Відновлення рухів» (1945). Наприкінці 1943 року Запорожець повертається до Москви і працює одночасно в Інституті психології АПН РРФСР та в університеті, де викладає курс дитячої психології, керує дипломними і дисертаційними роботами. З 1944 року очолює колектив лабораторії психології дошкільного віку Інституту загальної педагогічної психології АПН СРСР.

1958 року Запорожця обирають членом-кореспондентом АПН РРФСР, а з 1960 – призначають директором НДУ дошкільного виховання.

12 Вересня

1899 року народилася Берта Борнштейн (Berta Bornstein) – німецько-американська психоаналітикиня. Членкиня німецького (1930–1933) і Віденського (з 1933 року) психоаналітичних товариств, Почесна членкиня Американської психоаналітичної асоціації.

Будучи молодим вихователем дітей-інвалідів у Берліні (Борнштейн було лише 20 років), вона розпочала аналітичне навчання в Ганса Лампла та Едварда Бібрінга. Брала участь у дитячому семінарі, що його проводив Отто Феніхель з 1924 по 1939 рік у Берлінському психоаналітичному інституті, а до 1929 року у Відні тісно співпрацювала з Анною Фрейд.

Борнштейн відкрила нове розуміння латентності. Вона розкрила динаміку захисних механізмів і прогресивні вимоги ідентифікації та сублімації. Борнштейн виступала проти поширеної думки, що латентність є «ідеальним» періодом, протягом якого не існує інстинктивних конфліктів. Вона припустила, що латентність можна розділити на два етапи: від п'яти до половини до восьми років і від восьми до десяти років. Загальним чинником є розвиток супер-Его, оскільки воно бореться з кровозмішувальними та прегенітальними бажаннями, вираженими через мастурбацію. Перша фаза латентності, вважала Борнштейн, є сприятливою для психотерапії.

13 Вересня

1866 року народився Адольф Мейєр (Adolf Meyer) – американський психіатр швейцарського походження.

Мейєр вивчав психіатрію в Огюста Фореля та невропатологію в Костянтина фон Монакова у Цюрихському університеті. Докторський ступінь отримав 16 грудня 1892 року, захистивши дисертацію про передній мозок деяких рептилій, а надалі працював як невропатолог.

Через те що не зміг знайти роботу в університеті Цюриха, 1892 року емігрував до США. Спочатку він практикував неврологію і викладав у університеті Чикаго, де познайомився з ідеями чиказьких функціоналістів. 1893–1895 був патологом у новій психіатричній клініці в Канкакі (штат Іллінойс). Згодом працював у державній клініці у Вустері (штат Массачусетс). Опублікував безліч статей з неврології, невропатології та психіатрії. 1902 року очолив «Психіатричний інститут» лікарняної системи штату Нью-Йорк. Мейєр представив систему класифікації Крепеліна, вказавши на важливість докладних історій хвороб та можливостей психоаналізу. Прийняв

ідеї Фрейда про важливість сексуальності та вплив раннього дитинства на дорослу особистість. Був професором психіатрії в Корнелльському університеті і в Університеті Джонса Хопкінса. Відомий аналітик Ельзе Паппенгейм був одним із багатьох, кого Мейєр навчав у той час. Від часу заснування Психіатричної клініки Генрі

Фіппса він також був її ректором. Пізніше його було обрано членом Леопольдіна.

Головним внеском Мейєра були його ідеї про психобіологію, за допомогою яких він шукав підхід до психіатричного пацієнта, посилаючися на відповідні біологічні, психологічні та соціальні чинники. Він дотримувався думки, що будь-яка людська поведінка означає відповідь та спробу розв'язання життєвих питань. У цьому сенсі поведінка пацієнтів, хворих на шизофренію, мала би мати певний сенс, і той факт, що лікар не міг порозумітися з таким пацієнтом, було більшою помилкою психіатра, ніж пацієнта. «Динамічна концепція» Мейєра підштовхнула Гаррі Стека Саллівана віднайти способи лікувати «невеличкі душевні хвороби» суто психотерапевтичними методами.

13 Вересня

1984 року народилася Максименко Ксенія Сергіївна – докторка психологічних наук.

Є донькою Максименка Сергія Дмитровича – відомого вченого у галузі загальної, генетичної, медичної, вікової, педагогічної психології та методології і теорії розвивального навчання. Навчалася в магістратурі факультету соціології та психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

2010 року захистила дисертацію «Переживання і подолання особистістю негативних психічних станів при хронічних соматичних захворюваннях».

Максименко К.С. вперше було:

- визначено місце особистісно-орієнтованої психотерапії в комплексному лікуванні хворих із хроніфікуючими соматичними захворюваннями гастроентерологічного профілю, таргетною мішенню якої є особистісні ланки розладу;
- встановлено, що особистісно-орієнтована психотерапія може відбуватися двома шляхами: власне особистісним,

коли вона реалізується за вектором «особистість-хвороба»; симптоматичним, що реалізується за вектором «особистість-симптом» і спрямовується безпосередньо на подолання, редукцію симптому;

– виявлено, що попит соматичних хворих на особистісно-орієнтовану психотерапію, що спрямо-

вана на патогенетичні ланки розладу, незначний, у їхньому перцептуальному феноменологічному полі вона є надуманою, нереальною, такою, що не має перспектив;

- визначено феномен «демедикалізації» соматичного симптому, що полягає в пошуку хворими метасенсів хвороби (містичних, парарелігійних, панпсихологічних тощо), що, з одного боку, сприяє тому, що хворі більшою мірою стають налаштовані на особистісно-орієнтовані практики психотерапії, а, з іншого, – може спотворити сенс такої психотерапії. Такий феномен пов'язаний із розчаруванням хворих наслідками біологічного лікування та поширенням ідей панпсихологізму;

– за допомогою методу багатостороннього моделюючого експерименту, здійсненого в рамках спеціально розробленої програми дослідницького проекту із застосуванням принципів процедури подвійного сліпого методу встановлено

факт, що саме психотерапія в поєднанні з психофармакотерапією забезпечує найбільш значущу в клінічному сенсі ефективність лікувальних заходів у разі взаємодії лікарів-клініцистів і психологів-психотерапевтів.

14 Вересня

1907 року народився Соломон Еліот Аш (Solomon Eliot Asch) – американський психолог, автор знаменитих експериментів, присвячених конформності.

1928 року отримав ступінь бакалавра у Міському коледжі Нью-Йорка, магістерську та докторську – у Колумбійському університеті під керівництвом осно-

воположника гештальтпсихології Макса Вертгеймера. Більшість років викладацької кар'єри провів у Суортмор-коледжі в одному колективі з Вольфгангом Келером.

Аш познайомився з Флоренс Міллер у бібліотеці на Східному Бродвеї у нижньому Іст-Сайді в Нью-Йорку. Одружився з нею 1930 року. Повідомлялося, що їхні стосунки були «легкими, добродушними». У них був єдиний син Пітер 1937 року народження. Пітер Аш був професором економіки в університеті Рутгерс, одружився з Рут Зіндлер і мав двох синів Еріка і Девіда. Пітер помер від серцевої недостатності у 52 роки (раніше, ніж його батьки та дружина).

1943 року Аш змінює Макса Вертгеймера на посаді завідувача кафедри психології в Новій школі соціальних досліджень.

Співпрацював Уїткіном при розробляючи теорію когнітивних стилів.

14 травня 1951 року в збірці Гарольда Гюцкова «Групи, лідерство та люди» з'явився розділ за авторством Соло-

мона Аша «Вплив групового тиску на зміни та спотворення суджень». У цьому класичному експерименті до кімнати запрошували 8 досліджуваних, яким пропонувалося три відрізки для порівняння з еталонним (так що ідентичність одного з них була цілком очевидною). Насправді семеро досліджуваних були «спільниками» експериментатора і давали однакову неправильну відповідь. Унаслідок експерименту було виявлено, що 75 % «наївних досліджуваних» хоча би в одній серії експерименту повторювали свідомо неправильні відповіді, які перед ними висловили інші члени групи, а 25 % систематично наслідували групове «божевілля».

15 Вересня

1925 року члени правління Університету Іллінойсу санкціонували організацію першої в США дослідницької лабораторії спортивної психології. До 1932 року, коли лабораторія закрилася через недостатнє фінансування, її керівником був Колман Робертс Гріффіт.

Гріффіт навчався у Грінвільському коледжі до 1915 року, надалі вивчав психологію в Університеті Іллінойсу. В Університеті Іллінойсу Гріффіт створив першу в США лабораторію спортивної психології. У цей час Гріффіт тісно співпрацював з футбольною командою Університету Іллінойсу, вивчаючи, такі чинники, як психомоторні навички та особистісні змінні, пов'язані з продуктивністю та навчанням спортивних навичок. Через фінансові причини Лабораторію досліджень легкої атлетики врешті закрили, що призвело до того, що Гріффіт став спортивним психологом у бейсбольній

команді Чикаго Кабс. Протягом усього часу співпраці з «Чикаго Кабс» Гріффіт оглядав гравців і написав серію звітів для Філіпа К. Ріглі – власника команди Chicago Cubs, результати яких було підсумовано у великому звіті. Його ідеї зустріли опір, але він допоміг Дитинчатам досягти успіху. Гріффіт закінчив свою кар'єру у відділі

освіти в Університеті Іллінойсу до виходу на пенсію 1961 року.

Деякі з рекомендацій Гріффіта щодо спортивної психології були отримані з його публікацій «Психологія тренерства» і «Психологія легкої атлетики». Ці публікації охоплювали, зокрема, такі теми, як тренер має володіти знаннями з легкої атлетики, фізіології та психології, щоби бути успішним. Більшість досліджень і публікацій що широко розвивалася Гріффіта стали основою для галузі спортивної психології, і багато з його ідей використовують і понині.

16 Вересня

Карена Хорні (Karen Horney) народилася німецько-американський психолог, представник неофрейдизму.

Зважаючи на те, що вища освіта для німецьких жінок стала доступною лише з 1900 року, Фрайбурзький університет 1904 року став одним із перших навчальних закладів Німеччини, що приймав жінок на медичні курси. 1906 року Хорні вступає до цього університету і стає першою жінкою в Німеччині, яка отримала дозвіл вивчати медицину.

Після народження дитини Карен визнається з науковими інтересами, вирішивши вивчати на той час ще нову науку – психоаналіз.

1920 року вона отримала місце в Інституті психоаналізу в Берліні, де протягом кількох років до того вивчала психоаналіз, а протягом кількох років потому – читала лекції з психоаналізу.

Переїхала до США з Німеччини, щоби працювати в Чиказькому психоаналітичному інституті. Першою посадою в американській кар'єрі було віце-директорство в Чиказькому інституті психоаналізу.

Протягом бруклінського періоду Горні розвинула та вдосконалила свої складні теорії щодо неврозу та особистості, які базувалися на досвіді, отриманому під час роботи в галузі психотерапії. Хорні зазначала, що невроз формують вплив оточуючого соціального середовища і деструкція людських взаємостосунків.

Ортодоксальний же психоаналіз орієнтується на генетичні та інстинктивні причини. Наприклад, у фрейдизмі придушення (культурою) інстинктів призводить до формування неврозу. Цнаслідок цього змінюється сенстерапії. Мета ортодоксального психоаналізу – допомогти впоратися зі своїми інстинктами. За Горні мета терапії полягає у відновленні стосунків з людьми із собою, віднаходженні точки опори в собі, позбавленні від невротичних захисних механізмів, що лиш частково допомагають людині долати життєві труднощі, а в разі більш глибокого розгляду закривають можливість нормального життя.

Трактування невротичних конфліктів Горні видозмінила в головній і найзрілішій своїй праці «Невроз і особистісне зростан-

ня: боротьба за самореалізацію». Хорні запропонувала поняття «центрального внутрішнього конфлікту» як конфлікту між «реальним» і «ідеальним» Я, і підкреслювала, що він є більш глибоким, аніж конфлікт різних невротичних сил: «Коли раніше, в інших своїх книгах, я використовувала термін «невротичний конфлікт», я мала на увазі конфлікт між двома несую-

місними компульсивними потягами. Однак центральний внутрішній конфлікт – це конфлікт між здоровими і невротичними, конструктивними і деструктивними силами.

... За аналогією з державою – це розрізнення між зіткненням інтересів окремих груп і втягненням усієї країни в громадянську війну».

17 Вересня

1861 року на конгресі німецьких учених, що відбувався у м. Шпаєр, Вільгельм Вундт виступив із доповіддю про індивідуальні відмінності часу реакції на подразнення зорового і слухового аналізаторів. Це була

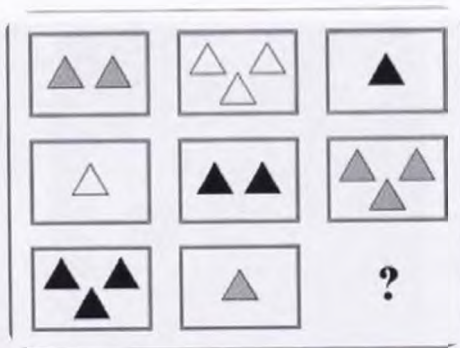
перша доповідь Вундта про те, якою може бути експериментальна психологія. На той час Вундт був асистентом Гельмгольца, який працював у Гейдельберу.

18 Вересня

1958 року Рада з психічного здоров'я Американської медичної асоціації запропонувала внести в програму медичних навчальних закладів викладання курсу гіпнозу.

19 Вересня

1917 року був опубліковано доопрацьовану і розширену версію шкали вимірювання інтелекту Біне-Симона, частіше згадується як тест Стенфорда-Біне.

Шкала інтелекту Стенфорда-Біне (IQ-тест) поширена в країнах Європи та США. Застосовують її для оцінювання підготовки дитини до школи та готовності вступу абітурієнта до ВНЗ. Рівень розвитку інтелектуальних здібностей у кількісних показниках найчастіше вимірюють за тестом Стенфорда-Біне.

Тест Стенфорда-Біне застосовують для: оцінювання здібностей дітей із нормальним розвитком і дітей із особливостями розвитку; діагностування аутизму; розпізнавання дітей, з обдарованими здібностями; діагностика професійної придатності; вивчення рівня креативності; формування незалежного від IQ портрета дитини: показники активності, концентрації, старання, впевненості.

Первинний тест розроблено 1905 року Альфредом Біне і Теодором Симоном за наказом Міністерства освіти Франції для того, щоби відсіювати недостатньо розвинених дітей перед вступом до школи. За допомогою тесту Біне-Симона виявляли відповідність інтелектуальних здібностей фізичного розвитку дитини, а за кількістю розв'язаних завдань визначали її розумовий вік.

1916 року тест піддався модифікації Льюїса Термена зі Стендфордського університету. Саме тому тест стали називати «Стенфорд-Біне» і його широко використовують і досі. У центрі теста лежить коефіцієнт IQ (Intelligence quotient) – кількісна оцінка інтелекту в чисельному показнику. У п'ятій версії тесту, створений 2003 року змінено метод підрахунку балів, інтерпретацію їх, а також повністю автоматизовано всі процеси. Його можна застосовувати для дітей віком від 2 років.

20 Вересня

1956 року анестетичний інгалянт «Indoklon» (Flurothyl) було вперше використано для лікування шизофренії.

Терапевтичний ефект «Indoklon», подібний до електросудомної терапії (ЕСТ), виявив фармаколог Джон Кранц (John C. Krantz) 1953 року.

21 Вересня

- У 1911 року відбувся Третій Міжнародний психоаналітичний конгрес у Веймарі.
- У роботі конгресу брали участь Карл Юнг, Луї Саломе, Карл Абрахам та багато інших відомих учених-психологів.

22 Вересня

1910 року народився Роберт Ледд Торндайк (Robert Ladd Thorndike) – американський психолог, який зробив значний внесок в аналіз надійності, інтерпретацію помилок, когнітивні здібності, а також розроблення та аналіз порівняльних опитувань успішності студентів у різних країнах. Як і його батько, Едвард Торндайк, проводив дослідження в галузі психології тварин та людини. Разом з Ірвінгом Лорджем Торндайк опублікував 1954 року стандартизований тест, який пізніше у співпраці з Елізабет Хаген довели, що він став широко використовуваним тестом на когнітивні здібності.

Він був одним із перших, хто друкував матеріал про кластерний аналіз.

Торндайк обіймав посаду професора Педагогічного коледжу, Колумбійського університету. 1931 року отримав ступінь бакалавра (математика) в Уесліанському університеті і його MA та Ph.D. (обидва з психології) в Колумбійському університеті 1932 та 1935 роки відповідно. Був президентом Американської асоціації досліджень у галузі освіти та психологічного товариства.

23 Вересня

1892 року народилася Норма Естелл Каттс (Norma Estelle Cutts) – першовідкривач спеціалізованого навчання і шкільної психології.

Була одним із перших психологів у своєму штаті і взяла на себе керівну роль. Її рання праця сприяла збільшенню кількості спеціальних класів і заохочувала до створення 1921 року Відділу спеціальної освіти та стандартів у Департаменті освіти штату

Коннектикут. Каттс показала лідерство жінок у розвитку психологічних послуг для дітей. Її заняття були нетиповими для жінок взагалі. Вона здобула освіту в коледжі, переслідувала кар'єрні інтереси, а не шлюб і виховання дітей, і працювала на кількох посадах, часто призначених для чоловіків. Залишалася самотньою до 80 років. Народилася в рік заснування АПА, на момент смерті була однією з найстаріших її членів.

24 Вересня

1914 року видано книгу Джона Вотсона «Поведінка: вступ до порівняльної психології» (Behavior: Introduction to Comparative Psychology).

Згідно з поглядами Вотсона, завдання психології – передбачати і контролювати поведінку людини. Поведінка аналізувалася з точки зору м'язових і гормональних ре-

акцій як безпосередньо спостережуваних, так і неявних, реакції потрібно вивчати у зв'язку їх зі змінами стимулів, що виникають у самому організмі або в зовнішньому середовищі. Кінцева мета вбачалася в поясненні механізмів залежності поведінки людини від зовнішніх чинників, а також у цілеспрямованому формуванні їх.

25 Вересня

1904 року народився Роберт Уард Ліпер (Robert Ward Leeper) – американський психолог.

Працював в Університеті Арканзасу, Корнельському коледжі. Професор Орегонського університету, був деканом факультету психології Орегонського університету.

На матеріалі розпізнавання предметів, позбавлених повноти образотворчих ознак, дійшов висновку, що розпізнавання цих предметів відбувається значно ефективніше в разі розуміння значення їх. Трагував емоції як різновид фізіологічної мотивації на основі спільної для них ознаки спонукання.

26 Вересня

1877 року народився Удо Черлетті (Ugo Cerletti) – італійський невролог.

Займався проблемами гістології та патології мозку, експериментальної епілепсії. Разом із Біні Л. (Bini) розробив електрошоковий метод лікування психічно хворих. У його основі лежали праці угорського психіатра Ласло Медуни, який з 1935 року застосовував метод судомної терапії з використанням фармакологічних препаратів насамперед для лікування шизофренії. Як теоретичне обґрунтування даного методу розглядалися два доведення: після нападів, спричинених, наприклад, нещасним випадком, вираженість

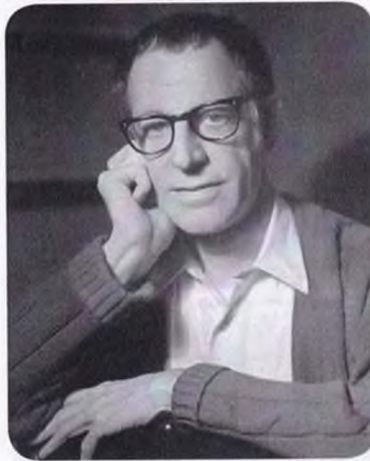
симптомів шизофренії зменшується; епілепсія та шизофренія не властиві одному й тому ж індивіду (останнє не відповідає дійсності). Застосовуючи електрошоковий метод шляхом подачі на мозок електричного імпульсу в 120 В та 120–500 мА протягом 0,5–1 с виникають епілептоїдні судоби, що призводять до непритомності та амнезії. Вважають, що при цьому відбувається набряк мозку з тимчасовим порушенням синаптичних зв'язків. Метод набув невинновдано значного поширення; надалі, після отримання результатів про його доволі низьку ефективність, його популярність різко знизилася.

27 Вересня

1913 року у єврейській родині в Піттсбурзі (штат Пенсільванія), народився Альберт Елліс (Albert Ellis) – американський психолог.

Батьки Елліса перебралися до Нью-Йорка і розлучилися, коли хлопцеві було 12 років. Все подальше життя Елліса пов'язане із цим містом. Закінчив міський університет (бакалаврат у сфері бізнесу), деякий час намагався займатися бізнесом та літературною працею, але невдовзі зацікавився психологією. Наприкінці 30-х років вступає до Колумбійського Університету на відділення клінічної психології, захищає дисертацію. Отримує додаткову психоаналітичну підготовку в інституті Карен Хорні. Елліс зазнав значного впливу Карен Хорні, а також Альфреда Адлера, Еріха Фромма і Гаррі Салє. Проте розчарувався в психоаналізі і зайнявся розробкою власного підходу. 1955 року цей підхід отримав назву раціональної терапії.

Елліс заснував і очолював Інститут Альберта Елліса в Нью-Йорку, доки рада інституту не усунула його з посади через глухоту. Проте, він продовжував активну роботу.

Більшу частину свого життя присвятив психотерапевтичній практиці та консультуванню – спочатку непрофесійно, потім як психоаналітик. Після розчарування в психоаналізі опублікував статтю «Telepathy and psychoanalysis: a critique of recent findings», що містить критичні зауваження щодо антинаукової містики та

окультизму в психологічній літературі.

У 1950–1960 роках Елліс створює основи раціонально-емоційної поведінкової терапії (РЕПТ) та її центральної моделі виникнення емоційних розладів – моделі АВС. Протягом усього життя вчений розвивав цей напрямок психотерапії, приділяв особливу увагу дослідній перевірці істинності основних положень теорії та ефективності використовуваних терапевтичних методів.

Елліс є автором понад 50 книг і близько 500 статей, розробив методiku діагностики ірраціональних установок, заснував інститут та школу для дітей з викладанням основ РЕПТ, провів безліч лекцій та семінарів, знайшов прихильників та послідовників.

28 Вересня

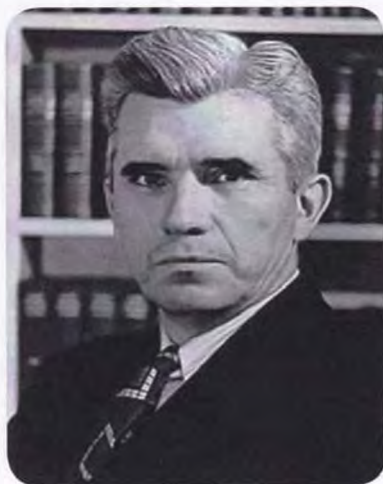
1944 року в «Журналі педіатрії» (Journal of Pediatrics) було опубліковано статтю Лео Каннера (Leo Kanner) «Аутизм у ранньому дитячому віці» (Early Childhood Autism). Ця стаття була першою за цією тематикою. Саме Каннер запровадив у вжиток термін «аутизм».

У своїй знаменитій статті Каннер використав термін «аутизм» в іншому сенсі, термін, який раніше запровадив у психіатрію Ейген Блейлер для опису дорослих пацієнтів із шизофренією, для яких характерне занурення у світ власних переживань та відрич від реальності. Блейлер відносив симптом аутизму до основних проявів

шизофренії. Лео Каннер використав цей термін в іншому сенсі, і позначив діагноз одинадцяти дітей у своєму дослідженні як «інфантильний аутизм».

У цій праці він відзначив «крайній аутизм» у дітей, обсессії (нав'язливості), ехолалія (повторення слів за іншими) та стереотипії (багаторазове повторення тих самих дій). Однак, як зауважив він у статті, клінічна картина аутизму багато в чому відрізняється від дитячого типу шизофренії. Діти, яких вони обстежували, не могли підтримувати звичайні афективні контакти з іншими людьми, що було основною проблемою.

29 Вересня

1895 року народився Джозеф Бенкс Райн (Joseph Banks Rhine) – американський психолог.

Здобув біологічну освіту в Університеті Чикаго (фізіологія рослин), був керівником психологічної лабораторії в Університеті Дьюка і до пенсії – директором Інституту фундаментальних досліджень людської природи в м. Дарем. З 1928 року Райн розпочав наукові дослідження в лабораторії парапсихології, заснованої У. Мак-Дугаллом в Університеті Дьюка, займався проблемою життя після смерті, пізніше проводив дослідження яснобачення, телепатії, а з 1950 року розпочав дослідження паранормальних властивостей тварин. Під його керівництвом Зенер К. (Sener) проводив свої всесвітньо відомі досліді з картами (карти Зене-

ра). За підтримки У. Мак-Дугалла Райн 1937 року заснував парапсихологічний журнал.

Для пояснення парапсихологічних феноменів звертався до поняття psi-функції, на яку не діють відомі фізичні закони та для аналізу якої потрібна зміна методологічної орієнтації з моделі «передавач – канал – одержувач» на психолого-квантову модель. Однак у реальних дослідженнях його школи вона була задіяна. Понятійно оформив два напрямки наукової парапсихології: вивчення внесеного сприйняття (ESP), коли розглядається питання, чи є можливість і якщо є, то в яких умовах приймати або надсилати інформацію через невідомі ще сенсорні канали, та вивчення психокінезу (PK), коли досліджуються прямі психічні на фізичні системи.

29 Вересня

1927 року народилася Проколієнко Людмила Микитівна – докторка психологічних наук, членкиня-кореспондентка АПН СРСР, директорка НДІ психології Міністерства освіти Української РСР (1983–1989), голова Українського відділення Товариства психологів СРСР.

1955 року закінчила філологічний факультет Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького, 1954 року – аспірантуру цього Інституту за спеціальністю «психологія». Пізніше працювала в НДІ психології Міністерства освіти України.

Протягом 1965–1983 року – викладач Київського педагогічного інституту ім. О. М. Горького, після захисту докторської дисертації на тему «Психологія засвоєння граматичних знань учнями середнього шкільного віку», з 1976 року – професор, проректор з наукової роботи.

1983 року повертається до НДІ психології Міністерства освіти України і стає директором цього закладу. Пропрацювала на цій посаді до кінця свого життя.

Наукові праці Проколієнко присвячені проблемам вікової та педагогічної психології. Серед них – психологічні аспекти програмування, алгоритмізації та комп'ютеризації навчання, формування моральних якостей у процесі шкільного та сімейного виховання, дослідження психологічних умов становлення гармоній-

ної особистості.

У дослідницькій, педагогічній та організаторській діяльності Проколієнко продовжила справу свого вчителя – дійсного члена АПН СРСР, першого директора Інституту психології – Костюка Г. С. Під керівництвом Проколієнко здійснено видання наукових праць Костюка Г. С. У низці статей, авторських і у співавторстві про аналізовано наукову спадщину цього вченого.

Особливу увагу Проколієнко приділяла підготовці науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Під її керівництвом виконано цикл дисертаційних досліджень із проблем педагогічної діяльності та педагогічного спілкування.

29 Вересня

1924 року в Одесі народився Котов-Хроменко Віктор Омелянович – український радянський психолог, педагог.

Із серпня 1941 року до червня 1946 року перебував у лавах Червоної Армії. Воював у складі частин Південного, Центрального, Прибалтійського фронтів.

1952 року закінчив філологічний факультет Одеського державного університету. Навчався в аспірантурі при кафедрі психології Одеського педагогічного інституту ім. К. Д. Ушинського.

1957 року захистив кандидатську дисертацію «Особливості часової перспективи у дитини середнього шкільного віку». 1963 року здобув вчене звання доцента.

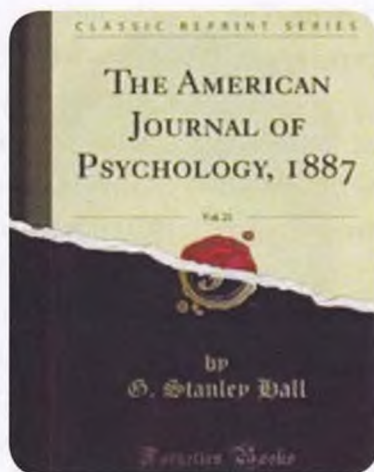
1956–1960 роки працював старшим викладачем кафедри психології Одеського

державного університету, із січня 1960 року – в Одеському державному педагогічному інституті. З вересня 1960 до червня 1965 року – заступник директора (проректор) з навчально-наукової роботи, а 1965–1970 роки – проректор із наукової роботи, 1967–1976 роки – завідувач кафедри психології Одеського педагогічного інституту ім. К. Д. Ушинського.

1976 року Котова-Хроменка В.О. обрано за конкурсом завідувачем кафедри психології Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова.

Є автором 33 наукових праць, зокрема, монографії, присвяченій проблемам управління процесом навчання у вищому навчальному закладі. Працював над докторською дисертацією.

30 Вересня

1887 року вийшов у світ перше число «American Journal of Psychology». Видавцем та редактором журналу був Стенлі Холл.

Холл залишився в історії психології як людина, яка зробила великий внесок у розвиток психологічної науки та прикладної

психології. Під його керівництвом ступінь доктора психології отримали багато відомих психологів, зокрема 1920 року Френсіс Сесіл Самнер – перший афроамериканець, який отримав Ph.D. з психології.

1 Жовтня

1915 року народився Джером Сеймур Брунер (Jerome Seymour Bruner) – американський психолог, професор психології (1952) директор Центру з дослідження пізнавальних процесів у Гарвардському університеті (з 1961 року).

Здобув ступінь доктора психології в престижному Гарвардському університеті, куди він повернувся, щоб стати професором після служби в армії США як фахівець з психології війни. Керував Центром когнітивних досліджень цього університету пізніше виїхав до Оксфорда, щоб практикувати професором експериментальної психології.

Спочатку дослідження Брунера були зосереджені на впровадженні теорій Піаже про стадії розвитку дітей у шкільному середовищі. У своїй книзі «Процес виховання» (1960) стверджував, що дитину можна навчати з будь-якого предмету, незалежно від того, на якій стадії розвитку вона перебуває, якщо це відповідним чином подавати.

Одним із напрямків, над яким працював Брунер, була когнітивна психологія. Його

традиційно вважають одним із перших пропагандистів цього напрямку в США. Праці Брунера в цій галузі розпочиналися зі процесів сприйняття та відчуттів, хоча пізніше вони розширилися і на інші, суміжні теми.

На думку Брунера, сприйняття та відчуття – це активні процеси, у яких розум людини опосередковується. Ця

ідея протиставляється традиційному баченню обох явищ, що їх біхевіористи розглядали, як автоматичні та рівні для всіх людей.

Одне з перших досліджень Брунера на цю тему було відоме за назвою «Цінність та потреба як організаційні чинники сприйняття», результати якого він опублікував 1947 року. Дослідження його полягали у вивченні оцінок, що їх виготовляли діти різних соціальних груп з дерев'яних дисків розміром різних американських монет. Цей експеримент показав, що потреба дітей із більш скромного соціального класу змусила їх більше цінувати рекорди, крім того, що вони сприймали їх більшими, ніж вони були насправді. Навпаки, ті, хто походив із заможних родин, могли бачити їх об'єктивніше.

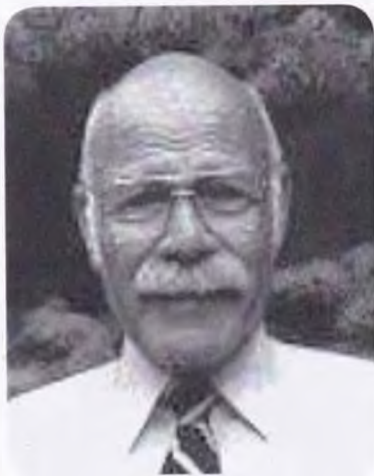
В основі когнітивних ідей Брунера лежить концепція того, що люди не є пасивними суб'єктами інформації, що її отримують ззовні. Навпаки, ми вибудовуємо всі наші знання на основі наших попередніх ідей, нашого способу розуміння світу, своєї особистості та низки інших основних аспектів.

З іншого боку, Брунер відстоював ідею про те, що люди намагаються створювати категорії інформації, у яких ми класифікуємо все, що з нами відбувається, і всі

елементи, які ми знаходимо навколо нас. Таким чином, люди сприймають те, що відбувається з ними, виходячи із цих категорій, які динамічно змінюються.

Згідно з когнітивістською теорією, категорії, що їх створюють люди, допомагають нам робити прогнози щодо того, що нас оточує, приймати рішення на основі отриманих даних та розуміти реальність якомога краще. Ця теорія в основному базується на обчисленнях, які були в зародковому стані приблизно за часів Брунера.

2 Жовтня

1918 року народився Річард Лестер Соломон (Richard Lester Solomon) – американський психолог. Дослідження Соломона про те, як нервова система пристосовує організм до навколишнього оточення, охоплювали фундаментальні праці з вивчення дискримінації, порога усвідомлення слова і обумовлення. Він є володарем нагороди АПА «За видатний науковий внесок», Американського Психологічного Фонду «За викладання експериментальної психології», медалі Гаварда Кросбі Уоррена.

Соломон навчався в Університеті Брауна, де отримав ступінь бакалавра (AB) 1940 року, ступінь магістра (AM) 1942 року і ступінь доктора філософії (Ph.D.) 1947 року.

Його було обрано до Американської академії мистецтв і наук та до Національної академії наук. Обіймав кілька почесних посад і редагував «Психологічний огляд».

Під час свого навчання в Гарвардському університеті Соломон проводив дослідження навчання уникнення. У своїх експериментах він поміщав собак у човники з двома камерами, унаслідок чого світло загорялося з того боку, де був собака. За кілька секунд одна половина камери електризувала. Щоби уникнути шоку, собака бігла в іншу камеру. Згодом собаки навчилися повністю уникати шоку, перебігаючи на інший бік камери у проміжку між освітленням і електризацією.

2 Жовтня

1902 року в родині провінційного лікаря народився Гальперін Петро Якович – радянський психолог, діяч харківської психологічної школи, московської школи Леонтьєва О. М., експериментатор, теоретик науки, викладач, автор теорії планомірно-поетапного формування розумових дій.

Навчаючися в ліберальній атмосфері 20-х років ХХ ст., Петро Якович знав і поважав праці З. Фрейда і К. Г. Юнга. Саме психоневрологія була початковою сферою інтересів ученого. Знайомство і співпраця з Леонтьєвим О. М. та іншими учнями Виготського спонукали 1936 року Гальперін захистив кандидатську дисертацію «Про психологічну відмінність знарядь людини від допоміжних засобів тварин», основою праці були експериментальні дослідження з дітьми-дошкільнятами. Ця тема лежала в руслі основних пошуків харківської школи, дослідження якої, за свідченням Рубінштейна, «...встановлюють, що практичні інтелектуальні дії дітей вже на найбільш ранніх ступенях розвитку носять специфічно людський характер.»

Харківська школа розвивала ідеї культур-

но-історичної теорії Виготського, але змінила акцент у дослідженнях. За спостереженням Гальперіна: «Л. С. Виготський виділяв вплив вищих психічних функцій на розвиток нижчих психічних функцій і практичної діяльності дитини, а О. М. Леонтьєв підкреслював провідну роль зовнішньої, предметної діяльності в розвитку пси-

хічної діяльності, в генезі свідомості.» Сказане тут про Леонтьєва відображає погляди й самого Гальперіна.

Його особисті і колективні дослідження харківського періоду та періоду роботи в евакуаційному шпиталі лягли в основу психологічної теорії діяльності.

У поглядах на проблему діяльності Гальперін дотримувався марксистських позицій. В його працях психічна діяльність, система психічних процесів є діяльність орієнтаційна, тобто спрямована на дослідження середовища та обставин практичної діяльності й підпорядкована цілям останньої. Формування способів психічної діяльності людини — соціальний процес, стрижнем якого є практичне перетворення матеріальних об'єктів супроводжений спілкуванням.

3 Жовтня

1893 року народилася Клара Томпсон (Clara Thompson) – американська психоаналітикиня, помітна постать в американському психоаналітичному русі 40-х років XX ст.

Томпсон закінчила Жіночий коледж (Пембрук-коледж) в Університеті Брауна. Продовжила навчання в Університеті Джона Хопкінса, спочатку зацікавившись медичним місіонерством перш ніж продовжити кар'єру в психоаналізі. Проходила практику в Нью-Йоркському лазареті для жінок і дітей, а 1925 року закінчила ординатуру з психології в клініці Фіппса. Відкрила приватну практику і викладала у Вассарському коледжі та Нью-Йоркському психоаналітичному інституті. Навчалася у Шандора Ференці-учня та колеги Фрейда – у Будапешті. Стала співзасновником компанії та була обрана її першим віце-президентом. Упродовж своєї кар'єри Томпсон опублікувала понад 50 праць, статей та оглядів, а також три книги, зокрема «Психоаналіз: еволюція та розвиток».

Разом з Еріхом Фроммом, Гаррі Стеком Салліваном, Фрідою Фромм-Райхманн, Давидом Ріохом та іншими заснувала Пси-

хіатричний фонд Вільяма Алансона в Нью-Йорку. Упродовж багатьох років була його виконавчим директором і пропрацювала там до смерті 1958 року.

Головний внесок Томпсон у галузь психоаналізу полягає у великому огляді цієї галузі. Вона писала книги та статті про походження та розвиток психоаналізу,

тому що її учні були спантеличені різноманітністю підходів різних психоаналітичних шкіл: за її власними словами, тому що «якщо припинити підкреслювати відмінності і спробувати відзначити загальний потік розвитку, то можна буде знайти, що ця дитяча наука має поступальний напрям, у який зробили свій внесок усі різні школи». Описуючи різні школи, Томпсон займала позицію в середині психоаналітичного спектру; вона завжди наголошувала, що різні погляди можуть додати в цю галузь, і завжди з великою повагою відгукувалася про представників різних шкіл. Томпсон у теорії та на практиці підкреслювала та аналізувала те, що відбувалося між людьми, щоби сприяти розвитку людських відносин. Вона вірила в цінність психоаналізу для підвищення людяності хворих.

3 Жовтня

VOL. 69, No. 5

SEPTEMBER 1962

PSYCHOLOGICAL REVIEW

COGNITIVE, SOCIAL, AND PHYSIOLOGICAL DETERMINANTS OF EMOTIONAL STATE¹

STANLEY SCHACHTER

AND

JEROME E. SINGER

Columbia University

Pennsylvania State University

1962 року в журналі «Psychological Review» опубліковано статтю «Когнітивні, соціальні та психологічні фактори емоційного статусу» («Cognitive, Social, and Physiological Determinants of Emotional State») авторів Стенлі Шехтера та Джерома Сінгера.

До 1 січня 1979 року вона була найбільш цитованою статтею із соціальних наук та наук про поведінку, а журнал «Current Contents» назвав її «класикою цитування».

4 Жовтня

1903 року народився Медард Бос (Medard Boss) – швейцарський психіатр і психолог, один із відомих представників екзистенціальної психотерапії.

Заснував Міжнародну федерацію медичної психотерапії (нині IFR), протягом багатьох років був її президентом. Приблизно в той же час разом із Манфредом Блейлером (сином Ойгена Блейлера) і Густавом Баллі Босс заснує Інститут медичної психотерапії в Цюриху. Пізніше на основі цього інституту буде організовано дазайн-аналітичний інститут психотерапії та психосоматики, що існує й понині.

Бос запропонував одну з перших практичних концепцій екзистенціальної психотерапії. Він вважає, що немає жодного сен-

су стверджувати про існування чого б там не було, якщо немає того, хто «висвічує» це. Без сприйняття немає і предмета. Бос спеціально наголошує: мовитися має не лише про предмети, створені людською працею: існування будь-якого предмета залежить від нашого бачення. Людина не має існувати, окремо від світу, і світ не має існувати, окремо від людей. За словами Босса, «людина розкриває світ». Люди – це «просвіт, у якому все, що має бути, справді висвічується, виникає, з'являється як феномен, тобто як те, що є». Феномен є «висвітлення» безпосередньої реальності. Феномени нічого не вартують; вони не є зовнішніми проявами кінцевої реальності.

5 Жовтня

1713 року народився Дені Дідро – французький емпірик та прихильник наукового підходу. Згідно з поглядами Дідро уся природа, перебуває у постійному русі та еволюціонуванні. Усе, що існує, колись виникло і зникне, перетворившись на щось інше. Різноманітність наявних матеріальних форм є головною причиною

процесуальності світу. Розглядаючи конкретний процес зміни форм існування, ми можемо постійно фіксувати усе нові й нові форми, фрагменти зміни конкретної форми, але ніколи не зможемо побачити нескінченної множини форм реальності, які існують під час зміни одного предмета на якийсь інший. Не маючи можливості виявити безмежну множину форм реальності, люди користуються поняттям «матерія», яке засвідчує нам, що існує реальність, навіть якщо вона не відома конкретними проявами. Дідро вважав, що розмаїття форм матерії створюється шляхом зіткнення та об'єднання різноякісних елементів. Він відстоював вчення про єдність матерії та свідомості, висловлював думку, що у потенційному вигляді відчуття

є всеуніверсальною властивістю матерії. Розглядаючи процес виникнення свідомості, розуму як історичних явищ, Дідро створив першу еволюціоністську концепцію становлення біологічних видів. Однак він розглядав еволюцію лише у вигляді накопичення властивостей, ознак, які сумарно дають феномен нового біологічного

виду. Свою гносеологічну концепцію Дідро вибудовав, керуючися принципами сенсуалізму (насамперед локківського). Він виокремлював три види пізнання: спостереження, обмірковування, досвід. Спостереження збирає факти, обмірковування – комбінує їх, досвід – перевіряє результати цих комбінацій. Не поділяючи думку про те, що можна звести мислення людини до відчуттів, Дідро розробив концепцію психічної діяльності, згідно з якою судження, почуття не зводяться до елементарних чуттів, а останні – це їхня умова, а не сутність, умова виникнення психіки, а не сама психіка.

Спільно з Гельвецієм і Гольбахом Дідро обґрунтовував вчення про вирішальну роль середовища для формування особи-

стості. Він вважав, що свідоме перетворення навколишнього середовища є головною умовою поліпшення людини, суспільства. Тому свідомість законодавців Дідро оцінював як вирішальний чинник суспільного прогресу. Спираючися на теорію «суспільної угоди», він активно доводив право народу фізичною силою змінювати систему державного устрою суспільства. Широкого визнання набула естетична концепція Дідро. Розкриваючи зміст поняття «прекрасне», він зробив висновок, що уявлення про прекрасне можна визнати відображенням реальних відношень зовнішнього світу. Визнаючи мистецтво «наслідуванням природі», включаючи до поняття «природи» і суспільне буття, Дідро стверджував, що у природі немає нічого зайвого, усі особливості будови людського тіла, матеріальних предметів спричинені природними законами, які адекватно фіксуються лише митцями. Послідовна критика класицизму уможливила Дідро виробити принципи

реалізму, які найяскравіше виявили себе у концепції театрального мистецтва. На противагу теоретикам класицизму, які розглядали театральну дію лише як комічну або трагічну, Дідро створив теорію «серйозного жанру», яка проголошувала можливість театрального зображення буденного життя простих людей, а не царів чи героїв, які завжди видаються нам або комічними, або трагічними. Зображення в театрі буденного життя, за теорією Дідро, потребує показу в театральній драмі чи комедії зіткнення не характерів, а суспільних відносин, людей, які виконують певні суспільні функції. Естетичний ідеал Дідро невіддільний від ідеалу соціального і етичного. Дідро надавав величезного значення освіті і вихованню людини, хоча і не заперечував, що для розвитку дитини велике значення мають її анатомо-фізіологічні особливості. Головне – виявити природні здібності дітей і розвивати їх.

6 Жовтня

1853 року народився Йоганн Кріс (Johannes Adolf von Kries) – німецький фізіолог.

Після закінчення навчання в Галле, Лейпцигу та Цюріху працював лабораторії у Гельмгольца в Берліні і був асистентом Лудвіга в Лейпцигу. З 1880 року професор фізіології у Фрайбурзі.

Крісу належать кілька визначних досліджень зорових відчуттів, кровообігу та роботи м'язів. Такими є: «Die Gesichtsempfindungen und ihre Analyse»; «Studien zur Pulslehre»; багато його праць поміщено в «Archiv für Physiologie» Дю-Буа-Реймона, в «Archiv f. Ophthalmologie» та «Zeitschrift f. Psychologie u. Physiologie d. Sinnesorgane». Його дослідження зоро-

вих відчуттів були зібрані в Abhandlungen zur Physiologie der Gesichtsempfindungen aus d. Physiol. Inst. zu Freib. in Br.». Крісу також належать кілька праць з психофізики: «Ueber Messung intensiver Grössen» («Vierteljahrschr. für wiss. Philosophie», VI); з теорії ймовірностей («Principien der Wahrscheinlichkeitsrechnung», 1886) та з теорії пізнання («Ueber den Begriff der objektiven Möglichkeit».

Кріс займався фізіологією зору. Визначив функції розташованих у сітківці паличок та колб. Першим провів дослідження кольорового сприйняття, виявив та назвав різні види кольорової сліпоти.

7 Жовтня

1927 року народився Рональд Девід Лейнг (Ronald David Laing) – шотландський психіатр, засновник течії, відомої під назвою «антипсихіатрія».

Здобув класичну освіту в одній із шкіл Глазго – школі для хлопчиків Хатчесона («Хатчі»), у якій особлива увага приділялася вивченню мовою оригіналу текстів Софокла, Есхіла, Платона, Арістотеля та багатьох інших представників літератури, філософії, теології. Ретельно навчався, завжди входив у четвірку найліпших учнів класу. Займався співом та музикою. У роки навчання в школі Лейнг захопився читанням книг К'єркегора, Маркса, Ніцше, Фрейда у місцевій бібліотеці. Згодом він стверджував, що саме в працях цих авторів він віднайшов ідеї, що хвилюють його.

Навчався на медичному факультеті Університету Глазго, за спеціалізацію після навчання обрав неврологію. Студентом брав участь у створенні Сократичного клубу, почесним президентом якого був Бертран Рассел і в рамках якого обговорювалися філософські, теологічні та медичні

проблеми. Тим часом увагу Лейнга привертала етичні питання науки і суспільства, питання взаємозв'язку між філософією та медициною. Крім цього, він звернувся до гіпнозу – експериментував на собі, занурюючися у стан трансу; входив у групу дослідників-аматорів, які прагнули вивчати гіпноз у теорії та на практиці.

Інтернатуру проходив у нейрохірургічному відділенні лікарні Кіллерна під керівництвом колишнього польового хірурга Джо Шорстейна, там же почав задумуватися над темами переживання хвороби, буття хворого та особливості взаємин.

Що стосується дослідної праці, то Лейнг відкрив для багатьох оновлену або принципово нову перспективу, що відображає безліч праць різних дослідників. Творчість та діяльність Лейнга дали змогу багатьом по-новому поглянути на психічне захворювання, на соціальну онтологію маргіальності, на проблему свідомості та проблему міжособистісної комунікації, на рольову структуру суспільства та на механізми його функціонування.

8 Жовтня

1888 року народився Ернст Кречмер (Ernst Kretschmer) – німецький психіатр та психолог.

1906 року став займатися вивченням філософії, всесвітньої історії, літератури та історії мистецтв у Тюбінгенському університеті, але через два семестри змінив спеціалізацію та став вивчати медицину – спочатку в Мюнхенському університеті, де на нього надзвичайно особливий вплив зробили психіатричні заняття Еміля Крепеліна, пізніше на стажуванні у шпиталі «Eppendorf» у Гамбурзі та в Тюбінгені, у Роберта Ойгена Гауппа, під керівництвом якого підготував та захистив 1914 року докторську дисертацію на тему «Розвиток марення та маніакально-депресивний симптомокомплекс».

Серед публікацій Кречмера (їх понад 150) особливе місце займають роботи із співвідношення конституції тіла та характеру. На початку 20-х роках XIX ст. він пережив особливий творчий підйом, і в цей час з'явилася основна його праця, яка принесла йому всесвітню популярність, – це «Будова тіла і характер». На підставі безлічі обчислень співвідношення частин

тіла Кречмер виділив основні типи стрени тіла (чітко виражені – лептосомний (або психосоматичний, або астенічний), пікнічний, атлетичний і менш певний – диспластичний). Ці типи конституцій він співвідніс з психічними захворюваннями описаними Крепеліном, маніакально-депресивний психоз і шизофренія. І вия-

вилось, що існує певний зв'язок: до маніакально-депресивних психозів більш схильні люди з пікнічним типом конституції.

Далі він зробив припущення, що ті самі особливості темпераменту, що є провідними при душевних захворюваннях, можуть бути виявлені, але за меншої їх вираженості, і у здорових індивідів. Відмінність між хворобою та здоров'ям, за Кречмером, лише кількісна: будь-якому типу темпераменту властиві психотичний, психопатичний та здоровий варіанти психічного складу. Кожному з основних психічних (психотичних) захворювань відповідає певна форма психопатії (циклоїдна, шизоїдна), а також певний «характер» (точніше, темперамент) здорової людини (циклотимічний, шизотимічний).

9 Жовтня

1940 року в с. Олексіївці (нині селище міського типу Вільча) Поліського району Київської області народився Бех Іван Дмитрович – відомий український учений, спеціаліст у сфері методології, теорії, технології виховання. Академік АПН України, доктор психологічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України, заслужений діяч науки і техніки України. Шлях Беха до цих аспектів наукового знання визначився в першу чергу запитами широкої соціальної практики, проблемами освіти стосовно підвищення ефективності духовно-морального виховання і розвитку підростаючої особистості. У центрі теоретичних і експериментальних досліджень Беха стала проблема створення педагогіки виховання, яка би ґрунтувалася на сучасних філософсько-гуманістичних ідеях існування людини, її прагненні до вищих сенсів життя. Такий науково-світоглядний масштаб вимагав від ученого виходу за рамки традиційного педагогічного підходу і доцільного синтезу цілої низки наукових дисциплін: педагогічної і соціальної психології, психології спіл-

кування, емоцій і мотивації, педагогіки суб'єкт-суб'єктної взаємодії і вчинку.

Дослідженням Беха з теорії виховання властиві наукова принциповість і фундаментальність, глибина теоретичного змісту і широта узагальнень. Учений розробив концептуальну схему, крізь призму якої проводить аналіз духовно-морального

світу особистості в шкільному онтогенезі. Здійснив продуктивний синтез теорії культурно-історичного розвитку вищих психічних функцій, гуманістичної психології та педагогіки, теорії почуттів і на цій основі створив дієву теорію входження особистості до духовно-моральної культури людства. Експериментально-генетичний метод у становленні особистості дав дослідникові можливість запропонувати високоефективні технології виховання й розвитку суб'єкта, що ґрунтуються на принципах свідомості та самосвідомості.

Доля дитини, її виховання й розвиток є стрижнем не тільки наукових, а й життєвих, особистісних інтересів ученого.

Ним створено теорію особистісно-орієнтованого виховання, оригінальну кон-

цепцію правил відповідної суб'єкт-суб'єктної взаємодії та концепцію вчинку. І. Д. Бех є автором понад 647 наукових праць, він підготував 31 доктора і понад 51 кандидата наук.

Під науковим керівництвом і консультуванням Беха розгорнуто науково-оріє-

нтовану освітню практику. На експериментальних майданчиках всеукраїнського рівня ведеться апробування інноваційних навчально-виховних моделей та відповідних розвивальних технологій, що дає змогу якісно вдосконалювати сучасний навчально-виховний процес.

10 Жовтня

Відзначається Всесвітній день психічного здоров'я. Цей день запропонувала відзначати Всесвітня організація охорони здоров'я задля підвищення рівня обізнаності про проблеми психічного здоров'я та мобілізації зусиль, спрямованих на підтримку психічного здоров'я.

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає психічне здоров'я як стан благополуччя, у якому людина реалізує свої здібності, може протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати і робити внесок у свою спільноту. У цьому сенсі психічне здоров'я є основою благопо-

луччя людини й ефективного функціонування спільноти.

Психічні і неврологічні розлади, а також розлади, спричинені вживанням наркотиків і інших речовин поширені по всьому світу. Вони уражують кожне співтовариство і кожну вікову групу в країнах із різним рівнем доходу. На ці розлади припадає 14 % глобального тягаря хвороб, але більшість людей, які страждають від них (75 % з яких проживають у країнах із низьким рівнем доходу), не мають доступу до необхідного їм лікування.

11 Жовтня

1914 року народився Ройбен Файн (Reuben Fine) – американський шахіст, шаховий теоретик і психоаналітик. Автор низку книг про шахи і психоаналіз. Заснував «Центр творчої психології». Навчився грати в шахи у 8 років, з 15 років є членом Нью-Йоркського шахового клубу імені Ф. Маршалла. Першого успіху в шахах досяг 1931 року на чемпіонаті штату Нью-Йорк (2-е місце). 1932 року дебютував у міжнародному змаганні: Пасадена – 7–10-е місце (зіграв унічию з чемпіоном світу Альохіним А.); усього зіграв з Альохіним у різних змаганнях 9 партій (+3-2 = 4).

Удосконалював свою майстерність, ви-

вчаючи твори З. Тарраша, Р. Реті, А. Німцовича. Семиразовий переможець турнірів американських майстрів (1932–1941); мав найліпші результати в чемпіонатах США.

Відійшовши від практичних шахів, Файн повернувся до вищої школи і надалі своє життя присвятив праці над проблемами психоаналізу, а також викладацькій діяльності. Працював професором у Нью-Йорку, був почесним професором Амстердамського університету, Лоуелівського інституту технології, Флорентійського університету. Заснував «Центр творчої психології», розташований у самому центрі Манхеттена.

12 Жовтня

1874 року народився Абрахам Арден Брілл (Abraham Arden Brill) – американський психіатр, психоаналітик.

Закінчив Нью-Йоркський університет, 1903 року отримав докторський ступінь у медичному коледжі Колумбійського університету, після чого став працювати в лікарні Сентрал-Айсліпе (штат Нью-Йорк), де пропрацював 4 роки.

Після знайомства з Фрейдом та його ідеями під час навчання в Європі Брілл серйозно захопився психоаналізом. Пізніше він узяв участь у першому Міжнародному психоаналітичному конгресі в Зальцбурзі.

Після повернення до Нью-Йорка став першим у США практикуючим лікарем-психоаналітиком.

Діяльність Брілла вплинула на поширення психоаналізу в США. 1909 року була видано першу з перекладених ним книг З. Фрейда «Дослідження істерії». 1910 року почав читати лекції з психоаналізу в Колумбійському університеті. 1911 року заснував і очолив Нью-Йоркське психоаналітичне товариство. 1921 року вийшла у світ його праця «Психоаналіз: його теорія і застосування», що стала першою американською книгою з психоаналізу.

13 Жовтня

1881 року народився Альберт Едуард Мішотт (Albert Eduard Michotte) – бельгійський психолог.

Після завершення своєї філософської освіти в Католицькому університеті м. Левена (доктор філософії) розпочав викладацьку діяльність – спочатку в Інституті вищої філософії, потім в Університеті м. Левена як куратор курсу, доцент, з 1908 по 1912 рік він – ординарний професор та керівник психологічної лабораторії Мішотт. Стажувався в психологічній лабораторії Лейпцига, пізніше – у Вюрцбурзі у О. Кюльпе, з яким познайомився під час Конгресу експериментальної психології у Вюрцбурзі і який вплинув, зокрема, на праці Brentano Ф., Маха Е., Мейнонга А., Гуссерля Е., Еренфельса Х. та Штумпфа К. У 1923 р. у Левенському університеті Мішотт заснував Школу педагогіки та психології, що згодом здобула статус інституту. Є президентом XV Міжнародного психологічного конгресу (1957) та Міжнародного союзу наукової психології (до 1960), з 1912 року – редактор «Etudes de Psychologie», з 1928 року – співредактор «Journal of General

Psychology». Є вчитель Фреса П.

У період наукової праці займався аналізом дослідницьких методик, передусім у межах Вюрцбурзької школи, зокрема, таких як систематична інтроспекція, спрямованих на вивчення вищих психічних процесів (мислення, волі, логічної пам'яті тощо). Пізніше від-

мовився від цього підходу, критикуючи метод систематичної інтроспекції, та переорієнтувався на біхевіористські методологічні установки. У цей період він ставить низку нових питань про сприйняття та здійснює новаторські експериментальні дослідження візуального (у тому числі стробоскопічного), тактильного, кінестетичного сприйняття, психологічного ритму, моторного навчання. Особливу популярність Мішотту принесли експерименти з вивчення сприйняття причинності та збереження об'єкта (ефект тунелю). У своїх дослідженнях він встановив, що враження, ніби об'єкт А зумовлює рух об'єкта Б, виникає лише за певних умов: коли є наступність у часі, напрямі, швидкості. Результати досліджень щодо збереження об'єкта

дали змогу виявити, що умовою такого збереження є, наприклад, поступовість зникнення частин об'єкта. Але найголовніший висновок, що цього було зроблено Мішоттом за результатами експериментів, полягав у тому, що сприйняття причинності та збереження є таким самим сенсор-

ним фактом, як і сприйняття кольорів чи звуків, простору чи часу. Мішотт наголошував на важливості для психічного розвитку також і тактильно-кінестетичного сприйняття причинності, хоча експериментальних досліджень цього процесу він не проводив.

14 Жовтня

1801 року народився Джозеф Антоні Фердінанд Плато (Plateau Joseph Antoine Ferdinand) – бельгійський фізик та математик. Займався теорією зору та теорією кольорів.

У шість років вже вмів читати, що робило його в ті часи вундеркіндом. Під час навчання в початковій школі його особливо вразив урок фізики; зачарований експериментами, які спостерігав, поклявся, що відкриє таємниці їх. У 14 років Плато втратив батька й матір, тому шкільні канікули провів у Марке-ле-Дам зі своїм дядьком і його родиною; його двоюрідним братом і другом по іграх був Огюст Пайєн, який згодом став архітектором і головним конструктором бельгійських залізниць.

Зачарований збереженням світлових відбитків на сітківці ока, Плато провів експеримент, під час якого він дивився безпосередньо прямо на Сонце протягом 25 секунд. А пізніше він втратив зір і пояснив причину цього тим експериментом.

Плато звернувся за порадою щодо своєї докторської дисертації до свого наставника

Адольфа Кетле. Дисертація налічувалв всього 27 сторінок, але в ній було сформульовано велику кількість принципових висновків. Там містилися перші результати його досліджень щодо впливу кольорів на сітківку ока (тривалість, інтенсивність і колір), його математичні розрахунки стосовно перетину обертових кривих (локус),

спостереження за спотвореними рухомими зображеннями і реконструкції спотворених зображень за допомогою зустрічних обертових дисків (він назвав їх ціанортоскопічні диски). 1832 року Плато винайшов ранній стробоскопічний пристрій «фенакистископ» – перший пристрій, що створював ілюзію рухомого зображення. Він складався з двох дисків, один мав маленькі рівновіддалені радіальні вікна, крізь які глядач міг дивитися, а інший містив послідовність зображень. Коли два диски оберталися з правильною швидкістю, синхронізація вікон і зображень створювала анімаційний ефект. Проекція стробоскопічних світлин, створюючи ілюзію руху, зрештою посприяла розвитку кінематографа.

14 Жовтня

1996 року за рішенням Президії АПН України, шляхом реорганізації Науково-практичного центру політичної психології (дата організації Центру – 26 січня 1994 р.) було створено Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Він має статус юридичної особи державної форми власності, до видів діяльності якої належать дослідження та розробки в галузі гуманітарних та суспільних наук, дослідження ринку та вивчення суспільної думки. Є колективним членом Товариства психологів України, Асоціації політичних психологів України, Соціологічної асоціації України.

Головний напрям діяльності установи – фундаментальні та прикладні наукові дослідження, які охоплюють таку основну тематику:

- теоретико-методологічні засади соціальної та політичної психології;
- комплексний аналіз соціальної ситуації особистісного та громадянського розвитку дітей і молоді;
- психологічні механізми соціалізації особистості, підвищення її соціально-адап-

таційних можливостей, особистісного зростання;

- проблеми групової динаміки, міжособових та міжгрупових стосунків;
 - стан, закономірності й тенденції розвитку масової свідомості та поведінки;
 - соціально-психологічні чинники становлення політико-правової свідомості молоді;
 - соціально-психологічні умови та чинники участі особистості в політичному житті, підготовки молоді до свідомого політичного вибору;
 - проблеми психології влади і політичного лідерства;
 - соціально-психологічні аспекти масової комунікації, організації медіаосвіти молоді, формування у неї психологічної стійкості до соціально шкідливої інформації;
 - технології соціально-психологічного консультування, прогнозування суспільно-політичних процесів та впливу на їх перебіг.
- Основними науковими підрозділами Інституту є:

- лабораторія методології психосоціальних і політико-психологічних досліджень,
- лабораторія соціальної психології особистості,
- лабораторія психології мас та спільнот,
- лабораторія психології малих груп та міжгрупових відносин,
- лабораторія психології політичної поведінки молоді,
- лабораторія психології спілкування,
- лабораторія психології масової комунікації та медіаосвіти,
- лабораторія психології політико-правових відносин,
- лабораторія соціально-психологічних технологій.
- психологічне консультування;
- психологічна підтримка осіб, що перебувають у кризовому стані, та їхніх близьких;
- психотерапевтичний супровід;
- арт-терапія;
- соціально-психологічні тренінги, ділові ігри, “мозкові штурми”;
- психодіагностичні обстеження;
- тестування рекламно-інформаційних матеріалів, підготовка експертних висновків.

Науковцями Інституту розроблені і читаються навчальні курси в провідних вищих навчальних закладах України.

Інститут здійснює через аспірантуру й докторантуру підготовку фахівців вищої кваліфікації за спеціальностями 19.00.01 – загальна психологія, історія психології; 19.00.05 – соціальна психологія, психологія соціальної роботи; 19.00.11 – політична психологія для наукових установ, вищих і середніх навчальних закладів, а також для органів державного управління, органів правопорядку, для системи соціального захисту, засобів масової інформації.

В Інституті працюють понад 100 наукових співробітників, у тому числі 3 члени-кореспонденти НАПН України, 18 докторів та 48 кандидатів наук. Провідні науковці Інституту є висококваліфікованими експертами зі значним досвідом виконання соціальних аналітичних проектів, зокрема у сфері освіти.

Науковці Інституту активно працюють у сфері психологічної практики. Головними напрямками роботи у цій сфері є:

15 Жовтня

1926 року народився Альтшуллер Генріх Саулович – радянський письменник-фантаст, автор ТРВЗ (теорії розв'язання винахідницьких завдань), ТРТС (теорії розвитку технічних систем), ТРТО (теорії розвитку творчої особистості).

Середню школу закінчив з відзнакою. Вступив до Азербайджанського індустріального інституту. З першого курсу нафтомеханічного факультету в лютому 1944 року добровільно пішов на службу до Радянської Армії.

Винахідництвом займався ще із дитинства. Його перші винаходи – катер із ракетним двигуном, пістолет-вогнемет, скафандр.

9 листопада 1943 року, навчаючись у 10-му класі разом із Рафаелем Шапіро (багаторічним співавтором та одним із засновників ТРВЗ) та Іллею Тальянським подав заявку на свій перший винахід «Ди-

хальний апарат з хімічним патроном», який був негайно засекречений. Авторське свідоцтво на цей винахід було отримано лише у 1947 року. Надалі у співавторстві з Шапіро подав кілька десятків заявок на винаходи, за якими ще до 1950 року було отримано кілька авторських свідоцтв. Найзначніше з них – це газотеплозахисний

скафандр, подробиці створення його було цікаво описано авторами пізніше в науково-популярній статті.

Головною метою життя Альтшуллера стало розроблення ТРВЗ (теорії розв'язання винахідницьких завдань).

Основний постулат ТРВЗ–ТРТС: технічні системи розвиваються за певними законами, ці закони можна виявити та використати для створення алгоритму розв'язання винахідницьких завдань. Створенню та вдосконаленню ТРВЗ–ТРТС Альтшуллер присвятив своє життя.

16 Жовтня

1909 року народився Бентон Артур Лестер (Arthur Benton), американський нейропсихолог, заслужений професор неврології і психології. Застосував свої дослідження перцептивної та когнітивної недостатності у нейрофізіологічному оцінюванні.

1931 року отримав ступінь бакалавра в Оберлінському коледжі, 1933 року - ступінь магістра в тому ж закладі, 1935 року ступінь доктора філософії в Колумбійському університеті. Кваліфікацію психолога отримав у психіатричній клініці Пейна Вітні Нью-Йоркської лікарні. На початку 1941 року Бентон пішов добровольцем на службу у ВМС США в медичний відділ, отримав звання лейтенанта. Його дійсна

служба тривала до 1945 року, потім багаторічна служба в резерві ВМС США, вийшовши у відставку у званні капітана. 1946 року Бентон дав згоду обійняти посаду доцента психології в Університеті Луїсвілля. 1948 року переїхав до Університету Айови як професор і керівник аспірантури з клінічної психології. 1958 року став професором психології та неврології. Вийшов на пенсію 1978 року. У відділі поведінкової неврології було відкрито Лабораторію нейропсихології Бентона. В Айові під його керівництвом захищено 46 докторських і 24 магістерських дисертацій. Розробив тест на затримку зору Бентона (BVRT), який отримав ім'я свого розробника.

17 Жовтня

1869 року народився Роберт Вудвортс (Robert Sessions Woodworth) – американський психолог.

Вступив до приватного гуманітарного університету Амхерста. Перші три роки спеціалізувався на математиці. Але у випускному класі записався на курс психології до Чарльза Едварда Гармана – професора філософії.

Вплив улюбленого викладача змусив Роберта переглянути сферу своїх зацікавлень і звернути увагу на філософію та психологію. 1891 року завершив навчання, здобувши ступінь бакалавра.

Після випуску Вудвортс 4 роки працював учителем математики та природничих наук – спочатку в середній школі, а потім у коледжі в Канзасі. Викладацький досвід допоміг йому закріпити математичні навички, які пізніше стали у нагоді в психологічній роботі.

Восени 1895 року Роберт вступив до Гарварду. Серед викладачів були визначні діячі того часу – філософ-неогегельянець Джосайя Ройс, психолог Вільям Джеймс (з яким вони разом працювали над вивченням снів) та американський письменник іспанського походження Джордж Сантаяна. Тут

же Вудвортс зустрів Едварда Торндайка – психолога і педагога і Уолтера Кеннона – психофізіолога, які стали його вірними друзями на все життя.

Вудвортс відомий передусім як автор «динамічної психології» – концепції, за якою в організації поведінки вирішальна роль належить динаміці мотивів. Він прагнув

поєднати кілька різних шкіл психологічної думки в єдину теоретичну систему, розширив відому модель поведінки біхевіористської школи «стимул-реакція», включивши до неї проміжну ланку – «організм» («стимул-організм-реакція»). Розвивав теорію «природа проти виховання», доводячи, що набутий досвід відіграє в психологічному розвитку якомога менш значну роль, ніж уроджені, спадкові чинники. Його праця заклала основу найбільших досягнень у розумінні людської поведінки.

Крім усього, Вудвортс був талановитим автором. Найвідоміша його книга – «Психологія» – підбила підсумки його викладацької роботи та пережила п'ять перевидань. Книга «Експериментальна психологія» стала головним підручником кількох поколінь студентів.

18 Жовтня

1917 року народилася Меймі Фіппс Кларк (Mamie Phipps Clark) – американська психологиня.

Під впливом своєї праці з дітьми в дитячому садку, де всіх діти були повністю чорні, Меймі вирішила реалізувати свою магістерську працю «Розвиток свідомості себе і поява расової ідентифікації у негритянських дітей дошкільного віку» (Батлер, 2009). Невдовзі після цього вона зустріла свого майбутнього чоловіка Кеннета Кларка, який співпрацював з нею, щоби розширити її дисертаційне дослідження про самоідентифікацію чорношкірих дітей. Пізніше цю працю вдосконалили у відомих експериментах з ляльками, які викрили інтерналізований расизм і негативні наслідки сегрегації для афроамериканських дітей (Батлер, 2009).

Кларк була першою афроамериканкою, котра отримала ступінь доктора психології в Колумбійському університеті. Кеннет Кларк був першим серед афроамериканців штатним професором Міського коледжу Нью-Йорка, першим афроамериканцем, який став президентом Американської психологічної асоціації, і першим афроамериканцем, призначеним до Ради регентів штату Нью-Йорк (Мартін, 1994).

1946 року Кларки відкрили власне агентство під назвою Northside Center for Child Development. Це був перший центр із підтримки дітей на повний робочий день, який пропонував психологічні послуги та послуги родинам у районі Гарлема. Там вони також продовжили проводити експерименти щодо расових дискримінацій в освіті (Батлер, 2009).

19 Жовтня

Року народився Пасічник Ігор Демидович – ректор Національного університету «Острозька академія», доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, академік Міжнародної слов'янської академії наук та АН ВШ України, заслужений працівник народної освіти України.

Закінчив Рівненський педагогічний інститут за спеціальністю «математика», у

якому проводив свою професійну діяльність.

Є автором багатьох наукових праць у галузі вікової, юридичної та економічної психології, монографій, зокрема «Психологія формування навчальних дій у процесі систематизації математичного матеріалу» та «Психологія поетапного формування операційних структур систематизації».

20 Жовтня

1886 року в родині середнього класу в графстві Глостершир (Англія) народився Фредерік Бартлетт (Frederic Charles Bartlett) – англійський психолог, фахівець у галузі психології пам'яті, сприйняття, мислення, навчання.

Дитинство Бартлетта було нелегким. Він хворів на плеврит, тому середню освіту здобував удома. Незважаючи на те, що він хворів у юності, він мав задоволення від легкої атлетики, наприклад, гольфу, тенісу та крикету.

1909 року Бартлетт закінчив з відзнакою першого класу університетський заочний коледж, здобувши ступінь бакалавра мистецтв з філософії. Він продовжив свою освіту в Лондонському університеті, де здобув ступінь магістра з відзнакою як з етики, так і із соціології. Продовжуючи освіту в коледжі Святого Джона в Кембриджі, Бартлетт отримав відзнаку в галузі моралі. Тут

він познайомився з Чарльзом Семюелом Майерсом – директором Кембриджської психологічної лабораторії. Наслідки дитячих хвороб Бартлетта стали перешкодою в участі його в Першій світовій війні. 1914 року він став заступником керівника Кембриджської психологічної лабораторії. Це в той час коли Майерса було призва-

но на війну як лікаря.

Експериментальна праця Бартлетта була зосереджена на сприйнятті та зображенні, що сприяло призначенню його 1917 року на посаду стипендіата. Невдовзі після закінчення війни Майерс залишив свою посаду в Кембриджі, залишивши велику пожертву на фінансування лекцій на кафедрі. Бартлетт став директором лабораторії та викладачем експериментальної психології. Пізніше він отримав посаду старшого викладача психології, яку він обіймав до своєї смерті 1969 року.

20 Жовтня

1866 року у Відні народився Казімеж Твардовський, філософ, науковець, психолог, логік, педагог, громадський діяч, засновник Львівської філософської школи.

Дитинство та юність Казімежа Твардовського пройшли у Відні, де він провів 29 років свого життя від народження. У цьому місті він сформувався як особистість, здобув чудову освіту і широкий світогляд, а також – необхідну базу знань, щоби полюбити філософію і розвивати її як науку.

Важливу роль у житті Казімежа відіграло навчання у Віденській приватній гімназії фонду “Терезіанська академія” (скорочено – “Терезіанум”) з 1877 до 1885 року – чоловічій загальноосвітній середній школі-інтернаті для дітей найвищих сановників імперії. Названа школа іменем австрійської імператриці Марії-Терезії – засновниці цього закладу. Жорсткий графік та дисципліна сформували з юного Казімежа Твардовського людину з твердим характером, пунктуальну, точну, правдиву та порядну.

Потім вступив до Віденського універси-

тету (1885–1889), де зустрівся з учнями Франца Brentano, який 1880 року залишив університет. У цій Віденській вищій школі він вивчав філософські, історичні, математичні та біологічні науки, психологію – у Мюнхені (1892), в психологічних лабораторіях Вундта та Штумпфа – основоположників експериментальної

психології. Пізніше Казімеж Твардовський створить у Львові подібну першу психологічну лабораторію на базі Львівського університету.

Після чотирьох років навчання, Казімеж вирішив відбути службу в армії упродовж 1889 - 1890 років. По завершенню військової служби, залишився офіцером резерву.

Важлива подія у житті Казімежа Твардовського трапилась у Відні у липні 1894 року він захистив габілітаційну дисертацію “Про зміст та предмет уявлень” на німецькій мові, яка дозволяє йому викладати у Віденському університеті як приватдоцент. На цій посаді Казімеж викладав упродовж року, але оскільки ця робота не оплачувалась, вчений мав підпрацьовувати приватним вчителем та у різних конторах.

Життя видатного науковця змінилося у 1895 році, коли він отримав запрошення очолити кафедру філософії у Львівському університеті, і з того ж часу почався найтриваліший (43 роки), омріяний етап творчості Казімежа Твардовського. Поселився вчений у Львові на вулиці Святої Софії (сучасна - вул. Івана Франка, 130).

У місті Лева професор реалізував себе як організатор та керівник Львівської філософської школи. Після його смерті (з 1938 року) ця "школа" перебралася до Варшави. Казімеж Твардовський не робив акцент на якомусь одному відгалуженні філософії, а дозволяв різноманітність думок та підходів. Днем заснування цієї школи вважається 15 листопада 1895 року, коли дослідник прочитав свою першу лекцію у Львівському університеті, присвячену співвідношенням логіки, філософії, психології.

Саме у Львові Казімеж Твардовський став професором, завідувачем кафедри філософії, якою керував до 1930 р. У цей же період був директором Психологічного Інституту та ректором університету в найважчі для цього закладу роки. Як учитель мав рідкісне визнання. Не лише навчав, але також і організовував наукове життя. Проводив лекційну діяльність поза університетом, долучався до видавничої діяльності, організовував наукове життя студентів.

За період своєї організаційної та педагогічної діяльності на Галичині, Казімеж

Твардовський сприяв появі цілої плеяди українських докторів філософії, психології та математики, серед яких: Степан Банах, Степан Балей, Богдан Ігор-Антонич, Галина Костельник, Мілена Рудницька, Мирон Зарицький та інші.

Важливим здобутком Казімежа Твардовського було те, що він зумів сформувати певне філософське коло на базі університету: послухати лекції з різних царин філософії до нього приходили студенти з багатьох інших факультетів та навіть люди не з університету.

Пізніше професор організував у Львівському університеті філософський семінар і приватну бібліотеку, куди приносив власні книги та запрошував студентів читати праці видатних філософів.

Філософський семінар Казімежа Твардовського став тим середовищем, де формувалася методологія Львівської філософської школи; методом розв'язання складних проблем у етиці, естетиці, логіці чи психології.

До спадку філософа належить також заснування Польського філософського товариства 1903 року, яке існувало у Львові до 1939 року, й існує донині, але вже у Польщі.

Окрім цього, 1907 року на базі Львівського університету, Казімеж Твардовський створив першу в місті психологічну лабораторію. А за чотири роки – 1911-го заснував перший львівський професій-

ний часопис “Філософський рух” (“Ruch filozoficzny”), який досі видається у місті Торунь (Польща).

Досить сильним був вплив К.Твардовського у сфері популяризації наукової філософії та її методів. У пам'яті він залишився також як знаменитий учитель і творець програми відновлення польської філософії. Він виховав учнів, які його педагогічні ідеї втілили у подальшому вченні.

Незаперечними є також заслуги Казімежа Твардовського у справі поширення психології в Польщі. Він не лише визнав її важливою для філософії цариною, але й запровадив перші навчання з експериментальної психології, а в 1907/1908рр. організував першу в Польщі психологічну лабораторію. Завдяки цьому до його учнів можна зарахувати теж багатьох видатних польських психологів.

21 Жовтня

1926 року народилася Надін Ламберт (Nadine Lambert) – американський професор із психології і освіти. Її дослідження в галузі освіти сприяли розумінню причин рухового збудження (гіперкінезу) дітей та допомогли виробити техніки раннього діагностування емоційних розладів і первинної профілактики їх в умовах школи. 1986 року Ламберт було удостоєно нагороди АПА «за видатний професійний внесок».

Трудову діяльність розпочала вихователькою в дитячому садку. Пізніше працювала консультантом і шкільним психологом, а потім дослідником у Департаменті освіти Каліфорнії. На цій посаді тісно співпрацювала з Елі Бауером над програмами поліпшення психічного здоров'я студентів. 1964 року працювала в Каліфорнійському університеті в Берклі викладачем.

Того ж року заснувала шкільну психологічну програму. Національний інститут психічного здоров'я підтримував цю програму протягом 18 років. Останні дослідження Ламберт були присвячені вимірюванню адаптивного функціонування, а

також про перебіг СДУГ. Як член Американської психологічної асоціації вона також входила до її ради директорів і очолювала раду з питань освіти. Ламберт описала такі праці із шкільної психології «Шкала адаптивної поведінки ААМД» і «Дослідження дитячої уваги та адаптації».

Серед інших праць Ламберт – «Освітня реформа: виклики для психології та психологів» у «Професійній психології»; «Наслідки підлітків для гіперактивних дітей: погляди на загальні та специфічні закономірності ризику в дитинстві для проблем освіти, соціального та психічного здоров'я підлітків» в *American Psychologist*; «Збереження гіперактивних симптомів від дитинства до підліткового віку», в *American Journal of Orthopsychiatry*; «Концептуальні основи шкільної психології: перспективи розвитку програми шкільної психології в Берклі» у журналі «Професійний шкільний психолог».

Ламберт брала участь у кількох суперечках. 1995 року була одним із 52 підписантів «Mainstream Science on Intelligence» – редакційної статті Лінди Готфредсон, опубліко-

ваної у «Wall Street Journal», яка оголосила консенсус учених, які підписали контракт щодо питань, пов'язаних із суперечками про інтелект розслідування, що відбулося після публікації книги «The Bell Curve». 1998 року на Консensusній конференції Національних інститутів охорони здоров'я щодо AD/HD Ламберт оголосила про ре-

зультати дослідження, згідно з якими припускають, що використання риталіну може сприяти зловживанню наркотиками в майбутньому. Із майже 400 дітей із СДУГ – тих, хто лікувався риталіном у дитинстві, рівень вживання кокаїну та куріння сигарет у підлітковому віці вдвічі вищий, ніж у тих, хто не приймав риталін у дитинстві.

22 Жовтня

У 1880 році в селі Юрки Хорішківської волості Кобеляцького повіту Полтавської губернії в сім'ї козака народився Протопопов Віктор Павлович – український та радянський психіатр, академік АН УРСР.

Спочатку навчався в с. Хорішки, а згодом вступив у військово-медичну академію в Петербурзі, яку закінчив у 1906 році, і продовжив роботу на кафедрі психіатрії під керівництвом Бехтерева. У 1909 році захистив докторську дисертацію «Про соединённо-двигательные реакции на звуковые раздражители». З 1911 по 1921 рік продовжував працювати з Бехтеревим на посаді приват-доцента в його клінічній лабораторії. У 1921 році розробив положення про значення мови в процесі вищої нервової діяльності.

1923 року повертається в Україну, де призначений завідувачем кафедри психіатрії Харківського медичного інституту.

У 1931 році Протопопов організував перший в СРСР учбовий Психоневрологічний інститут (пізніше Інститут клінічної психотерапії і психогієни). При інституті створює кафедру вищої нервової діяльності.

Заслужений діяч науки УРСР (з 1934). У 1935 став членом Української академії наук.

У 1944 році будучи професором Київського інституту удосконалення лікарів, водночас організовує відділ психіатрії і патології вищої нервової діяльності при інституті фізіології АН УРСР і був його завідувачем до 1957

року. Академік АН УРСР (з 1945).

Вихованець патофізіологічної школи В. М. Бехтерева. Заснував патофізіологічну школу в радянській психіатрії. Розробив оригінальні методики дослідження вищої нервової діяльності, описав симпатико-тонічний синдром при маніакально-депресивному психозі (Тріада Протопопова).

Увів у практику терапію сном, методики дезінтоксикаційної терапії, дієтотерапії. Багато зробив для післявоєнного відновлення закладів психіатрії в Україні. Автор 160 наукових робіт, у тому числі 5 монографій. Науковий напрям — патофізіологія психозів. Під його керівництвом виконані 5 докторських і 5 кандидатських дисертацій. Нагороджений двома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Прапора.

23 Жовтня

1900 року в м. Богучар Воронезької області народилася Татаренко Ніна Павлівна – професорка, педагогиня, відома українська психіатриця, заслужена діячка науки.

У 1917 році Ніна Павлівна з золотою медаллю закінчила Валуйську жіночу гімназію і вступила до Жіночого медичного інституту Харківської медичної спіл-

ки, додав при цьому до своїх 17 років ще один. Це було необхідно для вступу до цього вищого медичного закладу.

Навчання в інституті було перервано революційними подіями. Деякий час Татаренко працювала сестрою милосердя в шпиталях. 1921 року її навчання відновилося вже в Харківському медичному інституті.

На той час кафедрою психіатрії (з 1917 по 1922 рік) завідував учень Бехтерева В. М. професор Платонов К. І. – найвизначніший фахівець у галузі неврозів і психотерапії, автор монографії «Слово як фізіологічний та лікувальний фактор», а з 1923 року кафедру очолив відомий учений також, учень Бехтерева В. М. та Павлова І.П., академік В. П. Протопопов – автор фундаментальних досліджень у галузі фізіології та

патофізіології вищої нервової діяльності, патофізіології шизофренії і маніакально-депресивного психозу.

Татаренко стала його ученицею і вірним послідовником у науці протягом усього свого життя.

Безсумнівно, що ці два вчених-психіатра вплинули на вибір спеціальності Ніни Павлівни.

Ніна Павлівна розпочала трудову діяльність 1924 року Чорноморській лікарні м. Новоросійська на посаді лікаря-стажиста. За півроку вона повернулася до Харкова і продовжила працювати лікарем-стажистом-психіатром у 4-й радянській психоневрологічній лікарні ім. Свердлова Я. М..

З 1925 по 1928 рік була аспірантом кафедри психіатрії Харківського медичного інституту, якою завідував академік АН УРСР Протопопов В. П. Одночасно з навчанням в аспірантурі продовжувала працювати у психіатричній клініці. Вже тоді вона проявила велике прагнення до науково-дослідної діяльності.

Після закінчення аспірантури протягом багатьох років працювала завідувачкою гострого приймального психіатричного

відділення і була асистентом Українського державного інституту клінічної психіатрії та соціальної психогієни, що його було створено в 1926 року шляхом реорганізації Харківської психіатричної лікарні (Сабурової дачі) з ініціативи професора Протопопова В. П.

1932 року на базі Сабурової дачі з таких установ, як Український інститут клінічної психіатрії та соціальної психогієни, Український психоневрологічний інститут та психоневрологічний факультет Харківського медичного інституту було створено Українську психоневрологічну академію. До її складу входили також психіатрична лікарня і сільськогосподарська лікувально-трудова психіатрична колонія в с. Стрілече Липецького району на 300 ліжок.

В Українській психоневрологічній академії Татаренко працювала старшим асистентом (1932–1935), потім старшим науковим співробітником після 1935 року – старшим науковим співробітником Українського науково-дослідного інституту (1935–1941). При цьому одночасно завідувала клінікою інституту і була консультантом його наукової частини.

У 1935 і 1941 роках тимчасово завідувала кафедрою психіатрії Полтавського медичного інституту, а в 1938–1939 роках була науковим керівником Ігреньської психіатричної лікарні.

31 липня 1945 Татаренко, уже відомого клініциста і патофізіолога після проведе-

ного конкурсу було призначено на посаду завідувачки кафедри психіатрії Чернівецького державного медичного інституту. На цій посаді вона працювала до 1951 року.

Ніна Павлівна за короткий час зуміла організувати навчальну, наукову та лікувальну роботу. Під її керівництвом і за її особистої участі відбувалося становлення психіатричної допомоги області. Основну увагу вона приділяла підготовці лікарів-психіатрів, удосконаленню їхньої освіти, наданню консультативної допомоги душевнохворим. Упродовж своєї праці в Чернівецькому медичному інституті Татаренко здійснювала велику практичну допомогу лікарям обласної психіатричної лікарні, під її керівництвом та за особистої участі відбувалося становлення психіатричної допомоги населенню Буковини.

Наукові інтереси Ніни Павлівни були доволі широкі і різноманітні. Вона розробляла проблеми шизофренії, фантомних явищ в ампутованих, гострих психічних розладів при судинних захворюваннях, іпохондричних і нав'язливих станів, дієнцефальних розладів тощо. Нею виконано низку праць, присвячених патофізіологічному аналізу психопатологічних явищ.

Основними науковими напрямками кафедри були дослідження патофізіологічних механізмів розвитку психопатологічних явищ у хворих на ендогенні та екзогенні психози, психози пізнього віку.

1948 року Татаренко було затверджено у

вченому званні професора, а 1951 року обрано на посаду завідувачки кафедри психіатрії Харківського державного медичного інституту.

У своїй науковій діяльності Татаренко завжди залишалася ученицею і послідовником академіка АН УРСР Протопопова В. П.

У повоєнні роки увагу Ніни Павлівни було зосереджено на методах дослідження вищої нервової діяльності в психоневрологічній клініці.

Значний внесок вона зробила також в організацію психіатричної допомоги.

Усі наукові праці професора Татаренко можна розділити на 3 групи: клініко-експе-

риментальні дослідження; клінічні роботи; роботи, присвячені питанням лікування психозів і організації психоневрологічної допомоги.

Особливе значення мають наукові праці вченої, присвячені питанням лікування психозів і організації психоневрологічної допомоги. Це стосується лікуванню шизофренії та пресенільних психозів тривалим сном; запропоновано низку принципових питань, що належать до уточнення раціонального патофізіологічного обґрунтування та диференціації цього методу лікування.

24 Жовтня

1858 року в родині євреїв-сефардів у Берліні народився Вільгельм Фліс (Wilhelm Fliess) – німецький лікар-отоларинголог і психоаналітик, друг і кореспондент З. Фрейда. Вивчав і досліджував проблеми жіночої сексуальності. Розробив теорію періодичності життєвих дій людей.

Запровадив поняття бісексуальність, сублімація і сексуальний латентний період, які були використані З. Фрейдом під час розвитку психоаналізу.

Батько Фліса займався зерновим бізнесом. Наклав на себе руки, коли Вільгельмові виповнилося 19 років. Вільгельм Фліс вивчав медицину в Берлінському університеті. 1883 року захистив докторську дисертацію. Пройшов додаткову підготовку у Гуго Кронекера в галузі фізіології. Працював спочатку лікарем загальної практики, пізніше лікарем-отоларингологом.

Кабінет приватної практики розміщував в районі Тіргартен за адресою Wichmannstraße 4a. 1906 року він описав перше дослідження, що було присвячено біоритмам. Оперував Емму Екштайн – одну з важливих пацієнток Фрейда.

Фліс був близьким другом Фрейда, який особливо зацікавився флісовою теорією

про можливість лікування дисменореї (біль під час менструації) шляхом впливу на слизову оболонку носа. Разом з Флісом Фрейд проводив свій самоаналіз. З часом Фліс і Фрейд віддалилися один від одного. Востаннє вони зустрічалися 1903 року. Збереглися листи Фрейда до Фліса за період з 1887 по 1904 рік. 1950 року вони були опубліковані в скороченому варіанті донькою Фрейда Анною. 1985 року з'явилося повне видання листів.

25 Жовтня

1927 року народився Лоуренс Кольберг (Lawrence Kohlberg) – видатний американський психолог.

Працював професором на факультеті психології Чиказького університету та у Вищій школі освіти Гарвардського університету. Незважаючи на те, що в його епоху це вважалося незвичайним, він вирішив

вивчити тему морального судження, розширивши розповідь Жана Піаже про моральний розвиток дітей з двадцяти п'яти років. Насправді Кольбергу знадобилося п'ять років, перш ніж він зміг опублікувати статтю, засновану на його поглядах. Праця Кольберга відобразила та розширила не лише висновки Піаже, а й теорії філософів Джорджа Герберта Міда та Джеймса Марка Болдуїна. Одночасно він створив нову галузь психології – «моральний розвиток».

У емпіричному дослідженні з використанням шести критеріїв, таких як цитування та визнання, Кольберга було визнано 30-м найвидатнішим психологом ХХ ст.

Кольберг є найвідомішим серед психологів завдяки своїм дослідженням у галузі моральної психології, але серед педагогів

він відомий своєю прикладною працею з морального виховання в школах. Трьома основними внесками Кольберга в моральне виховання були такі методи, як використання моральних зразків, обговорення дилем і шкіл справедливої громади.

Перший метод морального виховання Кольберга полягав у дослідженні життя

моральних зразків, які сповідували принципову мораль, таких як Мартін Лютер Кінг-молодший, Сократ і Авраам Лінкольн. Він вважав, що слова і вчинки моральних зразків підвищують моральні міркування тих, хто їх дивився і слухав. Кольберг ніколи не перевіряв, чи дійсно вивчення життя моральних зразків посилює моральні міркування. Нещодавні дослідження в галузі моральної психології повернули цінність бути свідками моральних зразків у дії або дізнатися про їхні історії. Свідки доброчесних вчинків моральних зразків, можливо, не підвищують моральні міркування, але було показано, що вони сприяють емоції, відомої як моральне піднесення, яка може підвищити бажання особистості бути кращою людиною і навіть має потенціал для

посилення просоціальної та моральної поведінки. Хоча гіпотеза Кольберга про те, що моральні зразки можуть підвищити моральні міркування, може бути необґрунтованою, його розуміння того, що моральні зразки займають важливе місце в моральному вихованні, отримує все більшу підтримку.

Обговорення дилем у школах було другим методом, запропонованим Кольбергом для підвищення моральних міркувань. На відміну від моральних зразків Кольберг перевіряв цей метод, інтегрувавши обговорення моральних дилем у навчальні програми шкільних уроків гуманітарних та суспільствознавчих дисциплін. Результати цього та інших досліджень з використанням подібних методів показали, що моральне обговорення дійсно поліпшує моральні міркування і працює найліпше, якщо особа, про яку йдеться,

веде дискусію з людиною, яка використовує міркування, що лише на один етап вище їхнього.

Останній метод, який Кольберг використовував для морального виховання, був відомий як «просто спільноти». 1974 року Кольберг працював зі школами над створенням програм, заснованих на демократії, коли як учням, так і вчителям було надано один голос для прийняття рішення щодо шкільної політики. Мета цих програм полягала в тому, щоби розвинути почуття спільноти в школах, щоби пропагувати демократичні цінності та підвищити моральні міркування. На ідею і розвиток «справедливих громад» Кольберга дуже вплинуло його життя в ізраїльському кібуці, коли він був молодим дорослим 1948 року і коли він проводив міжкультурне дослідження морального розвитку в іншому ізраїльському кібуці.

26 Жовтня

1925 року народився Девід Премак (David Premack) – американський зоопсихолог, відомий своїми працями про навчання і мотивації. Згідно з «принципом Премака» будь-яка домінуюча реакція здатна виконувати роль підкріплення для попередньої більш слабкої, і, отже, поведінкові акти для того, щоб слугувати підкрі-

пленням не обов'язково повинні доводитися на кінець ланцюга поведінкових актів. Також Премак навчав мавп шимпанзе мови символів.

Премак розпочав дослідження приматів у Лабораторії біології приматів Йеркса в Ориндж-парку біля Джексонвілла (штат Флорида). Його перші два піддослідних шимпанзе – Сара і Гассі – починали в Університеті Міссурі і подорожували з ним до Каліфорнійського університету в Санта-Барбарі, а потім до Університету Пенсільванії, де він мав 9 піддослідних шимпанзе.

Перша публікація Премака (1959) була новою теорією підкріплення (яка стала відомою як принцип Премака). Він стверджував, що більш імовірна відповідь у

будь-якій парі відповідей може посилити менш імовірну відповідь, демонструючи, що підкріплення є відносною, а не абсолютною властивістю.

Премак представив концепцію теорії розуму спільно з Гаєм Вудраффом у статті, опублікованій 1978 року. Це виявилось плідною концепцією в психології та ней-

ронауці.

Невербальний метод перевірки причинно-наслідкового висновку, розроблений Премаком, дав змогу показати, що і маленькі діти, і шимпанзе здатні робити причинно-наслідкові висновки. Премак далі стверджував, що маленькі діти поділяють світ на два види об'єктів: ті, які рухаються лише під впливом інших об'єктів, і ті, які рухаються самостійно. Він стверджував, що діти приписують навмисність самохідним об'єктам, які демонструють цілеспрямовану дію. Крім того, діти приписують цінність взаємодії навмисних об'єктів, наприклад, позитивне значення ніжним діям, таким як пестування одного об'єкта іншого, негативне значення жорстким діям, таким як удар одного об'єкта

іншого. А ще, діти надають позитивне значення, коли один об'єкт допомагає іншому досягти мети, і негативне значення, коли один об'єкт заважає іншому досягти мети. Нарешті, він і Енн Премак сперечалися: немовлята ототожнюють ласки, що виконуються з допомогою (незважаючи на їхню фізичну несхожість) і прирівнюють удари

до перешкоджання (незважаючи на їхню фізичну неподібність).

Премак зосередився на когнітивних відмінностях між інтелектом тварин і людей. Людська компетентність – це загальна сфера, здатна слугувати багатьом цілям; компетенція тварин – це вузька адаптація, яка слугує лише одній меті.

27 Жовтня

1938 року у Лебедині Тернопільської області народилася Андрієвська Валерія Вікторівна – психолінгвістка, кандидатка психологічних наук, старша наукова співробітниця, завідувачка Лабораторії науково-психологічної інформації Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України.

1955 року закінчила середню школу в м. Кременці.

1955–1960 роки навчалася на романо-германському відділенні філологічного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. 1960–1962 роки працювала вчителькою французької мови в Тернопільській області. 1965 року закінчила аспірантуру при НДІ психології АН УРСР. Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук на тему «Психологічні особливості формування граматичних узагальнень на початковому етапі навчання іноземній мові» захистила у Москві 1968 року. Після захисту дисертації залишилася працювати в інституті. Через кілька років отримала посаду старшої наукової співробітниці.

Андрієвська спілкувалася з українською

інтелігенцією: Надією, Леонідою та Іваном Світличними, Аллою Горською, Василем Стусом, Вірою та Василем Лісовими, Опанасом Заливахою, Ніною та Валерієм Марченками, Михайлиною Коцюбинською, Іваном Дзюбою та іншими. Читала, передавала за кордон і розповсюджувала матеріали самвидаву. Тричі у помешканні Андрієв-

ської проводилися обшуки: у січні 1972 року – після арешту чоловіка – Євгена Сверстюка, 1979 року – у зв'язку зі справою Петра Розумного, 1981 року – Оксани Мешко. 1982 року за зв'язки з інтелігенцією та розповсюдження самвидаву Андрієвську було звільнено з Інституту психології. Протягом року вона не могла знайти роботу, після чого поновилася за попереднім місцем – спочатку на посаді інженерки.

Наукові інтереси Андрієвської охоплюють проблеми мови і культури, мовлення і мислення, психологічної герменевтики, термінологічного апарату психології, наукового текстотворення. Була фахівчиною у галузі термінологічної компаративістики, зокрема стосовно зіставлення української психологічної лексики з психологічною

термінологією англійською, німецькою, російською та французькою мовами. Так, 1997 року Андрієвська опублікувала «Французько-український словник психологічних термінів», готувала до видання п'ятимовний психологічний словник.

Працювала в Інституті психології в лабораторіях психології навчання, психології користувачів ЕОМ, лабораторії професійної орієнтації (для практикуючих психологів розробила авторську методику і опублікувала «Практичні вказівки з використання методики оцінки мовної компетенції» (1993), у лабораторії мислення молодшого школяра, очолюваній Г. С. Костюком. Тут вона взяла участь у написанні таких монографій, як «Мислення в діяльності молодшого школяра» (за ред. Г. С. Костюка і Г. О. Балла, 1981), («Навчальний матеріал та навчальні ситуації», 1991).

Валерія Андрієвська є співавторкою (разом з Машбицем Ю. І. та Комісаровою О. Ю.) монографії («Діалог у навчальній системі» 1989).

У Лабораторії науково-психологічної інформації працювала з перших днів її створення, спочатку на посаді старшої наукової співробітниці, згодом (з 1995 року) – як її завідувачка.

У рамках НДР Лабораторії науково-психологічної інформації Андрієвська розро-

била концептуальну модель процесу наукового текстотворення, мультидискурсу модель мовно-мовленнєвої компетентності професійного психолога, виявила залежність усвідомлення молодим педагогом сенсу і цінностей своєї професійної діяльності від наративної презентації ним власного досвіду.

Наукова діяльність Андрієвської пов'язана з Інститутом психології імені Г. С. Костюка НАПН України, в якому відбувалися становлення і розвиток її наукового обдарування в науковій школі академіка Григорія Костюка. Андрієвська збирила й упорядкувала спогади про свого вчителя («Г. С. Костюк – особистість, вчений, громадянин. До 110-ї річниці від дня народження / За ред. акад. С. Д. Максименка»), була членкинею редколегії (разом з Баллом Г. О., Губком О. Т., Проскурою О. В.) під час підготовки до друку його праць російською («Избранные психологические труды», укр. «Вибрані психологічні праці», 1988) та українською («Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості», 1989) мовами. 4 роки працювала вченою секретаркою спеціалізованої ради, є науковою редакторкою численних збірників наукових праць із загальної, вікової та педагогічної психології.

28 Жовтня

1950 року опубліковано перші бланки Graduate Record Examination (тест на загальні здібності, що його складають випускники американських коледжів).

GRE (Graduate Record Examinations) – тест, що його необхідно складати для вступу до аспірантури, магістратури або іншого післядипломного курсу у ВНЗ США та інших країн (у тому числі Канади, Швейцарії та Австралії). У більшості випадків заяви на вступ не будуть розглянуті доти, доки не будуть направлені результати цього тесту.

Тест GRE створений компанією ETS 1949 року для оцінювання мовних, математичних, аналітичних та критичних навичок мислення, набутих за тривалий період та не обмежених однією вузькою спеціальністю. Комп'ютерний тест GRE можна пройти в тест-центрах Prometric.

Значення результатів GRE варіює між приймальними комісіями різних бізнес-шкіл – від простої формальності до найважливішого чинника прийому абітурієнтів на навчання.

28 Жовтня

1964 року народилася Пилигіна Галина Яківна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри психіатрії, психотерапії та медичної психології Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика.

Навчалася на другому лікувальному факультеті Донецького державного медичного інституту ім. М. Горького за фахом лікувальна справа (1984 – 1990 р.).

Після одержання вищої медичної освіти пройшла інтернатуру за фахом психіатрія при Донецькій обласній психіатричній лікарні за керівництвом І.А. Антоновича (1990–1991 рр.).

Після закінчення інтернатури протягом двох років працювала лікарем-психіатром Донецького міського психо-неврологічного диспансеру (1991–1993 рр.).

З 1993 р. мешкає у м. Києві. У період з 1993 по 2007 рр. працювала в Українському НДІ соціальної і судової психіатрії та наркології МОЗ України на різних посадах (від молодшого наукового співробітника до заступника директора з наукової роботи), а також навчалася в аспірантурі (1993–1997 рр.) та докторантурі (2000–2003 рр.).

З 2004 р. працює у Національній медичній академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, основна діяльність пов'язана з викладанням психіатрії, психотерапії, дитячої психіатрії, медичної психології, з проведенням науково-дослідницьких робіт та з лікувально-консультативною роботою.

З 2005 по 2015 р. працювала на посаді професора кафедри дитячої, соціальної і судової психіатрії.

З лютого 2015 р. очолює кафедру психіатрії, психотерапії та медичної психології.

Основним фокусом професійної діяльності протягом всього часу є діагностика та лікування психічних розладів у дітей і дорослих (психофармакотерапія, психотерапія), а також – суїцидологія.

Організатор численних конференцій, практичних семінарів «Клінічні зустрічі», а також багаторічного «Майстер-класу по психіатричній пропедевтиці» для лікарів, психологів, волонтерів і фахівців різних спеціальностей, що працюють у зоні надання соціально-психологічної допомоги населенню. Автор 120 наукових публікацій, 2 керівництв та 6 навчально-методичних посібників.

29 Жовтня

1908 року в Портленді (штат Мен) в родині Семюеля Льюїса Бейтса та Енні Ерл Ліч Бейтс народилася Луїза Бейтс Еймс (Louise Bates Ames). Займалася психологією розвитку, особливу увагу приділяла питанням розвитку дітей і практиці виховання їх, також займалася геронтологією.

Еймс була однією із засновниць Інституту дитячого розвитку Гезелла.

Відвідувала портлендські державні школи протягом усієї початкової та середньої освіти. Тут у неї розвинувся інтерес до дискусії, історії та літератури. Вона мріяла стати юристом, як її батько. Після закінчення середньої школи 1926 року Еймс відвідувала Wheaton College – жіночий коледж у Нортоні (штат Массачусетс). Еймс була роздратована тим, що, на її думку, це було елітарною культурою Уїтона, і 1928 року перевелася до Університету Мену. Хоча вона мала намір вивчати юриспруденцію, але зацікавилася курсом бакалавра психології і 1930 року закінчила Університет Мену здобувши ступінь магістра психології. Того ж року вона вийшла заміж за однокурсника Сміта Еймса.

Еймс здобула ступінь магістра психології в Університеті штату Мен в 1933 році. Того ж року вона стала працювати в Єльській клініці дитячого розвитку науковою помічницею Арнольда Гезелла. Вона була співавторкою низки праць з Гезелл, і здобула ступінь доктора філософії. 1936 року в Єльському університеті з експеримен-

тальної психології. Її дисертація «Послідовне моделювання схильності до прогресування у немовлят» була опублікована у вигляді журнальної статті. У статті описані дослідження переходу у немовлят до повзання або «прогресування схильності».

Після виходу на пенсію з Єльської клініки розвитку дитини Еймс та її колега доктор Френсіс Л.Ілг працювали з Джанет Лірд, щоби заснувати Інститут розвитку дитини Гезелла. Інститут було, засновано 1950 року, розташований він у Нью-Хейвені (штат Коннектикут), функціонує незалежно від Єльського університету. Еймс було призначено директоркою інституту з досліджень. У той час вона також була членом Міжнародної ради жінок-психологів. Спільно з радістю вона провела широкомасштабне опитування з Гаррієт Ф'ельд

про професійний досвід жінок-психологів. Результати опитування опубліковано в «Journal of Social Psychology».

1951 року Еймс і Ілг почали вести колонку в газеті «Поведінка дитини». Колонка запитань-відповідей містила запитання від батьків і поради їм з огляду на психологію розвитку дитини. Колонка існувала кілька років, що сприяло випуску їхньої популяр-

ної книги, що також називалася «Поведінка дитини». 1962 року Бейтс та Ілг змінили назву колонки на «Батьки запитують» – таку назву мала ще одна широко продавана книга, яку вони разом видали того року. Паралельно Бейтс працювала над півгодинним щотижневим телешоу під назвою «Поведінка дитини».

30 Жовтня

1857 року у великому селі поблизу Пуату в західно-центральної частині Франції народився на світ Жорж Альбер Едуар Брут Жиль де Туретт – французький невролог, чие ім'я відоме у зв'язку з відкриттям та описом ним клінічного синдрому, що його пізніше називали «Синдромом Туретта».

Його батько – Теодор був купцем, мав чотирьох дітей, серед них Жиль був старшим. Він виріс у родині, у якій вже було багато лікарів і вчених. Мало що відомо про раннє дитинство. Своє навчання він почав у школі-інтернаті Шательро, де його вважали виключно талановитим, але неспокійним й гіперактивним учнем. Почав вивчати медицину в Пуатьє у віці 16 років, а потім переїхав до Парижа. Вступив у вищу медичну школу в Парижі у віці 20 років.

Захоплювався працями лікаря Теофраста Ренодо і вважав його своїм натхненником. За свідченнями близьких друзів де ла Туретт вирізнявся буйним та запальним норовом, охоче вступав у суперечки.

Закінчивши навчання, 1879 року став лікарем-екстерном у Парижі, 1881 року став

інтерном. Переклав близько 1880 історичних праць американського лікаря Джорджа Борода.

З 1884 року де ла Туретт почав навчатися і працювати під керівництвом Жана-Мартена Шарко, швидко ставши його особистим лікарем та секретарем, одним з улюблених учнів. 1885 року отримав кваліфікаційну ка-

тегорію доктора медицини. Шарко, своєю чергою допоміг своєму учневі в академічній кар'єрі. З 1896 року він став керівником клініки. Туретт під час навчання в Шарко читав лекції з психотерапії, діагностики істеричних розладів, гіпнозу. Під час праці де ла Туретта в лікарні Сальпетрієр австрійський психолог та невролог Зігмунд Фрейд відвідував його лекції з гіпнозу.

Жиль де ла Туретт зробив значний внесок у медицину та літературу. Його найвизначніші досягнення були пов'язані з вивченням істерії і гіпнозу, він був також успішним психоневрологом і цікавився терапією. Туретт опублікував статтю про істерію в німецькій армії під час Німецької імперії, чим дуже розлютив Отто фон Бісмарка, а ще написав статтю про антисані-

тарні умови в плавучих шпиталях на річці Темза.

Дела Туретт описав клінічні симптоми особливого синдрому, що їх спостерігав 1884 року у дев'яти пацієнтів, використовуючи

при цьому назву «Хвороба тиків». Пізніше Шарко перейменував цей синдром, назвавши його на честь свого учня синдромом Туретта.

31 Жовтня

1895 року народився Давид Генріхович Елькін, радянський психолог.

Під керівництвом Елькіна в Одеському державному університеті було організовано наукову школу з дослідницькою темою «Психологія диференціації часу», у якій здійснювали низку експериментальних досліджень, що підтверджують сприйняття часу – процес моделювання часових параметрів подразника. Результати цих досліджень лягли в основу доповіді Елькіна на XVIII Міжнародному психологічному

конгресі в Москві (1966), де разом із відомим дослідженням сприйняття простору і часу очолював роботу секції «Сприйняття простору і часу». 1973 року в Тбілісі на Міжнародному психологічному конгресі, присвяченому несвідомості, Елькін виступив з доповіддю «Відлік часу в стані сну та гіпнозу». Цей напрямок наукових пошуків Елькіна розвивався його учнями та послідовниками, зокрема Борисом Цукановим.

1959 року Елкін очолив Одеський відділ Психологічного товариства.

1 Листопада

1922 року народився Чарльз Фестер – американський психолог в галузі поведінкової терапії та прикладного аналізу.

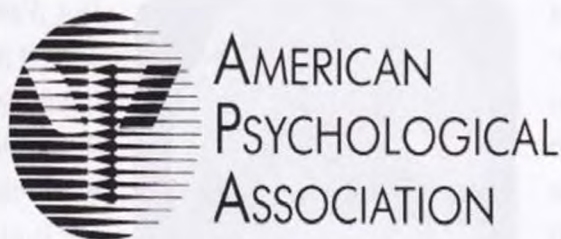
Однією із цікавих його праць стало дослідження з навчання, метою якого було змусити досліджуваний об'єкт досягти певних цілей. Результатом дослідження стала спільна праця з Ф. Скінером – книга «Схема підкріплення» (1957).

У цьому експерименті використовували камеру Ф. Скінера, що мала площу 14 квадратних дюймів, у ній містилася невелика пластина з органічного матеріалу, та на тій же стінці прикріплений пристрій для видачі їжі. Пластина та пристрій були з'єднані таким чином, що якщо штовхнути плас-

тину, то пристрій видає порцію їжі. Водночас пластина та пристрій були з'єднані з кумулятивним записуючим пристроєм, що складається з пера самописця, закріпленого на ковзному важелі. Вістря пера торкається паперової стрічки, що повільно перемотується з барабану на барабан.

Окрім цього, Ч. Фестер працював із дітьми, які страждали аутизмом, з людьми, що перебувають у психіатричних закладах, з особами, схильними до депресії. Наприкінці 50-х років він започаткував друкований орган у галузі експериментальних досліджень «Журнал експериментального дослідження поведінки» («Journal of Experimental Behavioral Research»).

2 Листопада

1892 року було зареєстровано Американську психологічну асоціацію (АПА) – об'єднання усіх психологів світу, що об'єднує фахівців із США та Канади, асоційованих членів з інших країн.

АПА налічує близько 150 тис. членів. «Місія» АПА – «Просувати психологію як науку, професію і засіб удосконалення добробуту, психічного здоров'я та освіти людей».

АПА було засновано групою з 26 психологів в університеті Кларка. Першим її президентом став Г. Стенлі Холл. На цей час (2020-ті роки), асоціація складається з 54 підрозділів за галузями науки і практики і 58 регіональних відділень у США і Канаді.

Американська психологічна асоціація (АПА) просуває знання з психології для зміцнення здоров'я та добробуту населення. Асоціація також працює над підвищенням обізнаності про психологію як науку. Її штаб-квартира розташована у Вашингтоні (округ Колумбія).

АПА – це неприбуткова організація, нею керує рада представників, що обираються з її підрозділів та асоційованих психологічних асоціацій. Центральним офісом АПА керує рада директорів, а радою керує президент, який також очолює раду представників.

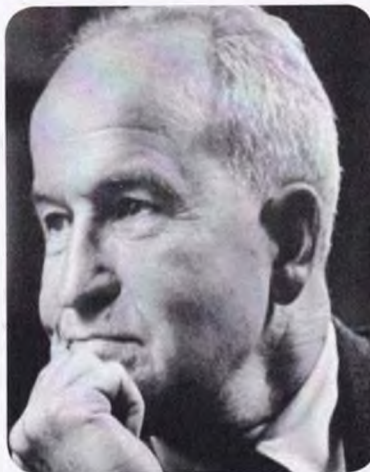
АПА підтримує інтереси членства через свої центральні офіси та дирекції, а також через публікацію багатьох журналів, бюлетенів, книг, електронних продуктів та «Монітора з психології», офіційного журналу АПА, який інформує читачів про останні досягнення в галузі та про діяльність самої АПА. Асоціація також пропонує програми безперервної освіти, навчання, акредитацію та зустрічі. Щорічна конвенція асоціації – це найбільша у світі зустріч психологів. Учасники також користуються федеральною законодавчо-регуляторною пропагандою та зв'язками зі ЗМІ, а також навчальною програмою з етики.

3 Листопада

1938 року вийшла у світ книга Генрі Мюррея «Дослідження особистості»: клінічні та експериментальні дослідження 50 юнаків» (Explorations in Personality: A Clinical and Experimental Study of Fifty Men of College Age), у якій науковець запропонував список із 36 потреб особистості та виокремив потребу в досягненні,

яку визначив як потребу «досягати чогось складного; опановувати, маніпулювати або організовувати фізичні об'єкти, людей або ідеї; робити це якомога швидше та/або краще; долати перешкоди і досягати високих стандартів; перевершувати себе у своїх досягненнях; змагатися з іншими та перевершувати їх; розвивати самоповагу завдяки успішній реалізації свого таланту».

З огляду на те, що Мюррей отримав ґрунтовну підготовку з медицини та біохімії, він вважав за доцільніше займатися переважно фізіологічними аспектами людської особистості. Його увага сфокусувалася на положенні про зняття напруги. У його інтерпретації цей процес набуває ще більшого значення, ніж навіть у З. Фрейда.

Від Фрейда науковець запозичив положення про роль несвідомого і про вплив дитячих переживань на поведінку дорослої людини. У його системі були присутні і поняття ід, еґо і супер-еґо, хоча і в дещо модифікованому вигляді, порівняно з ортодоксальними поглядами Фрейда.

А ще цікаво те, що ще 1943 року психіатр Генрі Мюррей з Гарвардського університету склав докладний «Аналіз особистості Адольфа Гітлера з прогнозами його майбутньої поведінки та рекомендаціями щодо того, як з ним поводитися зараз і після капітуляції Німеччини». І ось що у психіатра вийшло: «Гітлер був злим, мстивим, не терпів критики і зневажав тих, хто його оточує (тобто маємо всі ознаки манії величчя). При цьому він вирізнявся неймовірною упертістю, самовпевненістю і повною відсутністю почуття гумору. Адольф страждав неврозом, параноєю, істерією і шизофренією і був схильний до спалахів насильства».

4 Листопада

1900 року вперше вийшла друком книга Зігмунда Фрейда «Тлумачення сновидінь», у якій автор подає свою теорію тлумачення снів і обговорює те, що пізніше стане теорією едіпового комплексу.

Уперше книгу було опубліковано накладом 600 примірників, які не були продані протягом восьми років. Згодом «Тлумачення сновидінь» набули такої популярності, що книга витримала сім перевидань за життя Фрейда.

Теорія сновидінь Зігмунда Фрейда являє собою додаток ідей і методів психоаналізу до проблеми сновидінь. Фундаментальною ідеєю цієї теорії є положення, що сновидіння – це код, шифр, у яких віднаходять своє задоволення приховані бажання. Своєму відкриттю Фрейд надавав виняткового значення. Він жартома казав згодом, що на цьому місці варто було би прикріпити табличку: «Тут доктором Фрейдом було розкрито таємницю сновидінь».

На думку Фрейда, сновидіння формуються як результат двох психічних процесів. Перший процес включає в себе несвідомі сили, які створюють бажання, що

виражається мрією, а другий – це процес цензури, який примусово спотворює вираз бажання. З точки зору Фрейда, всі сни є формами «виконання бажання». Він стверджує: «Моя презумпція, що мрії можуть бути інтерпретовані, одразу ставить мене в опозицію до правлячої теорії сновидінь і насправді до кожної теорії снів...»

Фрейд висунув ідею про те, що аналітик може розрізнати маніфестний зміст та прихований зміст сну. Прихований зміст належить до основного значення сну. Під час сну несвідоме конденсується, змішується та формує уявлення про зміст сну, прихований зміст якого часто не піддається розпізнаванню індивіда після пробудження.

Критики стверджували, що теорія сновидінь З. Фрейда потребує сексуальної інтерпретації. Проте Фрейд заперечував цю критику, зазначивши, що «твердження того, що всі сни потребують сексуального тлумачення ніде не проглядається в моєму тлумаченні сновидінь». Фрейд визнав, що «тлумачення сновидінь є королівським шляхом до пізнання несвідомої діяльності розуму».

5 Листопада

1972 року Рональд Лейнг – шотландський психіатр, засновник руху «антипсихіатрія», – відправляється з лекціями до США. Там він виступає на телебаченні з Норманом Мейлером, знайомиться з психотерапевтом Елізабет Фер, яка використала техніку психодрами для лікування пацієнтів. Надалі Лейнг візьме ці методи на озброєння і застосовуватиме їх у своїй практиці.

Погляди Лейнга на причини та методи лікування пацієнтів із психічними розладами, вироблені під впливом філософії екзистенціалізму, йшли у розріз із положеннями психіатрії. Розглядаючи поведінку кожного пацієнта як правомірне вираження особистої свободи та відображення досвіду що переживається, або внутрішньої реальності, а не симптоми захворювання, він заперечував всі критерії, що відокремлюють психічне здоров'я від психічного розладу, як їх намагається трактувати академічна психіатрія. Р. Лейнг намагався проаналізувати сутність психічного захворювання, розглянувши його в аспекті філософії та соціальної критики.

Його теорія є неспеціалізованою, маргіальною стосовно всіх предметних галузей психології. Праці Лейнга вплинули на становлення гуманістичної психології, на експерименти, пов'язані зі зміненими станами свідомості. Завдяки працям Лейнга розкрито кризу психіатрії: проблема психічного розладу стала гуманітарною

проблематикою, увійшла в широкий історико-культурний контекст. Він порушив проблему здоров'я та недуги сучасної йому епохи, зробив так, що про проблему психічного захворювання заговорила громадськість. Рональд Лейнг до проблеми божества привернув увагу мільйонів людей і завдяки цьому змінив ставлення суспільства до людей з психічними розладами.

Наукові доробки Лейнга відкрили для багатьох дослідників принципово нову перспективу розвитку психологічної науки. Творчість та діяльність Лейнга уможливили по-новому поглянути на психічне захворювання, на проблему свідомості та проблему міжособистісної комунікації, на рольову структуру суспільства та на механізми його функціонування.

6 Листопада

6 грудня 1874 р. народилась Хелен Бредфорд Томпсон Вулі – дитячий клінічний психолог, що приймала участь в розробці шкал Меріл-Палмер для дітей.

Хелен Вулі закінчила середню школу Енглвуда в 1893 році, отримавши в середньому 97 балів за чотири роки навчання. Її випускний прощальний твір «Прогрес до свободи особистості за допомогою винаходів» відображав її схильність до наукового внеску в суспільний розвиток. Отримала стипендію в Чиказькому університеті з відмінними результатами в середній школі. У період з 1890 по 1910 рр. у вищих навчальних закладах жінки становили лише 2,2–3,8 %. Х. Вулі та її дві сестри, які здобувають університетські ступені, означають важливість освіти в сім'ї.

В 1926 р. вона була призначена першим директором Інституту дитячого розвитку при коледжі Тічер Колумбійського університету.

Докторська дисертація Хелен Вулі, виконана нею в Чиказькому університеті, представляла собою першу в історії психології спробу експериментально дослідити

ти відому дарвінівську тезу про біологічно обумовлену перевагу чоловіків. У той час дана ідея була настільки очевидною, що, здавалося, не потребувала ніякого додаткового наукового дослідження (James, 1894). Вулі провела серію тестів з 50 досліджуваними (25 чоловіків та 25 жінок), метою якої було вивчення моторики,

порогу сприйняття, інтелектуальних здібностей та особистісні риси.

Результати досліджень показали відсутність відмінностей між статями за емоційними характеристиками і лише незначні відмінності за інтелектуальними здібностями. У той же час дослідження показали деяку перевагу жінок за такими характеристиками, як пам'ять і сенсорні можливості. Інтерпретуючи отримані результати, Х. Вулі зробила безпрецедентний крок – вона пояснила існуючі відмінності впливом соціальних чинників і відмінностей в характері виховання дітей, а також вплив очікувань суспільства по відношенню до хлопчиків і до дівчаток. Біологічні ж відмінності, на її думку, грають в порівнянні з цими факторами незначну роль.

7 Листопада

1909 року у м. Звеге (Бельгія) народився Жозеф Ремі Нюттен (Joseph Remi Nuttin) – бельгійський психолог, автор теорії мотивації в цілісній структурі поведінки людини і теорії часової перспективи особистості. Нюттен вивчав філософію і психологію у м. Льовені, теологію у м. Брюгге. 1941 року отримав ступінь доктора філософії і відтоді став керівником Центру досліджень мотивації і сучасної перспективи у м. Льовені.

Ж. Нюттен був професором Льовенського університету, Президентського психологічного інституту Льовенського університету (1946–1980), запрошеним професором Канзаського університету, а також виступав з лекціями в багатьох університетах Європи та Америки.

У Бельгії 1944 року розробив першу повну програму з психології і 1968 року став першим деканом Незалежного факультету психології та освітніх наук. Був керівником бельгійського психологічного товариства та журналу «Psychologica Belgica» (1954), членом Центру передових досліджень

наук про поведінку людини (Стенфорд), президентом Міжнародного союзу психологічної науки (1872–1976). Багато його колег та учнів стали університетськими професорами в різних країнах. 1975 року Ж. Нюттена було нагороджено Премією за досягнення в прикладних науках. Нюттен розробив

глибоку та емпірично обґрунтовану теорію формування поведінки, дослідив будову людської мотивації в цілісній структурі поведінки, приймаючи за базову одиницю аналіз нерозривного функціонального зв'язку індивід–середовище.

Протягом наукової кар'єри Ж. Нюттен зробив значний внесок у розроблення проблеми розвитку сучасної особистості. Метод мотиваційної індукції, розроблений науковцем, належить до найбільш популярних методів діагностики мотивів. Він є автором 15 книг нідерландською, французькою та англійською мовами. Частина своїх заощаджень він пожертвував для заохочення фундаментальних досліджень психології створивши спеціальний фонд.

7 Листопада

1899 року в с. Жаботині Кам'янського району Черкаської області в багатодітній селянській родині народився Ніколенко Дмитро Федотович – український психолог, організатор психолого-педагогічної освіти, кандидат психологічних наук, професор, заслужений працівник вищої школи України.

Д. Ніколенко узагальнив у своєму навчальному посібнику «Психологія особистості радянського вчителя» (1973). Виданий понад 50 років тому, у специфічних соціально-політичних умовах тоталітаризму, він і нині має як історичний сенс, так і самостійне значення для особистісно-професійного

формування майбутнього вчителя.

1927 року вступив до аспірантури при науково-дослідній кафедрі педології Київського інституту соціального виховання. Згодом захистив дисертацію на тему «Почуття комічного і його розвиток у дітей» і став науковим співробітником відділу психології Українського НДУ педагогіки.

Він є автором майже 300 друкованих наукових праць, присвячених загальній, віковій і педагогічній психології, психології вчителя, педології, психодіагностиці, профорієнтації, психології здібностей, психологічній службі в школі та ВНЗ.

Важливим є те, що Ніколенко у своїх наукових працях не лише ставив гострі питання щодо підготовки вчителя, але й розробляв відповідні шляхи щодо їх ефективного розв'язання.

Свої погляди на проблеми педагогіки

Працюючи завідувачем кафедри, Д. Ніколенко прагнув створити науково-методичне психологічне забезпечення в підготовці вчителів. Він розробив (самостійно, чи спільно з колегами по кафедрі) «Педагогічну психологію», «Вступ до психології», «Практикум із загальної, вікової і педагогічної психології» та інші посібники. Актуальною є настанова про те, що психолого-педагогічна освіта вчителя-практика за своїм змістом має стати дитинознавством в широкому його розумінні, забезпечити здатність бачити дитину в її розвитку, уявляти її зрілим громадянином, щоби засобами свого навчального предмету формувати у свого учня інтелект, почуття і волю, риси характеру і переконання відповідно до уявленого ідеалу громадянина країни.

8 Листопада

1884 року народився Герман Роршах (Hermann Rorschach) – швейцарський психіатр і психолог, психоаналітик, автор всесвітньо відомого тесту чорнильних плям, здатного розкрити глибоко приховані бажання чи страхи, що лежать в основі тривалих нерозв'язаних особистих конфліктів.

тривалий час був психоаналіз. Він став прихильником нового на той час в медичних колах Швейцарії психоаналітичного методу. 1919 року обійняв посаду віце-президента Швейцарського товариства психоаналізу. Герман вільно володів французькою, італійською та російською мовами, чудово малював, цікавився мистецтвом.

Г. Роршах виріс у Шаффхаузені, хотів стати художником, на що вплинуло те, що його батько був учителем малювання. Ще в школі Германові дали прізвисько «Клякса» якраз за його любов до клякс та їх різновидів. Згодом саме завдяки цим кляксам Роршах став відомим на увесь світ. За рекомендацією Ернста Геккеля, якому він написав листа і отримав відповідь, почав вивчати медицину в Цюріху, обравши психіатрію своєю майбутньою спеціальністю. Він слухав лекції Ейгена Блейера із загальної та спеціальної психіатрії, а також у психіатричній клініці в Карла Густава Юнга з психопатології істерії. Після кількох семестрів навчання в Цюріху, Берні та Берліні, Герман Роршах 1909 року склав державний іспит і став лікарем.

У центрі наукових інтересів Г. Роршаха

У своїх спогадах дружина описує його як гармонійного, скромного, абсолютно невибагливого у звичайному житті чоловіка, «вічного студента». Він працював із дивовижною легкістю, був дуже працездатний.

Найбільш оригінальне і важливе відкриття Роршаха, що стосується психодинаміки, це *Bewegung*, або асоціації, що їх викликають образи. Випробовувані бачили в чорнильних кляксах рухомі людські постаті. Г. Роршах довів, що серед здорових людей це найчастіше характерно для тих, кому властива багата уява та серед осіб із психічними відхиленнями – для тих, хто схильний до нереалістичних фантазій. Роршах зіставляв зміст асоціацій-фантазій з інформацією про зміни особистості та мотиваційної сфери даної людини.

9 Листопада

1900 року в литовському містечку Пренай народилася Зейгарнік Блюма Вольфівна, відома психологиня, яка отримала всесвітнє визнання завдяки відкритому нею феномену, названого на її честь «ефект Зейгарнік», професорка (1965), докторка психологічних наук (1960).

Закінчила психологічне відділення філософського факультету Берлінського університету (1927). Свою наукову діяльність розпочала під керівництвом берлінського психолога Курта Левіна. Виявлений у дипломній роботі Зейгарнік факт переважного запам'ятовування незавершених дій увійшов у світову літературу під назвою «ефект (або феномен) Зейгарнік». Блюма Вольфівна працювала у психоневрологічній клініці Інституту експериментальної медицини (ВІЕМ) разом із Виготським Л.С., застосовуючи ідеї культурно-історичного підходу до розуміння патології психіки (1931). 1941–1945 роки займалася проблемою відновлення вищих психічних функцій після черепно-мозкових поранень у від-

новному шпиталі м. Кисегач під керівництвом Лурія А.Р. Протягом Другої світової війни та після (1943–1967) очолювала лабораторію патопсихології НДІ психіатрії МОЗ РРФСР, одночасно (з 1949 року) перебуваючи на викладацькій роботі в МДУ ім. М.В. Ломоносова.

Б. Зейгарнік – організаторка системи перепідготов-

ки та підвищення кваліфікації практичних патопсихологів, керівниця Всеросійських патопсихологічних семінарів (з 1960 року), почесна членкиня та членкиня Президії Товариства психологів СРСР, голова секції медичної психології. Брала участь у міжнародних психологічних конгресах. XVIII Міжнародному психологічному конгресі в Москві та XIX Міжнародному конгресі в Лондоні була організаторкою та співголовою секцій патопсихології. За видатний внесок в розроблення психологічних проблем Б. Зейгарнік отримала премію імені К. Левіна в Американській психологічній асоціації (1983).

10 Листопада

1858 року народився Гаррі Кірк Вольф (Harry Kirke Wolfe) – учень Германа Еббінгауза і Вільгельма Вундта. 1886 року Вольф отримав учений ступінь в університеті Лейпцига. 1889 року організував лабораторію експериментальної психології при університеті Небраски, заснувавши програму, за якою навчалися

багато вчених, які згодом ставали президентами АПА. Він був натхненником і піонером досліджень у дитячій і педагогічній психології.

Вольф був одним із перших студентів, які вступили до тоді ще молодого Університету Небраски. Він навчався в часи, коли в університеті було багато суперечок щодо навчальної програми, яку було розширено: включала медицину, сільське господарство та інженерію, а також військову підготовку та релігійне навчання.

Вольф був дуже успішним учнем у молодших і старших класах. У більш старшому віці пройшов курс, який був пов'язаний з його подальшою кар'єрою – річний обов'язковий курс для всіх старшокласників з ментальної та моральної філософії.

1880 року отримав ступінь бакалавра в університеті.

Восени 1884 року Вольф закінчив своє навчання у Берліні та поїхав до Лейпцига, сподіваючись навчатися у Вільгельма Вундта. Він став другим американським студентом, який отримав ступінь під керівництвом Вундта (першим був Джеймс Мак Кін Кеттелл).

1886 року Вольф опублікував свою докторську дисертацію із слухової пам'яті. Він вирішив досліджувати утримання слухових коливань за допомогою методу розпізнавання, який вимагає наявності стимулу та винесення суб'єкта судження про стимул. Ця парадигма добре підходить до психофізичних методів, які Вольф використовував у своїх дослідженнях пам'яті. Він вважав, що розпізнавання є простим і основним процесом пам'яті, який ідентифікує об'єкти чи події як знайомі чи незнайомі. Був засновником Небраського товариства з вивчення особливостей дитячого віку, що було створене 1895 року, консультативної ради для допомоги в проведенні наукових досліджень, відомим фахівцем з вивчення дитячої поведінки.

11 Листопада

1891 року народилася Сухарева Груня Юхимівна – радянська психологиня, основоположниця дитячої психіатрії в СРСР. Відома у науковій літературі своїм першим описом дитячого аутизму (1926). Заслужена діячка науки Української РСР. У 1915 року закінчила Київський жіночий медичний інститут, після чого

впродовж двох років працювала лікаркою епідеміологічного загону. З 1917 по 1921 років працювала психіатринєю в Київській психіатричній лікарні, психоневрологічній клініці Інституту охорони здоров'я дітей і підлітків. 1921 року організовувала санаторні та психоневрологічні лікувальні установи для дітей і підлітків. З 1933 по 1935 рік завідувала кафедрою психіатрії в Харкові. 1935 року захистила докторську дисертацію. Цього ж року створила кафедру дитячої психіатрії Центрального інституту удосконалення лікарів, очолювала її до 1965 року. З 1938 по 1969 рік – працювала на посаді завідувачки клініки психозів дитячого віку Інституту психіатрії (в клініці працювала до 1979 року).

Сухарева розробила еволюційно-біологічну концепцію психічних захворювань.

Дослідила вплив чинника вікової реактивності на клінічні прояви при різних психічних захворюваннях у дітей і підлітків. Вперше описала окремі нозологічні форми психічних захворювань у дитячому та підлітковому віці. За 20 років до класичних описів дитячого аутизму Лео Каннером та Хансом Аспергером описала

подібні стани. Представила світові оригінальну класифікацію олігофренії, першою виділила три варіанти перебігу шизофренії: у формі нападів; постійний млявий стан; змішаний стан.

Дослідниця встановила, що тип перебігу шизофренії більшою мірою відображає особливості її патогенезу. Довела закономірності взаємозв'язку між типом перебігу та провідним психопатологічним синдромом, вивчивши вікову еволюцію проявів захворювання. Встановлено єдність основних закономірностей шизофренії у дітей та дорослих за наявності значних вікових особливостей. Вивчала клінічну картину психозів у олігофренів. Праці Г. Сухаревої з вивчення пограничних станів, олігофренії, психопатії мають велике значення для сучасної дефектології.

12 Листопада

1912 року в університеті Цюріха Герман Роршах здобув ступінь доктора медицини. Свою роботу в Мюнстерлінгені молодий лікар розпочав із твердим наміром присвятити себе серйозним дослідженням. Першочерговим завданням була дисертація.

Професор Ойген Блойлер погодився із запропонованою Г. Роршахом темою «Про рефлекторні галюцинації і споріднені з ними явища». Самостійне формулювання теми праці дослідником було підтвердженням його внутрішньої незалежності, тоді як більшість тогочасних медичних випускників не тільки працювали під керівництвом професорів, але й отримували від них тему для досліджень. Понад три роки, Герман Роршах вів свою наукову працю.

Як пізніше зазначав сам Г. Роршах, поштовхом до написання дисертації став сон, що наснився йому після того, як він був присутнім на розтині в університеті, – сон, у якому він пережив виготовлення зрізів власного мозку. Це допомогло молодому вченому сформулювати низку питань, зокрема, як виникають такі фізіологічно неможливі маячні відчуття? Як відчуття од-

ного роду перетворюються на інші? Роршах перевіряв усе нові й нові випадки галюцинацій, що виникають як відображення певного сприйняття реальності. Його, також, цікавило загальне питання прямого і зворотного перенесення сприйняття між окремими формами відчуттів, як, наприклад, з оптичного й

акустичного в кінестетичне або з акустичного в оптичне.

Дисертація Г. Роршаха читається нелегко. Очевидно, її стилістичне оформлення було не настільки важливим для автора, який намагався на 54 сторінках викласти великий за обсягом матеріал. Окрім того, працю було написано мовою визнаних Блойлером асоціативно-психологічних теорій, у термінології яких Роршах не завжди віднаходив відповідні формулювання, які би повністю відповідали його ідеям. Ретельне вивчення дисертації свідчить, як вміло йому вдавалося поєднувати клінічні спостереження пацієнтів зі своїм знанням літератури про галюцинації та перебігом власних думок.

До кінця 1912 року, майже одночасно

із захистом дисертації, Г. Роршах публікує в журналі «Zentralblatt für Psychoanalyse» статтю «Рефлекторні галюцинації і символи», у якій ідеться про об'єднані висновків з його дисертації з останніми успіхами психоаналізу, що було наступним кроком на шляху до психодіагностики. Коли Г. Роршах працював над дисертацією, у нього залишалось небагато часу, проте він досліджував й інші медичні феномени. Зокрема, коли помер один з його пацієнтів, якого не-

одноразово доставляли до лікарні в Мюнстерлінгені з гебефренічними нападами, на автопсії виявили пухлину шишкоподібної залози. Мозок пацієнта передали в Інститут С. фон Монакова, відомого невролога з Цюриха, під його керівництвом Роршах провів мікроскопічне дослідження, внаслідок якого дійшов висновку, що гебефренія і пухлина мозку жодним чином не були пов'язані між собою. Цей випадок був опублікований у медичному журналі.

13 Листопада

1745 року народився Валентин Гаюї відомий французький педагог. 1784 року в Парижі він власним коштом у своєму будинку відкрив першу в світі школу для незрячих дітей під назвою «Майстерня трудящих сліпих». Саме в цей день відзначають, за ініціативи Всесвітньої організації охорони здоров'я, як Міжнародний день сліпих. Першим учнем Валентина Гаюї був підібраний на церковній паперті хлопчик Франсуа де Лезюер. Потім у школу вступили ще 11 його безпритульних однолітків. Валентин Гаюї став першим, хто створив подібні установи, оскільки до XVIII ст. у в світі не було жодної школи для сліпих. Він зробив навчання цих людей можливим завдяки спеціально придуманому ним рельєфно-лінійному шрифту «унціал». Цей шрифт отримав назву від латинського слова, що означає «рівний одній унції». Це були великі рівні літери, видавлені рельєфом на щільному папері. Головна перевага «унціалу» була в тому, що за допомогою цього шрифту можна було на-

вчати сліпих дітей читати і друкувати книги для сліпих. Шрифт був пересувний, і це допомагало дітям робити набір потрібного тексту.

Окрім цього, В. Гаюї сконструював прилади для сліпих і матриці для виготовлення рельєфних наочних посібників, географічних карт і глобусів. Цьому ремеслу він навчав своїх вихо-

ванців. За книгами Гаюї незрячі навчалися аж до створення шрифту Луї Брайлем 1829 року. 1803 року Гаюї отримав пропозицію російського імператора Олександра I відкрити в Санкт-Петербурзі навчально-виховний заклад для сліпих.

П'ять незалежних зарубіжних сучасних досліджень, які суттєво різнилися за своїми масштабами, методами і дослідженою популяцією, не виявили жодного випадку «співіснування» вродженої сліпоти та шизофренії. До них було залучено спеціалістів зі сфери охорони здоров'я, галузі психічних хвороб, фахівців з питань сліпоти, а також дослідницькі групи й організації, пов'язані з вивченням проблем шизофренії.

14 Листопада

14 листопада Міжнародний День логопеда стали відзначати з 2004 року. Це професійне свято присвячене людям, які працюють для соціального блага.

Помилково вважати, що вчитель-логопед працює над виправленням тільки неправильної вимови звуків. Корекція звуковимови – це тільки верхівка айсберга. Логопед працює з усіма порушеннями мовлення: загальним недорозвиненням мовлення; відсутністю мовлення, порушеннями голосу, темпу і тембру мови, мовними відхиленнями внаслідок патології центральної нервової системи. На жаль, багато хто про це недостатньо обізнаний і недооцінює важливість своєчасної логопедичної допомоги. Рання діагностика мовленнєвих відхилень є запорукою успішних логопедичних занять.

Згідно зі статистикою, число мовних розладів зростає з року в рік, тому актуальність проблем корекції мовних порушень у дітей вже набуває глобального характеру.

Процес коригування мовлення у дитини – тривалий шлях, який вимагає величезного терпіння батьків і близьких, дисципліни з боку самої дитини. Однак тільки цей важкий шлях може привести до позитивних результатів і успішного навчання в школі. Пам'ятайте, що за результатом завжди стоять конкретні люди – вчителі-логопеди.

У Міжнародний День логопеда приєднуємося до численних привітань на адресу наших незамінних вчителів-логопедів і бажаємо їм міцного здоров'я, успіхів у їхній нелегкій праці, родинного тепла і простого людського щастя!

15 Листопада

1949 року побачила світ книга Дональда Гебба «Організація поведінки: нейропсихологічна теорія».

Дональд Гебб (Donald Hebb) – канадський психолог. Займався широким колом проблем у галузі психології, нейрофізіології, юриспруденції. За Геббом, поведінка організму у відпо-

відь на зовнішні подразники опосередкована внутрішніми процесами. У дослідженнях процесу сприйняття він намагався визначити роль навчання та дії природжених механізмів. Д. Гебб ввів у науку поняття довготривалої і короткочасної пам'яті.

Дональда Гебба також називають одним із творців теорії штучних нейронних мереж, оскільки він запропонував перший працюючий алгоритм навчання. Одним із перших приступив до розроблення теорії взаємозв'язку головного мозку і розумових процесів. Учений досліджував зіставлення процесів навчання з процесами, що відбуваються в структурі нейронних зв'язків мозку.

На думку Гебба, унаслідок частої стимуляції нервової системи формуються скоординовані нейронні структури – ансамблі клітин (cell assemblies). Ансамблі клітин розвиваються внаслідок стимуляції зв'язків нейронів між собою. Процеси, що відбуваються в головному мозку, є біологічною

основою процесу навчання. Уявна репрезентація зовнішніх подій відбивається в ієрархічній структурі різних нейронних ансамблів. Результати недавніх історичних досліджень показали, що праці Гебба, присвячені сенсорній депривації фінансувалися ЦРУ (McCoу, 2007), та частково були засекречені. На початку їх використовували тільки державні агентства США. У деяких його дослідженнях люди піддавалися багатогодинній сенсорній депривації, що за сучасними стандартами могло би розглядатись як катування, якби досліди проводили не на добровольцях.

16 Листопада

1852 року в Зальцбурзі народився австрійсько-німецький фізіолог Максиміліан Рупперт Франц фон Фрей.

1877 року отримав докторський ступінь у Лейпцизькому університеті. Працював у фізіологічному інституті, заснованому Карлом Людвігом в м. Лейпциг.

Пізніше обіймав посаду професора фізіології в університетах Вюрцбурга та Цюріха. У Лейпцигу працював у сфері серцево-судинної системи, йому належить розроблення раннього прототипу апарату штучного кровообігу. М. фон Фрея пам'ятають за його працю, що стосувалася шкірних сенсорних механорецепторів. У 90-х

роках ХХ ст. Фрей припустив, що біль паралельно із дотиком, теплом і холодом є незалежною тактильною якістю, і що вона пов'язана зі стимуляцією високопорогових вільних нервових закінчень. Він описав шкіру як мозаїку окремих точок, кожна з яких чутлива до того чи іншого із цих подразників. Він створив унікальний тип естезіометра, що нині називається його ім'ям, який складався з різних каліброваних моноволокон. Ці волокна можна використовувати для визначення порогової сили, необхідної для створення відчуття дотику чи болю.

17 Листопада

1896 року народився Виготський Лев Семенович – вчений, якого професор Чикагського університету Стефан Тулмін назвав Моцартом в психології. Традиційно у радянській психології Л.С. Виготського називали засновником культурно-історичної теорії та основоположником наукової психології.

Не лише вчення Виготського, але й його життєва доля приваблюють науковців і сьогодні, бо людина, яка прожила 38 років і працювала в галузі психології всього близько 15 з них, здійснила науковий подвиг – створила новий науковий світогляд у психології, проявила себе новатором у різних її сферах.

Смерть позбавила його від репресій, але його наукові праці були заборонені. Офіційне забуття імені видатного науковця у Радянському Союзі тривало з 1936 по 1956 рік. І лише у другій половині XX століття почали повертатися його книги: шеститомне зібрання творів, «Психологія мистецтва», «Педагогічна психологія», «Мислення і мова», вибрані статті в журналі «Антропологія гуманної педагогіки». Бага-

то чого з того, що ми маємо можливість читати і вивчати сьогодні, не було опубліковано за життя автора. Нині його праці видані у багатьох країнах світу.

Американський психолог Дж. Верч зазначав: «Багатом може здатися іронією долі, що ідеї Виготського стали настільки плідними для людей, віддалених від

нього в часі, просторі, політичній системі. Розглядати це як парадокс? Напевно, це швидше надихаючий приклад того, як людський геній може долати історичні, соціальні та культурні бар'єри».

Книга про його життя «Л.С. Виготський. Життя. Діяльність. Штрихи до портрету» написана донькою вченого – Виготською Г.Л. і відомим дослідником його творчості – Ліфановою Т.М. Авторки створили книгу про життя, яке було невіддільним від наукової праці.

Основна наукова ідея Виготського зводилася до практичного: «щоб зрозуміти внутрішні психічні процеси, треба вийти за межі організму і шукати пояснення в суспільних відносинах цього організму із середовищем. Не всередині мозку або духу,

але в символах, мові, знаряддях, соціальних відносинах ховається розгадка таємниць, що інтригують психологів».

Л.С. Виготський розробив теорію про вік як одиницю аналізу розвитку дитини, запропонував нове розуміння умов, дже-

рел, форми, специфіки та стимулів психічного розвитку дитини; описав стадії і фази дитячого розвитку, а також переходи між ними в процесі онтогенезу; науковцем було сформульовано основні закони психічного розвитку дитини.

18 Листопада

1953 року вийшла у світ книга авторів Ховланд, Джаніс і Келлі «Комунікація і переконання» (Communication and Persuasion).

Вони висунули програму дослідження установок, що ґрунтується на інструментальній моделі навчання. Визначили комунікацію та переконання як процес, за допомогою якого індивід (комунікатор) поширює стимули (зазвичай вербальні) з метою зміни поведінки інших індивідів (аудиторії). Одним з основних способів, за допомогою яких така комунікація сприяє зрушенню установок, автори Єльської школи вважали зміну відповідних думок. Думки вони визначали як вербальні реакції індивіда у відповідь на стимульну ситуацію, що містить певні «питання». З їхньої точки зору установки – це такі «імпліцитні реакції, що орієнтовані на прийняття-заперечення цього об'єкту, особи або символу».

Таким чином, вони припустили, що думки або переконання відбивають інформацію про об'єкт, що є в суб'єкта. Єдиний спосіб, за допомогою якого можна сформулювати нову думку, полягає в тому, щоби за-

знати впливу переконливої комунікації, що аргументовано обґрунтовує необхідність прийняття нової думки.

Автори визначають переконливу комунікацію як стимул, у якому містяться питання та

пропонуються відповіді. Наприклад, повідомлення, покликане переконати слухача у неприпустимості показу проявів насильства на телебаченні, містить питання «Чи сприяє демонстрація жорстокості на телебаченні агресії глядачів?» і передбачає позитивну відповідь. Створювана картина сюжету націлена не на пошук якоїсь невідомої відповіді, а на підтримку цієї заданої. І хоч як би не була замаскована ця відповідь, справжнє переконливе повідомлення завжди її містить. Людина, якій адресується це повідомлення, порівнює власну відповідь на питання, пропоноване комунікатором. Результат порівняння цих двох відповідей вирішує успіх взаємодії. Головне – підштовхнути людину до роздумів як про власну думку, так і про пропоноване, решта – справа «техніки» та майстерності комунікатора.

18 Листопада

1907 році в селі Користові (нині Волочиського району Хмельницької області) в багатодітній родині селянина-коваля народився Йосип Адамович Поліщук – український радянський психіатр, доктор медичних наук.

Після закінчення Волочиської семирічної трудової школи навчався в Проскурівській, а потім у Кам'янець-Подільській медпрофшколі, після закінчення якої в 1925 році був направлений як лікпом у село Пасат Балтського району Молдавської АРСР, де завідував фельдшерсько-акушерським пунктом.

У 1926 році вступив на охматдетський факультет Київського медичного інституту, який успішно закінчив в 1931 році. Під час навчання в інституті брав активну участь в роботі студентського гуртка на кафедрі психіатрії, очолюваної професором В. М. Гаккебушем, а також брав активну участь у громадському житті інституту, був секретарем комсомольської організації, головою студентського товариства.

Після закінчення інституту був направлений на роботу в смт Теофіполь Хмельницької області, де протягом 1,5 років пра-

цював на посаді завідувача райвідділи охорони здоров'я, поєднуючи цю роботу з діяльністю практичного лікаря.

З 1932 по 1934 рік навчався в аспірантурі з психіатрії Українського психоневрологічного інституту, в клініці, якою керувала Г. Ю. Сухарева. Навчання в аспірантурі поєднував з робо-

тою в біохімічній лабораторії даного інституту, якою керував професор М. А. Чалисов. З 1934 по 1941 рік — асистент кафедри психіатрії психоневрологічного інституту та кафедри психіатрії 1-го Харківського медичного інституту, очолюваної професором В. П. Протопоповим. В цей період поєднував педагогічну роботу з науковою на посаді старшого наукового співробітника УПНІ і з адміністративною — завідував психіатричним відділенням. Брав активну участь у громадському житті інституту — був членом та головою місцевого комітету, депутатом Червонозаводської районної ради міста Харкова. В 1938 році захистив кандидатську дисертацію на тему «Протоксичний фактор при шизофренії».

У 1941 році в званні військлікаря III

рангу був призваний до лав Червоної Армії і призначений на посаду старшого лікаря полку. Брав участь у військових діях. При прориві з оточення в районі Баришівки потрапив в полон і знаходився в Дарницькому таборі для військовополонених. Вирвавшись з табору, працював спочатку лікарем-інфекціоністом Волочиської райлікарні, а потім в призовній комісії Волочиського райвійськкомату.

У серпні 1944 року був зарахований на посаду доцента кафедри психіатрії Київського інституту удосконалення лікарів. Поряд з цим поєднував педагогічну роботу на психоневрологічному факультеті 2-го

Київського медичного інституту з науковою роботою на посаді старшого наукового співробітника відділу психіатрії Інституту клінічної фізіології АН УРСР (1944–1950 роки). З 1954 року і до кінця життя завідував кафедрою психіатрії Київського інституту удосконалення лікарів, де в період з 1959 по 1961 рік був деканом, а з 1961 по 1966 рік — проректором з наукової роботи. В 1956 році захистив докторську дисертацію на тему «Значення особливостей організму і слідових чинників у патогенезі шизофренії та маніакально-депресивного психозу».

19 Листопада

1898 року народився Шелдон Вільям Герберт – американський психолог і нумізмат, автор конституційної теорії темпераменту та системи оцінки безпеки монет.

В основі уявлень У. Шелдона, чия конституційна типологія близька до концепції Кречмера, лежить припущення, що структура тіла визначена темпераментом, який виступає його основою. Проте, ця залежність замаскована завдяки складнощам нашого організму та психіки, і тому розкрити зв'язок між фізичним та психічним можна в разі виділення таких фізичних та психічних властивостей, які найбільшою мірою демонструють подібну залежність.

У. Шелдон виходив із гіпотези про існування основних типів статури, які він описав користуючись спеціально розробленою фотографічною технікою та складними антропометричними вимірами. Оцінюючи

кожен із 17 виділених ним вимірів за 7-бальною шкалою, автор дійшов до поняття соматотипу (типу статури), який можна описати за допомогою трьох основних параметрів. Запозичуючи терміни з ембріології, він назвав ці параметри так: ендоморф, мезоморф та екторморф. Залежно від переважання якогось із них

(оцінка 1 бал відповідає мінімальній інтенсивності, 7 балів – максимальний).

Проте, типологія Вільяма Шелдона зазнала критиці навіть із боку прибічників конституційних концепцій темпераменту. Критики вказували на їхню надмірну статичність та ігнорування змін у взаємозв'язках між психікою та будовою тіла; підкреслювали непослідовність у розподілі на типи і, нарешті, звертали увагу на те, що теорія не надає задовільного пояснення залежності між статурою і темпераментом.

20 Листопада

1904 року в м. Кременчуці Полтавської губернії народився послідовник Л. Виготського – радянський та український психолог Аснін Володимир Ілліч, представник Харківської школи психології.

Закінчив Академію комуністичного виховання ім. Н.К. Крупської (1927) та аспірантуру в Українському НДУ педагогіки. 1936 року захистив кандидатську дисертацію. З 1933 року працював викладачем психології Харківського педагогічного інституту, де з 1944 по 1950 рік керував кафедрою психології. У 30-ті роки, у співпраці з Леонтьєвим О.М., Запорожцем О.В., Зінченком П.І., Гальперінім П.Я. та іншими представниками Харківської школи психології розробляв основи психологічної тео-

рії діяльності. До цього періоду належать його праці з розвитку мовних значень та мислення (у співавторстві Запорожцем В.), перенесення дії та формування рухових навичок (у тому числі у співавторстві з Леонтьєвим О.М.) та методології емпіричного психологічного дослідження.

У повоєнний період працював над питаннями формування волі, дисциплінованої поведінки учнів та мотивів діяльності людини. 1955 року в Україні вийшов підручник з психології, де глава про волю та мотиви діяльності написана В. Асніним. Праця над монографією на матеріалі досліджень формування дисциплінованості учнів була закінчена також у повоєнний час.

20 Листопада

В 1916 році в Сомервіллі (штат Масачусетс) народився Чарльз Осгуд (Charles Egerton Osgood) – американський психолінгвіст.

Займався проблемами соціальної психології, психолінгвістики. Розвивав теорію сенсу, у якій сенс розумівся як згорнуте відтворення реальної поведінки щодо певних предметів.

На основі цієї теорії розробив метод семантичного диференціала.

Його батько був менеджером універмагу Jordan Marsh в Бостоні. Ч. Осгуд описав нещасливе дитинство, оскільки його батьки розлучилися, коли йому було 6 років. Коли йому виповнилося 10 років, його тітка Грейс Осгуд подарувала йому копію Тезаурусу Роже. Осгуд згадував, що цей подарунок він назвав «об'єктом естетичної насолоди», що викликав його захоплення словами та їх значеннями. Осгуд навчався у середній школі Брукліна, де почав писати дописи для шкільної газети і зрештою заснував шкільний журнал.

Ч. Осгуд навчався в Дартмутському коледжі, який мав намір закінчити і пра-

цювати письменником для газет. На другому курсі він записався в клас, де викладав Теодор Каворські, лекції якого надихнули Осгуда змінити свою спеціальність на психолога. Осгуд отримав ступінь бакалавра 1939 року і в тому ж році одружився з Синтією Луелою Торнтон. Згодом Осгуд продовжив навчання в Єльському уні-

верситеті, де 1945 року отримав ступінь доктора філософії. Під час навчання в Єльському університеті працював асистентом Роберта Сірса та співпрацював з такими психологами, як Арнольд Гезелл, Волтер Майлз, Чарльз Морріс та Ірвін Чайлд. Однак найбільший вплив на його кар'єру та майбутню роботу мав Кларк Халл. Хоча Ч. Осгуд був під сильним впливом роботи з Халлом; він писав, що цей досвід був однією з визначальних причин, чому він продовжив кар'єру дослідника, а не клініциста.

1960 року Чарльза Осгуда було удостоєно медалі АПА «за видатний науковий внесок», він став президентом Американської асоціації психологів у 1963 році.

21 Листопада

1969 року вийшов друком перший наклад журналу АПА «Professional Psychology».

Журнал рецензується англійською мовою, видається шість разів на рік Американською психологічною асоціацією (APA). У журналі «публікує концептуальні та засновані на результатах досліджень статті з питань і методів, пов'язаних із психологічною практикою. Темі охоплюють широкий спектр питань із психології, включаючи психологію здоров'я, соціальну психологію, сімейну психологію, судово-

во-медичну психологію та клінічну нейропсихологію».

Назву журналу було змінено на «Professional Psychology: Research and Practice» 1983 року. На основі журналу видається «Посібник з просування прозорості та відкритості (ТОР) наукових досліджень». ТОП – посібник, що забезпечує структуру для планування досліджень та звітності, спрямовану на те, щоби дослідження були більш прозорими, доступними та відкритими.

22 Листопада

1919 року вийшла у світ книга Джона Уотсона (John Watson) «Psychology, From the Standpoint of a Behaviorist» «Психологія з позиції біхевіоризму». У книзі Уотсон висловив думку про те, що психологія людини не відповідає вимогам, які пред'являють до неї як до емпіричної науки, базуючи свої положення на

спостереженні свідомості. Саме тому, на думку Уотсона, психологія є недостатньо експериментальною і не розв'язує важливих життєвих людські проблеми.

Біхевіоризм, за Уотсоном, – це експериментальна і об'єктивна галузь природничих наук. Вона має вивчати поведінку людини і тварини однаково, без урахування впливу свідомості. З цієї точки зору факти, отримані під час вивчення поведінки різних тварин, значущі самі собою.

Таким чином, у своїй праці Уотсон запропонував відмовитися від вивчення свідомості як самостійного об'єкта дослідження, тим самим наблизивши психологію до інших природничих наук. Конструктивна

частина аргументів Уотсона, на противагу поглядам Ф. Тітченера, сфокусувалася на тому, що біхевіоризм може дати суспільству.

За твердженням Уотсона, це залежить від точності отриманих даних: «Доки психологія не стане наукою і не накопичить цілу низку даних, що характеризують поведінку, яку вивчено внас-

лідок експериментально викликаних ситуацій, доти передбачення тієї поведінки, що виникає внаслідок ситуацій повсякденного життя, матиме той самий характер намацування у темряві, який властивий їй із появою людства».

Його критика невдач психології як науки невіддільна від його прагнення побудувати психологію як технологію людини. Віра в те, що наука неспроможна вивчати душевний світ людини, поєднувалася з вірою, що цілі людини зводяться до пошуку зовнішнього фізичного добробуту та соціальної адаптації (і не пов'язані з якимось гіпотетичним внутрішнім життям).

23 Листопада

В селянській родині народився Костюк Григорій Силлович 1899 року. 1915–1919 роки навчався у Київській Колегії Павла Галагана.

1919–1920 роки повернувся до рідного села і вчителював у школі. 1920 року вступив до Київського інституту народної освіти на філософсько-педагогічний факультет. Під час навчання викладав математику в київській трудовій школі № 61 ім. І. Франка, яка на той час була експериментальною школою Наркомпросу України. Інститут закінчив 1923 року й отримав призначення на посаду директора цієї школи. Паралельно навчався в аспірантурі за спеціальністю «Психологія». 1928 року успішно захистив кандидатську дисертацію, у якій узагальнив спостереження за розумовим розвитком учнів.

1924 року Костюк опублікував свою першу наукову працю – статтю «Математика в трудовій школі (з досвіду київських трудових шкіл за 1923–1924 рр.)». У статті наведено результати дослідження необхідних психологічних елементів для формування методики навчання математики. З 1930 року Костюк очолює кафедру

психології Київського педагогічного інституту й відділ психології Українського НДІ педагогіки. 1935 року йому було присвоєно звання професора психології.

Важлива складова наукового доробку Г.С. Костюка і його співробітників – це з'ясування психологічних передумов ефективності педагогічних впливів, засад

індивідуального підходу до учнів, вимог до методу навчання як способу організації дій учнів з навчальним матеріалом, а також до побудови останнього, як і навчальних ситуацій, де він функціонує. І найголовніший, мабуть, напрямок – вивчення закономірностей психічного розвитку, генезис здібностей, становлення особистості, характеристика чинників і етапів цих процесів; розкриття ролі, яку відіграє в їх детермінації активність суб'єкта, а також зовнішні впливи, у тому числі педагогічні, що стимулюють і організують цю активність. Уточнюючи тезу про суттєву залежність змісту психічного розвитку від соціального середовища, Г.С. Костюк підкреслював, що вказаний зміст визначається діяльністю суб'єкта у середовищі. З огляду на це він

вважав закономірними невдачі виховання, яке зводиться до сукупності «заходів», зовнішніх впливів на вихованців та ігнорує їхню власну діяльність, її мотиваційну основу, а саме: потреби, почуття, прагнення.

Глибокому аналізу в працях Г. Костюка піддано властиві суб'єктові внутрішні суперечності як рушійні сили психічного розвитку. Це, зокрема, суперечності між новими потребами й прагненнями суб'єк-

та і наявним рівнем оволодіння засобами задоволення їх; між рівнем розвитку, що його досяг суб'єкт, і функціями, які йому доводиться виконувати; між тенденціями до інертності, сталості, з одного боку, і до рухливості, змін – з іншого. Педагогічні впливи повинні сприяти розв'язанню наявних суперечностей і водночас виникненню нових, без яких подальший розвиток є неможливим.

24 Листопада

1888 року на фермі Мерівіль (штат Міссурі) народився Дейл Карнегі – американський педагог, письменник та оратор-мотиватор. Був одним із творців теорії спілкування, який втілював наукові розробки психологів того часу в практичну площину, та розробив власну концепцію безконфліктного спілкування. Заснував курси із самовдосконалення, навичок ефективного спілкування тощо.

Родина жила дуже бідно, проте Дейл зміг вступити до державного коледжу та отримати якісну освіту. Ще в коледжі вчителі відзначали особливу комунікабельність Дейла. Після закінчення навчання Карнегі почав працювати розсильним у Небрасці, потім актором у Нью-Йорку і, нарешті, вирішив повчитися ораторському мистецтву. Заняття були вельми успішними і Дейл вирішив започаткувати власну практику. У процесі роботи Карнегі поступово розробляв унікальну систему навчання навичкам спілкування. Ця система була настільки неповторна, що він вирішив оформити авторські права на неї, видавши кілька буклетів, що увійшли до книг «Публічний виступ: практичний курс для під-

приємців» («Public Speaking: A Practical Course for Business Men») і «Публічний виступ та вплив на людей у бізнесі» («Public Speaking and Influencing Men in Business», 1926). Карнегі співпрацював з Лоуеллом Томасом і пізніше видав їхню спільну працю – «Маловідомі факти про добре відомих людей» («Little Known Facts About Well Known People, 1934»).

Справжній успіх і визнання читачів прийшли до Карнегі у 1936 році, коли на книжкових полицях багатьох магазинів з'явилася книга «Як здобувати друзів і впливати на людей» («How To Win Friends and Influence People»). Як і попередні видання, ця книга не відкривала якихось абсолютно нових речей, ще невідомих про людську природу, проте вона містила короткі та водночас розширені поради, як найкраще поводитися, щоби завоювати цікавість та симпатію оточуючих. Автор переконував читачів, що сподобатися може кожен і кожному, головне добре подати себе співрозмовникові. Книга «Як подолати неспокій і почати жити» («How to Stop Worrying and Start Living», 1948), присвячена способам подолання стресів та активізації власного здорового глузду.

24 Листопада

1963 року в с. Жовтнево-му, Прилуцького району Чернігівської області народилася Найдьонова Любов Антонівна – українська психологиня, докторка психологічних наук, член-кореспондент АПН України, лауреатка Державної премії України в галузі науки і техніки.

Найвизначніші наукові досягнення Л. Найдьонової пов'язані з дослідженнями в галузі теорії та практики медіапсихології, медіаосвіти та медіакультури. Вона є науковим керівником широкомасштабного експерименту з упровадження медіаосвіти в Україні. 2017 року експеримент охопив 151 загальноосвітній заклад України. Одне з основних завдань упровадження – формування в учнів медіаграмотності, що має на меті досягти сучасного рівня медіакультури. Учні не лише опановують навички роботи з новітніми інформаційними технологіями у навчанні, а й засвоюють основи інформаційної безпеки, вчать боротися з проявами кібербулінгу та розв'язують багато інших завдань. 2020 року проблема медіаосвіти набула особливої актуально-

сті у зв'язку з пандемією COVID-19, карантинном і масовим переходом на дистанційну форму навчання. Любов Найдьонова, окрім наукової праці, активно займається практичною діяльністю: упродовж багатьох років керує секцією «Медіапсихологія» Київської малої академії наук для

учнівської молоді.

Серед наукових інтересів Л. Найдьонової є, також, психологія групової рефлексії; психологія територіальних спільнот; прикладна психологія.

Л. Найдьонова є членкинею Товариства психологів України, Міжнародної асоціації психології особистості (з 1998 року), Всесвітньої асоціації прикладної психології (з 2000 року); членом правління Асоціації політичних психологів України (з 2008 року); членом Європейської асоціації дослідження комунікації і освіти (з 2017 року), Громадської ради при Національній раді України з питань телебачення і радіомовлення; вона є президентом Української асоціації медіапсихологів та медіапедагогів.

25 Листопада

1925 року в с. Великі Данилівці (нині район м. Харкова) народився Григорій Кузьмович Середа – український радянський психолог, видатний дослідник процесів пам'яті, педагог.

1948 року вступив на філософський факультет Харківського державного університету, після закінчення вчителював у Куп'янську.

Після 10 років педагогічної практики, 1963 року вступив до аспірантури Харківського державного університету на кафедру психології. Під керівництвом Зінченка П. І. провів дослідження «Мимовільна пам'ять і навчання», що стало темою його кандидатської дисертації в НДІ загальної та педагогічної психології АПН СРСР. Після успішного захисту в 1967 повернувся до Alma Mater, де викладав, а з 1969 очолював кафедру психології.

1972 року на кафедрі відкрилося перше в Україні та одне з перших в СРСР відділень психології. Завдяки працям, що розвивали психологічну теорію діяльності в

застосуванні до проблем пам'яті та навчання, вчений Г. Середа здобув всесоюзне визнання. З 1970 року входив до складу Президії Товариства психологів СРСР, а також науково-методичної та науково-технічної рад Міністерства вищої та середньої спеціальної освіти СРСР. 1985 року здобув ступінь доктора психологічних

наук, захистивши в Інституті психології АН СРСР дисертацію на тему «Пам'ять і діяльність (теоретичне й експериментальне вивчення природи людської пам'яті як функціональної психологічної системи)».

Був членом редакційних колегій журналів «Психология в России и восточно-европейских странах» (Каліфорнія, Сан-Дієго) та «Современное общество» (незалежне науково-публіцистичне видання створене Науково-дослідним центром «Інформсоціологія», Харків).

Очолював кафедру психології Національного університету ім. Каразіна до своїх останніх днів.

26 Листопада

- 1900 року Едвард Торндайк та Роберт Вудвортс доповіли в Нью-Йоркській Академії наук про свої результати дослідження з перенесення навичок (transfer of training). Результати дослідження показали, що тренування одних навичок не впливає на розвиток інших. Таким чином, доповідь спростовувала теорію формального навчання, згідно з якою вважалося, що освіта посилює загальні розумові здібності.

27 Листопада

1857 року в Лондоні народився Шеррінгтон Чарльз Скотт (Sherrington, Charles Scott) – англійський фізіолог, удостоєний 1932 року Нобелівської премії з фізіології і медицини (спільно з Е. Едріаном) за дослідження функцій нейронів.

Офіційні біографи стверджують, що Шеррінгтон народився в м. Іслінгтоні поблизу Лондона та був сином Джеймса Нортон Шеррінгтона – сільського лікаря та його дружини Енн Тертелл. Однак, Джеймс Нортон Шеррінгтон був торговцем заліза і художником-колористом у Грейт – Ярмуті, а не лікарем, та помер у Ярмуті 1848 року, майже за 9 років до народження Чарльза. У переписі 1861 року Чарльз записаний як Чарльз Скотт (пенсіонер, народився в Індії). Відносини між Чарльзом та його родиною з дитинства невідомі. Протягом 60-х років вся родина переїхала на Англіс-Роуд, Іпсвіч.

1871 року Шеррінгтон вступив до Іпсвічської школи. У школі викладав Томас Еш – відомий англійський поет. Т. Еш став натхненником для Шеррінгтона, прище-

пивши йому любов до класики та бажання подорожувати.

1885 року закінчив Кембриджський університет. Працював у лабораторіях Коха Р., Вірхова Р. в Берліні. 1891–1895 роки обіймав посаду професора Броунівського інституту в Лондоні, читав курс лекцій з фізіології в лікарні св. Фоми.

1895–1913 роки – професор фізіології університету Ліверпуля, 1913–1936 роки – професор Оксфордського університету. 1906 року Шеррінгтон в Єльському університеті прочитав курс лекцій, які лягли в основу праці «Інтегративна діяльність нервової системи» («The Integrative Action of the Nervous System», 1906). Найважливіші дослідження Шеррінгтона присвячені фізіології центральної нервової системи. Він сформулював загальні принципи її діяльності: реципрокність і «загальний кінцевий шлях», заперечував існування особливих координуючих центрів. Довів, що координація є неминучим наслідком морфологічної конструкції самої нервової системи. Створив вчення про рецептивні

поля, розділивши всі рецептори на пропріо, екстеро та інтероцептори.

Опублікований 1906 року збірник десяти лекцій Шеррінгтона, прочитаних в Єльському університеті, відобразив теорію нейронів, науковець ввів поняття «синапс» (термін, який він запровадив 1897 року,

саме слово запропонував Верралл А.В), зв'язок між нейронами та механізм функції рефлекторної дуги. Праця ефективно поклала край дебатам між нейронною та ретикулярною теоріями у ссавців, тим самим сформувавши наше розуміння діяльності центральної нервової системи.

28 Листопада

1881 року у Відні в родині багатого єврейського підприємця, власника текстильної мануфактури народився Стефан Цвейг, австрійський письменник, майстер психологічної новели (збірки «Перші переживання», «Амок», «Збентежені почуття»), автор роману «Не терпіння серця», антифашистського твору «Шахова новела», белетризованих біографій (зокрема, Стендаля, Дікенса, Казанови, Толстого, Достоевського, Фрейда, Ніцше). Звичайно, творчість Стефана Цвейга не можна порівнювати з творчістю таких велетів німецької прози як Томас Манн чи Герман Гессе (з якими він, до речі, підтримував дружні стосунки), але це й не потрібно, бо його літературні твори мають свій неповторний камерний стиль. Він віртуозно працював з документами, був неабияким психологом, а до того ж відмінно володів словом. Захоплюючи життєписи, створені ним на перетині документалістики та мистецтва, і сьогодні є з надзвичайно цікавими.

У книзі спогадів «Учорашній світ» С. Цвейг підкреслено стисло розповідає про

своє дитинство і юність. Коли заходить мова про батьківський дім, гімназію, а згодом університет, письменник свідомо не дає волі почуттям, наголошуючи, що на початку його життя все було так само, як у багатьох інших європейських інтелігентів на зламі століть. Закінчивши Віденський університет, С. Цвейг вирушає

до Лондона, Парижа (1905), подорожує Італією та Іспанією (1906), відвідує Індію, Індокитай, США, Кубу, Панаму (1912).

Останніми роками Першої світової війни мешкав у Швейцарії (1917–1918), а по війні оселився поблизу Зальцбурга. Подорожуючи, С. Цвейг із рідкісним завзяттям і наполегливістю задовольняв свою допитливість. Відчуття власної обдарованості спонукає його до складання віршів, а солідний матеріальний стан батьків дає змогу без труднощів видати першу книжку. Так з'явилася на світ збірка поезій «Срібні струни» (нім. «Silberne Saiten» 1901), що видана на власні кошти автора. Цвейг ризикнув надіслати першу збірку віршів своєму кумиру – великому австрійському поетові

Райнеру-Марії Рільке. Той надіслав у відповідь свою книжку. Так зав'язалася дружба, яка тривала до самої смерті Рільке.

С. Цвейг був у друзях із такими відомими особистостями, як Еміль Верхарн, Ромен Роллан, Франс Мазерель, Огюст Роден, Томас Манн, Зигмунд Фрейд, Джеймс

Джойс, Герман Гессе, Герберт Вельс, Поль Валері. У роки Першої світової війни Цвейг опублікував ліричний нарис про Р. Роллана, назвавши його «сумлінням Європи», присвятив есе Томасові Манну, Марселеві Прусту і Йозефові Роту.

28 Листопада

1908 року в Брюсселі в родині бельгійського художника. народився Клод Леві-Строс – французький антрополог, етнограф, соціолог і культуролог, засновник і творець школи структуралізму в етнології, дослідник і компаративіст систем спорідненості, міфології і фольклору.

Вивчав право і філософію в Сорбонні. Також відвідував семінари французького етнографа і соціолога Марсея Мосса.

Після закінчення університету і служби в армії викладав у ліцеї.

У 1935 році разом з дружиною Клод Леві-Строс вирушив до Бразилії, де незабаром став професором університету в Сан-Паулу.

Леві-Строс прагнув досліджувати різноманітні явища культури через виявлення загальних систем елементів, що лежать в їх основі. Такі системи він називав структурами, а оскільки зосереджувався на людському аспекті, то називав свій метод структурною антропологією.

Вивчаючи співвідношення біологічного (природного) і соціального у людській поведінці, Клод Леві-Строс дійшов висновку,

що розуміння культури тієї чи іншої спільноти можливе, якщо зрозуміти яким у цій культурі бачиться світ. Таким чином на поведінку людини найбільший вплив мають символічні форми, традиції і ритуали, прийняті у конкретно цій культурі. Досліджуючи структури, що лежать в їх основі, можливо адекватно зрозуміти культуру.

На думку Леві-Стросса, прийняття в соціумі певного формального способу спілкування — конкретної мови, може визначити суспільні інститути й взаємини, спроможне, як стимулювати його розвиток, так і стримувати його, консервуючи певний соціальний рівень суспільства. Водночас учений в жодному разі не відкидає впливу зовнішніх чинників на розвиток соціальних груп.

Важливим постулатом структурної антропології Леві-Стросса стало тлумачення міфу й сакрального знання як фундаментального змісту колективної свідомості, підвалин стійких соціальних структур. Міф, за Леві-Строссом, є проявом логічного мислення, проте обмеженого в знаннях про світ, тому в міфі людина виражає одні

речі через інші з допомогою символів. У міфі на основі подібності пов'язуються різнорідні елементи, світ уявляється як протистояння опозицій на кшталт добра-зла, божественного-людського, чоловічого-жіночого.

Завдяки цьому складається несуперечливе (хоча й абсурдне без розуміння сенсу символів даної культури) уявлення про світ і виникає основа для діяльності в ньому.

Вчений навіть зробив суперечливі по-

шуки позасоціальної основи суспільного життя, зводячи її до обрахунків і формалізації стереотипів людської поведінки. Безперечною заслугою Клода Леві-Строса є міждисциплінарність досліджень первісного суспільства і мислення доісторичної людини, обробка величезного фактологічного матеріалу й вироблення на його основі теорії первісного мислення як метафоричного сприйняття дійсності на чутевому рівні.

29 Листопада

1879 року в м. Клайд (штат Огайо) народилася Грейс Максвелл Ферналд (Grace Maxwell Fernald) – психологиня, яка розробляла візуально-слухову-кінестетик-тактильну систему викладання читання людям із фізичними вадами. Спільно з Вільямом Хілі (Healy) вона завідувала першим інститутом Juvenile

Psychopathic Institute в Чикаго, і розробила тести інтелекту, що отримали назву за іменами їхніх авторів – HealyFernald.

Дитинство Грейс з родиною пройшло в Нью-Йорку та Нью-Джерсі. Вона отримала ступінь магістра 1905 року. 1907 року отримала ступінь доктора філософії, ступінь з психології у Чиказькому університеті. У 1911 року стала завідувачкою психологічного відділу та лабораторії Державної школи в Лос-Анджелесі. Решту своєї кар'єри провела в звичайній школі та в Каліфорнійському університеті в Лос-Анджелесі.

Відчутним внеском Грейс Ферналд в освіту є метод, який вона розробила для навчання читачів-інвалідів – метод, під час якого використовуються не лише звичайні зорові та слухові сигнали, а й кінестетич-

ні та тактильні. Важливість кінестетичних і тактильних стимулів у процесі навчання, в основному, не помічалося, хоча посилення на використання таких стимулів можна знайти в працях Платона, Горація та Сенеки.

Г. Ферналд описує свій метод у «Техніках корекції з базових шкільних предметів», опублікованих 1943

року, що його й досі широко використовують учителі читання. Це одна з небагатьох книг про «методи», які вижили понад 50 років у сфері, у якій багато енергії було віддано на пошук нових методів. Це спроба допомогти читачам з обмеженими можливостями перейти від «нульової здатності читати» до нормальної навички. На початковому етапі дитина вивчає кожне слово, обводячи його пальцем і промовляючи про себе, поки не зможе написати його не дивлячись на копію. Ферналд окреслила низку заходів, щоб допомогти людям, які не вміють читати, вийти за межі початкового рівня до нормального читання. Зростаюча складність у діагностиці труднощів у навчанні останніми роками призвела до того, що педагоги-спеціалісти все частіше стали

звертатися до кінестетичних методів Ферналд, щоби навчати дітей, які не реагують на зорові та слухові методи.

Клінічну школу UCLA було засновано

доктором Ферналд у 1921 році. Нині вона відома як школа Ферналд, яка започаткувала більшу частину нинішньої практики в сфері виправлення розладів навчання.

30 Листопада

1927 року народився Клаус Хольцкамп (Klaus Holzkamp) – німецький психолог, засновник і розробник критичної психології (Critical psychology), над якою він працював у співпраці зі студентами з кінця 60-х років.

З 1949 року досліджував процес соціального сприйняття. 1964-го з'явилася його докторська дисертація на тему: «Теорія та експеримент у психології», у якій він критикував невідповідність психологічної теорії практичній експериментальній частині. На подальші дослідження Хольцкампа вплинули студентські заворушення у Берліні кінця 60-х років.

Як рух за свободу слова і демократію, вже 1966 року студентський рух протестував проти війни у В'єтнамі, і завдяки людям, подібним Руді Дучці, досяг вищої точки в просоціалістично забарвленій радикальній критиці західнонімецького суспільства. Одночасно з критикою суспільства велася і критика науки – студенти 60-х виступали проти нібито нейтрального аполітичного інструментального розуміння науки, яке, на їхню думку, часто призво-

дило до зловживань, до використання наукових знань з метою соціального контролю чи державного придушення. Наука неспроможна існувати поза громадським життям, тому вона має бути «політизована».

До подібних думок вдавався і Хольцкамп у своїй критиці наукової психології. На противагу його колегам,

які зустрічали студентів заборонами та засудженнями, він брав участь у студентських дискусійних групах та поступово доходив до нового принципово-критичного обґрунтування психології, заснованої на марксистській критиці.

Преса обрушилася на нову марксистську «критичну психологію» і насамперед на створений студентами «дитячий садок Червоної свободи», який втілював ідеї Хольцкампа. Ці ідеї були збережені і перетворені декількома молодшими академічними вчителями, такими як Карл-Хайнц Браун (UAS Magdeburg), Оле Драйер, Барбара Грютер (Бременський університет), Манфред Гюнтер (SFBB), Вільгельм Кемпф (Університет Констанца), Морус Маркард, Райнер Зайдель Ірмінгард та Штейбле (Берлінський університет).

1 Грудня

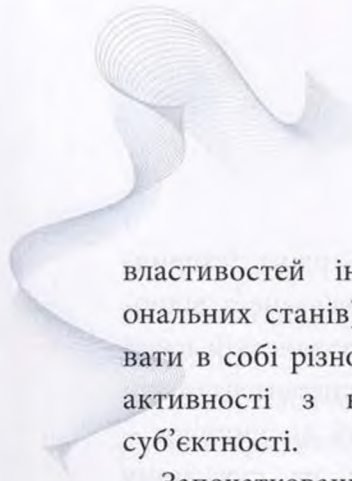
1929 року народився Бардін Кирило Васильович – радянський психолог, фахівець у галузі психофізики, автор 128 наукових і 54 науково-популярних праць, у тому числі 15 книг, 24 статті іноземними мовами.

Книги Бардіна «Якщо ваша дитина не хоче вчитися» і «Як навчити дітей вчитися?» здобули популярність і визнання, особливо у батьків, і були актуальні кілька видань поспіль, а його посібник «Азбука туризму» користувався неабиякою популярністю у туристів. З 1954 року К. Бардін працював у НДІ психології під керівництвом Шеварева П.О. Саме там розпочалися його систематичні експериментальні дослідження у сфері формування навчальної діяльності та розробки поняття про предмет засвоєння. Продовжуючи праці, що проводилися в лабораторіях Кравкова С.В. і Запорожця О.В., Бардін займався вивченням онтогенезу колірної зору в період шкільного дитинства. Згодом захистив кандидатську дисертацію щодо способів сенсорної діяльності людини та їх впливу на порогові показники, що вимірюють «чисту чутливість».

Ім'я К. Бардіна історично міцно пов'язане з відродженням у радянській науці першої експериментальної психологічної дисципліни – психофізики на сучасному рівні. Це досягнення є наслідком спільної праці групи фахівців, під час якої у психофізиці виділилися новаторські, з точки зору світової науки, напрямки, такі як досліджен-

ня ролі психологічної структури сенсорної діяльності в психофізичних вимірах (Бардін К.В.), динаміки сенсорних процесів (Забродін Ю.М., Індлін Ю.А.), їх психофізіологічних корелятив (Міхалевська М.Б.), сенсорної пам'яті (Корж М.М.). Бардін виявив цікавий психофізичний феномен – підвищення чутливості внаслідок вилучення спостерігачем із сенсорної інформації простих сигналів та розробив концепцію переорганізації сенсорного простору з одновимірного у багатовимірний. Йому вдалося узагальнити різноманітний теоретико-експериментальний матеріал досліджень, накопичених у вітчизняній психофізиці в 70–80-і роки, виявити значення особистісної активності людини в сенсорних процесах (особливостей її діяльності,

властивостей індивідуальності, функціональних станів), що дало змогу інтегрувати в собі різноманітні форми психічної активності з використанням категорії суб'єктності.

Започаткований напрямок психофізичних досліджень дав розвиток категорії суб'єктності. Бардін об'єднав вищезазначені напрямки вітчизняних досліджень та обґрунтував великий науковий напрямок – суб'єктно-орієнтовану психофізику. Підсумком цієї праці стала остання

фундаментальна монографія вченого «Початок суб'єктної психофізики» (написана спільно з Індліним Ю.А.), що побачила світ у 1993 році. Започаткований напрямок психофізичних досліджень отримав розвиток у працях послідовників К. Бардіна (ціла низка кандидатських дисертацій були успішно захищені під його керівництвом) і залишили (теоретично і практично) значний внесок у радянську психофізику та у світову науку.

2 Трудня

1958 року народився Гуленко Віктор Володимирович – український психолог і соціолог, фахівець із соціоніки та голова Гуманітарної школи соціоніки в Києві.

Віктор Гуленко розробив нову енергетичну модель психіки людини (Модель G) на відміну від інформаційної Моделі А, розробленої раніше Аушрою Аугустінавічюте. Обидві моделі, якщо не брати реалізаційно-технологічний аспект, є еквівалентними. Модель G відрізняється від моделі А тим, що в кожного типу є двоє кілець – верхнє (далека дистанція) та нижнє (близька дистанція). За Гуленком у екстравертів усі екстравертні функції зібрані у верхньому кільці в порядку зменшення їхньої психічної сили (енергії), а в нижньому кільці, відповідно, зібрані інтровертні функції. У інтровертів, навпаки, на далекій дистанції інтровертні функції, на близькій екстравертні.

1995 року Гуленко запропонував систему БСКН для виявлення варіацій у поведінці між людьми одного типу. У цій системі кожен соціонічний тип має один із 4 підтипів: Домінантний (D-Dominant), Креативний (C-Creative), Нормуючий (N-Normalizing), Гармонізуючий (H-Harmonizing). Науковцем було запропоно-

вано в соціоніці інші розширення за межі БСКН. У матеріалі 1990 року Гуленко запропонував існування 16 «контр-типів». На противагу 16 виявлених Аугустінавічюте. Гуленко стверджує, що функції цих типів обробляють інформацію по-різному, мають різну поведінку і мислення на відміну від інших 16, концепція яких набула подальшого розвитку в парадигмі «контр-типів».

2 Грудня

1897 року народився Отто Феніхель (Otto Fenichel) – відомий німецько-американський психоаналітик.

Феніхель розпочав вивчати медицину 1915 року у Відні. Ще в дуже ранньому віці, в школі, його приваблювало коло психоаналітиків, котрі гуртувалися навколо З. Фрейда. Протягом 1915 і 1919 років він відвідував лекції Фрейда, а вже 1920 року, став членом Віденського психоаналітичного товариства. У 1922 році Феніхель переїхав до Берліна. У Берліні до 1934 року він був членом групи психоаналітиків-соціалістів та/або марксистів (із Зігфрідом Бернфельдом, Еріхом Фроммом, Вільгельмом Райхом, Ернстом Зімелем, Френсіс Дері та іншими). Після еміграції 1934 року до Осло, 1935 року до Праги, 1938 року до Лос-Анджелеса О. Феніхель організував контакт між розсіяними по всьому світу марксистськими психоаналітиками за допомогою над секретних «Rundbrief», тобто циркулярних листів. «Rundbrief», які стали загальновідомими лише 1998 року, їх можна зарахувати до найважливіших документів, що

стосуються проблемної історії психоаналізу між 1934 і 1945 роками, особливо щодо проблеми виключення Вільгельма Райха з Міжнародної психоаналітичної асоціації 1934 року. У Лос-Анджелесі Отто Феніхель приєднався до існуючих психоаналітичних осередків, а пізніше допоміг заснувати Лос-Анджелеське психоаналітичне

товариство та інститут. Серед його учнів у Лос-Анджелесі був Ральф Грінсон.

Отто Феніхель був плідним письменником з психоаналізу та опублікував близько сорока статей від «Introjektion und Kastrationkomplex» (1925) і «Neurotic Acting Out» (1945). Серед областей його наукових інтересів були жіноча сексуальність, відчуття тріумфу та Едипів комплекс. Він також опублікував впливовий практичний посібник «Проблеми психоаналітичної терапії» (1939). Три міжвоєнні статті про жіночу сексуальність привернули увагу самого Фрейда: про першу він писав, що «Феніхель (1930) справедливо підкреслює складність розпізнавання в матеріалі, створеному під час аналізу, які його части-

ни представляють незмінний зміст до едіпової фази та які частини були спотворені регресією». «Його стаття 1936 року про символічне порівняння «Дівчинка і Фалос» згодом стала основою поглядів Жака Лакана. У своїй статті 1939 року «Трофей і тріумф» О. Феніхель вказав, що відчуття тріумфу «виникає внаслідок зняття тривоги та гальмування за допомогою вигравання трофея», але додав, що «трофей є похідним

супер-его, оскільки він є символом батьківського авторитету [...] воно загрожує его так само, як супер-его загрожує его».

1945 року Отто Феніхель випустив свій енциклопедичний підручник. Для незліченної кількості студентів і професіоналів Феніхель є синонімом психоаналітичної теорії неврозу; і цей текст вважається синонімом надійності та всеосяжності психоаналітичного знання.

3 Трудня

1895 року у Відні народилася Анна Фрейд (Anna Freud) – британська психоаналітикиня австрійського походження, дочка і спадкоємиця Зігмунда Фрейда, засновника дитячого психоаналізу. Анна Фрейд була шостою дитиною Зігмунда Фрейда та Марти Бернейс.

За спогадами, мала порівняно нещасливе дитинство, позбавлене близьких стосунків з матір'ю, вихована католицькою нянькою Джозефіною і була зі слабким здоров'ям. Анна мала складнощі у порозумінні з рідними, особливо із сестрою Софі (а також з двоюрідною сестрою Сонею Трієрвайлер, яка мала на неї «поганий вплив»), з якою конкурувала за прихильність батька. Анну постійно посилали на оздоровчі ферми для безмежного відпочинку, прогулянок та пари зайвих фунтів. Вона страждала від депресії, що спричиняла в неї розлади шлунку. Попри все, Анна була енергійною дитиною з репутацією маленької шкоди. Про Анну в щоденниках Фрейда знаходимо більше записів, а ніж про решту близьких.

У роки навчання в Літньому ліцеї Відня від батька та гостей дому Анна вивчила іврит, німецьку, англійську, французьку та італійську мови. Закінчила освіту в Літньому ліцеї 1912 року. Страждаючи від депресії, була дуже невпевнена щодо майбутнього фаху. Згодом поїхала до Італії і залишилася там з бабусею. Існу-

ють свідчення, що 1914 року Анна Фрейд подорожувала до Англії, щоби поліпшити свою англійську, але була вимушена одразу повернутися через оголошення війни.

1914 року Анна Фрейд пройшла тест на стажистку в Літньому ліцеї, де і працювала з 1915 по 1917 рік. 1918 року Анна проходить психоаналіз у З. Фрейда, після чого починає серйозно займатися професією. Психоаналіз Анни Фрейд було завершено 1922 року, і вона представляє його в науковій праці «Фантазії побиття та мрії» перед Віденською психоаналітичною спільнотою, до якої пізніше їй було прийнято. Перша стаття Анни Фрейд, «узята частково з її

власного життя, проте це не робить її внесок менш науковим». З. Фрейд ілюструє, як «мрії, які можуть бути сконструйовані свідомо для придушення мастурбації, є не-свідомим розвитком оригінальної теми тих самих мастурбаційних фантазій». Раніше З. Фрейд описував схожу тему в праці «Дитина, яку лупцюють», у якій описав випадок із жінкою, де «докладно відпрацьована надструктура мрій, що мають величезне

значення для життя, та виросла на ґрунті мазохістської фантазії побиття... майже досягаючи рівня справжнього витвору мистецтва».

1923 року Анна Фрейд започатковує власну психоаналітичну практику з дітьми. З 1925 року викладає техніку дитячого психоаналізу у Віденському психоаналітичному інституті.

4 Грудня

1925 року народився Альберт Бандура (Albert Bandura) – видатний канадський і американський психолог, який зробив вагомий внесок у дослідження морального розвитку людини, навчання за допомогою спостереження, саморегуляції та референтного мислення. Розробив вичерпну теорію соціального научіння.

З 1974 року став Президентом АПА. 1980 року удостоєний нагороди «за видатний науковий внесок».

В академічну психологію Бандура потрапив випадково. Будучи студентом, мав удосталь вільного часу, тому записався на курс психології, а згодом захопився цим предметом. Навчався в Університеті Британської Колумбії (після закінчення нагороджений премією Болокана за успіхи в дослідженні психології). 1952 рік – доктор психології (Університет штату Айова, США). Під час роботи в Айові Бандура дотримувався стилю досліджень через повторюване, експериментальне тестування, системно досліджував уяву людини. Його наукові погляди демонстрували радикальний відхід від теорії біхевіоризму, яка була

панівною на той час. Розширив набір концептуальних інструментів для дослідження навчання через моделювання та саморегуляцію.

З 1953 року працював у Стенфордському університеті, видав книгу «Агресивність підлітків» (1959), пізніше – «Агресія: аналіз соціального навчання» (1973). 1964 рік – професор

Стенфордського університету, член Американської психологічної асоціації. Як учений-психолог Альберт Бандура обґрунтував теорію соціального пізнання поведінки людини. Зокрема, його цікавили такі напрямки, як механізм вчинків людини, вплив людини на власну мотивацію та поведінку, усвідомлення людьми своєї здатності впливати на події свого життя.

А. Бандура є засновником теорії соціального научіння, заклав теоретичне підґрунтя явища самоефективності, що розглядається в його соціально-когнітивній теорії.

Бандура – лауреат численних нагород та відзнак, премій та почесних звань. Він обирався президентом Американської психологічної асоціації (1974), почесним прези-

дентом Канадської психологічної асоціації. Пізніше зізнався, що єдиною причиною того, що він погодився взяти участь у виборах президента асоціації, це бажання 15 хвилин слави. Вчений – володар почесних звань багатьох університетів, серед яких

Римський, Лейденський, Британської Колумбії, Нью-Йоркський, університет Саламанки в Іспанії. Національна академія наук США присвоїла Альберту Бандурі нагороду «Видатному вченому» Товариства біхевіоральної медицини.

5 Грудня

1901 року народився Мілтон Гайленд Еріксон (Milton Hyland Erickson) – американський психіатр та психотерапевт один із найпопулярніших американських психотерапевтів XX ст., гіпнотизер. Автор понад 140 робіт по психотерапії, доктор медицини, спеціаліст у сфері медичного гіпнозу. Засновник і перший президент Американського Товариства клінічного гіпнозу (American Society for Clinical Hypnosis), науковий співробітник Американської психіатричної асоціації (American Psychiatric Association), Американської психологічної асоціації (American Psychological Association), а також Американської психопатологічної асоціації (American Psychopathological Association), член Американської Асоціації психіатрів. Еріксон отримав світове визнання як видатний психотерапевт-практик. Його підхід до змінених станів свідомості ліг в основу цілих напрямків, відомих нині як Еріксонівський гіпноз або терапія, яка дає швидкий довготерміновий результат. Одним із головних її елементів були «навчальні історії». Вони являють собою чудові приклади

мистецтва непрямого переконання. Його психотерапевтичну модель було взято за основу нейролінгвістичного програмування.

17 років Еріксон захворів на поліомієліт. Лікарі, яких було запрошено з Чикаго для огляду хлопця, сказали батькам, що він не доживе й до ранку. Молодий Еріксон чув цю розмову, після чого лише на три дні знепритомнів. Коли Мілтон лежав паралізований та прикутий до ліжка через свою хворобу він міг лише водити очима та чути. Щоб якось себе розважити, він почав спостерігати за людьми, які його оточували (сім сестер, брат, двоє батьків та доглядальниця). На їхньому прикладі Еріксон почав вивчати невербальну мову та мову рухів тіла. Також він спостерігав за однорічною молодшою сестрою, яка тільки вчилася вставати, а потім ходити, як вона намагалася переносити масу свого тіла, щоби навчитися контролювати його рухи. Пізніше, концентруючися на цих спогадах, Еріксон намагався відновити контроль над своїм тілом, щоби знову мати можливість розмовляти та ворушити руками. Усе ще не-

спроможний ходити, він один вирушив у подорож завдовжки тисяча миль на каное всього з кількома доларами. Після такої виснажливої подорожі Мілтон зміг ходити з палицею. Цей досвід посприяв включенню методу «випробування» до психотерапевтичного контексту його «навчальних історій». Він був дуже завзятим студентом-медиком, який дуже

цікавився психіатрією. Отримав ступінь з психології, коли ще тільки навчався на медичному факультеті. 1936 року Еріксон написав статтю, у якій виклав результати свого експерименту з тестом словесних асоціацій, сутність якого полягає в тому, що людина несвідомо дає асоціативний зв'язок на стимульоване слово тими словами, які описують її проблему.

7 Грудня

1910 року народилася Елеонора Джек Гібсон (Eleanor J. Gibson) – американська психологиня. Її працю у сфері перцептивного розвитку 1968 року було відзначено медаллю АПА «За видатний науковий внесок». Найбільше визнання отримали її експерименти із «зоровим обривом». Гібсон стала другою жінкою-психологом, обраною в Національну академію наук (1971). 1992 року Гібсон було удостоєно медалі «National Medal of Science». Закінчила Коледж Сміт, отримавши ступенями бакалавра (1931) та магістра (1933).

Почала відвідувати коледж Сміт у віці 16 років з наміром вивчати мови. Під час навчання зацікавилася експериментальною психологією. 1935 року Гібсон отримала ступінь доктора філософії в Єльському університеті. Під час навчання в Єльському університеті Гібсон зацікавилася порівняльною психологією. Спочатку Гібсон попросила Роберта Йеркса бути її консультантом з дисертації. Він відмовився, заявивши, що не дозволяє жінкам працювати в його лабораторії. Кларк Л. Халл, поведінковий психолог, став її керівником

дисертації, незважаючи на те, що їх наукові погляди розходились по принциповим питанням. Гібсон завершила свою дисертацію з диференціації використовуючи біхевіористську термінологію. Після року в Єльському університеті Гібсон склала необхідні іспити і повернулася до Нортгемптона (штат Массачусетс), де про-

довжила викладати в Сміті. Вона закінчила свою дисертацію через два роки в 1938 році, після чого отримала ступінь доктора в Єльському університеті.

Викладала в рідному коледжі у період (1932–1941 роки, 1946–1949 роки) і в Корнуельському університеті (1949–1979 року), ставши в останньому 1972 року іменним професором – першим професором-жінкою. У роки війни, коли її чоловік служив (відомий психолог Джеймс Дж. Гібсон) у ВПС, слідувала за ним і займалася домашнім господарством та вихованням їхніх двох маленьких дітей.

Елеонора Гібсон є членкинею Американської академії мистецтв та наук (1977). Підписала «Попередження вчених людству» (1992).

8 Грудня

1949 року в Нью-Джерсі єврейській родині народився Роберт Стернберг (Robert Jeffrey Sternberg) – американський психолог, професор психології.

Був деканом наук і мистецтв в університеті Тафтса, професором психології та освіти в Єльському університеті, президентом АПА (2003).

У дитинстві Р. Стернберг страждав від тривожного розладу. Шкала тестувань, що була застосована для діагностики його тривожного розладу, не влаштовувала його, тому Стернберг самостійно сконструював Тест розумових здібностей (STOMA) – свій перший тест на інтелект. Саме проблема складання тестів викликала в Стернберга зацікавленість психологією. Батьки Стернберга не мали навіть середньої освіти. Він навчався в Єльському університеті, отримавши національну стипендію та фінансову допомогу. На вступних іспитах з психології він так погано відповідав, що професор, який читав предмет, наполягав на тому, щоби він навчався іншій спеціальності. Сповнений рішучості досягти успіху, Стернберг отримав ступінь бакалавра з відзнакою і був обраний до Ph. Beta Кappa,

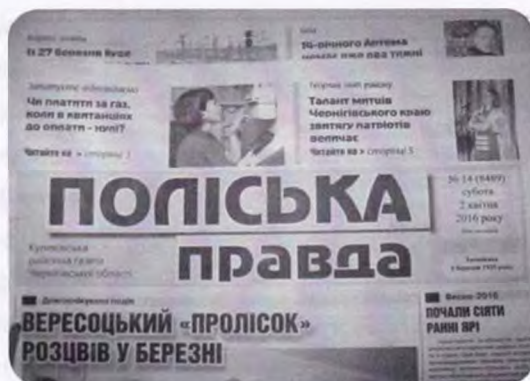
отримавши відзнаки та виняткові досягнення в області психології. Р. Стернберг продовжив академічну кар'єру в Стенфордському університеті, де отримав ступінь доктора філософії.

Повернувся до Єльського університету асистентом професора психології в 1975 році і пропрацював там упродовж трьох десятиріч,

зрештою ставши професором психології та освіти IBM, а також засновником і директором Центру психології здібностей, компетенцій та експертизи.

Залишив Єльський університет у 2005 році, щоб обійняти посаду декана Коледжу мистецтв і наук в Університеті Тафтса, згодом швидко отримав керівну посаду ректора. Після численних невдалих гучних спроб отримати інші академічні керівні посади протягом кількох років після прибуття в Тафтс, зокрема в Університеті Колорадо та Університеті Айови, 2010 року Стернбергу запропонували посаду ректора в Університеті штату Оклахома, де він обіймав її протягом трьох років. На початку 2013 року Стернберга було призначено президентом Університету Вайомінга.

9 Трудня

1923 року газета «Поліська правда» публікує статтю Льва Виготського, написану до ювілею О.С. Серафимовича. Творчий спадок О. Серафимовича найбільш послідовно втілює основні програмні ідеї та естетичні позиції, його думки про психологію людини нового часу, про роль мистецтва в суспільному житті.

Творчий шлях Серафимовича розпочався у 90-ті роки XIX ст. 1889 року московська газета «Російські відомості» опублікувала розповідь А. Серафимовича «На крижині». Поява за ним інших творів письменника про народне життя привертає до нього увагу письменників. Ним зацікавилися Успенський Г. та Короленко В. Він стає відомим у великій літературі. У своїх ранніх творах Олександр Серафимович пише про важку підневільну працю, що пригнічує

робочу людину («На крижині», «У тундрі», «На плотах»).

Сучасники О. Серафимовича намагалися трактувати ці твори як явище натуралістичної літератури. Ігноруючи соціальну тенденційність оповідань, критики співвідносили їх із творами народницького характеру. Проте опис трудових процесів, економічних обставин життя героїв для Серафимовича було самоціллю. Письменник прагнув оголити суспільні протиріччя, підкреслити соціальні контрасти життя. Деталізовані замальовки життя людей праці, докладні описи конфліктів для людей праці з «господарями» відображали загальний конфлікт праці та капіталу. Деталізація у творчості О. Серафимовича не мала нічого спільного з деталізацією в народницькій літературі.

10 Грудня

1900 року Карл Юнг почав свою психологічну кар'єру в якості асистента Ейге Блейлера, відомого психіатра, що практикував в психіатричній лікарні Бургхельцлі. Вони у трьох з З. Фрейдом стали першими членами Віденського психоаналітичного товариства.

За роки роботи в цій клініці К. Юнг поставив собі за мету змінити структуру психіатрії, оскільки до нього психіатри ігнорували психологію душевнохворих. А з 1905 р. він читає курс психіатрії в Цюріху й у цей час обіймає посаду головного лікаря в університетській клініці. У цьому ж році він засновує лабораторію експериментальної психопатології при психіатричній лікарні, де разом зі своїми студентами вивчає психічні реакції. Психологія стала для Юнга наукою – саме вона, на його думку, має дати сучасній людині цілісне уявлення про себе, сформувати її світогляд. Окрім «філософії життя», його приваблював і модний на той час окультизм. Упродовж кількох років Юнг брав участь у спиритичних сеансах, ознайомився з літературою з астрології та

інших «таємничих» наук. Лікування за методом К. Юнга відбувається шляхом інтеграції психологічних складових особистості, а не просто як опрацювання несвідомого за Фрейдом.

Комплекси, що виникають як уламки після ударів психотравмуючих ситуацій, приносять не лише нічні жахи, хибні вчин-

ки, забування необхідної інформації, й є провідниками творчості, проявами колективного несвідомого. Отже, поєднати їх можна за допомогою «активної уяви» – свого роду спільної діяльності між людиною та її інтрапсихічними структурами, несумісними з її свідомістю в інших формах діяльності. Через різницю в змісті й тенденціях свідомого і несвідомого, їх кінцевого поєднання не відбувається. Натомість з'являється «трансцендентна функція», що робить перехід від однієї установки до іншої органічно можливим без втрати несвідомого. Поява її є високо-афективним явищем – набуття нової установки, формування Самості, унікального буття кожного індивіда.

11 Трудня

1893 року вийшло друком перше число журналу «Psychological Review». Джеймс Маккін Кеттел (Cattell) і Джеймс Марк Болдвін (Baldwin) були першими його редакторами. З 1925 по 1938 рік цей журнал побачив багатьох редакторів та зміну редакційної політики, згодом його було передано Американській Психологічній Асоціації. Її першим власником став Говард Уоррен.

На сьогодні «Psychological Review» – це рецензований академічний журнал, який виходить раз на два місяці та висвітлює сучасні психологічні знання та теорії.

З 1894 року існує як засіб публікації для психологів, який оприлюднюють свої наукові доробки та результати дослідження. Згодом журнал став найвидатнішим і найвпливовішим психологічним журналом у Північній Америці, публікуючи важливі статті таких психологів, як Уільям Джеймс, Джон Дьюї, Джеймс Роуланд Енджелла та багатьох інших.

Відповідно до Journal Citation Reports, імпаکت-фактор журналу станом на 2020 рік становить 8,934.

Журнал запровадив рекомендації щодо сприяння прозорості та відкритості, які забезпечують структуру планування досліджень і звітності та має на меті зробити дослідження більш прозорими, доступними і відтворюваними 1893 року вийшов друком перший на-клад журналу «Psychological Review». Джеймс Маккін

Кеттел (Cattell) і Джеймс Болдвін (Baldwin) були першими його редакторами. З 1925 по 1938 рік цей журнал побачив багатьох редакторів та зміну редакційної політики, згодом його було передано Американській Психологічній Асоціації. Її першим власником став Говард Уоррен.

На сьогодні «Psychological Review» – це рецензований академічний журнал, який виходить раз на два місяці та висвітлює сучасні психологічні знання та теорії. З 1894 року існує як засіб публікації для психологів, який оприлюднюють свої наукові доробки та результати дослідження.

Згодом журнал став найвидатнішим і найвпливовішим психологічним журналом у Північній Америці, публікуючи важливі статті таких психологів, як Уі-

льям Джеймс, Джон Дьюї, Джеймс Роуланд Енджелла та багатьох інших.

Відповідно до Journal Citation Reports, імпакт-фактор журналу станом на 2020 рік становить 8,934. Журнал запровадив ре-

комендації щодо сприяння прозорості та відкритості, які забезпечують структуру планування досліджень і звітності та має на меті зробити дослідження більш прозорими, доступними і відтворюваними.

12 Трудня

1904 року на Віденській медичній колегії Зігмунд Фрейд виступив із доповіддю «Про психотерапію».

Творець психоаналізу вперше сказав про те, що психотерапевт теж може мати свої власні внутрішні проблеми, які обмежуватимуть його ефективність у лікуванні пацієнтів. Надалі виникло логічне питання:

як же зробити так, щоби внутрішні конфлікти психотерапевта не впливали на психотерапевтичний альянс із пацієнтом, тобто щоби не виникав ефект особистісного переносу терапевта в процесі лікування пацієнта? Відповідь доволі проста – психотерапевт має сам пройти особистий аналіз. Так що потрібно з відомою часткою критики ставитися до фахівців, які не мають такої підготовки.

У молоді роки З. Фрейд зацікавився гіпнозом та використанням його для допомоги душевнохворим. Пізніше він відмовився від гіпнозу надаючи перевагу своєму власному методу вільних асоціацій та аналізу сновидінь. Ці методи стали основою психоаналізу. Фрейд також цікавився істерією,

нині відомою нам як істеричний розлад особистості.

Уперше термін «психоаналіз» Фрейд використав французькою мовою 30 березня 1896 року в опублікованій ним статті про етіологію неврозів у «Неврологічному журналі». 1900 року він видав свою першу самостійну працю «Тлумачення сновидінь», яка при-

свячувалася аналізу неврозів за допомогою вивчення сновидінь пацієнта. Здійснюючи дослідження з використанням методу вільних асоціацій, він дійшов висновку, що джерелом неврозу більшості пацієнтів є пригнічені сексуальні бажання (лібідо). У разі порушення лібідо (наприклад при фіксації на матері – едіпів комплекс) воно не може бути задоволене і, як наслідок, проявляється у вигляді симптомів психічного захворювання. Також невгамований сексуальний потяг може бути переспрямовано на несексуальні цілі (сублімація). Відповідно, у цій концепції прояви витіснених сексуальних бажань можуть бути знайдені не тільки в снах та неврозах, й у літературі та мистецтві та інших продуктах людської психіки).

У своїх ранніх працях (до 1920 року) за джерело неврозів Фрейд розглядав конфлікт несвідомого (який керується «принципом задоволення») та свідомості, яка прагне до самозбереження («принцип реальності»). Унаслідок цього головна увага зосереджується на конфлікті всередині психічної інстанції, яка керується принципом реальності. У праці «Я та Воно» у структурі психіки Фрейд виділив три ком-

поненти – «Воно» (ід), «Я» (его) та «Над-Я» (супер-его). «Воно» відповідає за позасвідомий потяг, «Я» – принцип реальності. «Над-Я» формується в процесі засвоєння людиною соціальних норм. Панування над психікою стає неусвідомленим, приводить до виникнення так званої «совісті» і неусвідомленого почуття провини.

13 Трудня

Цього дня народився Скрипченко Олександр Васильович – доктор психологічних наук, професор, педагог, почесний член АПН України, заслужений працівник народної освіти УРСР, учасник Другої світової війни, підполковник артилерії.

Фахівець у галузі вікової та педагогічної психології, дослідник таких питань, як поліпшення основ навчання, виховання й розвиток учнів; розвитку, перцепції, пам'яті, мислення, мовлення, уяви; теоретичне обґрунтування і практична реалізація потенційних можливостей психічного розвитку дитини; психолого-педагогічні проблеми навчання, виховання та розвитку студентів, підготовка вчителів; розробка психодіагностичних методик; аналіз проблем психології сприйняття, психолінгвістика, теоретичні проблеми дослідження емоційної сфери людини; історія психологічної думки в Україні.

О.В. Скрипченко є автором підручників, навчальних методичних посібників і довідкових видань з психології та педагогіки. За програмою ЮНЕСКО провів дослідження

з проблем взаємовідносин чоловіків і жінок в Україні.

Один із перших провів чотирирічне лонгитюдне комплексне дослідження сенсомоторики, пам'яті, мовлення та уяви, дослідив взаємозв'язки між цими компонентами розумового розвитку, виявив зміну провідних компонентів та динаміку їх розвитку. У

співавторстві обґрунтував систему психологічного відбору абітурієнтів до авіаційних училищ в умовах переходу військової авіації на реактивну техніку. Зробив вагомий внесок у теоретичне і практичне розроблення співвідношення конкретного і абстрактного у змісті навчання молодших школярів і пришвидшеного формування у них узагальнень, впровадження алгебраїчної пропедевтики (розв'язування задач) в курсі початкової математики.

У НПУ імені М.П. Драгоманова заснував наукову школу «Психічний розвиток молодшого школяра»; 11 років керував Спеціалізованою вченою радою інституту із захисту дисертацій з психології; підготував понад 30 кандидатів і докторів наук.

13 Трудня

1926 року народився Мортімер Мишкін (Mortimer Mishkin) – американський нейропсихолог. 1985 року Мишкіна було удостоєно нагороди АПА «За видатний науковий внесок» за працю із дослідження функціональної організації мозку приматів, особливо за вивчення лобових часток та інтеротемпоральної кори.

1946 року Мишкін закінчив Дартмутський коледж, 1949 року отримав ступінь магістра, 1951 року доктора філософії в Університеті МакГілла під керівництвом Дональда О. Гебба. Його Дипломною роботою частково керував хірург і теоретик Карл Х. Прібрам.

2010 року Мишкін отримав Національну медаль науки за 50-річну працю над механізмами пізнання і пам'яті, а також за відкриття того, що мозок обробляє спогади у двох окремих процесах: когнітивна пам'ять, яка має справу з подіями та свіжою інформацією, і поведінкова пам'ять, пов'язана з навичками та звичками.

Станом на 2016 рік Мишкін був керівником відділу когнітивної Лабораторії нейропсихології Національного інституту психічного здоров'я США, уповноваженого досліджувати нейробіологічні механізми сприйняття та пам'яті.

14 Грудня

1891 року побачила світ книга Вільяма Джемса «Psychology: Briefer Course».

Протягом багатьох десятиріч книга слугувала основним університетським текстом та входить до списку найвидатніших книг із психології. Прагматизм і радикальний емпіризм Джемса – спроба розібратися в людському досвіді, в його природному та соціальному контексті виявляти відкритий та мужній розум, прагнення полегшити людську долю. Відповідно до цього підходу світ існує у двох вимірах. По-перше, речі, з якими кожен із нас стикається в повсякденному житті. По-друге, світ існує в тому сенсі, що кожна людина створює свій власний світ, конструюючи його з матеріалу навколишньої дійсності. У книзі «Принципи психології» («The Principles of Psychology», 1890) В. Джемс порівнює світ із статуєю, що її скульптор висікає з мармуру. Наш світ спочатку є «хаосом відчуттів», «потокотом свідомості»; це – «нейтральний» матеріал мислення будь-якої людини. Світ, у якому ми живемо, ми і наші предки «поступово, неквапливими

ударами різця» звільнили з об'єктивної дійсності.

Погляди В. Джемса дістали назву «радикального емпіризму». У книзі «Психологія» («Psychology», 1891) Джемс підкреслює, що розум є інструментом у боротьбі за виживання, причому за виживання, що визначено потребами та ідеалами того, хто хоче вижити. Тому особли-

вою працею розуму є поєднання об'єктивно даного з індивідуальними бажаннями.

Розум самого В. Джемса був чудово пристосований для розв'язання цього складного завдання. У ньому поєднувалися природний дар і невтомна самодисципліна в ім'я інтелектуального, морального та релігійного служіння своїм співвітчизникам та всьому людству. Джемс вважав, що сенс понять укладено у поведінці людей, яку вони припускають та є вирішальним чинником у виборі людиною того чи іншого вірування (без будь-яких об'єктивних підстав для вибору). Згідно з науковими поглядами Джемса, істина – не якась статична якість істинних ідей, навпаки, вона стає реальністю, коли шукач істини піддає її справжньому випробуван-

ню. В. Джемс також вважав, що свідомість – це особлива сутність, функція, інструмент виживання людини. Співпер живаючи людському стражданню, Джемс майже не звертав увагу на соціальні умови, що часто є причиною страждань, його радше захоплювали невпинна енергія, шляхетність і геро-

їзм людини перед життєвими труднощами. «Є лише одна безумовна заповідь, – відстоював він, – і полягає вона в тому, що ми маємо невпинно, ігноруючи страх і тремтіння, що охоплюють нас, шукати рішення і робити вчинки, які ведуть до найбільшої кількості благ у нашому розумінні».

15 Трудня

1941 року в с. Запруддя Рокитнянського району Київської області народився Максименко Сергій Дмитрович – український психолог, доктор психологічних наук, професор, дійсний академік НАПН України.

С.Д. Максименко – відомий в Україні та за її межами фахівець у галузі практичної психології, засновник української потужної наукової школи генетичної психології, всесвітньо відомий науковими розробками з теоретичних проблем розвиваючого навчання, методологічної рефлексії проблем розвитку в психології, експериментально-генетичних методів вікової та педагогічної психології, наукового обґрунтування створення та запровадження системи підготовки фахівців для галузі охорони здоров'я.

Окрім цього, як член Міжнародної ради психологів, Максименко є координатором досліджень із розроблення і використання експериментальних методів у сфері навчання та розвитку особистості. Він є роз-

робником формувальних і діагностичних методів, уключених до Європейського банку дослідницьких процедур з лонгітюдних досліджень при Інституті фізики товариства Макса Планка.

Сергій Дмитрович докладає значних зусиль для презентації української психологічної науки на рівні міжнародної співпра-

ці. 2015 року С.Д. Максименка обрано в Україні Президентом міжнародної організації «Глобальний союз науковців за мир» («Global Union of Scientists for Peace», США). Під керівництвом Максименка захищено близько 200 кандидатських та понад 70 докторських дисертацій. Він є автором першого в Україні підручника «Психологія особистості», понад 800 наукових праць, зокрема, 35 підручників для студентів ВНЗ, 36 навчальних посібників, 30 монографій. Він є засновником та науковим керівником Кризового центру медико-психологічної допомоги учасникам АТО та членам їхніх родин.

16 Грудня

1925 року в Німеччині в католицькій родині народився Берт Хеллінгер (Bert Hellinger) – німецький психотерапевт та богослов. Відомий завдяки терапевтичному методу, що називається – «сімейні розстановки». У процесі розвитку його праця вийшла за межі психотерапевтичного формату, він позначав свою роботу як «нові сімейні розстановки» відповідно до «Руху Духу» (Spirit Mind).

З 2007 року створював власну школу, що отримала назву Hellinger Sciencia (sciencia – старолатинське написання слова «scientia», що означає «наука»).

У 10 років оселився в католицькому інтернаті при монастирі. Місцева організація Гітлерюгенд безуспішно намагалася завербувати його, коли він був ще підлітком. Його класифікували як «потенційного ворога народу». 1942 року Хеллінгера було призвано до Вермахту і він брав участь у боях на Західному фронті. 1945 року потрапив у полон і був ув'язнений у таборі союзників. Після втечі з табору повернувся до Німеччини. Його старшого брата Роберта Хеллінгера було вбито на фронті.

Б. Хеллінгер вступив у Католицький

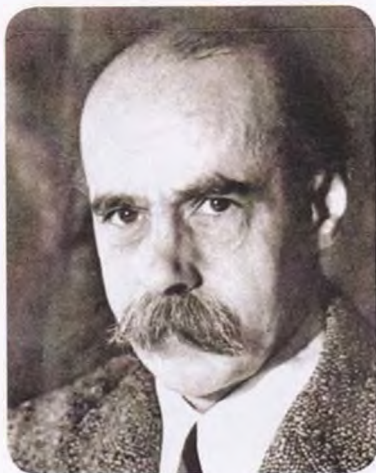

орден і вивчав філософію та теологію у Вюрцбурзькому університеті. 1952 року прийняв сан священника і був відправлений до Південної Африки як місіонер у зулусів. Там він продовжував своє навчання в Університеті Пітермаріцбурга та Університеті Південної Африки, де став бакалавром гуманітарних наук, отримав

диплом, що дає право викладання в школі. Його участь у програмах міжрасового єкуменічного навчання, що проводилися англіканським духовенством у Південній Африці на початку 60-х років, призвело до виходу з ордену.

На початку 70-х років переїхав до Відня, пройшов класичний курс у Віденській Асоціації психоаналізу. Після завершення навчання став практикуючим психоаналітичним психотерапевтом. 1973 року залишив Німеччину вдруге і переїхав до США, щоб продовжити навчання в Артура Янова у Каліфорнії. Одним із найзначніших впливів на його світогляд стали погляди Еріка Берна та його трансактний аналіз. Б. Хеллінгер багато подорожував, читаючи лекції, проводячи семінари та навчальні курси по всій Європі, у США, Китаї та Японії.

17 Грудня

1924 року Макс Вертгеймер прочитав одну зі своїх перших лекцій з гештальтпсихології в Кантіанському Товаристві у Берліні. У своїй першій експериментальній праці, присвяченій вивченню сприйняття руху (1912), М. Вертгеймер установив, що особливості будови сприйняття не можуть бути пояснені характером окремих елементів сприйняття ситуації, а вимагають усвідомлення взаємозв'язку цих елементів, сприйняття цілісності ситуації.

Спрямованість вивчення цілісної структури (гештальта) образу сприйняття і становить основний принцип гештальтпсихології. М. Вертгеймер поширив принципи гештальтпсихології в галузі сприйняття на інші психічні процеси, зокрема на мислення, що його він трактував як процес послідовної зміни гештальтів, різних типів бачення ситуації під впливом природ-

ної ситуації або спеціально поставленого завдання.

Розв'язання завдання, за Вертгеймером, настає в разі збігу структури бачення ситуації та об'єктивної структури самої ситуації. Відповідно до цього, механізми мислення М. Вертгеймер вбачав не в асоціаціях, а в діях із структурування і пере-структурування образу ситуації відповідно до розв'язуваного завдання. Ці уявлення Вертгеймера найповніше викладено у праці «Продуктивне мислення», яку вважають фундаментальною у психологічному дослідженні мислення. Як показав подальший розвиток психології, одним із найуразливіших місць концепції Вертгеймера виявився той факт, що пояснення механізмів мислення давалося в ній без урахування соціально-історичної природи розумової діяльності.

18 Трудня

1839 року в Бретані у місті Генгані народився Теодюль Рібо (Theodule Armand Ribot) – французький психолог, один із засновників французької школи експериментальної психології.

Навчався в ліцеї міста Сен-Брійо, згодом став членом його адміністрації. Через два роки переїхав до Парижа. У столиці Франції закінчив

Вищу нормальну школу і 1875 року отримав докторський ступінь. На посаді професора порівняльної та експериментальної психології працював у Коледжі де Франс. Викладаючи психологію, отримав академічне визнання у Франції. Праці Т. Рібо з психології вирізняються легкістю викладу, великою кількістю суворо перевірених медичних фактів та обережністю у висновках. Т. Рібо – переважно психолог-емпірик; він прагнув створити з психології точну науку, у якій особисті погляди дослідника не впливали би на хід і результати дослідження. Водночас, Теодюль Рібо не постулює емпіризм в безумовний принцип, допускає і метафізику як пошук кінцевих причин, що лежать за межами точних наук.

В «Філософському огляді» («Revue philosophique») – журналі, що його вида-

вав Т. Рібо з 1876 року, переважає прихильність до позитивістського напрямку. У журналі друкують праці не лише французьких, а й іноземних авторів – німецьких (Едуард фон Гартман, Рудольф Герман Лотце, Горвіч та ін.), англійських (Джордж Генрі Льюїс, Г. Спенсер та ін.), італійських (Мантегацца), російських (Євгеній Ва-

лентинович Де Роберті та Микола Якович Грот). У 1885 Рібо заснував у Парижі Товариство фізіологічної психології і став професором у Сорбонні, 1888 року отримав професорську посаду в Коледж де Франс, де невдовзі став директором першої психологічної лабораторії. 1889 року в Парижі організував I Міжнародний психологічний конгрес для зміцнення міжнародних зв'язків та співробітництва психологів різних країн. На думку Ж. Піаже: «Від Т. Рібо у французьких психологічних школах починається традиція широкого застосування експериментального матеріалу патологій та хворобливих станів». 1886 року для опису характерного психологічного стану при хворобах печінки Т. Рібо запропонував термін «ангедонія», що його використовують у психіатрії і понині.

19 Трудня

1888 року в с. Сакара Кутаїської губернії в селянській родині народився Узнадзе Дмитро Миколайович – грузинський філософ та психолог, що розробив загальнопсихологічну теорію установки. Д. Узнадзе отримав освіту в Лейпцигу (1909) та Харкові (1913). Один із засновників та професор Тбіліського державного університету (зараз – Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі), де він створив кафедру психології, що нею завідував до своєї смерті. Був директором Інституту психології АН Грузії, академік АН Грузії (1941).

Навчався у Кутаїській гімназії. 1905 року навчався на філософському факультеті Лейпцизького університету. 1907 року написав першу наукову працю, (присвячену творчості Лейбніца), яку рада університету відзначила премією. Через два роки підготував працю про філософську спадщину Соловйова В.С. 1909 року отримав ступінь доктора філософії в Галле. Того ж року повернувся до Росії. З 1910 по 1913 рік навчався (склав іспити екстерном) на історико-філологічному факультеті Хар-

ківського університету, що його закінчив із дипломом 1 ступеня.

У ці роки написав свої перші праці з психології: серія праць за загальною назвою «Цілі виховання» (1910), «Нариси з експериментальної педагогіки» (1911), «Основна трагедія виховання» (1912). 1912 року вийшла друком книга «Вступ до експериментальної педагогіки».

1914–1916 роки викладав історію в Кутаїській жіночій гімназії, 1915–1918 роки також викладав логіку та психологію в Кутаїському духовному училищі, згодом працював директором грузинської школи «Сінатле», що в Кутаїсі. Проводив просвітницьку та лекційну роботу в межах так званого «Народного університету». 1925–1927 роки – декан педагогічного факультету Тифліського університету. 1927 року заснував «Товариство психологів Грузії» і керував ним. З 1931 року – професор. 1935 року кваліфікаційна комісія присвоїла йому ступінь доктора наук. 1931–1940 роки професор, завідувач кафедри психології Кутаїського педагогічного інституту. 1939–1940 роки – декан філологічного факультету Тбіліського

університету. Завідувач сектору психології (1941–1942), директор Інституту психології АН Грузинської РСР (1943–1950).

Дмитра Узнадзе вважають одним із засновників сучасної психології. Він є автором праць «Основні положення теорії

установки» (1961) та «Експериментальні основи психології установки» (1966), у яких запроваджує та обґрунтовує поняття установки як «межі» між суб'єктивним та об'єктивним.

20 Грудня

У цей день 1993 року Джудіт Родін була обрана головою університету Пенсільванії і стала першою жінкою, яка очолила школу Ліги плюща (Ivy League school).

1977 року вона стала володаркою нагороди АПА "За видатний внесок у розвиток психології". Відома новаторськими дослідженнями чинників, що впливають на зухвалу (excessive) поведінку. Під керівництвом Д. Родін у Пенсільванському Університеті, окрім інших покращень, подвоїлося фінансування наукових досліджень та потроївся збір коштів на благодійні потреби та допомогу обдарованій молоді. При Родін також була створена Медична школа (Penn Medicine), яка залучила рекордну кількість кандидатів, які бажають стати її студентами. На базі університету з'явилися нові факультети та було створено понад десяток міждисциплінарних центрів, кілька шкіл та підготовчих програм для студентів та випускників. Крім цього, Д. Родін навіть вдалося підключити Боно (Boo) з

рок-групи 'U2', який виступив у 2004-му на церемонії присвоєння вчених ступенів та вручення дипломів. Д. Родін опублікувала понад 200 статей та окремих розділів в академічних виданнях та стала автором або співавтором 11 книг, включаючи «Public Discourse in America» 2003 року.

Посада президента Фонду Рокфеллера Джудіт зайняла у березні 2005-го. Вона повторно вирішила зосередити увагу фонду на вирішенні складних економічних проблем 21-го століття, і сьогодні фонд підтримує різноманітні інновації, що сприяють зміцненню стійкості до ризиків і забезпечують економічне зростання у всьому світі, виходячи з регульованого права справедливості. Кошти фонду, насамперед, покликані задовольнити вкладання у 4 основних наукових напрямки. Йдеться про переоцінку екосистем, зміцнення здоров'я, пошук ресурсів для забезпечення належного рівня харчування та перетворення міст.

22 Трудня

1903 року в Меріш-Трюбау (до 1918 року місто входило до складу Австрійської імперії, нині Тршебова в Чехії) в родині Рудольфа Барти та Рози Марі Блондіау народилася Магда Блондіау Арнольд (Magda Blondiau Arnold) – американська психологиня.

Відома своєю працею в сфері емоцій, нейрофізіології та сприйняття, а також теорією активізації емоцій. Її книга «Physiological Differentiation of Emotional States» – результат її досліджень у цих сферах. Перша сучасна теоретикня, яка розробила теорію оцінювання емоцій, яка відійшла від теорій «почуттів» (наприклад, теорія Джеймса-Ланге) і «біхевіористських» теорій (наприклад, теорія Кеннона-Барда) до когнітивного підходу. Вона також запропонувала новий метод оцінювання за тестом тематичної апперцепції під назвою «Аналіз послідовності відповідей».

Одружилася з Робертом Арнольдом і переїхала до Праги. Відвідувала лекції з психології в Карловому університеті, де працювала секретарем. 1928 року Арнольди покинули Чехію та іммігрували до Канади. Магда вивчала психологію в Університеті

Торонто, закінчила його зі ступенем бакалавра 1939 р. Продовжила навчання в аспірантурі при Університеті Торонто, вивчаючи зв'язок між емоціями і м'язовою напруженістю; здобула ступінь магістерки в 1940, а докторський – в 1942 році. Працювала в Університеті Торонто і після отримання докторського ступеня. У 1946 р. її

запросили на посаду директорки з досліджень і навчання в Психологічній службі у справах ветеранів Канади. Наступного року Арнольд обійняла посаду викладачки в коледжі Уелслі. У 1948 році – посаду доцентки та завідувача кафедри в коледжі Брін Мор.

З 1952 р. працювала дослідником в Університеті Лойоли (Чикаго), щоби зосередитися на дослідженнях. Її підвищили до директорки лабораторії поведінкової психології. Протягом двадцяти років їздила за кордон, щоби викладати в університетах Східної Європи.

У 1975 році Арнольд припинила викладацьку діяльність і зосередилася на завершенні своєї книги «Пам'ять і мозок», яка стала самою видатною її працею.

23 Грудня

1907 року народився в містечку Браунхелм округу Лорейн (штат Огайо) Дональд Бенджамін Ліндслі – фізіологічний психолог, найбільш відомий як піонер у галузі вивчення функцій мозку.

Колеги вважали гідним отримати Нобелівську премію з фізіології за відкриття ретикулярної системи активності разом з Горацієм Вінчеллом (Тідом) Магуном і Джузеппе Моруцці. Ліндслі відіграв важливу роль у демонстрації використання електроенцефалографії (ЕЕГ) у дослідженні мозку.

На той час це була переважно сільська громада. Він був молодшим із чотирьох синів. Його батько, Бенджамін, працював у Cleveland Stone Company менеджером із запчастин. У старші шкільні роки Ліндслі досяг успіху в спорті, вигравши медалі та титули з легкої атлетики, бейсболу та баскетболу. Жив простим сільським життям, проводячи літо на риболовлі та полюванні в холодну пору року. У нього не було бажання вступати до коледжу, оскільки ніхто з його родини не робив цього раніше, і його родина не могла собі цього дозволити. Однак

завдяки підтримці одного зі своїх учителів Ліндслі здобув вищу освіту, вирішивши спочатку вступивши до коледжу. Його захоплення психологією розпочалася у Віттенберзькому коледжі 1925 року.

Тут (нині це університет) він навчався в 1925–1929 роках, отримав ступінь доктора психології в Університеті

Айови. В університеті Айови він познайомився зі своєю майбутньою дружиною Елен Форд. Вона була студенткою театрального мистецтва і донькою Артура Форда – професора електротехніки у Університеті Айови. Саме з Університеті Айови Ліндслі опанував використання лабораторного обладнання та фізіології, опублікувавши шість статей про активність м'язів людини та 1907 року в містечку Браунхелм округу Лорейн (штат Огайо) народився Дональд Бенджамін Ліндслі – психофізіолог, найбільш відомий як піонер у галузі вивчення функцій мозку. Дональд Ліндслі відіграв важливу роль у демонстрації використання електроенцефалографії (ЕЕГ) у дослідженні мозку.

Д. Ліндслі виріс у сільській місцевості.

Він був молодшим із чотирьох синів. Його батько, Бенджамін, працював у Cleveland Stone Company менеджером із запчастин. У старші шкільні роки Ліндслі досяг успіху в спорті, вигравши медалі та титули з легкої атлетики, бейсболу та баскетболу. Жив простим сільським життям проводячи літо на риболовлі та полюванні в холодну пору року. У нього не було бажання вступати до коледжу, оскільки ніхто з його родини не робив цього раніше, і його родина не могла собі цього дозволити. Однак, завдяки підтримці одного зі своїх учителів, Д. Ліндслі здобув вищу освіту, вирішивши спочатку вступити до коледжу. Його захоплення

психологією розпочалася у коледжі Віттенберга 1925 року.

У Віттенберзі він навчався в 1925–1929 роках, згодом отримав ступінь доктора психології в Університеті Айови. В університеті Айови він познайомився зі своєю майбутньою дружиною Елен Форд. Вона була студенткою театрального мистецтва і донькою Артура Форда – професора електротехніки Університету Айови. Саме в Університеті Айови Д. Ліндслі опанував використання лабораторного обладнання та фізіології, опублікувавши шість статей про активність м'язів людини та щура.

24 Грудня

1886 року в Каховці, що на Херсонщині народився Панкеєв Сергій Костянтинович – російський поміщик з Одеси, котрий здобув популярність як пацієнт Зігмунда Фрейда, якого Фрейд для збереження анонімності називав «Людина-вовк». Саме цьому випадку Фрейд присвятив свою працю «З історії одного дитячого неврозу».

1891 р. його батько – поміщик Костянтин Панкеєв – переїхав до Одеси. 1906 року Сергій успішно закінчив навчання в 5-й Одеській гімназії і, вступивши на юридичний факультет Новоросійського університету, відправився в подорож Європою та Кавказом. Невдовзі у його житті відбулися одразу дві трагедії. Сестра, відвідавши могилу Лермонтова, вчиняє самогубство, а сам він заразився венеричною хворобою. Хлопця охопила важка депресія. Він їде до Санкт-Петербурга до всесвітньо відомого лікаря Володимира Бехтерева і проходить сеанси гіпнозу. Не відчувши покращення, їде до Мюнхена на лікування в санаторій Еміля Крепеліна. Йому ставлять діагноз – «маніакально-депресивний психоз».

Перебування в санаторії пішло на ко-

ристь молодій людині – його стан поступово почав поліпшуватися. Але 1908 року від передозування барбіталом помер батько. Це змусило хворого Сергія повернутися до Одеси та звернутися до психіатра Леоніда Дрознеса. Той показав хворого своєму другу Зігмунду Фрейду. Панкеєв розповів лікареві про жахіття, що мучили

його з дитинства. Йому снилося горіхове дерево за вікном, на якому сидять 6–7 вовків білого забарвлення з короткими хвостами. Коли один із них застрибував на підвіконня з відчиненим вікном, Сергій з жахом прокидався. Згодом Панкеєв вирішив завершити лікування. З. Фрейд назвав це небажанням щось змінювати в житті.

Австрієць був вдячний долі за такого пацієнта, який, на думку «батька психоаналізу», підтвердив його трактування людської психіки. Панкеєв вважав, що їхні стосунки з Фрейдом нагадували більше не лікування, а співпрацю. У своїх «Спогадах про Фрейда» він неодноразово критикував методи психіатра. Але, відповідаючи на телефонні дзвінки, до глибокої старості говорив: «Людина-вовк слухає!».

25 Трудня

1927 року в м. Миколаєві народився Репкін Володимир Володимирович – психолог, педагог, лінгвіст, кандидат психологічних наук (1966).

Закінчив філософське відділення Майкопського педагогічного інституту (1949) та психологічне відділення філософського факультету МДУ (1957). 1949–1952 роки працю-

вав учителем російської мови в Майкопі, 1957–1962 роки – на Сахаліні. 1963–1983 роки очолював лабораторію навчальної діяльності в школі №17 (м. Харків), до 1987 року завідував кафедрою російської мови в Харківському інституті комунального господарства. 1989 року – керівник науково-методичного центру «Розвиваюче навчання».

Психологічні погляди Репкіна сформувалися під впливом наукової школи Виготського Л.С. Створена Репкіним ла-

бораторія включилася в експериментальну працю наукового колективу разом з Ельконіним Д.Б., Давидовим В.В., які проводили дослідження в московській школі № 91. В. Репкін зробив значний внесок у розроблення теорії навчальної діяльності, виступив одним із творців психолого-дидактичної системи навчання.

Розробляв проблему особистої мотивації дитини, проблему навчального цілепокладання тощо.

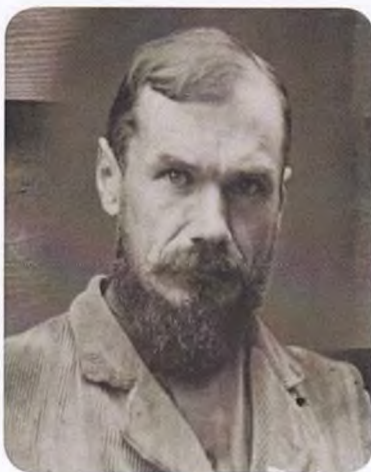
У межах цього підходу створив навчальний курс з вивчення мови та написав відповідні книги для початкової та середньої школи, у тому числі «Буквар», підручники для 1–3-х, 5–6-х та 8-го класів (1988–1994). Здійснив переклад системи навчання з експериментальних умов і перехід у практику масової школи, розробив оригінальні способи перепідготовки вчителів.

26 Трудня

1912 року голландський психіатр Фредерік Ван Еден (Frederik Willem van Eeden) закінчив свою чотирнадцятирічну працю зі збору та аналізу сновидінь. Усього ним було зібрано 500 сновидінь. Ф. Ван Еден голландський прозаїк та поет, відомий, головним чином, своїми художніми творами, особливо романом «De Kleine Johannes» (Маленький Йоханнес), написаний 1884 року, який і зробив його всесвітньо знаменитим.

1885 року отримав вищу медичну освіту, а в 1886 отримав ступінь доктора. У цей же час відвідує лекції знаменитого французького гіпнолога Шарко – засновника паризької школи гіпнозу, пізніше деякий час працює в Нансі у знаменитих гіпнологів Льебо та Бернгейма. 1887 року відкрив у Амстердамі інститут психотерапії, який, утім, займав лише кілька кімнат, де він лікував за допомогою гіпнозу.

Особливий слід Фредерік Ван Еден залишив у вченні про сновидіння. Ще з 1889

року він почав вести щоденник сновидінь, але з 1896 року взявся за систематичне вивчення снів. 1897 року пережив своє перше усвідомлене сновидіння. Відтоді почав розробляти теорію сновидінь, закінчити яку так і не вдалося. 1909 року опублікував свої попередні дослідження в галузі сновидінь у художньому творі «De

Gedenkschriften van Vico Muralto» («Наречена ночі: спогади Віко Муральто»), який невдовзі був виданий англійською мовою під назвою «Наречена зі сновидінь».

У 1913 році в парapsихологічному журналі «Вісті спілки психічних досліджень» було опубліковано статтю «Дослідження сновидінь», у якій коротко і системно Ван Еден виклав початок своєї теорії сновидінь, центральне місце в якій зайняли усвідомлені сновидіння. Дослідження на тему сновидінь продовжував вести до 1923 року, хоча щоденники сновидінь, видані лише у 1979 року.

27 Грудня

1898 року народився Людвіг Ейдельберг (Ludwig Eidelberg) – американський психоаналітик.

Після вивчення медицини у Відні почав займатися психоаналізом (з 1928 року).

1938 року емігрував до Лондона, 1940

року – до США. З 1951 – професор державного Медичного центру в Дауні (Нью-Йорк).

Був редактором енциклопедії психоаналізу (Encyclopedia of Psychoanalysis, 1968).

28 Грудня

AMERICAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION

1899 року Перша щорічна сесія АПА, присвячена викладанню психології, була представлена Джорджем Фуллертоном (George Stuart Fullerton), Джозефом Ястроу (Joseph Jastrow), Остіном Айкінсом (Austin Aikins) і Чарльзом Джаддом (Charles Hubbard Judd).

Тема сесії була «Як може викладатися психологія?» Всі доповідачі погодилися з тим, що психологія має викладатися як наука.

У 1900 р. Джозефа Ястроу було обрано президентом Американської психологічної асоціації. Він зробив значний внесок у розвиток психології сприйняття та дослідження аномалій психіки. Дж. Ястроу з великим успіхом займався популяризацією психології (зокрема, теорій Зігмунда Фрейда) у своїх лекціях, есе, радіопередачах та книгах, у тому числі «Факт і вигадка у психології» (1890), «Підсвідоме» (1906), «Зберег-

ти психічне здоров'я» (1928). Його колега Чарльз Джадд 1903 року написав «Генетичну психологію для вчителів», розпочавши свою кар'єру аналітика психології шкільних програм. 1907–1909 роки Ч. Джадд був директором психологічної лабораторії в Єльському університеті; 1909–1938 роках

Ч. Джадд був професором і головою відділу освіти Чиказького університету, з якого він пішов у відставку. Протягом своєї кар'єри Ч. Джадд опублікував багато своїх ідей. Деякі з його опублікованих робіт – «Психологія соціальних інститутів» (1926) році та «Освіта як культивация вищих психічних процесів» (1936) році сприяли розвитку соціальної психології.

Протягом ХХ ст. в АПА відбувалися постійні сутички між протидіючими групами її членів. Одне з найдовших протистоянь спостерігалось між теоретиками та експе-

риментаторами, з одного боку, і прикладними психологами, з іншого. Опитування, проведене 1957 року у відділенні експериментальної психології, показало, що тільки 55 % членів схвалили існування АПА, 30 % висловилися проти цієї організації і виявили бажання полишити її. Напруженість між спільнотами практиків і «академіків» різко загострилася 80-х роках, коли практики виявилися в більшості. Якщо 1940 року академічною психологією захоплювалися близько 70 % членів АПА, то 1985 року – лише 33 %. «Академіки» часто заявляли, що АПА прагне задовольнити інтереси гільдії практиків, у тому числі щодо отримання страхових виплат, можливість виписування рецептів на психоактивні препарати, забезпечення для клінічних психологів таких же шпитальних привілеїв, що і для психіатрів.

Протягом другої половини ХХ ст., було розпочато кілька спроб розв'язати ці протиріччя шляхом реорганізації АПА. Проте

з плином часу «академікам» ставало все складніше домагатися потрібних їм рішень, тому багато з них полишали з АПА. Останню спробу реорганізації було зроблено в лютому 1987 року. Обговорення плану реорганізації було емоційним, відбувалося в атмосфері суперечок, інтриг і взаємних звинувачень у недовірі. Приватний практик-психолог Стенлі Грем, який став президентом АПА 1990 року, спочатку підписав документ про реорганізацію, але невдовзі змінив свою позицію і став виступати проти його ратифікації. Згодом багато академіків, за словами колишнього президента АПА Логана Райта, зробили висновок, що «АПА стала гільдією, керованою представниками дрібного бізнесу». Прихильники академічної психології створили власну організацію під назвою Американська психологічна спілка (American Psychological Society, APS), згодом перейменовану на Асоціацію психологічної науки (Association for Psychological Science).

29 Трудня

1950 року в м. Олександрії Кіровоградської області народилася Титаренко Тетяна Михайлівна – українська психологиня, докторка психологічних наук, професорка, академік НАПН України, заслужений працівник освіти України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (2019). Закінчила Київський Державний університет імені Тараса Шевченка (філософський факультет, відділення психології, 1973 р.); аспірантуру Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України (1979 р.).

Пріоритетні напрямки досліджень: соціально-психологічні практики життєконструювання особистості; постнекласичні підходи до побудови особистістю життєвого шляху; способи моделювання та прогнозування майбутнього; психологія життєвої кризи та можливості надання психологічної допомоги при повсякденній травматизації; психологічне здоров'я та соціально-психологічна реабілітація, супровід особистості.

Титаренко є авторкою теорії особистісного життєконструювання, значення якої

полягає в розробленні теоретико-методологічних підходів до особистості, основними модусами існування якої є ідентифікація, автономізація, діалогування та практикування. У теорії опрацьовано можливості життєвого вибору, що задає горизонти прогнозу та сприяє трансформації сенсів за рахунок розгортання нових причин-

но-наслідкових взаємозв'язків; виявлено закономірності функціонування життєвих домагань як механізму самоздійснення особистості та можливості їх оптимізації; визначено чинники постановки життєвих завдань та їхні ключові характеристики, що сприяють самоконституюванню особистості; розроблено концептуальну модель впливу соціально-психологічних практик на особистісне життєконструювання.

Під керівництвом Титаренко захищено 19 кандидатських та 6 докторських дисертацій. Вона є авторкою понад 500 наукових праць, 15 книжок, науковим редактором та співавтором 7 монографій, 5 навчальних та практичних посібників, 3 методичних рекомендацій.

29 Грудня

Цього дня, у 1904 році, на пост президентки АПА обрано Мері Уайтон Калкінс (Mary Whiton Calkins). Це був перший випадок, коли жінка очолила наукову громадську організацію.

Мері Уітон Калкінс народилася 1863 року в Хартфорді (штат Коннектикут). Була старшою з п'яти дітей. Мері виховувалася в дуже згуртованій родині і, як кажуть, її особисте життя оберталось навколо них. Родина переїхала до Нью-Йорка (штат Массачусетс), оскільки її батько, який був пресвітеріанським священиком, отримав там роботу. Батько Мері брав активну участь у нагляді за освітою дітей, і коли вона закінчувала середню школу, він так спланував її навчання, щоби вона могла вступити до коледжу. 1882 року вступила у Калкінс Сміт-коледж на другий курс. Через рік навчання, 1883 році зі смертю сестри вона взяла рік академічної відпустки в коледжі та навчалася самостійно. Протягом академічної відпустки, Калкінс отримувала приватні уроки з грецької мови. Розпочала своє серйозне вивчення психології у Вільяма Джеймса, невдовзі

після виходу його відомого підручника «Принципи психології», що побачив світ у 1890 році.

М. Калкінс високо цінувала одну із перших своїх зустрічей із В. Джеймсом, у своїй автобіографії стверджуючи, «що я здобула завдяки написаній сторінці, а тим більше від обговорення тет-а-тет, мені здається, коли

я згадую про це, яскраве відчуття конкретності психології та безпосередньої реальності «обмежених індивідуальних розумів» з їхніми «думками та почуттями». Хоча Мері Калкінс перебувала під впливом філософії В. Джеймса, проте сферу її інтересів становила експериментальна психологія.

Після закінчення навчання у Джеймса, Мері Калкінс працювала з Едмундом Санфордом з Університеті Кларка, який згодом допоміг їй у створенні першої лабораторії жіночої психології в коледжі Уеллслі. Е. Санфорд навчав Калкінс експериментальним лабораторним процедурам, а також допомагав у створенні та складанні численних лабораторних інструментів для психологічної лабораторії Уеллслі.

30 Грудня

1905 року опубліковано книгу Мортон Принса «The Dissociation of a Personality», класичне дослідження випадку розщеплення особистості в його пацієнта Sally Beauchamp.

Мортон Принс зацікавився аномальною психологією та неврологією, оскільки і його дружина, і мати страждали від психогенних симптомів включаючи депресію та тривогу. Він став відданим і завзятим прихильником використання нав'ювання під час лікування психічно хворих у США і залучив до себе всіх важливих практиків аномальної психології того часу: Бориса Сідіса, Джеймса Джексона Патнема, Вільяма Джеймса, Дж. Стенлі Холла та ін. Принс став американським експертом з дисоціативних розладів, які були названі множинним розладом особистості.

Принс започаткував «Журнал аномальної психології» за допомогою психолога Бориса Сідіса. 1906 року опублікував у цьому журналі кілька своїх статей, зокрема, «Дисоціацію особистості», «Несвідоме» (1914) та «Клінічні та експериментальні

дослідження особистості» (1929). Журнал слугував джерелом інформації, особливо для тих, хто цікавився невротичними розладами. Головним редактором журналу Принс був до своєї смерті 1929 року. Зрештою журнал було передано Американській психологічній асоціації.

Принс був автором 6 книг і понад 100 наукових праць, які включали інформацію із загальної медицини, філософії, неврології та психопатології.

Принс вів активне академічне та професійне життя, не лише займаючись психопатологічними дослідженнями, а практичною діяльністю лікаря. З 1902 по 1912 рік він був другим завідувачем кафедри психіатрії та неврології Медичної школи університету Тафтса. Він був плідним творчим науковцем. Опублікував близько 14 книг і численні нариси, писав переважно про дисоціацію та аномальну психологію, але також застосував своє розуміння несвідомого до політики свого часу. Хоча його психологічні ідеї так і не закріпилися, він залишався видатною фігурою. Наприклад,

Карл Юнг зробив внесок у його *festschrift* 1925 року «Проблеми особистості: дослідження, представлені доктору Мортону Принсу». 1927 року Принс заснував Гарвардську психологічну клініку, лише за два роки до своєї смерті. У клініці було створе-

но передумови для широких психологічних досліджень особистості, видатні постаті цієї психологічної школи – Генрі Мюррей, Гордон Олпорт і Роберт В. Уайт стали відомими завдяки праці та поширенню ідей Мортон Принса.

30 Грудня

У 1993 році було створено Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України – провідна наукова установа у складі Національної академії педагогічних наук України, що визначає стратегічні напрями розвитку спеціальної педагогіки та психології, здійснює фундаментальні і прикладні дослідження з проблем освіти дітей з особливими потребами.

Наукову структуру Інституту формують 7 відділів: відділ інклюзивного навчання, відділ освіти дітей з порушеннями слуху, відділ психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами, відділ освіти дітей з порушеннями зору, відділ навчання жестової мови, відділ освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, відділ логопедії.

Основні напрями діяльності:

- розроблення науково-теоретичних засад навчання та виховання дітей з особливими потребами;
- психолого-педагогічні детермінанти розвитку освіти осіб з особливими

освітніми потребами в умовах дошкільних навчальних закладів;

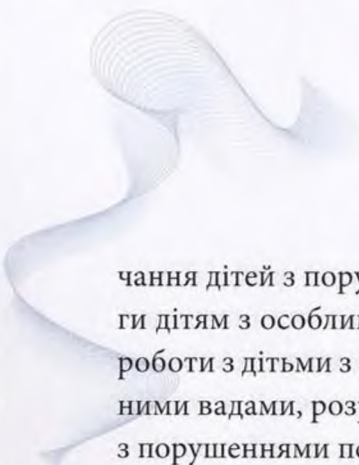
- компенсуючого типу, загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з особливими потребами; закладів інноваційного типу; навчальні заклади з інклюзивною формою навчання, навчально-реабілітаційні та оздоровчі центри, багатoproфільні реабілітаційні установи;
- розроблення та впровадження інноваційних технологій і моделей психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами;
- модернізація змісту освіти відповідно до Державного стандарту та Концепції Нової української школи;
- створення освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в контексті сучасних педагогічних інновацій;
- впровадження результатів наукових досліджень у практику навчання і виховання дітей з особливими потребами;
- участь у розробці нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України з питань освіти дітей з особливими потребами;

- підготовка наукових кадрів через аспірантуру, докторантуру;
- надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації керівних, педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів освіти;
- консультування науковців, практиків, батьків дітей з особливими потребами;
- узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з організації освіти дітей з особливими потребами;
- популяризація знань про особливості розвитку, навчання та виховання дітей з особливими потребами;
- співробітництво з вітчизняними і зарубіжними науковими центрами, навчальними закладами, громадськими організаціями;
- участь у міжнародних освітніх проектах, зокрема, у науково-освітньому проекті Фонду «Відродження» з реформування вищої освіти, в україно-голандському експерименті «Перспектива 21/3: Інтеграція дітей з синдромом Дауна в освітнє середовище», в україно-польському проекті «Poland-Ukraine Sign Camp» для батьків глухих дітей, стажування молодих науковців у ВНЗ Польщі, Ізраїлю та Іспанії.

Серед важливих напрямів діяльності

співробітників Інституту – робота над надзвичайно актуальними питаннями, що стосуються впровадження інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, надання методичної допомоги закладам та установам нових типів, які забезпечують різноманітний спектр послуг дітям з особливими освітніми потребами та їхнім сім'ям.

Серед основних наукових результатів найбільш значущими є: розроблення теоретико-методологічних та методичних засад науково-методичного забезпечення навчання дітей з дітьми з особливими освітніми потребами; визначення системоутворюючих складових інклюзивного навчання та організаційно-методичних підходів до його впровадження в Україні; розроблення на цій основі наукового та навчально-методичного забезпечення; розроблення теоретико-методичних засад навчання дітей з порушеннями слуху в умовах модернізації освіти; розроблення психолого-педагогічних засад корекційно-розвивального навчання дітей із порушеннями когнітивного розвитку; обґрунтування білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху та розроблення лінгво-теоретичних засад української жестової мови; розроблення особистісно-орієнтованих технологій нав-

чання дітей з порушеннями зору; окреслення основних напрямів психологічної допомоги дітям з особливими потребами, розроблення корекційно-реабілітаційних технологій роботи з дітьми з аутистичним синдромом, інтелектуальними, сенсорними та комбінованими вадами, розроблення комп'ютерних навчально-розвивальних технологій для дітей з порушеннями психофізичного розвитку тощо.

Результати теоретико-експериментальних досліджень покладено в основу розроблення концепцій, монографій, науково-методичних посібників, збірників наукових праць програмно- та навчально-методичних комплексів. Загалом за роки існування Інституту опубліковано понад 5000 наукових праць. Науково-навчальну продукцію впроваджено у більш ніж 1500 навчальних закладах України.

31 Грудня

Кольоровий тест М. Люшера – проективна методика дослідження особистості. Вперше опублікована швейцарським психотерапевтом Максом Люшером у 1949 році. Тест Люшера за своєю структурою нагадує тест кольорних пірамід Пфістера (1951), є також схожість із тестом Фрілінга, особливо при зіставленні восьмиколірного тесту Люшера з відповідними картками Фрілінга.

ці кольори. Результат дослідження буде неправильним, якщо хоча б один із відтінків даної методики не відповідатиме його оригіналу.

Восьмиколіровий тест Люшера – це найпопулярніший у світі тест серед решти тестів. У багатьох країнах існують видання цього тесту, керівництва до нього перекладені всіма основними мовами світу. Розмір карток може варіюватись,

На думку М. Люшера, сприйняття кольору об'єктивно та універсально, проте кольорові переваги є суб'єктивними, і ця відмінність дозволяє виміряти суб'єктивні стани за допомогою кольорового тесту. Оригінальний тест М. Люшера з його унікальною гамою кольорів ні за яких умов не може бути використаний в комп'ютерному варіанті. Усі кольори друкуються на спеціальному папері. Протягом п'яти років роботи в психіатричній клініці (тобто наприкінці 1940-х років) в ході експериментів з 4500 відтінками Люшеру вдалося виявити

але частіше використовують розмір 5×8 см. Після видання в США Яном Скоттом книги «Колірний тест Люшера» метр став послідовно применшувати роль свого тесту як діагностичного інструменту, порівнюючи його з «губною гармошкою в порівнянні з симфонічним оркестром» повного тесту Люшера. Однак популярність у всьому світі тесту, як і раніше, висока. Восьмиколіровий тест М. Люшера залишається цінним діагностичним інструментом, який, як справжній твір, веде своє подальше життя незалежно від волі свого автора.

The chart displays data for the years 1980, 1990, and 2000. The data is presented in a 3D bar format, with each bar representing a different category. The categories are color-coded: yellow for the first category, grey for the second, and pink for the third. The bars are arranged in a grid, with a small legend on the left side of the chart area. The data shows a general upward trend across all categories over the three time periods.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. Богомольця

КАФЕДРА
ЗАГАЛЬНОЇ І МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

24 Травня

У цей день народився Матяш Михайло Миколайович – доктор медичних наук, професор, академік Міжнародної академії освіти та науки, голова правління Асоціації з медичної та психологічної реабілітації, завідувач кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Заслужений лікар України.

1981 року закінчив Київський медичний інститут імені О.О. Богомольця. Далі – Інтернатуру з психіатрії, курси спеціалізації з психотерапії, рефлексотерапії, неврології. Має вищу кваліфікаційну категорію з психіатрії, психотерапії. З 1982 року працював на посаді психіатра Подільського ПНД м. Києва.

З 1988 року – завідувач кабінету психотерапії Київської обласної клінічної лікарні. З 1992 року – асистент, доцент Київського інституту вдосконалення лікарів (нині Національна медична академія післядипломної освіти імені П.Л. Шупика).

З 2013 року – перший проректор ПВНЗ «Київський медичний університет», завід-

увач кафедри неврології, психіатрії та рефлексотерапії. З березня 2017 року по квітень 2018 року – в.о. ректора ПВНЗ «Київський міжнародний медичний університет».

З 13 квітня 2018 року рішенням Вченої ради обраний на посаду завідувача кафедри загальної і медичної психології Національного

медичного університету імені О.О. Богомольця. 1992 року захистив кандидатську дисертацію «Комплексне лікування вегетативних розладів при неврозах».

2012 року – докторську дисертацію «Клініка, діагностика та лікування уражень головного мозку у віддаленому періоді закритої черепно-мозкової травми у осіб, що зазнали впливу факторів радіоекологічної катастрофи». 2000 року отримав звання доцента, професор – з 2015 року.

Є автором понад 120 наукових праць, за останні 5 років – 34 наукових статей, 2 монографій, 4 методичних рекомендацій, 2 авторських свідоцтв.

Останніми роками напрямок наукових досліджень та публікацій Матяша М. М.

присвячений медико-психологічній реабілітації та соціальній адаптації учасників бойових дій.

За багаторічну сумлінну працю нагороджений Почесною грамотою МОЗ України (2008 рік), Указом Президента України присвоєно почесне Звання Заслужений лікар України (2009 рік). 2016 року серед 25 справжніх професіоналів своєї справи нагороджений відзнакою народної пошани України – медаллю «За збереження на-

ціональних традицій». 2017 року отримав відзнаку Науково-практичного товариства неврологів, психіатрів та наркологів України «За вагомий внесок у розбудову медико-психологічної реабілітації учасників АТО».

Активно співпрацює з ветеранськими організаціями, очолює напрямок з медико-психологічної реабілітації Всеукраїнського об'єднання «Українці разом!».

4 Березня

Цього дня народилася Войтович Ганна Вікторівна – кандидатка психологічних наук.

Закінчила Київський національний університет імені Тараса Шевченка 2006 року, спеціальність «психологія».

З 2014 року працює в Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця. Стажувалася в Люблінському Католицькому Університеті Іоанна Павла II в межах міжнародної програми стажування

та підвищення кваліфікації для науковців і практиків.

2021 року захистила дисертацію кандидатську «Глибинно-психологічні детермінанти ресурсності особистості в континіумі її психологічного здоров'я».

У науковому доробку Войтович Г.В. наукові фахові статті, тези та участь у всеукраїнських, міжнародних конференціях і семінарах.

7 Березня

У цей день народилася Городнова Надія Миколаївна – кандидатка психологічних наук, доцентка Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. Працює на кафедрі загальної і медичної психології з 2008 року. Викладає такі дисципліни: «Психологія обдарованості», «Психологія особистості та Диференційна психологія», «Психологія сім'ї», «Гендерна психологія», «Основи психотренінгу».

Городнова Н. М. є авторкою таких програм фахових дисциплін, як «Гендерна психологія», «Практикум формування професійних навичок лікарів-психологів», «Медицина і психологія надзвичайних ситуацій», «Основи соціальної реабілітації», а також силабусів з курсів «Психологія віртуального простору», «Психологічна реабілітація та корекція», «Кіберпсихологія», «Організація роботи клінічного психолога в мультидисциплінарній команді». Є співавтором тестових завдань для проведен-

ня кваліфікаційних іспитів «Крок 1», «Крок 2»; станції ОСКІ зі спеціальності «Медична психологія».

Має вищу кваліфікаційну категорію з практичної психології, У повному обсязі проводить діагностичну, реабілітаційну та консультативну роботу з хворими та їхніми родинами в реабілітаційному відділенні на базі

КНП КМКЛ №7 м. Києва.

Є автором понад 177 наукових та навчально-методичних праць, співавтором 3 наукових посібників та 4 методичних рекомендацій. Її відзначено Грамотою Головного управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації; Грамотою МОН України (2008 р.); Подякою Кабінету Міністрів України (2009 р.); Грамотою МОН України (2011 р.).

Є переможницею в номінації «Методична робота», «Громадське визнання» в галузі психології (2009), членкинею Асоціації психологів України, Вченої ради медико-психологічного факультету.

12 Березня

У цей день народилася Скоробогатова Ольга Валентинівна – кандидат медичних наук, практикуючий лікар, доцентка кафедри загальної та медичної психології.

Закінчила з відзнакою медичний факультет Луганського державного медичного університету у 1998 році. 1999–2000 рр. працювала лікарем-неврологом у відділенні для дітей з розладами ЦНС та психікою Луганської обласної дитячої клінічної лікарні.

З вересня 2000 року по серпень 2002 року навчалася у клінічній ординатурі на кафедрі невропатології та дитячої неврології Харківської медичної академії післядипломної освіти (ХМАПО), пройшла вторинну спеціалізацію з медичної психології.

У 2005 році захистила дисертацію з присудженням вченого ступеня кандидата медичних наук. Значною частиною дисертаційної роботи були дослідження з нейропсихології.

З кінця 2006 року по 2013 рік працювала асистентом, а пізніше, доцентом кафедри нервових хвороб з нейрохірургією Луганського державного медичного університе-

ту, займаючись питаннями когнітивної та поведінкової неврології.

У 2008–2009 рр. навчалася в магістратурі Східноукраїнського національного університету, має ступінь магістра за спеціальністю «Управління проектами».

З лютого 2015 року по вересень 2018 року працювала асистентом кафедри

неврології НМУ імені Богомольця. З жовтня 2018 року переведена на посаду доцента кафедри загальної та медичної психології.

На кафедрі викладає дисципліни «Медична психологія», «Медична психологія. Вступ до спеціальності», «Медична психологія дитячого віку», «Психологічна реабілітація» для студентів медико-психологічного та медичних факультетів університету та відповідає за роботу студентського наукового товариства кафедри. Має наукові інтереси в галузі нейропсихології, когнітивної психології та психологічного втручання при різних станах. Загальний медичний стаж становить 30 років, педагогічний стаж – 17 років. Автор понад 40 публікацій.

13 Березня

Цього дня народилася Прудка Лілія Миколаївна – кандидатка педагогічних наук, психологиня, коучингиня.

2008 року закінчила з відзнакою Національний авіаційний університет за спеціальністю «психологія, викладач психолого-педагогічних дисциплін».

Навчалася в аспірантурі при Національному авіаційному університеті, а 2013 року захистила кандидатську дисертацію (спеціальність 13.00.04 «теорія і методика професійної освіти»).

Викладає такі дисципліни: «Основи соціальної реабілітації», «Арт-ігрова психотерапія», «Основи соціальної психології», «Психологія спілкування». Розробила авторський інтегративний курс «Методи та технології соціальної роботи» та програму тренінгу «Соціальна відповідальність у нашому житті».

Закінчила курси коучингу з таких тем: «Coaching possibilities for growth», «Art coaching in business», «Aware coach» та

навчання у літній школі «Молодого лідера» у Варшаві. Підвищувала свою кваліфікацію в бізнес-школі «Корпоративна соціальна відповідальність» та у Національній академії педагогічних наук України ДВНЗ «Університет менеджменту освіти», Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти; пройшла

курс підвищення для освітян «Перша психологічна допомога учасникам освітнього процесу під час та після завершення воєнних дій»; International internship program in Psychology (on-line). «Methodology for interdisciplinary research in the social and behavioral sciences» (ECTS credits: 4,8; 144 hours). Society for The Support of Publishing Initiatives and Scientific Mobility, School of Social and Behavioral Sciences, supported by the World Association for the Support of Scientists LLC, Delaware (USA).

Прудка Л. М. є авторкою понад 40 публікацій, співавторкою однієї монографії.

15 Березня

У цей день народилася Становських Зінаїда Ліландівна – кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О. О. Богомольця.

Закінчила з відзнакою Бердянський державний педагогічний інститут (нині Бердянський державний педагогічний університет) за спеціальністю «педагогіка і психологія (дошк.)». Навчалася в аспірантурі при Інституті психології АПН України імені Г. С. Костюка (спеціальність 19.00.07 «педагогічна та вікова психологія»), 2005 року захистила кандидатську дисертацію; при ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України закінчила докторантуру. Отримала неформальну професійну освіту: курс навчання у Київському інституті гештальту (філія МДІ) (2009–2014); курс «Робота з психосоматичними розладами в гештальт-терапії» (2013); навчальну програму «Травма війни» (2014–2015); навчальні тренінги з психологічного супроводу людей з хронічними хворобами та паліативних пацієнтів і членів їхніх родин тощо. Має клієнтський та практичний досвід з вико-

ристання методик транзактного аналізу, психоаналізу, психодрами, арт-терапії, символдрами, казкотерапії, пісочної терапії, тілесно-орієнтованої та танцювальної терапії, ДПДГ, юнгіанської психології тощо.

Напрямок наукових уподобань Становських З. Л. охоплює проблематику копінг-стратегій у професій-

них та життєвих кризових ситуаціях (зокрема, пов'язаних із захворюваннями та втратою здоров'я), розвиток особистісної та професійної рефлексії, саморегуляції особистості, проблеми міжособистісних стосунків. Має досвід викладання таких дисциплін, як «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Психотерапія». Викладає такі дисципліни: «Самопізнання та саморегуляція», «Гештальт-терапія», «Психодрама», «Практикум формування професійних навичок лікарів-психологів», здійснює наукове керівництво курсовими роботами студентів.

Є авторкою наукових та практичних посібників, науково-популярних публікацій у професійних журналах, монографії «Психологія професійних криз у дорослих» та

науково-практичного посібника «Мотиваційно-сміслові детермінанти професійної саморегуляції педагогічних працівників», співавторкою таких монографій: «Психологічний супровід навчання різних категорій дорослого населення» (2019), «Психологічний супровід особистісного розвитку дорослих: подолання професійних криз та особистісних дисгармоній» (2019) тощо.

З 2016 по 2021 рік в ІПОД НАПН України виконувала обов'язки гарантки освітньо-наукової програми з підготовки докторів філософії за спеціальністю 053 «Психологія», що була успішно акредитована НАЗЯВО в липні 2021 року. За високий

професіоналізм та плідну наукову діяльність нагороджена Грамотою НАПН України (2013), Почесною грамотою ІПОД НАПН України (2015), медаллю НАПН України «Ушинський К.Д.» (2021).

Близько 20 років і понині в межах всеукраїнських проектів благодійної організації надає послуги консультантки-психологині людям із гострими та хронічними захворюваннями, членам їхніх родин, а також проводить супервізійну роботу і надає психологічну допомогу лікарям, середньому медичному персоналові, а також соціальним працівникам, які здійснюють соціальний супровід хворих.

23 Березня

Цього дня народилася Філоненко Мирослава Мирославівна – докторка психологічних наук, професорка, деканка медико-психологічного факультету.

У 1998 році закінчила Рівненський державний гуманітарний університет, згодом навчалася в аспірантурі (1999–2002 роки). 2003 року успішно захистила кандидатську дисертацію, доповнивши наукові розробки в напрямку формування екологічного мислення. За результатами цих наукових розробок видала монографію «Екологічна психологія» (2005). З вересня 2003 року обіймає посаду доцента кафедри загальної та медичної психології та педагогіки Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. 2006 року отримала вчене звання доцента. Цього ж року здобула другу вищу освіту та отримала диплом з відзнакою за спеціальністю «Психологія».

З вересня 2015 року призначена на посаду завідувача кафедри педагогіки та психології післядипломної освіти Інституту післядипломної освіти Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

У 2017 здобула науковий ступінь доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Тема докторської дисертації «Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря». Науковим доробком є: обґрунтування теоретико-методологічних засад психології особистісного

становлення майбутнього лікаря в процесі навчально-професійної діяльності; розкриття змісту таких понять як пропедевтичне мислення студента-медика, клінічне мислення майбутнього лікаря, психологічний портрет майбутнього лікаря, особистісна компетентність майбутнього лікаря, розробка та апробація адаптивно-динамічного навчання студентів-медиків, спрямованого на їх особистісне становлення у процесі навчально-професійної діяльності вищого медичного (фармацевтичного) навчального закладу. Результатами наукових доробок відображені у монографії „Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря” (2015).

З 2018 року – професорка кафедри загальної і медичної психології Націо-

нального медичного університету імені О.О.Богомольця. Голова робочої групи з розробки стандартів вищої медичної освіти за спеціальністю 225 «Медична психологія». Гарант освітньо-професійної програми за спеціальністю 225 «Медична психологія» та член проектної групи з освітньо-професійної програми за спеціальністю 227 «Фізична терапія, ерготерапія». Член робочої групи з впровадження європейського проекту «Tempus Mumeena» з питань модернізації вищої медичної освіти в країнах східного сусідства Європейського союзу. Автор понад 110 наукових праць серед них: монографії – «Екологічна психологія» (2005) «Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря» (2015), навчальні підручники – «Психологія спіл-

кування» (2008, 2012), «Зоопсихологія з основами етології» (2013), «Педагогіка вищої медичної освіти» (2014), методичні рекомендації – «Методика викладання на засадах компетентнісного підходу у вищій медичній освіті» (2016), навчальні посібники – «Роль симуляційних технологій у клінічному навчанні студентів, оцінювання результатів навчання» (2012), «Наукова-дослідницька діяльність студентів ВМНЗ» (2013), навчальні програми – «Психологія спілкування», «Соціальна психологія», «Основи соціальної психології», «Психологія особистості та індивідуальних відмінностей», «Порівняльна психологія», «Основи наукових досліджень» та інших. Сертифікований практикуючий психолог у методі позитивної психотерапії.

1 Квітня

У цей день народився
Луньов Віталій Євгенійович
– кандидат психологічних
наук, академік НАН Укра-
їни, доцент, запрошений
професор Люблінського ка-
толицького університету
Іоанна Павла II та Східно-
європейської унії універси-
тетів.

Закінчив Макіївський
економіко-гуманітарний
інститут за спеціальністю «психологія».
Диплом психолога підтверджено Міжна-
родним освітнім співтовариством (IES)
(Лондон, Велика Британія).

Закінчив аспірантуру при Одеському
національному університеті ім. І.І. Мечни-
кова.

Там же захистив кандидатську дисер-
тацію «Психологічні особливості станов-
лення професійного мислення особистості
у системі ОВС України» зі спеціальності
19.00.01 «загальна психологія, історія пси-
хології». Здобув вчене звання доцента ка-
федри психології.

Додатково пройшов навчання за про-
грамою «Уніфікований трансдіагностич-
ний протокол для терапії емоційних роз-
ладів» Інституту уніфікованого протоколу

при Центрі тривоги та су-
путніх розладів Бостон-
ського університету, США
(Unified Protocol Institute at
the Center for Anxiety and
Related Disorders at Boston
University) та за відповідною
програмою з клінічної пси-
ходіагностики на факульте-
ті психології Московського
державного університету
імені Михайла Ломоносова.

Навчався психотерапії та психоаналізу на
семінарах у професора Станіслава Грофа
(2015), професора Отто Кернберга (2015,
2018) та в магістратурі з психології та
психоаналізу під керівництвом С.Лесур-
да (Université Côte d'Azur, Франція, 2018-
2019). 2017 року здобув академічне звання
доктора з публічного здоров'я та психоло-
гії (Оксфорд, Академічний союз). Є запро-
шеним професором Європейських та Аме-
риканських наукових і освітніх установ,
університетів. Під керівництвом доцента
Луньова В.Є. захищено 12 кандидатських
дисертацій.

Основні напрямки науково-практичної
діяльності: психоаналітична психологія та
психотерапія; клінічна психодіагностика;
експериментальна психологія; методоло-

гія наукових досліджень; нефармацевтичні моделі психотерапії та психологічної медицини; уніфікований трансдіагностичний протокол; операціоналізована психодинамічна діагностика.

Є засновником Академії психологічних наук України, Української асоціації психології освіти та розвитку, членом Американської психологічної асоціації, Американської академії клінічної психології, Всесвітньої федерації з психічного здоров'я (США), членом Всесвітньої академії медичних наук (Нідерланди, Український офіс), академіком НАН України, академіком Європейської академії наук України, академіком Європейської академії природничих наук (Німеччина), членом та головою експертної групи із сертифікації освітніх програм Дивізіону «Психоаналітична психологія та психотерапія» Національної психологічної асоціації дійсного члена EFPA, членом Асоціації нейропсихологів України, академіком-засновником

Академії психологічних наук України, засновником та членом Української асоціації психології освіти та розвитку, членом Президіуму Товариства психологів України.

Нагороджений Золотою медаллю «Європейська якість» Європейського науково-промислового консорціуму (Велика Британія) за досягнення в галузі якісної наукової продукції – фундаментальних і прикладних досліджень, навчальних програм, навчальних публікацій (Велика Британія, 2014). Є переможцем міжнародного рейтингу «Вчений року» в галузі психологічних наук (Велика Британія, 2015), володарем диплому і медалі імені лауреата Нобелівської премії Альберта Швейцера «За гуманізм і служіння людям» (Ганновер, Німеччина, 2019), медалі та статусу Сенатора Європейської академії природничих наук (Ганновер, Німеччина, 2019) та медалі «Vyigotkiy Medal in Psychological Sciences» (Велика Британія, 2021).

19 Квітня

Цього дня народилася Логвіновська Людмила Мирославівна – кандидатка психологічних наук, доцентка.

Розпочала науково-педагогічну діяльність 1994 року у ВНЗ України IV рівня акредитації. Протягом кар'єрного шляху працювала у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (1994–1995), Національному університеті фізичного виховання і спорту України (1995–1998), Національній академії України (1998–2019). Обіймала посади від викладачки кафедри психології та соціології до завідувачки кафедри психології та педагогіки.

З відзнакою закінчила Чернівецький державний університет імені Юрія Федьковича за спеціальністю «педагогіка та методика навчання. Практична психологія». Закінчила аспірантуру при Інституті психології імені Г. С. Костюка АПН України і 1999 року захистила кандидатську дисертацію за спеціальністю 19.00.01, «загальна психологія, історія психології». Досліджувала особливості трансформації професійної мотивації.

У 2009 році присвоєно вчене звання доцента кафедри психології та пе-

дагогіки Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

У 2013 році пройшла підвищення кваліфікації за програмою «Опитування з використанням поліграфа». Отримані знання широко застосовує на практиці. Отримані знання широко застосовує у практичній діяльності. З 2021 року пра-

цює доценткою кафедри загальної і медичної психології НМУ імені О.О.Богомольця.

Логвіновська Л. М. є учасником міжнародних та всеукраїнських конференцій, форумів, тренінгів. Постійно підвищує свою фахову компетентність у галузі забезпечення психічного здоров'я. Володіє значним досвідом консультативної роботи та тренінгової практики. Основні напрями науково-практичної діяльності: екстремальна та кризова психологія, реабілітаційна психологія, професіогенез особистості, психологія мотивації, інформаційно-психологічна безпека, психодіагностика, диференціальна психологія, психологія спілкування, психологія менеджменту тощо.

Є авторкою понад 100 наукових та навчально-методичних праць, авторкою та співавторкою 9 навчальних посібників.

4 Травня

У цей день народилася Тертична Надія Анатоліївна – кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

Закінчила Київський державний педагогічний інститут ім. М. О. Горького за спеціальністю «психолог-дослідник, викладач психолого-педагогічних дисциплін».

Навчалася в аспірантурі при Інституті психології АПН України імені Г.С. Костюка. 1997 року захистила кандидатську дисертацію (спеціальність 19.00.07 «педагогічна та вікова психологія»). 2007 року стала доценткою кафедри психології та педагогіки Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

На кафедрі працює з 1997 року.

Викладає такі дисципліни: «Основи психології. Основи педагогіки», «Психологія спілкування», «Основи соціальної психології», «Загальна психологія», «Історія психології», «Історія психології та сучасні напрямки психології», «Вікова та педагогічна психологія», «Вікова та геронтопси-

хологія», «Соціальна психологія». Розробила авторські програми з елективних курсів – «Тренінг спілкування», «Психологія управління», «Самопізнання та саморегуляція», «Психологія дитинства».

Автор більше 150 наукових та навчально-методичних праць та 56 науково-популярних публікацій

у різних професійних журналах, трьох навчально-методичних посібників: «Вікова психологія» (2018), «Історія психології» (2018) та «Практичний зошит для занять з вікової психології» (2018), методичних рекомендацій щодо написання курсових робіт для студентів (2020), співавторкою монографії «Психологія професіогенезу майбутнього лікаря» (2017), 24 типових навчальних програм з фахових дисциплін; питань до проведення кваліфікаційних іспитів «Крок 1», «Крок 2»; Державного іспиту «Загальна і медична психологія»; станції ОСКІ зі спеціальності «Медична психологія».

Є науковою керівницею та офіційною рецензенткою програми педагогічного експерименту «Інклюзивна освіта дітей з син-

дромом Дауна в дошкільних навчальних закладах» МОН України.

На кафедрі відповідає за навчально-методичну роботу (з 2021року) та за підготовку матеріалів до проведення Державного іспиту «Загальна і медична психологія».

2015 року нагороджена Почесною грамотою Вченої ради НМУ імені О.О. Богомольця за вагомий особистий внесок у розвиток університету.

2019 року отримала подяку ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» за якісне керівництво студентською науковою роботою та формування наукового потенціалу сучасної молоді.

Постійно підвищує свою кваліфікацію, бере активну участь у науково-практичних з'їздах, конференціях, семінарах, симпозиумах як в Україні, так і за кордоном (Франція, Швейцарія, США, Австрія, Польща, Нідерланди). Бізнес-тренер, консультант з багаторічним досвідом практичної роботи з групами й індивідуального консультування дітей, батьків та дорослих; автор бізнес-тренінгів та лекцій; тренер міжнародного центру фінансово-економічного розвитку (МЦФЕР); департаменту освітніх програм колсантингового центру при «Видавничому домі МедіаПро»; тренер-консультант медичного центру «Ліра».

13 Червня

У цей день народилася Литвинова Лариса Володимирівна – кандидатка психологічних наук, доцентка.

З 2000 року Литвинова Л.В. є науково-педагогічним працівником ВНЗ України IV рівня акредитації. Зокрема, з 2000 по 2007 рік працювала у НМУ імені О.О. Богомольця, Київському Університеті імені Бориса

Грінченка, Академії муніципального управління, з 2007 року – у Національній академії державного управління при Президентові України на посаді заступника завідувача кафедри з наукової роботи. 1997 року закінчила Київський інститут практичної психології і соціальної роботи «Психогенез», 2002–2003 роки навчалася в Інституті психології і педагогіки (Москва), захистила наукову працю і отримала сертифікат тренера міжнародного класу за спеціальністю «тілесно-орієнтована арт-терапія». Навчалася в аспірантурі при Інституті психології АПН України імені Г.С. Костюка, 2004 року захистила кандидатську дисертацію (спеціальність 19.00.07 «педагогічна та вікова психологія») «Психологічні механізми подолання дезадаптаційних переживань сту-

дентів-першокурсників». 2012 року доцентка кафедри інформаційної політики та технологій.

Литвинова Л.В. працювала провідним психологом психотерапевтичного відділення Київської психоневрологічної лікарні № 2, керувала групою психологів, проводила індивідуальне консультування пацієнтів

із депресивними станами. Розробляла та впроваджувала програми реабілітації для осіб із симптомами психологічних розладів як результат інтенсивної розумової діяльності в умовах великого міста (урбаністичний стрес). Є авторкою та розробницею психологічних програм з реабілітації посттравматичного стресу в лікарні «Охматдит».

Литвинова Л. В. є учасницею міжнародних проєктів, конференцій, стажувань, має великий досвід науково-педагогічної, консультативної та тренінгової практики, організації та проведення комунікативних кампаній, управління проєктами. Брала участь у міжнародній програмі Кабінету Міністрів України і Королівського Інституту Зв'язків з громадськістю (Велика Британія London International Academy for PR,

2015 р.). Розробляє наукові програми та навчально-методичні комплекси дисциплін, організовує стажування, проводить виїзні заняття і тренінги з метою навчання та обміну досвідом.

Викладає такі дисципліни: «Основи психології», «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Психологія конфлікту», «Комунікації у публічному управлінні», «Сучасна професійна комунікативна культура посадовця», «Взаємодія влади і суспільства», «Психологія управлінської діяльності».

Здійснює наукове керівництво й кон-

сультування з підготовки магістерських робіт і кандидатських дисертацій. Є авторкою понад 120 публікацій наукового та науково-методичного характеру, у тому числі 4 монографій, двох підручників, двох посібників з грифом МОН України, статей в іноземних виданнях та фахових виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, авторських патентів. Брала участь у розробці та впровадженні освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальністю «електронне урядування» напрямку підготовки «Державне управління».

1 Липня

Цього дня народилася Лазуренко Олена Олексіївна – кандидатка психологічних наук, доцентка. На кафедрі загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця працює з 1994 року.

1994 року закінчила з відзнакою Київський Національний університет імені Тараса Шевченка.

Захистила кандидатську дисертацію «Психологічні особливості формування емоційної компетентності майбутнього лікаря». Працює над докторською дисертацією на тему «Психологія саморегуляції професіогенезу особистості фахівця».

Наукові інтереси вченої пов'язані з дослідженням емоційної сфери, формуванням психологічної компетентності майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки, особливостей професійного становлення лікаря, психологічним супроводом викладання в закладах вищої освіти медичного профілю.

Лазуренко О. О. є авторкою понад 270 наукових та навчально-методичних праць, у тому числі в наукових фахових виданнях

України, у зарубіжних виданнях, у т.ч., що індексуються міжнародними наукометричними базами даних (Scopus, WOS, та ін.), 7 підручників, 10 навчальних та 12 навчально-методичних посібників, 2 монографій, 42 навчальних програм, навчально-методичних комплексів з фахових дисциплін. Є співрозробницею галузе-

вих стандартів зі спеціальності «Медична психологія».

Розробила та впровадила авторський курс навчальної дисципліни «Психологія емоцій» та тренінг «Формування емоційної компетентності майбутнього лікаря», цикл тематичного вдосконалення лікарів «Психологічна компетентність як складова професійної діяльності лікаря і викладача», оригінальні навчально-методичні матеріали, які вже тривалий час активно впроваджуються у навчальний процес з англомовними студентами, зокрема «Study guide of the lecture course “Essentials of Psychology and Pedagogics”» (2004, in 3 parts, 10, 5 друк. арк.), «Educational guideline for the seminars of the course “Essentials of Psychology and Pedagogics”» (2005, in 3 parts, 15 друк. арк.),

«Psychology and Pedagogics» (2010, in 2 parts); «Essentials of Psychology. Essentials of Pedagogics» (2011, in 2 parts); «Psychology» (2013, in 2 parts), навчально-методичний комплекс «Psychology and Pedagogics. Basic Course» (2014) та навчальний посібник «General and Medical Psychology» (2018, 2020).

Постійно підвищує свою кваліфікацію, бере активну участь у наукових та науково-методичних з'їздах, конференціях, семінарах, симпозіумах як в Україні, так і за кордоном (Велика Британія, Франція, Швейцарія, США, Австрія, Польща, Литва, Грузія).

Показник рівня цитувань, Індекс Гірша

(Scopus, Web of Science, Scholar) становить 8.

У 2004–2017 роки була секретаркою Вченої ради медико-психологічного факультету НМУ імені О.О. Богомольця. З 2019 року виконує обов'язки завідувачки навчально-методичного центру Інституту післядипломної освіти НМУ імені О.О. Богомольця.

Є відмінницею освіти України, нагороджена Почесною грамотою Міністерства освіти і науки України, Грамотою комітету охорони здоров'я Верховної Ради України, Подякою Київського міського голови, Подякою Вченої ради НМУ імені О.О. Богомольця, медаллю за успіхи в науці, іншими відзнаками.

15 Липня

У цей день народилася Рожкова Інга Володимирівна – докторка наук з державного управління, професорка.

Закінчила Дніпропетровський медичний інститут за спеціальністю «Лікувальна справа», отримала кваліфікацію лікаря.

1993–1995 роки – лікар-інтерн за спеціальністю «Неврологія».

Трудову діяльність продовжила неврологоминею в Дніпропетровській міській лікарні (1995–1996) та в клінічній ординатурі Дніпропетровського медичного інституту (1996–1998).

З 1998 по 2000 рік – асистентка кафедри нервових хвороб та нейрохірургії факультету післядипломної освіти Дніпропетровської Державної медичної академії.

З 2003 року – кандидатка медичних наук.

З 2009 року – докторка наук з державного управління.

Рожкова І. В. є авторкою понад 100 публікацій, 9 монографій, 4 навчальних посібників, двох з грифом МОН України.

2005–2007 роки – начальниця управління Державної служби лікарських засобів та

виробів медичного призначення МОЗ України. Заочно навчалася в Національній академії державного управління за спеціальністю «державне управління», отримала кваліфікацію магістра державного управління (2006).

2007–2009 роки працювала на кафедрі управління охороною суспільного здо-

ров'я Національної академії державного управління при Президентіві України на посадах доцентки та професорки.

З 2010 року – завідувачка кафедри управління охороною суспільного здоров'я Національної академії державного управління при Президентіві України.

З 2019 року – професорка кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

Викладає такі дисципліни: «Психологія управління», «Основи психології, основи педагогіки. Психологія спілкування». «Психологія емоцій. Психоаналіз». «Медична психологія».

16 Серпня

Цього дня народилася Гладун Тетяна Святославівна – кандидатка педагогічних наук.

З 2001 по 2006 рік навчалась в Рівненському державному гуманітарному університеті. З 2007 по 2010 рік – в аспірантурі при Рівненському державному гуманітарному університеті за спеціальністю 13.00.01 «загальна педагогіка та історія педагогіки».

2014 року здобула науковий ступінь кандидата педагогічних наук зі спеціальності «теорія і методика професійної освіти». 2019 року стала докторанткою НПУ імені М.П. Драгоманова.

З 4 листопада по 13 грудня 2019 року в Куявському університеті у Влоцлавеку (Республіка Польща) пройшла науково – педагогічне стажування на тему: «Проблеми та процес реформування освіти в галузі природничих наук в Україні та країнах ЄС».

Із 17.01.2022 по 28.01.2022 рік пройшла підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти

(2 кредити ECTS) на тему: «Онлайн інструменти для організації дистанційного та змішаного навчання у медичному ВНЗ».

Є авторкою понад 60 наукових праць. Учасниця міжнародних, всеукраїнських, регіональних конференцій, семінарів, авторкою соціального проекту «Разом ми сила», метою якого є екстре-

на психологічна допомога населенню (дорослим і дітям) м. Києва під час воєнного стану в Україні.

Викладає такі дисципліни: «Основи педагогіки, спеціальна педагогіка», «Основи наукових досліджень», «Методологія написання курсової роботи», «Методи наукових досліджень», «Педагогіка здоров'я».

Коло наукових уподобань: Підтримка емоційного та психологічного стану дітей засобами арт-терапії; збереження психічного здоров'я дітей і дорослих, які постраждали від активних бойових дій.

17 Вересня

У цей день народилася Сидоренко Анастасія Юріївна – докторка медичних наук, доцентка кафедри загальної і медичної психології Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, психологиня, трансплант-координаторка.

Здобула додаткову психотерапевтичну освіту:

- сертифікована спеціалістка з групової психодинамічної терапії за стандартами Європейської Федерації Психоаналітичної Психотерапії (EFPP);
- емоційно-фокусована терапевтка пар;
- MBSR (Mindfulness-based stress reduction) – повний курс клієнтського досвіду.

З 2018 по 2020 рік – голова секції «Актуальні проблеми педагогіки, психології та соціології: інтеграція до європейського науково-освітнього простору; соціально-психологічна реабілітація військово-службовців з місць військових конфліктів, сімей

поранених та загиблих; підтримка обдарованої молоді та формування у дітей сучасного світогляду, моральної і громадянської позиції» при МОН України.

З 2021 року трансплант-координаторка та лекторка ТУ для трансплант-координаторів з питань біоетики в трансплантології. Як тренер-

ка співпрацювала з такими компаніями: McDonalds, Be It Health, Львівська бізнес-школа (LvBS), Швейцарське бюро співробітництва в Україні, Агропромхолдинг «Астарта-Київ». Як лікарка-експертка консультує такі організації: ДП «Науково-практичний медичний центр дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України», ВБО «Даун Синдром», Національний фонд досліджень України (НФДУ).

Сфера наукових уподобань: психологія здоров'я, корпоративна культура, ефективні стратегії менеджменту та навчання.

3 Жовтня

У цей день народилася Жук Алла Василівна – викладачка загальної і медичної психології.

1996 року закінчила з відзнакою Державний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова за спеціальністю «практична психологія», отримавши кваліфікацію «викладач психолого-педагогічних дисциплін та практичний психолог в закладах народної освіти».

Проводить практичні та семінарські заняття зі студентами на рівні вимог вищої школи з таких курсів: «Загальна психологія», «Основи психології», «Психологія спілкування», «Вікова та педагогічна психологія», «Основи соціальної психології».

Є головою профспілкового бюро медико-психологічного факультету та профформом кафедри.

Є авторкою близько 20 наукових та навчально-методичних праць.

2010 року нагороджена Почесною грамотою МОЗ України, 2016 року – Почесною грамотою Професійної спілки працівників охорони здоров'я України. 2022 року – Почесною грамотою ради Київської міської профспілки охорони здоров'я, 2023 року – Подякою Київського міського голови.

На кафедрі загальної і медичної психології працює з 1996 року.

5 Листопада

Цього дня народилася Жук Олена Вікторівна – викладачка кафебри загальної і медичної психології.

Закінчила Київський педагогічний коледж імені К. Ушинського: дошкільне виховання; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова: психолог; Українська асоціація транзакційного аналізу, навчальний курс для психологів «Транзакційний аналіз» 2015–2016; Українська спілка психотерапевтів «Пропедевтика психіатрії» 2017–2018; Інститут репродуктивної перинатальної психології психосоматики «Психологія, психокорекція психосоматичних захворювань та розладів» 2018–2019; Міжнародний центр гуманістичних технологій та альтернативної терапії ASTRALITUS «Біосугестивна терапія для корекції психосоматичних розладів» 2019 року.

Основні наукові інтереси: психологічні наслідки залучення до деструктивного культу; Феноменологія психологічної травми; стратегії та тактики психотерапії психічної травми; дитяча психологія; дитяча психосоматика; арт-терапія; перинатальна психологія; логопедія; дитяча нейропсихологія; методи діагностики

та корекції психосоматичних захворювань та розладів.

Проводить практичні та семінарські заняття зі студентами на рівні вимог вищої школи з курсів «Загальна психологія», «Основи психології. Основи педагогіки. Психологія спілкування», «Феноменологія психічної травми».

Член Асоціації психологів України, Член Всеукраїнської громадської організації «Асоціація з медичної та психологічної реабілітації».

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Абрамовський Едвард Йозеф	414	Бон Гюстав Ле	215
Абрахам Карл	209	Бондаренко Олександр Федорович	392
Агарвал Р.	212	Боришевський Мирослав Йосипович	382
Адлер Альфред	64	Борінг Едвін	425
Азерінський Юджин	443	Борнштейн Берта	453
Айзенк Ганс Юрген	102	Бос Медард	483
Альтшуллер Генріх Саулович	499	Бочарова Світлана Петрівна	120
Альцгеймер Алоіз	288	Брайль Луї	15
Андрієвська Валерія Вікторівна	519	Браун В. Т.	234
Арієті Сільвано	380	Брейд Джеймс	298
Арнхейм Рудольф	353	Брілл Абрахам Арден	493
Аснін Володимир Іллч	552	Брунер Джером	423, 477
Аш Соломон Еліот	457	Булахова Лідія Олександрівна	118
Ашаффенбург Густав	244	Бурлачук Леонід Фокович	8
Баєв Борис Федорович	407	Вайолет Соломон-Оклендер	180
Балей Степан Володимирович	59	Вебер Ернст Генріх	310
Балл Георгій Олексійович	246	Векслер Девід	26
Бандура Альберт	404, 578	Вернер Ханс Ерхард	444
Бардін Кирило Васильович	571	Вертгеймер Макс	174, 596
Баркер Роджер	149	Виготський Лев Семенович	546
Бартлетт Фредерік	504	Вільгельм Вундт	412, 461
Бассін Філіп	12	Вірна Жанна Петрівна	263
Бек Аарон	363	Вітмер Лайтнер	318
Бендлер Річард	88	Войтович Ганна Вікторівна	622
Бергер Ханс	241	Волошин Петро Власович	28
Берн Ерік	210	Вольпе Джозеф	183
Бернар Клод	343	Вольф Гаррі Кірк	538
Беттельгейм Бруно	435	Воронков Георгій Леонідович	224
Бех Іван Дмитрович	489	Вотсон Джон	20, 468
Бехтерев Володимир Михайлович	51	Вудвортс Роберт	561
Бирюкович Петро Вікторович	295	Вудвортс Роберт	501
Білявський Ілля Григорович	52	Вулі Хелен Бредфорд Томпсон	533
Біне Альфред	341, 463	Вундт В.	188
Бінсвангер Людвіг	171	Гаккебуш Валентин Михайлович	11
Блейлер Ейген	198	Гальперін Петро Якович	480
Блейхер Вадим Мойсейович	122	Гальтон Френсіс	77
Блок Жанна Хамфрі	361	Ганнушкін Петро Борисович	108
Блонський Павло Петрович	229	Гатрі Едвін Рей	22
Блох Іван	164	Гаюї Валентин	542
Божович Лідія Іллівна	24	Гебб Дональд	544
Болдуїн Джеймс Марк	27	Гезелл Арнольд Лусіус	303

Геллер Ігор Ілліч	446	Дідро Дені	484
Гербарт Іоган Фрідріх	210	Дікс Дороті	97
Гібсон Джеймс Джером	46	Дірборн Уолтер	364
Гібсон Елеонора Джек	582	Дойч Мортон	58
Гілфорд Джо Пол	107	Дональдсон Генрі Герберт	225
Гільбух Юрій Зіновійович	146	Донченко Олена Андріївна	67
Гладун Тетяна Святославівна	640	Дрейштадт Рой	442
Глассер Вільям	222	Дункер Карл	55
Глейзер Роберт	35	Дюма Жорж	106
Глузман Семен Фішелявич	449	Еббінгауз Герман	43
Головінський Іван Захарович	190	Еден Фредерік Ван	606
Горностай Павло Петрович	72	Ейдельберг Людвіг	607
Горностай Петро Сидорович	329	Ейленбург Альберт	403
Городнова Надія Миколаївна	623	Еймс Луїза Бейтс	523
Грейс Максвелл Ферналд	568	Елліс Альберт	471
Гренвілл Стенлі Голл	54	Елькін Давид Генріхович	527
Гріффіт Коулман Робертс	242	Ельконін Данило Борисович	95
Гріффіт Робертс	458	Еріксон Ерік Хомбургер	289
Гросс Отто	121	Ескіроль Жан Етьєн Домінік	320
Грот Микола Якович	199	Естес Вільям	294
Гроф Станіслав	323	Жане П'єр	258
Гудінаф Флоренс	395	Жане Поль	319
Гудлет Карлтон	371	Завілянська Лора Ізраїлівна	98
Гудолл Джейн	154	Завілянський Ізраїль Якович	388
Гуленко Віктор Володимирович	573	Залкінд Арон Борисович	272
Гоббс Томас	157	Запорожець Олександр Володимирович	451
Грізінгер Вільгельм	383	Зейгарнік Блюма Вольфівна	537
Дарвін Чарльз Роберт	70	Зельц Отто	74
Дауні Джун Етта	347	Зімбардо Філіп Джордж	130
де Гобіно Жозеф Артюр	349	Зінченко Петро Іванович	345
де Сан-Хуан Уарте	90	Зязюн Іван Андрійович	101
де Туретт Жорж Альбер Едуар Брут Жиль	525	Йеркс Роберт	254
Демиденко Василь Купріянович	116	Казімеж Твардовський	505
Джадд Чарльз	608	Калкінс Мері	147
Джадд Чарльз Хаббард	82	Калкінс Мері Уайтон	279, 611
Джастроу Джозеф	49	Каммінгс Ніколас	326
Джеймс Вільям	25	Каннер Лео	472
Джеймс Вільям	264	Кантер Девід Віктор	16
Джексон Джеймс	385	Кантор Джейкоб Роберт	399
Джексон Джон Хьюлінгс	156	Карамушка Людмила Миколаївна	41
Джемс Вільям	592	Карнегі Дейл	558
Джером Гібсон Джеймс	416	Каттс Норма Естелл	467
Джон Гріндер	23	Кейд Джон	143
Джонс Ернест	10	Келер Вольфганг	37
Дишук Іван Петрович	104	Келлі Джордж	196

Кендлер Трейсі Сідман	393	Литвак Леонід Борисович	176
Кеттелл Джеймс Маккін	249	Литвинова Лариса Володимирівна	635
Киричук Олександр Васильович	292	Ліккен Девід	296
Кінсі Альфред	306	Ліндемманн Еріх	207
Кіркбрайд Томас	386	Ліндквіст Еверет Франклін	267
Клапаред Едуард	133	Ліндслі Дональд Бенджамін	602
Кларк Кеннет	373	Ліпер Роберт Уард	469
Кларк Меймі Фіппс	502	Логвіновська Людмила Мирославівна	632
Клеменс Франц Брентано	32	Луков Григорій Дем'янович	204
Клімов Євген Олександрович	280	Лумер Гаррі	162
Кляйн Мелані	144	Луньов Віталій Євгенійович	630
Кольберг Лоуренс	515	Лурія Олександр Романович	357
Коноллі Джон	253	Люшер Макс	617
Корсаков Сергій Сергійович	56	Магда Блондіо Арнольд	601
Костюк Григорій Силів	321, 556	Макгаул Джеймс	278
Котов-Хроменко Віктор Омелянович	475	Макклілланд Девід	238
Коффка Курт	123	Маккобі Елеонора Еммонс	230
Країнський Микола Васильович	203	Максименко Ксенія Сергіївна	455
Кранц Джон	464	Максименко Сергій Дмитрович	292, 594
Крепелін Еміль	75	Малихін Анатолій Віталійович	100
Кречмер Ернст	488	Мальцев Олег Вікторович	178
Кричун Ігор Іванович	105	Маркіз Дональд	305
Кріс Йоганн	486	Маркова Маріанна Владиславівна	33
Кроуфорд Мередіт	379	Мартін Ліліан	332
Крук Інна Вадимівна	211	Маскелін Невіль	389
Крюгер Фелікс	417	Маслоу Абрахам	150, 429
Кузнецов Валерій Миколайович	325	Матяш Михайло Миколайович	620
Кульчицький Олександр Юліанович	66	Мачерет Євгенія Леонідівна	269
Кутько Ігор Іванович	166	Мей Ролло	185
Куценко Борис Мойсейович	426	Мейер Адольф	454
Лазуренко Олена Олексіївна	637	Мейлі Рішар	94
Лазурський Олександр Федорович	170	Менегетті Антоніо	109
Ламберт Надін	508	Мерлін Вольф Соломонович	40
Ланге Карл	264	Мерфі Гарднер	335
Ланге Микола Миколайович	134	Михайлов Борис Володимирович	300
Лапінський Михайло Микитович	271	Мишкін Мортімер	591
Леб Жак	163	Мід Джордж Герберт	93
Левіна Курта	448	Міл Пол	14
Леві-Строс Клод	566	Мілгрем Стенлі	411
Лейнг Рональд	532	Мілерян Євген Олександрович	182
Лейнг Рональд Девід	487	Міллер Джордж	57
Леонгард Карл	126	Міллер Ніл Елгар	390
Леонтьєв Олексій Миколайович	61	Мілтон Гайленд Еріксон	580
Леонтьєв Олексій Олексійович	30	Мішотт Альберт Едуард	494
Лестер Бентон Артур	500	Морган Кліффорд Т.	368

Морган Конві Ллойд	63	Рібо Теодюль	319, 597
Морено Джекоб Леві	235	Ріше Шарль	431
Мюллер Георг Еліас	367	Роджерс Карл	19
Мюнстерберг Гюго	261	Родін Джудіт	600
Мюррей Генрі	226, 530	Рожкова Інга Володимирівна	639
Найдьонова Любов Антонівна	559	Розенталь Роберт	99
Напреєнко Олександр Костянтинович	205	Роменець Володимир Андрійович	239
Натаніель Клейтман	443	Роршах Герман	536, 540
Нейл Дерілл	442	Рубін Едгар Джон	445
Нечай Павло Іванович	81	Рубінштейн Сергій Леонідович	273
Ніколенко Дмитро Федотович	535	Сакс Олівер	339
Нойманн Ерїх	42	Салліван Гаррі	83
Ньюелл Аллен	124, 387	Саргант Вільям Уолтерс	189
Ньюгартен Берніс Левін	69	Сатир Вірджинія	312
Нюттен Жозеф Ремі	534	Секстон Джон	68
Огден Роберт	330	Селігман Мартін	405
Осгуд Чарльз	553	Сельє Ганс	45
Панкеев Сергій Костянтинович	604	Серафимович Олександр	584
Панченко Дмитро Іванович	89	Сербський Володимир Петрович	92
Паркінсон Джеймс	168	Середа Григорій Кузьмович	560
Пасічник Ігор Демидович	503	Симон Теодор	463
Перлз Фредерік Саломон	337	Синиця Іван Омелянович	397
Петерсон Джозеф	447	Сікорський Іван Олексійович	252
Пилягіна Галина Яківна	522	Сімон Теодор	340
Піаже Жан	401	Сінгер Джером	482
Пірсон Карл	139	Сішор Карл Еміль	47
Плато Джозеф Антоні Фердінанд	496	Скіннер Беррес Фредерік	125
Платонов Костянтин Костянтинович	274	Скоробогатова Ольга Валентина	624
Поліщук Йосип Адамович	549	Скотт Уолтер Ділл	201
Полярин Артем Миколайович	117	Скотт Шеррінгтон Чарльз	562
Прангішвілі Олександр Север'янович	439	Скребець Василь Олексійович	308
Премак Девід	517	Скрипченко Олександр Васильович	590
Принс Мортон	612	Смоланка Володимир Іванович	152
Принцхорн Ганс	276	Смолл Уїллард Стентон	427
Проколієнко Людмила Микитівна	474	Соколянський Іван Опанасович	161
Протопопов Віктор Павлович	510	Соломон Річард Лестер	479
Прудка Лілія Миколаївна	625	Сонді Леопольд	113
Райн Джозеф Бенкс	473	Сосін Іван Кузьмич	237
Райх-Рубінштейн Анні	165	Спенс Джанет Тейлор	436
Ранк Отто	186	Сперрі Роджер Волкотт	419
Раншбург Пауль	13	Спілбергер Чарльз	140
Реншоу Самуель	111	Становських Зінаїда Ліландівна	626
Рескорла Роберт	219	Стаут Джордж	17
Репкін Володимир Володимирович	605	Стернберг Роберт	583
Рибалка Валентин Васильович	9	Стернберг Саул	394

Стернберг Сол	437	Харлоу Гаррі	379
Стражний Олександр Сергійович	314	Харченко Дмитро Миколайович	79
Стренджер Карло	355	Хебб Дональд Олдінг	369
Сухарева Груня Юхимівна	539	Хеллінгер Берт	595
Табачников Олександр Юхимович	177	Хілгард Ернест	375
Татаренко Ніна Павлівна	511	Хіршфельд Магнус	227
Татенко Віталій Олександрович	21	Ховланд Карл Івер	284
Тауск Віктор	115	Холл Стенлі	476
Термен Льюїс Медісон	31	Хольцкамп Клаус	570
Терстоун Луїс Леон	256	Хорні Карена	459
Тертична Надія Анатоліївна	633	Хорслі Віктор	408
Теубер Ганс-Лукас	398	Хукер Евелін	440
Титаренко Тетяна Михайлівна	610	Цвейг Стефан	564
Толмен Едвард Чейс	172	Чабан Олег Созонтович	159
Томпсон Клара	481	Чалдіні Роберт	193
Тополов Єгор Вікторович	374	Чамата Павло Романович	359
Торндайк Едвард	438, 561	Чебикін Олексій Якович	141
Торндайк Роберт Ледд	466	Челпанов Георгій Іванович	194
Трумен Гаррі	327	Чепелева Наталія Василівна	351
Турбан Вікторія Вікторівна	282	Черлетті Удо	470
Узнадзе Дмитро Миколайович	598	Черпінський Микола Васильович	251
Уоррен Говард	586	Чуприков Анатолій Павлович	78
Уотсон Джон	555	Шевальов Євген Олександрович	38
Уошберн Маргарет Флой	376	Шелдон Вільям Герберт	551
Ушинський Костянтин Дмитрович	80	Шеппард Мозес	255
Файн Ройбен	492	Шехтер Стенлі	482
Феніхель Отто	574	Шнайдер Курт	18
Фестер Чарльз	528	Шнайрла Теодор	372
Фестінгер Леон	217, 433	Шпіц Рене	48
Фідлер Фред	346	Шпрангер Едуард	316
Філоненко Мирослава Мирославівна	628	Шребер Даніель Пауль	311
Флейшман Едвін	112	Штейнталь Хейман	232
Фліс Вільгельм	514	Штерн Вільям Луїс	197
фон Бекеші Георг	266	Шульц Йоганн Генріх	301
фон Еренфельс Християн	302	Юнг Карл	91, 585
фон Крафт-Ебінг Ріхард	409	Юнг Карл Густав	378
фон Фрей Максиміліан Рупперт Франц	545	Яків Фростиг	136
Франкл Віктор	137	Ялом Ірвін	286
Фрейд Анна	576	Янов Артур	421
Фрейд Зігмунд	213, 588	Ясперс Карл	86
Фромм Еріх	131	Ястроу Джозеф	608
Хайнрот Йоганн Крістіан Август	34	Яценко Тамара Семенівна	206
Хакер Фрідріх	36		
Халл Кларк Леонард	247		
Харвіч Лео	450		

600°°

